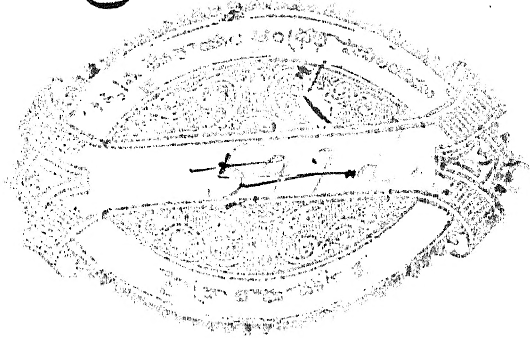
శ్రీరస్తు.

మార్కండేయపురాణము

మారనకవిప్రణీతము

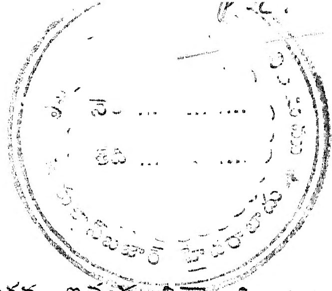

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్ సన్సు వారిచే

ప్రకటితము.

1939

ప్రస్తావన.

ఈమార్కండేయపురాణము వ్రాసినకవి మారన. ఇతఁడు నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. తిక్కనామాత్యునికుమారుఁడు. ఉభయకవిమిత్రుఁడు. కవిచూడామణి యగు తిక్కనసోమయాజిశిష్యుఁడు. తనమార్కండేయపురాణము నీకవివర్యుఁడు కాకతీయవంశభూషణుఁ డగుప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి యొద్ద సేనాని యగుగన్నయ్యకుఁ గృతియొసంగెను. ఈగన్నయ నియోగి యనియు, రామాయణము మడికి సింగనవలనఁ గృతినొందిన కందనమంత్రికిఁ దాత యనియు, రావుబహదూరు వీరేశలింగము పంతులుగారు కవులచరిత్రమున వ్రాసియున్నారు. చిలుకూరివీరభద్రరావుగా రాంధ్రులచరిత్రము రెండవభాగములో గన్నమంత్రి కమ్మసేనాని యని వ్రాసియున్నారు. మార్కండేయపురాణములోనికృత్యాది యీయుభయుల నిర్ధారణమునకు వ్యతిరేకముగ నున్నది.

మ. అమలంబుల్ ద్విజరాజవర్ధనము మర్యాదాన్వితంబుల్ గుణో
త్తమరత్నంబు ననంతభోగమహి మోదారంబు గాంభీర్యధు
ర్యము శ్రీజన్మగృహంబు లై శుభయుతం బై యాచతుర్థాన్వయం
బమృతాంభోనిధిమాడ్కి నుర్విఁ గడుఁబొల్పారుల్ జనస్తుత్య మై. (పీఠిక. ప. 29.)

ఆ. ఆచతుర్థకులసుధాంబుధి నుదయించె, సమితకాంతిచంద్రుఁ డవనిభరణ
దిగ్గజేంద్రమును వితీర్ణిమందారంబు, మల్లసైన్యవిభుఁడు మహితకీర్తి. (పీఠిక. ప. 30.)

పైపద్యములవలనఁ గృతిపతి యగుగన్నయసేనాని శూద్రుఁడనిమాత్రము తేలుచున్నది. కమ్మసేనాని యనియు, నియోగియనియు వ్రాయుటకు నాధారము లున్నటులఁ దోఁపదు.

మఱియు నీగన్నయసేనానిని, వీరేశలింగము పంతులుగారు, వీరభద్రరావు పంతులుగారు సమముగ గన్నమంత్రి యని వ్యవహరించిరి. ఇతనికి మంత్రి యనువిశేషణ మున్నటుల గ్రంథాధారములు లేవు. చూడుఁడు.

శ్రీగన్నసైన్యాధిపుల్ (పీఠిక. ప. 2.) గన్నసైన్యవిభుఁడు (పీఠిక. ప. 39.)
గన్నరథినీపాలుల్ (పీఠిక. ప. 3.) గన్నరథినీపతికిల్ (పీఠిక. ప. 46.)

కమ్మదొర యనియు నియోగి యనియుఁ గృతికర్తను వ్యవహరించుట యెట్లు భ్రాంతియో మంత్రి యని పేర్కొనుటయు నటులె భ్రాంతి.

గన్నయసేనానిశాసనములు నిజామమండలమున మేము శోధించినంతలో నెచ్చటను లభింపలేదు కావున ప్రకృతకథకుఁ జరిత్రాంశములు మార్కండేయపురా

ణమునుండి యార్జింతము. గన్న విభుఁడు సేనానాయకత్వము రాజచిహ్నములు ప్రతాపరుద్రుని పరాక్రమముచే మెప్పించి యార్జించినటుల సేవ్యములకుఁ జెల్లు నగుచున్నది.

చ. ఎలమిఁ బ్రతాపరుద్రమనుజేంద్రునిచే బడసెన్ బ్రసాద దై
వారి చియు శౌర్యశీల రిపుకోటి రణావనిఁ గీటడంచుచున్
న్బలరిపుతుల్యవిక్రముఁడు నాగయగన్నవిభుండు తేజమున్
విలసితరాజచిహ్నములు విశ్రుతలక్ష్మియు నాయకత్వమున్. (... 40.)

దీనింబట్టి ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి రాజ్యపాలనమునను సత్కీర్తి విస్తృతి (... మధ్యవయస్సున) గన్నయ సేనానాయకపదవి నొందియుండును. కృతి నటుపిమ్మట స్వీకరించియుండును. ప్రతాపరుద్రుఁడు 1295 (క్రీ. శ.) మొదలు 1321 వఱకుఁ బాలించుటచే గన్నయ కృతినందిన కాలము రమారమి 1310 ప్రాంతములలో నని యూహింపనగు.

గన్నయవంశము పరాక్రమభూషిత మైనది. ఇతనితాత మల్లవిభుఁడు సేనానాయకుఁడు. తండ్రి కాకతీయగణపతి యనుంగుతలవరి యగు మేచనమల్లుఁడు. తాను ప్రతాపరుద్రుని సేనాని. తమ్ముఁడు ఎల్లయ్య రాజనీతిజ్ఞుఁడు. పినపోతిరమ్ముఁడు మేచయ ప్రతాపరుద్రుని సేనాని మహాధికారి ఆప్తుఁడు. ఇట్టి పవిత్రవంశసంజాతుఁ డగు గన్నయ కృతి స్వీకరింప వాంఛించుట మారనయంతకవి కృతి యొసంగుటయుఁ ద్రిలింగభాషాసుకృతము.

కృత్యాదియందలి "ప్రతాపరుద్రదేవ సామ్రాజ్యపట్ట స్థిరవసతీకరణ సుశీలుఁడు." అనువాక్యముచే గన్న సేనాని ప్రతాపరుద్రుని చెంత రాజకీయకార్యధురంధరుఁడనియు, "కాకతిస్థ్మాతలాధీశకటకపాలుఁడు" అనువాక్యముచే గన్న సేనాపతి ఏకశిలానగరపరిపాలకుఁ డనియుఁ దెలియును. గన్నయ్య సేనాని జీవితమును బరాక్రమాదికమును దెలుపు శాసనములు లేవనఁజాలము. నిజాము రాష్ట్రమునందలి యాంధ్రభాగమునఁ గాకతీయుల సేనానాయకులు నెలకొల్పిన శాసనములు వెలికిఁ దీసికొలుపు వాఙ్మయసేవాధురంధరుఁడగు గన్న సేనాని శాసనము లెంతవఱకు లభింపనుండునో సంతాపకరము.

మార్కండేయపురాణము కృత్యాది, ఆశ్వాసాంతపద్యములు చూడ గన్నయ సేనాని రూపవంతుఁ డనియుఁ బరాక్రమశాలి యనియుఁ బ్రభుభక్తిపరాయణుఁ డనియుఁ దెలుచున్నది. అంతియ కాక.—

ఉ. వారవిలాసినీవదనవారిజమిత్ర! సమగ్రవిద్విష
ద్భూరుహవీతిహోత్ర! గుణభూషణభూషితగాత్ర! నిర్మలా
చారపవిత్ర! సూరివసక్షేత్ర! వివర్ధితగోత్ర! భూమిపం
కేరుహకేళిలోలసితకీర్తిరమేశ్వర పూజితేశ్వరా. (ఆ. 7. 285.)

పై పద్యమువలన గన్నయసేనాని వారవధూలంపటుఁ డని తెలియుచున్నది. ఇందు లకు లక్ష్యము మఱికొన్ని విశేషణములు మారన వాకొనియున్నాఁడు. చూడుఁడు.

భామినీచిత్తధామా; భామినీపంచబాణా; మారాస్త్రదళితచేతో, నారీజనసుప్రసన్న; ప్రౌఢస్త్రీ మకరాంకా; కామినీభద్ర; బాలారతికేళీ పాంచాలా;

గన్నసేనానియందు వారస్త్రీలోలత్వ మున్నటుల పై విశేషములతో బల పఱుపవచ్చును. మనసేనానికిఁ బాలకుఁ డగు ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తియు వారకాంతాలోలుఁ డని వల్లభామాత్యుని క్రీడాభిరామము వాకొనుచున్నది.

శా. ద్వీపాంతంబున నుండి వచ్చితివె భూదేవా! 'ప్రశాంతం మహా
పాపం' సర్వజగత్ప్రసిద్ధసుమనోబాణాసనామ్నాయవి
ద్యోపాధ్యాయి ప్రతాపరుద్రధరణీశోపాత్తగోష్ఠీప్రతి
ష్ఠాపారీణ తెలుంగ నచ్యొదవు మాచల్దేవి వారాంగనన్. (క్రీడాభిరామము.)

కాకతీయుల రాజ్యవిజృంభణకాలమందు పలువురు సేనానాయకులు తలవరులు దేవళములు కట్టించి కృతులు స్వీకరించి దానము లొనర్చి స్థిరకాయు లైరి. వారివారి పవిత్రజీవితాదర్శములు నేఁటికిఁ గనుమాయకున్నవి.

మారనకవి.

ఇతఁడు తిక్కనసోమయాజిపుత్త్రుఁ డని కొంద ఱనుచున్నారు. ఇది సమంజసము కాదు. గురునామము పితృనామము నొకటిగనుంటచేఁ గలిగినభ్రాంతియే యిది.

గద్య. "శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్త్ర తిక్కనామాత్యపుత్త్ర."

ఇట్లు గద్యలో మారనకవి జనకుఁ డగుతిక్కనామాత్యుని వేఱుగను, గురుఁ డగుతిక్కనసోమయాజిని వేఱుగను వాకొనియున్నాఁడు. ఇతఁ డింక నేమేనిగ్రంథము లొనరించినటులఁ దెలియరాదు కవియొక్క పవిత్రమగుజన్మస్థానము నేని తెలిసికొన నాధారములు లేవు. కవిస్తుతిలో నీతఁడు నన్నయ్యను తిక్కనసోమయాజిని మాత్రమే స్తుతిచేయుటచే నెఱ్ఱాప్రగడభారతభాగము వ్యాప్తికి రానిభాగమున నీకవియున్నటు లూహింపవచ్చును. మారన గొప్పలాక్షణికకవి. కవిత్వముసరళముగ శ్రావ్యముగ దేశీయములతో నిండియుండును. రసపోషణసంవిధానమున నీకవి తనలేఖినిని మనోభావప్రకటనమునకే నియోగించుచుండును. మొత్తముమీఁద నీకవి కథాంశములఁ గ్లుప్తముసల్పి సముచితము లగువర్ణనలకుఁ దావొసంగి కావ్యనిర్మాణ మొనరించుటలో మిగుల నేరుపుగలవాఁడు వర్ణనాంశములకంటె కథాంశములకె యీకవి విలువ గలతనకావ్యమునఁ దావొసంగును. ఈయంశమునను ఈతఁడు తిక్కనసోమయాజిశిష్యుఁ డని చెప్పఁదగినవాఁడె

వివిధన్యాయాధ్యాత్మికకథాబంధుర మగునీపురాణమున నెటులో పీలు గలిగించికొని తనసహజకవితాధారతో నాయికల దివ్యస్వరూపములు సాత్త్వికశృంగార

రసముతో నీకవి మనోహరముగఁ జిత్రించియున్నాఁడు. ప్రతిబింబము లిటు లుండ మాతృక లేదు లుండునో యను భ్రాంతి యీయనకవిత్వ మెల్లరకుఁ గలిగించుచుండును. చూడుఁడు.

శృంగారము:—

ఉ. ఆనగు మోముచెన్ను శశియందును బంకరుహంబునందు లే
దానయన ప్రభాతి మదనాస్త్రములందు మెఱుంగులందు లే
దానును మేనికాంతి లతికావలియందుఁ బసిండియందు లే
దానలినాయతాక్షిలలితాకృతి నామదిఁ బాయ నేర్చునే. (ఆ. 2. 161.)

సీ. మెఱయు క్రొమ్మెఱుఁగులమించును మెలఁతగా మీనకేతనుఁడు నిర్మించినట్లు
చారుశృంగారరసము తేట నింతిగా నించువిల్తుండు చిత్రించినట్లు
నవకల్పలతికల నవకంబు నాతిగా శ్రీనందనుఁడు సంతరించినట్లు
నిండారుచందురునినుపారునునుఁగాంతిఁ జెలువుగా మరుఁడు సృజించినట్లు

తే. విస్మయంబైన లావణ్యవిలసనమునఁ, బొలుచునమ్మదాలసఁ జూచి భూపసుతుఁడు
విగతలజ్జుఁడై ననుబాసి వెలఁది యెందు, బోయి తనుచు నాదటఁ జేరఁబోవుటయును.
(ఆ. 3. 93.)

ఇట్లే శృంగారరసము నీకవి సర్వాంగవర్ణనము లొనరింపక భారతకవుల మార్గము ననుసరించెను. ధారాళముగ నీకవికవితాధార తిక్కనసోమయాజి భారత కవిత్వమునకుఁ బోలిక కలదిగఁ గన్పట్టును. వర్ణనాంశములయందు ముఖ్యముగ సోమయాజిభారతభాగముల మనసున నుంచికొని వ్రాసినటుల నుభయగ్రంథములు సమగ్రముగ శోధించినఁ దోఁపకపోదు. నిదర్శనము చూడుఁడు.

సీ. చంచులఁ జిగురాకుఁ జించి యాడుచు నలి నెలుఁగిచ్చు గండుకోయిలలసొంపు
నలరుఁదేనియఁ గ్రోలి యొలయుసోలంబున మురియు తేఁటులనును మ్రోఁతయింపుఁ
దమి పండ్లరస మాని తమలోనఁ జెలఁగుచుఁ బల్కురాచిల్కలపదువురంగు
కొలఁకులఁ గెలఁకులఁ గూడి క్రీడించుచుండెడునంచతండంబునడబెడంగు

తే. దరగఁ దేలుచుఁ బూదీఁగఁ దగులువడుచు, వచ్చుచిఱుగాలిసోఁకున కిచ్చ మెచ్చి
తగిలి కొనియాడుచును వినతయును గద్రువయును మున్నిటిచేరువవనమునందు.
(తిక్కనసోమయాజి. భారతము,)

సీ. విరులగుత్తులమీఁద గురువులు వాఱుచు ముద్దిచ్చు తేఁటుల మొరపములకుఁ
జిగురుజొంపములలోఁ జిట్టుముట్టాడుచుఁ గెరలుకోయిలలసుస్వరములకును
నెలమావిలతలపైఁ గలఁ గొనఁ దారుచుఁ జెలఁగుచిల్కలకల్కిపలుకులకును
నలరులనెత్తావి నెలమిగాఁ జిలుకుచు సుడియుమందానిలుసొంపునకును

తే. గళవళించుచు గెందమ్మికొలఁకులందు, గేలియొనరించు జక్కవ మేలిలీలఁ
గోరుకలంతంతకును నెడఁ గొనలు నిగుడ, మదనమార్గణవిదళితహృదయ యగుచు. (ఆ. 5. 7.

ఇట్లే పరిశోధింపఁ దిక్కనసోమయాజి పద్యములపోలిక గలపద్యములు మార్కండేయపురాణమునఁ గలవు. దీనిచే గురునికవిత్వముపై శిష్యున కెంత యాదర మున్నది గ్రహింపవచ్చును. నన్నయభట్టారకుఁడు మొదలు శ్రీనాథకవి వఱకుఁ గలమహాకవుల గ్రంథములలో సామాన్యముగ గురుస్తుతి కానరాదు. ఇది యా కాలమున ననుచారముగ లేదని తోఁచుచున్నది. గురుస్తుతి అల్లసాని పెద్దన నాఁటనుండి యథేచ్ఛగ గ్రంథములలోఁ జలిపి రని యూహింపవచ్చును. ఈమార్గమున నల్లసాని పెద్దనకుఁ ద్రోవఁ జూపినవాఁడు మనమారనకవియే. ఒకగురుస్తుతికే కాదు. స్వారోచిషమనుసంభవకథాదాతయు నూతనభావప్రదాతయు నీతఁడే. అల్లసానికవి మార్కండేయపురాణమునందుఁ బ్రమాణభావముఁ గలవాఁడని యాతని పద్యరచనవలన స్పష్టపడుచున్నది.

ఉ. గాసమునందుఁ జెప్పఁడవొకో యిందుల కెందులనుండి వచ్చెనో
భూసురు లీవ కాంచి విభూషణవదం ద్రుఁ డితండు రాఁగలీ
లాసరసత్వ మెప్పుఁ గడులాలసుఁడై నను జూచె నేని నేఁ
జేసినపుణ్య మెవ్వరును జేయరు గాముని దక్క నేలుదున్. (మార్కండేయ)

ఉ. ఎక్కడివాఁడొకో యక్షతనయేంద్రవసంతజయంతకంతులన్
జక్కఁదనంబునన్ గెలువఁజాలెడువాఁడు మహీసురాన్వయం
బెక్కడ యీతనూవిభవ మెక్కడ యిలని బంటుగా మరున్
దక్కఁగొనంగరాదె యకటా నను వీఁడు పరిగ్రహించినన్. (మనుచరిత్రము.)

గీ. అనఘ! మందార విద్యాధరాత్మజన్మ, నే విభావసి యనుదాన నెలమి నీకు
నెల్లభూతభాషలు మది నెఱుఁగునట్టి, విద్యయును నన్ను నిచ్చెద వేగఁ గొనుము.
(మార్కండేయపురాణము.)

గీ. అనఘ! మందారవిద్యాధరాత్మభవను, నను విభావసి యండ్రు గంధర్వపతులు
తెలిసియుండుదు సమ్మోహితలమునందు, బరఁగు మృగపక్షిజాతులభాషలెల్ల. (మనుచరిత్రము.)

పై నుదాహరించినపోలికలచేఁ బెద్దనకవియు మారనయందుఁ బ్రమాణభావము. గలవాఁడని యూహింపవచ్చును ప్రౌఢకవిమల్లన తనరుక్మాంగదచరిత్రమున వర్ణించిన యమలోకవర్ణనముగూడ మార్కండేయపురాణములోని ద్వితీయాశ్వాసము నుండి సంగ్రహింపఁబడిన దని వివిధాధారములచే స్థాపింపవచ్చును. వ్యాసము విస్తరమగు నని సూచించితిమి. శంకరకవి హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, మట్ల అనంతభూపాలుని బహుళాశ్వచరిత్రము, పెద్దన మనుచరిత్రము, నీమార్కండేయపురాణమునుండి గ్రహింపఁబడినకథాభాగములు గలవని తెలియుచున్నది. శంకరకవి హరిశ్చంద్రకథను నీపురాణమందలికథకు వ్యత్యాస మెక్కుడుకలదు. మార్కండేయపురాణములోని హరిశ్చంద్రకథ ననుసరించి సంస్కృతమునఁ జండకౌశిక మనునాటకము వ్రాయఁబడినది. సమష్టిమీఁద నీనాటకము మార్కండేయపురాణకథ కెక్కుడుమార్పుఁ గల

దన వీలుండదు. శంకరకథకంటె నీపూర్వకథయే సందర్భశుద్ధిగ నున్నది. శంకరకవి హరిశ్చంద్రచరిత్రములోని కంటె మార్కండేయపురాణ హరిశ్చంద్రకథలోని విశ్వామిత్రపాత్రము చక్కఁగఁ బోషింపఁబడి యున్నది. ఇది రసికు లెఱుంగనిది కాదు.

మార్కండేయపురాణము.

బ్రాహ్మ, పాద్మ, వైష్ణవ, శైవ, భాగవత, నారదీయ, మార్కండేయ, ఆగ్నేయ, భవిష్య, బ్రహ్మకైవర్త, లైంగ, వారాహ, స్కాంద, వామన, కౌర్మ, మాత్స్య, గారుడ, బ్రహ్మాండము లనుపదునెనిమిదిపురాణములలో మార్కండేయపురాణ మేడవది. నిరుపమ మగునిష్ఠతో మార్కండేయుఁడు తప మాచరించుచుండ వ్యాసమహర్షి శిష్యుఁడును విద్యానిపుణుఁడు నగుజైమిని యాతని దర్శించి "సర్వలోకరక్షాధురంధరుఁడు శ్రీవిష్ణువు మనుష్యత్వ మేల నొందెను? పాండవపంచకమునకు ద్రౌపది యొక్కతె యెట్లు కుటుంబినియయ్యె! బలరాముఁడు తీర్థయాత్రల కరిగి తఱి బ్రహ్మహత్య యెట్లు ప్రాప్తించె? పాండవనందను లగు ద్రౌపదీతనయులు గృహస్థాశ్రమ మవలంబింపకమున్న యేల గతించిరి! ఈసంశయములు భారతము పఠించుటచే నాకుఁ గలిగినవి. వీనిం దీర్పు" మన మార్కండేయుఁడు "మాకిది యనుష్ఠానకాలముగాన వింధ్యపర్వతమున ధర్మపక్షులు గలరు. వారివలన నీసంశయము తీఱు" నన జైమిని యట్లె వింధ్యానగవాసు లగుఁ బక్షులఁ బ్రశ్నింప నాల్గవ ప్రశ్నకుఁ బ్రత్యుత్తరముగ హరిశ్చంద్రచరిత్రము వారు చెప్పిరి. జైమిని మఱల ధర్మపక్షులను డాసి జీవులగర్భజన్మకర్మానుభవాదులం గుఱించి ప్రశ్నింపఁ బితాపుత్రసంవాద మనునుపాఖ్యాన మారంభించి క్రమముగఁ బిండోత్పత్తి జననమరణములు నరకాదిగతులు కీటపక్షిగర్దభాదిజన్మంబులు మదాలసాపుత్త్రుం డైనయలర్కునకు దత్తాత్రేయుఁడు బ్రహ్మవిద్య నుపదేశించుట లోనగువిశేషములు వాకొన జైమిని యాశ్చర్యమంది క్రమ్మఱ సృష్ట్యాదులఁ గూర్చి ప్రశ్నింప మార్కండేయుండు క్రోష్టికి నుపదేశించిన తెఱంగున సృష్టిప్రళయములను స్వాయంభువ, స్వారోచిష, ఉత్తమ, తామస, రైవత, చాక్షుష, వైవస్వతు లనుభూతవర్తమానమనువుల యంతరమును జెప్పిరి. సురథుఁ డనురాజు రాజ్యభ్రష్టుఁడై మృగయామిషంబున మేధో మహాముని యాశ్రమసమీపముఁ జేరి సమానచింతుఁ డగుసమాధి యను వైశ్యుని గలసికొని పరస్పరసుఖప్రశ్నల ముగించికొని తమ యవస్థలఁ దమ్మునికి విన్నవించి దేవ్యుపాసనముచే నుత్తమగతిఁ బడసినను కథయు, దక్షసావర్ణి, బ్రహ్మసావర్ణి, రుద్రసావర్ణి, రౌచ్య, భౌత్యులను కాఁగలమనువుల జన్మాదివృత్తాంతము సూర్యప్రభావమున కుదాహరణముగ రాజ్యవర్ధనచరిత్రము, వైవస్వతమనుసంతతిజాతు లగువృషధ్ర, నాభాగ, వత్సంధ్ర, ఖనిత్ర, క్షుప, కరంధ, మావేక్షిత మరుత్తచరిత్రములను ధర్మపక్షులు జైమినికిఁ దెలిపిరి. మూలన మూలమునుండి యింతవఱకె యాంధ్రీకరణ

మొనరించెను. మరుత్తునిపుత్రుఁ డగునరిష్యంతునియొక్కయుఁ బౌత్రుఁ డగుదమునియొక్కయుఁ గథల మారనకవి తెనిఁగింపలేదు.

మొత్తమున మారనకవి యాంధ్రీకరణము భారతాంధ్రీకరణముకంటె మూలమునకుఁ జేరువగ నుండును. ఆవిషయ ముభయగ్రంథములఁ బఠించిన ద్యోతకముకాఁగలదు. మారనకవి భావోద్రేకము గలచోటుల నతివ్యాప్తిగఁ గథల కంటని వర్ణన వ్రాయువాఁడు కాఁడు. గాన నీతనికృతి ప్రామాణిక శ్లాఘనీయముగ నున్నది. ప్రౌఢకవిమల్లన రుక్మాంగదచరిత్రములో మారనకవి పదకవర్ణనమునే యనుసరించుటయు, నల్లసాని పెద్దనార్యుఁడు మనుచరిత్రమున మార్కండేయపురాణము ననుసరించుటయు నీకవివర్యుఁడు కవిజనసంభావ్యకవితావిభాసుఁ డని తెలుపును. మారనకవితాచాకచక్యము, కథాకల్పనము, భావనాప్రతిభయుఁ గాంచఁ దలంచిన, ద్వితీయాశ్వాసమునందలి కౌశికునిభార్యపాతివ్రత్యమహిమముఁ బఠించినఁ జాలును. వర్ణనాసందర్భమునఁ బాత్రపోషణమున మారన యసాధారణుఁడు. మారన కథాభాగములోని దుఃఖరసపద్యములు భారతస్త్రీపర్వములోని తిక్కనసోమయాజి పద్యములను గురుశిష్యన్యాయముఁ జూపును. పరిశీలింపుఁడు.

చ. ఉరగముచేతఁ జచ్చినకుమారునిఁ గాంచి శోకవేదనా
పరవశయై విశీర్ణకచభారయు నుద్గతబాష్పపూరయై
కరతలతాడితాస్యయును గద్గదికావికలార్తనాదయై
చరణవిపర్యయాపగతసత్వరయానయు నై పొరిం బొరిన్.

లోహితాస్యునిఁ గాంచినప్పటి హరిశ్చంద్రగేహినిస్థితి మారనకవి యెంత శ్రావ్యముగ నెంత నైజముగ నెంత ప్రత్యక్షముగ నెంత తాద్రూప్యముగ వ్రాసెనో పరిశీలించిన రసజ్ఞులను మారనకవి కవితాపీఠమున నెట్టియుత్తమస్థాన మలంకరింపఁ దగువాఁడో తెలుపఁ బనియుండదు.

ఉ. చేరఁ బొంగి శోకరసపూరము నిర్భరబాష్పపూరము
ల్వారక కన్గవం దొరఁగ వాతెఱలాలుఁ గ్రమ్ముచేయ నా
హారవముల్ సెలంగ విరియం బడి పవని ధూళిఁ గ్రుంగ నా
మ్రుక్కిమిపట్టిఁ జేఁగ్రక్కొనుచుఁ గోమలి మేనిఁ జేతులూఁదుచున్.

ఈపద్యపటమునఁ జిత్రితమైన హరిశ్చంద్రగేహినుల సంతరంగవృత్తితోఁ బరిశీలించినఁ దత్కాలోచితసహజస్థితులు కనులముందు నటించినటు లుండును. "కంఠస్తంభితబాష్పవృత్తికలుషః చింతాజడం దర్శనం" అను నభిజ్ఞానశాకుంతలములోని కణ్వవచనమునకు "శోకరసపూరము నిర్భరబాష్పపూరముల్ వారక కన్గవం దొరఁగ" యను మారనకవివచనము మెఱుఁగుఁ బెట్టుచున్నది. కావ్యోచితము లగుసుగుణము లీమారనకవిగ్రంథమున నెన్నియో గలవు. కవిజనసమాదరణీయములగు నీసుగుణముల వాకొనుటకంటెఁ బాఠకలోకమునకే యాభారము వదలుట యుక్తము.

ప్రస్తావన.

సరస్వతిపత్రికలో నీగ్రంథము తొలుత ముద్రింపఁబడినది. దాని నాధారము చేసికొని ముద్రించుటచేఁ బూర్వముద్రిత ప్రతియందుఁ గొన్నిదోషములు పడినవి. తాళపత్రగ్రంథసహాయమునను బదునాల్గవశతాబ్దము నాఁటి యాంధ్రభాషానియమముల ననుసరించియుఁ గవ్యభిప్రాయానుసారములగు పాఠములను గ్రహించి ముద్రణస్ఖాలిత్యములు ఇతరదోషములు సవరించి ప్రతిని ద్వితీయముద్రణమునకు శ్రమమీఁద సిద్ధపఱుపఁగలిగితిమి. పరగ యనుపదము సార్ధబిందుకమని శబ్దరత్నాకరకారు లొక యుదాహరణము మార్కండేయపురాణము నుండి యొసంగియున్నారు. ఆ యుదాహరణము పద్యభాగ మీగ్రంథమునఁ గానరాదు శాసనములందు ఇతరకవుల ప్రయోగమునందు పరగపదము బిందురహితముగాఁ గనుపట్టుచుంటచే నిందారూపమునే తీసికొంటిమి. ఎఱ్ఱాప్రగడ హరివంశములు బ్రదుకు అనుపదము రెండుతావులఁ బ్రాసలోఁ బ్రయోగించెను. మారన యొకచోటఁ బ్రయోగించెను. పూర్వకవులలోఁ బలువురు బ్రదుకు అనురూపమును దీసికొని యున్నారు. బ్రతుకు ఆధునికరూపము. కాన సర్వత్ర బ్రదుకు అనియే యుంచితిమి. ఇటులె యాధునికపరిశోధకుల మతము ననుసరించి కొన్నిచోటుల స్వల్ప సంస్కరణములఁ గావించితిమి. గుణదోషములు పాఠకులు గ్రహింపఁగలరు.

నందిగామ }
1-7-27. }

ఇట్లు, భాషాసేవకులు,
శేషాద్రిరమణకవులు, శతావధానులు.

విషయసూచిక.

విషయము. పుటసంఖ్య.

విషయము. | పుటసంఖ్య.

విషయము. ... ... పుటసంఖ్య.

శ్రీరస్తు.

మార్కండేయపురాణము

పీఠిక.

విష్ణుస్తుతి.

తరుణీముఖోజ్జ్వలశశిద్యుతియు న్పృథుకౌస్తుభార్క బా
లాతపదీప్తియు న్నిజభుజాంతరరమ్యనభస్స్థలి స్ఫురి
స్ఫీతవిచిత్రభాతి విలసిల్లఁగ నొప్పురమావరుండు సం
ప్రీతిఁ గృతార్థుఁ జేయుతను శ్రీనిధి నాగయగన్నధీనిధిన్. 1

శివస్తుతి.

మ. కరుణాసాంద్రపయఃప్రపూర్ణమును రంగద్దోస్తరంగంబుఁ బ్ర
స్ఫురదాకల్పభుజంగమాంబుచరముం శుంభజ్జటావిద్రుమో
త్కరము న్గాంతిసుధోదయంబు నగు నుద్యచ్ఛంకరాకారవా
ర్ధి రమావర్ధనుఁ జేయుఁ గాత సుగుణుం శ్రీగన్నసైన్యాధిపున్. 2

బ్రహ్మస్తుతి.

మ. హరినాభీకమలంబు జన్మసదనం బై వేదము ల్పల్కు లై
తరుణీరత్నము వాణి పత్ని యయి విద్య ల్భూషణశ్రేణి గా
చరభూతాచరభూతజాలము లొగి స్సంతాన మై యెంతయు
న్బరగ న్బొల్చువిరించి గన్నరథినీపాలు న్సుఖి జ్జేయుతన్. 3

విష్వక్సేనస్తుతి.

శా. రంగద్గండతటీసమగ్రమదధారాగంధలోభభ్రమ
ద్భృంగీమంజులగీతి వీనుల కతిప్రీతిం గడల్కొల్ప స
ర్వాంగంబు ల్పులకాంకితంబుగఁ గడు న్హర్షాత్ముఁ డై యొప్పు ను
త్తుంగాంగు న్గజవక్త్రు మాకు నభివక్త్రుం గాఁ బ్రశంసించెదన్. 4

సరస్వతీస్తుతి.

ఉ. ఆరయ నొక్కభంగిగ రహస్యపుఁజోటను రాజసన్నిధిన్
సూరిసభాంతరంబులను జొప్పడి తప్పక గద్యపద్యముల్
దోరలు పేర్చినట్లు మదిఁ దోఁపఁగఁ జేయుట సంతతంబు నా
భారమ కాదె వీని కనుభారతి మాకుఁ బ్రసన్న యయ్యెడున్. 5

వ. అని సకలభువనప్రధానదేవతాప్రార్థనంబుఁ జేసి. 6

వ్యాసస్తుతి.

మ వివిధామ్నాయలతాలవాలధిషణావిఖ్యాతవిజ్ఞానదీ
పవిభాలోకితలోకవర్తనుఁ గృపాపారంగతు న్సాంఖ్యయో
గవిదు న్భారతసంహితావిరచనాకల్పు న్దపోనిత్యు సా
త్యవతేయుం గృతకృత్యుఁ గొల్చెద మునీంద్రస్తుత్యు నత్యుత్తమున్. 7

వాల్మీకిస్తుతి.

మ. కవిలోకాధ్యుని హృద్యపద్యకవితాకల్పుం ద్రిలోకీజన
శ్రవణానందనరామకీర్తనకథాసందర్భదక్షు న్ముని
ప్రవరు న్భవ్యతపఃప్రభావవిభవప్రఖ్యాతు వాల్మీకిఁ ద
త్త్వవిదు న్నిర్మలసత్త్వు సంతతము సద్భక్తిం బ్రశంసించెదన్. 8

నన్నయభట్టస్తుతి.

ఉ. సారకథాసుధారస మజస్రము నాగళపూరితంబుగా
నారఁగఁ గ్రోలుచు న్జనులు హర్షరసాంబుధిఁ దేలునట్లుగా
భారతసంహిత న్మను ద్రిపర్వము లెవ్వఁ డొనర్చె నట్టివి
ద్యారమణీయు నాంధ్రకవితాగురు నన్నయభట్టుఁ గొల్చెదన్. 9

తిక్కనకవిస్తుతి.

చ. ఉభయకవిత్వతత్త్వవిభవోజ్జ్వలు సంవిహితాధ్వరక్రియా
ప్రభు బుధబంధు భూరిగుణబంధురు భారతసంహితాకథా
విభుఁ బరతత్త్వబోధను నవీనపరాశరసూను సంతత
త్రిభువనకీర్తనీయయశుఁ దిక్కకవీంద్రుని గొల్తు నర్థితోన్. 10

వ. అని సకలభువనప్రసిద్ధులైన పురాతనాద్యతనకవివరులం బ్రశంసించి తత్ప్రసాద ప్రవర్ధమానసరససాహిత్యసౌరభసంవాసితం బగుమదీయహృదయ పయోరుహంబునం దపూర్వకావ్యరచనాకుతూహలమధులిహంబు విహరించుచున్నసమయంబున. 11

కావ్యకరణబీజము.

సీ. తనసముజ్జ్వలమూర్తి జనలోచనాంభోజములకు మార్తాండునిమూర్తి గాఁగఁ
దనయశోపార్జితధనమున కర్థిహస్తములు నిక్షేపణస్థలులు గాఁగఁ

దనభూరితర తేజ మనుపమనిజవంశభవనంబునకుఁ బ్రదీపంబు గాఁగఁ
దనవినిర్మలయశంబునకు దిశాతటంబులు దృఢశాసనశిలలు గాఁగఁ
తే. ప్రకటగుణగణసంపదఁ బరగుచున్న, ధన్యుఁ డధికపుణ్యుండు ప్రతాపరుద్ర
దేవసామ్రాజ్యవర్ధనస్థిరవినీతి, కరణకుశలుండు నాగయగన్న విభుఁడు. 12

వ. ఒక్కనాఁడు వేదవేదాంగపారగు లైనధారుణీసురులును సమస్తశాస్త్రవిదులైన విద్వాంసులును వివిధపురాణప్రవీణు లైనపౌరాణికులును సరససాహిత్యవిద్యావిశారదులైనకవివరులును బరివేష్టింప రమ్యహర్మ్యతలంబున సుఖోపవిష్టుండై యిష్టకథావినోదంబులనుండి నన్నుం రావించి యుచితప్రియసత్కారంబు లొనర్చి సంభావించి యి ట్లనియె. 13

శా. పాండిత్యం బమరం బురాణముల ని న్నెప్పౌరాణికు ల్చెప్పఁగా
విందు న్వింతలు గావు నూతనకథావిస్తారమై యోగ్యమై
చండాఘోత్కరహారి యై పరమవిజ్ఞానాశ్రయం బై సమా
ర్కండేయాఖ్యమహాపురాణము వినం గౌతూహలం బయ్యెడిన్. 14

వ. అని మఱియును. 15

శా. తర్కింపంగ నశక్య మైనవితతోద్యద్ధ్వాంతజాలంబుచే
నర్కుం డెట్లు వెలుంగు నట్ల బహుపుణ్యశ్రేణికావ్యాప్తిసం
పర్కస్ఫూర్తి నఘాంధకారము లడంపం జాలి లోకంబున
న్మార్కండేయపురాణరత్న మమరు న్మాంగళ్యసంపాది యై 16
ఉ. కావునఁ దత్పురాణము ప్రకాశితసారకథామృతం బొగిం
ద్రావి జగజ్జనంబు లలర న్రచియింపు తెనుంగున న్వచః
శ్రీవిభవంబు పెంపు విలసిల్లఁగఁ గోవిదు లిచ్చ మెచ్చి సం
భావన సేయఁ జారుగుణభాస్వర! మారయసత్కవీశ్వరా! 17

మ. ఇతఁ డిమ్మేదిని నెంత ధన్యుఁడగునే? యి ట్లొప్పునే? యాతలం
పతిసూక్ష్మం బతినిర్మలం బతిహితం బత్యంతధర్మార్థసం
గత మీదివ్యపురాణరత్నమును మార్కండేయ మేఁ జెప్పఁ గాం
చితిఁ బుణ్యాత్ముఁడ నైతి జన్మము ఫలించె న్లోకసంభావ్యమై. 18

వ. అని యత్యంతప్రమోదంబునం గొనియాడి. 19

క. నానాగమార్థజలముల, నానాఖ్యానకతరంగనాదంబుల నా
నానయధర్మోక్తిమణులఁ, దా నొప్పు సుధాబ్ధిమాడ్కిఁ దనరెడుదానిన్. 20
తే. సర్గమన్వంతరప్రతిసర్గములును, సకలనృపవంశవంశానుచరితములును
ననఁగ నెంతయు నొప్పునీగ్గైదులక్షణములఁ బొలుపొంది సఫలయం దమరుదాని.

సీ. నిఖిలకల్మషపంకనిర్మోచనస్ఫూర్తి నమరసరిద్వారి ననుకరించి
బహుళతరాజ్ఞానతుహినవినిర్వాపణప్రౌఢి నర్కప్రభాభాతిఁ దాల్చి

వితతచతుర్వర్గవిపులఫలాలంకృతస్థితి మందారతరువుఁ బోలి
సారకథాసాంద్రచంద్రికాసంపదఁ బూర్ణేందుమండలస్ఫురణ నొంది
తే. యఖిలవిబుధసభాపర్వ మై జగజ్జ,నావళికిఁ గర్ణపర్వమై యధికపుణ్య
యోగివ్యాప్తశాంతిపర్వ మై యొప్పుదాని, హరిగుణోజ్జ్వలమణినిధి యైనదాని. 22

క. ఇమ్మార్కండేయపురా,ణ మ్మఖిలహితమ్ము గాఁగ నానేర్పుగతిఁ
నెమ్మి విరచించెదం బ,ద్యమ్ముల గద్యముల భవదుదాత్తానుమతిన్. 23

వ. అని విద్వజ్జనానుగ్రహంబు వడసి సుగుణసుందరుండును ధృతిమందరుండును సిత యశోవిలసితసురగిరికందరుండును బతికార్యధురంధరుండును నీతియుగంధరుం డును నిర్వికారుండును బ్రతాపరుద్రకటాక్షవీక్షాసాక్షాత్పరాక్రమప్రకారుండును నిరహంకారుండును నైన యాగన్నరథినీశ్వరుం గృతీశ్వరుం గావించి తదీయ వంశావళి వర్ణనంబొనరించెద నది యె ట్లనిన. 24

కృతిపతివంశావళి.

క. శ్రీమంగళమందిరవ,క్షోమణికిరణచ్ఛటాభిశోభితుఁడు ఘన
శ్యామలకోమలవపురభి, రాముఁడు నగునిష్ణునాభిరాజీవమునన్. 25

తే. ఆగమంబులు నాలుగు నాననములఁ, బ్రణవమాత్మసనాతన బ్రహ్మతేజ
మున మొదలుగ విరించి సముద్భవించి, భువననిర్మాణకర్మనైపుణి వహించె. 26

క. ఆరాజీవజముఖబా,హూరుపదంబుల జనించి రొగి బ్రాహ్మణధా
త్రీరమణవైశ్యశూద్రులు, భూరిగుణోన్నతు లగణ్యపుణ్యచరిత్రుల్. 27

వ. ఇ ట్లావిర్భవించిన చతుర్వర్ణంబులయందు. 28

మ. అమలంబు ద్విజరాజవర్ధనము మర్యాదాన్వితంబుఁ గుణో
త్తమరత్నంబు ననంతభోగమహిమోదారంబు గాంభీర్యధు
ర్యము శ్రీజన్మగృహంబు నై శుభయుతం బై యాచతుర్థాన్వయం
బమృతాంభోనిధిమాడ్కి నుర్విఁ గడుఁ బొల్పారు సజ్జనస్తుత్య మై. 29

ఆ. ఆచతుర్థకులసుధాంబుధి నుదయించె, నమితకాంతిచంద్రుఁ డవనిభరణ
దిగ్గజేంద్రమును వితీర్ణిమందారంబు, మల్లసైన్యవిభుఁడు మహితకీర్తి. 30

క. ఆమల్లచమూవల్లభు, భామకు సౌభాగ్యనీతిభాసురకాంతి
శ్రీమహితకుఁ బోలాంబకు, నేమనుజాంగనలు సాటియే గుణమహిమన్? 31

ఉ. ఆరమణీయదంపతుల కన్వయరత్నము బంధులోకమం
దారము ధైర్యమందర ముదాత్తదయానిధి దానధర్మవి
ద్యారసికుండు నాగవిభుఁ డంచితభాగ్యపరుండు పుట్టెఁ బెం
పార శచీపురందరుల కర్థి జయంతుఁడు పుట్టినట్టుగన్. 32

తే. అట్లు జన్మించి లావణ్య మగ్గలించి, యంగములు తొంగలింప బాల్యమున మెఱసి
నాగరథినీశ్వరుఁడు మదనాభిరేఖ, నొప్పె నసమాననవయావనోదయమున. 33

క. కులరత్నాకరచంద్రుం, డలఘుఁడు నాగాంకుఁ డన్వయస్థితికొఱకుం
గులశీలరూపగుణములు, గలకన్నియఁ బరిణయంబుగాఁ దలఁచి మదిన్. 34

సీ. ఏరాజు రాజుల నెల్ల జయించి మున్వెట్టికిఁ బట్టె దోర్విక్రమముల
నేరాజు సేతుహిమాద్రిమధ్యోర్వి నేకపట్టణలీల నేలి ప్రాలె
నేరాజు నిజకీర్తి నెనిమిదిదిశల నుల్లాసంబు నొంద నలంకరించె
నేరాజు తనతేజ మీజగంబునకు నఖండైకవిభవంబుగా నొసర్చె
తే. నట్టికాకతిగణపతిక్ష్మాధినాథు, ననుఁగుఁదలవరి ధర్మాత్ముఁ డధికపుణ్యుఁ
డయినమేచయనాయకు ప్రియతనూజ, నతులశుభలక్షణస్ఫురితామలాంగి. 35

చ. శివుఁ డగజాత రాఘవుఁడు సీతఁ గిరీటి సుభద్రఁ బెంపు సొం
పు వెలయఁ బ్రీతిఁ బెండ్లి యగుపోల్కిని నాగచమూవిభుండు భూ
రివిభవ ముల్లసిల్లఁగ వరించె సముంచితరూపకాంతిభా
గ్యవిభవగౌరవాదిసుగుణానుకృతాంబిక మల్లమాంబికన్. 36

శా. ఆమల్లాంబకు నాగశౌరికి విశిష్టాచారు లుద్యద్గుణ
స్తోమాకల్పు లనల్పకీర్తిపరు లస్తోకస్థిరశ్రీయుతుల్
ధీమంతు ల్సుతు లుద్భవించి రొగిఁ గౌంతేయప్రభావోన్నతుల్
రామప్రఖ్యులు వహ్నితేజులు జగత్ప్రఖ్యాతశౌర్యోదయుల్. 37

వ. అం దగ్రజుండు. 38

సీ. తనసుందరాకృతిఁ గని వెఱఁగందిన వనిత లంగజునొప్పుఁ దనువుఁ జేయఁ
దనకళాచతురత్వమున కద్భుతంబందు బుధులు భోజునినేర్పు పొల్లు సేయఁ
దననయాభిజ్ఞత వినినప్రాజ్ఞులు దివిజేశునితద్జ్ఞతయేపు డింపఁ
దనయాశ్రయంబున మనుబంధుమిత్రవర్గము కల్పతరువునాశ్రయముఁ దెగడ
తే. నెగడి జగమున నెంతయుఁ బొగడు వడసెఁ, గాకతిక్ష్మాతలాధీశకటకపాలుఁ
డమలసితకీర్తి ధనలోలుఁ డన్వయాబ్జ, షండదినవల్లభుఁడు గన్నసైన్యవిభుఁడు.

చ. ఎలమిఁ బ్రతాపరుద్రమనుజేంద్రునిచేఁ బడసెం బ్రవీణుఁడై
కొలిచియు శౌర్యలీల రిపుకోటి రణావనిఁ గీటడంచియు
న్బలరిపుతుల్యవిక్రముఁడు నాగయగన్నవిభుండు తేజముల్
విలసితరాజ్యచిహ్నములు విశ్రుతలక్ష్మియు నాయకత్వమున్. 40

చ. తదనుజుఁ డన్వయాంబుధిసుధాకరుఁ డెల్లయసైన్యనాథుఁడుల్
మదపరిపంథిసింధురసమాజవిదారణసింహ మంగనా

హృదయసరోజషట్పద మహీనగుణోజ్జ్వలరత్నభూషణా
స్పదశుభమూర్తి సద్వినయసంపదసొంపున నొప్పు నెంతయున్. 41

చ. నయవినయాభిరాముఁ డగునాగయగన్న నికూర్మితమ్ముఁ డ
న్వాయనవరత్నదీపము దివాకరతేజుఁడు రాజనీతిని
శ్చయనిపుణుండు నిర్మలవిచారవివేకపరాయణుండు మే
చయరథినీశుఁ డుజ్జ్వలయశస్స్ఫురణం బొగడొందె నిద్ధరన్. 42

సీ. ఆశాగజేంద్రకర్ణానిలంబునఁ దన ప్రకటప్రతాపాగ్ని ప్రజ్వరిల్ల
దిగ్వధూదరహాసదీప్తులతోఁ దనసితకీర్తిచంద్రిక లొప్పెలిమి సేయ
సకలమహీపాలసరసిజాకరములఁ దనజయశ్రీవినోదంబు సలుపఁ
దతరిపుమకుటరత్నప్రభాబాలాతపంబునఁ దనపదాబ్జంబు లలరఁ

తే. దనరుఁ జలమర్తిగండప్రతాపరుద్ర, మనుజవిభునకు సేనానియును మహాధి
కారియును నాప్తుఁడును నై పొగడ్త కెక్కె, మేరుధీరుఁడు నాగయ మేచశౌరి. 43

షష్ఠ్యంతములు.

క. అనుపమవిజయశ్రీఁ గడుఁ, దనరారెడునట్టియనుఁగుఁదమ్ము లిరువురుఁ
దనయుభయభుజంబులు గా, ఘనవిభవస్ఫూర్తి నొప్పుగన్న విభునకున్. 44

క. ధన్యునకు ధనదసదృశవ,దాన్యున కతిమాన్యునకు బుధవ్రజనుతసౌ
జన్యునకు ఘనవిభవపర్జన్యునకు న్సకలజగదసామాన్యునకున్. 45

క. పతిహితనీతివివేకాం,చితమతికి ననేకకార్యశిల్పనవబృహ
స్పతికి నిజభుజకృపాణ, ప్రతిహతరిపుతతికి గన్న రథినీపతికిన్. 46

శ్రీరస్తు

మార్కండేయపురాణము

ప్రథమాశ్వాసము.

కథాప్రారంభము.

వ. పరమకల్యాణపరంపరాభివృద్ధిగా నారచియింపం బూనినయిమ్మహాపురాణంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనినఁ బల్లవితకుసుమితఫలితవివిధవల్లీవేల్లితమాకందచందనమందారాదినానామహీజరాజవిరాజితంబును, దరులతాశిఖరవిహారత్కలకంఠశుకకులకలకలస్వనమనోహరంబును, ననవరతహోమధూమశ్యామలితవ్యోమమండలంబును, ననవచ్ఛిన్నాధ్యయనరవబధిరితదిగంతరాళంబును, ననుదినప్రవర్ధమానమహాధ్వరోత్సవసమాగతశతమఖప్రముఖనిఖిలనిలింపనివహాలంకృతంబును, సమిత్కుసుమకందమూల ఫలాహరణాగమనార్థపరస్పరాహ్వానమునికుమారకోలాహలవిలసితంబును, శాస్త్రపురాణేతిహాస కథాకథనచతురతాపసోత్తమ పరిషదభిరామంబును, బరమపావనంబును నైన తపోవనంబునందు. 1

క. నిరుపమనిష్ఠాపరుఁ డై, పరమతప మొనర్చుచున్న భార్గవవంశో
త్తరు నిర్మలచారిత్రు న,మరపూజ్యుఁ గృపావిధేయు మార్కండేయున్. 2

క. కానఁ జను దెంచి సత్యవ,తీనందనశిష్యుఁ డధికతేజోనిధి వి
ద్యానిపుణుఁడు జైమిని విన,యానతుఁ డై యిట్టులనియె నధికప్రీతిన్. 3

భారతప్రశంస.

చ. వినుము మునీంద్ర! వేదనిధి విష్ణునిభుండు పరాశరాత్మజుం
డనఘుయశుండు సర్వనిగమార్థయుతంబును సర్వధర్మసా
ధనమును సర్వశాస్త్రకలితంబును సర్వకథాభిశోభితం
బును నగుభారతంబు కృతపుణ్యుఁ డొనర్చె సవిస్తరంబుగన్. 4

తే. మానుగా నింద్రియంబులలోన మనసు, సురలలోన ముకుందుండు నరులలోన
బ్రాహ్మణుఁడుఁ బోలె నెక్కుడై భారతంబు, వెలయుసకలదివ్యపురాణవితతిలోన.

క. జలపూరము పాండవకథ, జలరుహనివహములు విదితసరసాఖ్యానం
బులు మృదుపదములు హంసం,బులు మేదిని భారతాఖ్యఁ బొలుచుకొలనికిన్. 6

తే. వ్యాసవాగ్జలపూర్ణయు నాగమప్ల,వావతీర్ణయు బహుకుతర్కావనీజ
హారిణియు నైనభారతోదారతటిని, యడరి దురితరజోరాశి నడఁచుచుండు. 7

తే. ఒనర బహువిశేషంబుల నుల్లసిల్లు, నట్టిభారతాఖ్యానంబునందు గూఢ
తరము లైనసమంచితార్థంబు లెఱుఁగఁ, దలఁచి వచ్చితి నీకడ కలఘుచరిత! 8

జైమిని మార్కండేయమునిని గొన్నిప్రశ్నముల నడుగుట.

వ నిఖిలభువనోత్పత్తిస్థితిలయకారణుండును త్రిగుణరహితుండును సర్వవ్యాపకుం
డును నైనపురుషోత్తముం డేమి నిమిత్తంబున మనుష్యత్వంబు నొందెఁ? బరమ
పుణ్యులైన పాండవు లేవురకు ద్రౌపది యొక్కతె యెట్లగ్రమహిషి యయ్యె? మహా
బలుండైనబలభద్రునకుఁ దీర్థంబున కరుగునవసరంబున బ్రహ్మహత్య యెట్లు వాటిల్లె?
దాని కతండు ప్రాయశ్చిత్తం బెత్తెఱంగునఁ జేసెఁ? బాండవేయనందను లైనద్రౌప
దేయులు కృతదారపరిగ్రహులు గాక యనాథులుం బోలె నేల మృతిఁ బొంది?
రింతయు సవిస్తరంబుగా నెఱిఁగింప నీవ యర్హుండ వనిన నమ్మహాముని జైమిని
కి ట్లనియె. 9

క. అమరఁగ నీయడిగినయర్థములను జెప్పంగఁ బెద్దతడ వయ్యెడు సం
యమివర్య! నియమవిధులకు, సమయం బరుదెంచె మాకుఁ జనఁగా వలయున్.

వ. నీకు నీయర్థంబు లవశ్యంబు నెఱుంగవలయు నేని 11

క అండజపతులు దృఢాగమ, పాండిత్యులు ద్రోణసుతులు భవ్యులు పింగా
క్షుండును విరాటుఁడును వృత్రుండును సుముఖుండు ననఁ జతుర్ముఖసదృశుల్.

తే. ప్రవిమలజ్ఞానవంతులు పరమశాంతు, లఖిలభాషావిశారదు లధికమతులు
సకలశాస్త్రపురాణనిశ్చయసమర్థు, లమితతేజులు సతతసమాధిరతులు. 13

క. ఉన్నారు వింధ్యనగమున, నన్నలువురు నడిగినట్టియర్థంబును వి
ద్వన్నుతగుణ! యెఱిఁగింతురు, క్రన్నన చనుమన్న నతఁడు గడువిస్మితుఁడై. 14

తే. ఇట్టినిర్మలవాక్సిద్ధి యిట్టియెఱుక, యిట్టిమహిమ యాపులుఁగుల కెట్లు గలిగె?
ద్రోణుఁ డన నెవ్వఁ? డట్టిపుత్త్రుల మహాత్ముఁ, డెట్లు వడసెనతఁడు? చెప్పు మేర్పడంగ.

మార్కండేయుఁడు జైమినికి ద్రోణచరిత్రము చెప్పుట.

సీ. అనిన మార్కండేయుఁ డను విను చెప్పెద ననిమిషవల్లభుఁ డప్సరోంగ
నలు గీతనృత్యము ల్సలుపంగ నిజనందనంబున నున్నెడ నారదుండు
వచ్చిన నతనికిఁ జెచ్చెర నాసనాద్యుపచారములు ప్రియం బొనరఁ జేసి
యిదె రంభ మేనక యిదె యూర్వశి ఘృతాచి యిదె తిలోత్తమ నీకు నీలతాంగు

తే. లందు మెచ్చొనరించు నేయతివనృత్త?, మనిన నీయచ్చరలలోన హావభావ
విలసనోత్కృష్ట నని మది విఱ్ఱవీఁగు, నేవెలఁది దానినృత్యంబ యింపు మాకు. 16

క. అని ముని పల్కిన నయ్యంగనలకు నిజరూపవిభవకాంతిచతురతా
ద్యనుపమగుణములఁ దమలో, ననఘా! యే నేన యెక్కు డనువా దయ్యెన్. 17

తే. వాసవుం డంత వారలవాదు మాన్చి, యిమ్మునీంద్రుండు మీలోన నేలతాంగి
నధికగుణవతిగాఁ జెప్పు నదియె యెక్కు, డనిన నారదముని యిట్టు లనియె నపుడు.
తే. మంచుమలమీఁదఁదపముగావించుచున్న, యనఘుదుర్వాసమునిపుంగవునిఁగలంపఁ
జాలు నేయింతి దనవిలాసప్రశస్తి, నదియె పో యెక్కుడనిన భయంబు గదిరి. 19
క. ఆనతముఖులై యొకపలు, కైనను బలుకంగ నోడి యందఱు నున్నం
దా నిట్లను వపువను నొక, మానిని మునివంకఁ గాంచి మదవతి యగుటన్. 20
చ. పలుకులు వేయునేల మునిపాలక! నాదగురూపమంజువా
గ్విలసనలీల నమ్మునివివేక మడంచెదఁ దాల్మిఁ జించెదన్
గలఁచెద డెందముం దపము గర్వము మాన్పెద నే మనంబునం
దలఁచిన రుద్రునైన ఘుటదాసునిఁ జేయుదుఁ గామునింటికిన్. 21

శపముఁ జెఱుపవచ్చిన వపువనునచ్చరను దుర్వాసుఁడు పక్షివగుమని శపించుట.

మ. అని గర్వోక్తులు వేడ్కఁ బల్కి వెస నయ్యబ్జాక్షి దృగ్దీధితుల్
దనుకంగాఁ జని కాంచె నంత హిమవంతంబున్ లసన్నూత్నర
త్ననితాంతద్యుతిపుంజరంజితదిగంతంబున్ లతాంతోల్లస
ద్ఘనరేఖాంచితసానుమంతము మరుద్దంతిస్ఫురత్ప్రాంతమున్. 22
వ. కని తదీయసుందరకందరంబునందు. 23
క. మలయానిలమృదులీలా, చలితతరులతాప్రసూనసౌరభమాలా
కలితమధుమత్తమధుకర, విలసనమున నొప్పువనము వెలఁదుక సొచ్చెన్. 24
క. చొచ్చి మునీశ్వరుఁ డున్నెడ, యచ్చోటికిఁ గ్రోశమాత్ర మగుట యెఱిఁగి చం
చచ్చూతలతాంతరమున, విచ్చలవిడిఁ జంద్రకాంత వేదికమీఁదన్. 25
తే. ఎలమిఁ గూర్చుండి యెలుఁగెత్తి యింపు మిగుల, పట్టి ప్రాఁకులు చివుళులు వెట్ట నతివ
పాడెఁ బాడిన విని యాతపసి కలంగి, వెఱఁగుపడి యంతయును మది నెఱిఁగి కనలి.
వ. రయంబున వచ్చి రూపగుణగర్వస్మత్తచిత్తయైనయత్తలోదరిం జూచి. 27
శా. దుర్వాసుం డతికోపవిస్ఫురితవక్త్రుండై యనున్ దానితో
గర్వాంధ్యంబున మత్తపంబునకు విఘ్నం బాచరింపంగ నా
గీర్వాణాధిపుతోడఁ బూనితి కడుం గీడేల లేకుండు? నీ
గర్వం బంతయు నుజ్జగించి విహగాకారంబునం బుంశ్చలీ! 28
తే. విహగరాడ్వంశమందు నావిర్భవించి, ధరణితలమున షోడశాబ్దములు నిలిచి
సుతుల నలువురఁ గని తుది సునిశితాస్త్ర, హతి శరీరము విడిచి పొమ్మమరపురికి. 29
క నావచన మమోఘం బని, దేవతరంగిణికి సతఁడు దిగ్గనఁ జనియె
న్నావుడు జైమిని యిట్లను, నావనితజనిప్రకార మానతియీవే. 30

వపు వనునచ్చరచరిత్రము.

వ. అనిన మార్కండేయుం డంతయుం జెప్పెద నాకర్ణింపు మరిష్టనేమిపుత్రుండైన

గరుడునికి †సాంపాతి పుట్టె నతనికి శూరుం డతనికి సుపార్శ్వుం డతనికిఁ గుంభి
యతనికిఁ బ్రలోలుపుఁడును బ్రభవించి రా ప్రలోలుపుఁడు కంకుఁడు కందరుండు
నన నిరువురుకొడుకులం బడసె నాకంకుం డొకనాఁడు విహారార్థంబు కైలాసం
బునకరిగి యందొక్కరమణీయశిలాతలంబున మధుపానమత్తుండై భార్యయుం
దాను నేకతంబై యున్న వాని విద్యుద్రూపుం డనుదానవుండు గని డాయం
బోయినం గరం బలిగి వాఁ డి ట్లనియె. 31

గరుడవంశ్యుఁ డగుకంకుఁడు విద్యుద్రూపుఁ డను రాక్షసునిచేఁ జచ్చుట.

క. స్త్రీయును బురుషుఁడు నేకత, మై యున్నెడఁ జూచి యెట్టియధముండై నన్
డాయఁగ వచ్చునె యిట్లి, స్సీ యటు పొమ్మనినఁ గోపజృంభితుఁ డగుచున్. 32

క. అడవులు గొండలు నీతని, పడసినవే యేల యిట్లు వదరెద ? వనుచుం
కడు నలిగి కంకుమెడఁ దెగ, నడిచెను రక్కసుఁడు భీకరాసికరుం డై. 33

క. అంత నటఁ గందరుఁడు దా, నింతయు విని యడలు గనలు నెదఁ గూరంగా
నెంతయు రయమున నరిగి య,నంతరవిధు లగ్రజునకు నచ్చటఁ జేసెన్. 34

ఉ. చేసి మహోగ్రకోపశిఖి చిత్తమున న్నెగయంగ నుత్పత
ద్భాసురపక్షమారుతము పర్వతకోటిఁ జలింపఁజేయ ని
శ్వాసమహానిలక్షుభితసాగరుఁ డై వెసఁ గందరుండు కై
లాసనగేంద్రకందరములన్ దనుజాధము రోసి యెక్కడన్. 35

కందరవిద్యుద్రూపులయుద్ధము.

కవిరాజవిరాజితము.—

కనుఁగొని యోరి దురాత్మ ! మహాత్మునిఁ గంకు మదగ్రజు నుగ్రుఁడవై
చనునె వధింపఁగ ? వచ్చితి నే నిదె శౌర్య మెలర్పఁగ మార్కొన ర
మ్మనిచెదఁ గాలునిప్రోలికి నిన్ను రయమ్మున నంచు నదల్చుచు డా
సినఁ గని రక్కసుఁ డాజ్యము వోసినచిచ్చుక్రియం గడు మండె వెసన్. 36

మానిని. కన్నుల నిప్పులు రాలఁగ నిట్లను గర్వమున న్విహగాధమ ! నీ
యన్నకు మృత్యువు నన్ను నెఱుంగవె ప్రాణము లిప్పుడు వ్రాలెద నం
చున్నతశాతకృపాణము ద్రిప్పుచు నుగ్రతఁ దాఁకిన నిద్దఱకున్
గ్రన్నన శక్రసుపర్ణులకయ్యముకైవడి ఘోరరణం బొదవెన్. 37

తే. పక్షిపక్షంబు వీక్షించి రాక్షసుండు, గిట్ట ఖడ్గంబు వైచిన బిట్టు నెగసి
యొడిసి ఖగపతి దానిఁ జంచూగ్రశక్తి, గరుడుఁ డురగంబుఁ బట్టినకరణిఁ బట్టె. 38

కందరుఁడు విద్యుద్రూపునిఁ జంపి తత్పత్నిం బడయుట.

క. కడువడిఁ గాళ్లం జేతులఁ, బొడిపొడిగాఁ బ్రామి చెలఁగి భూరిబలం బే
ర్పడ నక్కద్రొక్కి రక్కసు, బెడిదంబుగ నవయవములు పెఱికి వధించెన్. 39

† లిఖితపుస్తకములందు గరుఁడడు అనికలదు.

తే. అంత నాదైత్యపతిప్రియకాంత యయిన, మేనకాత్మజ మదనిక మిక్కుటంపు
భీతి నీభార్య నయ్యెదఁ బ్రీతి నాకు, శరణ మగుమన్న నగుచుఁ గందరుఁడు పొంగి.

వ. ఆసుందరిం దోడ్కొని చని నిజమందిరంబున కరిగె నంత నిజేచ్ఛానురూపరూపధారిణియగుటం జేసి. 41

కందరునివలన విద్యుద్రూపపత్నియగు మదనికయందు వపువు జనించుట.

క ఆధవళవిలోచన పులుఁ, గైధవునిం బ్రీతుఁ జేసె నాదుర్వాసగ
క్రోధానలమున నెరిసిన, యాధవళాబ్జాక్షి పుత్త్రియై జనియించెన్. 42

వ. దానికిఁ గందరుఁడు తార్క్షి యనునామం బొనరించె నంత. 43

క. పరమముని మందపాలుఁడు, జరితారిప్రముఖు లైనశార్ఙ్గేయుల న
లుర్వరఁ బడసె సుతుల నం దుద్ధురగుణుఁ డగుపిన్న కొడుకు ద్రోణుఁడు దార్క్షిన్.

వ. ధర్మపత్నిగ నంగీకరించె నవ్విహంగాంగనయుఁ గతిపయకాలంబునకు గర్భిణియై మూఁడు నెలలపదియేనుదివసంబులు చన్నసమయంబునం బాండవకౌరవులు భండనం బొనరించుచున్న నొక్కనాఁడు విధివశంబునం గురుక్షేత్రంబున కరిగి నిరంతరనిశితవివిధవిశిఖపరిచ్ఛన్నాంబరం బైనయమ్మహాయుద్ధమధ్యంబునం బరిభ్రమించుచున్నంత. 45

భారతయుద్ధమునఁ దార్క్షి కడుపు చెగి గ్రుడ్లు పడుట.

సీ. భగదత్తుగజముపై ఫల్గునుం డేసిన పటుభల్లమునఁ జేసి పక్షివనిత
కడుపుతో ద్రెవ్వినఁ గర్భచ్యుతంబులై కమనీయశశిబింబకాంతి నొప్పు
నండము ల్నాలు గొయ్యన సాంద్రతద్రక్తపంకముపై దూదిఁ బడుపడువునఁ
బడినతోడనె తెగిపడి సుప్రతీకంబు పార్శ్వమహాఘంట పటురయమున
తే. భవన మయ్యెను వానికి భాగ్యమహిమఁ, బతగియును నంత దివ్యరూపమునఁ జనియె
భారతాజి చెల్లినఁ గురుప్రభుఁడు భీష్ము, పాల సకలధర్మములు తత్పరత వినఁగ.

ధర్మపక్షులయొద్దకు శమీకమునివచ్చి వానిం బెంపఁ గొనిపోవుట.

వ. అయ్యెడకు శమీకుం డనుముని శిష్యసమేతుం డై వచ్చి 47

క. జిలిబిలియెలుఁగులు ఘంటా, నిలయములోఁ జెలఁగుటయు మునిప్రభుఁ డచ్చో
నిలిచి చెవి యొడ్డి విని శిష్యులు దానుం బట్టి గంట యొయ్యన నెత్తెన్. 48

వ. అట్లెత్తి. 49

తే. అమరు రేయెండపిండుల కవయవములు, మొలచినట్లు తేజస్స్ఫూర్తి వెలుఁగుచున్న
విహగశిశువుల విజ్ఞానవిమలమతులఁ, గని మునీంద్రుఁడు విస్మయమున మునింగి.

క. అక్కట! యీసమరతలం, బెక్కడ? నీయండజంబు లెక్కడ? నీపా
టెక్కడ? నీఘంటాశ్రయ, మెక్కడ? దైవంబుఘటన యే మన వచ్చున్? 51

వ. అని శిష్యులం జూచి తొల్లి యాదిత్యులకు నోడి దైత్యులు మరణభయంబునఁ బాఱిన భార్గవుండు వారల నుద్దేశించి చెప్పినవాక్యంబులు వినుండు. 52

చ. సురలకు నోడి పాఱకుఁడు సొంపఱి రాక్షసులార ! పాఱిన
న్మరణము దప్పునే యచట ? మానుగ ధాత యొనర్చినట్టి పెం
దెరువు మొఱంగ నెవ్వరికిఁ దీరునె ? యాఱడి యేల ? శౌర్యము
న్నిరతరకీర్తియు న్నెడఁగఁ జేయఁక కయ్యము సేయుఁ డుక్కునన్. 53

తే. సమర మొనరించినంతనే చావు రాదు, పాఱిపోయినయంతనే బ్రతుకు రాదు
జీవితంబును మరణంబు దైవకల్పితములు వానికి ముదమందఁ దలఁక వలదు. 54

ఉ. కొందఱు తీవ్రశస్త్రహతిఁ గొందఱు దుస్తరరోగబాధలన్
గొందఱు నీరు ద్రావునెడఁ గొందఱు భోజనకార్యవేళలన్
గొందఱు యోగముక్తు లయి కొందఱు నిష్ఠఁ దపం బొనర్చుచున్
గొందఱు కాంతల న్గవయుకోర్కులఁ జత్తు రనేకభంగులన్. 55

వ. మరణభయంబున కిది నిమిత్తం బని నిరూపింప రాదు. 56

క. దైవంబు చక్కఁ జూచిన, నేవిధమునఁ గీడు వొంద దెయ్యెడ నున్నన్
దైవంబు తప్పఁ జూచిన, నే విధమున మేలు వొంద దెయ్యెడ నున్నన్. 57

వ. అని భార్గవుండు దెలిపినం దెలిసి యారాక్షసులు మరణభయంబు విడిచి రణపరాయణు లై రమ్మహాత్ముండు చెప్పినవాక్యంబులయర్థం బిట్టివిషమసమరస్థలంబునం బడి బ్రతికినయివ్విహంగంబులచేత నిట్లు సత్యప్రదర్శితం బగునె ? యివి సామాన్యపక్షులుగావు విప్రజాతు లగుట సందేహంబు లేదు సరగున నకులశ్యేనమార్జాలమూషకాదులవలనిభయంబు లేకుండ నతిప్రయత్నంబున వీని రక్షింపవలయు నొయ్యన నెత్తికొని రం డని యమ్మునీంద్రుండు శిష్యులం బనిచి నిజాశ్రమంబున కరిగి వానికి సముచితస్థానంబున సంవిధానం బాచరించి యనుదినంబును బయఃఫలాదివివిధాహారంబులం బోషణం బొనరించు చుండ మాసమాత్రంబునం బ్రవర్ధిల్లి యొక్కనాఁడు. 58

మహాస్రగ్ధర.—
జవసత్త్వస్ఫూర్తి లొప్ప న్సకలమునిజనాశ్చర్యసంపాదలీలా
ప్రవణంబై పక్షిజాలప్రవరము లెగసె స్పర్వతంబు ల్చలింపన్
రవిలోకాద్యూర్ధ్వలోకప్రతతిఁ గడవ సంరంభ మేపారఁగా ని
య్యవనీచక్రంబు సూక్ష్మం బయి తమకు రథాంగాకృతిం దోఁచుచుండన్. 59

ఆ. అట్టు లెగసి మగుడ నరుదెంచి యమ్ముని, నాథునకుఁ బ్రదక్షిణంబు చేసి
భక్తిఁ బాదములకుఁ బ్రణమిల్లి విహగకుమారు లిట్టు లనిరి మనము లలర. 60

క. మరణము దప్పించి మముం, గరుణ మెయిం బెంచి తిట్లు గారామున నీ
వరయఁగఁ ద్రాతవు తండ్రివి, గురుఁడవు మా కేడుగడయు గుణరత్ననిధీ! 61

ఉ. తల్లి మొగంబు గాన కటు తండ్రికి దవ్వయి గంటలోఁ గడుం
దల్లడ మంది పుర్వులవిధంబున వందురుచున్న మమ్మును

తుల్లదయామతి న్విగతదుఃఖులఁ జేసితి గానఁ బెంపు సం
ధిల్లఁగ మాకుఁ బ్రాణములు దేహములం గలిగెన్ మునీశ్వరా! 62

ఉ. ఎన్నఁడు వృద్ధిఁ బొందు నివి యెన్నఁడు రూపు వహించుఁ బొల్పు నిం
కెన్నఁడు నల్గడం జెలఁగి యే త్తెఱఁ బాఱుచు నుండు నా మెయిం
జెన్నుగ నెన్నఁ డాటమెయిఁ జెందిన తెక్కలధూళి నించు నే
నెన్నఁడు చూడఁ గాంతు నొకొ యీతరుశాఖలఁ గేళి సల్పఁగాన్. 63

తే. అనుచు నర్మిలియును గరుణాతిశయము, నగ్గలింపఁగ నీవు మ మ్మనసి పనిచి
తనఘ యేము ప్రబుద్ధుల మైతి మింక, నేమి పనులు చేయుదుము మునీంద్ర! చెపుమ.

క. అని ప్రస్ఫుటవాక్యము లి, ట్లొనరఁగఁ బలుకుటయుఁ బెఱఁగునొంది పులకముల్
తనువున నెసఁగఁ గుతూహల,మునఁ బక్షుల కిట్లు లనియె మునివరుఁ డెలమిన్. 65

క. ఎవ్వనిశాపంబున మీ, రివ్వికృతిం బొందినార లేది కతము మీ
కివ్వాగ్విభవము కలుగుట, కివ్విధ మంతయును జెప్పుఁ డేర్పడ మాకున్. 66

ధర్మపక్షులు శమీకునకుఁ దమవృత్తాంత మెఱిఁగించుట.

చ. అనవుడుఁ బక్షు లిట్లు లను నమ్మునివల్లభుతో నతిప్రియం
బున విపులుండు నాఁ గలఁడు పుణ్యుఁడు సంయమిసత్తముండు త
త్తనయులు సత్త్వపోధను లుదాత్తగుణు లుకృశుండు తుంబురుం
డును సుకృశుండు మాపిత గడు న్వినయంబున నేము దండ్రికిన్. 67

వ. శుశ్రూషణం బొనరించు చుండ నొక్కనాఁడు వృద్ధశ్రవుండు మాతండ్రి సత్య
వ్రతనిష్ఠ యరయం దలంచి వృద్ధవిహంగం బై చనుదెంచి యి ట్లనియె. 68

సీ. విను మునివల్లభ! వింధ్యశృంగమున నే నుండంగ నడరినచండపవన
హతి భగ్నపక్షుండ నై పడి మూర్ఛిల్లి యెనిమిదిదినముల కిపుడు దెలిసి
యుదరాగ్ని కొని కాల నోర్వంగఁ జాల కతిథి నైతి నాహారతృప్తిఁ జేసి
ప్రాణము ల్గావవే యనవుడు నీ కిష్ట మెయ్యది పెట్టెద నెఱుఁగఁ జెప్పు

ఆ. మనినఁ బక్షి యడిగె మనుజమాంసము దాని, కాత్మ నతఁడు రోసి యకట క్రూర
హృదయుఁడవు గదయ్య! హింసార్జితాహార, మడుగఁ దగునె నను విహంగనాథ!

క. ఇది రూపం బిది ప్రాయం, బిది నీపడియెడునవస్థ యింకైన శమం
బొదవఁగ వలదే మనమున, నది దుష్టాత్ములకు నేవయస్సునఁ గలుగున్. 70

వ. నీ వెట్టివాఁడ వై తేమి? నీకుం బ్రతిశ్రుతంబు చేసినయశనం బవశ్యంబును బెట్టెద
నని నిశ్చయించి. 71

మత్తకోకిల.—

ఏమి చెప్పుదు మేము నీకు? మునీంద్ర! యప్పుడు తండ్రి మ
మ్మామిషంబుగ నాఖగంబున కొసంగఁ దలంచి తాఁ
ప్రేమవంతుఁడు వోలె తుద్రతఁ బిల్చి యెంతయు మాగుణ
స్తోమముం గొనియాడి యి ట్లను దుష్టనిష్ఠురభాషలన్. 72

తే. పరమపూజ్యుఁడు దండ్రియు గురుఁడుఁ గాని, యొరుఁడు గాఁడ నితలఁపు మీఁకొదవెనేని
బొంకు గాకుండ నాపల్కు పూని సేయుఁ, డనిన మే మట్ల చేసెద మంటి మనుఁడు.
క. ఇందు భవత్తనువులఁ గల, కండలు నెత్తురును వేగ కమియంగా నీ
యండజపతి కానంద మ, ఖండముగా క్షుత్తృషావికారము లడఁగన్. 74
వ. అనిన మరణభయంబున వడవడ వడంకుచుఁ దల్లడిల్లి యే మి ట్లంటిమి. 75
క. ఎ ట్టిట్లు పలికి తీ విది? యె ట్టొనరింపంగ వచ్చు నీపని ? దేహం
బె ట్టొకని దేహమునకై, నెట్టన యీవచ్చుఁ? దండ్రి ! నిక్కము చెప్పుమా. 76
తే. దేవ పితృ ఋషిఋణములు తీర్చి యధిక, భక్తిఁ బరిచర్య సేయుచుఁ బరగితండ్రి
కరుణ బ్రతికి యుండెడువాఁడు గాని యనఘ, వినుశరీరప్రదుండును దనయుఁ డగునె.
తే. ప్రాణములు గల్గ శుభములు పడయవచ్చు, ధర్మములు సేయ నగుఁ గానఁ దన్నుఁ గీడు
చెందకుండంగ నరుఁడు రక్షించుకొనుట, ధర్మ మని చెప్పుదురు ధర్మతత్త్వవిదులు
వ. అది కారణంబుగా మేము నీచెప్పినయప్పని సేయ మనినం గోపించి తామ్రనయ
నుండై మాతండ్రి మమ్ముఁ దిర్యగ్యోనిజాతుల రగుఁ డని శపించి తనసత్యవ్రతంబు
పరిపాలింపం దలంచి యప్పులుఁగుతేనియాననం బాలోకించి మదీయదేహంబు.
నీ కాహారంబుగా సమర్పించితి శుచి వై సేవింపు మనుటయు విస్మితుం డగుచు
నవ్విహంగపురుహూతుం డి ట్లనియె. • 79
తే. యోగబల మూఁది దేహంబు నుజ్జగింపు, జీవుఁ డొడలిలో నున్న భక్షింప ననిన
నక్షణమ యోగసంయుక్తుఁ డయ్యె ముని త, దీయనిశ్చయ మెఱిఁగి యద్దేవవిభుఁడు.
మ. తనరూపంబు ధరించి యి ట్లను మునీంద్రా! బుద్ధి సంమోద మం
దను బక్ష్యాకృతిఁ బొంది నీహృదయతాత్పర్యం బెఱుంగంగ వ
చ్చిన నాతప్పు సహింపు చేసెద భవచ్చిత్తేప్సితం బెద్ది చె
ప్పు నిను న్సంతతసత్యపాలనమునం బుణ్యుండు గాఁ గాంచితిన్. 81
ఆ. నేఁడు మొదలు గాఁగ నీకు నైంద్రజ్ఞాన, మావహిల్లు విఘ్న మడఁగి పోవుఁ
దపమునందు విమలధర్మమునందును, నని సురేంద్రుఁ డరిగె నంత నేము. 82
వ. మాతండ్రి యెదిరికిం జని. 83
మ. శిరము ల్వ్రాలఁగ మ్రొక్కి నెన్నుదురుల న్జేతు ల్మోగిం జేర్చి దై,
న్యరసం బాస్యములందు వెల్లిగొన సర్వాంగంబులుం గంపముఁ
బొరయం గుత్తుక లెండ నీరెలుఁగులం బుణ్యాత్మ! మ మ్మీయెడ
న్మరణాపాయభయంబు మన్నిగొనియె న్మాతప్పు సైరింపవే. 84
వ. అని మఱియు ని ట్లంటిమి. 85
ఆ. చర్మమాంసశల్యసంఘాత మై రక్త, పూరపూర్ణ మైనపొల్ల యొడలి
యందుఁ జేయు వేడ్క యనఘ! యకర్తవ్య, మట్టివేడ్క యప్పుడయ్యె మాకు. 86
వ. ఏ మన నెంతవార మవధరింపుము. 87

ఆ. కడిఁదిశత్రులైన కామాదు లలజడి, పాలుపఱుప నవశభావ మొంది
మోహసాగరమున మునుఁగుచున్నది లోక, మత్తెఱంగు విను మహానుభావ! 88

వ. ప్రవిమలజ్ఞానప్రాకారంబును శల్యకీలకంబును జర్మకుడ్యంబును రక్తమాంసాను
లేపనంబును నానాస్నాయువేష్టనంబును మహామాయాముఖంబును నైనయట్టి
పురంబునకుఁ బురుషుండను రాజు ఆరాజునకు మనోబుద్ధులు పరస్పరవిరోధు లైన
మంత్రులు కామక్రోధలోభమోహంబు లత్యంతబలవంతులైన శత్రువులు
ఈనలువురు శత్రులు చొరకుండ నన్నరపతి దనవీటివాకిళ్లు పదిలంబుగా సంవృ
తంబు చేసికొనియె నేని దానునిరాతంకుండును సమాధిస్వాస్థ్యబలసంపన్నుండును
బరమానురాగుండునగు నవ్వాకిళ్లుగట్ట నసమర్థుం డయ్యె నేనిం గామమహా
శత్రుండు నేత్రాదిపంచద్వారప్రవిష్టుం డై సర్వంబును వ్యాపించు నతనివెనుకన
యమ్మువ్వురుసగతురుం బ్రవేశింతు రన్నలువురుం గూడి యింద్రియంబులతోడను
మనంబుతోడను గాఢాశ్లేషంబొనరించి వాని నన్నింటి నవ్వాకిళ్లునుం దమవశంబ
కా నొనర్చికొని దురాసదులై యక్కోటయురలం ద్రోచి యయ్యమాత్యులం
గీటడఁగించి యంతయుం దారయై వర్తింతు రంత నమ్మహీకాంతుండు మంత్రిరహి
తుండు విగతపరివారుండు నై నశించు నివ్విధంబునం గామాదిశత్రులు మనుష్య
స్మృతినాశకు లగుటం జేసి యేము మోహాపహృతచిత్తుల మై ప్రాణలోభంబున
నెఱుక చెడి బుద్ధి వో విడిచి యపరాధంబుఁ జేసితిమి మాకుఁ బ్రసన్నుండ వై
నీయిచ్చిన శాపంబు గ్రమ్మరించి తామసి యైనకష్టగతిం బొందకుండ మమ్ము రక్షింప
వేయనిన నమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 89

ఉ. నావచనం బమోఘ మెడ నవ్వుచుఁ బల్కినఁ దప్ప దెన్నఁడున్
దైవకృతంబు మానుషహతం బగు నెట్లు? తనూజులార! యీ
భావహ మైనపక్షిభవ మైనను నిర్మలబోధ మెప్పుడున్
మీవిమలాంతరంగముల నిత్యముగాఁగ ననుగ్రహించితిన్. 90

క. దురితక్లేశభయమ్ములఁ, బొరయక విజ్ఞానవిదితపుణ్యపథములం
బరగుఁడు సమస్తవిద్యాపరు లగుఁడు మనుష్యవాక్ప్రభావము మెఱయన్. 91

వ. అని యిట్లస్మజ్జనకుండు ప్రసాదించిన నేము పెద్దకాలంబునకు నివ్విధంబున. 92

క. పక్షుల మై పుట్టి భవ, ద్రక్షణమునఁ జేసి యిట్లు బ్రతికితి మని యా
పక్షులు తమవృత్తాంతం, బక్షీణప్రీతిఁ జెప్ప నమ్మునిపతికిన్. 93

వ. చెప్పి సంప్రీతచేతస్కుం డైన శమీకునిచేత మధురవాక్పుష్పంబులం బూజితు లై
యాద్విజోత్తము లతని వీడ్కొని చని. 94

తే. పద్మరాగనభోమణిప్రభలు మెఱయఁ, జంద్రకాంతచంద్రద్యుతిజాల మెసఁగ
బహులతరవజ్రనక్షత్రపంక్తి వెలుఁగ, నంబరస్పర్ధి యైనవింధ్యంబు గనిరి 95

వ. కని తదీయరామణీయకంబున కచ్చెరు వంది. 96

సీ. సురకరి యీ యద్రిఁ జరియించు నేనుంగుఁ గొదమలఁ గ్రీడఁబడ్డకొదమ యొక్కొ!
నవకల్పలతిక లీనగముశృంగంబుల యం దొత్తి పాఱినయంబు లొక్కొ!
హరశిరోరత్న మీయచలంబుమణులపెం ప్రోవులకడపటిపొల్ల యొక్కొ!
పరమేష్ఠియంచ యీగిరికోలంకులయంచపిండులోఁ దప్పినపిల్ల యొక్కొ!
తే. యని నుతింపుచుఁ జేరి సంయమికుమార, పఠ్యమాననానాగమాభ్యాసచతుర
కీరనికరోల్లసత్సహకారవనవి, రాజితం బైనతత్కందరంబునందు. 97

వ. పరమజ్ఞాను లైనద్రోణనందనులు తపస్స్వాధ్యాయసంపన్ను లై సుఖం బున్న వారు వారల నడుగఁ బొమ్మనిన మార్కండేయు వీడ్కొని జైమిని వింధ్యగిరి కరిగి యవ్విహంగకుమారు లున్నశిఖరప్రదేశంబు డాయం బోయి తదీయమధురాధ్యయనధ్వని విని విస్మితుం డగుచు నంతర్గతంబున. 98

జైమిని ధర్మపక్షులయొద్ద కేఁగుట.

క. జితనిశ్వాస మవిస్వర, మతివిస్పష్టంబు సౌష్ఠవాన్వితము విస
ర్జితదోషం బీభవ్యుల, శ్రుతిపఠనం బెంత కర్ణసుభగం బగునే? 99
క. ఈరూపంబున నిమ్ముని, దారకు లుండంగ వీరిఁ దగిలి ప్రియం బే
పారఁగఁ బాయక యున్నది, భారతి యిది చోద్య మెన్నిభంగులఁ దలఁపన్. 100

వ. అనుచుఁ దత్ప్రదేశంబు ప్రవేశించి విశాలశిలాతలవిష్టరోపవిష్టు లైనయాద్విజోత్తములం గాంచి హర్షించి స్వస్తివచనపూర్వకంబుగా నిట్లనియె. 101

జైమిని ధర్మపక్షుల భారతార్థములఁ బ్రశ్నించుట.

తే. వ్యాసశిష్యుండ జైమిని యనఁగఁ బరఁగు, వాఁడ భవదీయదర్శనవాంఛఁ జేసి
యరుగుదెంచితి ననిన హర్షాత్ములగుచు, నాతనికి మ్రొక్కి యాతిథ్య మాచరించి.
తే. సేమ మడిగి తెక్కలగాలి సేద దీర్చి, యనిరి మునికిఁ దార్క్ష్యేయు లత్యాదరమునఁ
బుట్టు బ్రతుకును సఫలతఁ బొందె మాకు, నిపుడు భవదంఘ్రిపద్మాభివీక్షణమున
క. మాయొడళులలో నుండెడు, నాయతపితృకోపవహ్ని యంతయు నడఁగెన్
శ్రీయుత! భవద్విలోకన, తోయంబులఁ జేసి సకలదుఃఖచ్యుతిగాన్. 104

వ. అని పలికి ద్రోణనందనులు మునీంద్రా! భవదాగమనకారణం బేమి యెఱింగింపు మనిన జైమిని యిట్లనియె. 105

సీ. అనుపమం బగుభారతాఖ్యానమున సందియము లైనయర్థంబు లర్థి మిమ్ము
నడుగ నేతెంచితి ననిన నాద్విజవరు లవి మాకు విషయంబు లై మదీయ
మగుబుద్ధిఁ దోఁచిన యట్లెల్లఁ జెప్పెద మడుగుము నీ వన్న నతిముదమున
నతఁడు మార్కండేయు నడిగినయట్టుల నన్నియర్థంబులు నడుగుటయును
ఆ. నమ్మహానుభావు లలరి నారాయణు, నాదిపురుషు నిత్యు నప్రమేయు
నఖిలవేదమయుఁ జరాచరగురుఁ బర,మాత్ము వాసుదేవు నజు ననంతు. 106
తే. విష్ణుఁ బ్రభవిష్ణు నచ్యుతు విగుణు సగుణు, హరిఁ జతుర్వ్యూహు నవ్యయు నభవుఁ బరము

నెలమిఁ దమచిత్తముల నావహించి హర్ష, మగ్నులగుచు నందంద నమస్కరించి.

వ. ద్రోణనందను లాజైమినిం జూచి మహాత్మా! నీయడిగినయర్థంబులు మాయెఱిగిన తెఱంగున నెఱింగించెద మాకర్ణింపుము. 108

ధర్మపక్షులు భారతార్థసంశయములఁ జెప్పఁ దొడఁగుట.

తే. ఎవ్వఁ డబ్ధిపర్యంకశాయిత్వలోలుఁ, డెవ్వఁ డఖిలప్రజాసర్గహేతుభూతుఁ
డెవ్వఁ డాదిమసంయమిధ్యేయమూర్తి, యట్టిదేవుండు సకలలోకార్చితుండు. 109

క. ఆరయ నిర్గుణసగుణో,దారతల న్నిరవయవుఁడు సావయవుఁడునై
సారవిభూతి వెలుంగును, నారాయణుఁ డతని కమరు నాలుగుమూర్తుల్. 110

వ. వాసుదేవసంకర్షణప్రద్యుమ్ననారాయణాభిధానంబులు గలిగి విలసిల్లునామూర్తుల విధంబు వివరించెద వినుము. 111

శ్రీనారాయణవ్యూహచతుష్టయవివరణము.

మ. అరయ స్వర్ణము పేరు రూపమును లే కత్యంతతేజోమయ
స్ఫురణాసంపదఁ జెంది సర్వగతి సంపూర్ణత్వముం బొంది వీ
తరజస్సత్త్వతమోవికారవిమలత్వం బొంది యోగీంద్రభా
సురనిష్ఠాత్మిక యాదిమూర్తి గడుఁ బొల్చు న్వాసుదేవాఖ్యయై. 112

తే. శేషరూపంబు నొంది యశేషభూభ,రంబు నుద్యత్ఫణాసహస్రమునఁ దాల్చి
సర్పసమితి గొలువఁ దమశ్శక్తిఁ బొలుచు, దివ్యసంకర్షణాఖ్యద్వితీయమూర్తి. 113

క. ధరణీప్రజానుపాలన, పరిణతి సదవననిరూఢి బహువిధధర్మో
ద్ధరణరతి న్సత్త్వోన్నతిఁ, బరగుఁ దృతీయ యగుమూర్తి ప్రద్యుమ్నాఖ్యన్. 114

తే. బహుళజలమధ్యమునఁ బెనుబాఁపపాన్పు, పై రజశ్శక్తి గైకొని పవ్వళించి
లీల నఖిలలోకములు గల్పించు వినయ, ధుర్య నారాయణాఖ్యచతుర్థమూర్తి.

వ. ఈనాలుగుమూర్తులందుఁ బ్రద్యుమ్నమూర్తి యైనదేవుండు పరమసాత్త్వికుండు సకలధర్మకుశలుండు భక్తజనలోలుండు జగదవనశీలుండు నపారకృపావిశాలుండు నగుటం జేసి సురగణరంజనంబు నసురగణభంజనంబు నిగమనికరరక్షాఖేలనంబు ధర్మపరిపాలనంబు నొనరించుచు నొక్కమాటు వరాహనరసింహవామనాదిరూపంబులు గైకొని ధరణి ధరియించి హిరణ్యాక్షు సంహరించి హిరణ్యకశిపు హరించి బలినణంచి జగంబులయలజడి యడంచు మఱియు దేవమనుష్యతిర్యగ్యోనులం దుపేంద్రరామతిమికమఠరూపంబుల నావిర్భవించి లోకరక్షణోపాయపరాయణుం డై వర్తించుట గారణంబుగా భూభారసంహారార్థంబు మనుష్యత్వంబు నొందె నని చెప్పి యప్పక్షివరులు పాంచాలీభర్తలప్రకారంబు వినుమని యిట్లనిరి. 116

పాంచాలీభర్తృపంచకవివరణము.

సీ. శతమఖుచేఁ దనసుతుఁడు మృతుండైన విని విశ్వకర్మయు విపులకోప
వేగుఁడై లోకము ల్వణఁక మద్దోహిని దునుమఁగ నోపినతనయు నిపుడు

పడసెద నాతపోబలమున నని పల్కి భీమరయంబున బెరసి యొక్క
జడ వహ్నిలోపలఁ జయ్యన వ్రేల్చిన వికృతఘోరాననవిస్ఫురద్భ
తే. యంకరోజ్జ్వలమూర్తి వృత్రాసురుండు, పుట్టె నతనికిఁ దైజసస్ఫూర్తిఁ గలుగ
సప్తమునులను బంపి తత్సంధిఁ జేసి, వేల్పుతేఁ డొక్కవెంట నవ్విప్రుఁ జంపె.
వ. అంత. 118
క. ఆహత్యఁ జేసి యింద్రుని, దేహబలము వోయి వాయుదేవుని గూడె
న్మాహాత్మ్య మడఁగె విప్ర, ద్రోహంబున నెట్టిఁడైన దురితముఁ బొందున్. 119
క. ఆసమయంబునను సహల్యాసక్తుం డగుట నింద్రుఁ డగ్గౌతముచే
గాసిపడి నైజతేజముఁ, బాసి వికృతి నొంది నష్టబలుఁడై యుండెన్. 120
చ. తదవసరంబున న్సకలదైత్యులు దానవులు న్మదంబునం
ద్రిదశవిభు న్జయింపఁగ మదిం దలపోసి మఘాదిధర్మసం
పద లణఁగింపఁ బూని బహుపార్థివవంశములందుఁ బుట్టి రు
ర్వి దలరి భూరిభారవహవిహ్వల యై చనియె న్సురాద్రికిన్. 121
మ. చని యింద్రాదిసుపర్వులం గని మనస్తాపంబు దీపింప ని
ట్లనె నద్దేవి మనుష్యలోకమున నత్యంతోగ్రతేజోఘనుల్
దనుజు ల్పుట్టినవా రనేకనృపు లై తత్సేన లక్షోహిణుల్
వినుఁడే నోర్వఁగఁ జాల మీక తగు నావ్రేఁగంతయు న్బాపఁగాన్. 122

ఇంద్రుఁడే పాండవరూపంబున నైదువిధము లగుట.

క. అని చెప్పిన నయ్యమరులు, విని యందఱు నపుడు ధరణివ్రేఁగుడుపఁగ న
త్యనుపమనిజతేజోంశము, లొనరం బుట్టించి రుర్వి నుర్వీనాథా! 123
తే. అమరపతి నిజతేజ మేనంశములుగఁ, జేసి తా భూమరుజ్జలశిఖినభముల
శక్తు లూఁది ధర్మజ భీమ సవ్యసాచి, నకుల సహదేవు లనియెడినామములను. 124
మాలిని. అసురదమనలీలాయత్తకౌతూహలుం డై
మసలక భువిఁ గుంతీమాద్రులం దుద్భవించెన్
వసుధభరము మాన్ప న్వాసవుం డిట్లు తేజో
విసరపిహితమూర్తు ల్విస్ఫురింప న్మునీంద్రా! 125
క. పెక్కొండఱులు పేరులు ని, ట్లక్కజముగఁ దాల్చి పుట్టినట్టిమహేంద్రుం
డొక్కండ కాక ద్రౌపది, కెక్కడివా రరయ భర్త లేవురు చెప్పుమా. 126
వ. అని విహంగవల్లభులు ద్రౌపదియేవురకు నేకవల్లభ యైనతెఱం గెఱింగించి బలదేవు
నికిఁ బాటిల్లినబ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తప్రకారంబులు చెప్పెదము విను మని
యిట్లనిరి. 127

బలరామబ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తప్రకారము.

క. కౌరవపాండవసమర, ప్రారంభం బెఱిఁగి రాముఁ డచ్చోటికిఁ దా

ద్వారవతినుండి వచ్చె వి,చారదశాసంమిళితనిజస్వాంతుం డై. 128

ఉత్సాహ. హరికిఁ బ్రియుఁడు నరుఁడు గాన హరి దొలంగఁ డన్నన్
హరిఁ దొలంగి యేను గౌరవాధినాథుఁ గూడ నె
ట్లరుగ నేర్తుఁ బాండుతనయులందు నిల్చి కౌరవే
శ్వరుని శిష్యు నెట్లు వారు చంపఁ జూతు నక్కటా! 129

ఉత్సాహ. వారు వీరు నాకు బాంధవమున నొక్కరూప యె
వ్వారిఁ గూడ నొల్ల బంధువర్గము ల్ఛలంబున
నొప్పరఁ జూడఁ జాలఁ దీర్థములకుఁ బోయెద న్వగం
గూరుచుండ నేల యని ముకుందునకుఁ బ్రియంబునన్. 130

వ. అంతయు నెఱింగించి హలధరుండు వీడ్కొని నిజపురంబునకుం జని మఱునాఁడు తీర్థసేవ సేయువాఁడై నిశ్చయించి. 131

క. వివిధము లగుమధురసములు, చవిగొనుచుం దనియఁ ద్రావి సంఘూర్ణితచి
త్తవికారజనితమదర,క్తవిలోచనభయదవక్త్రకమలుం డగుచున్. 132

ఉ. ఆవిభుఁ డొక్కకేల ముసలాయుధముం బెఱకేల రోహిణీ
దేవికరంబు పట్టికొని దేహరుచు ల్వెలుఁగంగ నంగన
ల్వేవురు గొల్వ రా సమదలీల మదాంధగజంబుచాడ్పునన్
రైవతశైలసానువనరమ్యతలంబునఁ గ్రీడ సల్పుచున్. 133

రైవతోద్యానవర్ణనము.

సీ. ఎనసి యొండొంటితో నసఁగి పెనంగెడు నవలతాతరుమిథునములసొబఁగు
సహకారపల్లవాస్వాదనక్రీడలు సలుపుకోకిలదంపతులబెడంగు
పొలయలుకలను దెల్పుచు నటించుచుఁ గ్రాలు విటకులటాళులవిలసనంబు
సరసదాడిమఫలాస్వాదనలీలలఁ గరమొప్పుశుకవధూవరులచెన్ను
తే. హంసవరటామనోజ్ఞవిహారవిభ్ర,మములఁ గొమరారుకమలషండములభాతి
నర్థిఁ జూచుచు హలధరుం డల్లనల్ల, నేఁగి యొక్కెడ నొకపొదరింటిలోన. 134

బలరాముఁడు ప్రత్యుత్థానము చేయమి నలిగి సూతుం జంపుట.

సీ. ఉన్నతాసనమున నుండి సూతుం డను పౌరాణికుఁడు సెప్ప బహుపురాణ
కథ లర్థి వినుచున్న కణ్వభరద్వాజ కుశికాత్రికుత్సాదిగోత్రజాతు
లగుభూసురుల డాయ నరిగినఁ గనుఁగొని యమ్మహామతు లితఁ డధికశీధు
పానమదోన్మత్తుఁ డైనవాఁ డని భీతి దిగ్గన లేచి యాతిథ్యపూజ
తే. లొనరఁ జేసిరి సూతుఁ డయ్యున్నతాస,నమ్ము దిగకున్నఁ జూచి మనమ్ము క్రోధ
రంజితమ్ముగ నతనిశిరమ్ముఁ జేతి, గుదియఁ బగులంగ నొకవేటు గొనియె సీరి. 135

వ. ఇట్లు సంకర్షణగదాఘాతంబునం గతప్రాణుం డై పౌరాణికుండు బ్రహ్మపదప్రాప్తుం డయ్యె నంత. 136

ఉ. చచ్చినసూతుఁ జూచి యతిసంభ్రమకంపితచిత్తులై ముని
ల్విచ్చి జటాజినావలులు వీడఁగ నల్గడఁ బాఱి రంతఁ దాఁ
జెచ్చెర బుద్ధికిం దెలివిఁ జెందిన రాముఁడు వెచ్చ నూర్చుచు
న్వచ్చునె బ్రహ్మహత్య బలవంతపుఁగర్మము ద్రిప్పి తెచ్చెనే? 137
చ. కరుణ యొకింత లేక యవుఁ గా దనునట్టితలంపు లేక భూ
సురుఁ డనుశంక లేక యిటు సూతుని నేఁ దెగఁ జూతునే సురా
పరిణతదుర్మదాంధ్యమునఁ బాపముఁ జేసితి దేహమెల్ల నె
త్తురుఁబోల వల్చుచున్న యది దుస్తరపాతకసంక్రమమ్మునన్. 138
వ. అనుచు బలభద్రుండు పశ్చాత్తాపంబునం జిత్తం బుత్తలం బొంద నప్పుడు. 139

బలరామునితీర్థయాత్ర.

క. ఈదుష్కర్మం బంతయు, నేదఁగ నెల్లెడల దీని నెఱిఁగించుచు నే
వేదవిహితవిధినియతి, న్ద్వాదశసంవత్సరవ్రతముఁ జరియింతున్. 140
వ. అని నిశ్చయించి రేవతీప్రభృతియువతీజనంబుల వీడ్కొల్పి విధ్యుక్తప్రకారంబునం
బ్రలంబఘ్నుండు ప్రతిలోమంబుగా సరస్వతీపుణ్యతీర్థంబు లాడం జనియె నని
చెప్పి యప్పక్షివరులు ద్రౌపదేయకథాప్రకారంబు చెప్పం దలంచి యి ట్లనిరి
తొల్లి త్రేతాయుగంబునందు. 141

హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము.

సీ. ఎవ్వనిమాహాత్మ్య మెప్పుడు వేదము ల్చెలఁగి సుస్తోత్రము ల్సేయుచుండు
నెవ్వనిశాసనం బేడుదీవులరాజులకు శిరోభూషణలక్ష్మి నొందు
నెవ్వనిరక్ష మహేంద్రాదిసురలకుఁ బెట్టనికోట యై పెంపుదాల్చు
నెవ్వనిసత్కీర్తి యీయాయజాండం బెంత యంతయుఁ దానయై యతిశయిల్లు
తే. నట్టిమహితగుణాభరణాభిరాము, మూర్తి ప్రత్యర్థినృపసమవర్తి పరమ
పూజ్యసామ్రాజ్యవైభవస్ఫూర్తి నిత్య, సత్యవర్తి హరిశ్చంద్రచక్రవర్తి. 142
మ. ధరణీచక్ర మవక్రవిక్రమకళాదర్పం బెలర్పంగ నే
ర్పరి యై నిర్మలసత్యధర్మనియతిం బాలించె దుర్భిక్ష డం
బరదుఃఖంబులు జారచోరభయమున్మాదజ్వరవ్యాధిదు
ర్మరణాదు ల్పొడమింప కుండఁ బ్రజ ధర్మప్రీతి వర్తింపఁగన్. 143
క. ధనరూపబలంబుల న,త్యనుపమవిద్యాతపోమహత్త్వంబుల భూ
జనులకు నొదవదు మద మ,జ్జననాయకుసత్యధర్మశాసనమహిమన్. 144

వేఁట కేఁగినహరిశ్చంద్రుఁడు విశ్వామిత్రుదరి కరుగుట.

వ. ఇట్లు సత్యవ్రతగరిష్ఠుండును ధర్మకర్మవరిష్ఠుండును నైనయారాజర్షి ప్రజాపాల
నంబు సేయుచు నొక్కనాఁ డరణ్యంబున కరిగి మృగయావినోదంబులం దగిలి చని
చని ముందఱ నొక్కయెడ. 145

తే. మమ్ము రక్షింపు మని పలుమాఱుఁ గూయు, నాఁడుకూయి వీతెంచిన నానరవరుఁ
డోడ కోడకుఁ డేనుండ నొకఁడు మిమ్ము,నకట ! యన్యాయవృత్తిమై నలఁపఁ గలఁడె.

క. ఇదె వచ్చెద వెఱువకుఁడీ, మది నంచును వేఁట యుడిగి మనుజేంద్రుఁడు శి
ష్టదయాళుత్వంబును దు,ష్టదమనకుతుకంబు నడరఁ జనుసమయమునన్. 147

క. ప్రారంభంబుల కెల్లను, నారయ విఘ్నము లొనర్చునావిఘ్నేశుం
డారోదనము తెఱఁగు ము,న్నారసి తా నచట నునికి నప్పుడు మదిలోన్. 148

మ. జతనం బారఁ దపోమహత్త్వమున విశ్వామిత్రుఁ డిట్లియ్యెడన్
సతతాభ్యాసకుతూహలాగ్ర్యనియతిన్ సాధింపఁగా విద్య లా
తతతీవ్రార్తిభయంబున న్దలఁకి యత్యంతంబు వాపోయెడిన్
ధృతి నీరాజును నోడకుం డనుచు నేతెంచెం గతం బేమియో. 149

వ. అని యూహించి. 150

తరువోజ. ఈరాజుఁ బ్రేరించి యీమునిరాజు, నెద నొవ్వఁ బలికించి యీతని క్రోధ
మారంగఁ జేసెద నంత నీవిద్య, లలజడిఁ బడ కేఁగు నని నిశ్చయించి
యారాజుమది సొచ్చె నావిఘ్నరాజు, హా యని మఱియును నాయేడ్పు లెలుఁగు
లారాజు సైఁపక యతితీవ్రకోప,హాసభీషణవక్త్రుఁ డై యిట్టు లనియె. 151

చ. వెలుఁగుమహాప్రతాపశిఖివేఁడిమి దిక్కుల నించుచున్న నా
కొలఁది యెఱుంగ కెవ్వఁ డొకొ ఘోరపుఁజిచ్చిటు చీరఁ గట్టెడి
న్దలరక యిట్టిదుర్మదు నధర్మపరు న్దురితాత్ముఁ జండదోః
కలితధనుర్విముక్తపటుకాండవిఖండితగాత్రుఁ జేసెదన్. 152

క. అని బెట్టదల్చుచును డా,సిన రాజుకఠోరవాక్యశిళలు చెవులఁ దాఁ
కిన నమ్ముని పెనుగోప,మ్మున నుండెను విద్య లడఁగి పోయెం గినుకన్. 153

వ. అట్లు డాసి యారా జాక్రందించునంగనలం గానక. 154

క. విశ్వామిత్రుని నుద్య,ద్వైశ్వానరసదృశమూర్తివైభవు నాథా
త్రీశ్వరుఁడు బిట్టు గని చల, దశ్వత్థదళంబుభంగి నంగము వణఁకన్. 155

క. మ్రొక్కిన నోరి! దురాత్మక!, యెక్కడ వచ్చె? దటు నిలువు మీవనుఁడుఁ గడు
న్దక్కి వినయమున మఱియును, మ్రొక్కుచు నిట్లనియె రాజముఖ్యుఁడు భీతిన్.

చ. అలుగకుమయ్య! యోమునిజనాగ్రణి! తప్పొకయింత లేదు నా
వలన నరేంద్రధర్మ మగువాక్యము పల్కితిఁ జిత్తగింపు మ
స్ఖలితము గాఁగ నిచ్చుటయుఁ గాచుటయు న్విలు చేతఁ బట్టి ని
శ్చలత రణంబు సేయుటయు శాస్త్రమతస్థితి రాజధర్మముల్. 15 7

వ. అనినం గుశికకులసంభవుం డి ట్లనియె. 158

తే. ఎవ్వరికి నిత్తు గాతు వీ వెట్టివారి, రాజ యెవ్వరితో బవరంబు సేయు
దనిన విప్రుల కిత్తు భయార్తజనులఁ, గాతు శత్రులతోడ సంగర మొనర్తు. 159

మ. అనినం గాధితనూజుఁ డీవిహితధర్మాచారము ల్సల్పు దే
ని నరేంద్రోత్తమ! యేను బ్రాహ్మణుఁడఁ గానే రాజసూయాధ్వరం
బునకుం జాలినయంతసొమ్మొసఁగుమా భూదేవతాకోటికి
న్దనియ న్దక్షిణ లిచ్చి యజ్ఞ మమరేంద్రప్రీతిగాఁ జేసెదన్. 160

క. అని మునిపతి వేఁడిన న, మ్మనుజపతి భయంబు దక్కి మగుడను జన్మిం
చినవానిఁగా ముదంబునఁ, దనుఁ దలఁచుచు హర్షమయసుధామగ్నుం డై. 161

చ. వినుము మునీంద్ర! దక్షిణకు విత్తము చాలినయంత మున్న యి
చ్చినయదిగా నెఱుంగు మెద శ్రీయును రాజ్యము ధాత్రియుం బురం
బును ధనరాసులు న్సతియుఁ బుత్రుఁడు ధర్మచయంబు నేను నీ
ధనములె యిందు నీయభిమతం బగు నెయ్యది వేఁడు నావుడున్. 162

శా. నీవే మిచ్చినఁ గా దన న్గానియెద న్వీరాగ్రణీ! ధర్మము
న్నీవు న్భార్యయుఁ బుత్త్రకుండు వెలిగా నీసర్వసామ్రాజ్యల
క్ష్మీవాల్లభ్యము మాకు ని మ్మనిన నిచ్చె న్నిర్వికారానన
శ్రీవిభ్రాజితమూర్తియై సమధికప్రీతి న్హరిశ్చంద్రుఁడున్. 163

హరిశ్చంద్రుఁడు విశ్వామిత్రునకు సకలరాజ్యము నొసంగుట.

వ. ఇట్లిచ్చి యమ్మునిశార్దూలుం దోడ్కొని పురంబున కరిగి యపరిమితకరితురగరథపదాతిబహుళంబును మంత్రిపురోహితదండనాథవారసీమంతినీవివిధవిభూతివిలసనంబును నగణితమణికనకకలధౌతాదిసమస్తవస్తుపరిపూర్ణభాండాగారసముదయాభిరామంబును నైనసకలమహీరాజ్యలక్ష్మీవిభవం బంతయు సమర్పించినం బరిగ్రహించి యయ్యుగ్రతేజుం డారాజుఁ జూచి. 164

క. పుడమియు నోడమియు రాజ్యముఁ, గడువేడుక నిచ్చితేనిఁ గైకొంటిమి పెం
పడరంగను స్వామ్యం బల,పడునే నీ వున్న మాకుఁ బార్థివముఖ్యా! 165

తే. వెడలి పొమ్మేల మాటలు వేయి? రాజ్య, మేకముఖము గాకున్న మా కెట్లు చెల్లు?
వినుము రాజ! సూదికి రెండు మొనలు గలవె, యింకఁ దడసిన నిన్ను సహింప నవని.

తే. పిడుగుకంటెను దద్దయుఁ బెడిదమైన, యప్పలుకు కర్ణరంధ్రమ్ము లవియ నాత్మ
పఱియలుగఁ దాఁకుటయు వెఱచఱచి విభుఁడు, చిత్రరూపమ్మువిధమునఁ జేష్ట దక్కి.

వ. ఒక్కముహూర్తంబునకుం దెలివొంది మునిశాపభయంబునం గళవళించి యించుకయుఁ దడయ శంకించి జలనివాసంబునం దపోనిష్ఠ నున్నవసిష్ఠుం దలంచి తనదిక్కులేమికిం బొక్కుచు సత్యోక్తినిశ్చయంబున సమస్తంబును బరిత్యజించి యప్పుడు.

సీ. సురుచిరకిరణవిస్ఫురణంబు డింది యెంతయు మాఁగువడినమార్తాండుపగిది
భాసురరత్నసత్ప్రభలు వాసన విన్నరోహణశిలోచ్చయంబుమాడ్కి
విలసితతారకవిభవంబు చెడి కడుఁ బాడఱి యున్ననభంబుకరణి
ప్రవిమలకుసుమసంపద యెల్ల నుడివోయి రూపు దక్కినమహీరుహముభంగి

తే. నొందఁ గోటీరహారకేయూరకంక,ణాదిమణిభూషణోత్కర మపనయించి
యొప్పు పోలివోయి దీనత నుండె బంధు, జనులచూడ్కులు కమర నజ్జనవిభుండు.

వ. ఇట్లు వర్జితాశేషవిభూషణుండై తరువల్కలంబులు ధరించి యన్నరేంద్రుండు శైబ్యయైనధర్మపత్నియుం దనయుండునుం దాను నిలువెడలుసమయంబున నమ్ముని కుంజరుం డతని కడ్డంబు వచ్చి. 170

సీ. క్రతుదక్షిణకుఁ బ్రతిశ్రుతము చేసినయర్థ మీఁక నీ వెక్కడి కేఁగె దనుడు
నిఖిలరాజ్యంబును నీక యిచ్చినవాఁడ దేహత్రయము నాకుఁ ద్రిక్కి యున్న
దింతియ సొమ్మిప్పు డేమియుఁ బెద్దలేదనుటయు నలిగి సంయమి ధనమున
కెన్ని నాళ్లెడ గోనియెదు చెప్పు మంతలో సవరింప కుండిన శాప మిత్తు
తే. ననిన వడవడ వడఁకుచు నతఁడు మ్రొక్కి, యొక్కనెల సైఁపవే కృప యుల్లసిల్ల
నంత నీయప్పు దీర్చెద శాంతిఁ బొందు, మనిన ముని ప్రీతి దీవించి యరుగు మనియె.

శా. ఆరాజేంద్రుఁడు గాల్నడ న్వెడలెఁ దో నాలుం దనూజుండు నే
తేరన్ శోకము మూర్తమైనయటు లార్తిం బొందె మో మెత్తకె
వ్వారిం జూడక తల్లడంబున సుహృద్వర్గంబు లుల్లంబులం
దారం గూరిన తీవ్రదుఃఖముల హాహారావము ల్సేయఁగన్. 172

ఆ. ఇట్లు వెడలి యమ్మహీనాథుఁ డరుగంగ, నపుడు పౌరజనము లంత తెఱఁగు
నెఱిఁగి మీఁద మిన్ను విఱిగి కూలినయట్టి, కరణి గుండె లవిసి కళవళించి. 173

వ. ఆరాజు నాలోకించి. 174

సమస్తము విడిచి వెడలుహరిశ్చంద్రునిం గని పురజనులు దుఃఖించుట.

సీ కాంచనాలంకృతిఁ గర మొప్పి నీ మ్రోల నేతెంచుగజఘట లెందుఁ బోయెఁ?
గనకకింకిణులచెల్వునఁ గ్రాలుతురగంబు లేల నీ కెలఁకుల నేఁగుదేవు?
రత్నోజ్జ్వలము లైనరథములు నీపజ్జ వడిఁ జనుదేర కెక్కడ నడంగె?
వివిధాయుధస్ఫూర్తి వెలుఁగుకాల్వురమొత్త మేల నీతో రాక యేమి యయ్యె?
తే. రమ్యభూషణదివ్యాంబరములు దొఱఁగి, నారచీరలు గట్టి యనాథవృత్తి
నాలుఁ గొడుకును వెంట రా నరుగునట్టి, యెడరు వాటిల్లెనే మేదినీశ! నీకు. 175

క. అని పురపురఁ బొక్కుచుఁ బుర,జనములు పురి వెడలి రాజసత్తము వెనుకం
జని యంతంతకునుం బై,కొను శోకానలమునందుఁ గుందుచు మఱియున్. 176

సీ. పొలుచునీరాజ్యవిభూతి వ్రేఁగయ్యెనే దైవంబుకంటికి ధరణినాథ!
చక్రంబు పనిసేయ సడిసన్న నీ పెంపు బూడ్దబొట్టయ్యెనే భూరికీర్తి!
యాదిగర్భేశ్వరి యగునీమహాదేవి యింతకు నోఁచెనే యిద్ధచరిత!
గోమునఁ బెరిఁగినయీముద్దుపట్టిభాగ్యం బిట్టి దయ్యెనే యధికపుణ్య!
తే. హా! మహారాజ! రాజసూయాధ్వరేశ!, హా! హరిశ్చంద్ర! నిత్యసత్యాభిరామ!
హా! దృఢైశ్వర్య! శౌర్యజితారిలోక!, హా! సమస్తలోకేశ! దయారమేశ!

వ. అనుచు నంతకంతకు నతిశయిల్లునెవ్వగల పెల్లున నుల్లంబులు పల్లటిల్ల నందంద క్రమ్ము నశ్రుజలంబుల వెల్లి మునింగి మొగంబులు దీనంబు లగుచుండ నొండొండ యడరుగద్గదికం జేసి వికలంబు లై యాక్రందనారావంబులు చెలంగ నంగంబు లవశత్వంబు నొంది యొరగ నప్పురజనంబు లెల్ల నమ్మహావిభు డాయం బోయి. 178

క. ధరణీశ్వరులకు ధర్మం, బరయంగాఁ బ్రజలయార్తి యణఁచుటయె కదా
ధరణీశ్వర! యే మార్తిం, బరితాపముఁ బొందఁ జనుట పాడియె నీకున్. 179

ఉ. ఊరక యేల పోయెదు? నృపోత్తమ! దీనుల మమ్ముఁ జూడవే
కారుణికాగ్రగణ్యుఁడవు గావె? మహార్తము నిల్చి నీముఖాం
భోరుహవిభ్రమంబు దనివోవఁగఁ గ్రోలి మదీయలోచనో
దారమధువ్రతాళి ముద మందెడునట్టులుగా నొనర్పవే. 180

ఆ. మార్గజనితరేణుమలిన మై నీముఖాంభోజ మింకఁ జాలఁ బొలుపు దఱఁగి
వాడి తొంటియంత చూడఁగా నొప్పక, యుండు నేఁగ వలవ దుజ్జ్వలాంగ! 181

చ. అని కరుణంబుగాఁ బురజనావలి పల్కుచు రాఁ దదీయవా
క్యనిచయశృంఖలం దవిలి యమ్మెయిఁ బోవఁగఁ గాళ్ళు లాడమి
న్మనుజవిభుండు శోకరసమగ్నత మార్గము క్రేవ నిల్చిన
న్గనుఁగొని కౌశికుం డలిగి కన్నుల నిప్పులు రాల నిట్లనున్. 182

విశ్వామిత్రుఁడు హరిశ్చంద్రుని ధర్షించుట.

తే. ఇస్సిరో! దురాచారుని హీనసత్త్వ, వచను ని న్నేమిచెప్ప? నా కుచితవృత్తి
నిచ్చి రాజ్యము క్రమ్మఱఁ బుచ్చుకొనఁగఁ, దలఁచి నీవండగొనియెదు నిలిచి యిచట.

చ. అనినఁ జలించుచు న్నృపతి యంగనకే లొకచేఁ దెమల్చి వే
చనఁ జన నేమి చెప్ప మునిచందము? చేతిప్రచండదండ మె
త్తి నయ మొకింత లేక సుదతీతిలకంబుకృశాంగవల్లి నే
సె నిభము దొండ మెత్తి మదజృంభిత మై లత వ్రేయుచాడ్పునన్. 184

తే. దాని కత్యంతశోకాగ్నితప్తుఁ డగుచు, నరిగెఁ గాని యించుకయు నొండాడఁడయ్యె
నధిపుఁ డప్పుడు విశ్వాఖ్యు లైనవేల్పు, లేవు రమ్మునిసంరంభ మెల్లఁ జూచి. 185

ఉ. అక్కటికంబు డెందములయందు జనింపఁగ వచ్చి యక్కటా!
యిక్కమలాక్షి సాధ్వి నిటు లేటికి మోఁదెడుఁ జేతికోల? నిం
కెక్కడిపుణ్యలోకముల కేఁగెదు నిమ్ముని సత్యనిష్ఠఁ బెం
పెక్కినయన్న రేశ్వరుని నేమిటి కిమ్మెయిఁ గాసిపెట్టెడిన్. 186

విశ్వామిత్రునిశాపమున విశ్వేదేవతలు ద్రౌపదేయు లై జనించుట.

వ. అనిన నప్పలుకులువిని విశ్వామిత్రుండు రోషారుణితలోచనుం డై యవ్విశ్వనామదేవతలఁ జూచి మనుష్యపక్షపాతంబున నన్ను ధిక్కరించితిరి మనుష్యులు గండని శపియించి తోన ప్రసన్నత్వంబు గైకొని మీకు సంతానంబు నుర్వినుండకుండ

వలయుం గావునమీరు బ్రహ్మచారులై కామక్రోధలోభమోహమదమత్సరంబులం
బొరయక యల్పకాలంబున శరీరంబులు విడిచి దేవభావంబులు గైకొం డని
యనుగ్రహించె నది కారణంబుగ విశ్వేదేవులు ద్రౌపదిగర్భంబునఁ బాండునందను
లేవురకు నుద్భవించి వివాహంబులు లేక దీర్ఘాయుష్యులు గాక చచ్చి రని చెప్పి
యప్పక్షివరులు భవత్ప్రశ్నంబు లన్నింటికి నుత్తరంబులు చెప్పితి మింక నేమి
వినవలతు చెప్పు మనిన జైమిని యి ట్లనియె. 187

తే. అమ్మహారాజు దుస్సహ మైనయట్టి, దుఃఖములఁ బొంది యక్కటా! తుది సుఖంబు
లనుభవించెనె యెప్పటియట్ల? వినఁగ, వేడ్క యయ్యెడుఁ దత్కథవిధముఁ జెప్పుఁడ.

చ. అనవుడుఁ బక్షు లిట్టు లని రమ్మునివల్లభుతోడ గాధినం
దనుపటురౌద్రవృత్తి గని తల్లడ మంది పురీజనంబు లె
ల్లను దరియింప రానివగల న్దురపిల్లుచు నప్డు క్రమ్మఱం
జనిరటు లార్తుఁ డై నృపతిసత్తముఁ డాలు సుతుండుఁ దోడ రాన్. 189

హరిశ్చంద్రుఁడు కాశి కేఁగుట.

చ. తొలఁగనిసత్యధర్మములు తోడుగఁ దాలిమి యూఁది దుర్గమ
స్థలనిధిఁ గూలుచు న్వివిధశైలములు న్నదులు న్మహావనం
బులును నతిక్రమించి యట భూవరుఁ డీశనివాసము న్మహీ
తిలకము సర్వమంగళము దివ్యము ముక్తిపదంబు నై భువిన్. 190

క. కర మొప్పెడు కాశీపుర,వరముఁ బ్రవేశించు నెడ నవారితతేజ
స్స్ఫురణోగ్రుఁ గౌశికుం గని, ధరణీశుఁడు మ్రొక్కుటయు నతం డి ట్లనియెన్.

రాజు కాశియందుఁ గౌశికునిర్బంధమునం జింతాకులుం డగుట.

తే. నీవు నుడివిననెల నిండె నేఁటితోడ, నేది మాసొమ్ము లెమ్ము మహీతలేశ!
యనిన నింకను దినమునం దర్ధమున్న,యది సహింపు మునీంద్ర! నీ వంతదాఁక.

క. అనవుడు నౌఁగా కని య,మ్మునిపతి పోవుటయు రాజముఖ్యుఁడు చేతో
వననిధి పిండలిపిండుగ, ఘనచింతామంథరంబు గలపఁగ మదిలోన్. 193

సీ. ఈమునీంద్రున కర్థ మీ రెండుజాముల కెక్కడ సవరింతు? నెందుఁ జొత్తు?
నెడరు దీర్పఁగ బంధు లెచ్చటఁ గల రిప్పు? డెవ్వరి నడుగుదు హీనవృత్తి?
నెట్టు దట్టుదుఁ బ్రాణ? మే దెస పోదు? నే నెయ్యెడ నడఁగుదు నింక? నకట!
నెలమితో విప్రున కిచ్చెద నని పల్కి యీ కున్నఁ గ్రిమిజన్మ మిపుడ వచ్చు

తే నేమి సేయుదు? ననుచు నరేంద్రుఁ డలఁత, నెరియుచును మోము వ్రాల్చిననింతి యేడ్పు
లెలుఁగుతోఁ గన్నుఁగవ నశ్రులొలుక జీవి, తేశుఁ గనుఁగొని సుదతి తా నిట్టు లనియె.

తే. ధీరమతి వీవు నిట్లు చింతింపఁ దగునె?, సత్యపాలన మొనరింపు సత్యహీనుఁ
డైనపురుషు దేహము దా శ్మశానతుల్య, మధిప! మేటిధర్మంబు సత్యంబ యండ్రు.

క. ఒనరఁగ హయమేధము లే, ఢొనరించితి రాజసూయ ముజ్జ్వలవిభవ

ష్మునఁ జేసితి సంతాన,మ్మును బడసితి సుకృతి వీవు పుణ్యచరిత్రా! 196

వ. అనుచు నిట్టూర్పు లందంద సందడింపఁ గన్నీరు గడలుకొన గద్గదికానిరుద్ధకంఠి యగుచు డెందంబున సుడివడుతలం పెట్టకేలకు వెలువరించుకొని యమ్మహాదేవి యి ట్లనియె. 197

తే. పుత్రలబ్ధిఁ గృతార్థులు పొలుతు రుర్విఁ, గాన నన్నిప్పు డమ్మి యక్కౌశికునకు
ధనము వెట్టి సత్యమ్మును మనిపికొనుము, బొంకుకంటెను జావైనఁ బొంక మనఘ!

క. అని చుఱచుఱఁ గొఱవిం జూఁడినక్రియ సతి పలుకుటయును డెంద మవిసి య
జ్జనపతి పిడు గడిచినవిధ,మున మేదిని ముడిఁగి పడియె మూర్ఛాగతుఁడై. 199

చ. పడి తెలివొంది లేచి పొరి బాష్పజలంబులు మేను కప్పఁగాఁ
బడఁతుకఁ జూచి నీవు మృదుభాషిణి వక్కట! యింత కోర్చి న
న్నడజడి పెట్టుమాట యిటు లాడఁగఁ గూడునె? హా! యవాచ్యము
ల్వీడువు లతాంగి! యంచుఁ బటువేదనఁ గ్రమ్మఱ వ్రాలె మేదినిన్. 200

మ. పతి మూర్ఛాగతుఁడైనఁ జూచి సతి బాష్పచ్ఛన్నవక్త్రాబ్జయై
ధృతి యొక్కింతయు లేక వా విడిచి యార్తి న్హా! మహారాజ! హా
చతురంభోధిపరీతభూభువనభాస్వద్బాహుఖడ్గాగ్రచూ
ర్ణితవీరారిశరీరభూషితధరిత్రీభాగ! హా! వల్లభా! 201

తే. హా! హరిశ్చంద్ర! కనకపర్యంకతలము,నందుఁ బొందునీయంగమే యకట! చెనఁటి
నేలఁ గూలినయది నేఁడు నీచదైవ, మిట్టిదశ దెచ్చెనే దివిజేంద్రభోగ! 202

వ. అని విలపించుచు నమ్మహాదేవి భర్తృదుఃఖభారపీడితయై సొలసి నేల వ్రాలె నట్లు తల్లియుఁ దండ్రియు నెవ్వరు దిక్కు లేక నిశ్చేష్టితులై పడి యున్నం గనుంగొని తదీయనందనుం డగుబాలుండు. 203

క. కన్నుల బాష్పము లురలఁగ, నన్నరవరుఁ జేర నరిగి యతిదైన్యముతో
నన్నన్న! యాఁక లయ్యెడి, నన్నము నా కిపుడు పెట్టుమని యడుగుటయున్.

ఆ. కాలకల్పుఁడైనకౌశికుఁ డేతెంచి, శిశిరవారి వారి సేదదేర్చి
యేల నేలఁ బడఁగ లే లెమ్ము నృప! యీఁగ, రానియప్పు వగల నీన కున్నె?

క. అని యాఱడించి యేదీ, ధనము? ధరణినాథ! ధర్మతాత్పర్యము నీ
మనమునఁ గలదేని రయం,బునఁ బెట్టుము సత్యనిష్ఠఁ బొందుము నెమ్మిన్. 206

క. సత్యమున నున్న దీధర, సత్యమున వెలుంగుఁ దరణి సత్యముననె తా
నిత్య మయి స్వర్గ మమరును, సత్యము ధర్మములలోఁ బ్రశస్తం బనఘా!. 207

తే. వినుముతులనిడి యెత్తుచో వేయితురగ,మేధములకంటె సత్యంబు మిగులఁదూఁగెఁ
గాన సత్యయుక్తుండవు గమ్ము సొమ్ము, దెమ్ము మమ్ము రమ్మనకు నీదెసకు నింక. 208

ఉ. క్రూరుఁడ వీ వనార్యుఁడవు కొంకవు బొంకఁగ నిట్టినీయెడం
గారణ మేమి మాకు నధికప్రియవాక్యము లాడు చుండ నం

భోరుహామిత్రుఁ డస్తగిరిఁ బొందెడుఁ బైకము చక్కఁబెట్టకి
ట్లూరక యున్న నిత్తుఁ గడునుగ్రపుశాపము నీకు భూవరా! 209

చ. అని ముని యేఁగినం గడుభయమ్మునఁ దల్లడ మందునాథుఁ జూ
చి నరవరేణ్య! నన్ను నెడ సేయక యమ్మి ఋణమ్ము దీర్పు క్రో
ధనుఁ డగుచున్న కౌశికునిదారుణశాపముపాలు గాకుమీ
యని పలుమాఱు వేఁడుకొనునంగనమాటకు రాజు పొక్కుచున్. 210

క. మనమున రోఁతయు నోడఁబాటును బెనఁగొని మిక్కుటంపుడోలాయనముం
బెనుపఁగ ననృతభయంబును, మునిశాపభయంబు ననట ముంప వికలుఁడై. 211

ఆ. ఎట్టకేల కమ్మహీవిభుండు మనమునఁ, దెగువఁ జేసి మగువమొగముఁ జూచి
యకట! నిర్దయాత్ములైననృశంసులఁ, బోల కేల నాకుఁ బోవ వచ్చు? 212

క. నిను నమ్ముకొనియెదం బద, వనరుహదళనేత్ర! యనుచు వారాణసి చొ
చ్చి నరేంద్రుఁడు బాష్పంబులు, గనుఁగవ వెల్లిగొన నెలుఁగు గడలుకొనంగన్.

హరిశ్చంద్రుఁ డంగడివీథిని భార్యాపుత్రుల నమ్ముట.

సీ. ఓపురజనులార! నాపత్ని నమ్మెద నే దాసిఁగా వెల యొసఁగి పెట్టి
కొనుఁడు నన్నెవ్వఁడవని యడిగెదరేని నే నృశంసుండను దానవుండ
నతిపాపకర్ముఁడ నాలి నమ్ముకొనంగ నరుగుదెంచినకఠినాత్మకుండ
ననుచుండ నొక్కబ్రాహ్మణవృద్ధు చనుదెంచి మత్ప్రియాంగన సుకుమారి పనికిఁ

ఆ. జాల దిచ్చెదేని చయ్యన వెలఁ జెప్పు, నరవు డెట్లు మాకు నలయు ననిన
విభుఁడు విపులదుఃఖవేదనఁ బలుక నో, రాడ కున్న నంత నాద్విజుండు. 214

ఆ. తగినయంతధనము దాన యన్నరనాథు, వల్కలముల ముడిచివైచి యుడిసి
పెలుచ నాలతాంగి పెడఁబాయఁ దలవట్టి, యీడ్చె నీడ్వ నేడ్పు టెలుఁగుతోడ.

ఆ. విడువవయ్య తండ్రి! తడయక వచ్చెద!, నీఁడె నన్నుఁ జూచి వెగచి వెగచి
కొడుకు దద్ద వెగడు పడి యేడ్చుచున్నాఁడు, బుజ్జగింతు ననుచుఁ బుత్త్రుఁ గాంచి.

క. అన్నన్న! నన్ను ముట్టకు, మన్న! నృపతనూజ! దాసి నశుచి ననుచుఁ బైఁ
గన్నీరు వెల్లిగొనఁగా, నున్న జననికొంగు బాలుఁ డుడుగక పట్టెన్. 217

తే. పట్టి విడువక యేడ్చినఁ బట్టి తల్లి, పెట్టి పోఁ జాల కర్మిలి పెద్ద యడలి
విప్రుఁ గనుఁగొని వీనిని విలువవయ్య!, గోవుతోడన వత్సముఁ గొనువిధమున.

వ. అని యద్దేవి యత్యంతదీనాననయై ప్రార్థించిన నతండు శాస్త్రవిదులు పురుషునకుఁ బెక్కువేలుమాడలు నంగనకు నర్ధంబునుం జెప్పుదురు గావున నిక్కుమారునకు వేనవేలుమాడలు గొను మని యన్నరపతి కిచ్చి యయ్యిరువుర నీడ్చుకొని పోవం గనుంగొని నిట్టూర్పు లందంద సందడింప విపులవేదనాదూయమానమానసుం డగుచు నమ్మానవేంద్రుండు. 219

చ. అనిలుఁడు నర్కుఁడు న్శశియు నైనను గానరు మున్ను దన్ను న
త్యనుపమరాజ్యభోగమహిమాతిశయంబున నట్టికాంత నేఁ
డినకులరత్న మై వెలుఁగునిట్టిసుతుండును దాను నాకతం
బున వరవుందనంబునకుఁ బోయెనె యేగతిఁ బోదు దైవమా! 220

మ. అని దుఃఖింపఁగఁ గౌశికుం డచటి కుద్యద్వేగుఁ డై వచ్చినన్
జననాథుం డిదె సొమ్ము కొమ్మనిన నాస్వల్పార్థముం జూచి కో
పనుఁ డై యంతట దక్షిణాధనము సంపన్నంబుగాఁ జేసితే
నను గారించెద వేల? యింకఁ దడ వైనన్ శాప మిత్తుం జుమీ! 221

ఆ. ప్రొద్దు జాము తక్కఁబోయి నే వచ్చెద, వేయుఁ జెప్ప నేల? వేగ కొఱఁత
ధనము పెట్టవలయు నని యప్పు డిచ్చిన, ధనము గొని యతండు సనియెఁ జనిన.

హరిశ్చంద్రుఁడు ద న్నమ్ముకొనుట.

ఉ. ఆనరనాథుఁ డప్పుడు భయమ్మున శోకము నగ్గలింపఁగాఁ
దా నెద నాత్మ విక్రయము దక్క ధనంబున కేయుపాయముం
గానక నిశ్చయించి యధికధ్వని నిట్లను నన్ను నమ్మెద
న్మానుగ నెవ్వ రైనను ధనం బిటు దెండు గొనుండు నాపుడున్. 223

వ. అయ్యవసరంబున ధర్ముండు రయంబున. 224

మ. నిడుమోముం గుఱుగేలు గుండకడుపు న్నీలత్వము న్మిట్టలు
న్గడుదీర్ఘంబులు నైనదంతములు పింగశ్మశ్రుకేశంబులు
న్జెడుగుంగంపును గల్గి హేయ మగునీచీభావముం దాల్చి తా
జడక ల్గట్టి నికృష్టయష్టికరుఁ డై చండాలవేషంబుతోన్. 225

కొనవచ్చినచండాలునకును హరిశ్చంద్రునకునైన సంవాదము.

క. ఇల గోలఁ దట్టుచు న్సం,బళి సంబళి యనుచుఁ గ్రందుపడుజనములకు
న్దొలఁగుచు నొదుఁగుచు నాభూ,తలపతికడ కరుగుదెంచి తా నిట్లనియెన్. 226

సీ. నేను జండాలుఁడ నృపవర! పురమున వీరవిఖ్యాతుఁడ ధీర! వినుము
చంపఁగఁ దగువారిఁ జంపెడివాఁడఁ జచ్చినవారిమొగములచీర లెపుడుఁ
గొనియెడివాఁడ నెక్కుడుసొమ్ము గలవాఁడ నెంతయర్థం బైన నిచ్చి నిన్ను
విలిచెదఁ జెప్పుమా వెల యన్న నారాజు మాలను సేవించి మనుటకంటెఁ
తే. గౌశికోగ్రశాపాగ్నిచేఁ గ్రాఁగి పోవు, టైన మేలని తలఁప నమ్మౌని యరుగు
దెంచి నృపుఁ జూచి నాయప్పుదీర్ప రాదె, యధికధనము నీకిచ్చు వీఁడనిన విభుఁడు.

చండాలదాస్యమునకై కౌశికహరిశ్చంద్రసంవాదము.

క. ఇనవంశంబునఁ బుట్టిన, మనుజేంద్రుఁడ నఖిలలోకమాన్యుఁడఁ గొఱమా
లినమాలని నకట! తపో,ధనసత్తమ! యేను గొలువఁ దగునే? చెప్పుమా. 228

మ. కరుణం జూడుము కావు మిప్పుడు త్రిలోకస్తుత్య! చండాలసం
కరదోషంబును బొంద కుండఁగ ననుం గైకొమ్ము నీబంటుగాఁ
బరిశిష్టం బగుసొమ్ము నాకు వెలగా భావింపు మంచు న్మునీ
శ్వరుపాదంబులు పట్టెఁ జేతుల హరిశ్చంద్రుండు దైన్యంబునన్. 229

ఉ. అక్కట! యేమి సెప్పఁ గరినాత్మకుఁ డమ్ముని యిట్టు లార్తుఁ డై
మ్రొక్కినరాజుఁ గన్గొని యమోఘముగా ననుఁ గొల్చి బంటవై
దక్కితి గాన మాలనికి దక్కఁగ నమ్మితి నేను నిన్ను వీఁ
డక్కఱ దీఱ నిచ్చు నొక యర్బుదవిత్తము నాకు నావుడున్. 230

ఉ. మాలఁడు వొంగి యమ్మునికి మానుగ నర్థన మిచ్చి పట్టి భూ
పాలుని నంటఁ గట్టి యకృపామతిఁ గొంకక చేతికోలఁ బై
తో లెగయంగ వ్రేసి వెసఁ దోడ్కొని పల్లెకుఁ బోయె నేరికిం
గాలవశంబునం గలుగుకర్మఫలంబులు దప్ప నేర్చునే? 231

వ. ఇట్లమ్మహారాజు కాలవశంబునం జండాలపక్కణగతుండై దురంతదుఃఖార్ణవంబునం
దేలుచుం దనమనంబున నిజజీవితేశ్వరిం దలంచి 232

క. బాలునిదీనం బగుమో, మాలోకించుచును శైబ్య యత్యంతార్తిం
దూలి తనదాస్య ముడుపం, జాలుదు నని నన్నుఁ దలఁచు సతతము నకటా! 233

క. నాపా టెఱుంగ దింతయు, నాపుత్త్రుఁడు ననుచుఁ బొక్కు నత్యంతపరీ
తాపంబు నొందు మాలని, చేపడుటకుఁ బేరుఁ బెంపుఁ జెడిపోవుటకున్. 234

వ. ఇవ్విధంబున హరిశ్చద్రుండు నిరంతరవేదనానలదందహ్యమానమానసుం డగు
చుండ నొక్కనాఁ డతనితో నాచండాలుండు నీకుఁ గాటికాపరితనం బిచ్చితినందుఁ
బుట్టినధనంబునందు రాజునకు నాఱవభాగంబును నాకు మూఁడుపాళ్లును బెట్టి
నీవు రెండంశంబులు గొని బ్రతుకు మని నియమించి పంచిన మహాప్రసాదం బని
వారణసీపురంబుదక్షిణంబునకుం జని. 235

హరిశ్చంద్రుఁడు శ్మశానవాసము చేయుట.

సీ. శవదహనోద్భూతసంతతధూమంబు బహువిధదుర్గంధబంధురంబు
కేశచితాభస్మకీకసకీర్ణంబు బేతాళడాకినీభూతచితము
వాయసగృధ్రగోమాయుకలకలంబు మేదోవసామాంసమేదురంబు
మృతబంధుశోకార్తసతతహాహారవ మమితకపాలపిండాన్నసాంద్ర

తే. ముజ్జ్వలాగ్నిశిఖావృతవ్యోమభాగ, మగుచు నత్యంతవిస్తార మైనభీక
రశ్మశానమ్ము గని యద్ధరావిభుండు, దానిఁ దఱియంగఁ జని యందుఁ దా వసించి.

ఉ. కాలియ పట్టినట్లు గడుఁ గంది కృశుం డయి వీడి వెంద్రుక
ల్దూలఁగ లాంఛనధ్వజముతో లగుడంబు తగ ధరించి ప్రే

తాలయ మెల్లఁ ద్రిమ్మరుచు నాయతు లన్నియుఁ గొంచు రాజు పె
న్మాలతనంబు నొందెఁ గొఱమాలినదైవముచెయ్ది నక్కటా! 237

సీ. ప్రాణంబుతోడ జన్మాంతరంబును బొందె నిట్లు హరిశ్చంద్రుఁ డేమి చెప్పఁ?
బీనుంగులకుఁ బెట్టుపిండము ల్గుడుచుచు మేదోవసామాంసమిళితపంక
ముల నెప్పుడును బ్రుంగు చోలికి బూడిదలలోఁ బొరలుచుఁ గట్టినబొంతగప్పు
చొడలిదుర్గంధంబు సుడియంగ వడిని జుగుప్స రూపంబు గైకొన్న మాడ్కి
ఆ. సతినికృష్టవృత్తి నార్తుఁడై సుతసతీ, సుహృదమాత్యబంధుసుఖవియోగ
వేదనానలమున వేఁగుచు నమ్మెయి, నుండ నెలలు పదియు రెండు నిండె. 238

హరిశ్చంద్రుఁడు శ్మశానమునఁ గల గాంచుట.

వ. అంత నొక్కనాఁ డమ్మహీపతి పరేతనికేతనంబున నిద్రించి యత్యద్భుతంబైన కలఁ గాంచె నెట్లనినఁ దాను జండాలికాగర్భంబున నుద్భవించి సప్తవర్షవయస్కుండై యొక్క శ్మశానంబున మృతసంస్కారమాల్యాహరణాధికారంబున నుండంగొందఱు విప్రు లొక్కశవంబు గొనివచ్చి దహనవేతనంబునకై తనచేతం బరాభూతి నొంది కోపించి ఘోరనరకంబునం బడు మని శపించిన నప్పుడు కాలకింకరులు దన్నుం బట్టుకొనిపోయి తప్తసికతానలప్రదేశంబుల నడిచియుఁ బొడిచియుఁ గాల్చియుఁ ద్రేల్చియుఁ గండలు గోసియు నూనియ నుడికించియుఁ బురీషరూపంబుల ముంచియు ననేకక్రూరదండంబులు దండింపం బూయశోణితంబులు ద్రావుచు నొక్కొక్క దినంబు శతవత్సరంబులుగా వత్సరద్వయం బధికదుఃఖంబు లనుభవించి నారకభవోత్సార్యమాణుండై క్రమ్మఱ మహీతలంబునం బడి ఖర శునక హస్తి వానర ఛాగ బిడాల కంక గృధ్ర మత్స్య కూర్మాదినానాకుయోనులం బుట్టి సార్ధహాయనంబు తీవ్రవేదనలపాలై యొప్పటిరాజస్థితి వడసి జూదంబున నాలిని గొడుకును రాజ్యంబును గోలుపడి యేకాకియై యడవుల కరిగి సింహంబుబారిం బాఱి శరభంబుచేత రక్షితుఁడై దానిచేత నతిపీడితుం డగుచు భార్యానందనులం దలంచి వందురిలిరుగుచు నొక్కయెడ నయ్యెరువురుఁ దమ్ము రక్షింపుమని తన్నుం బేర్కొని పిలుచునెలుంగులు విని డాయం బోయి వారలం గానక పరిభ్రమించు చుండం బదియేనుదివసంబులు గొఱంతగాఁ బండ్రెండేఁడులు నిండినతఱి విశ్వామిత్రుచే నంత వృత్తాంతంబునెఱింగి జముండు తనకడకు రప్పించి యిది యెల్లఁ గౌశికరోషంబున నయ్యె దానంజేసి భవన్నందనుండు మృత్యుగతుం డగుం బదంపడి పరమశుభంబు గలుగు దుఃఖశేషంబుగుడువ మనుష్యలోకంబునకుఁబొమ్మని త్రోపించిన నంతరిక్షంబున నుండి నేలంగూలినవాఁడై బిట్టు మేల్కాంచి. 239

క. కడు భీతియు బెగ్గలమును, నడరఁగ నిది యొక్కకల మహాద్భుత మేని
య్యేడుమలు పండ్రెండేఁడులు, పడితినొ! కలయో! నిజంబొ! భ్రమయో! యకటా!
క. ఈదుఃఖము సుఖ మయ్యెడు, నాదుఃఖములకును నగ్గ మైతిమి విధిచే

నీదుస్స్వప్నమునెపమున, నీదుర్దశకంటె నింక నేదెస యగునో? 241
తే. అనుచు నెంతయుఁ దలరి యమ్మనుజవిభుఁడు, మోడ్చుఁగేలు శిరంబున మోపి వేల్పు
లార! యెప్పుడు నేకీడు చేరకుండఁ, గరుణ ననుఁ బుత్త్రు నింతిని గావరయ్య!
క. అని పలికి నృపతి శవవే,తనకారణమునను నంత దలఁపును జెడి భా
ర్యను బుత్త్రు మఱచి ప్రేతస,దనసంచరణంబునందుఁ దత్పరుఁ డయ్యెన్. 243
వ. అంత నమ్మహీవల్లభువల్లభ యొక్కనాఁడు. 244
చ. ఉరగముచేతఁ జచ్చినతనూద్భవునిం గొని శోకవేదనా
పరవశయు న్వికీర్ణకచభారయు నుద్గతబాష్పపూరయు
న్గరతలతాడితాస్యయును గద్గదికావికలార్తనాదయు
న్జరణవిపర్యయాపగతసత్వరయానయు నై పొరిం బొరిన్. 245
వ. ఏడ్చుచుం బరేతనికేతనంబున కేతెంచి యక్కుమారు నొక్కయెడ నిడి కూర్చుండి

మృతపుత్త్రులైన చంద్రమతీహరిశ్చంద్రులు శ్మశానమున దుఃఖించుట.

ఉ. బోరనఁ బొంగి శోకరసపూరము నిర్భరబాష్పపూరము
ల్వారక కన్గవం దొరఁగ వాతెఱ లాలలు గ్రమ్ముదేర హా
హారవము ల్చెలంగ విరియంబడి వేనలి ధూళి బ్రుంగ న
క్కూరిమిపట్టిఁ బేర్కొనుచుఁ గోమలి మేదినిఁ జేతు లూఁదుచున్. 247
సీ. బహువిధంబులఁ బ్రలాపం బొనర్చుచు నేడ్చుసతియేడ్పు విని డాయఁ జని విభుండు
కార్చిచ్చు సోఁకినఁ గంది మ్లానత్వంబుఁ బ్రాపించుదీవియరూపు నొంది
యున్నట్టివనితఁ దదుత్సంగమున నున్న యహివిషవ్యపగతప్రాణుఁ డైన
సూనునిఁ జూచి యించుకయు నెఱుంగక యబ్బాలుశుభలక్షణావలులకుఁ
తే. జోద్యపడి యేనరేంద్రునిసుతుఁడో వీఁడు?
కాలుఁ డెటుమ్రింగెనో వీనిఁ గరుణమాలి?
యనుచు మదిలోనఁ దలఁచి యాఘనుఁడు లోహి
తాస్యుఁ డింతకు నింత ప్రాయంపువాఁడు. 248
తే. వాఁడు గాఁడు గదా బలవంతుఁడైన, యంతకునిబారిఁ బడి యిటు లైనవాఁడు
నాఁగ నద్దేవి మఱియునానావిధములఁ, గొడుకుఁబనవుచునాథుఁ బేర్కొనుచునడలి.
క. అక్కట! దైవము రాజ్యము, దెక్కొని యాలిం దనూజుఁ దెగ నమ్మంగా
నెక్కొలిపి హరిశ్చంద్రుని, నిక్కడఁ గాడ్పఱిచె నింక నేగతిఁ బోదున్? 250
చ. అని పలుక న్విభుండు విని యప్పుడు దా మది వారల న్నిజాం
గనయు సుతుండు గా నెఱిఁగి గ్రక్కునఁ జేష్ట యడంగి కూలె నే
ల నతని నాథుఁగా నెఱిఁగి లాలలు వాదొరఁగంగఁ దీవ్రరో
దన మొనరించుచుం బడియెఁ దామరసానన మూర్ఛ గప్పినన్. 251
వ. ఇట్లు మూర్ఛిల్లి యిరువురు గొంతవడికి నొక్కటఁ దెలివొంది రంత నన్నరేం
ద్రుఁడు నందనుం గనుంగొని. 252

చ. అలరు మొగంబుతోడఁ గడు నర్మిలి నా కెదు రేల రావు చే
తులు పచరించుచుం దనువుధూళి మెయిం దొరయంగ నేల న
న్నెలమిని గౌఁగిలించుకొన వెంతయుఁ దీ పెసలార మంజులో
క్తులచవి యేల నాచెవులకుం జవిఁ జూపవు నీవు పుత్త్రకా ! 253

చ. అనుచుఁ దనూజు నెత్తికొని యక్కునఁ జక్కఁగఁ జేర్చి మోము మో
మునఁ గదియించి బాష్పజలము ల్పొరిఁ బెల్లుగ నించి యేడ్చు హా!
యని యకటా! కుమార! తెగ నమ్మితిఁ బాపము చేసి చీర య
మ్మినయటు లిట్టు నిన్నొదకి మ్రింగునె దైవము క్రూరసర్పమై. 254

క. నీ విటుగాఁ జూచియు నా,జీవ మెడల దున్నయపుడ చిత్తమ్మున మో
హావేశము తండ్రులకు స్వ,భావము సు మ్మిట్లు సుతులపై సుగుణనిధీ! 255

తే. నెఱయ నర్మిలి నెనయునీ నెమ్మొగంబు, ఘనభుజంగవిషవ్యాప్తి గాజువాఱె
రాహుకబళితరోహిణీరమణుమాడ్కి, నుండఁ గనుఁగొని యే నెట్లు నుండుఁ గుఱ్ఱ

వ. అనుచు నత్యంతశోకాగ్నిసంతప్తం డై మహీతలంబునం బడిన నద్దేవి కొడుకువలని
శోకంబు విడిచి జీవితేశ్వరుజుగుప్సితం బైనచండాలభావంబుఁ జూచి విస్మయంబు
ననుతాపంబును దైన్యంబును గా ని ట్లనియె. 257

తే. పొడువు నిడుదయు నై కడుఁ బొలుచునితని
ముక్కుతుద యంతయును గడు నొక్కువడియెఁ
గుసుమముకుళసన్నిభరదాంకురము లింత
కంది యొవ్వెడునే దైవఘటన యకట! 258

క. దేవసమానుం డగునీ, భూవిభునకు సకలరాజపుంగవునకు ని
క్లీవపుఁజండాలత్వముఁ, గావించినదైవమునకుఁ గరుణయుఁ గలదే. 259

క. కరితురగరథపదాతులుఁ, గర మమర సితాతపత్త్రకాంచనమయచా
మరములు పొడగాన మహీ,శ్వర! యెక్కడ నడఁగె నీదువైభవ మెల్లన్? 260

సీ. రవి దాఁచి చూడంగ నవునట్టినీమేన నొదుగుమాలిన్యంబు గదిరి యుండ
శత్రుభీకర మైనశాతాసి నమరునీకేల నీచపుబరిగోల యుండ
లలితమకుటదీప్తిఁ బొలుచునీశిరమున శవసమర్పితమాల్యసమితి యుండ
విమలదివ్యాంబరావృతి నొప్పునీకటిఁ గుత్సితం బగుబొంతకోక యుండఁ

తే. జేసెనే దైవ మానతక్షితిపశేఖ,రప్రభాజాలసతతవిరాజమాన
చరణకమలసుందర!హరిశ్చంద్ర! సకల, బుధమనఃకైరవాకరపూర్ణచంద్ర! 261

క. విలసితమణిహర్మ్యస్థల,ములఁ దగ విహరించునీకు భూతపిశాచా
కులశవధూపవృతాంబర,తల మగుప్రేతాలయంబు ధామం బయ్యెన్. 262

తే. అనుచు నత్యంతమోహశోకార్తి నొంది, నాథు మెడ వట్టికొని యేడ్చె నలినవదన
యకట!కలయిట్లు నిక్కల యగునె?యనుచుఁ,బనవె విభుఁ డెట్టికలగంటిపార్థివేంద్ర!

వ. అక్కలఫలం బిట్టిద యయ్యెనేని ధర్మసహాయత్వంబు లేదు గాక నిక్కంబును మనకు దేవబ్రాహ్మణప్రసాదంబును సత్యధర్మజ్ఞానానృశంస్యంబులును గలిగినయట్టి నీయట్టి పరమధార్మికుండు రాజ్యపరిభ్రంశంబు నొంది యీదురవస్థం బడునే! యని దుఃఖిత యగునద్దేవికి నన్నరపతి దనకన్నకల లెల్లం గంతయు నెఱింగించి యయ్యింతి యలసం బుత్రమరణప్రకారం బెల్ల నెప్పుడ విని నిట్టూర్పులు నిగుడ నత్యంతసంతాపాంత రంగుండై శైబ్య నాలోకించి వంశకరుం డైన యీయొక్కశిశువును దైవగతిం బోన వగలకుం గొలు వగుచుం గుందం జాల వీనియొడలితోడన యనలంబునం బడియెద నన్నేలినచండాలునియనుజ్ఞ లే కున్న నింకొక్కపుట్టువున నైన వానికి బంట నయ్యెద నీదుర్మరణంబునం జేసి యనేకఘోరనరకంబు లైనను ననుభవించెద దాన యజనయాజనగురుపూజనంబు లొనరించినవాఁడ నైతినేని పరలోకంబున నైన మన మెప్పటియట్ల కూడి యుండెదము వినుము నగియును నే నెన్నండును బొంకు పలుక నా కిదియ నిశ్చయంబు నీకు ననుజ్ఞ యిచ్చితి నీ వరిగి యమ్మహాదేవు దేవునిం బోలె నారాధింపు మని పలికిన నపు డయ్యింతి గరం బలఁగి యిట్లనియె. 264

తే. కొడుకు నీవును జిచ్చునఁ బడఁగఁ జూచి, యేను జీవంబుతో నుందునే నరేంద్ర?
నాకలోకసుఖం బైన నరక మైన, ననుభవింతును నీతోడ ననుగుదెంతు. 265

క. అనవుడు నోడంబడి విభుఁ డింధనములు నొదగా నొనర్చి దానిపయిఁ దనూ
జుని నిడి భార్యయుఁ దన పెఱుఁ, దన నిలువం గేలు మొగిచి తత్పరమతిగ్గా. 266

హరిశ్చంద్రునొద్దకు సకలదేవతలు వచ్చి తన్నుతుఁ బ్రశంసించుట.

సీ. స్మితమధురాననశ్రీరమ్యు ధవళవిశాలాక్షు రుచిరకపోలఫలకు
రమణీయనాసాభిరాముని శ్రీవర్ణకర్ణుఁ దామ్రాధరకాంతిసుభగు
నాజానులంబమహాబాహుపరిఘు విస్తీర్ణవృక్షోరస్కు సింహమధ్య
ఘనతరకటిచక్రుఁ గమనీయజంఘుని శోభనాంభోరుహస్ఫురితచరణు
తే. హారకేయూరమణిమకుటాదివివిధ, దివ్యభూషణదీప్తిదేదీప్యమాను
శంఖచక్రగదాపద్మశార్ఙ్గముసల, ఖడ్గవనమాలికాచిహ్ను ఘనసవర్ణు. 267

క. నారాయణుఁ బీతాంబరు, శ్రీరమణీరమణు భక్తచింతామణి దు
ర్వారవిపద్విషకుంభవి, దారణనిపుణాభిధాను దైవతసింహున్. 268

సీ. తలఁచుచు నున్న యాధరణీశునొద్దకు ధర్ముండు మొదలుగాఁ దక్షకాంబ
వాసవప్రభృతిగీర్వాణు లంభోరుహభవుఁడును సకలదిక్పతులు నాగ
గరుడగంధర్వకిన్నరసిద్ధసాధ్యులు విశ్వులు రుద్రులు నశ్విబుధులు
మఱియును గలయట్టిమాననీయామరు లాకాశకుఁడు వచ్చి రపుడు ధర్ముఁ
తే. డోహరిశ్చంద్ర! సాహస ముడుగుమయ్య! నీతితితిక్షాతపస్సత్యనిష్ఠ కేను
మెచ్చి వచ్చితి సుర లెల్ల వచ్చినారు, వీరె యని చూపె నప్పుడు వేల్పుతేఁడు.

ఆ. కుసుమవృష్టితోన కురియించె నపమృత్యు, హరణనిపుణ మైనయమృతవృష్టిఁ
బుడమి తేనిముద్దుఁగొడుకుపై నభమున, దివ్యతూర్యరవము దివురుచుండ. 270

క. అమృతము సోఁకిన నారా,కొమరుఁడు దొల్లింటికంటెఁ గొమరై తనుకాం
తి మెఱయ నిద్ర దెలిసి వే,గను మేల్కొనునట్లు లేచి కడు నొప్పారెన్. 271
చ. జనవిభుఁ డంత విస్మయరసంబునఁ దేలుచుఁ దాను నింతియుం
దనయునిఁ గౌఁగిలించుకొని తద్దయు నొప్పిరి సమ్మదంబు పెం
పొనరఁగ దేవతామహిమ నుజ్జ్వలకాంతియు దివ్యమాల్యలే
పనధవళాంబరాభరణభాతియు మేనుల నగ్గలింపఁగాన్. 272

స్వర్గప్రయాణవిషయమై ధర్మేంద్రహరిశ్చంద్రులసంవాదము.

వ. అప్పు డమరేంద్రుఁడు హరిశ్చంద్రున కిట్లనియె 273
చ. నరుల కగమ్యమై వెలుఁగునాకము నీకభిగమ్య మయ్యె నీ
నిరుపమసత్యధర్మమహనీయత శాశ్వతదివ్యభోగముల్
దొరకొనియె న్నరేశ్వర! సుతుండును భార్యయు నీవు నూత్నర
త్నరుచిరసద్విమానము ముదమ్మున నెక్కుఁడు రండు నావుడున్. 274
తే. అమరనాథ! చండాలదాస్యంబు గలుగు, నాకు నాకంబునకు నెట్లు రాక గలుగు?
ననిన నిట్లను ధర్ముండు విను నరేంద్ర!, యేను జూవె చండాలతఁ బూని నీకు.
వ. అవశ్యభావి యైనదుఃఖంబు భోక్తవ్యం బగుట నిట్లు చేసితి భవత్సుకృతలబ్ధంబు
లైనదివ్యభోగంబు లనుభవింపు మనిన హరిశ్చంద్రుం డింద్రున కిట్లనియె. 276
క. అనిమిషవల్లభ! విను నీ, కొనరించెద భక్తి మ్రొక్కి యొకవిన్నప మే
ననిశము శోకాతురులై, ననుఁ బాయఁగఁ జాల కున్న నాపురజనులన్. 277
క. హితుల ననన్యశరణ్యుల, నతిభక్తుల విడిచి వచ్చునమరావతి నా
మతి రుచియింపదు గావున, శతమఖ! యే రాను నీవు సనుము మహాత్మా! 278
క. అరయంగ బ్రహ్మహత్యయు, గురుహతి వనితావధమును గోవధమును నాఁ
బరగుదురితములు నాశ్రితుఁ, బరిత్యజించుటయు నొక్కభంగియ యెందున్. 279
క. నాతోడఁ గూడ సురపురి, కేతెంతురు పౌరు లొండె నేఁగుదుఁ బౌర
వ్రాతముతో నే నొండె సు,ఖేతర మగునరకమున కహీనచరిత్రా! 280
వ. అనిన నింద్రుండు హరిశ్చంద్రున కిట్లనియె 281
తే. వినుము పుణ్యపాపంబులు వేఱువేఱ, నుండు భిన్నంబులై మానవోత్కరముల
కెట్లు సంఘాతభోగ్యత్వ మీవు గోరె, దమరపురమున కనిన ని ట్లనియె నృపతి.
ఆ. ఘనకుటుంబు లైన జనులపెంపున రాజ్య, మనుభవించి నృపతి యధ్వరంబు
లొగి నొనర్పఁ గాన యుపకారు లైనట్టి, జనుల నెట్టియెడలఁ జనదు విడువ. 283

అయోధ్యాపురజనులతో హరిశ్చంద్రుఁడు స్వర్గమున కరుగుట.

వ. కావున సజ్జనంబులకు సామాన్యదానజపతపఃఫలంబులను బహుకాలోపభోగ్యంబు
లైనమదీయపుణ్యకర్మఫలంబులను వారు నేనుం గూడి భవత్ప్రసాదంబునం
ద్రిదివంబున నొక్కదివసం బైన ననుభవించెద మనిన ననిమిషవల్లభుం డతనితో
నీయభిమతం బెట్లట్ల చేసెద నని పలికె ధర్ముండును విశ్వామిత్రుండును బ్రసన్న

చిత్తులై దానికొడంబడి రంతం జాతుర్వర్ణ్యజనసమృద్ధం బైనయయోధ్యానగ రంబున కరిగి పురుహూతుం డప్పురజనంబుల నెల్లం బిలిచి యత్యంతదుర్లభం బైన దివిజభవనంబు ధర్మదేవతాప్రసాదంబున మీకు సులభం బయ్యె నాకలోకంబున నుండి మహీతలంబుదాఁక ననేకకోటివిమానంబులు సోపానంబులై యున్నవి. మీ రిమ్మార్గంబునం జనుదెండనినం బ్రహృష్టహృదయులై యప్పౌరులు పుత్ర కళత్రభృత్యసమేతం బడుగడుగునకు విమానంబు లెక్కికొనుచుం ద్రివిష్టపంబు నకుం బోవం దొడంగిరి. హరిశ్చంద్రుండును సురమునిగణంబులతోడ లోహి తాశ్వకుమారున కభిషేకపట్టబంధంబు లొనరించి యాత్మీయాఖిలరాజ్యపదస్థుం గావించి ప్రమోదంబున సమస్తజనంబులం దోడ్కొని దివంబున కరిగె నని చెప్పి.

మ. సమకూర్పు న్వివిధార్థసంపదలు భాస్వద్రాజ్యము న్దివ్యభో
గము భార్యాసుతలాభము న్సకలమాంగల్యంబుల న్సౌమన
స్యము దీర్ఘాయువుఁ బ్రీతి చిత్తముల సొంపారు న్హరిశ్చంద్రస
త్తమచారిత్రము విన్న మానవులకు న్దైవప్రసాదంబునన్. 285

ఆశ్వాసాంతము.

చ. నిరుపమనీతిసార! మహనీయగుణోజ్జ్వలరత్నహార! మం
దరగిరిధీర! రూపజితదర్పకవీర! విలాసినీమనో
హర! మహనీయసంతతవిహార! వినిర్మలసద్విచార! వి
స్ఫురితయశోలసత్కనకభూధరకందర! శౌర్యమందిరా!. 286

క. బాలారతికేళీపాం,చాలా! మృదుమధురహితవచనవాచాలా!
భూలోకభరితసుగుణావి,శాలా! సూరిజననికరసఫలరసాలా! 287

మాలిని. అహితనగబిడౌజా! యన్వయాంభోధిరాజా!
సహజసుకృతబీజా! చాతురీసవ్యభోజా!
మిహిరసదృశతేజా! మేదినీకల్పభూజా!
మహితగుణసమాజా! మల్లమాంబాతనూజా! 288

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయపురాణంబునందు జైమిని మార్కండేయునికడ కరుగుదెంచుటయు నతనికి నమ్మహామునీంద్రుండు పరమజ్ఞానచక్షుర్లైన పక్షులజన్మప్రకారం బెఱింగించుటయు నాపక్షులు జైమినికి భారతకథాశ్రయంబు లగునాలుగుప్రశ్నంబులకు నుత్తరంబులు చెప్పుటయు హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానంబును నన్నది ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

మార్కండేయపురాణము

ద్వితీయాశ్వాసము.

మత్పితాపరుద్రమ
హామండలనాథమండలావనదక్షా!
శ్రీమందిరఘనవక్షా!
రామారతినాథ! గన్నరథినీనాథా! 1

ఆడిబకయుద్ధవృత్తాంతము.

వ. పరమజ్ఞానచక్షు లైనపక్షు లాజైమిని కి ట్లనియె హరిశ్చంద్రుం డొనరించినరాజ
సూయంబునిమిత్తంబునం బ్రజానాశనకారణం బై ప్రవర్తిల్లినయాడిబకయుద్ధంబు
తెఱం గెఱింగించెద వినుము గంగాప్రవాహమధ్యంబునం దపోనిష్ఠం బండ్రెండు
వత్సరంబు లుండి వెడలి వచ్చి. 2

క. ఘనుఁడు వసిష్ఠమునీంద్రుఁడు, వినియె హరిశ్చంద్రవిభుఁడు విశ్వామిత్రో
గ్రనికారంబున నివ్విధ,మున నెంతయు ఘోరదుఃఖములఁ బడు టెల్లన్. 3

ఆ. విని నితాంతదుఃఖవేదనానలశిఖా, వలియుఁ దీవ్రకోపవహ్నిశిఖలు
నొక్కమాట యెగసి యుల్లంబులో నగ్గ,లింప మోము జేవురింప నపుడు. 4

వ. అమ్మునీంద్రుండు విశ్వామిత్రు నుద్దేశించి యి ట్లనియె 5

ఆ. అతఁడు మత్తనూజశతముఁ జంపిననాఁడు, పుట్ట దన్నరేంద్రుఁ బెట్టినట్టి
వివిధబాధ లెల్ల విన్న నామనమున, నేఁడు పుట్టినట్టివాఁడియలుక. 6

వ. అని పలికి యక్షణంబ. 7

వసిష్ఠవిశ్వామిత్రు లన్యోన్యశాపముల నాడేలును గొంగయు నై పోరుట.

క. బక మై యుండెద వని కౌ,శికు నతఁడు శపించె విని వసిష్ఠునకుం గౌ
శికుఁడును నాడే లగుమని,ప్రకటక్రోధమున నిచ్చెఁ బ్రతిశాపంబున్. 8

వ. అట్లన్యోన్యశాపంబుల నయ్యిరువురును మూఁడువేలుందొంబదియాఱు యోజనం
బులపొడవైనబకంబును ద్విసహస్రయోజనోత్సేధం బైన యాడేలును నై
యంతంతరోషంబునం జేసి. 9

స్రగ్ధర. పత్త్రప్రోద్ధూతవాతప్రబలరయమున న్పర్వతశ్రేణి దూలన్
గాత్రోద్యత్సాంద్రదీప్తు ల్గగనము దిశలు న్గప్పుచుండంగఁ జంచ
న్నేత్రప్రాంతంబులం దగ్నికణము లురల న్వ్రేఁక నొండొంటిఁ దాఁకె
న్పత్త్రిద్వంద్వంబు లోకప్రకరము దలర న్భైరవాటోపలీలన్. 10

వ. ఇట్లు తాఁకి. 11

సీ. తామ్రలోచనసముద్ధతవిస్ఫులింగపాతములును దమముఖాగ్రములు గమర
సునిశితచండచంచుప్రహారములఁ బరస్పరపృథులపార్శ్వములు వ్రయ్య
నతిదీర్ఘదృఢచరణాహననముల నన్యోన్యశిరస్థలు లగలి పగుల
ఘనతరపక్షతాడనముల నితరేతరస్థిరాంగములు జర్జరితములుగ
తే. ధరణిధరములు గూలఁగ ధరణి వణఁక, జలధు లుప్పొంగి కడచ గట్టులను సకల
భువనసంక్షోభముగఁ జలంబును బలంబు,డిగక నలువుమైఁ బోరె నాడియు బకంబు.

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విహంగంబులు పోరుచుండ. 13

తే. పర్వతంబులు విఱిగి పైఁబడినఁ గొన్ని, వనధి వెల్లువ గట్టిన మునిఁగి కొన్ని
యవనితలచలనోగ్రరయమునఁ గొన్ని, గాఁగఁ బ్రాణులెల్లను బరిక్షయము నొందె.

వ. అంత. 15

బ్రహ్మదేవుఁ డాడిబకయుద్ధము మాన్పుట.

చ. అతులితపక్షిపక్షపవనాహతపర్వతపాతభీతికం
పితజనహాకృతిధ్వనుల పెల్లున నెంతయు లోక మాకులీ
కృత మగు చుండఁ దద్విషమకిల్బిషశాంతివిధాయి యై ప్రజా
పతి చనుదెంచె నమ్మహితపక్షులయొద్దకు వేల్పుమూఁకతోన్. 16

వ. చనుదెంచి. 17

క. మునులార! మీకుఁ దగునే, యని సేయఁగ? వలవ దుడుగుఁ డఖిలహితముగా
ననినను మానక యవి రణ, మొనరింపఁ దదీయవికృతు లూహించి వెసన్. 18

వ. పరమేష్ఠి వారలతిర్యక్త్వం బపనయించె నంతం బూర్వప్రకారాకారు లై నిలిచిన
కౌశికవసిష్ఠులం జూచి యద్దేవుండు మీకీవిరోధంబు హరిశ్చంద్రునిరాజసూయవిపా
కంబునం బ్రజాక్షయం బగుటకుం గారణం బై పుట్టె విశ్వామిత్త్రుండును సమ్మహాత్మునకు
నెగ్గు సేసినవాఁడు కాఁడు నాకలోకప్రాప్తికై యుపకారం బొనరించెఁ గావున మీరు
తపోవిఘ్నమూలం బైన రోషంబు విడువుం డనిన నమ్మహామును లట్ల కా నెఱిఁగి
యక్షీణక్షమావంతు లై యొండొరులం గౌఁగిలించుకొనిరి విరించియు నిజ
నివాసంబున కరిగె వారునుం దమతమతపోవనంబున కరిగి రని చెప్పి. 19

ఫలశ్రుతి.

క. ఆడిబకసాంపరాయము, వేడుకఁ జెప్పినను వినిన విఘ్నము లడఁగున్
ధూడిగఁ బాయుం బాపము, లీడితజయసిద్ధి గలుగు నెపుడు నరులకున్. 20

క. అని చెప్పిన విని జైమిని, మనము ప్రమోదమునఁ దేల మఱియును దా ని
ట్లనియె స్నుతూహలంబును, వినయంబును బెనఁగొనంగ విహగంబులకున్. 21

జడోపాఖ్యానము.

సీ. భూతవర్గంబుసంభూతిస్థితిప్రళయంబు లెట్టివి? జంతు వంగబాధ
నొందుచు నెట్లుండు నుదరంబులోఁ? దల్లి భుజియించుగురుతరభోజ్యనిచయ
మెల్ల జీర్ణంబుగా నెట్లు గ్రాఁగఁడు? ప్రాణి పుట్టి యెట్టులు వృద్ధిఁ బొందుఁ? జచ్చు
నెడ నిజజ్ఞానంబు నెట్టు దొఱఁగు? జచ్చి యెచ్చట నుండి యహీనపుణ్య
తే. పాపఫలములుగుడుచు? నేర్పడఁగఁ జెప్పుఁ, డీరహస్య మంతయు నాకు మీర లనినఁ
బక్షు లిట్లను విను మొక బ్రాహ్మణుండు, భార్గవాఖ్యుండు నిజపుత్త్రుఁ బరమశాంతు.

సీ. అతివిమలాకారు సుతు నుపనీతునిఁ గావించి యిట్లను గారవమునఁ
గోరి భిక్షాశి వై గురుప్రీతి బ్రహ్మచర్యముఁ దాల్చి వేదంబు లభ్యసింపు
మఱి గృహస్థుండ వై మఖచయం బొనరించి బహుళసంతానంబుఁ బడయు మనఘ!
యటమీఁద వనవాసి వై ఫలమూలశాకాహారవిధిఁ దప మాచరింపు
తే. తుది సమస్తంబు విడిచి విదూరమోహ, మతివినిర్జితేంద్రియుఁడ వై యతివి గమ్ము
గడక నని యెంత చెప్పిన జడుఁడువోలె, నొక్కపలుకు పలుక కతఁ డూర కుండె.

క. జనకుండు దన్నుఁ బ్రేమం,బునఁ బెక్కువిధముల మఱియు బోధించిన నా
జనకునిఁ గనుగొని నవ్వుచుఁ, దనయుం డి ట్లనియె వినుము తండ్రీ! తెలియన్.

సీ. ఏను నీయుపదేశ మింతయుఁ జేసితి మును పెక్కుమాఱులు వినుతశాస్త్ర
బహువిధాఖ్యానశిల్పము లభ్యసించితిఁ బంచదశసహస్రభవము లెఱుఁగ
నయ్యెడు నిపుడు నా కందు నానాక్లేశసుఖములఁ బొందియు సుతకళత్ర
శత్త్రుమిత్త్రవియోగసంప్రయోగంబు లంగీకరించితి విన్న నేకమాతృ
ఆ. తతులచన్నుఁబాలు త్రావితి బాలయై, 'వనజరావికారజనితబాధ
లతినికృష్టవృత్తి ననుభవించితి గర్భ, జన్మదుఃఖమరణసమితిఁ బడితి 25

మ. సకలక్లేశసుఖానుభూతి నిటు లీసంసారచక్రంబున
న్వికలస్వాంతుఁడ నై భ్రమించుచుఁ దుది న్నీ కిప్డు జన్మించితి
న్బ్రకటజ్ఞానసమన్వితుండ నయి కర్మభ్రాంతి నేఁ బొంద వే
దకళాభ్యాసము లింక నేమిటికి? విద్వన్ముఖ్య! యూహింపుమా. 26

తే. వినుముతండ్రి! యేర్పడఁ ద్రయీవిహితధర్మ, మరయఁగింపాకఫలమునట్లశుభరితము
పరమపదము మోక్షమ్ము తత్ప్రాప్తిఁ గోరు, నాకు నేటికిఁ గర్మకాననముఁ జొరఁగ.

వ. అనిన విని వెఱఁగుపడి తండ్రి యి ట్లనియె. 28

తే. ఏటిమాట లాడెదు గుఱ్ఱ! యెఱుక నీకు, నెక్కడిది? మున్ను జడభావ మేమికతన
నొదవె?నీప్రబుద్ధతయున్న యునికినెచటఁ,గంటి?యిది శాపవికృతియో కాక నిజమొ!.

తరల. అనినఁ దండ్రికిఁ బుత్త్రుఁ డిట్లను నర్థితోఁ దొలుబాముసం
దనఘ! విప్రుఁడ బ్రహ్మవిద్యఁ బరాయణత్వముఁ బొంది పెం
పొనర నేను గురుండ నై కరమొప్పుశిష్యులు తత్త్వవి
ద్ఘనులు గా నొనరించి యొక్కఁడ యుదాత్తపుణ్యవశంబునన్. 30

వ. ఏకాంతశీలుండ నై యజ్ఞానాకృష్టభావుండ నగుటం జేసి ప్రమాదంబునం గాలంబు ప్రాప్తం బైనం ద్రయీధర్మంబులకుం బడయరానిజాతిస్మరణజ్ఞానంబు శిష్యులకుం బరమజ్ఞానదానంబుఁ జేసినఫలంబున నాకీభవంబున సంభవించె నిప్పుడు పూర్వయోగాభ్యాసంబునఁ జిత్తంబు నిర్మలత్వంబు నొంది యున్నయది యింక విముక్తప్రదేశంబున నిలిచి నైష్ఠికుండ నై మోక్షార్థము యత్నించెద. నీకు సంశయం బెయ్యది దాని నడుగుము చెప్పి ఋణవిముక్తుండ నయ్యెద ననిన భార్గవుండు. 31

ఆ. అనఘ! నీవు మమ్ము నడిగినయట్టుల, యడిగె నడుగుటయును నతఁడు వేడ్క
యొసఁగ నీయనుజ్ఞ నెఱిఁగింతు నుత్క్రాంతి, విధము మున్ను గాఁగ వినుము తండ్రి!

జనుఁడు దనతండ్రి కుత్క్రాంతివిధము నెఱిఁగించుట.

క. మానవులకుఁ జను కాలం, బైనం బెనువెచ్చ మేన ననిలవశుఘాతం
బై నెగయు నవిఁయు మర్మ, స్థానము లూర్ధ్వగతి నయ్యుదానుఁడు నడచున్. 33

తే. కట్టువిణ్మూత్రములుపొంగుఁగఁ బెప్పు పెదవు, లెండుఁగుత్తుకతడియాఱు నెలుఁగుడిందు
నూర్పు లెడలెగుఁ గన్నుల నొందు వికృతి, పెక్కుపుట్టును నాలుక పెగడు గడుఁదు.

వ. అట్టియవస్థయందు. 35

మనుజశుభాశుభకర్మభోగవివరణము.

సీ. తోయాన్నదానపరాయణుం డగువాఁడు వేదనారహితుఁడై విడుచు నొడలు
శ్రద్ధధానుఁడు నిత్యసత్యవ్రతుండును భూసురగురుపూజ్యపూజకుండు
విను కామసంరంభవిద్వేషములఁ జేసి ధర్మంబు దప్పనినిర్మలుండు
ననసూయుఁడును హ్రీసమన్వితుఁడును సుఖమృతిఁ బొందుదురు శీతవితతమోహ
తే. తామసంబులఁ బొరయక ద్రవిణదాన, పరుఁడు జ్ఞానప్రదాయి దీపప్రదాత
యును శరీరము వొలఁగుచు రోగిన పలికి, నట్లు చేయువాఁ డొందు మేలైనచావు.
ఆ. అన్నదాత గానియతఁడు క్షుద్వ్యథ న, గారదాహకారి యారటమున
ననృత మాడుసాక్షియును వేదదూషక, జనుఁడు మోహపరతఁ జత్తురపుడు. 37
ఉ. దారుణనేత్రులు న్వికటదంష్ట్రులు ముద్గరపాశహస్తులు
ఘోరతరాననస్ఫురితకోపులు నై యమదూత లానరు
న్జేరఁగఁ గాంచి మైవడఁకఁ జేష్టలు నైకృత మందఁ బల్మఱు
న్గోరును గన్నులుం దెఱచు నుక్కటనై వెగ డగ్గలింపఁగన్. 38
ఆ. తల్లిఁ దండ్రి నాలిఁ దనయులఁ దోఁబుట్టు, వులను దలఁచి పిలువ నెలుఁగు రాక

తల్లడమునఁ గేలఁదడవు బ్రాణంబులు, వెడలుటయును నొడలు విడుచు నరుఁడు.
వ. విడిచి మాతాపితృసంభవంబు గాక నిజకర్మంబున నావిర్భవించినవయోరూపప్రమాణంబులం బూర్వశరీరంబునట్టిద యైనయాతనాదేహంబున దేహి ప్రవేశించుటయుం గాలకింకరు లతిరయంబున. 40

సీ. ఘనదీర్ఘదారుణకాలపాశంబులఁ గినుకతో వడిఁ బెడకేలు గట్టి
యత్యంతభయదంబు లగునిన్పగుదియల నఱవంగ నొడలెల్ల ముఱుగ మోఁది
యెండఁ గాలిన నేల నెసఁగుపెన్మంటలఁ గాళులు వ్రొక్కంగఁ గండ్లు ముండ్లు
క్రొవ్వాఁడి కొయ్యలు గుట్టలు పుట్టలు నైనదుష్పథమున నఘమయాత్ము
ఆ. నీడ్చికొనుచు యామ్యు లేఁగుదు ర్నక్కలు, గలసి యతనిఁ దినఁగఁ గడురయమునఁ
గూడు నీరు నిల్లు గొడుగు చెప్పులు దాన, మిచ్చినతఁడు వోవఁ డట్టిత్రోవ. 41
క. విను దేహి బంధు లిక్కడఁ, దనదేహముఁ గాల్పఁ దాపతప్తుం డగుచు
న్జనుఁ బండ్రెండుదినంబుల, ననేకదుఃఖాయనముల యమపురమునకున్. 42
వ. అట్లరుగుచు. 43
ఆ. బంధుజనులు సేయుబహుతిలోదకపిండ, విహితవివిధదానవిధుల భూమి
శయనముఖ్యమహితసద్వ్రతంబుల మృష్ట, భోజనములఁ దృప్తిఁ బొందు చుండు.
క. విను పండ్రెండవదినమునఁ, దనబాంధవు లాచరించుతైలాభ్యంగం
బున నంగసౌఖ్యసంవాహనమున నద్దేహి యలరు నాప్యాయితుఁ డై. 45

రౌరవనరకవర్ణనము.

వ. అంతం బదుమూఁడవుదినంబున నద్దేహి కింకరాకృష్యమాణుం డై తల్లడిల్లుచు. 46
శా. నీలాభ్రాంజనపుంజవర్ణు నరుణోన్నిద్రాంబకోదగ్రు నా
భీలస్ఫీతనిశాతదంష్ట్రు భ్రుకుటీభీమాస్యు నానారుజా
కాలోగ్రాంతకమృత్యువందితు యముం గాంచు న్గదాదండపా
శాలోకస్ఫురణాభయంకరమహాహస్తుం గరాళాంగునిన్. 47
వ. అయ్యముండును నద్దురాత్ముల నుపలక్షించి గతి నిర్దేశించిన నతండు. 48
సీ. ద్విసహస్రయోజనవిస్తారమును జానుదఘ్నంబు నైనగర్తమునుండి
యనలకణంబులు గనగనఁ గనలంగ దారుణం బైనయారౌరవంబు
నడుమఁ గింకరులచే విడువఁగఁబడి వడి నొఱలుచు నలుఁగడఁ బఱవఁ జరణ
యుగము నీ ఱగుచును మగుడంగ మొలచుచు నుండ హాహాకృతు లుడుగ కడర
ఆ. ఘోరదుఃఖ మొకయహోరాత్ర మమ్మెయి, ననుభవించి యంత నచటు వాయ
వేయియోజనములవెడలుపు గలవహ్ని, యందు బిట్టు వైతు రతని నెత్తి. 49
క. బహునరకంబుల మఱియును, బహుదుఃఖము లొంది యతఁడు బహుకాలమున
న్మహికిఁ జనుదెంచి క్రిమిముఖ, బహుయోనులఁ బుట్టి క్షీణపాపుం డగుచున్,

వ. మనుష్యత్వంబు నొంది సకలహీనజాతులకును జనించి శూద్రవైశ్యక్షత్త్రియబ్రాహ్మణత్వంబులం బొంది సుకృతఫలంబున నారోహిణి యైనదేవగతిం బడయు మఱియుం బుణ్యాధికుం డైననరుం డయ్యనుశాసనంబున దివ్యాంబరాభరణమాల్యానులేపనాభిరాముండును దివ్యవిమానారూఢుండును నై నాకంబున కరిగి కిన్నరగంధర్వగీతాకర్ణనాప్సరోనృత్తాలోకనప్రముదితహృదయుం డగుచు దివ్యసుఖంబు లనుభవించి పుణ్యావసానంబున నవరోహిణి యగుమనుష్యగతిం బ్రాపించు నని యిట్లు మర్త్యుల మరణప్రకారంబును శుభాశుభకర్మభోగంబులుం జెప్పి జంతూత్పత్తిప్రకారంబు వినుమని కొడుకు తండ్రికి కట్లనియె. 51

జంతూత్పత్తిప్రకారము.

క. సతిఋతుపుష్పరసంబును, బతిరేతోబీజ మందఁ బరలోకసమా
గతుఁ డయినయట్టిజీవుం, డతిరయమున వాయుభూతుఁ డై యం దొలయున్. 52
వ. ఇట్లు శుక్లశోణితద్వయంబున జీవసంక్రమణంబు సుస్థిరత్వంబు నొందిన. 53
క. కలలము బుద్బుదమును నై, బలసి కఠినపుగట్టు దానఁ బంచాంగములున్
మొలచును దాన నుపాంగంబులు సన్ని క్రమక్రమమునఁ బుట్టు మహాత్మా! 54
ఆ. సహజకఠినకోశసంవృద్ధితోడన, చాల వృద్ధి నొందు నాళికేర
ఫలముమాడ్కిఁ గోశపంజరంబున జంతు, వుండి దానితోన యొలయు వృద్ధి. 55
వ. అట్లు సకలావయవసంపూర్ణుం డై. 56
సీ. ఒకయంగుటంబుపై నొకయంగుటము మోపి జానుపార్శ్వముల హస్తములు సేర్చి
యంగుళు ల్జానులయగ్రంబులం బిడి కనుఁగవ జానులవెనుక నూఁది
నాసిక జానులనడుమఁ బొందించి పిక్కలు రెండు రెట్టలు గదియ హత్తి
చాల నొదిఁగి యిట్లు జానుమధ్యంబునఁ గడునిరోధంబునఁ గడుపులోన
తే. నుండుననలంబు గాతిస్య మొందఁ జేయుఁ,దల్లి గొనునన్నపానము ల్తనువుఁ బెనుప
నతులవిజ్ఞానసంపద నతిశయిల్లుఁ,బుణ్యపాపాశ్రయత్వంబుఁ బొందు శిశువు. 57
వ. అంతం దొమ్మిదవనెల నైనను బదియవమాసంబున నైనను బ్రాజాపత్యమారుతప్రేరితుం డై యధోముఖత్వంబు నొంది. 58
చ. భ్రమఁ గడుఁ దల్లడిల్లుచును బైకొనువాయువుతాఁకున న్శరీ
రము నలియంగ వేదనభరంబు గరం బలయింపఁ బుట్టి మూ
ర్ఛ మునిఁగి బాహ్యమారుతము చల్లఁదనంబునఁ దేఱుఁ జాలఁ బూ
ర్వమహితబోధ మెల్లఁ జెడ వైష్ణవమాయ భజించి క్రక్కసన్. 59
శా. మాయావేశమున న్విమోహరసనిర్మగ్నాత్ముఁ డై బాల్యదుః
ఖాయత్తుండును యౌవనోద్ధతవికారావిష్టుఁడు న్వృద్ధతా
హేయప్రాప్తుఁడు నై పునర్మృతిభవానేకత్వదుఃఖాకులుం
డై యుండున్ నరుఁ డిట్లు సంసరణచక్రాక్రాంతివిభ్రాంతుఁ డై. 60

వ. అని వెండియు. 61

సీ. జననిగర్భంబుఁ జొచ్చినయది యాదిగా నీమనుష్యత సుఖ మింత లేదు
స్వర్గంబు పుణ్యసంక్షయపాతనభయాన్వితము గాన దుఃఖప్రదంబ యదియు
నరకంబు ఘోరదుస్తరతీవ్రయాతనాశీలం బగుట వేఱె చెప్ప నేల ?
పశుపక్షిమృగక్రిమిప్రముఖతిర్యగ్జంతుచయత వాటిల్ల దుస్తరము మనకు
తే. నిట్లు గావునఁ బరికించి యెందు సౌఖ్య,మించు కంతయు లేకున్న నెఱిఁగి కాదె
యిపుడు నైష్కర్మ్యనిష్ఠ వహించి బుద్ధిఁ,బరిహరించితి నేఁ ద్రయీసరణి తండ్రి!

క. అనినను దండ్రి తనూజున, కను రౌరవనరకభంగి యంతయు వింటి
న్వీనవలయు నరకవిధములు, వినిపింపుము మొదలుకొని వివేకనిరూఢా! 63

నరకవిధములు.

వ. అని యడిగినం బుత్త్రుండు దండ్రీ! నరకమ్ముల కెల్లను రౌరవంబు మొదలినరకంబు
దానివిధంబుఁ జెప్పితిఁ దక్కిననరకంబులతెఱంగులు నెఱింగించెద. 64

మహారౌరవనరకము.

సీ. విను చతుఃపంచయోజనవిస్తృతమ్మును దామ్రమయము నైనదారుణాగ్ని
తప్తమై విద్యుదుద్దామప్రభాజాలదేదీప్యమాన మై తేఱి చూడ
రాక యత్యంతభైరవ మగుచుండు మహారౌరవం బందు యమునిభటులు
కాళ్లుసేతులు పట్టి కట్టి వైచినఁ బడి వృకములు బకములు వృశ్చికమశ
తే. కములు గాకు లులూకము ల్గ్రద్దలు దిన,నఱచుచును దహ్యమానులై యతులదుఃఖ
మనుభవించి వెడలుదురు హాయనాయు,తార్జితం బైనదురితంబు లడఁచి నరులు.65

తమోనరకము.

మ. అతిఘోరంబు తమోభిధాననరకం బందుండి దుష్కర్ము లు
గ్రతమశ్శీతనిరుద్ధు లై యెఱలుచు న్గంపించుచుం క్షుత్తృషా
హతి వాపోవుచు శైశిరానిలవిభిన్నాన్యోన్యదేహోత్థశో
ణితమద్యంబులు ద్రావుచు న్నిరయవహ్నిం గాంతు రేణస్థితిన్. 66

నికృంతననరకము.

చ. అరుదు నికృంతనాఖ్య నరకం బది యందుఁ గులాలచక్రము
ల్దిరుగుచు నుండు వానిపయిఁ దెచ్చి యఘాత్ములఁ బెట్టి కాలకిం
కరు లొగిఁ గాలపాశములఁ గాళులనుండి శిరంబుదాఁక భీ
కరముగఁ ద్రెంచుచుండుదురు ఖండము లెప్పటిరూపు దాల్పఁగన్. 67

అప్రతిష్ఠనరకము.

తే. అప్రతిష్ఠాఖ్యనరకంబునందు దుష్ట,నరునిఁ ద్రిప్పుదు రొగి రాటనములఁ గట్టి
పెక్కువేలేండ్లు నెత్తురు ల్గ్రక్క లోచ,నములఁ బ్రేవులు నురలి వక్త్రముల వ్రేల.68

అసిపత్త్రవననరకము.

సీ. అసిపత్త్రవననిరయంబు సహస్రయోజనవిస్తరము పటుజ్వలనమయము
దానిమధ్యమున శీతలమును నసిరూపదలఫలకలితంబు బలవదుగ్ర
సారమేయాయుతస్వనసంకులమును నై పెనుపొంది యొకమహావనము వొలుచుఁ
బాపు లాబహిరగ్నిఁ బడి తనువులు గ్రాఁగి వనము డాయఁగఁ జని యనిలహతిని
తే. రాలునాకులతాఁకున వ్రస్సి యొడళు,లవనిఁ గూలంగఁ గుక్కలు కవిసి కఱవ
బహువిధంబుల నలుగులపడుదు రింకఁ,దప్తకుంభంబుదారుణత్వంబు వినుము. 69

తప్తకుంభనరకము.

క. ఉడుగక యనలము మండఁగ,నుడుకుచు నూనియలు నిండి యున్న కడవల
న్వడి దుష్కర్ములఁ గింకరు,లిడుదురు దల క్రిందు గాఁగ నెత్తి యఱవఁగన్. 70
చ. తలలును నెమ్ములు న్బగుల దందడి శోణితమజ్జతోయము
ల్గలయఁగఁ జర్మమాంసములు గ్రక్కున ముద్దలు గట్టఁ జేరి గ్ర
ద్దలు వడిఁ బీకఁ గింకరులు దవ్వులఁ ద్రిప్పఁగఁ బ్రాణవాయువు
ల్వెలువడకుండఁ బాపులను వేఁతురు దారుణభంగులవహ్నులన్. 71
వ. తండ్రీ! యవధరింపు మతీతసప్తమజన్మంబున వైశ్యుండనై పుట్టి యొక్కనాడు.

అమితకర్దమనరకము.

తే. అర్థి నీళులు ద్రావఁగ నరుగుగోగ,ణంబు నాఁగినయట్టియఘంబు పేర్మి
నమితకర్దమ మనునిరయమున బ్రుంగి, యినుపముక్కులపులుఁగు లనేకభంగి 73
తే. ఏఁప నాఁకలి నీరువ ట్టేసఁగ నోర, నుడుగ కెప్పుడు నెత్తురు వడియ నార్తి
యొదవ నూఱు నేఁబదియేఁడులుండ నొక్క,నాఁడు దను గాలి వీఁచె నానంద మడర.
వ. వీచినం గరంభవాలుకానరకంబునం దున్న యందఱు నేనునుం బరమప్రమోదంబు నొంది యమ్మందానిలంబు రాకకు వెఱఁగుపడి యద్దిక్కు గనుంగొనునప్పుడు ప్రచండదండహస్తుం డైనదండధరుకింకరుండు ప్రదర్శితమార్గుం డగుచు నిందు నిందు రమ్మనితోడ్తేర నొకపురుషరత్నం బరుగుదెంచి తీవ్రయాతనాపీడితు లగుచున్న యన్నారకులనాలోకించి కరుణాభరితాంతరంగుం డై యేము వినుచుండఁ గింకరున కి ట్లనియె. 75

జనకయమకింకరులసంవాదము.

మ. వినుతక్షత్త్రచరిత్రుఁ డైనజనకోర్వీనాథవంశంబునం
దొనరం బుట్టి విపశ్చిదాహ్వయుఁడ నై యుద్ధంబులన్ శత్త్రుభం
జనము న్నిర్జరరంజనంబు బహుయజ్ఞక్రీడలన్ బర్వపూ
జనల న్భక్తిఁ బితృప్రమోదమును రక్షన్భాప్రజాహర్షమున్. 76
శా. ప్రీతిం బాయక సేయుచు న్పరధనస్త్రీరాగదూరుండనై
యాతిథ్యక్రియ నప్రమత్తమతినై యత్యంతధర్మస్పృహ

స్వీతస్వాంతుఁడ నైననాకు నకటా ! పెం పేది యిచ్చోటికి
ఖ్లేతేరం గత మేమి యెట్టిదురితం బేఁ జేసితిం జెప్పవే. 77

వ. అనినం గింకరుండు నీచేసినపాపంబు గొంతఁ గలదు చెప్పెద వినుము. 78

తే. నీమహాదేవి వైదర్భి నెమ్మిఁ బుష్పవతియు శుచియునై యుండ నవ్వనిత మొరఁగి
భావజాసక్తి రెండవభామయైన, కైకకడ నుండి తిష్టభోగములఁ దగిలి. 79

క. ఋతుకాలంబున విను కులసతికిం బతివలన శుక్లసంప్రాప్తి ప్రజా
పతి గోరు హోమకాలాహుతి యతిసంప్రీతిఁ గోరు హుతవహుమాడ్కిన్. 80

క. ఋతువు విఫలంబు సేయుటఁ, బితృఋణదోషంబుఁ బొంది పృథ్వీశ జుగు
ప్సిత మగు నిచ్చోటికి వచ్చితి వీ వాండ్లోకయఘుంబు నెందదు నిన్నున్. 81

తే. ఇంకఁ బుణ్యంబు భోగింప నేఁగు దెమ్ము, పార్థివేశ్వర ! యనిన నబ్బటునితోడ
నీవు గొనిపోవ వచ్చెద నెచటికైన, నంత కొకటి ని న్నడిగెద నర్థిఁ జెపుమ. 82

విదేహరాజడిగిన ప్రశ్నము.

తే. ఎట్టికర్మంబు లొనరించి యిట్టి ఘోరనరకదుఃఖానుభవముల నెరియుచున్న
వారు వీ రెల్ల నెఱిఁగింప వలయు ననిన, నవనిపతితోడఁ గింకరుఁ డనియెఁ దంద్రి.

క. విను తల్లియ నిడినయన్నంబును బోలెం జేసినట్టిపుణ్యము పాపం
బును మానవులకు నేవిధమునఁ గుడువక పోవుఁ గర్మములు ప్రబలంబుల్. 84

తే. ఉత్సవంబులమీఁదనె యుత్సవములు, పొందుచుండుదు రెప్పుడుఁ బుణ్యనరులు
పాపపరులకుఁ బైపయి నాపదలు మహాభయంబులు చావులు నడరు చుండు. 85

క. తెరువున నూరక యరుగఁగ, నురగకరివ్యాఘ్రతస్కరోద్భటభయము
ల్దొరకొనుఁ బాపులకడ నివి, దొరకొనుఁ గుడువంగఁ గట్టఁ దోడఁ బుణ్యులకున్.

తే. అఘ మొకింత యొనర్చిన నది యొకపుడు, గాలములు గొట్టునాటిదుఃఖములు దెచ్చు
నొదుగఁ జేసినఁ దలయేరు మొదలు గాఁగఁ, గలుగు తెవులుళులవేదనసడలుకొలుపు.

క. ఎంతెంత సేసెఁ బుణ్యం, బంతంతయె సుఖము నిచ్చు నది నరునకుఁ దా
నెంతెంత సేసెఁ బాపం, బంతంతయ దుఃఖ మిచ్చు నది తఱితోడన్. 88

వ. కావునం బుణ్యపాపోద్భవంబు లైనసుఖదుఃఖంబు లవశ్యభోక్తవ్యంబు లగుటం
జేసి యీనారకు లిందఱు నరకదుఃఖానుభవంబులం దమచేసినపాపంబులు వొలి
యించి స్వర్గంబునం బుణ్యఫలంబులు భోగింతు రని చెప్పి యమానుచరుండారా
జుతో నీవడిగిన యిజ్జనంబుల పాపంబుల తెఱం గెఱింగించెద. 89

వైదేహునకు యమకింకరుఁడు వేర్వేఱుగ నారకులం జూపుట.

చ ఖరతరవజ్రతుండములు కన్నుల నొల్వఁగ నార్తి నొందుచు
న్పరవనితాధనావళులపైఁ దమకంబునఁ జూడ్కు లిడ్డదు
ష్పురుషు లఖర్వదుఃఖములఁ బొందుదు రెన్నినిమేషము ల్వారిం
బొరి మును సూచి రబ్దములు భూవర ! యన్నియు నీక్షణవ్యథన్. 90

వ. తోడ్తోన మొలచునాలుకలు నెఱకత్తులం దఱుగ నొఱలుచున్న వీరలు గదా శిష్యులకు నసచ్ఛాస్త్రోపదేశములు చేసినవారు శాస్త్రంబులయం దర్థంబు లొండు లెఱుంగునం జెప్పినవారు నసద్వాదంబులాడినవారు దేవగురుద్విజామ్నాయదూషణంబు లొనరించువారును. 91

క. అలుకం బితృమాతృతనూజుల భార్యాపతుల సఖులఁ జుట్టల గురుశి
ష్యుల భ్రాతల ఖేదించిన, ఖలులను గోసెదరు వ్రయ్యఁ గరపత్రములన్. 92

తే. వ్యజనచందనోశీరాపహారకులను, సాధుహృదయప్రమోదనిషేధకులను
బరుల కుపతాప మొనరించు ప్రల్లదులను, నిదె కరంభవాలుకను వ్రేల్చెదరు చూడు.

మానిని. ఒక్కనిచేత నిమంత్రితుఁడై మఱియొక్కని శ్రాద్ధమునందు మదిన్
ద్రొక్కక పోయి భుజించినవిప్రునిఁ జూడు ఖగంబులు చీరెడుఁ బెం
పెక్కినసాధుజనంబులమర్మము లెప్పుడుఁ దూఱఁగ నాడుఖలున్
ద్రొక్కి ఖగంబులు ముక్కున సంగము దూఁటులు పుచ్చుచు నున్న వొగిన్. 94

సీ. కొండీనినాలుక రెండుగాఁ జీఱెడు నలఖగంబులఁ జూడు మవనినాథ!
పూయమూత్రపురీషపూర్ణగర్తంబున మునుఁగుచున్నాఁడ డధోముఖత నొంది
జననీజనకగురుజనుల కవజ్ఞఁ జేసినదుర్మదాంధుండు వినుము దేవ
తాతిథిపితృవహ్నిభూతపతిప్రజాభ్యాగతభృత్యజనావళులకు

తే. నిడక యన్నంబు మును దాన కుడిచినట్టి, పాపకర్ముండు పర్వతప్రతిమతనుఁడు
సూచిసూక్ష్మముఖుండునై క్షుత్పిపీడ, నొంది చీము బంకయు నానుచున్న వాఁడు.

తే. ఒక్కబంతిన విప్రున కొరున కైన, విషమగతిఁ గూడిడునతండు విష్ఠ గుడుచు
యాత్ర తనతోన వచ్చినయతని కన్న, మిడక భుజియించి శ్లేష్మంబు గుడుచునితఁడు.

ఉ. ఎంగిలితోడ గోవును మహీసురవహ్నుల నంటినట్టియా
వెంగలికేలు కుండశిఖి వేమఱుఁ గాల్చెద రట్లకైరవా
స్యం గమలాస్యఁ జుక్కలను బోలఁగఁ జూచినవారికన్నులం
దింగిల మిడ్డవా రదె సరేశ్వర! కర్మఫలంబు దప్పునే? 97

మ. జననిం దండ్రి సహోదరుం జెలియలిన్ జ్ఞాతి న్గురు న్వృద్ధు వి
ప్రుని గోవు న్శిశు నల్కఁ దన్నినయతిక్రూరాత్ము పాదంబుల
న్ఘనతీవ్రానలతప్తశృంఖల నొగి న్గాఢంబుగాఁ గట్టి ప
ట్టిన వాఁడుం దొడబంటినిప్పుకలలో డిందు న్మహీవల్లభా!. 98

సీ. ఛాగమాంసము పాయసము పులగంబును నాఁగా దేవయోగ్యాన్నచయముఁ
దగినసంస్కృతి సేయ కొగి భుజించినవాని నవనిపైఁ బడవైచి యంగకంబు
నదె మునిపండ్లఁ జీఁకెద రంతకునిభటు ల్దేవతాగమగురుద్విజుల నింద
సేయ వినినవారి చెవుల సూదులు గాల్చి యొండొండ కూర్కొనుచున్న వారు

తే. క్రోధలోభాత్ములై రచ్చకొట్టమును సు,రాలయంబును బ్రపయును గూలఁ ద్రోచి

సతనితి త్రోచ్చెదరు లోభి యైనసకల, సుకృతవిక్రయు నుఱిచెద రూ్పడు మధిప!

క. ము న్నొకని కిచ్చి యొరునకుఁ, గన్నియ మఱి యిచ్చినట్టికష్టుఁడు శస్త్ర
చ్ఛిన్నాంగుం డై తేలుచు, నున్నాఁ డదె ఘోరనది ననూనార్తి మెయిన్. 100

సీ. తెగి మాత్ర మర్కగోద్విజులకు నెదురుగా నాచరించినతుచ్ఛునట్లు కాక
ములు నోటఁ బొడుచు రాముక్కులఁ బ్రేవులు గఱవున నాలిని గన్న ప్రజల
విడిచి తా నొక్కఁడు కడుపుఁ బ్రోచికొనినఖలునిపం డ్లన్నియు డులిచి యొడలు
దఱిగి కండలు నోరఁ దుఱిగెద రదె భీతి శరణంబుఁ జొచ్చిననరుని లంచ

తే. మర్థితోఁ గొని యొప్పించినట్టియధము, నధికదారుణతరఘటీయంత్రపీడ
నలఁచు చున్న వా రెంతయు యమునిభటులు, చూచితే పాపఫలములసొంపు లధిప!.

క. ఇల్లడ గొని యాఁచికొనిన, బల్లిదు లదె యిఱియఁ గట్టఁబడి కీటకము
ల్వెల్లుగఁ దేళ్లుం గాకులు, తల్లడ పెట్టంగ నొఱలెదరు నో రెండన్. 102

తరల. తనువు లెంతయు వ్రస్సి నెత్తురు ధారలై తొరఁగంగ ని
య్యనుపముండులబూరువు ల్వెస నెక్కఁ ద్రోవఁగఁ జీలువా
ర్మనుజనాథ! పరాంగనాకుచమండలీపరిరంభణం
బును దివాసురతంబు చేసినభూరిపాపపరాయణుల్. 103

క. మనుజేశ్వర! విను శ్రాద్ధం,బునఁ దమలోఁ దారు గలసి భోజన మొనరిం
చినభూసురు లొండొరులవ,దనలాలలు రక్తములును ద్రావుట కంటే? 104

క. చెలులును నతిథియు నిజభృ,త్యులు చూడఁగ సురుచిరాన్న మొక్కఁడు వడి ని
మ్ములఁ గుడిచిననరుఁ డిదె ని,ప్పులు మ్రింగెడు వృకనికాయములు వీఁపు దినన్.

చ. అనఘ! కృతఘ్నుఁ డైనమనుజాధముఁ డోలిన తప్తకుంభవే
దనలఁ గరంభవాలుకలతాపముల న్బహుయంత్రపీడనం
బున నసిపత్త్రఖండనసముద్ధురయాతనఁ గాలసూత్రకృం
తనకృతతీవ్రదుఃఖమునఁ దక్కెఁడు నిష్కృతి వీని కెన్నఁడో? 106

చ. వినుము పసిండి ముచ్చిలుట విప్రునిఁ జంపుట గల్లు ద్రావు టే
పున గురుపత్నిఁ జెందుట ప్రభూతతరాఘము లెందు వీనిఁ జే
సిననరుఁ డుండుఁ జుట్టుఁ బెనుచిచ్చిడి పెక్కుసహస్రవర్షము
ల్ఘనముగఁ గాల్పఁ బుట్టు భువిఁ గ్రమ్మఱఁ గుష్ఠమహాక్షయాంగుఁ డై. 107

తే. చచ్చుమఱియును నరకాగ్ని వెచ్చు మగుడఁ
బుట్టు క్షయకుష్ఠబాధలఁ బొందు మాన
వేంద్ర! కల్పంబుతుదిదాఁక నిట్ల తిరుగు
చుండుఁ బాతకి యైనయాతండు వినుము. 108

వ. ఇమ్మహాపాతకంబులకంటె నుపపాతకంబులు కొంత దక్కువ కాన వాని నొనరించిన
వారు మహాపాతకు లనుభవించుదుఃఖంబులకంటెఁ గొంత తక్కువ లైనదుఃఖంబు
లనుభవింతురు. 109

క. అని చెప్పి కింకరుం డి,ట్లను సంక్షేపమున నిజ్జనావళు లొనరిం
చినపాపములవిధమును ద,దనుగుణబహునరకతీవ్రయాతనలు నొగిన్. 110

◆ జంతువులకు జన్మాంతర పాపములకుఁ దగుజన్మములవివరము. ◆

క నరవర! చెప్పెదఁ జెప్పెద, నరకంబులు వదలి పోయి నరులు ధరిత్రిం
దురితానురూపయోనులఁ, బరువడిఁ బుట్టెడివిధంబు ప్రవ్యక్తముగాన్. 111
క. పతితునిచే భూదేవుఁడు, ప్రతిగ్రహము గొనిన గర్దభం బగుఁ గ్రిమియై
క్షితిఁ బుట్టు యాజకత్వం, బతనికి నొనరించినట్టియధముం డధిపా! 112
సీ. ఒజ్జనుఁ గైకొన కొనరించినతఁడు తదంగనాజనముల నంటినతఁడు
శునకంబును గర్దభంబు నగుదాను తల్లిదండ్రులను నవజ్ఞ దనరఁ జేసి
శారిక యై పుట్టువారికి హృత్పీడ యడరించి కచ్ఛప మై జనించు
జనుఁడు త న్నేలినాతనియింటఁ గుడుచుచు నతనిశత్రులఁ గొల్చునతఁడు క్రోఁతి
తే. యగు నరేంద్ర! యిల్లడఁచిన మడఁచికొన్న, వాఁడు గార్దభత్వమును విశ్వాసహర్త
మీనతయు నసూయాగ్రస్తమానసుండు, కంకభావము దాల్చును గ్రమముతోడ.
క. కొలుచుయవలు సెనగలు మినుములు తిల లానలుఁ గుళుత్థములు మ్రుచ్చిలినక్క
లలి భ్రాతృసతిని బఱిపెసఁ, గలుగును బకజన్మ మట్టి కష్టనరునకున్. 114
వ. మిత్రపుత్రయాచార్యభార్యాభిగామి సూకరత్వంబు నొందు యజ్ఞదానవివాహ
విఘ్నకర్తయుఁ గన్యాపునర్దానకారియుఁ గ్రిమిత్వంబు నొందుదురు దేవతాపిత్రు
తిథిబ్రాహ్మణులకు నన్నంబు మున్నిడక కుడిచినపురుషుండు కాకం బగు వృషలీపతి
యైనవిప్రుండును బరగృహంబున నుండుగృహపతియు కట్టియలోఁ బూరుగులై
పుట్టుదురు పితృసమానుం డైనయగ్రజు నవమానించినవాఁడు క్రౌంచయోని
జాతుం డగుమృగంబుల నడిచి వీపుసంజుడు నమలినయతం డంధుండును బంగుం
డును నై యావిర్భవించు ద్విజాంగనాసంగమంబున శూద్రుండు క్రిమి యై
జన్మించు సంతానత్యంబు పడసెనేని కాష్ఠగతకీటంబును సూకరంబును క్రిమియు
నుం జండాలుండు నై యావిర్భవించు. 115
తే. క్రిమియుఁ గీటకమును బతంగమును వృశ్చికమ్ము మత్స్యంబు నొగినకూర్మమ్ము పుల్క
సుండు నై పుట్టు భువిఁ గృతఘ్నుండు నరు న,శస్త్రవహులఁ జంపి గర్దభజాతుఁడగును.
క. స్త్రీవృద్ధబాలహంతలు, భూవర! క్రిమియోనియందుఁ బుట్టుదు రశనా
భావిలతి నరుఁడు మ్రుచ్చిల, గావించిననుసుపు మక్షికాత్వముఁ జెచ్చున్. 117
వ. మఱియు భోజనవిషయవిశేషచౌర్యదోషంబులు వినుము చెప్పెద నన్నచోరుండు
మార్జాలం బగుఁ దిలపిణ్యాకమిశ్రాన్నతస్కరుండు మూషకం బగు ఘృతాపహారి
నకులం బగు మత్స్యమాంసహర్త కాకం బగు మేషమాంసమలిమ్లుచుండు డేగ
యగు లవణంబు మ్రుచ్చిలికొన్నవాఁడు చిమ్మట యగు మధుస్తేనుండు తూనీఁగ
యగు నూనియ మ్రుచ్చిలి గబ్బిల మగు హవిష్యంబులు వొంగిలినవాఁడు బల్లి

యగు దుగ్ధంబులపహరించినవాఁడు కొక్కెర యగుఁ బెరుఁగుమ్రుచ్చిలినవాఁడు క్రిమియగుఁ గాంస్యరజతహేమమయంబు లగుభాండంబు లపహరించినవారు వరుసన హారీతంబును గపోతంబును గ్రిమియును నగుదురు మఱియు మనుష్యుండు ధూపద్రవ్యంబులుగొని చీమ యగుఁ గూర్పుండ నర్హంబు లగువానిం గొని తిత్తిరిపక్షి యగుఁ బొత్తిచీరగొని పసిఁడిపురు వగు వెలిపట్టు గొనిన శార్ఙ్గం బగుఁ గార్పాసంబుఁ గొనిన బకం బగు రక్తపరిధానంబుఁగొని జీవంజీవకం బగుఁ బలువన్నెలచీరలు గొని మయూరంబగుఁ జందనాదిసుగంధద్రవ్యంబు గొని చుంచెలుక యగు మాంసంబు గొని కుందేలగు ఫలంబులు గొని నపుంసకుం డగుఁ గాష్ఠంబులు గొని ఘుణకీటకం బగుఁ బుష్పంబులుగొని దరిద్రుండగు నెక్కి పోవం దగినట్టివి గొని పంగుం డగు శాకంబులు గొనిపచ్చపులుఁ గగు జలంబులు గొనినఁ జాతకం బగు భూమిని గోవును రత్నసువర్ణాది పదార్థములను గొని రౌరవాదినరకంబులం బడి వెడలి తృణలతాగుల్మభూరుహత్వంబులం బొంది క్రిమియుఁ గీటంబును బతంగంబును జలచరణంబును మృగంబును గోవునుం జండాలుండును బధిరాంధపంగుత్వ వికలుండును గుష్ఠక్షయముఖాక్షిగుదరోగ పీడితుండును నపస్మారియు నై తుది శూద్రత్వంబు నొందు నని చెప్పి కింకరుండు.

క. వెలుగుచు నుండ సమిద్ధ, జ్వలనంబున హోమ మొనరఁ జలుపనివాఁ డాఁ
కలి చెడి నిరంతరము న,త్యలఘుతరాజీర్ణబాధ నలఁదురు చుండున్. 119

చ. పరుసనిపల్కులం బరులఁ బల్కుట మర్మము నాట నాడుట
ల్నరులకు నెగ్గు సేఁత కృపణత్వ మశౌచము దేవదూషణం
బొరులధనంబు గొంట కృప నొందమి యల్క కృతఘ్నభావ మీ
నిరయముఁ బాసి పోయి ధరణిం బ్రభవించినవారిచిహ్నముల్. 120

మ. గురుదేవర్షిపితృప్రపూజనము సద్గోష్ఠిప్రియత్వంబు సు
స్థిరసత్కీర్తిసమస్తభూతదయ మైత్రీసాధుసాంగత్యముల్
పరలోకాభ్యుదయక్రియారతి శ్రుతిప్రామాణ్యసందర్శనం
బరయ న్స్వర్గముఁ బాసి పుట్టినమనుష్యశ్రేణిసంజ్ఞల్ నృపా! 121

చ. తమతమచేతల న్నరకతాపముఁ బొందుచు నున్నవీరిపా
పము లొగిఁ దోఁచినట్లు జనపాలక! చెప్పితి వింటి వీవు ను
గ్రమయినకుత్సితంపునరకంబును జూచితి చాలు నింకఁ బో
దము చను దెమ్ము నావుడు నతం డరుగంగ నుపక్రమించినన్. 122

నారకులు రాజును బ్రార్థించుట.

చ. కనుఁగొని యాతనోగ్రనరకస్థజనంబు లెలుంగు లెత్తి యో
మనుజవరేణ్య! పుణ్యగుణమండన! తావకదేహదివ్యగం

ఘనబిడమారుతంబు పరితాపభరం బడఁగించి మాకు నిం
పొనరఁగఁ జేయుచున్న యది యొక్కమహార్థము నిల్వవే దయన్. 123

మ. అని ప్రార్థించిన నవ్విభుండు విని యత్యంతానుకంపాత్ముఁ డై
యనియెం గింకరుతోడ నిజ్జనుల కిట్లాహ్లాదముం జేయ నో
పినపుణ్యం బది యెద్ది చేసితొ నొకో ప్రీతిం బురాజన్మమం
దనఘా! దాని నెఱుంగ నాకుఁ జెపుమా యన్న స్ఫుటుం డిట్లనున్. 124

మ. పితృదేవాతిథిపోష్యవర్గ మొగి మున్ప్రీతి న్భుజింపం దదం
చితశిష్టాన్నమున న్నిరంతరముఁ దుష్టిం బొందుచు న్విశ్రుత
క్రతువు ల్చేసినపుణ్యమూర్తి వగుట న్రాజేంద్ర! యుష్మత్తనూ
గతగంధానిల మిట్లు నారకులకు న్గావించ నాహ్లాదమున్. 125

వ. అనిన నన్నరేంద్రుండు. 126

ఉ. ఇట్టిద యయ్యెనేని విను మే నొకచోటికి రాను నిశ్చయం
బిట్టిద నిట్ల నిక్కడన యుండెద నాకతన న్సుఖింప ని
ప్పట్టున నున్కి నాకమున బ్రహ్మపదంబున నున్కి నాకు న
న్నిట్టల మైనయుక్కటిక నీనరకార్తుల కిచ్చి తక్కటిన్. 127

వ. అని వెండియు. 128

క. అతిభీతి శరణముఁ జొచ్చిన, ప్రతిపక్షుని నైనఁ గరుణ రక్షింపనిచో
స్మృతి బ్రదుకు గాల్ప నే తత్, క్రతుదానఫలంబు లిహపరములకుఁ గొఱయే. 129

ఉ. ఆతురబాలవృద్ధవనితాదులయార్తులు సూచి యేరికి
న్రాతిక్రియ న్మనంబు కఠినంబగు వారు మనుష్యులే దయా
ఘాతకు లైన రాక్షసులు గాక తలంపఁగ నట్లు గానఁ దీ
వ్రాతతయాతనావిధురు లై వగఁ డొందెడువీరిసన్నిధిన్. 130

వ. ఏతదీయహితంబుగా నిల్చెద. 131

తే. అనలతాపదుర్గంధక్షుధాదు లందఁ, గలుగునీతీవ్రనరకదుఃఖములఁ బడుట
నాకసౌఖ్యంబుకంటెను నాకు మేలు, గాఁ దలంచెదఁ బరహితకరణబుద్ధి. 132

క. పెక్కండ్రకు సుఖమగు నే, నొక్కఁడ నే నరకదుఃఖ మొందుచు నిచ్చోఁ
జిక్కుడు నే నిట్టియుఱవు, దక్కుడు నే యరుగు మీవు తడయక యింకన్. 133

యమభటధర్మేంద్రవైదేహసంవాదము.

క. అనుటయుఁ గింకరుఁ డిట్లను, జననాయక! వీరు ధర్మశక్రులు నినుఁ దో
డ్కొనిపో వచ్చి రవశ్యము, జను దేరఁగ వలయు రమ్ము సయ్యన ననినన్. 134

వ. ఊరక యున్నయన్నరేంద్రునకు ధర్ముం డిట్లనియె. 135

క. నరవర! నీసమ్యగుపాసనకుం బ్రీతుండ నైతి స్వర్గమ్మునకుం
గొనిపోయెద రమ్మెక్కుము, కనకవిమానంబుఁ దడయఁగా నేమిటికిన్. 136

ఉత్సాహ. అనుడు నతఁడు ధర్మతో మహాత్మ మమ్ముఁ గావవే
యనుచు శరణు వేఁడుయాతనార్తజనుల వీడి రా
ననిన వజ్రి వీరఘాత్ము లగుట నరకవాసు లై
రనఘ! నీవు పుణ్యపరుఁడ వమరపురికిఁ దగుదు రాన్. 137

వ. అనిన నన్నరేంద్రుం డింద్రధర్ములతో నాచేసినపుణ్యంబులకొలంది మీ రానతీయ
వలయు ననిన ధర్ముం డి ట్లనియె. 138

ఉ. తారలలెక్క గాఁగ సికతాతతిలెక్క పయోధిశీకరా
సారములెక్క భూరిబహుజంతుచయంబులలెక్క వారిము
గ్ధారలలెక్కయ ట్టగణితం బగునీసుకృతంబు భూప! యి
న్నారకులందుఁ బుట్టినఘృణామతి లక్షగుణంబు లయ్యెడిన్. 139

వ. అని చెప్పిన నప్పుణ్యపరుం డింద్రునిం జూచి మహాత్మా! యట్లైన మదీయసుకృత
ప్రాప్తి నిన్నారకజనంబులకు నరకమోక్షంబు గావింపవేయని ప్రార్థించుటయును.140

చ. అనిమిషవల్లభుం డిటుల నయ్యెడు నీసుకృతంబు పెంపుసొం
పున నిటు సూచితే నరకము ల్వెస వెల్వడి పోవుచున్న వా
రనఘ! యఘాత్ము లెల్ల నని యందఱఁ జూపి లతాంతవృష్టి య
జ్జనపతిపైఁ దగం గురిసె సాధ్యులు సిద్ధులు చోద్య మందఁగాన్. 141

ఆ. అట్లు సూపి యింద్రుఁ డన్నరేంద్రుని విమానాధిరూఢుఁ జేసి యమరసద్మ
మునకుఁ బ్రీతిఁ దోడుకొని పోయె ధర్ముండు,దాను సురగణములు దన్నుఁ గొలువ.

వ. అట్లు విపశ్చిన్మహీవల్లభు కారుణ్యంబున నరకంబులవలనం బరిచ్యుతు లై యన్నారక
జనంబు లందఱుం దమతమకర్మంబులకు ననురూపంబు లైనజన్మంబులం బొంది
రేనును నరకవిముక్తుండ నై జన్మాంతరంబు నొందితి నాయెఱింగినతెఱంగున నర
కంబులవిధంబు లిట్లు నీకు నేర్పడం జెప్పితి నింక నేమి చెప్పవలయు నడుగు మనిన
భార్గవుండు కొడుకున కి ట్లనియె. 143

క. కర మేవం బగుసంసృతి,పరివర్తన మెల్ల నెఱుకపడఁ జెప్పితి నా
కరయఁగఁ గర్తవ్యము చె,చ్చెర నెయ్యది దాని నీవ చెప్పు కుమారా! 144

జడుఁడు తండ్రికిఁ గర్తవ్యముఁ జెప్పుట.

వ. అనిన నతండు దండ్రి కి ట్లనియె. 145

సీ. నామాట మనమున నమ్మి చేసెద వేనిఁ జెప్పెద నేర్పడ శీలధుర్య!
విను గృహస్థత్వంబు విడిచి వానప్రస్థధర్మంబు విధివిహితంబు గాఁగఁ
జలిపి తపస్సిద్ధి సంపత్తి నొంది యగ్నిపరిగ్రహం బంత నపనయించి
యేకాంతమున నుండి యేసంగమునఁ బడ కాత్మునిఁ దనయాత్మయంద యునిచి
తే. ద్వంద్వముల నోర్చి నిర్జితత్వమున నింద్రి,యార్థసంగతి యుడిపి భిక్షాశి వగుచు
నక్షరైకహేతువును దుఃఖాపహమును,నధికసుఖదంబు నగుయోగ మభ్యసింపు.

వ. అనినఁ గొడుకునకుఁ దండ్రి యిట్లనియె. 147

సీ. భవభానుతీవ్రతాపంబున నెరియునన్నుఁ బ్రహ్మబోధాంబుపూరమునఁ దేల్పు
దారుణావిద్యాహిదష్టు నన్నుఁ బ్రతికింపు మధ్యాత్మతత్త్వవాక్యామృతమున
సంసారమమతారుజాక్లిష్టు నను సుఖాయత్తుఁ గావింపు విద్యౌషధమున
మాయాంధకారనిర్మగ్నున న్నిర్మలజ్ఞానదీపస్ఫురచ్చక్షుఁ జేయు

తే. మిట్టికర్మబంధమ్ముల నెల్లఁ బాసి, యఖిలదుఃఖములను ద్రోచి యాత్మ మగుడఁ
బుట్టకుండెడు తెరువునఁ బెట్టునట్టి, యోగ మీవు నా కెఱిఁగింపు యోగివర్య!.

వ. అనినం బుత్త్రుం డి ట్లనియె. 149

క. దత్తాత్రేయుఁ డలర్కున, కుత్తమ మగునట్టియాత్మయోగముఁ జెప్పెం
జిత్తం బలరఁగ దాని ను,దాత్తగుణా! నీకుఁ జెప్పెద న్వినుఁ దెలియన్. 150

కౌశికుం డనువిప్రునిభార్యయొక్క పాతివ్రత్యమహిమము.

ఆ. అనిన భార్గవుండు తనయ! దత్తాత్రేయుఁ, డేమహాత్ముపుత్త్రుఁ? డెద్ది యోగ
మయ్యలర్కుఁ డతని నడిగె! నాథవ్యుని, కెట్లు సెప్పె నాతఁ డెఱుఁగఁ జెప్పుమ.

వ. అని యడిగిన నక్కుమారుం డి ట్లనియె. 152

ఉ. దానగజేంద్రభూధరకదంబతురంగతరంగసంఘుకాం
తానికురుంబరత్నమహితం బయి లక్ష్మికిఁ బుట్టి నిల్లనం
గా నభిరామ మై భువనగౌరవవైభవయుక్త మై ప్రతి
ష్ఠానపురంబు వొల్చు విలసన్మహిమ న్జలరాశిచాడ్పునన్. 153

వ. అప్పురంబునఁ గౌశికుం డను విప్రుండు పూర్వజన్మపాపఫలంబునం జేసి. 154

చ. కరచరణాంగుళు ల్మురిగి గాత్రము తద్దయు వ్రస్సి చీము నె
త్తురు దొరఁగంగఁ బెన్మురికి దుస్సహ మై సుడియంగ ఘుర్ఘుర
స్వర మెసఁగంగ నీఁగ లనిశంబును జు మ్మని మూఁగుచుండ హే
యరసము మూర్త మైనయటు లాతతకుష్ఠరుజాభిభూతుఁ డై. 155

చ. అలఁదురు చుండఁగా నతనియంగన పుణ్యచరిత్ర సాధ్వి స
త్కులజ పతివ్రతాచరణకోవిద రూపగుణాభిరామ ని
ర్మలినలతాంగి యాత్మవిభు మానుగ దైవముగా మనంబున
న్దలఁచుచు నిత్యభక్తిపరత న్జను లెల్లను బ్రీతి సేయఁగన్. 156

చ. ఉడుగక నాథుమైఁ దొరఁగుచుండెడు నెత్తురుఁ జీముఁ బల్మఱుం
గడుగుచు నూనియం దలయఁ గాళ్లను జేతులఁ దోమి తోమి యిం
పడరఁగ నీళు లార్చుచుఁ బ్రియంబునఁ జీరలు దాన కట్టుచుం
గుడుపుచుఁ గామభోగములఁ గోమలి యాతనిఁ బ్రీతుఁ జేయుచున్. 157

క. అతఁ డెంత యలిగి తిట్టిన, మతిఁ గింకిరి పడక యెపుడు మాఱాడక యా
నతి యగుచు నప్పతివ్రత, యతని నతిశ్రేష్ఠుఁ గాఁగ నాత్మఁ దలచుచున్. 158

వ. ఆరాధించుచుండ నొక్కనాఁ డమ్మహీదేవుండు నిజాంగన కిట్లనియె. 159

క. ఏ నొకగణికారత్నము, మానుగఁ గనుఁగొంటి రాజమార్గంబున సా
ధ్వీ! నేఁడు వేడ్క యడరెడు, దానిగృహంబునకు నన్నుఁ దగఁ గొని పొమ్మా.

ఉ. ఆనగుమోముచెన్ను శశియందును బంకరుహంబునందు లే
దానయనప్రభాతి మదనాస్త్రములందు మెఱుంగులందు లే
దానునుమేనికాంతి లతికావలియందుఁ బసిండియందు లే
దానలినాయతాక్షిలలితాకృతి నామదిఁ బాయ నేర్చునే? 161

సీ. మెఱుఁగారు లేఁదీఁగ మెచ్చనియత్తన్వి తనులతచెల్వంబు గనుఁగొనంగఁ
గలకంఠములయెలుంగులయేపు దీపించు నలపొల్తిముద్దుఁబల్కులు వినంగఁ
గనకకుంభంబులకాంతి గైకొననియాకాంతచన్నవ బిగ్గఁ గౌఁగిలింపఁ
జిగురుటాకులనునుజిగినొంపు దెగడునచ్చపలాక్షికెమ్మోవి చవి గొనంగఁ

ఆ. జిత్త మొదవుతివుటఁ జిడిముడి పడియెడు, నీవు ధర్మతత్త్వనిపుణహృదయ
వాలతాంగి నన్ను ననురక్తిమైఁ గూర్పు, మన్మథాగ్ని నేను మ్రంద కుండ. 162

క. ఇనుఁ డస్తమించెఁ జీకటి, యును మొగులును నడ్గించె నుగ్మలి నాకుం
జన శక్తిలేదు దర్పకు, ననర్గళాస్త్రములు నెఱఁకు లాడెడుఁ దోడ్తోన్. 163

చ. అని మదనాతురుం డగునిజాధిపు చెప్పినమాట యేర్పడ
న్విని వినయమ్ము భక్తియు వివేకముఁ బ్రీతియు నగ్గలింప న
వ్వనిత కడున్బ్రియత్నమున వల్వ దృఢంబుగఁ గట్టి లంజెకు
న్ధన మొదువంగఁ బుచ్చికొని నాథుని మూఁపునఁ దాల్చి చెచ్చెరన్ 164

చ. తఱచయి నీలనీరదవితానముపైఁ బయిఁ గప్పి యెంతయు
న్మెఱవఁగ నేలయు న్దిశలు నింగియు నిండఁగఁ బర్వి చాలఁ గ్రి
క్కిఱిసినచిమ్మచీకటి నిజేశ్వరుకోర్కి యొనర్చు వేడ్క న
త్తెఱవ గృహంబు వెల్వడి యతిత్వరితంబుగ నేఁగుచుండఁగన్. 165

వ. మార్గంబుక్రేవ నొక్కయెడ. 166

ఆ. మ్రుచ్చుగాఁ దలంచి చెచ్చెర నారెకు, ల్పట్టి తెచ్చి కొఱుతఁ బెట్టినట్టి
మహితపుణ్యుఁ డైనమాండవ్యుఁ డనుద్విజో, త్తమునియెడమమూఁపు దాఁకె బెట్టు.

తే. తాఁకుటయు మేను గదలి వేదనభరంబు
క్రొత్త యగుటయుఁ నమ్మునీంద్రుండు గనలి
నన్ను నిట్లు నొప్పించిననరుఁడు సూర్యుఁ
డుదయమగుటయు మరణంబు నొందుఁగాత. 168

పతివ్రతాశాపమువలన సూర్యోదయము లేక లోకములు తల్లడిల్లుట.

చ అని మునిశాప మిచ్చుటయు నావనితామణి శోకతప్తయై
యినుఁ డుదయింప మత్పతికి నెగ్గు ఘటిల్లెడు నట్ల యేని న

యినుఁ డుదయింప కుండు నిఁక నేను బతివ్రత నైన నన్న న
యినుఁ డుదయింప నోడె విను మిట్టివ సుమ్ము సతీప్రభావముల్. 169

వ. అంతం ద్రియామ బహుయామ మగ్గై వర్తింపం దొడంగిన జగంబులు సంక్షుభితంబు లయ్యె నప్పుడు సుర లెల్ల భయంబున సురజ్యేష్ఠుం గానం జని యప్పతివ్రతమహానుభావంబు లెఱింగించి యిట్లనిరి. 170

సీ. ఆదిత్యునుదయాస్తమయములు లేకున్కిఁ జేసి కాలంబులు సిక్కువడియె
ననుదినస్నానసంధ్యాజపహోమాదివివిధకర్మంబులు విరతిఁ బొందె
వేదాధ్యయనములు విధివిహితస్వధాస్వాహాదు లాగి నిలుపంగఁబడియె
నిత్యనైమిత్తికకృత్యము ల్క్రతుసురాతిథిపూజ లడఁగె ధాత్రీతలమున
తే. నెలమి నేము హవిర్భాగములు పరిగ్ర
హించి యాప్యాయనముఁ బొంది యీప్సితార్థ
ములును సస్యసమృద్ధియు వెలయ నరుల
కొసఁగుటలు దప్ప జగముల కొదవె బెగడు. 171

వ. లోకవ్యవహారంబులు విచ్ఛిన్నంబు లయ్యె నింక దివసోత్పత్తి యేవిధంబున నగు నని విన్నవించిన విరించి కరుణించి యిట్లనియె వినుఁ డాపతివ్రతమాహాత్మ్యంబు పతివ్రతచేతనే కాని చక్కంబడదు గావునఁ బరమపతివ్రతయుఁ దపస్వినియు నైన యత్రిభార్య ననసూయ నిక్కార్యంబు సక్కంబెట్టు మని ప్రార్థింపుఁ డనిన నమరు లప్పుణ్యవతికడ కరిగి బహువిధంబులఁ బ్రార్థించి. 172

చ. అతులితనిత్యసత్యవతి వైనపతివ్రతయాజ్ఞ నయ్యహ
ప్పతి యుదయింపమిం గడు విషద్దశఁ జెడ్వడి నిన్నుఁ గాన వ
చ్చితిమి దినంబు మాకు దయసేయుము తొల్లిటియట్లు కాఁగ వి
శ్రుతసుచరిత్ర యన్న ననసూయ సురావలిఁ జూచి యిట్లనున్. 173

చ. అనుపమ మాపతివ్రతమహత్త్వము దాని నధఃకరింప రా
దనిమిషులార! సెప్పెద నుపాయముచేతఁ దదీయుఁ డైనభ
ర్తను దెగకుండఁ జేయుఁడు యథాస్థితి నుండఁగ నే నొనర్చెద
న్దిన మనినం గరం బలరి దేవత లట్టుల సేయఁ బూనినన్. 174

అనసూయనును గౌశికపత్నికిని జరిగినసంవాదము.

వ. అనసూయాదేవియు దేవగణసహిత యై యాపతివ్రతారత్నంబుసదనంబున కరిగి దానిసేమం బడిగి యిట్లనియె. 175

క. దేవతలకంటె నధికుం, గావల్లభు మదిఁ దలంచి కళ్యాణీ! సం
భావింతె యతనిపదన, శ్రీవిభవము సూచి సంతసిల్లుదె యెపుడున్. 176

క. పతిశుశ్రూషణమున నే, సతులఫలప్రాప్త నైతి నభిమతఫలముల్
పతిశుశ్రూషానియతిని, సతతముఁ బడయంగ వచ్చు సతులకు సాధ్వీ! 177

మ. వ్రతము ల్మంత్రజపోపవాసములు తీర్థస్నానము ల్యజ్ఞదా
నతపఃకర్మము లాచరించుచును నానాభంగుల న్నిత్యము
న్నతి యాయాససహిష్ణుఁ డై కడఁగి సంపాదించుపుణ్యంబులో
సతి శుశ్రూషలఁ గైకొను న్సఱియుఁ దా సాఁబాలు ధర్మస్థితిన్. 178

తే. స్త్రీజనంబుల కుపవాసతీర్థదాన, దేవపూజావ్రతాదుల తెరువు వలదు
పతిసమారాధనవ్రతపరతఁజేసి, సుగతి వారికిఁ దంగేటిజున్ను సుమ్ము. 179

ఉ. నీ వతిధన్యురాలవు వినీతవు పుణ్యచరిత్ర వెంతయు
న్దైవముకంటె నెక్కుడుగఁ దత్పరతం బతి గారవింతు పూ
జావినయోపచారముల సంతతముం బరితుష్టుఁ జేయు దీ
భూవలయంబున న్సతులు పోలరు నిన్నుఁ బతివ్రతామణీ! 180

చ. అని యిటు లత్రిపత్ని ప్రియ మారఁగఁ బల్కినపల్కు కౌశికాం
గన విని ప్రీతిఁ జిత్తము వికాసము నొందఁగ నీయనుగ్రహం
బునఁ గృతకృత్య నై యమరపుంగవదర్శనయోగ్య నైతి న
న్ననిశము భర్తృభక్తినియతాత్మికగా నొనరింపు భామినీ! 181

క. అని పలికి యాసతి మదీ,యనిలయమున కేఁగుదెంచి యత్యాదరణం
బున నీవు నీకు నే నే, పని సేయుదు నర్థిఁ జెప్పు భవ్యచరిత్రా! 182

వ. అని యడిగిన నప్పతివ్రతకు ననసూయ యి ట్లనియె. 183

తే. ఇనుఁడు నీయాజ్ఞ నుదయింప కునికి నిప్పుడు, సృష్టిఁ జీకటి గవియుటఁజేసి తలఁకి
నిన్నుఁ బ్రార్థింపు మని సుర ల్నన్ను వేఁడికొనిన వచ్చితి నీకడ కనఘచరిత!

వ. వినుము దివాభావంబున నిఖిలకర్మనాశనంబును గర్మనాశనంబునం ద్రివిష్టపవాసు
లకుం బుష్టిహీనతయు దాన ననావృష్టియు నగు ననావృష్టిదోషంబున జగంబు
నశియించుం గావున నీవు దేవహితార్థంబు గాఁ బూర్వప్రకారంబునం బ్రభాకర
వర్తనంబు చెల్ల ననుగ్రహించి లోకంబు లుద్ధరింపు మనిన నప్పతివ్రత యిట్లనియె.

క. మాండవ్యుఁడు మద్వల్లభుఁ, జండాంశుఁడు వొడుచుటయును జాఁగలఁ డని తాఁ
జండతరశాప మిచ్చుటఁ, జండాంశునిపొడుపు నా కసమ్మత మతివా! 186

తే. అనిన ననసూయ యి ట్లను విను పతివ్ర,తాంగనలపెంపు నాచేత నతిశయిల్లు
మగువ! నీపతి మృతుఁ డైన మగుడ నతనిఁ, జిరతరాయుష్సమేతునిఁ జేయుదాన.

తే. అనినఁ బ్రియమంది యాతపస్వినికరాంబుజములు మొగిడించి భక్తి చిత్తమునఁదనర
నోదివాకర! నిత్యసతోజ్జ్వలాత్మ!, దినమణీ! వేగ నుదయింపు మనియె ననిన.

సీ. చుక్కలదీప్తివిస్ఫురణంబు చవి గొని మిన్ను లేఁగెంపున మెఱుఁగు వెట్టి
ఘనతమఃపుంజంబు గనుకనిఁ బోఁ దోలి దిక్కులఁ దేజంబు దీటు కొల్పి
కైరవాకరములగర్వంబు కబళించి కమలషండములకుఁ గాంతి యొసఁగి
తలకొన్న తుహినంబుదర్ప మడంగించి చక్రవాకముల కుత్సవ మొనర్చి

తే. తనసముజ్జ్వలదీప్తివితాన మడరి,యఖిలజనులకు ననురాగ మావహింప
నెలమిననసూయ మహితార్ఘ్య మెత్తిమ్రొక్క,నుదయగిరి శిఖరంబుననొప్పెనిన్నుడు
వ. పదిరాత్రులకిట్లు ప్రభాకరుం డుదయించుటయు. 190
క. మునివరునిత్రిప్రశాపం,బునఁ బ్రాణవిముక్తుఁడై విభుఁడు వ్రాలిన మే
దినిఁ బడకుండ నతని న,వ్వనితామణి పొదివి పట్టె వగ మదిఁ గదురన్. 191
వ. అట్లు మృతుఁడైన నయ్యత్రికళత్రం బప్పరమపతివ్రతం గనుంగొని. 192
క. మతి నొక్కింతయు వగవకు,పతిశుశ్రూషాతపంబుబలమున నే నీ
పతి నిదె మగుడం బడసెద,నతిరయమునఁ జూడు శుభగుణాన్వితమూర్తిన్. 193
వ. అని పలికి 194
చ. అనుపమరూపశీలవిజయాదిగుణంబుల నాదుభర్తతో
నెన యొరు నేను గాన నను నీదృఢసత్యము పేర్మి నీద్విజుం
డనయము లబ్ధజీవుఁడు నిరామయుఁడు న్దృఢయౌవనుండు నై
వనితయుఁ దాను గూడి శతవత్సరము ల్సుఖియించుచుండెడున్. 195
తే. మనముఁ బలుకును జెయ్వు సమత్వ మొందఁ,బతికి శుశ్రూష సతతంబు భక్తిఁజేయు
దాన నేనైతి నేని యీధరణిసుతుఁడు,ప్రాణయుతుఁడు గావుతమని పల్కుటయును
ఉ. ఆవసుధామరుండు విగతామయుఁడు న్నవయౌవనుండు తే
జోవిభవాధికుండు నతిసుందరుఁడు న్సురసన్నిభుండు నై
తా వెస నుత్థితుం డగుడు దైవతసంఘము మెచ్చి సమ్మద
శ్రీవిధిఁ బుష్పవృష్టిఁ గురిసె న్మొరసె న్దివి దేవదుందుభుల్. 197
వ. అప్పుడు బ్రహ్మావిష్ణుమహేశ్వరప్రభృతిదేవత లనసూయతో నిక్కార్యంబు చక్కం
బెట్టుటంజేసి నీవలన నేము సంతుష్టిఁబొందితిమి వరం బిచ్చెద మడుగు మనవుడు నాకుం
బ్రజాపతిశ్రీపతిపశుపతులు పరమయోగ్యులైనపుత్త్రులై పుట్టవలయు ననిన నత్తప
స్వినికి నద్దేవత లావరం బొసంగి నిజస్థానంబుల కరిగి రనసూయయు నిజనివాసంబు
నకుం జనె నంతఁ గొంతకాలంబునకు ఋతుమతియు శుచిస్నాతయు మనోహరా
కృతియు నైయున్న నిజాంగనం గనుంగొని యత్రి యంగజాయత్తుండై దానిం గల
సిన నతనిశుక్లం బప్పడఁతిగర్భంబునం బడునెడం బవనుండు పార్శ్వంబులకు
నూర్ధ్వంబునకుం గా నారేతంబు మూఁడుపాళ్లు గావించుటయు రెండంశంబు
లప్పుణ్యవతియుదరంబునం బ్రవేశించె నయ్యూర్ధ్వగతం బైనభాగంబునం జేసి
యమ్మునీంద్రు నేత్రంబునందు. 198

బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాంశముల సోమదత్తాత్రేయదుర్వాసు లవతరించుట.

క. అతులరజస్స్ఫురితుండై,శతధృతిసదృశుఁ డయి పుట్టెఁ జంద్రుఁడు తనుదీ
ధితులు వెలుఁగంగ లలిత, స్థితి నోషధు లెలమిఁ బొంద క్షితిజను లలరన్. 199
వ. అప్పుడు దిశలు పదియు నయ్యమృతకరునిం జేకొని పెనిచె నంత. 200

క. దత్తాత్రేయుం డనఁ బురుషోత్తముఁ డనసూయ కర్థి నుదయం బయ్యెన్
జిత్తం బలరఁగ సత్త్వాయత్తుఁడు యోగియును దైత్యహరతేజుఁడు నై. 201

వ. తదనంతరంబ హైహయుం డనురా జనసూయాగర్భనిరోధంబు గావించిన నెఱింగి వాని నిర్దగ్ధుం జేయం దలంచి దుఃఖామర్షసమన్వితుం డగుచు గర్భవాసంబున నేడు దినంబు లుండి దుర్వాసుం డనునామంబున రుద్రుండు తమోగుణోద్రిక్తుం డై యవతరించి తల్లిదండ్రులం బరిత్యజించి యున్మత్తాఖ్యం బగు నుత్తమవ్రతంబు ధరియించి ధరిత్రిం బరిభ్రమించు చుండె నివ్విధంబున నత్రికళత్రంబు పురుషత్రయాంశంబు లైనపుత్త్రులం బడసి కృతార్థత్వంబు నొందె నంతం బరమయోగి యైనదత్తాత్రేయుండు. 202

దత్తాత్రేయునితపశ్చర్యాదిమహిమ.

క. అనిశంబు మునికుమారులు దనుఁ బరివేష్టించి తిరుగఁ దా నిస్సంగ
త్వనిరూఢిఁ గోరి చని యొక వనజాకరమున మునింగె వా రరుగుట కై. 203

తే. అట్లు మునిఁగినఁ గనుఁగొని యక్కుమారు లతని విడిచి పోఁ జాలక యర్థితోడ
దివ్యశతహాయనములు దత్తీరభూమి నుండి రుండిన నెఱిఁగి యయ్యోగివరుఁడు. 204

శా. ఏణీలోచనఁ బూర్ణచంద్రవదన న్హేమప్రభాంగిన్ ఘన
శ్రోణీమండలఁ బీనబంధురకుచ న్రోలంబపుంజోల్లస
ద్వేణిం బల్లవకోమలాంఘ్రియుగళ న్దివ్యాంగన న్లోకక
ళ్యాణిం గైకొని యప్పయోరుహవనం బయ్యోగి లీలాగతిన్. 205

క. వెలువడియెఁ గామినీజనకలితుం డగుతన్నుఁ జూచి కడు రోసి కుమా
రులు విడిచి పోదు రనియెడుతలఁపున నట్టైన వారు దను విడువమికిన్. 206

వ మఱియు నయ్యోగీశ్వరుండు. 207

ఉ. ఆలలితాంగి నర్థిఁ దనయంకతలంబున నుంచి కామలీ
లాలసభావుఁ డై తగిలి యాసవ మాదటఁ దాను నింతియు
న్గ్రోలుచు నట్టె పాడుచును గూరినభూరిమదంబుసొంపునం
దేలుచు నున్నఁ జూచి మునిదేవకుమారులు రోసి క్రక్కునన్. 208

క. ఆయోగీశ్వరుని విడిచి, పోయిరి మూఢు లయి వినుము పుణ్యులు యోగ
శ్రీయుతులు వారలకు సరి, యై యుండును హవ్యసేవనాసవసేవల్. 209

క. ఆడుట పాడుట పడఁతులఁ, గూడుట యాసవరసంబు గ్రోలుట యోగ
క్రీడలు గావున యోగుల, నేడిరవులఁ జేర వఘము లేక్రియ నున్నన్. 210

క. అనిలుఁడు చండాలస్పర్శనమున విను మశుచి గానిచందంబున యో
గనిపుణుఁ డస్పృశ్యస్పర్శనమునఁ దా నశుచి గాఁ డసంగుం డగుటన్. 211

వ. కావున నమ్మహాయోగి యయ్యంగనయుం దానును మదిరారసం బానుచు మోక్ష
కాంక్షులగుయోగిజనులచేత విచింత్యమానుం డగుచు నాంతరం బగుతపం బాచ

రించుచుండె నంతఁ గొంతకాలంబునకుఁ గృతవీర్యుం డనుమహీపతి పరలోకగతుం డైన నతనితనయుం డర్జునుండు నిజాభిషేకార్థం బరుగుదెంచిన మంత్రిపురోహిత పౌరజనంబులం జూచి నరకోత్తరం బైనయీరాజ్యంబు నేఁ జేయ నొల్ల వినుండు.

కార్తవీర్యార్జునవృత్తాంతము.

సీ. పరనృపతస్కరబాధలు లే కుండఁ దమ్ముఁ గాచుటకునై ధరణిపతికి
ద్వాదశాంశధనంబు వాణిజ్యపరులు గోపాలకర్షకులు షడ్భాగగవ్య
ధాన్యంబు లిత్తురు తప్పక యజ్ఞావలుల రక్షింపఁగ వలను లేక
యవనితలేశ్వరుం డప్పాళు లూరక హరియించి దస్యునియట్లు ఘోర
తే. నరకమునఁ బడు భూవహనమున కిప్పు, డే నశక్తుండఁ గావున నే వనమున
కరిగి తప మాచరించి యధ్యాత్మయోగ, సిద్ధిఁ బొందెద నని యర్థిఁ జెప్పుటయును.

గర్గకార్తవీర్యసంవాదము.

తే. అతనిమనమునందలినిశ్చయం బెఱింగి, గర్గుఁ డనుమంత్రి యి ట్లనుఁ గరము నెమ్మిఁ
దపము సేయంగ నీ విట్లు విపినమునకుఁ, జనియె దేనియుఁ జెప్పెద మనుజనాథ!.
క. హరి దత్తాత్రేయుం డన, ధరణి నవతరించి యోగతత్పరుఁడును ని
ర్జరమునిసేవితుఁడును నై, పరగుచు నున్నాఁ డతని నుపాసింపు నృపా! 215
క. అనిమిషపతి యసురులచేఁ, దనరాజ్యముఁ గోలుపోయి తా నయ్యోగీం
ద్రుని నారాధించి మగుడ, దనుజుల నిర్జించి నిజపదస్థితి నొందెన్. 216
వ. అనిన నర్జునుం డి ట్లనియె. 217
ఆ. అసురవరులచేత సమరేశ్వరుం డెట్లు, గోలుపోయెఁ దనవిశాలలక్ష్మి
నమ్మునీంద్రు నెట్టు లారాధనము సేసె, మగుడ నెట్లు రాజ్యమహిమ వడసె. 218
వ. అని యడిగినం గార్తవీర్యార్జునునకు గర్గుం డి ట్లనియె. 219
శా. జంభాదిప్రకటాసురప్రకరము ల్శక్రాదిదేవాలియు
న్నుంభద్విక్రమకేళిలీల నెసఁగ న్సోమించి యేకాబ్దము
జ్జృంభోత్సాహము లుల్లసిల్లఁగ జయశ్రీలోలత న్బోర సం
రంభం జేసి నిలింపు లోడి రసురవ్రాతాస్త్రభిన్నాంగు లై. 220
తే. అమరు లట్లోడి వాలఖిల్యాదిమునులుఁ, దారు గురునిపాలికిఁ జని దైత్యవరుల
నోర్చు తెఱఁగు విచారించు చుండ వారి, కెలమి మిగుల బృహస్పతి యిట్టు లనియె.
మాలిని. అతివికృతచరిత్రుం డత్రిపుత్త్రుండు యోగ
స్థితినిరతుఁడు దత్తాత్రేయుఁ డవ్విష్ణుమూర్తి
న్సతతము నతిభక్తి న్వత్సలుంగా భజింపుం
డతఁ డసురకులఘోష్ఠద్యద్వారం బిచ్చు మీకున్. 222

దేవతలకు దత్తాత్రేయునకు సైనసంవాదము.

సీ. అనుడు దివౌకసు లతిరయంబున నేఁగి కిన్నరగంధర్వగీయమాను
లక్ష్మీసమన్వితు లలితాంగుఁ దేజస్సముజ్జ్వలు నమ్మహాయోగిఁ గాంచి
యతిభక్తితో మ్రొక్కి యాసవతోయాదు లడిగిన నిచ్చుచు నమ్మహాత్ముఁ
గినతోడనె యరుగుచు నిలిచిన యెడఁ దారు నిలుచుచు నెలమి మిగుల
సదనంబుఁ దగిలి యారాధనము సేయ, నమరవరులఁ జూచి యతఁడు నన్ను
నేమి గోరి మీర లిట్లు సేవించెద, రనిన వార లిట్టు లనిరి ప్రీతి. 223

చ. బలువిడి మూఁడులోకములు బాహుబలంబున జంభుఁ డాదిగాఁ
గలదితినందను ల్గొనిన గర్వ మడంగి భవత్పదాంబుజం
బులు గొలువంగ వచ్చితిమి భూరిగుణాకర! యమ్మహాసురా
వలిఁ బొలియించి మాకుఁ ద్రిదివస్థితిఁ గ్రమ్మఱఁ జేయవే దయన్. 224

వ. అనిన దత్తాత్రేయుం డిట్లనియె. 225

శా. మద్యాసక్తుఁడ నంగనారతుఁడఁ గర్మభ్రంశనోచ్ఛిష్టుఁడ
న్నాద్యద్దైత్యవినాశశక్తిగలదే నా? కన్న నద్దేవత
ల్విద్యాక్షాళనశుద్ధమానసుఁడ వావిష్ణుండ వాద్యుండ వీ
యుద్యత్పుణ్యచరిత్ర యిందిర మహాయోగీంద్రచూడామణీ! 226

వ. నీవు సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుండవు నీకు విధినిషేధంబు లెక్కడియవి? యనిన నమ్మ
హాయోగి నగుచు నది యట్టిద మీరు నాయున్న రూపెఱింగి యారాధించితిరి.
భవదభిమతం బిప్పుడ యొనరించెద దానవుల నెలయించికొని రం డద్దురాత్ములు
మదీయదృష్టిపాతంబున నపగతప్రాభవులై నశింతు రనిన నాదిత్యు లత్యంతరయం
బునం జని దైత్యులం బోరికిఁ బిలిచిన. 227

క. చెలఁగుచు భుజబలదర్పో, జ్జ్వలులై తలపడినరాక్షసప్రవరులకో
ల్తల కోహటించి దేవత, లలజడిఁ జని రత్రిపుత్త్రునాశ్రమమునకున్. 228

తే. అవ్విధంబున నని నోడి యధికభీతిఁ, జనిన దివిజుల వెనుకొని దనుజు లరిగి
కనిరి మదిరామదాలసు ననుపమాన, దివ్యతేజు దత్తాత్రేయు భవ్యమూర్తి. 229

వ. కని మఱియును. 230

దైత్యులు దత్తాత్రేయదారాపహరణంబున నశించుట.

ఉ. ఆముని వామపార్శ్వమున యందు వెలుంగుచునున్న లక్ష్మిఁ ద
ద్భామిని నిందుబింబముఖిఁ బద్మవిలోచనఁ జారుభూషణ
శ్రీమహిమాభిరామఁ గని చిత్తజబాణవిభిన్నచిత్తులై
ప్రేమ మెలర్ప దైత్యులు హరింపఁగఁ గోరిరి దాని నందఱున్. 231

వ. అట్లు కోరి దనుజు లద్దివిజులవెనుకం జనక నిలిచి. 232

క. స్త్రీరత్నంబు త్రిలోకీ,సారం బిది మనకు నిపుడు సమకూరెఁ గృతా

ర్థారంభుల మైతి మనుచు, నారక్కసు లంగజార్తు లై యాలక్ష్మిన్. 233

ఆ. పట్టి శిబికమీఁదఁ బెట్టి శిరంబుల, మోచికొని చనంగ మునివరుండు
సురలఁ జూచి నగుచు సిరి దానవులతల, కెక్కె నృద్ధిఁ బొందుఁ డింక మీరు. 234

వ. అది యె ట్లనిన వినుండు. 235

లక్ష్మీనివాసస్థానఫలవివరణము.

క. మేనం బురుషునిసప్త, స్థానంబులు గడచి తలకుఁ జని సిరి విడుచు
న్వాని ననిన ననిమిషు లా, స్థానమ్ములు దత్ఫలములు జననుత! చెప్పుమా. 236

వ. అని యడిగిన న మ్మునినరుండు 237

సీ. పురుషునిపదములఁ బొంది యిందిర శుభమందిరస్థితి కటిమండలమున
నుండి మాణిక్యవస్త్రోన్నతత్వము గుహ్యమునఁ జెంది భార్యాప్రమోదలీల
క్రోడాంగమున నెలకొని సుతబహుసమృద్ధి హృదయంబు నొంది యభీష్టసిద్ధి
గళమున వసియించి కంఠభూషణలబ్ధి వదనాబ్జమున నిల్చి మృదుతరాన్న

తే. మంజువాక్యకవిత్వసమగ్రకాంతి, మహిమ గలుగంగఁ జేయుఁ దా మస్తకమున
కరిగెనేని రయంబున నతని విడిచి, యతిముదంబున నన్యుని నాశ్రయించు. 238

వ. కావున శిరోగత యగుటం జేసి లక్ష్మి యద్దానవులం బరిత్యజించెఁ బరదారాభిలాషం
బున దగ్ధపుణ్యు లైనయద్దురాత్ముల నేను తేజోబలైశ్వర్యహీనులం గావించితి
మీరు భయంబు దక్కి యారక్కసుల నుక్కడంపుఁ డనుటయు. 239

ఆ. సురలు చెలఁగి యేయుసునిశితశరముల, జంభముఖనిలింపశత్రుకోటి
సమసె లక్ష్మి యెగసి చనుదెంచి యాత్రేయు, నొందె హర్షలీల నొందె యపుడు.

క. అమరేంద్రాద్యమరులు సు, ప్రమదం బగుచు న మ్మునీంద్రుఁ బ్రస్తుతులఁ బ్రణా
మముల నలరించి వైభవ, మమరఁగ నాకమున కరిగి రవనీనాథా! 241

క. అమరేంద్రునట్లునీవును, సమలినతరభక్తియుక్తి నాదత్తాత్రే
యమునీంద్రుఁ గొల్చి భూవర!, యమితైశ్వర్యంబు వడయు మని చెప్పుటయున్.

కార్తవీర్యుఁడు దత్తాత్రేయు సేవించి యిష్టార్థములఁబడయుట.

వ. గర్గునివచనంబులు విని కార్తవీర్యుం డయ్యోగీంద్రుకడ కరిగి నమస్కరించి యను
దినంబును బాదసంవాహనంబులను మద్యమాంసవివిధాహారసమర్పణంబులను
జందనకర్పూరకస్తూరికాదిసమస్తవస్తుప్రదానంబులను దదుచ్ఛిష్టావసేవనంబులను
నతని చిత్తంబు కృపాయత్తంబుగా నారాధించుచుండ న మ్మునివరుండు దనయ
పానపవనజనితం బగునసలంబున న మ్మహీభుజుభుజద్వయంబు దగ్ధంబు గావించిన
మఱియు నతం డత్యంతభక్తిం బరిచర్య యొనర్చుచుండం గనుంగొని యి ట్లనియె.

శా. కాంతాసక్తుఁడ మద్యపానరతుఁడం గష్టప్రచారుండ న
త్యంతప్రీతి భజించె దేమిటికి న న్నన్న న్మహీనాయకుం

డంతశ్శుద్ధుఁడ వీ వసంగుడవు విద్యావిస్ఫురస్మూర్తి వీ
కాంతారత్నము పద్మవాస త్రిజగత్కళ్యాణి యోగీశ్వరా. 244

క. నీ వరయఁగ విష్ణుండవు, నావుడు ముని సంతసిల్లి నాతత్త్వము స
ద్భావమున నెఱిఁగి కొలిచితి, గావున వర మిత్తు నడుగు కామ్యయశోర్థీ!. 245

మ. అనిన న్నమ్మద మంది యర్జునుఁడు వేహస్తంబులు న్భూమిపా
లనసామర్థ్యము ఘోరసంగరజయోల్లాసంబు నిష్టార్థము
ల్గనుఁ జేరొ్కన్న జనాళి గాంచుటయు సద్ధర్మైకతాత్పర్యము
న్ఘనసామ్రాజ్యమహావిభూతియును వేడ్క న్వేఁడె నాసంయమిన్! 246

వ. మఱియు శైలాకాశజలభూమిపాతాళంబులయందు మదీయరథగతి యకుంఠితగావ
లయు ననవుడు నమ్మహాయోగీంద్రుం డతనికి నవ్వరంబు లన్నియు నొసంగి మత్ప్ర
సాదంబునం జక్రవర్తిత్వంబు నొందుమని యనుగ్రహించినం గృతార్థుం డై సహస్ర
బాహుం డమ్మునీంద్రునకు నమస్కరించి వీడ్కొని నిజపురంబునకుం జని రాజ్యాభి
షేకమాంగళ్యంబు నంగీకరించి దత్తాత్రేయప్రసాదంబున నభివృద్ధి నొంది భుజ
బలైశ్వర్యసంపన్నుండ నై వచ్చితి నేను దక్క నెవ్వఁ డాయుధంబులు ధరియించి
నను వాఁడు దస్యుండునుంబోలె నాచేత వధ్యుం డగు నని చాటించినం దదీయ
రాష్ట్రంబునం దొక్కరుండును శస్త్రహస్తుండు లేకుండె నంత. 247

ఆ. భూమిపాలకుండు గ్రామపాలకుఁడు గో,పాలకుండు విప్రపాలకుండు
క్షేత్రపాలకుఁడు నశేషతపోధన,పాలకుండు నగుచుఁ బార్థివుండు. 248

క. బహుయజ్ఞంబులు సేయుచు, మహనీయాహవవిహారమహితుం డగుచు
న్విహితతపం బొనరించుచు,సహస్రబాహార్జునుఁడు ప్రజాపాలనమున్. 249

వ. చేయుచున్న నతనియత్యంతసమృద్ధిఁ జూచి యాంగిరసుం డనుమునివరుండు. 250

క. నానాయజ్ఞంబుల బహు,దానంబుల సతతభూరితపముల రణకే
ళీనైపుణముల నర్జును,నేనృపతులు పోల నేర్తురే? యని పొగడెన్. 251

క. ఏదినమున వరము వడసె, నాదత్తాత్రేయుచేత నానరనాథుం
డాదినమునఁ దత్పూజన, మాదరమునఁ జేయుఁ దాను నపనీజనులున్. 252

వ. అని చెప్పి జడుండు తండ్రీ! దత్తాత్రేయుజన్మప్రకారంబును దదీయమాహాత్మ్యం
బును జెప్పితి నింక నలర్కుండు పుట్టినవిధంబును రాజర్షి యైనయమ్మహాత్మునికి
నయ్యోగీంద్రుండు చెప్పినయోగంబును జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 253

{ అలర్కచరిత్రము—ఋతధ్వజుఁ డనునామాంతరముగల కువలయాశ్వుని వృత్తాంత మారంభించుట. }

తే. శక్రుఁ డెవ్వఁడు సేయుయజ్ఞముల సోమ,పాన మొనరించి సంతోషభరితుఁ డయ్యె
నట్టిశత్రుజిన్నామధరాధినాథు,సుతుఁడు సద్గుణయుతుఁడు విశ్రుతయశుండు. 254

క. లావణ్యాశ్విసమానుఁడు, ధీవిభవామరగురుండు దీపితభుజశౌ

ర్యాపస్తంభసురేంద్రుఁడు,శ్రీవిలసితమూర్తి పుణ్యశీలుఁడు జగతిన్. 255

తే. రాచకొడుకులు దాను నారాసుతుండు,వేడ్కతోఁ గూడి బహువిధవిహారణములు
సలుపు చుండఁ గృతార్థులై సకలవిప్ర,రాజవైశ్యకుమారులు రమణతోడ. 256

వ. అక్కుమారునికడ కరుగుదేరం దొడంగి రంత నొక్కనాఁ డహిలోకంబుననుండి.

చ. తరుణులు రూపవంతులు సుదర్శను లశ్వతరాత్మజన్ములా
నరపతిపుత్రుతో విహరణం బొనరించుకుతూహలంబునన్
ధరణిసురాకృతుల్ వెలయఁ దాల్చి ఫణీంద్రకుమారులేఁగుదెం
చి రిరువు రిద్ధతేజులు విశిష్టజనస్తవనీయవర్తనుల్. 258

ఆ. అట్లు వచ్చి భూసురాత్మజవైశ్యకుమారవరులతో విహారలీల
లర్థిఁ జలుపు చున్న యహిరాజతనయులఁ,గాంచి నృపసుతుండు గౌరవమున. 259

క. నెచ్చెలులంగాఁ గైకొని,మచ్చిక వెలయంగ నక్కుమారులు దాను
న్నిచ్చలు వివిధవిహారము, లచ్చుపడ స్సలుపుచు న్ప్రియం బలరారన్. 260

మ. పొలుపుగ మజ్జనాంబరవిభూషణచందనమాల్యభోజనా
దిలలితభోగలీలల సుకీర్ణరసాన్వితగీతవాద్యవి
ద్యల బహుకావ్యనాటకకటాక్షవినోదముల న్గజాశ్వశి
క్షల వివిధాస్త్రశస్త్రనయశాస్త్రపరిశ్రమనైపుణంబులన్. 261

క. పరిహాసవచనరచనల,సరసకళాభ్యసనముల సజస్రము మైత్రీ
పరిణతి వెలయఁగను ఫణీ,శ్వరతనయులతోడఁ గూడి వారని వేడ్కన్. 262

తే. తగిలి ప్రొద్దులు పుచ్చుచు ధరణినాథ,తనయుఁ డధికప్రమోదతత్పరత నొందె
నర్థిఁ బాపకోమాళ్ళను నతనితోడి,యాట లుల్లంబులకుఁ బ్రీతి యావహింప. 263

వ. పగలు వినోదించి రాత్రి రసాతలంబున కరుగుచు నివ్విధంబున ననుదినంబును వర్తిం
పుచుండ నొక్కనాఁ డశ్వతరుండు పుత్రులం గనుంగొని. 264

క. మనుజభువనంబునం దెవ్వనితోడం గూడి యాడువాంఛానిరతి
న్జనియెద రేఁ బాతాళం,బునఁ బెక్కుదినంబు లేనిఁ బొడగాన మిమున్. 265

సీ. అని తండ్రి యడిగిన నయ్యహిదారకు ల్మ్రొక్కి కరంబులు మోడ్చి వినయ
మెలరార నిట్లని రిలశత్రుజిన్మహీధవునిసుతుండు ఋతధ్వజుండు
రూపవంతుం డార్జవోపేతుఁ డతులశౌర్యాభరణుండు ప్రియంవదుండు
విద్యావిదుఁడు బుద్ధివినయాభిమానలజ్జాన్వితుం డధికసఖ్యప్రియుండు

ఆ. వేడ్క నతఁ డొనర్చువివిధోపచారవి,న్యాసముల మనంబు లలరుచుండు
మాకు నిందు నాగలోకంబునందును,నంత ప్రీతి పుట్ట దహికులేంద్ర. 266

వ. అని చెప్పిన నయ్యహికులేశ్వరుం డనురాగిల్లి. 267

క. అరయఁగ నెవ్వనిపుత్త్రుఁడు,పరోక్షమున నిట్లు పొగడఁబడు సతతము స
త్పురుషులచే సమితగుణో,త్తరుఁడై యాతండు ధన్యతముఁడు తలంపన్. 268

తే. చెలులు పగతురు నెవ్వని చెలితనంబు, కలితనంబు గీర్తింతురు కడఁగి యెపుడు
నట్టిపుత్త్రునిచే సుగుణాఢ్యులార, పుత్త్రవంతుఁడు నాఁ బెంపుఁ బొందుఁ దండ్రి.

క. ఉపకారపరుఁడు మైత్త్రీనిపుణుఁడు గుణయుతుఁడు నైననృపతనయునకున్
విపులతరప్రీతి న్ప్రత్యుపకారోత్సవము మీరు నొనరించితిరే ? 270

చ. మనసదనంబునం గలసమంచితకాంచనరత్నవస్తువా
హనము లశంకతన్నృపవరాత్మజుచిత్త మెలర్పఁగాఁ దగం
గొని చని యిందు జీవితము కుచ్ఛితమై చనుఁ బుత్త్రులార! నె
మ్మి నుపకృతిప్రవీణుఁ డగుమిత్త్రునకుం బ్రియ మాచరింపమిన్. 271

తరల. అనినఁ బుత్త్రులు తండ్రితోడఁ గృతార్థుఁ డాతఁడు వానికి
న్వీను ప్రియంబొనరింప శక్యమె! వేల్పు తేనికి నైన నా
తని కిలం గలయట్టిరత్నవితానవస్తుచయంబు వా
హనము లీయురగాలయంబునయందు లేవహివల్లభా! 272

ఆ. జ్ఞాన మతనియంద కాని లే దన్యుల,యందుఁ బ్రాజ్ఞజనుల కైన నతఁడు
సంశయంబు లెల్లఁ జయ్యనఁ బాపంగఁ, జాలినట్టిసత్త్వశాలి సుమ్ము. 273

వ. అతనికిం జేయవలయుకార్యం బొక్కటి గల దది హరిహరహిరణ్యగర్భాదులకుం దక్కఁ దక్కినవారి కసాధ్యం బనిన నశ్వతరోరగేశ్వరుం డట్టియసాధ్యం బైన కార్యం బెయ్యది దాని నెఱుంగ వలయునని మఱియు ని ట్లనియె. 274

క. ఇది సాధ్య మగు నసాధ్యం, బిది యనఁగా నేల కార్య మీడితధిషణా
స్పదు లై తగ నొనరించిన, నది సిద్ధిం బొందు నిశ్చలారంభునకున్. 275

క. అమరత్వం బమరేశ, త్వ మమరపూజ్యత్వ మనుపదంబులు వరుస
న్నమధికతమవిహితోద్యో, గమునన యవి తమ్ముఁ బొందఁ గాంతురు మనుజుల్.

ఆ. అరుగకుండె నేని గరుడఁ డైనను నొక్క, యడుగు నరుగ లేఁడు కడఁగి చీమ
యైన నరుగఁ దొడఁగె నేని యనేకసహస్రయోజనమ్ము లరుగుచుండు. 277

క. భువి యొక్కఁడ దివి యొక్కఁడ, ధ్రువుఁ డీభువినుండి కాదె ధ్రువ మగుపదమున్
దివిఁ బడసెం గావున సద్వ్యవసాయికిఁ బడయరానియదియును గలదే. 278

శత్త్రుజిత్తుతో గాలవుఁడు స్వాశ్రమపీడఁ జెప్పుట.

వ. అని యశ్వతరుం డక్కుమారులకుం జేయవలయు నసాధ్యకార్యం బెయ్యది వాని నెఱిఁగింపుఁ డనిన నప్పాపతేనికిఁ దదీయసూను లాఋతధ్వజుండు మాకుం జెప్పిన తెఱంగున నతనివృత్తాంతం బంతయు నీకుం జెప్పెద మవధరింపుము గాలవుం డను మునివరుం డొక్కతురగోత్తమంబు గొని శత్త్రుజిత్తుకడ కరుగుదెంచి నరేంద్రా! మదాశ్రమంబు చొచ్చి సింహసింధురశార్దూలాదివనచరాకారంబులు ధరియించి యొక్కరాక్షసుండు మౌనవ్రతపరుండనై తపం బాచరించుచున్న నాకు మనశ్చలనంబుగా నిచ్చలు విఘ్నంబు లాచరించుచున్న నద్దానవుం గోపానలంబున భస్మంబు

గావింప సమర్థుండ నయ్యును దపోవ్యయంబున కోర్వక యేను దుఃఖించి నభంబు చూచి నిట్టూర్పు నిగిడించిన నయ్యంబరతలమునుండి వచ్చి యీయశ్వంబు నాయెదుర నిలువంబడిన నాకాశవాణి యిట్లనియె. 279

చ. రవి యొసఁగె న్మునీశ్వర! తురంగము నీ కిది సత్త్వసంపద
న్గువలయ మెల్ల వ్రేల్మిడిన గ్రుమ్మరు నీళులఁ బర్వతంబుల
న్దివి నతలంబున న్సకలదిక్కులఁ జిక్కు నెమర్ప కెందునుం
దవు లొక యింత లేక సతతంబుఁ జరించు సముల్లసద్గతిన్. 280

వ. కువలయసంచారసామర్థ్యంబునం జేసి. 281

ఆ. కువలయం బనంగఁ గువలయంబున నతి, ఖ్యాతి నమరునీహయంబు నెక్కి
మునివరేణ్య! నిన్ను ననిశమ్ము గారించు, కిల్బిషాత్ము నసురఁ గీటడంచు. 282

క. ఘనుఁ డై నశత్రుజిన్నృపు, తనయుండు ఋతధ్వజుండు తడయక దీని
న్గొని చని విక్రమతేజో, ధనుఁ డగునాతనికి నిమ్ము తద్దయు నెమ్మిన్. 283

వ. అని చెప్పిన హర్షించి యీతురంగరత్నంబు దెచ్చి నీకు నివేదించితి నాతపంబునకు విఘ్నం బొనరించునసురుం జంపి సమయించుటకై కుమారుని నియోగించి ధర్మరక్షణం బాచరింపుమనవుడు నన్న రేంద్రుం డమ్మునివచనం బాచరించి. 284

తే. పరమకౌతుకమంగళస్ఫురితుఁ బుత్త్రు, నత్తురంగంబు నెక్కించి యనిచి పుచ్చె [గె.
నమ్మునీంద్రునితోఁగూడనతఁడు నక్కు,మారుఁ దోడ్కొని తనయాశ్రమమునకరి.

నరాహామును దఱుముచుఁ గువలయాశ్వుండు బిలముఁ జొచ్చుట.

క. అనిన భుజగేంద్రుఁ డిట్లను, జననాథకుమారుఁ డట్లు చని యేమి యొన
ర్చెను నటఁ జెపుఁ డేతత్కథ, విన విస్మయ మనుడు నురగవిభునకుఁ బుత్త్రుల్. 286

చ. అనుపమశౌర్యుఁ డాకువలయాశ్వకుమారుఁడు గాలవాశ్రమం
బునఁ గలసంయమీశ్వరులఁ బొల్పుగఁ గాచుచు సర్వవిఘ్నశాం
తినిపుణుఁ డై యజస్రము నతిప్రమదంబున నుండె నున్నయ
జ్జనపతిపుత్త్రుఁ గాలవుని జంపఁ గడంగి మదంబుసొంపునన్. 287

సీ. రాక్షసుఁ డుగ్రవరాహరూపము దాల్చి ఘురఘురధ్వనుల నంబరము వగులఁ
గన్నుల విస్ఫులింగములు రాలంగను జరణఘట్టనమునఁ ధరణి వణఁకఁ
జనుదేర మునిశిష్యసమితి గనుంగొని యాక్రోశ మొనరించి రన్న రేంద్ర
సుతుఁడు బాణాసనస్ఫురితపాణియు హయారూఢుఁడు నై కడుఁ గ్రూర మైన
తే. యర్ధచంద్రబాణము గొని యతిరయమునఁ, గదిసి యప్పంది నేసిన నదియు నొచ్చి
తిరిగి భయమున వనములు గిరులు గడచి, చనఁ దోడంగె నవ్వీరుఁడు వెనుకొనంగ.

వ. అట్లు సహస్రయోజనంబులు చని యవ్వరాహంబు తిమిరపటలపరివృతం బై నభూవివరంబునం బాతాళంబునకు డిగంబడినం గువలయాశ్వుండును వెనుకన యత

లంబునకు డిగ్గి యాక్రోడంబుం బొడగానక నిరంతరప్రభావిభాసితం బగునొక్క
రమణీయప్రదేశంబునందు. 289

బిలమున నొకబాలికయుఁ గువలయాశ్వుండు నొండొరు మోహించుట.

చ. అనుపమరత్నకాంచనసమంచితనిర్మలహర్మ్యపంక్తుల
న్ఘనతరదీప్తవప్రమణికాంతుల నున్నతదేవతానికే
తనఖచితాబ్జరాగమణిదామములం గడుఁ జేజరిల్లి య
య్యనిమిషనాథువీటి కెన యై యతలంబు వెలుంగఁ జేయుచున్. 290

తే. పొలుచుసౌవర్ణపురి గని భూపసుతుఁడు, మెచ్చి వర్ణించుచును దానిఁ జొచ్చియందు
మిడుక మానిసి గాన కప్పుడు మనంబు, కరము విస్మయ మందంగఁ దిరిగి తిరిగి.

తే. కడు రయంబునఁ జనునొక్క కాంతఁ గాంచి
తన్వి యొటఁబోయె దెవ్వరిదాన? వనిన
మగువయూరకచనియొక్కమాడువెక్క
టయునునొక్కెడఁగ్రక్కుసహాయముగట్టె. 292

క. మనమున శంకింపక చయ్యనఁ దానును దానివజ్జ నాహర్మ్యంబె
క్కి నృపసుతుఁడు మణిమయకాంచనపర్యంకమున నున్నచంద్రనిభాస్యన్. 293

సీ. ఏకాంతమునఁ దనయిచ్చఁ గ్రీడింప దర్పకుఁ బాసి వచ్చినరతి యనంగఁ
బాతాళవిహరణకౌతూహలమున నేతెంచినజలధీశుదేవి యనఁగ
భాసురాకారసంపదసొంపు దాల్చిన లలితోరగాలయలక్ష్మి యనఁగ
రుచిరతరాంగనారూపంబు గైకొన్న శృంగారరసమయశ్రీ యనంగ

తే. నసమలావణ్యభాతిఁ బొల్పారుకుసుమ, కోమలాంగి నున్నతకుచకుంభలలిత
నసితవికసితోత్పలతులితాక్షి నొక్క, కన్యకామణి నృపసూతి గాంచె నెలమి. 294

చ. తనమది కాముబాణములతాఁకున నెంతయు సంచలింపఁగా
ననిమిషలోచనుం డయి ప్రియం బెసలారఁగఁ జూచి మెచ్చుచు
న్జనపతినందనుం డిది రసాతలదేవతయో సుధాంశునం
గనయొ భుజంగరాజవరకన్యకయో ఖచరేంద్రకాంతయో. 295

వ. అని వితర్కించుచు నక్కుమారుం డాసుందరీరత్నంబుసౌందర్యంబునం దాసక్తుం
డయ్యె నంత. 296

చ. అమరకుమారసన్నిభుని నాన్నృపనందను బెట్టు గాంచి సం
భ్రమము భయంబు విస్మయము రాగము లజ్జయు నొక్కమాఱు చి
త్తము గబళించినం దలరి తల్పము దిగ్గన డిగ్గి పోయి ప
ద్మముఖి మనోజ్ఞుఁ డార్వ సఖిమాటున నిల్చెఁ బ్రకంపితాంగి యై. 297

చ. నిలిచి కుమారుమూర్తిపయి నెక్కొనుచూడ్కులఁ గ్రమ్మఱింప వే
డ్కలు గురియింపఁ గోర్కు లాఁగఁ గప్పిన నేరక చిక్కుపాటుసం

దలరి మనంబులోన ధృతి దర్పకవీరుని యేయుపువ్వుఁదూఁ
పులఁ బోరి వోయినం గలఁగి పొల్తుక యెంతయు వీతలజ్జయై. 298

తే. తనవిలోచనమధుకరద్వయము గరము, దమకమున నక్కుమారుసౌందర్యమధువుఁ
గ్రోలికొనఁగ మెచ్చులు మదిఁ గీలుకొనఁగ, నంబుజాస్య శిరఃకంప మాచరిల్ల.

క. ఈరమణీయకుమారుఁడు, మారుఁడొ యక్షాధిపతికుమారుఁడొ పోలో
మీరమణకుమారుఁడొ యచి,రోరగనాయకకుమారుఁడో తలపోయన్. 300

వ. అని తలంచుచు నమ్ముగుద మదనాతిరేకంబున వెచ్చనూర్చి మూర్ఛవోయి పడినఁ
దదీయవయస్య శిశిరజలసేచనమృదువ్యజనవీజనంబుల దానిసేద దీర్చినం జూచి
కువలయాశ్వుం డిట్లనియె. 301

క. అతివా నీ విస్మయి మూ,ర్ఛిత నగుటకు నేమికతము చెప్పు మనుడు నా
సతి లజ్జాదైన్యసము,న్నతలలితాపాంగదృష్టి నెచ్చెలిఁ జూచెన్. 302

తే. చూచుటయు రాజనందనుఁ జూచి బోటి,యిట్లనియె నిన్నుఁ జూచి యీయిందువదన
పారవశ్యంబు నొందినకారణంబు, దీనివృత్తాంతమును విను దేటపడఁగ.

— కుండల యను సఖి కువలయాశ్వునితో మదాలసావృత్తాంతము చెప్పుట. —

సీ. విశ్వావసుం డనఁ వెలసినగంధర్వరాజుతనూజ యీరాజవదన
పేరు మదాలస యారామమునఁ గేలి యొనరించుచుండఁగ నొక్కనాఁడు
పాతాళపతి యైనపాతాళకేతుఁ డన్పాపపురక్కసుఁ డేపు మిగిలి
మాయాబలమున నిమ్మానినిఁ గొనివచ్చి యిచ్చట నునిచి యీవచ్చు రేయి

ఆ. ననఘు లౌ వరింతు నని నిశ్చయముఁ జేసి, యుత్సవంబుతోడ నున్నవాఁడు
వాఁడు దగినవరుఁడె వనజాయతాక్షికి, నకట శ్రుతికి శూద్రుఁ డర్హుఁ డగునె.

చ. దనుజునిఁ బొంద రోసి వనితామణి పోయినరేయిఁ జావఁ జూ
చినఁ గృపపెంపున న్సురభి చెప్పెఁ దలోదరి భర్త గాఁడు నీ
కు నసుర మర్త్యలోకమునకు న్జనినవ్వడి నీని నెవ్వఁ డే
యు నతఁడు సుమ్ము భర్త యగు నూఱడు మింతయు శీఘ్ర మయ్యెడిన్. 305

వ. అని చెప్పిన నిప్పడంతి మరణవ్యవసాయనివృత్త యయ్యె నేనీతలోదరిచెలికత్తియను
గుండల యనుదాన వింధ్యవంతునికూఁతుర బుష్కరశాలిభార్య నతండు
శుంభుం డనురాక్షసుచేత మృతుం డైనం బరలోకార్థపుణ్యతీర్థంబులకు దివ్యగతి
నరుగుచు నొక్కచోట సూకరాకారుం డైనపాతాళకేతుండు మునిజనత్రాణపరా
యణుం డైన యొక్కరాజకుమారునిచేత నేటువడి పఱతేరం గనుంగొని యత్తెఱం
గరయం దలంచి వానివెనుక నే మరలి యిచటికరుదెంచితి నిమ్మచ్చెకంటి మూర్ఛకుం
గారణం బాకర్ణింపుము. 306

తే. చూడ్కులకుఁ జిత్తమున కింపు సొంపు సొంపారు,చున్నమన్మథమూర్తి వీ వుండ నింక
నసుర నేసిన యన్యుని కాల నగుదు,నొక్కొ యని తల్లడంబున నువిద సొగసె.

వ. అని చెప్పి కుండల వెండియు. 308

ఉ. అక్కట యీలతాంగి హృదయంబున నీదెస కూర్మి యెంత యు
న్నెక్కొని యున్న దాసురభి నిక్కము రక్కసు నేసినట్టివాఁ
డిక్కమలాక్షిభర్త యని యేర్పడఁ జెప్పెఁ గుమార దైవ మీ
చిక్కులఁ బెట్టి నెవ్వగలఁ జేడ్పడఁ జేయఁ దలంచెనో సఖిన్. 309

తే. కాంత పుట్టినకోలె దుఃఖములె గుడిచె,దీనికి వివాహ మయినఁ బృథ్వీతలేంద్ర
మరణ మయినట్టిపతిని గ్రమ్మఱను బొంద,నలయ కే నుగ్రమగుతప మాచరింతు.310

కుండలతోఁ గువలయాశ్వుఁడు దనవృత్తాంతముఁ జెప్పుట.

సీ. అని చెప్పి కుండలయనఘునీవెవ్వండ వేప్రయోజనమున కిందు రాక
గీర్వాణదైత్యగంధర్వచారణకిన్న రోరగపతులలో నొక్కరుండ
వే మానుషాగతి నిట వచ్చి తీమూర్తి మానుషి యన రాదు మాకుఁ జెపుమ
నావుడు శత్రుజిన్నరనాథపుత్త్రుఁడ జనకుపంపున మునిజనులఁ గావ

ఆ. నరుగుదెంచి గాలవాశ్రమంబున నుండ,నసుర యొకఁడు పంది యై రయమున
వచ్చి యర్ధచంద్రవత్సాయకమున నా,చేత నొచ్చి తిరిగి భీతి నొంది. 311

ఆ. హయముదోలుకొని రయంబున నే వెను,కొనఁగ నెట్లొ పఱచి క్రోడ మొక్క
బొఱియఁ జొచ్చి యతలమునకు డిగ్గుటయును,దోన జొచ్చి దానిఁ గాన కిచట.

వ. సాంద్రతమఃపుంజంబునం బరిభ్రమించుచు వచ్చి తేజోవిరాజితంబు నిష్పరు
షంబునైనయిప్పురంబుఁ జొచ్చి నిన్నుం గని నేను బిలిచిన నదత్తప్రతివచన వైన
నీవెనుకన చనుదెంచి యీహర్మ్యతలం బెక్కితి నిది యిట్టిద కాని. 313

క. విను కుండల నీచెప్పిన,యనిమిషముఖ్యప్రవరులయం దెవ్వఁడఁ గా
ననుమాన ముడుగు మనుజుఁడ,ననిమిషముఖు లెల్లఁ బూజ్యు లనిశము నాకున్.

చ. అన విని యమ్మదాలస సహర్ష సలజ్జసవిస్మయేక్షణం
బు నిగుడ నిశ్చలత్వమునఁ బొంది ముఖాబ్జము చూచుచుండె న
చ్చిన కృపపెంపున న్సురభి చెప్పినయంతయు నిట్లు నిక్క మై
యొనరినదైవలీల యొకఁ డోపునె త్రోవఁగ నెందుఁ గుండలా. 315

వ. అని పలికె నంతఁ గుండల కువలయాశ్వుం జూచి. 316

మ. ధరణీనాథకుమార! యాసురభిచేత న్విన్నధన్యుం డ వీ
వరయంగా నగు దీలతాంగి మది యన్యాసంగి గా నేర్చు నే
యొరుఁ డుద్యద్భుజవిక్రమోజ్జ్వలుఁడె నీ వొక్కండునుం దక్క ని
ర్భరలీల న్నరవిద్ధుఁ జేసి యొగువ న్పాతాళకేతు న్మహిన్. 317

ఉ. కావున నర్కదీప్తి శశిఁ గాంతి గుణాఢ్యుని భూతి వొందున
ట్లీవనజాయతాక్షి నిను నిం పెసలారఁగఁ బొంది యుత్సవ
శ్రీ విలసిల్లునట్లుగ వరింపుము సద్విధిపూర్వకంబుగా
నావుడు రాజసూనుఁ డెలనవ్వు మొగంబు నలంకరింపఁగన్. 318

మదాలసావివాహము.

ఆ. అట్లు కాక యనుచు నపుడు మదాలసాపితృకులైకగురుని హితుని భక్తి
తోడ నాత్మఁ దలఁచెఁ దుంబురుఁ గుండల, యాక్షణంబ యతఁడు నరుగుదెంచి.
వ. సముచితంబు లగుమంగళాచారంబు లొనరించి. 320
చ. అనలము ప్రజ్వలించి విహితాగమతంత్రము లాచరించి పెం
పొనరఁగ మంత్రయుక్త మగుహోమము మున్నొనరించి తుంబురుం
డనఘుఁడు సేయఁగాఁ గువలయాశ్వుఁడు పెండిలి యయ్యెఁ బ్రీతి న
త్యనుపమరూపయౌవనసమదాలసమానస నమ్మదాలసన్. 321
వ. ఇట్లయ్యిరువురకుఁ బరమోత్సవంబునం బరిణయంబు చేసి తుంబురుండు నిజతపో
వనంబున కరిగెఁ గుండలయును దీర్ఘంబు లాడఁ జను కుతూహలంబున వినయా
వనతయై కువలయాశ్వున కిట్లనియె. 322

కుండల తపమునకు దివ్యగతికేగుట.

క. చతురుండవు నయధర్మా, న్వితుఁడవు సద్బుద్ధి విట్టినీకు ననఘ! పం
డితజను లైనను నేరరు, హిత ముపదేశింప నేర్తురే యెలనాగల్. 323
క. వినను నచ్చులిదెస మది, నూనిన నెయ్యమునఁ జేసి యుడుగక బుద్ధు
ల్గా నేర్చినట్లు సెప్పెద, మానుగ మిాకేను వినుఁడు మగువయు నీవున్. 324
సీ. పతి ప్రయత్నంబుతో భార్య భరించుచుఁ గీడొంద కుండ రక్షింప వలయు
నవిరోధవృత్తి ధర్మార్థకామములు భార్యానుకూలతఁబతి కతిశయిల్లు
భార్యావిహీనతఁ బతికి వర్గత్రితయంబులో నొక్కటి యయిన లేదు
దేవపిత్రతిథిపూజావిధు లొనరింప భార్యయ పతికి నుపాశ్రయంబు
తే. మగఁడు వెలిగాఁగ సతికి ధర్మంబు ధనము, గామమును మున్న లభ్యము ల్గావు గాన
దంపతులు పరస్పరవశోత్ప్రమోద, మగ్నమానసులై కూడి మనుట యొప్పు.
వ. అని బహుప్రకారంబుల భర్తృభార్యాధర్మంబులు చెప్పి. 326
క. మనుజేంద్రతనయ! నీవును, వనితారత్నంబుఁ గూడి వైభవలీలన్
ఘనతనయాయుష్యుతులై, మనుఁ డని దీవించి యుక్కుమారుని నెలమిన్. 327
వ. వీడుకొని మదాలసం గౌఁగిలించుకొని కుండల దివ్యగతిం జనియె నంత. 328

మదాలసం దెచ్చునపుడు మార్గమునఁ గువలయాశ్వునకు రాక్షసులతోడి యుద్ధము.

శా. ధీరోదాత్తుఁడు శత్రుజిత్తనయుఁ డద్దివ్యాశ్వముం దాను నా
నీరేజాక్షియు నెక్కి యయ్యతలము న్నిశ్శంకత న్వెల్వడం
బ్రారంభించినఁ గాంచి కొంద ఱసురల్పాతాళకేతుండు పెం
పారం దెచ్చినకన్య పీఁ డొకఁడు శౌర్యస్ఫూర్తిఁ గొంపోయెడున్. 329
క. అని యాక్రోశించుచు వెసఁ, జని చెప్పిన దనుజవిభుఁడు సంధ్యారుణలో
చనదంతతాడనోగ్రాస్యనితాంతామర్షభీషణాకారుం డై. 330
వ. రయంబున వెలువడి. 331

చ. చెలఁగుచు దైత్యసేనలు విశృంఖలవిక్రమలీల నేచి యు
జ్జ్వలవివిధాస్త్రశస్త్రరుచిజాలము పర్వఁ గడుం గడంక ముం
గల నడువంగ దానవుఁ డకంపితుఁ డై చను రాజనందను
న్నిలు నిలు మంచుఁ గూడఁ జని నిష్ఠురనాద మెలర్ప నార్చుచున్. 332

ఆ. చుట్టు ముట్టి వివిధసునిశితాస్త్రములు పైఁ, గురిసెఁ గదిసి యసురకోటియును ర
యమునఁ దీవ్రసాయకాసిగదాశూల, తతుల నన్నరేంద్రతనయుఁ గప్పె. 333

ఆ. అట్లు దనుజవీరు లరవాయిగొనక త,న్మూరిశస్త్రసృష్టిఁ బొదువుటయును
నలఁతి నగవుతోడి యలుక మోమున కొక, చెలువొనర్ప శత్రుజిత్సుతుండు

వ. గుణంబు సారించి మార్గణంబులు నిగిడించి. 335

శా. దైతేయప్రవిముక్తదారుణగదాదండాసినానాయుధ
వ్రాతంబు ల్విలసత్తదాభరణవర్మశ్రేణియు న్జూర్ణ మై
పాతాళైకనికేతనాంతరమునం బర్వంగఁ జేసె న్వెసన్
జాతామర్షత నక్కుమారుఁడు రణోత్సాహంబు దీపింపఁగన్. 336

సీ. చేసి సముల్లాసహాసభాసురతరవక్త్రుఁ డై యుజ్జ్వలత్త్వాష్ట్రబాణ
మసురవీరులమీఁద నతఁ డేసె నేసినఁ దజ్జాతదారుణదహనశిఖలఁ
గాలి చర్మాస్థికపాలముల్ చటచటధ్వనులతో నెంతయు వ్రస్సి తొరఁగఁ
గపిలమునీశ్వరువిపులకోపాగ్ని సాగరులు రయంబునఁ గ్రాఁగినట్లు

తే. దగ్ధు లయిరి దానవులు పాతాళకేతుఁ, డాదిగా నొక్కవ్రేల్మిడి నంత విజయ
లక్ష్మిఁ గైకొని యమ్మదాలసయుఁ దాను, దనపురంబున కరిగె ఋతధ్వజుండు. 337

మదాలసాయుతుఁ డగు కువలయాశ్వునిఁ దండ్రి గని యానందించుట.

వ. అరిగి పరమభక్తిం దండ్రిచరణంబులకు నమస్కరించి తాను వరాహంబు నేయు
టను దానిపజ్జనపాతాళలోకంబున కరుగుటయుఁ గుండలంగనుటయు మదాలసం
బరిణయంబగుటయుఁ బాతాళకేతుప్రభృతిదైత్యులం జంపుటయు విన్నవించినం
బ్రమదాశ్రుకణకలితలోచనుండును బులకితశరీరుండును నగుచు నన్నరేశ్వరుండు
కువలయాశ్వుం గ్రుచ్చిలించుకొని. 338

ఉ. నెట్టన సన్మునీశ్వరులు నిర్భయభావముఁ బొంద దైత్యులం
గిట్టి వధించి ధర్మమును గీర్తియు శౌర్యముఁ దేజమున్మొగుల్
ముట్టఁగఁ జేసి వంశము వెలుంగ జగంబులఁ బేరు గన్న నీ
యట్టిసుపుత్త్రుఁ గాంచుటఁ గృతార్థుఁడ నైతిఁ గుమార! యెంతయున్. 339

సీ. తండ్రిచే సంపాదితము లైనధనయశంబులు ప్రతాపము పోలిపోవ కుండఁ
దప్పక వర్తించుతనయుఁడు మధ్యముం డాత్మీయసత్త్వసామగ్రిఁ జేసి
తండ్రిమాహాత్మ్యంబు దద్దయుఁ దనరార నొనరించునందనుం డుత్తముండు
తండ్రిసద్గుణసముదయము ద్రుంగుడు వడ మెలఁగుపుత్త్రుఁడు హీనుఁ డలఘుశౌర్య

తే. తాన వెలయుమనుష్యుఁ డుత్తముఁడు పితృపి
తామహులచేత వెలయు నాతండు జగతి
మధ్యముఁడు మాతచేతను మాతృబంధు
గణముచేత వెలయువాఁడు గష్టతరుఁడు. 340

శా. పాతాళం బవలీలఁ జొచ్చి విలసద్బాహాబలస్ఫూర్తిమై
దైతేయప్రకరంబు గీటఁడచి గంధర్వాత్మజం దెచ్చితీ
వేతన్మాత్రుఁడవే భవత్సదృశు లే యేరాజులుం బుత్త్ర ! నీ
చేతం బెంపు వహించె వంశము యశశ్శ్రీవృద్ధి నేఁ బొందితిన్. 341

వ. అని యతని సందండఁ గౌఁగిలించుకొని యాయురైశ్వర్యపుత్త్రధనవంతుండ వగు
మని దీవించి వీడుకొల్పిన నభ్యంతరావాసంబున కరిగి మదాలసాసహితంబుగఁ
గుమారుండు తల్లికి మ్రొక్కి బంధుజనానందకరుం డగుచుండె నని నాగ
కుమారు లశ్వతరునికిం జెప్పిరని జడుండు తండ్రికిం జెప్పినవిధం బేర్పడం జెప్పి
మఱియును. 342

ఆశ్వాసాంతము.

తరల. శమధురంధర ! శంఖకంధర ! సౌమ్యనీతియుగంధరా !
కమలలోచన ! కావ్యసూచన ! కమ్రకాంతివిలోచనా !
విమలవిగ్రహ ! విమతనిగ్రహ ! విష్ణుభక్తిపరిగ్రహా !
సమరభీకర ! సద్గుణాకర ! చారుకాంతిసుధాకరా. 343

క. లోకాలోకనగేంద్రగు!, హాకేలీలోల ! కిన్నరామరమిథునా
నీకోపగీయమాన !, శ్లోకోత్తేజః ప్రదీపశోభితచరణా ! 344

మాలిని. వితరణపవిపుత్రా ! వీరలక్ష్మీకళత్రా !
సతతశుభచరిత్రా ! సజ్జనస్తోత్రపాత్రా !
కృతవిలసితపూర్తీ ! కీర్తిధర్మప్రవర్తీ !
ప్రతిభటసమవర్తీ ! భామినీహృద్యమూర్తీ ! 345

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర తిక్కనసోమయాజి ప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్త్ర
తిక్కనామాత్య పుత్త్ర మారయనామధేయ ప్రణీతం బైనమార్కండేయమహా
పురాణంబునం దాడిబకియుద్ధంబును జడోపాఖ్యానంబును నరకప్రకారంబును
విపశ్చిదాఖ్యానంబును బలిప్రతాఖ్యానంబును దత్తాత్రేయజన్మంబును జంభాసుర
వధంబును గార్తవీర్యచరిత్రంబును గువలయాశ్వనాగకుమారులసఖ్యంబును
నాగకుమారులశ్వతరునికిం గువలయాశ్వుండు పాతాళంబున కరుగు దెంచి మదాల
సను వివాహంబై పాతాళకేతుప్రభృతిదైత్యులం జంపి నిజపురంబున కరిగిన
విధంబుఁ జెప్పుటయు నన్నది ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

మార్కండేయపురాణము

తృతీయాశ్వాసము.

మదజపదభవాన్వయ
తామరసవనార్క! మహితధర్మవితర్కా!
సామహితమితవచనరచ
నామోదితలబ్ధవర్ణ! నాగయకర్ణా! 1

వ. పరమజ్ఞానచక్షు లైనపక్షు లాజైమిని కి ట్లనిరి జడుండు తండ్రి యశ్వతరుండు మదాలసాకువలయాశ్వులు పదంపడి యెట్లు వర్తించి రని యడిగిన నతనికిం గొడుకు లి ట్లనిరి. 2

ఉ. అత్తకు మామకు న్సవినయంబుగ నిచ్చలు భక్తి మ్రొక్కుచు
న్జిత్త మెలర్పఁ బంపుఁ దగఁ జేయుచుఁ దాను బ్రియుండు వేడ్కమైఁ
జిత్తజభోగరాగములఁ జేసి మనంబులఁ గౌతుకంబు ద
ళ్కొత్తఁగ నమ్మదాలస మదోత్కటలీల ననేకభంగులన్. 3

శా. లీలోద్యానముల న్మదాలసమరాళీకేళిరమ్యాబ్జినీ
కూలస్ఫాటికమండలంబుల లతాకుంజంబులన్ రత్నరు
గ్జాలాలంకృతకృత్రిమాద్రివిలసత్సానుప్రదేశంబుల
న్జాల న్వేడ్క వినోదము ల్సలుపుచు న్సాంద్రానురాగంబునన్. 4

వ. అభిమతసుఖంబు లనుభవించుచునుండె నంత నొక్కనాఁడు శత్రుజితుండు పుత్త్రున కి ట్లనియె. 5

ఉ. పాపపురక్కసు ల్గలరు పల్వురు దద్భయ మందకుండఁగాఁ
దాపసకోటి గాచునది ధర్మువు గావున శౌర్య మొప్ప నీ
వీపయి వాహనోత్తమము నెక్కి కుమారవరేణ్య! నిచ్చలు
న్దీపిని సంచరింపు ధరణి న్ధరణీసురరక్షణార్థమై. 6

తాళకేతునిమాయచే మదాలస మృతినొందుట.

వ. అని పనిచినం గువలయాశ్వుండు పూర్వాహ్ణంబునం గువలయంబుం గలయం దిరిగి యరుగుదెంచి తండ్రికి మ్రొక్కుచు మదాలసామనోహరవిహారంబులం దవిలి

దివసశేషంబును రాత్రియు సుఖయించుచు ననుదినంబును నిర్విఘ్నంబునం జరి
యించుచుండి యొక్కనాఁడు పాతాళకేతునితమ్ముండు తాళకేతుం డను దై
తేయుండు పూర్వవైరంబు దలంచి యమునానదీతీరంబున మాయామయం బగు
నాశ్రమంబు గావించికొని మునివేషంబుననున్న వానిం గనియె నంత వాఁడును
నక్కుమారునిం జేర నరిగి యి ట్లనియె. 7

ఉ. వీరకుమార! యేను నిను వేఁడెదఁ బ్రార్థన సల్పుమయ్య పెం
పార మఖుం బొనర్పఁగఁ బ్రియంపడి దక్షిణ లేమి వచ్చితి
న్గారవ మొప్ప నీమహితకంఠవిభూషణ మిమ్ము నాకు ర
క్షారతి పూని యేమఱక కావు మదాశ్రమముం గృపామతిన్. 8

తే అంత నేను జలంబులయందు మునిఁగి, సకలభూప్రజావృద్ధిహేతుకము లైన
మహితవైదికవారుణమంత్రవిధుల, వరుణు నభిమంత్రితునిఁ జేసి వత్తు ననిన. 9

తే. కపటమునికి నతఁడు మ్రొక్కికంఠభూషణం బొసఁగి యేను భవదాశ్రమంబుపొంత
నుండఁగా విఘ్న మొనరింప నొక్కరునికి, రాదు విహితకృత్యము సల్పి రమ్ము పొమ్ము

తే. అనిన యమునాజలంబులయందుఁ గ్రుంకి
యసురమాయాబలంబున నక్కుమారు
పురమునకుఁబోయి రాజమందిరముఁజొచ్చి
మొగముపై శోకదైన్యముల్మునుఁగువడఁగ. 11

వ. ఎల్లవారికి నెఱింగించుచు మదాలసకడకుం జని డగ్గుత్తిక వెట్టుచు. 12

ఉ. అక్కట యేమి సెప్పుదు మదాశ్రమభూమి ఋతధ్వజుండు పెం
పెక్కినవిక్రమంబున మునీశ్వరరక్షణకేళి నుండఁగా
రక్కసుఁ డొక్కరుండు గడు రౌద్రమునం జనుదెంచి తాఁకి పే
రుక్కున నొక్కశూలమున నుగ్రతఁ జీరినఁ గూలె మేదినిన్. 13

వ. అట్లు గూలి. 14

తే. మరణవేళను దనకంఠమాల దీని, నిచ్చె నా కింక దాపఁగ నేల? వినుము
శూద్రతాపసు ల్గొంద ఱచ్చోట నుండి, యగ్నికార్యంబు లొనరించి రతని కపుడు.

తే. ఎసఁగుహాహారవం బేడ్పు లెలుఁగు గాఁగ, నశ్రుజలపూరితానన మైనకువల
యాశ్వరత్నంబు గొనిపోయె నద్దురాత్ముఁ, డింతయును నేమి సెప్పుదు నేను దల్లి!

క. ఏ నెంతపాపకర్ముఁడ, నో నాముందఱన యింతయును నొనరింపం
గా నాకుఁ జూడవలసె, న్మానిని! యింకేది తగవు? నడుపుము దానిన్. 17

తే. హృదయమునకు నమ్మిక యగునివ్విభూషణంబు గైకొందుఁ గాకిది నాకుఁ దపసి
కేల యనుచు నచ్చట వైచి తాళకేతుఁ, డరుగుటయు నెల్లజనులును నార్తిఁ బొంది.

ఉ. హా! యని యేడ్చుచు న్వివశులై పలవింపఁగ దేవు లమ్మహీ
నాయకుఁడు న్గుమారునిగుణంబులు పేర్కొనుచుం బ్రలాపము

ల్సేయఁగ నవ్విభూషణము చేరి మదాలస ప్రాణవాయువు
లోవయి ప్రచండవాతహతపుష్పలతాకృతిఁ గూలె మేదినిన్. 19
క. అంతటఁ బురజనసదనా,భ్యంతరముల నెల్ల నేడ్పు లడరెను ధరణీ
కాంతునిగృహమున నెట్లు దు, రంతాక్రందనము లడరె నట్టుల పెల్లై. 20
క. పతిమరణశోకతాపా, హతి విగతప్రాణ యై మదాలస వజ్రా
హతిఁ బడినమణిశలాకా, కృతి నేలంబడినఁ జూచి క్షితిపతి మదిలోన్. 21

శత్రుజిత్తుఁడు దత్పత్నియుఁ వైరాగ్యము నొందుట.

వ. ధైర్యం బవలంబించి పరిజనుల నవలోకించి యి ట్లనియె. 22
తే. అధ్రువంపుసంసారంబునందుఁ గల్గు, నఖిలసంబంధములయనిత్యత దలంప
మనకు నాఁడి యిట్లు రోదనముచేత, తగవు గాదని చూచెదఁ దత్త్వయుక్తి. 23
క. మతి నొక్కించుకయును నే, సుతునకుఁ గోడలికి నేని శోకించెదనే
కృతకృత్యత్వంబున వి, శ్రుతు లగునయ్యిరువురును నశోచ్యులు మనకున్. 24
వ. అది యె ట్లనిన. 25
ఉ. నావచనంబున న్మునిజనస్థిరరక్షణనిత్యతత్పరుం
డై వెస నేఁగి యాతుధానులకై సమరావని వీరకేళిమై
నేవపుదేహము న్విడిచి యెంతయు ధాత్రిఁ గృతార్థుఁ డైనపు
ణ్యావహమూర్తి యాకువలయాశ్వుఁ డశోచ్యుఁడు గాక శోచ్యుఁడే. 26
క. జననిసతీత్వము వంశం,బున విమలత్వమును దనదుభుజవీర్యము నా
తనయుం డిటు వెలయించునె, యని విప్రార్థంబు కాఁగఁ బ్రాణచ్యుతుఁడై. 27
చ. పతిమృతి విన్నమాత్ర నిజభావము దద్గత మైనఁ దాన సు
వ్రత యిటు ప్రాణము ల్విడిచి గ్రక్కున భర్తను గూడఁగా శుభ
స్థితి మెయిఁ జన్న యీసతివిచిత్రచరిత్రము దుఃఖహేతువే
పతిఁ గడవంగ దైవతము భామల కెందును గల్గ నేర్చునే? 28
ఆ. మగఁడు లేక యింట మలమల మఱుఁగుచు, నీలతాంగి యుండె నేనిఁ జూచి
మనకు నఖిలబంధుజనులకు నొక్కనాఁ, డైన శోకవహ్ని యాఱు టెట్లు ? 29
క. పురుషవిహీన లయినయా, తరుణులదైన్యముల కడలఁ దగుఁ గాక మది
న్పురుషానుమరణపుణ్యో, త్తర యగునీసాధ్వి వగవఁ దగియెడునదియే ? 30
వ. అని శత్రుజితుండు పలికినపలుకులం బుత్రమరణప్రకారం బెఱింగి కువలయాశ్వ
జనని జనితహర్షయై పతిం జూచి యి ట్లనియె. 31
చ. మనమున భీతగోద్విజసమాజముఁ గావఁగఁ బూని యాజి న
స్త్రనిచయదారితాంగు లయి చచ్చువినిర్మలధర్మకర్మఠుల్
మనుజులు గాక రోగముల గ్రుంది గృహంబులయందు బంధు లే
డ్వ నిలుగుకష్టులు న్నరులె వారలతల్లులు తల్లులే మహిన్. 32

ఆ. ఉగ్రవైరివిజయి యొండె మృతుం డొండె, నాజిభూమి నెప్పు డగుఁ దనూజుఁ
డపుడు గన్నదుఃఖ మతివను సఫలతఁ, బొందు నని తలంతు భూమివర్య. 33

వ. అని పలికె నంత నన్నరేంద్రుండు గంధర్వరాజనందన నలంకరించి యుచితప్రకారంబునం బురంబు వెలువడం గొని చని సంస్కరించి కృతస్నానుం డై కొడుకునకుఁ గోడలికి నుదకకర్మంబు లాచరించి వీటికిం జనియె నటఁ దాలకేతుండును యమునాజలంబులు వెలువడి కువలయాశ్వునికడ కరిగి మహాపురుషా! నీవలనం గృతార్థుం డనైతి నీ విచ్చటం గదల కునికిం జేసి మదభిలషితం బంతయు సాధితంబయ్యె నేంజేయు మనిన నతనికి నమస్కరించి వీడుకొని యక్కుమారుండు. 34

క. అసమానసౌకుమార్యో, ల్లసితమృదుతనూలతావిలాసమదభరా
లస యై కన మమరుమదా, లసఁ గనుఁగొను నతికుతూహలం బెలరారన్. 35

వ. కువలయాశ్వంబు నెక్కి రయంబునం జని. 36

కువలయాశ్వుఁడు మదాలసమరణము విని దుఃఖించుట.

సీ. అపగతాలంకార మై యపహృష్టజనావళీవిరళ మై యప్రవర్తి
తాతోద్యవాద్య మై యవ్విధంబున నున్న పురవరంబు కుమారవరుఁడు సొచ్చి
తనరాక కద్భుతంబును నతిమోదంబు నొంది చెలంగుచు నొండొరులను
నెలమి నాలింగనంబులు సేయుచును బ్రీతిఁ జేరి దీవింపుచుఁ బౌరు లెల్లఁ
తే. బొదివికొని రాఁగ మందిరంబునకుఁ జనిన, దల్లిదండ్రులు సకలబాంధవులు నధిక
హర్షవిస్మయమగ్ను లై యతనిఁ జక్కఁ, గౌఁగిలించి రాశీర్వచఃకలితు లగుచు. 37

వ. అక్కుమారుండు వారలసంభ్రమచేష్టితంబులు చూచి విస్మితుం డగుచుఁ దండ్రికి మ్రొక్కి యది యేమి యని యడిగిన నతండు గొడుకున కంతవృత్తాంతంబునుం దేటపడం జెప్పుటయును. 38

చ. చెవులకు శూల మై యెదకుఁ జిచ్చయి తాఁకి మదాలసామృతి
శ్రవణము వేదనం బెనుప రాజకుమారుఁడు తల్లిదండ్రు లొ
ద్ద విపులశోకలజ్జలకుఁ దావల మై వదనంబు వ్రాల్చి ని
ల్చె నెఱఁగుపాటు నొంది కడుఁ జేష్ట యుడంగి విషణ్ణమూర్తి యై. 39

వ. అటు నిలిచి యంతర్గతంబున. 40

క. ఆవెలఁదుక నామృతి విని, జీవము వెసఁ దొఱఁగి చనియెఁ జేడియమరణం
జే వినియు నున్నవాఁడను, జీవనులలో నింతకఠినచిత్తుఁడు గలఁడే? 41

వ. అనుచు నందంద నిట్టూర్పులు సందడింప డెందంబు గొందలంబు నొంద నన్నరేంద్రనందనుండు వెండియు. 42

సీ. ఎలనాగఁ బేర్కొని యేడ్చెద నందునే మముబోంట్లకును నిది మానహాని
పడఁతి కిచ్చెదఁ దనుప్రాణంబు లందునేఁ దనువు ప్రాణంబులు తండ్రిసొమ్ము

మునివృత్తి నడవికిఁ జనియెద నందునే జనకుఁడు నన్నేల చనఁగ నిచ్చు ?
నుడిగి మడిఁగి మాని యుండెద నందునే నొవ్వనివారికి నవ్వుఁ బట్టుఁ

తే. ప్రాణములు నాకు నిచ్చినపడఁతిసదుప,కృతికి నేర్తునె ప్రత్యుపకృతి యొనర్ప ?
భామినీభోగసౌఖ్యము ల్పరిహరించి,విరతి నొందెదఁ గా కింక వేయునేల. 43

వ. అని తలంచి మదాలసకుం దిలోదకప్రదానంబును ననంతరక్రియాకలాపంబును నిర్వర్తించి ఋతధ్వజుం డెల్లవారును విన నిట్లనియె. 44

కువలయాశ్వుఁ డన్యభార్యాపరిగ్రహణము సేయనని ప్రతిన పట్టుట.

తే. నాకునీజన్మమున సుగుణైకభద్ర,యగుమదాలస యొక్కర్తె యాలు గాని
యన్యభార్యాపరిగ్రహ మాచరింప,నింక సత్యంబు పలికితి నే వినుండు. 45

వ. అని ప్రతిజ్ఞ చేసి ఋతధ్వజుం డంగనావిషయభోగసుఖంబు లన్నియుఁ బరిత్యజించి తుల్యవయోరూపగుణసంపన్ను లైనసఖులతోడం గూడి క్రీడించుచున్నవాఁ డతనికి మదాలసం దెచ్చి యిచ్చుటయ పరమకార్యం బది యీశ్వరాదులకుం జేయ రాదనిన నితరులకు శక్యంబు గామి చెప్ప నేల యనినం గొడుకులకు నశ్వతరుండు నవ్వుచు నిట్లనియె. 46

తే. జనులు మున్నకై పెక్కెయశక్యమని మ,నంబులోపల స్రుక్కి కార్యంబునందుఁ
బూని యుద్యోగ మొనరింప రేని యెట్లు,దానిసఫలతాఫలతలు దారు గంద్రు. 47

క. తనపౌరుషంబు వదలక, మనుజుఁడు కార్యం బొనర్ప మానుగ దైవం
బునయందుఁ బౌరుషమునం,దును దత్ఫలసిద్ధి దోఁచుఁ దుల్యస్థితితోన్. 48

అశ్వతరుఁడు సరస్వతిని గుఱించి తపముచేయుట.

వ. కావునం దత్కార్యంబునకు యత్నంబు సేసెద నని తనయులకుం జెప్పి యప్పుడ హిమవంతంబున కరిగి యురగేశ్వరుండు ప్లక్షావతరణం బను తీర్థంబునం దపోయుక్తుండై సకలవాఙ్మయస్వరూప యైనసరస్వతిం దనహృదయకమలంబున నిలిపి కొని కరకమలంబులు మొగిచి యిట్లనియె. 49

క. దారువునం దనలంబును, ధారిణిఁ బరమాణువులును దద్దయు నున్న
ట్లారాధనీయమూర్తివి, భారతి! నీయందు నుండు బ్రహ్మము జగమున్. 50

క. ఆరయ నీ నెల నగు నోం,కారము మాత్రాత్రయమునఁ గాదే యుండు
న్భారతి! సదసన్మయ మగు,సారాసారద్వయంబు సంపన్నం బై. 51

అశ్వతరునకు సరస్వతి గానప్రావీణ్య మొసఁగుట.

వ. దేవీ! యనిర్దేశ్యస్వభావంబును బ్రణవార్థమాత్రాశ్రితంబును వికారరహితంబును దాలుదంతోష్ఠపుటజిహ్వావ్యాపారదూరంబును సాంఖ్యవేదాంతోక్తంబును నాదిమధ్యాంతరహితంబును నై వెలుంగు పరంజ్యోతి నీస్వరూపం బట్టి దని నిరూపింప నెవరికి శక్యంబు నిత్యంబులు ననిత్యంబులు స్థూలంబులు సూక్ష్మంబులు నైన

బహువిధపదార్థంబులు నీవలన నుద్భవిల్లు నీస్వరవ్యంజనంబులం జేసి సమస్తంబు సంవ్యాప్తం బై యుండు నీమహామహిమ యవాఙ్మానసగోచరం బని యనేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతించినం బ్రసన్న యై సరస్వతి యశ్వతరునిం గనుంగొని పరలోకప్రాప్తుండైన నీయనుజుండు కంబళుండు చనుదెంచి తొల్లిటియట్ల నీకు సహాయుండుగా వరం బిచ్చితినింక నీకభిమతం బెయ్యది? యడుగు మనిన నతండు దేవీ! కంబళునకు నాకు సప్తస్వరమహితమధురగీతవిద్యావిశారదత్వంబు ప్రసాదింపవలయు ననిన వాగ్దేవి యవ్వరంబొసంగి మత్ప్రసాదంబున మీరు స్వర్గమర్త్యపాతాళంబులయం దెవ్వరికంటె నధికులయిన గాయకులరగుఁ డని యంతర్ధానంబు చేసినం బదతాళస్వరాదిలక్ష్యలక్షణంబంతయు నప్పుడ తమ కవగతం బగుటయు నయ్యన్నయుం దమ్ముండును బరమానురాగంబునం దేలుచుఁ గైలాసంబున కరిగి.

—కైలాసమున శివుఁ డశ్వతరునిపాటకు మెచ్చి వరమొసంగుట.—

స్రగ్ధర. శ్రుతికాంతావక్త్రపద్మస్ఫురితబహువిధస్తోత్రనవ్యార్థజాతో
ద్గతవైచిత్రీనిమగ్నాత్మకు సురమునిగంధర్వవిద్యాధరేంద్రా
ర్చితపాదాంభోజుఁ గాంతీశితృదశశతదృక్శ్రీపతిబ్రహ్మసేవా
సతతప్రేమాత్మచేతోజనితఘనదయాశాలిఁ జంద్రార్ధమాళిన్. 53

మ. కని భక్తిం బ్రణమిల్లి పన్నగపతుల్ గౌతూహలం బెంతయు
న్దనరంగా నధికప్రయత్నమున నిత్యంబు న్గడు న్వేఁకు రే
పును మధ్యాహ్నమునప్డు సంజలను మాపుం గొల్చి యప్పార్వతీ
శునిఁ గీర్తించుచు నింపుఁ బెంపు నెదలోఁ బొంపారఁగాఁ బాడుచున్. 54

క. అహిపతు లారాధన మిటు, బహుకాలము సేయ వారిపాటకుఁ గడుమె
చ్చి హరుం డడుగుఁడు వరముల, నహీనముగ నిత్తు ననిన ననురాగముతోన్. 55

తే. అశ్వతరుఁడు తమ్ముండును నధికభక్తి, నమ్మహాదేవునకు మ్రొక్కి యమరవంద్య
దేవదేవ త్రిలోచన త్రిపురమథన, యిందుశేఖర దయ వర మిచ్చె దేని.

వ. అవధరింపుము మరణప్రాప్త యైనకువలయాశ్వకుమారుని కులప్రమద మదాలస తనపూర్వవయోరూపకాంతివిలసనమ్ములతో నా కిప్పుడ పుత్త్రి యై పుట్టి జాతిస్మరయుఁ బరమయోగినియును యోగిమాతయును గావలయు ననిన భవుండును మత్ప్రసాదంబున నట్ల యయ్యెడు నీవు నిజపురంబునకుఁ జని నియతుండ వై పితృప్రియంబుగా శ్రాద్ధం బొనరించి మధ్యమపిండం బుపయోగించి మదాలసాజనన కామధ్యానపరుండ వగుచుండ నీమధ్యమఫణంబున నాసుమధ్య యుద్భవించు నని వరం బిచ్చిన హర్షించి భుజగేశ్వరుండు భుజగకుండలునకు నమస్కరించి రసాతలంబున కరిగి తత్ప్రకారంబున నాగంధర్వరాజనందనం బడసి యెవ్వరు నెఱుంగకుండ నంతర్గృహంబున నంగనాజనరక్షితం గావించి యొక్కనాఁడు కొడుకుల కిట్లనియె. 57

నాగకుమారులతోఁ గువలయాశ్వుఁడు నాగలోకమున కరుగుట.

క. మనుజేంద్రసుతున కుపకృతి, యొనరింపఁగ వలయు నంటి రొనరించితిరే
చని నాకడ కేలా తోడ్కొని రా కొక నాఁడు నట్టిగుణరత్ననిధిన్. 58

క. అని ఫణిపతి పలికినఁ ద,త్తనయులు మఱి తద్దయును ముదంబు దనరఁగాఁ
జని యిష్టాలాపమ్ముల, యనంతరమ వేడ్కఁ గువలయాశ్వునితోడన్. 59

క. శ్రీయుత నీవు ప్రియమున, న్మాయింటికి రాఁగ వలయు నావుడు మాయి
ల్మీయిల్లని వేఱడ మిటు, సేయుదురే యిది సఖిత్వశీలము తెఱఁగే. 60

వ. అనిన నురగకుమారు లి ట్లనిరి. 61

క. వినుము ఋతధ్వజ! యించుక,యును సందేహంబు వల దహో! యిట్టిద మా
మనమును వేఱుగఁ దలఁపము, నిను మాజనకుండు గరము నెమ్మిం జూడన్. 62

చ. మనమునఁ గౌతుకం బడర మానుగఁ దోడ్కొని తేర బంచిన
న్జననుత! యేము వచ్చితిమి నావుడు దిగ్గన లేచి రాజనం
దనుఁ డటు లైన నెంతయును ధన్యుఁడ నైతిఁ బోదండు లెండు మీ
రనుచుఁ గరంబు లెత్తి తనయాదలఁ జేర్చుచు భక్తియుక్తుఁ డై. 63

క మీతండ్రియ మాతండ్రి వి,నీతిని మీయట్ల నేను నెమ్మి నతనికి
న్బ్రీతి యొనరింపఁ దగుదును, వీతకళంకాత్ములార! వేయును నేలా?

తే. తండ్రి పిలువఁబంచిన నేను దడయ వెఱతు, నమ్మహాత్మునియడుగులయాన యనుచు
నప్పుడ కదలి కాల్నడఁ గుతూహల మెలర్ప, నక్కుమారులుఁ దానున్నృపాత్మజుండు.

తే. పురము వెడలి గోమతి యనుపుణ్యతటిని, నడుము కొని చని యారాజనందనుండు
దీనియావలిదెస నోకో ద్విజకుమార, వరులయా రని యడుగంగ వారు సేరి. 66

క. ఇరుగేలు వట్టి తదనం,తరమున వివరమున డిగి ఋతధ్వజుఁ గొనిపో
యిరి పాతాళమునకు న,చ్చెరువుగ నిజమూర్తు లెలమిఁ జేకొని యంతన్. 67

క ఫణముల మణిస్వస్తికల,క్షణరుచిరాంగు లగువారిఁ గనుఁగొని ఫుల్లే
క్షణుఁడై యతఁ డాహా బ్రాహ్మణులరె మీర లది లెస్స యని కడు నగుచున్.

క. ప్రమదరసమగ్నుఁ డగున, క్కొమరునికిని నశ్వతరునికొడుకులు తమతం
డ్రి మహోరగేంద్రుఁ డనియును,నమరనికరమాన్యుఁ డనియు నతిగుణుఁ డనియున్.

వ. చెప్పి తమవృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించి తోడ్కొని చనిన నక్కుమారుండును మణిమయాభరణకిరణస్ఫురితకుమారతరుణజరఠోరగసముదయసంకులంబును హారకేయూరనూపురాదినానావిధభూషణభూషితావయవోపశోభిత నాగనితంబినీనికురుంబాలంకృతంబును నై తారకానికరాభిరామం బైనయంబరతలంబునుం బోలె నభిరమ్యం బగుపాతాళభువనంబుఁ జూచుచుం బ్రతిగృహంబునఁ జెలంగు వీణావేణుస్వనానుగతంబు లైనగీతంబులును మృదుమృదంగపణవాదివాద్యంబులు నాకర్ణింపుచుం జని యయ్యురగేంద్రుమందిరంబుఁ బ్రవేశించి నిజప్రియవయ

స్యలు గానిపింప దివ్యమాల్యాంబరాభరణశోభితుండును వజ్రవైడూర్యఖచిత కాంచనాసనాసీనుండును భుజంగమాంగనాకరకలితచారుచామీకరచామరవ్యజనవీజ్యమానుండును నై వెలుంగుచున్న పన్నగేశ్వరుం గని తచ్చరణంబులకుం బ్రణామంబు నేసిన నతండు కువలయాశ్వుం గౌఁగిలించుకొని మూర్ధఘ్రాణంబు చేసి దీవించి యుచితాసనంబున నునిచి యిట్లనియె. 70

నాగేంద్రుఁడు కువలయాశ్వుని గౌరవించుట.

తే. నిరుపమానతేజుఁడ వైననీగుణముల, కెలమి నొందుచు నుండుదు నెపుడు నేను
సద్గుణునిజీవితము జనశ్లాఘనీయ, మనఘ! గుణవిహీనుండు సప్రాణశవము. 71

క. తనయుండు తల్లిదండ్రుల, కనుపమసద్గుణసమృద్ధి నానందకరుం
డును రిపులకు హృదయజ్వర,మును నైమను టొప్పు జన్మమునకు ఫలముగాన్.

క. పరదూషణములు సేయక, దరిద్రు లగువారియందు దయ గలిగి విప
త్పరిపీడితులకు దిక్కై, పరఁగెడుపురుషుండు సుగుణబంధుఁడు దలఁపన్. 73

చ. అని ప్రియమారఁగాఁ బలికి యానృపసూతియుఁ దాను నాత్మనం
దనులును గూడి యొక్కట ముదంబున మజ్జనభోజనాదిని
త్యనియతకృత్యము ల్సలిపి యంత నభీష్టకథాప్రసంగతిన్
మన మలరంగఁ జేయుచుఁ గుమారునకు న్భుజగేంద్రుఁ డి ట్లనున్. 74

అశ్వతర కువలయాశ్వులసల్లాపము.

తే. భద్రమూర్తి మాయింటి కభ్యాగతుఁడవు, గానఁ బూజింపవలయు ని న్గారవమునఁ
గొడుకు తండ్రి నశంకత నడుగునట్టు, లడుగు నన్ను నీ కభిమత మైనధనము. 75

వ. అనినం గువలయాశ్వుండు దేవా! మదీయసదనంబున సువర్ణాదిసమస్తవస్తువులు సంపన్నంబులు సకలభూవల్లభుం డగుమాతండ్రి గలపదివేలేండ్లకు నాకేమిటం గొఱంత లేదు పాతాళాధిపతి వైననీకారుణ్యంబునకు భాజనంబ నైతి నట్టినే నింక నేమియడుగువాఁడ నని వెండియు. 76

చ. జనకభుజావనీజములచల్లనినీడ వసించి యుండునం
దనులు జగంబున న్సుఖులు తండ్రి మృతుం డయి చన్నఁ బిన్న నాఁ
డె నిజకుటుంబభారము గడంగి సహించుచుఁ దీవ్రదుఃఖవే
దనఁ బడుచా రపుణ్యులు విధాతృనిచేత భుజంగమేశ్వరా! 77

వ. కావున. 78

తే. తండ్రికృపఁదృణప్రాయము ల్ధనము లకట, గొఱంత లేదర్థులకుఁ బెట్టఁ గుడువఁ గట్టఁ
బొలుచుయౌవనారోగ్యము ల్గలవు మున్న,యిట్టినాకు వేఁడంగ నిం కేమి వలయు.

క. అనిన భుజంగమవిభుఁ డి, ట్లను మణికనకాదు లొల్ల వైతేని మనం
బున కొండెద్ది ప్రియము దా, నిన యడుగుము ప్రీతి నిత్తు నీకుఁ గుమారా. 80

చ. అనుడు నతండు నిన్నని కృతార్థుఁడ నైతిఁ బవిత్ర మయ్యె నీ
తనువునఁ బొంది నాయొడలు తావకపాదరజంబు మచ్ఛిరం
బునకు విభూషణం బగుటఁ బూర్ణము సర్వము నైన నిచ్చె దే
ని నహికులేంద్ర! నా కొసఁగు నిర్మలధర్మమతిస్థిరత్వమున్.

చ. అనుపమరత్న కాంచనగృహాసనవాహనవస్త్రమాల్యచం
దనరుచిరాన్నపానవనితాతనయాదిసమస్తసంపద
ల్దనరినయట్టిధర్మముఫలంబులు గావున నిన్ను వేఁడెద
న్ఘనతరధర్మతత్పరత నావుడు నయ్యురగేంద్రుఁ డిట్లనున్.

తే. నీవు గోరినయట్టుల నీదుహృదయ, మధికధర్మాన్వితం బగు ననుదినంబు
నైన మేదినిఁ బడయంగ రానివస్తు, వనఘ! యొకటి నాచే నెట్లుఁ గొనఁగ వలెఁ

వ. అని ప్రార్థించుటయుఁ గువలయాశ్వకుమారుఁ డురగకుమారులయాననం బు
కించిన నతనియభిప్రాయం బెఱింగి యయ్యురువురు తండ్రిచరణంబులకుం ...
మిల్లి దేవా! నీ వితని కభిమతం బైనదానిం బ్రసాదించెద వేని నవధరింపుము.

మ. అసురాపాదితమాయఁ జేసి తనకై ప్రాణచ్యుతిం బొంది చ
న్నసతిం దన్వి మదాలస న్దలఁచుచు న్సక్తాత్ముఁడై యీనరేం
ద్రసుతుం డొండొకభార్య నొల్లక ఫణీంద్రా! యున్నవాఁ డమ్మదా
లసఁ గారుణ్యము సేయు మీతనికి నుల్లాసంబు సంధిల్లఁగన్.

వ. అనిన నశ్వతరుండు కువలయాశ్వు నాలోకించి.

క. చచ్చినవారి మగుడఁ దే, వచ్చునె కలలోన నొండె వారి న్గాన
న్వచ్చునొకో మాయ నొండెను, జెచ్చెరఁ జూప నగుఁ గాక చిత్రస్ఫూర్తిన్.

చ. అనవుడు నక్కుమారుఁడు ప్రియాంగనఁ గన్గొనువేడ్క డిప్పగో
ల్పిన ధృతిపొందు వాసి మదిఁ జేర్చినప్రేమము సిగ్గు నుత్తరిం
చిన వినయావనమ్రుఁ డయి చేతులు మోడ్చుచు మాయతన్వినై
నను దయఁ జూపవే భుజగనాయక! నాకు వెస న్మదాలసన్.

ఆ. అనుడు మాయరూపుగనుఁగొనఁ బ్రియమేని, చూడు మనుచుదందశూకవిభు
తాను దాచి యున్న తరలాక్షి నమ్మదా,లస నుదాత్తగుణవిలాసవతిని.

నాగేంద్రుఁడు కువలయాశ్వునకు మదాలసనొసంగుట.

వ. ఉరగాంగనలం బిలిచి యక్కుమారుముందటికి మదాలస రప్పించి యుర...
రుండు.

క. మాయఁ బ్రకటించుచును వెడ, మాయపుమంత్రములు రిత్త మంత్రించుచు ను
నాయకనందన గనుఁగొను,మాయాంమదిరాక్షి నీమదాలస యగునే.

వ. అనిన నతండు.

సీ. మెఱయు క్రొమ్మెఱుఁగులమించును మెలఁతగా మీనకేతనుఁడు నిర్మించినట్లు
చారుశృంగారరసముతేట నింతిగా నించువిల్తుండు చిత్రించినట్లు
నవకల్పలతికల నవకంబు నాతిగా శ్రీనందనుఁడు సంతరించినట్లు
నిండారుచందురునిను పారునునుఁగాంతిఁ జెలువగా మరుఁడు సృజించినట్లు
తే. విస్మయం బైనలావణ్యవిలసనమునఁ, బొలుచునమ్మదాలసఁ జూచి భూపసుతుఁడు
విగతలజ్జుఁ డైననుఁ బాసి వెలఁది యెందుఁ,బోయితనుచునాదటఁజేరఁబోవుటయును

వ. ఫణీశ్వరుఁ డతని వారింపుచు. 94

క. మాయారూపము ముట్టిన, మాయం బగుఁ గాన నృపకుమారక! నీ వీ
మాయారూపము ముట్టకు, మీ యనవుడు మోహావశత నిల నతఁ డొఱగెన్.

క. ధరణిజలానలమరుదం, బరచేష్టం దోఁచునీప్రపంచం బెల్ల
న్నరికింప మాయ యగుట, న్ధరణియు మాయ యని యశ్వతరుఁ డిటు సూపెన్.

వ. అంత నతని మూర్ఛఁ దేర్చి యూఱడించి యురగేశ్వరుండు గంధర్వరాజనందనం
బడసిన తెఱం గెల్ల నెఱింగించినం గువలయాశ్వుండు విస్మయహర్షమగ్నుండగుచు
నభివందనం బాచరించి సముచితంబుగా వీడ్కొని తలంచినయంతన యరుగుదెంచిన
కువలయాశ్వంబు నక్కువలయగంధియుం దాను నెక్కి నిజపురంబున కరిగి తండ్రి
చరణంబులకుం బ్రణమిల్లి మదాలసాపునరుద్భవప్రకారం బేర్పడం జెప్పి జననీ
ప్రభృతి బంధుజనంబులకుం బరమానందం బొనరించె నాసుందరియును శ్వశురాది
గురుజనంబులకు మ్రొక్కి సంభాషణసంభావనాశ్లేషంబుల సుహృజ్జనులం బ్రమోద
భరితులం గావించి యెప్పటియట్ల వర్తించుచు. 97

క. ప్రియము చెలంగ మదాలస, ప్రియకరణిఁ హర్మ్యవనగిరిస్థలములఁ ద
ద్దయుఁ గామభోగపుణ్య, క్షయ మెదఁ గోరుచు రమించె సద్భావమునన్. 98

వ. అంత. 99

శా. శత్రుక్షత్రలతాలవిత్రపటుదోశ్శౌర్యాఢ్యుఁడై శత్రుజి
ద్ధాత్రీనాథుఁడు పెద్దకాల మిటు లీధాత్రీతలం బిద్ధచా
రిత్రం బొప్పఁగ నేలి నిర్జరపరశ్రీలోలతం జన్నఁ ద
త్పుత్రుం డుత్తముఁ డాఋతధ్వజుఁడు దాఁ బూనె న్ధరాభారమున్. 100

మదాలస పుత్రులఁ గనుట.

క. అంత మదాలస గాంచె ని,తాంతోజ్జ్వలతేజుఁ డైనతనయు నతనికి
న్నంతసమున జనకుఁడు వి,క్రాంతుం డనుపేరు పెట్టె గారవ మెసఁగన్. 101

వ. దానికి భృత్యామాత్యజనంబులు సంతసిల్లిరి మదాలస నవ్వుచుం గనకపర్యంకతలం
బున నుత్తానశాయి యై యవిస్వరంబుగ నేడ్చుకొడుకును ముద్దాడునదియుఁ
బోలె ని ట్లనియె. 102

మదాలస తనపుత్త్రులకు తత్త్వోపదేశము చేయుట.

సీ. నీవు నిర్మలుఁడవు నీ కెక్కడిది పేరు భావింపు మది కల్పనావికార [లుఁగు
మొదలు నీయదియు నీవొడలివాఁడవుగామి యెఱుఁగు మేడ్వకుము నీయేడ్పు లె
భూమ్యాదినివహంబుఁ బొంది విశ్వజ మైన శబ్దంబు గాని నీస్వనము గాదు
హానివృద్ధులఁ బొరయవు నీవు భోజ్యాన్నపానభోక్తవు గావు గానఁ గుత్తి
తే. యితఁడు తండ్రి తల్లి యిది యేను దనయుండ, వీరు హితులు నాకు వీరహితులు
నీధనంబు నాది యే నియ్య ననుపల్కు, లుడుగు మయ్య! భేద ముడిగి యుండు.
ఆ. పుణ్యపాపకర్మపుంజనిబద్ధ మై, తొడిగినకుబుసంబువడువు దాల్చ
జీర్ణ మగుచునుండు చెనఁటిదేహంబున, యందు నీవు మమతఁ బొంద వలదు. 104

వ. అని మఱియు మదాలస బహుప్రకారంబుల దేహజీవాత్మతత్త్వరూపంబు లాలాప పథంబున నుపదేశింప ననుదినప్రవర్ధమానుం డగునబ్బాలుండు బలంబును బుద్ధియు నానాఁటికిం బ్రవృద్ధిం బొందినట్లు తల్లివచనంబులం జేసి విమలజ్ఞానం బంత కంతకు నతిశయిల్లు చుండం బెరిఁగి పరమయోగియై గృహస్థత్వంబు విడిచి చనియెం దద నంతరంబ యిరువురుకొడుకు లుదయించిన వారికిం గ్రమంబున నన్న రేంద్రుండు సుబాహుండు శత్రుమర్దనుండు నని నామంబు లొనరించిన నగుచు నమ్మగువ యయ్యిద్దఱునందనుల నెప్పటియట్ల యోగవిద్యావిదగ్ధులుగాఁ బ్రబోధించె నంత నయ్యింతికి నాలవపుత్రుండు పుట్టుటయును. 105

క. బాలునికిఁ బే రిడఁగ భూ,పాలుఁడు వచ్చిన నిజాస్యపద్మము వికచ
శ్రీలసితముగ మదాలస, యాలాపము సేయఁ జూచి యతఁ డిట్లనియెన్. 106

మ. రమణీ పుత్త్రుల కర్థి నే నిడినవిక్రాంతాదినామంబు లె
ల్ల మది న్మెచ్చవు నీవు రాజతనయాలంకారము ల్గావొకో
విమతక్ష్మావరకోటిచిత్తముల కుద్వేగంబు గల్పింపవో
యమితైశ్వర్యము సేయవో నగఁ గతం బం దెద్ది యూహింపఁగన్. 107

ఉ. సేరనివార మేము రమణీ! యిటు వెట్టితి మర్థిఁ బేళ్లు నీ
నేరిమి చూడ నీసుతుని నిర్మలినాహ్వయుఁ జేయుమా ప్రియం
బారఁగ నన్న నింతి! భవదాజ్ఞ నొనర్చెద నేను వీనికిం
బేరిల వీఁడలర్కుఁ డనఁ బెంపు వహించు నరేంద్ర! నావుడున్. 108

క. అద్ధరణీశుఁడు నవ్వుచు, బుద్ధివివేకములఁ గరము ప్రోఢ విటు లసం
బద్ధ మలర్కుం డనుపే, రిద్ధచరిత! యెట్లు పెట్టి! తిది సార్థకమే? 109

తే. అనిన నయ్యోగిమాత యిట్లనియె నధిప!, యవధరింపు మసద్వ్యవహారమునకు
నై యొనర్తురు గాక యాహ్వయము సార్థ,ముగ నొనర్పఁగ వచ్చునె పురుషునకును.

క. నీపెట్టినపేళ్లును విను, నాపెట్టినపేరు వోలె నరవర! సర్వ
వ్యాపి యగుపురుషునికి న,ర్థోపేతత్త్వంబుఁ బొందవూహింపంగన్. 111

వ. అది యెట్లనిన. 112

సీ. ఒకచోటినుండి వేఱొకచోటికి జరుగుట క్రాంతి నాఁ జను నిట్టి క్రాంతి లేక
సర్వగతుండును సర్వాత్ముఁడును సర్వభూతేశుఁడును నగుపురుషునకును
విక్రాంతుఁ డను పేరు విపులార్థవంతమో వ్యర్థమో యిది నీవ యవధరింపు
నిరవయవుం డైన నిత్యునకు సుబాహు నామంబొసర్చిన నగవు గాదె
తే. యెల్లజీవంబులందును నేకభావ, మై వెలుఁగు నాత్మునకు నెవ్వఁ డహితుఁ డు హితుఁ
డనఁగ నేరఁ? డెట్టు శత్రుమర్దనసమాఖ్య, కర్థగతి యిందుఁ జెప్పుమా పార్థివేంద్ర!

క. తన యొద్దేశంబున నీ, వొసరించిన పేళు లర్థయుక్తము లే ని
త్యనిరాలంబజ్యోతికి, సనాతనుం డైనయట్టి సర్వాత్మునకున్. 114

వ. కావున. 115

క. వ్యవహారార్థపునామము, లవనీశ! నిరర్థకంబు లవుటను నొడఁబా
టవు నేని యలర్కాఖ్యయు,నవుఁ గైకొను మపురుషార్థ మనకుము దానిన్. 116

వ. అని పరమార్థవాదిని యగుజీవితేశ్వరి చెప్పిన విని మహామతి యైనఋతధ్వజుండు దానికి నొడంబడియె నంత నక్కాంతాతిలకంబు పూర్వనందనుల బోధించినట్టులఁ బరమబ్రహ్మబోధకంబు లగువాక్యంబుల నయ్యలర్కు బోధింపం దొడంగినం గువలయాశ్వుం డద్దేవి నాలోకించి. 117

ఉ. ఎక్కడిబ్రహ్మబోధ? యిది యేటికి వీనికి? నెంత వెఱ్ఱివే
యక్కట! పుత్త్రరత్నముల నాఱడి బోధలఁ జేసి పుచ్చి వే
చిక్కనఁ బెట్టి తింక నటు సేయకు మీసుతుబుద్ధి శ్రద్ధతో
నెక్కొనఁ ధర్మమార్గమున నిల్పుము దెల్పుము రాజధర్మముల్. 118

వ. అని మఱియును. 119

మదాలస యలర్కుఁ డనుపుత్త్రునకుఁ గర్మమార్గ ముపదేశించుట.

క. విను పుణ్యాపుణ్యంబుల, ననిమిషతిర్యక్త్వయుక్తు లగుపితరులకు
స్మనుజుఁడు దృషయును క్షుధయును,దనుకఁగ నీఁ డుదకపిండదానక్రియలన్.120

ఆ. అతిథిబంధు దేవపితృపిశాచప్రేత,యక్షమనుజభూతపక్షికీట
పముల కెల్ల విహితకర్మరతుం డైన,యతఁడు సూవె యాశ్రయంబు ధరణి! 121

క. కావున మత్పుతుఁ దన్వీ!, కావింపుము రాజధర్మకర్మాన్వితుఁగా
నావుడుఁ బతిబంపున న,ద్దేవి యలర్కునకుఁ గర్మదీక్ష యొనర్పన్. 122

వ. తలఁచి యనుదినంబును నబ్బాలుని ముద్దాడుచు. 123

ఉ. ధన్యుఁడ వైతి పుత్త్ర! వసుధాతల మెల్ల నకంటకంబుగా
నన్యనరేంద్రభీకరక రాసినమంచితదోర్బలక్రియా
మాన్యత యొప్ప నేలి యసమానయశోవిభవంబు నొంది ప
ర్జన్యపురోపభోగబహుసౌఖ్యము లందఁగ నీవు గాంచుటన్. 124

శా. క్షత్త్రాచారముఁ దప్పఁ ద్రొక్కకుము రాజ్యశ్రీ దలిర్ప న్సుహృ
న్మిత్త్రవ్రాతముఁ బ్రోవు ముజ్జ్వలకృపాణీవిస్ఫురత్పాణివై
శత్త్రుశ్రేణి జయింపు క్షోణిసురరక్షాప్రౌఢి వాటింపు స
త్పాత్త్రత్యాగ మొనర్పు యజ్ఞములు పుత్త్రా! సేయు మత్యున్నతిన్. 125

తరువోజ. అనురాగమున నోలలార్పు బాంధవుల,ననఘ! శైశవవిహారాలాపలీలఁ
బను లెల్లఁ జేయుచు భక్తి మాతండ్రిఁ, బరితుష్టుఁ గావింపు బాల్యంబుమీఁద
మనసిజసుఖకేళి మగువలఁ దేల్పు, మహనీయయౌవనమదవిభ్రమమున
వనమున మునివృత్తి వార్ధకమందు, వర్తింపు వనవాసివర్గంబు లలర. 126

వ. అని జనని బోధింపుచుఁ బెనుపం బెరిఁగి కృతోపనయనుండును మహాప్రాజ్ఞుండును నై యలర్కుం డయ్యంబచరణంబులకుం బ్రణమిల్లి తల్లీ! యైహికాముష్మికసుఖార్థం బెయ్యది కర్తవ్యంబు నా కెఱింగింపు మనిన నద్దేవి యి ట్లనియె. 127

సీ. పట్టభద్రుం డైనపార్థివేంద్రునకుఁ గర్తవ్యంబు మును ప్రజారంజనంబు
సప్తవ్యసనములఁ జనదు సక్తుండుగా నేమఱ వలదు దన్నెపుడు రిపుల
వలన మంత్రము వెలిఁ జిలుక నిచ్చుట చెట్ట తనవారు దానును దానఁ జెడుదు
రహితులు హితులును నగుట యెఱుంగఁగ వలయు మంత్రుల బుద్ధిబలము మెఱసి
ఆ. చరులఁ బనిచి వైరిచరుల రోయించుట, నెమ్మనమున నెఱిఁగి నమ్మకునికి
కార్యయోగమునకుఁ గా శత్త్రు నైనను, నమ్మినట్లు యునికి నయవిధంబు. 128

స్రగ్విణి. స్థానవృద్ధిక్షయజ్ఞానసంపన్నుఁడు, న్దానషాడ్గుణ్యమంత్రప్రవీణుండు నై
మానవేంద్రుండు గామ్యవ్యపేతాత్మకుం, డైన నిర్జించు ఘోరాజి వీరారులన్.

క. విను సక్తుం డగుకుత్సిత, జననాథునిఁ జెఱుచుకడిఁదిశత్త్రులు సుమ్మీ
జననుత! కామముఁ గ్రోధ,మ్మును లోభము మదము మానమును హర్షంబున్.

వ. కామంబునఁ బాండుండు, క్రోధంబున ననుహ్రాదాత్మజులు, లోభంబున నైలుండు, మదంబున వేనుండు, మానంబున నహుషుండు, హర్షంబునఁ బురంజయుండును హతులగుటయుఁ గామాదులచేత నిర్జితుండు గాక మరుత్తుండు లోకోత్తరుం డగుటయు నెఱింగికొని ధైర్యధురంధరుం డైనధరణీశ్వరుండు కామాదిషడ్దోషంబులఁ బరిహరింప వలయు. 131

క. నరనాయకుండు మధుకర, పరభృతకలహంసబర్హిపన్నగబకసూ
కరచరణాయుధబాలుర, చరితమ్ములు గఱవ వలయు జననుతచరితా. 132

తే. ఉడుగ కెప్పుడు నొనరింపుచుండవలయు, నృపతి కీటకక్రియఁ బ్రతినృపతియందుఁ
దఱి యెఱింగి పిపీలికోత్కరముచేష్టఁ, జూపునది నీతికోవిదు లోచ్ఛద్యపడఁగ. 133

క. విను మవనీపాలనకర్మనియుక్తుం డైనరాజు మహిలో సంక్రం
దనభాస్కరయమచంద్రపవనరూపము లైదు దాల్ప వలయుం దఱితోన్. 134

ఆ. మహితవర్షదానమహిమ నాలుగునెల, లిలకుఁ దనుపానర్చునింద్రుకరణి

నెసఁగ నడుగువారి కొసఁగి మన్ననఁ బ్రజ, ముదముఁ బొందఁ జేయునది విభుండు.

క. ఎనిమిది నెలలును నల్లనఁ, దనకిరణముల భూరసంబు దఱుఁగం గొనుభా
నునిక్రియ సూక్ష్మోపాయంబున నరి గొనవలయు నృపతి భూప్రజచేతన్. 136

క. విమతులఁ బ్రియులం గాల,క్రమమునఁ దెగఁ జూచుయమునికరణిం దా దో
షము లరసి ప్రియాప్రియులను, సముఁడై దండింప వలయు జనపతి పుత్రా. 137

చ. తమతమవర్ణధర్మములు దప్ప కుమార్గమున న్జరించుదు
ష్టమనుజవర్గముం దగినశాంతి యొనర్చుచు నైజధర్మమా
ర్గమునఁ జరింపఁ జేయుమహీకాంతుఁడు వారలపుణ్యసంపద
న్సమధికలీల నొంది దివి సౌఖ్యముఁ బొందఁగఁ గాంచుఁ బుత్రకా. 138

క. వర్ణాశ్రమధర్మంబులు, పూర్ణము లై యుండు నేనృపునిరాష్ట్రమునన్
స్వర్ణదినిజసంగమ సౌఖ్యార్ణవమునఁ దేలఁ గాంచు నానృపుఁ డనఘా. 139

క. నరుల నిజకర్మములఁ ద,ప్పరులం గానిమ్మ ధరణిపాలుఁడు దా న
న్నరులసుకృతములలోన, న్బడయుఁ గొనుచుండు షష్ఠభాగము పుత్రా. 140

వర్ణాశ్రమధర్మనిరూపణము.

క. అని చెప్పిన విని సుతుఁ డి,ట్లను వింటిని రాజనీతు లన్నియు జలజా
సన వర్ణాశ్రమధర్మము, లొనరఁగ నెఱిఁగింపు నాకు నుత్తమచరితా. 141

వ. అని యడిగినం గొడుకునకుఁ దల్లి యిట్లను వినుము దానాధ్యయనయజ్ఞంబు
లను త్రివిధకర్మంబులు బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యులు మువ్వురకు ధర్మంబులు శూద్రు
నకు దానద్విజాతిశుశ్రూషలు ధర్మంబులు మఱియు బ్రాహ్మణునకు యాజనాధ్యా
పనోత్తమప్రతిగ్రహంబులు క్షత్రియునకు ధాత్రీపాలనశస్త్రజీవిత్వంబులు వైశ్యు
నకుఁ గృషివాణిజ్యగోరక్షణంబులు శూద్రునకు సేవయు జీవిక లివి వర్ణధర్మంబు
లాశ్రమధర్మంబు లాకర్ణింపుము. 142

మ. ఉపనీతుం డయి బ్రహ్మచారి వినయం బొప్ప న్గురుం జేరి భ
క్తిపరుం డై పను లెల్లఁ జేయుచు నస్పృహశీలియు న్శాంతుఁడు
న్విపులప్రీతియుతుండు నై సతతము న్వేదత్రయాభ్యాసవా
క్యపటుత్వంబు భజించి సల్పఁ దగు నయ్యాద్యాశ్రమాచారమున్. 143

ఆ. అనఘ బ్రహ్మచారి కవలియాశ్రమముల, కరుగుచోట వినుము వరుస వలన
దిష్ట మైనయట్టి దే యాశ్రమం బైనఁ, జేకొనంగఁ దగు విశిష్టచరిత! 144

శా. దారస్వీకృతియు న్దయాభిరతియు న్ధర్మార్జితార్థక్రియా
స్ఫారత్వంబును దేవపిత్రతిథిపూజాస్థైర్యము న్దీనదా
సీరాజీసుతబాంధవాతురజనశ్రేణీసమృద్ధాన్నస
త్కారోదారతయు న్గణింప గృహికి న్ధర్మంబు లుద్యన్మతిన్. 145

మ. వనితాపుత్త్రసుహృజ్జనావలులపై వైరాగ్య ముల్లంబున
న్దనరం గానకు నేఁగి వల్కలజటాధారుండు సద్బ్రహ్మచ
ర్యనిరూఢుండును గందమూలఫలశాకాహారసంతృప్తుఁడు
న్ఘనబోధామలినాత్మకుం డగుచు వానప్రస్థుఁ డుండు న్నృపా! 146

మ. మతికాలుష్య మడంచి యింద్రియముల న్మర్దించి కామాదిశ
త్రుతతిం ద్రుంచి యసంగుఁడు న్సతతసంతుష్టుండు నారంభవ
ర్జితుఁడు న్నిర్మలుఁడు న్సమాధిపరుఁడున్నిత్యప్రబుద్ధుండు నై
యతి శోభిల్లు నిరంతరంబు విమలైకాంతప్రదేశస్థితిన్. 147

తే. నాలుగాశ్రమములయందు నోలి నుండు, వారిధర్మంబు లెల్లను వరుస నీకు
నెఱుఁగఁ జెప్పితిఁ జెప్పెద నింక వినుము, సర్వవర్ణాశ్రమాప్తసాధారణగుణములు. 148

క. క్షమయు నకార్పణ్యము శౌచము ననసూయయును నానృశంస్యము సంతో
షమును నహింసయు విను సత్యము నెనిమిది వలయు గుణము లఖిలజనులకున్.

సీ. సంక్షేపమున నిట్లు సర్వవర్ణాశ్రమ ధర్మము ల్చెప్పితి తనయ! వినుము
తమతమధర్మము ల్దప్పి దుర్మార్గులై దురితంబు లొనరించునరుల ధాత్రి
ణీశుండు దండింప కెడ నుపేక్షించినఁ బోలియు నిష్టాపూర్తపుణ్యఫలము
లతనికిఁ గావున నతులప్రయత్నపరుం డయి సర్వవర్ణులను రాజు

తే. విహితదండం బొనర్చుచు విమలధర్మ్య, కర్మపరులుగ సతతంబుఁ గావ వలయు
ననిన విని తల్లికతివినయమున మ్రొక్కి, యయ్యలర్కుండు మఱియు నిట్లనియెఁ దండ్రి!

—— గృహస్థధర్మనిరూపణము. ——

తే. జనుల కుపకారముగ గృహస్థునికిఁ జేయఁ,దగిన దెయ్యది విడువంగఁ దగిన దెద్ది?
తనకు సతతంబు నొనరింపఁ దగినయట్టి, దేది ? యనుడు మదాలస యిట్లు లనియె.

చ. అనఘ! గృహస్థధర్మపరుఁ డైన నరుండు త్రిలోకపోషకుం
డనుపమపుణ్యమూర్తి యతఁ డాతనిసంతతధర్మసంపద
న్మునిపితృదేవభూతగణముం గ్రిమికీటకపక్షిసంఘము
న్మనుఁ గనుఁగొంచు నుండుదురు మానక యర్థులు వానివక్త్రమున్. 152

—— త్రయీధేనువర్ణనము ఆయాదేవతలకు బలిహరణవిధియును. ——

వ. ఇట్టిగృహస్థునకుం జేయదగినధర్మంబు వినుము సకలలోకాధారభూతయు ఋగ్వే దాపరభాగయు యజుర్మధ్యయు సామవక్త్రయు నిష్టాపూర్తవిషాణయు సాధు సూక్తరోమయు శాంతిపుష్టిశకృన్మూత్రయు నైనత్రయీకామధేనువునకుం జతుస్తనం బులు స్వాహాకారస్వధాకారవషట్కారహంతకారంబు లన బరగు వానిచే దేవ పితృమునిమనుజవర్గంబులకు నాప్యాయనం బనుదినంబును నాచరింప వలయు నట్లు సేయనిపురుషుండు దామిస్రనరకంబునం బడు మఱియు గృహస్థుండు నిత్యంబును శుచిస్నాతుం డై దేవర్షిపితృతర్పణంబు లొనరించి సుమనోగంధధూపదీపంబుల

దేవతలంబూజించి గృహమధ్యంబున బ్రహ్మకీశానదిశయందు విశ్వేదేవతలకు ధన్వం
తరికిఁ బూర్వదక్షిణపశ్చిమోత్తరంబుల నింద్రయమవరుణసోములకు గృహద్వార
దేశంబున ధాతకు విధాతకు గృహాంగణంబున నాదిత్యునకు నాకాశంబున దైత్య
ప్రేతభూతంబులకు యామ్యాభిముఖుం డై పితరులకును బలు లొసంగి నామ
పూర్వకంబుగాఁ దదాచమనార్థంబు జలంబు లిచ్చి వీడుకొలిపి యిట్లు గృహవిధా
నంబున నఖిలభూతతృప్తి గావించి వైశ్వదేవంబు చేసి. 153

అతిథిపూజావిధానము.

క. విను దివసాష్టమభాగం,బున సదనద్వారమునకుఁ బోయి కడుఁ బ్రియం
బున నతిథి నరయ వలయుం, దనయ తదర్చనకు నెనయె ధర్మవు లెందున్. 154

వ. అ ట్లరసి మిత్త్రుండు నేకగ్రామవాసియుం గానివాని. 155

మ. అతిథిం గాలసమాగతు న్ఘనబుభుక్షార్తుం బథిశ్రాంతు నా
తతమార్గోత్థితధూళిధూసరితగాత్ర స్వేదబిందూత్కరా
న్వితు నజ్ఞాతకులాభిధానుఁ గని యవ్విప్రు న్మహాత్ముం బ్రజా
పతిగా నాత్మఁదలంచుచు న్సుముఖుఁడై భక్తి న్బ్రియత్నంబునన్. 156

క. అతనికులశీలవిద్యా, స్థితు లడుగక యెంతవికృతదేహుం డైన
న్మతి విష్ణునిఁ గాఁ దలఁచుచు, నతిముదమునఁ బూజ సేయునది నిజశక్తిన్. 157

క. అతిథికిఁ బెట్టక కుడిచిన, యతికష్టుఁడు దురితభోక్త యంద్రు మునీంద్రు
ల్సతతపురీషాశనుఁ డై, యతఁ డుండును మీఁదిభవమునందుఁ గుమారా! 158

తే. ఎలమి నెవ్వనిగృహమున కేఁగుదెంచి, యఫలితాశుఁ డై క్రమ్మఱు నట్టియతిథి[త్ర!
తనదుదుష్కృతమాగృహస్థునకు నిచ్చి, యతనిసుకృతమంతయుఁ గొనియరుగుఁబు

ఆ. కాన నతిథిఁ గడవఁ గా దంబుశాకదా,నమున నైన నతనిఁ బ్రముదితాత్ముఁ
గా నొనర్ప వలయుఁ గడుకొని నిజశక్తి,తోడ వినుము ధర్మధుర్యహృదయ. 160

వ. అని చెప్పిన. 161

క. ఒనరింప వలయు శ్రాద్ధం, బనువాసరమును దగంగ నన్నంబున నై
నను నుదకంబున నైనను, దనయ పితృప్రియము గాఁగఁ దద్దయు భక్తిన్. 162

తే. భిక్ష యొకకడియంత యాభిక్ష లనఘ, నాలు గగ్ర మయ్యగ్రము న్నాల్గు హంత
కార మిం దెది యైనను గలిమితోడ, నడరి విప్రున కిడకము న్గుడువ రాదు. 163

చ. నిజవిభవానురూపముగ నెమ్మి నొలర్ప గృహస్థుఁ డిమ్మెయి౯
ద్విజవికలాంగబాలగురువృద్ధసుహృజ్జనకోటి కన్నదా
నజనితతృప్తి పొందఁగ ననారతము న్దగ నాచరించుచు
న్ద్రిజగదభీష్టదస్థితిఁ బ్రదీప్తుఁడు గావలయు న్గుణోజ్జ్వలా! 164

తే. జ్ఞాతి శ్రీమంతుఁ డగునిజజ్ఞాతిఁ జేరి,యును గరంబు దరిద్రుఁ డై యుండె నేని
నతఁడు చేసినదురితంబు లనుభవించు, ననఘ శ్రీమంతుఁ డతనిఁ దా నరయ కునికి.

క. విను పగటియటుల సుత మాపును గృహి విధ్యుక్తకర్మములు సలుపుచు నా
సనశయనభోజనాదుల, ననఘా పూజింపవలయు నతిథిఁ బ్రియమునన్. 166
చ. తనర గృహస్థతాభరముఁ దాల్చి చరించుచునుండునమ్మహా
త్మునికి ననేకభూరిశుభము ల్దగ నెప్పుడు నిచ్చు దేవతా
మునిపితృబాంధవాతిథిసమూహములు న్పశుపక్షికీటకా
దినిఖిలభూతకోటియును దృప్తి యతం డొనరించుట న్సుతా! 167
వ. ఈయర్థంబునఁ నత్రి చెప్పినవాక్యంబు లాకర్ణింపుము. 168
క. తనసదనంబునఁ గల ధనమున ఫలమూలాన్న శాకముల నెయ్యది యై
నను మును విధివంతముగా, నొనరింపక చనదు గృహికి నుపయోగింపన్. 169

నిత్యనైమిత్తికాదికశ్రాద్ధనిరూపణము.

సీ. అని వెండియును నమ్మదాలస యనుఁ ద్రివిధంబు లై యుండు శ్రాద్ధక్రమములు
నరవర నిత్యంబు నైమిత్తికము నిత్యనైమిత్తికంబు ననంగ నోలి
నందు నిత్యము పంచయజ్ఞాశ్రితం బైన యది సుతోదయవివాహాదిభద్ర
వేళలయందుఁ గావింపఁగాఁ బడునది వినుము నైమిత్తిక మనఁగఁ బరగు
తే. నరయఁ బర్వప్రభృతితిథులందుఁ జేయు, నదియ సూ నిత్యనైమిత్తికాఖ్య మంద్రు
విస్తరింతు నైమిత్తికవిధులు మఱియు, నాదువాక్యము లెల్ల మనస్కరింపు. 170
క. తనయోదయాదివేళలఁ, దనరంగాఁ జేయునాభ్యుదయికశ్రాద్ధం
బునఁ బితరులు నాందీముఖు, లనునభిధానమునఁ బూజ్యు లగుదురు పుత్రా 171
క. ధరణీసురయుగ్మములను, వరియించి ప్రదక్షిణముగ వారిని భక్తి
స్థిరుఁ డై యజమానుఁడు తత్పరత న్శుభవృద్ధిపూజ దగు నొనరింపన్. 172
క. విను దధియవమిళితాన్నం,బునఁ బిండము లిడఁగవలయుఁ బూర్వముఖుం డొం
డె నుదఙ్ముఖుఁ డొండెను నై, చనును సదగ్నికరణవిధి సంపాదింపన్. 173

ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధనిరూపణము.

వ. ఇది యాభ్యుదయికప్రకారం బింక నౌర్ధ్వదైహికం బైనయేకోద్దిష్టశ్రాద్ధంబువిధం
బాకర్ణింపుము. 174
సీ. మృతుఁ డైనయతనికి సుతుఁ డతిభక్తితోఁ బ్రతిమాసమును విధియుతము గాఁగఁ
దద్దివసమున శ్రాద్ధం బొనరించుచు నబ్దంబు పరిపూర్ణ మైనఁ జేయు
నది సపిండీకరణాహ్వయశ్రాద్ధంబు ప్రేతత్వమును బాసి పితృత నొందు
నతఁ డంత నేఁటేఁట మృతిదినంబున శ్రాద్ధ మొనరింప వలయు శాస్త్రోక్తభంగి
తే. ననఘ యట్లు యేకోద్దిష్ట మంగనలకు, విను సపిండీకరణము నందనులు లేని
యతివలకుఁ గాదు కార్యము మృతిదినంబు,నందు వారి కేకోద్దిష్ట మర్హ మంద్రు.

సప్తపురుషలేపభాగాదినిర్ణయము.

క. అనఘ సపిండీకరణం,బొనరించుడుఁ బిండలుప్తి నొందుచు యజమా

నునిమూఁడవతాత రయం,బునఁ గలయుం జూవె లేపభుక్పితృగుణముల్. 176

వ. పితయుఁ బితామహుండును బ్రపితామహుండు ననుమువ్వురు పిండసంబంధులు ప్రపితామహునితండ్రినుండి యటమువ్వురు లేపసంబంధులు శ్రాద్ధకర్త యైనయజమానుం డేడవువాఁ డిట్లుసంబంధంబు సాప్తపౌరుష మని మునులు సెప్పుదురు మఱియు వినుము యజమానుని యన్వయంబునం దావిర్భవించి యనేకగతులం బొంది యున్న పూర్వులు నజాతదంతు లగుబాలురు ననస్కృతు లయోగ్యులు నాదిగాఁ గలవారెల్లను నతం డొనరించు శ్రాద్ధంబులయందు జలాన్న వికరణంబులఁ జేసి యాప్యాయితులగుదురు సమ్యక్ఛ్రాద్ధపరుం డైననరునికులంబునం బ్రభవించిన వాని కొక్కరునికిం జెట్టు లేదు కావున శాకోదకంబులనైన నిత్యనైమిత్తికశ్రాద్ధంబు లవశ్యంబు నాచరింపవలయుఁ దదీయకాలంబు లాకర్ణింపుము. 177

శ్రాద్ధకాలము.

క. విమలశ్రద్ధాన్వితుఁడై, యమవసలం దెల్ల నట్ల యష్టకలందుం
గ్రమమునఁ బితృవరుల కవ,శ్యముఁ జేయఁగ వలయు సుతుఁడు శ్రాద్ధము పుత్రా!

వ. ఇష్టశ్రాద్ధకాలంబు వినుము. 179

మ. రవిచంద్రగ్రహణాయనంబులను సంక్రాంతి న్వ్యతీపాత న
ర్హావిశిష్టావని దేవతానివహసంప్రాప్తి న్లసద్ద్రవ్యవై
భవవేళం దనజన్మతారగ్రహదౌర్బల్యంబు వాటింప నం
దు విధిప్రోక్తముశ్రాద్ధకర్మ మనఘా! దుస్స్వప్నముం గాంచినన్. 180

శ్రాద్ధమున నిమంత్రణీయులు.

సీ. యోగీశ్వరుండు నత్యుత్తమశ్రోత్రియుండును జ్యేష్ఠసామగుండును సమస్త
వేదవేదాంగకవిదుఁడు దౌహిత్రుండు నల్లుండు ననఘుపంచాగ్నికర్మ
నిష్ఠాపరుఁడు తపోనిరతుండు పితృభక్తిపరుఁడు సంబంధియు బాంధవుండు
మామయుఁ దన మేనమామయుఁ భాగినేయుండు బుత్విజుఁడు శిష్యుండు మఱియు

ఆ. నధికమంత్రజపపరాయణులును సదా,చారపరులు వినుము శ్రాద్ధమునకు
నర్హులైనయట్టియవనీసురోత్తము,లంద్రు బుధులు గుణగణాభిరామ! 181

శ్రాద్ధమున ననిమంత్రణీయులు.

క. అవకీర్ణి రోగిఁ బౌన,ర్భవు భృతకాధ్యాపకుని నిరాకృతి వేదా
గ్నివిహీను వైద్యు గురుపితృ,వివర్జకుని ముచ్చు సోమవిక్రయిఁ బిశునున్. 182

తే. శ్యావదంతు హీనాతిరిక్తాంగు నంధుఁ,గుండు గోళకు వృషలీపుఁ గునఖిఁ గుష్ఠిఁ
గన్యకావిక్రయి వికర్ము నన్యు శ్రాద్ధ,ములను వర్జింతు రార్యులు పుత్ర! వినుము.

తే. దైవకార్యంబునందుఁ బిత్ర్యంబునందు, సద్ద్విజన్ములఁ బూర్వవాసరమునందు
నధికనియతి నిమంత్రించునది కుమార! వారు నియమస్థులై యుండవలయుఁ గాన.

శ్రాద్ధాచరణవిధానము.

ఉ. శ్రాద్ధమున న్భుజించినధరాసురముఖ్యుఁడు భక్తియుక్తుఁడై
శ్రాద్ధము పెట్టినాతఁడును రాత్రి భుజింపఁగరాదు గామసం
బద్ధమనస్కుఁడై తిరిగి భామలఁ గూడినఁ దత్పితృవ్రజం
బిద్ధగుణాఢ్య! యుండు నెలయెల్లను రేతమున న్మునుంగుచున్. 185

మానిని. కావున విప్రుని మున్ను నిమంత్రణగౌరవయుక్తునిఁ జేయుట మే
ల్భావజుచేఁ బడి భామను గూడినబ్రాహ్మణు మాని గృహస్థుఁడు భూ
దేవుని కాదట భిక్షుకుఁడై చనుదెంచినవానికి నైనను సం
భావన భోజన మారఁగ బెట్టిన భద్రగుణా! పితృతృప్తి యగున్. 186

వ. పితృదేవతలకు శుక్లపక్షముకంటెఁ గృష్ణపక్షంబు ప్రియం బైనయట్లు పూర్వాహ్ణంబుకంటె నపరాహ్ణం బభిమతం బగుటం జేసి. 187

క. కుతపసమాగతసద్ద్విజ,తతియం దొగి విశ్వదేవతల కిరువురనుం
బితృదేవతలకు మువ్వుర, నతిభక్తి నొనర్పవలయు నధికశ్రద్ధన్ 188

సీ. అటుగాక దైవపిత్ర్యములకు నొకఁ డొకఁ డైనను నగు శక్తి కనుగుణముగఁ
దద్విధంబునను మాతామహాదులకును విశ్వదేవతలకు విప్రచయము
నొనరించునది వేఱ యని చెప్పుదురు గొంద ఱెట్లిరుదెఱఁగుల నేర్పఱించి
ప్రాగుదఙ్ముఖులుగాఁ గ్రమమున విశ్వదేవతలను నొగిఁ బితృవరుల నునిచి
ఆ. సప్రదక్షిణంబు నప్రదక్షిణముగ, మంత్రయుతసమస్తతంత్రములను
నధికభక్తితోడ నారెండుదెఱఁగుల,వారలకును జలిపి గారవమున. 189

ఆ. ఇష్టభోజనంబు లిడి కర్త సిద్ధార్థ,ములును దిలలు నచటఁ గలయఁ జల్లి
దైత్యహారిమంత్రతత్పరుఁడై తత్త,దుచితవిధులనెల్ల నొనర సలిపి. 190

వ. వారలు భుజించినయనంతరంబ తదుచ్ఛిష్టసన్నిధిం గుశాస్తరణంబులందు. 191

ఆ. ఎలమి నుభయపక్షములవారలకు భక్తి, వేఱువేఱ పిండవిధి యొనర్చి
వారితిలలతోడ వారికి వారికి, వలయుఁ బిత్ర్యతీర్థకలన మనఘ! 192

క. తదుచితకృత్యము లన్నియు, విదితములుగఁ జేసి కర్త విప్రుల కెల్ల
న్ముదమున దక్షిణ యిడి తా, సదనద్వారంబుదాఁకఁ జని వారి నొగిన్. 193

ఆ. వీడుకొలిపి వచ్చి విహితనిత్యక్రియా, జాత మెల్లఁ జలిపి సకలమిత్ర
బంధుజనులుఁ దానుఁ బత్నిఁ బ్రియంబునఁ, గుడుచునది విశిష్టగుణవరేణ్య. 194

వ. ఇట్లు గృహస్థుండు సమాహితుం డై మహీసురులకుం బరితోషంబుగా శ్రాద్ధంబుఁ జేయునది యని చెప్పి మఱియును. 195

తే. శ్రాద్ధములయందు విను పవిత్రములు మూఁడు
కుతపకాలంబు తిలలును గూఁతుకొడుకు

ననఘ! దాతృభోక్తలకు వర్జ్యములు మూఁడు
తెరువు నడుచుట కినుక వేగిరమనంగ. 196

ఆ. రజతపాత్రచయము రజతకీర్తనమును, రజతదర్శనంబు రజతకథయు
ననఘ! రజతదానమును బితృకోటికి, శ్రాద్ధవేళఁగడు బ్రశస్త మండ్రు. 197

శ్రాద్ధమునందు వర్జ్యావర్జ్యద్రవ్యములు.

వ. అని చెప్పిన మదాలస మఱియు నలర్కున కిట్లనుఁ బితృదేవతలకుం బ్రీతిగా నిడ వలయునవియునుడుగ వలయునవియు నెఱింగించెద నాకర్ణింపుము. 198

క. వినుతగుణ! హావిష్యాన్నం,బున నొక నెల మత్స్యమాంసమున రెండునెలల్
విను లేడిమాంసమునఁ బిత, లొనరఁగ మూన్నెలలు దృప్తి నొందుదురు గడున్.

తే. శశముపిశితంబు పక్షిమాంసంబు పంది, యామిషము వేఁటపలలంబు నధిక మైన
తృప్తి యొనరించు నొగిఁ బితృదేవతలకు, నెలమి నాలుగు నేను నా ఱేడు నెలలు.

వ. ఇఱ్ఱిమాంసం బష్టమాసంబులు దుప్పిమాంసంబు నవమాసంబులు గురుపోతు మాంసంబు దశమాసంబులు తగరుమాంసం బేకాదశమాసంబులు గోవుపాలును బాయసంబును బండ్రెండుమాసంబులు పితృదేవతలకుఁ దృప్తి యొనరించు మఱియుం గాలశాకంబును దేనియయుఁ గయాశ్రాద్ధంబును వారికిననంతకాల తృప్తి నవహించు. 201

క. తిలలు యవలు గోధూమం,బులు గొఱ్ఱలు కోవిదారములు ముద్గము లా
వలు కందులు మినుములు గడుఁ, బోలుపగు నివి కరము యోగ్యములు పితృతతికిన్.

తే. శ్రాద్ధకర్మంబునందు వర్జ్యములు వినుము, పెండలంబును దోస పలాండు వుల్లి
యానుగ మ్మింగునలసందియలు విచార,సారప్రత్యక్షలవణమసూరములును 203

క. కన్నియ కుంకువకును జే,కొన్నధనము పతితువలనఁ గొన్నధనము ద
రోపన్నతి వాదజయమునం, గొన్నధనము శ్రాద్ధమునకుఁ గుత్సితము లిలన్. 204

తే. రాత్రిఁ దెచ్చిననీరు దుర్గంధ ఫేన,పూరితం బగునీరును బొక్కనీరు
సూర్యుఁ డంటనికూపంబునీరు ననఘ, గోవు తృప్తిఁ బొందనినీరు కుత్సితములు.

వ. అజావిమృగీమహిష్యుష్ట్రీస్త్రీలదుగ్ధంబులును సీనినపదిదినంబులోనియావుపాలును వర్జించునది. 206

ఆ. కోడి యూరఁబంది కుక్క నపుంసకుఁ, డసురగణము శ్రాద్ధహాని సేయుఁ
గాన మఱువునందుఁ గావించునది రక్ష, గాఁగ దిలలు ధరణిఁ గలయఁ జల్లి. 207

క. పతితులు సూతకులు రుజా, న్వితులు మలిను లంటి రేని విను ద్రవ్యము వ
ర్జ్యత నొందు రజస్వలచూ, పతినింద్యము శ్రాద్ధవేళయందుఁ గుమారా. 208

సీ. విను కేశకీటకాన్వితము వస్త్రానిలాహతము దుర్గంధసంయుతమును శున
కాదినిరీక్షితం బైనది పర్యుషితము నివి యెల్ల వర్జ్యములు సుమ్ము

పాటించి భక్తితోఁ బాత్రములందు యోగ్యములును జపులును నైనయట్టి
యాహారములు పెట్టునది పితృకోటికి నవి వారి కర్హంబు లై ఫలించు
ఆ. నతులయోగధరులు పితృవరు ల్గానఁ ద,దర్థముగ మహాత్ము లైన యోగి
జనులఁ బ్రీతితోడ శ్రాద్ధకర్మమునందుఁ, బూజసేయవలయుఁ బుత్ర! వినుము 209
తే. భవ్యవిప్రసహస్రంబు పఙ్క్తి నొక్క, యోగి యగ్రాసనస్థుఁ డై యుండె నేని
యతఁడు దాతనుభోక్తల నంబుపూర, గతులఁ బోతంబువిధమునఁ గడవఁ బెట్టు.

—పితృగీతలు.—

వ. ఈయర్థంబునం దొల్లి రైలుం డనుమహీపతికిం బితృదేవతలు చెప్పినగీతలు బ్రహ్మ
వాదులచేత వినంబడు వాని వినుము. 211
ఉ. ఎన్నఁడు పుట్టు నొక్కొ సుతుఁ డెవ్వని కైనను మత్కులంబునం
జెన్నుగఁ బిండసంస్కృతి విశిష్టతరం బగుయోగిభుక్తశి
ష్టాన్నమునం బొనర్చుసుగుణాన్వితుఁ డంచును గౌతుకంబున
న్నన్నుతకీర్తిధుర్య! పితృసంఘము గోరుచునుండు నెప్పుడున్. 212
సీ. గయఁ బిండ మొండెను ఖడ్గమాంసం బొండెఁ గాలశాకం బొండె గవ్య మొండెఁ
దగఁ దిలాఢ్యం బగుద్రవ్యచయం బొండె భాద్రపదాపరపక్షమునఁ ద్ర
యోదశీ మఘమధుయుతము పాయస మొండె మద్వంశజుఁడొకండుమాకునిడఁడె
కొని చనఁ గాంచెద మినలోకమున కేము నని కోరుఁ బితృకోటి యట్లు గాన
తే. నర్థిఁదృప్తులఁ గావించునది సమగ్ర, పూజనంబులఁ బితరులఁ బుత్ర! వారు
తృప్తి వసురుద్రులకును నాదిత్యులకును, జేయుదురు తారకాగ్రహశ్రేణులకును.
క. పితృగణముశ్రాద్ధసంతర్పిత మై మనుజులకు నిచ్చుశ్రీవిద్యాయు
స్సుతబహుధనసామ్రాజ్యస్థితులును స్వర్గాపవర్గదివ్యసుఖములున్. 214
వ. అని చెప్పి యయ్యోగిమాత తిథినక్షత్రంబులయం దొనర్చు కామ్యశ్రాద్ధఫలంబులు
సెప్పం దలంచి యి ట్లనియె. 215

—కామ్యశ్రాద్ధములు.—

సీ. విను మాదిదినమున విత్తంబు విదియను ద్విపదచయంబు తృతీయ నిష్ట
వరము చతుర్థియం దరివినాశనము పంచమి లక్ష్మి షష్ఠిఁ బూజ్యత్వమహిమ
సప్తమి నొగి సర్వసైన్యాధిపత్య మష్టమి నభివృద్ధి నవమి వధూస
మాగతి దశమిఁ గామ్యార్థసంపత్తి యేకాదశి నగణితవేదసిద్ధి
తే. జయము ద్వాదశి నాయురైశ్వర్యపుష్టి, కీర్తి మేధాప్రజాస్ఫూర్తి కెరలుఁగామ్య
దేవదినమునఁ బితృదేవతావళులకు, శ్రాద్ధములు భక్తి నొనరించుజనుల కెపుడు.
క. తరుణవయస్కతఁ జచ్చిన, నరులకు శస్త్రమృతు లైననరులకుఁ దనయుల్
నరవర! శ్రాద్ధము భక్తి, స్ఫురణమతిం జేయవలయు భూతదినమునన్. 217
క. పితృవరుల కమావాస్య ని,యతమానసుఁ డై యతిప్రయత్నముతో నం

చిత శ్రాద్ధం బొనరించిన, యతఁ డభిమతసిద్ధిఁ బొందు నమరతఁ బడయున్. 218
సీ. స్వర్గసౌఖ్యము పుత్త్రసంపద తేజంబు శౌర్యంబు సుక్షేత్రచయము పుష్టి
సుతలబ్ధి వంశముఖ్యత సుభగత్వంబు ప్రకటవిశ్రాణనాపత్యమహిమ
శ్రేష్ఠత సంతానసిద్ధి వాణిజ్యలాభము విశిష్టత సార్వభౌమపదవి
యాధిపత్య మనామయమ్ము యశ మ్ముశోకత పుణ్యలోకంబు కనక మాగ
తే. మాప్తి వైద్యప్రసిద్ధి యజావివృద్ధి, వనిత రజత మశ్వము లాయు వనఘ కలుగుఁ
గృత్తికాద్యష్టవింశతికీర్త్యతారకలందు శ్రాద్ధంబు నొగిఁ జేయునార్యతతికి. 219

వ. కావునఁ గామ్యశ్రాద్ధంబు లీనక్షత్రంబులం జేయునని యిట్లు గృహస్థుండు హవ్య కవ్యంబుల దేవపితృగణంబుల రుచిరాన్నపానంబుల నతిథిబాంధవభృత్యభిక్షు భూతపశుపిపీలికాదులనుం బరితుష్టి నొందించుచు సదాచారపరుండు గావలయు నని స నలర్కుండాచారప్రకారం బెట్టి దెఱింగింపు మనవుడు మదాలస యి ట్లనియె. 220

సదాచారప్రకారము.

క. ఆచారము వలయును గృహిక,నాచారుం డిందుఁ బరమునందును రెంట
న్నీచత్వంబున నొందు స,దాచారపరుండు పూజ్యుఁ డగు విమలమతీ!. 221
క. దానము దపమును యజ్ఞము, మానుగ సఫలత్వ మొందు మహితాచారా
నూనునకు సదాచారవి,హీనునకు విఫలత నొందు నిద్ధవిచారా!. 222
క. కావున నాచారంబు శు,భావహ మట్లగుట నీవు నవహితమతివై
కావింపు తత్స్వరూపము, శ్రీవిలసితమూర్తి! నీకుఁ జెప్పెద వినుమా. 223
క. అనుపమవర్గత్రయసా,ధనమహితోద్యోగపరతఁ దనరు గృహస్థుం
డనఘ! యిహాముత్రలయం, దనవరతాభీష్టసిద్ధి నభిరమ్యుఁ డగున్. 224
సీ. ఒనరంగ బ్రాహ్మముహూర్తంబునందు మేల్కనుట ధర్మార్థచింతనము సేత
సంకల్పితస్నానసంధ్యాజపాగ్నిహోత్రాదినిత్యక్రియ లాచరించు
టాదిత్యునుదయాస్తమయములఁ జూడమి యనృతంబు పల్కమి యలుక లేమి
యపవాదపురుషవాక్యప్రలాపంబుల నుడుగుట నగ్నులై యున్న యన్య
ఆ. వనిత నైన నాత్మవనిత నైనను గనుఁ,గొనమి యంత రానివనితదర్శ
నంబు తదభిభాషణంబు మానుట సదా,చార మండ్రు బుధులు జనవరేణ్య! 225
ఆ. విష్ఠ యుముక పెంకు వెలిమిడి మూత్రంబు, బొగ్గు కేశచయము భూమిసురుల
చేను ప్రాంత మైనచీర శ్రాద్ధభూపర,స్థలము గాలఁ ద్రొక్కఁ దగదు పుత్త్ర! 226
తే. దర్పణాలోకనము దంతధావనంబు, వెండ్రుకలను నైగసేయుట వినుము దేవ
తార్చనము లివి గృహికిఁ బూర్వాహ్ణమున నె,యాచరింపంగవలయు గుణాభిరామ!
తే. వార్చి వాఙ్మనోనియతితో వలను గలిగి,యుత్తరంబొండెఁ దూర్పుదిక్కొండెఁ జూచి
జానుమధ్యంబునందు హస్తంబు లుండఁ,గుడుచునది పవిత్రాన్నంబు గుణవరేణ్య.

ఆ. పసులమందలోన భసనతీర్థాశ్రమ,వర్త్మములను జేయవలదు మూత్ర
మధికదోష మందు రనఘ! విణ్మూత్ర వి,సర్జనంబు పవనజలములందు. 229

సీ. ఒడలికి నుపఘాత మొదవినప్పుడు దక్క దోషంబు సు మ్మన్న దోషగణాస
మెంగిలితోఁ బల్క నేమియుఁ జదువ గో ధరణీసురాగ్నులఁ దనశిరంబు
నంట రవీందుతారావళిఁ గనుఁగొనఁ దగదు వర్జ్యములు ప్రత్యక్షలవణ
మును భిన్నభాజనంబును విశీర్ణాసనశయ్యలు తినుచుండి చనదు వార్వ
తే. నొక్కయెడు గైన గురుల ప్రత్యుద్గతియును,వందనము నర్చనంబును వలయు నాను
కూల్యమును జేయవలయును గురునియెడ ది,గంబరత శయనింప నీ రాడఁ గాదు.

చ. విను పయిచీర లేక సురవిప్రుల నర్చన సేయఁ జెల్ప భో
జన మొనరింపఁ గాదు దివసంబును రేయును బురీషమూత్రస
ర్జనముఁ గుబేరదక్షిణదిశాముఖతం దగు నాచరింప మ
ర్త్యునికి నిజేచ్ఛఁ జేయ నగు రోగముఁ బొందినయప్డు డప్పునుల్. 231

సీ. తలతీఁట యిరుచేలఁ దగదు గోఁకగ నిమిత్తము లేకయుముఁదలఁ దడుపఁ దగదు
తల నున్ననూనియ దగ దంగమునఁ బూయఁ దగదు వేదం బనధ్యాయతిథులఁ
జదువంగ నొరుచీర జన్నిదంబు ధరింపఁ దగ దన్యుచెప్పులు దగదు తొడుగ
భూతాష్టమీపర్వములయందుఁ దగదు తైలాభ్యంగమును నంగనానుభవము
ఆ. కాలు కాలఁ దోడయఁ గాదు మర్మం బౌడ,నాడఁ జనదు గొండియంబు దగదు
వ్యసని మూర్ఖు మత్తు నధము హీనాంగు సౌం,దర్యరహితుఁ జూచి తగదు తెగడ.

క. తెరు విచ్చి తొలఁగవలయుం, బురుషుఁడు విప్రునకు ధరణిపుని కార్యుని కా
తురునకు గర్భిణి కంధుని, కుసుభారవహునికి రిపున కున్మత్తునకున్. 233

క. గుడియును నగరునరులు వో,యెడితెరువును రచ్చమ్రాఁకు నెక్కుడువిద్యం
గడ చనినయతని వినయం, బడరఁ బ్రదక్షిణము సేయునది నరుఁ డనఘా!. 234

క. శిరమున నగస్త్యుఁ డొండెను, సురనాథుం డొండె నుండ సుష్టిఁ గనఁ దగు
న్నరుఁ డుత్తరపశ్చిమముల, శిరముగ నిద్రించు టొగ్గు సేయుఁ గుమారా!. 235

సీ. స్నాతుఁడై మెయినీరు చేతఁ దోడయఁ జీర నార్ప వెండ్రుకలు విదుర్పఁ గూడ
దాలేపనంబు నీళ్ళోదకము స్నకర్తవ్యంబు రక్తాసితములు పీత
దళములు నైనవస్త్రము లధార్యములు చిరోషితములును బర్యుషితములును .
శుష్కతరమ్ము లిక్షుక్షీరపిష్ట శాకములును బలలవికార మైన
తే. యవియు నెల్లను విను మభోజ్యములు రేపు
మాపు గుడుచుట విధ్యుక్తమార్గ మనఘ
సవితృనుదయాస్తమయములశయన మెగ్గు
నిట్లు గూర్చుండు నెడ మేలునెపుడువలయు!. 236

మ. పరదారాగమనంబునం గలుగుపాపం బెక్కు డత్యంతదు
స్తరమా యాయుఃక్షయ మాచరించు నయుతేష్టాపూర్తము ల్వేసిన
న్హరియించు న్సురలోకము న్యశము నిత్యైశ్వర్యము న్గావున
న్నరుఁ డన్యాంగనపొంతఁ బోవమి గడు న్ధర్మంబు ధర్మాత్మకా!. 237

క. విను సురువును దుర్గంధం,బును లేనిపవిత్రవారిఁ బూర్వముఖుం డొం
డె నుదఙ్ముఖుఁ డొండెను నై,యనఘ! యశబ్దముగ వార్చునది కడు నియతిన్. 238

సీ. దంతతాడనమును దనుతాడనము చేత నింద్యంబు సంధ్యల నిద్ర గుడుపు
సురతంబు చదువును దురితంబుఁ జేయుఁ బూర్వాహ్ణ మధ్యాహ్న పరాహ్ణ వేళ
లమర మనుష్యపిత్రర్చనలకు మేలు క్షౌరకార్యములకుఁ గరము లెస్స
ప్రాగుదఙ్ముఖతలు పరులకు నుపతాప మొనరించుపను లెప్డు నుడుగవలయు
తే. జంతుచయము నొప్పింపంగఁ జనదు కన్యఁ,గులజ నైనను రోగిణి గొనఁటిఁ జెనఁటిఁ
బరిణయం బగు టొప్పదు భార్యఁ బ్రీతి,నరసి రక్షించునది తగ దాత్మ నీకు. 239

ఆ. అంటరానిదాని నఖిలవర్ణులకును, ననఘ! నాల్గురాత్రు లంట రాదు
కొడుకు సమదినమునఁ గూఁతురు విషమది,నమునఁ బుట్టు నెఱిఁగి నడువవలయు.

ఆ. పంచపర్వములను బగలు సంగనఁ బొందు,నతని కుద్భవింతు రధికపాప
యుతులు సుతులు సంధ్యనుగ్మలి నాదటఁ,గూడె నేని యతఁడు పేడిఁ గాంచు.

వ. క్షౌరక్రియాంగనాసంగమావసానవమన శ్మశానప్రదేశంబుల సచేలస్నానంబు సేయుట గురుద్విజరాజమంత్రిపతివ్రతాతపస్విలయందుఁ బరివాదపరిహాసంబులు పరిహరించుట యత్యున్నతాతినీచంబు లగుశయనాసనంబులు వర్జించుట ధవళాంబరకుసుమానులేపనంబులు ధరియించుట మాంగళ్యవేషభాషణంబు లంగీకరించుట యాచారంబు లని మఱియును. 242

సీ. మత్తుఁ డున్మత్తుఁ డుద్వృత్తుఁ డసత్త్వుండు దుర్వినీతుఁడు చౌర్యదూషితుండు
లుబ్ధుఁ డతివ్యయలోలుండు శత్రుఁ డబద్ధుండు బంధకీభర్త హీనుఁ
డతిబలవంతుఁడు నతినిష్ఠురుఁడు నింద్యుఁ డనువీరితోడ సఖ్యంబు చనదు
తగు మహీపాలబాంధవబుధదీక్షితస్నాతకాద్యుత్తమజనులతోడ
తే. ఋత్విగాదుల నాద్వర నెఱిఁగి పూజ,సేయునది యాశ్రయించి విశిష్టభక్తి
నేఁడు గాల ముండిన వారి నెపుడు విడువ,కర్థి రక్షింపవలయు శక్త్యనుగుణముగ.

శా. అంగుష్ఠాంతరరేఖ యాచమనయోగ్య బ్రాహ్మ్యతీర్థంబు సు
ష్మాంగుష్ఠంబునఁ జుట్టవ్రేలియెడఁ బిత్ర్యం బైనతీర్థంబు నా
సంగుళ్యగ్రము దైవతీర్థమునఁ బొల్పారుఁ ఋషిప్రీతి యో
జం గావించుఁ గనిష్ఠి కాద్య మగుప్రాజాపత్యతీర్థం బనన్. 244

తే. దేవమునిపితృతతికిఁ దత్తీర్థములను,చేయునది కృత్యములు తప్పఁ జేయవలవ
దాభ్యుదయికపితృక్రియ కర్హ మండ్రు,దివ్యమునులు ప్రాజాపత్యతీర్థ మనఘ!.

వ. హుతవహు నాహుతులం బూజించి గృహబలి యాచరించి వైశ్వదేవం బాచరించి దేవతోద్దేశంబున వేఱువేఱ బలిదానం బాచరించి మఱియును. 246

చ. అనలము నోర నూఁదఁ దగ దగ్గియు నీరును నొక్కమాఱు తేఁ
జనదు విలంబనంబు నిజశౌచవిధానమునందుఁ గూడ దె
గ్గొనర గురుండు దేవతలు నుండఁగ నద్దెసఁ గాళ్ళు చాఁచు ట
ర్థి నిగుడఁ గ్రేపుఁ జన్గుడుపు ధేనువుఁ గొట్టుట తప్పు పుత్రకా!. 247

క. ఎచ్చట శ్రోత్రియుఁడును ధన,మిచ్చునతఁడు నీరుగలుగు నేఱును వెజ్జు
న్నచ్చికయును లేకుండును, నచ్చుట వసియింప వలవ దభినుతచరితా!. 248

క. జితశత్రుఁడు బలవంతుఁడు, నతిధర్మపరుండు నైనయవనీశుకడ
న్మతిమంతుల కుండఁ దగుఁ గు,పతికడ వసియించునతఁడు పడయునె సుఖముల్?

క. ఎందలిజను లవనీతిం,బొందక మత్సరముపొంత పోవక పరమా
నందమునఁ గూడి యుండుదు, రం దుండుట పరమసుఖము నాపాదించున్. 250

క. ఎం దెల్లమందులును గల, వెందుఁ గృషీవలులు ధనికు లెందు ధరణి చె
న్నొందు బహుసస్యదాయిని, యందు న్నివసింపఁ దగు సుఖార్థులు పుత్రా!. 251

వ. అని చెప్పి యింక వర్జ్యావర్జ్యంబులు వర్జ్యంబులకుం బ్రతిక్రియలుం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 252

సీ. ఘృతయుక్తిఁ జిరపర్యుషితమయ్యు భోజ్య మా నన్నంబు గోధూమయవలు నేర
పునఁ జేయఁబడినవి విను ఘృతాక్తములు గాకున్న నవి ప్రాఁచి గావు మత్స్య
కూర్మశల్యశశకగోధాప్రజంబులు భక్షణార్హము లూరఁబంది కోడి
యనుపయోగ్యంబౌషధార్థమై సేవింపనగుఁ బ్రోక్షితం బైనయామిషంబు

ఆ. పసిఁడి వెండి రాగి పవడంబు శంఖంబు, నీరుపాలు పెరుగు కూరగాయ
మౌక్తికంబు మణులు మనుజునియొడ లంబు, నేచనమున శుద్ధిఁజెందు నన ఘ. 253

పాత్రాదిశుద్ధి.

తే. అరయ నుపహతి వాటిల్లినట్టిచోట, నాజ్యతైలాభ్యుపేతభాండావలులకు
నేళ్ల నీళులనొండె వేనీళ్లనొండె, గడువ తాతఁ దోమిననొండెఁ గలుగు శుద్ధి. 254

క. విను శూర్పధాన్యకృష్ణా,జినముసలోలూఖలములు చీరలపెనుబ్రో
వును శుద్ధిఁ బొందుఁ బ్రోక్షణ,మున నిట్టుల నుష్ణతోయముల వల్కలముల్.

సీ. భసితోదకములఁ గార్పాసోద్భవంబులు దారుశృంగాస్థిదంతములు శుద్ధిఁ
బొందు మృద్భాండము ల్పునరగ్నిసంస్కృతి నతిశుద్ధిఁ దాల్చుఁ బణ్యంబు భైక్ష
మును గారుహస్తంబు వనితాముఖము నిజస్తన్యపానాసక్తతనయవలియు
దుర్గంధబుద్బుదదూష్యతఁ బొరయని యూటనీరును శుచు లుర్వి దహన

తే. మార్జనంబులఁ గాలక్రమమున గోచ,యంబు ద్రొక్కిన వినుము గృహంబు మన్ను
గలయఁ ద్రొక్కినఁబూసిన నలికినను న,లంకరించిన శుద్ధి నుల్లాస మొందు. 256

తే. మనుజకృతతటాకాదుల మన్ను ముద్ద, లైదు పుచ్చుక సుస్నాన మాచరింపఁ
జనదు దేవఖాతము లగుసరసులందు, బావులందును నదులందు వలదు వత్స!. 257

సీ. అన్నంబు గోవు మూర్కొన్నఁ గీటక మీఁగ వెండ్రుక లం దున్న విమలభూతి
యుతజలప్రోక్షణ నతిశుద్ధ మగు భసితమునఁ గాంస్యంబు నామ్లమునఁ దామ్ర
మును క్షారమున సీసమును దగరంబు పై పై వారి చల్ల ద్రవనిచయములు
శుద్ధి వహించు రశ్ములు రజోగోవహ్ను లశ్వంబు మారుత మవని నీళ్ళ
తే. బిందువులు మక్షికలు గీడుఁ జెందియునుబ, వి త్ర తనె పొందు నెప్పుడువిను మజాశ్వ
వదనములు పక్షికులముఖవిదళితంబు, లై పడినఫలములు శుచు లండ్రు బుధులు.

క. ఇనశశికరపవనస్పృ,ర్శనముల నతిశుద్ధిఁ బొందు శయ్యాయానా
సనయానపాత్రమార్గము, లును దృణమును బణ్యములును లోకస్తుత్యా! 259

ఆ. అంటఁ గానిదాని నంత్యజుఁ బతితు శ,వంబుఁ జేడి నగ్నుఁ బరవధూప
రాయణుని నధర్మరతు మృతహారకుఁ, జూచి సేయవలయు నాచమనము. 260

ఆ. కోడి నూరఁబందిఁ బేడిఁ జండాలుని, నక్కఁ గుక్కఁ గృతకనారిఁ బతితు
ననఘ! పిల్లి నెలుక నాశౌచి సూతిక, నంటెనతఁడు నీళు లాడవలయు. 261

క. ఏనరుఁడు సదాచారవి, హీనుం డేనరుఁడు భూసురేంద్రత్యక్తుం
డేనరుఁడు ధర్మబాహ్యుం, డానరుఁ డఘభోక్త యగునరాధముఁడు సుమీ! 262

బ్రాహ్మణాదులయాశౌచప్రకారము.

వ. కావున నిత్యకర్మకలాపంబు ప్రయత్నంబున ననుష్ఠింపవలయు కాని ననుష్ఠింపవల
వనిదినంబులు మరణజన్మంబులందుఁ గల వాకర్ణింపుము. 263

క. పదిదినములు బ్రాహ్మణులకుఁ, బదియును మఱి రెండు ధరణిపాలురకు నొగి
న్బదియేను వైశ్యులకు ముప్పది శూద్రుల కఖిలకర్మబాహ్యత వలయున్. 264

సీ. ప్రథమచతుర్థసప్తమనవమదినంబు లస్థిసంచయమున కర్హములు చ
తుర్వర్ణులకును జతుర్థాహముల నగు నగ్నివిషంబుల నంబువులను
శస్త్రంబులను ననశనవిధిఁ బ్రాయోపవేశంబునను బరదేశమునను
సన్న్యాసమున బాల్యసమయమునను మృతులైన సద్యశ్శౌచ మావహిల్లు
ఆ. ననఘ! మూఁడుదినము లాశౌచ మండ్రు గొం,దఱు మునీంద్రులతులధర్మయుక్తి
నెన్ని నెలలబాలుఁ డీల్గె నన్ని దినంబు, లశుచిభావ మొందు విశదకీర్తి! 265

వ. తమతమసూతకదినంబులు చనిన నఖిలవర్ణులును సుస్నాతులై నిజకర్మంబు లనుష్ఠిం
చునది యివ్విధంబున గృహస్థులు ధర్మార్థకామంబులు పరస్పరవిరోధులు గాకుండ
నవలంబించి సదాచారపరులై యిహపరసుఖంబులు వడయుదురని మదాలస
బహుప్రకారంబులఁ జెప్పిన కర్మకాండవిధంబు విని యలర్కుం డానందభరితుం
డయ్యెనని చెప్పి వెండియుఁ దండ్రికి జడుం డిట్లనియె. 266

అలర్కుఁడు రాజ్యభోగము లనుభవించుట.

ఉ. అంతమనోహరప్రకటయౌవనలీల యలర్కుఁ బొందె న
త్యంతమదోల్లసద్విభవ మైంద్రగజేంద్రముఁ బొందినట్లు స
త్కాంతికళావిలాసము సుధాకరుఁ బొందినయట్లుదాత్త వా
సంతికవిభ్రమంబు విలసత్సహకారముఁ బొందిన ట్లొగిన్. 267

వ. ఇట్లభినవయౌవనుం డై. 268

ఉ. దారపరిగ్రహంబును నుదారగుణైకపరిగ్రహంబు వీ
రారిభయంకరోత్కటపరాక్రమకేళిపరిగ్రహంబుఁ బొ
ల్పారఁగఁ దండ్రియాజ్ఞఁ దనయౌదలఁ దాల్చి యలర్కుఁ డొప్పె నా
శారదనీరదేందువిలసద్యశుఁ డై బహుపుత్త్రవంతుఁ డై. 269

ఉ. అంత ఋతధ్వజుండును ననంతజరాగురుభారధుర్యతా
శ్రాంతి వహించి మేదినిభరంబు వహింపఁగ నోహటించి య
త్యంతగుణాభిరాముని నిజాత్మజుఁ బట్టము గట్టి ప్రీతితో
నింతియుఁ దానుఁ బేరడవి కేఁగి తపం బొనరించె వేడుకన్. 270

వ. అప్పుడు మదాలస మహనీయమంగళకరం బగునొక్కగాంగేయమయాంగుళీయ
కంబు కొడుకున కిచ్చి పరమహితంబు లగువాక్యంబుల నతని కిట్లనియె. 271

మదాలస యలర్కున కొకయుంగరంబిచ్చి హితోపదేశము సేయుట.

చ. అనఘ! మమత్వబద్ధుఁడు గృహస్థుఁడు సంతతసర్వదుఃఖభా
జన మటు గాన నెప్పుడు విషాదము బంధువియోగవిత్తనా
శనరిపుపీడలం గడు నసహ్యతరం బగు నేని యప్పుడీ
కనకమయాంగుళీయకము గ్రక్కున నేర్పడఁ బాపి యిందులోన్. 272

వ. సూక్ష్మాక్షరంబుల నేను లిఖయించి యిడినకనకమయశాసనపట్టిక పుచ్చికొని చదువు
కొనునది యని యాదేశించి యతని నుచితాశీర్వాదంబుల నభినందించెఁ గువలయా
శ్వుండు నట్లు పుత్త్రునికిం బూజ్యం బైనసామ్రాజ్యం బిచ్చి మదాలసాసమన్వి
తుండై తపోవనంబు కరిగె నంత. 273

అలర్కుఁడు రాజ్యముసేయుట.

చ. అతులపటుప్రతాపమహిమార్కుఁ డలర్కుఁ డపారశౌర్య ని
ర్జితరిపువీరుఁ డార్యనుతశీలుఁడు పాలనకేళిలోలుఁ డై
యతిశయలీల నేలెఁ జతురబ్ధిపరీతమహీతలంబుఁ గ
ల్పితవివిధాధ్వరుం డగుచుఁ బ్రీతి ననేకసహస్రవర్షముల్. 274

వ. మఱియును. 275

ఉ. ధర్మమున న్ధనంబు సతతంబు ప్రవృద్ధము గా ధనంబున
న్ధర్మము తొంగలింప ధనధర్మవిరోధులు గానికామభో

గోర్మల నొప్పుసంస్కృతిసుఖోదధిఁ దేలుచు నించు కేనియు
స్వర్మవిరక్తి లేక బహుకాల మలర్కుఁడు ప్రీతి నుండఁగన్. 276

చ. అనఘ! తదగ్రజుండు విపినాంతరవాసిసుబాహుఁ డయ్యల
ర్కునవిజితేంద్రియత్వమును గుత్సితరాజ్యమమత్వము స్థనా
ర్జనకలితత్వము న్విని కరం బెద రోసి యహో! యితండు క
ర్మనిగళబద్ధుఁడై కడుఁ బ్రమత్తత నొందునె యిట్లు మూఢతన్?. 277

వ. అని చింతించి. 278

చ. అతనిసమగ్రబోధమహిమాన్వితుఁ జేయుదు నుపాయ మమ్మహా
మతి మదిఁ గాంచి తద్రిపు సమందపరాక్రముఁ గాశిరాజు నా
తతచతురంగసైన్యఘనదర్పమహోజ్జ్వలుఁ గానఁ బోయి తా
నతివినయంబుతోడఁ బ్రియమారఁగఁ జేరి సుబాహుఁ డిట్లనున్. 279

చ. శరణము గమ్ము నాకు నృపసత్తమ! నాయనుజుం డలర్కుఁ డు
ద్ధురుఁ డయి రాజ్య మంతయును దుర్వినయంబునఁ దాన కొన్న వాఁ
డరిమదభేది నా కొసఁగు మాతని నిర్జితుఁ జేసి నావుడు
స్థిరుఁ బనిచె న్సుబాహునునుజన్మునిపాలికి నమ్మహీశుఁడున్. 280

క. పనిచిన నరిగి యలర్కునిఁ, గని చరుఁ డోయవనినాథ! కాశీశ్వరుఁ డి
మ్మని యానతిచ్చెను సుబాహుని కిమ్మా రాజ్య ముడుగు మెండుదలంపుల్.

చ. అనిన నలర్కుఁ డల్కయును హాసము మోము నలంకరింపఁ గా
శినృపతిదూతవో తగవు సెప్పితి లెస్స సుబాహుఁ డేఁగుదెం
చి నను ధరిత్రి మైత్రి విలసిల్లఁగ వేఁడిన నిత్తుఁ గాక మా
జనపతియాజ్ఞ కే వెఱచి శౌర్యము ధైర్యము దక్కి యిత్తునే? 282

వ. అనిన విని దూత చని యలర్కుపలుకులు కాశీశ్వరునికిం జెప్పిన సుబాహుండు బాహువీర్యమహనీయుం డగుమహీపతికి నోరు వేఁడికొనుటయు ధర్మంబు గా దని యూరకుండె నప్పుడు. 283

సీ. చతురంగబలపదాహతి నిల గంపింపఁ గాశీశ్వరుం డలర్కక్షితీశు
పైఁ జని సామదానాద్యుపాయప్రయోగసామగ్రిఁ దదీయసామంతదుర్గ
పాలాటవికబలావలుల నెల్లను వశగతులను గావించి యతనిపురము
చుట్టును విడిసిన బ్రుక్కి తల్లడ మంది యతఁ డల్పబలుఁడును నరినిపీడ్య
తే. మానుఁడును నిస్సహాయుండు హీనధనుఁడు, నై విషాదంబు నార్తియు నాత్మఁ జాల
నగ్గలించినఁ దల్లిప ల్కుపుడు దలఁచి, యొనర నయ్యంగరంబునం దున్న యట్టి. 284

వ. పరిస్ఫుటాక్షరభాసురం బగుశాసనంబు పుచ్చికొని చూచి. 285

క. సంగంబు విడువవలయును, సంగము విడువంగఁ గడు నశక్య మయినఁ జే
యంగవలయు సత్సంగము, సంగరుజకు నౌషధంబు సద్జన మిలన్. 286

క. కామము హేయము విడువం, గా మదికిని శక్య మెట్లు గాకున్న ముము
క్షామతి వలయుం గలవే, కామవ్యాధికి ముముక్షఁ గడచినమందుల్. 287
క. అని పెక్కుమారు లతిముద, మున నాపద్యములు చదివె ముత్పులకంబు
ల్దనువునఁ బొదుకొనంగా, మన మలర మదాలసాకుమారుఁడు తండ్రీ! 288
వ. అట్లు చదివి యమ్మహాత్ముండు శ్రేయంబు పురుషునకు ముముక్షం బోలనొండు గలుగ
దది యుత్తములసేవం గాని జనింపదనుచు మనమున నిశ్చయించి యప్పుడు
రహస్యవృత్తిం జని. 289

అలర్కదత్తాత్రేయసంవాదము.

క. ఆయుర్వీశుఁడు దత్తా, త్రేయుం గరుణావిధేయు దేవమునిగణ
ధ్యేయు నసంగత్వమహా, స్థేయు విషయరిపుబలావిజేయు నమేయున్. 290
వ. కని దండప్రణామం బాచరించి యంజలి యొనర్చి యార్తుం డగుచు ని ట్లనియె.
క. శరణార్థి నైననాకును, శరణ మగుము జన్మమరణజనితవ్యాధు
ల్హారియింపుము నాదుఃఖము, కరుణింపుము నన్నుఁ జూడు కామథరార్తున్. 292
తే. అనిన ముని యట్లు చేసెద నధిప! చెపుము, వగవఁ గత మేమి నీకు నెవ్వండ నేను
నసట యెవ్వని దగునొక్కొ యని వివేక, దృష్టిఁ బరికింపు నిను నీవె తెలిసికొనుము.
క. అంగంబులు చింతింపు ద, దంగిం బరికింపు మది నిరంగునిఁ గనుఁగొ
మ్మంగీకృతనిజబుద్ధి స, సంగుఁడవై యెఱుఁగు మధిప సర్వాంగములన్. 294
క. అనిన నతఁడు నయోగీం, ద్రుని కారుణ్యమునఁ ద్రివిధదుఃఖస్థాన
మ్మును నరసి యపుడఁ గనుఁగొని, తనుదా నవ్వుచును ననియెఁ దత్త్వజ్ఞుం డై. 295
సీ. నేల నీ రనలంబు గాలి నభం బను నేనింటిపొడ వైనయీశరీర
మును మనంబును బుద్ధియును నహంకారంబు గా నేను నిత్యుండఁ గాన నెపుడు
శారీరమానసాధారము లౌసుఖదుఃఖము ల్నాకవి దూరతరము
లత్యంతసంబంధ మైనదేహము తదీయంబు గా దనిన నాగాశ్వరథధ
తే. నాదిసంబంధ మెక్కడియది విరోధి, యెవ్వఁ డింకఁ బురభ్రాంతి యేల యనుచుఁ
బరమవైరాగ్యసుజ్ఞానభరితవిమల, మానసుండై యలర్కుండు మఱియు ననఘ. 296
తే. ఆకసం బొక్కటియ యెట్లనేకఘటము, లందుఁ బెక్కయి తోఁచుఁ దా నట్ల యాత్మఁ
డొకఁడ సకలంబునందును నొగి వెలుంగుఁ, గానఁ గాశీపతియు నేను గాము వేఱు.

అలర్కుని యాత్మవివేకము.

చ. అని తెలివొంది యమ్మునివరాగ్రణికిం గడు భక్తి మ్రొక్కి యి
ట్లనియె నలర్కుఁ డేను సుగుణాకర! నీకృప సమ్యగాత్మద
ర్శనుఁడను వీతదుఃఖుఁ డను ప్రాజ్ఞుఁడ నైతి నసమ్యగాత్మద
ర్శను లగువారు దుఃఖజలరాశినిమగ్నులు గారె యెప్పుడున్? 298
వ. అని మఱియును. 299

క. ఎందెందుఁ గరము మమతం, బొంది పరగుచుండు నెపుడు పురుషుని మది దా
నందంద తెచ్చి యిచ్చు న,మందము లగువగల నదిక్రమక్రమయుక్తిన్. 300

తే. ఘనబిడాలంబుచే బడి కాటుపడిన, యపుడు తనకుక్కుటంబునయందుఁ గలుగు
వంత గలుగునె మదిమమత్వంబు లేని, యెలుకయందుఁ బిచ్చుకయందు నించుకైన.

క. కావున నే నిప్పుడు మమ,తావికలతఁ బడక ప్రకృతిపరుల నిలిచి స
ద్భావజ్ఞ దుఃఖి గాక సు,ఖావిష్టుఁడు గాక నీదయం బ్రతికితి నే. 302

వ. అనిన విని దత్తాత్రేయుం డిది నీచెప్పినయట్టిద యాకర్ణింపుము. 303

క. మమ యనుట దుఃఖమునకు న, మమ యనుటయ నిర్వృతికిని మార్గము లగుట
న్మమ యనుశాల్మలితూలం, బమలభవద్బోధపవనహతిఁ దూలె నృపా!. 304

వ. అని మఱియును నయ్యోగీంద్రుఁ డహంకారాంకురోద్భవంబును మమకారస్కంధ బంధురంబును గృహక్షేత్రోచ్చశాఖంబును బుత్త్రదారాదిపల్లవంబును ధనధాన్య మహాపత్త్రంబును బుణ్యాపుణ్యపుష్పంబును సుఖదుఃఖఫలభరితంబును విచికిత్సాళి మాలికాకలితంబును ననేకకాలప్రవర్ధితంబును నై యజ్ఞాన మనుకుదుట నెలకొని ముక్తిపదంబు గ్రుంగుడుపడం బరివ్రి యున్న యిమ్మహాతరువునీడ యాశ్రయించి సంసారపథపరిశ్రాంతు లగు మిథ్యాజ్ఞానసుఖాధీనమానసులకు నయ్యాత్యంతికసుఖం బత్యంతదూరంబు. 305

సీ. విమలవిద్యాకుఠారము తత్త్వవిత్సాధుజనసంగపాషాణమునఁ గరంబు
వాఁడి గావించి యెవ్వరు నఱకంగ నేర్తురు వెస నమ్మహాతరువు వారు
నిష్కంటకంబును నీరజస్కంబునై రంజిల్లుచల్లని బ్రహ్మావనము
చొచ్చి నిత్యానందసుఖలీల నపునరావృత్తి నుండుదు రందు విను నృపాల!

తే. పంచభూతేంద్రియస్థూలసంచయంబు,పంచతన్మాత్రమయసూక్ష్మసంచయంబు
నరయ నీవును నేను గా మిరువురకును,నొనర నీవు గాంచినయాత్మఁ డొక్కరుండు.

క. జననాయక! యౌదుంబర,మున మశకము నీట మత్స్యము నిషీక కుశాకా
గనుఁగొన నొక్కఁడై వేఱై,చనుగతి దేహాత్మలందుఁ జర్చింపఁ దగున్. 307

వ. అనిన విని యలర్కుండు దేవా! భవత్ప్రసాదంబునం బ్రకృతిపురుషవివేకకరం బైన యీజ్ఞానంబు నాకు సంభవించె నింక నిర్గుణబ్రహ్మైకత్వంబునం బొందించు యోగం బెట్టి దెఱింగింపవే యనిన దత్తాత్రేయుం డిట్లనియె. 308

అలర్కునికి దత్తాత్రేయుం డుపదేశించిన యోగమార్గము.

క. గురుఁడు శరీరమునందలి, పరమజ్ఞానమ్మునకు నుపద్రష్ట నరే
శ్వర! మోక్షార్థికి శ్రేయ,స్కరవిమలజ్ఞానపూర్వకము యోగంబున్. 309

క. ప్రాకృతగుణనివహముతో, నేకత్వము లేమియును మహీవల్లభ! బ్ర
హ్మైకత్వము గలుగుటయును, బ్రాకటముగ ముక్తి యండ్రు భవ్యవిచారా! 310

వ. ముక్తి పరమయోగంబునం గలుగు యోగంబు సంగత్యాగంబున సిద్ధించు సంగ
త్యాగంబున సంసారదుఃఖంబులకు విసుగుడుం బుట్టువినుము దుఃఖంబు సంగోద్భవం
బగుటంజేసి యోగి సంగంబు నుడుగవలయు సంగరాహిత్యంబున మమత్వంబు
చెడు నిర్మమత్వంబునం బరమసుఖ మైనవైరాగ్యంబు జనియించు వైరాగ్యంబున
సకలదోషంబులుం గాన నగుం గావున. 311

క. జ్ఞానంబున వైరాగ్యము, మానుగ వైరాగ్యమున సముగ్రజ్ఞానం
బూను మది న్మోక్షార్థం, బైనది తాజ్ఞాన మన్య మజ్ఞాన మగున్. 312

మ. తనపూర్వార్జితపుణ్యపాపఫలము ల్థానన్న భోగించుట
న్వేను నిత్యోక్తము లైనకర్మము లొగి న్నిష్కాముండై సేయుచు
న్ధనుబంధంబును నెందుఁ బొందఁడు నిజాత్మజ్ఞానవంతుండు యో
గనిరూఢాత్మకుఁడై నయుత్తముఁ డలక్ష్యాత్మోపచారోదయుణి. 313

ప్రాణాయామానిలక్షణము.

వ. అని చెప్పి యయ్యోగీశ్వరుండు నీకు యోగప్రకారంబుఁ జెప్పెద యోగికిమున్నాత్మ
జయంబు వలయు దానికి నుపాయంబు వినుము ప్రాణాయామంబున దేహాదోషంబు
దహించునది. 314

తే. తామ్ర మాదిగఁగలయట్టిధాతుచయముఁ
గొలిమినిడియూఁదఁగీడెల్లఁ బోలియునట్లు
ప్రాణపవననిగ్రహమునఁ గ్రాఁగిపోవు
ననఘ! యింద్రియజనితదోషాదు లెల్ల. 315

వ. ప్రాణాయామలక్షణం బెట్టి దనిన. 316

సీ. కనుమోడ్చి విచ్చుటయునునొక్కలఘువును ననుకొలఁదులమాత్ర యమరుమాత్ర
లొగిన పండ్రెండు తద్ద్విగుణంబుత్రిగుణంబు గావింప నిశ్చలగతి యొనర్పఁ
బోలుచుఁ బ్రాణాయామములు లఘువునుమధ్యమును నుత్తమంబునునసఁ ద్రివిధము
స్వేదంబు కంపవిషాదము లడఁగించి వశ్యము ల్గానట్టివాయువులను

తే. వశ్యములఁ జేయు రహి యోగివర్యులకును,వసుధలో సింహశార్దూలవారణములు
పరిచయంబున నెంతయు మరగి మార్దవంబు గైకొనువిధమున ననుమతీశ. 317

తే. మావటీఁ డల్ల నల్లన మదగజంబు, నిచ్చలోఁ గూడ నోజతుఁ దెచ్చునట్లు
యోగవిద్యాపరుండును నొయ్యనొయ్య,ననువుతోఁగూడఁ బవనంబునాఁగవలయు.

క. మరగినసింహము మృగములఁ,బొరిగొనుచును నరులఁ గాచుపోలిక నంతః
పరిచితపవనుఁడు నఘములఁ, బొరిగొనుచును నరులదేహములు రక్షించున్. 319

వ. కావున సదాసుస్థానపరుండై యోగి ప్రాణాయామపరుండు గావలయు నని తదీ
యంబులైనధ్వస్తిప్రాప్తిసంవిత్ప్రసాదంబు లనుచతురవస్థలప్రకారంబును నేర్పడం
దెలిపి యిట్లు ప్రాణాయామలక్షణయుక్తుం డైనయతనికివిహితం బైనయోగంబుఁ

జెప్పెద నాకర్ణింపుము పద్మస్వస్తికాద్యాసనమ్ములలోనం దన కభిమతం బైనయాస
నంబున నాసీనుండై హృదయంబునం బ్రణవంబుఁ గదియించి వదనంబు సంవృతంబు
గావించి శిరం బించుక నెగయించి దంతంబు లొండొంటిం బొంద నీక దెసలు
చూడక నాసాగ్రంబున దృష్టి నిలిపి తమోరజంబు లడంచి నిర్మలత్వం బవలం
బించి పవనం బాకంఠపూరితంబు గావించి. 320

తే. మనసుతోఁ గూడఁ గ్రమమున మారుతేంద్రి
యములఁ గూర్మంబులోని కంగములఁ దిగుచు
నట్లు తిగువఁ బ్రత్యాహార మవ్విధంబొ
నర్చి తత్త్వైకనిష్ఠ మనంబు నిలిపి. 321

క. తనయందు యోగి తన్నుం, గనుఁగొని ధారణ యొనర్పఁ గదలక యుండు
న్నన నొగిఁ బ్రాణాయామము, లనఘా! పండ్రెండు సేయునది ధారణమున్. 322

క. ధారణలు రెండు నివి యో,గారూఢులు యోగ మందు రఖిలాఘములు
న్దూరము లగుఁ గడు నియతా,హారులు దృఢయోగపరులు నగు యోగులకున్. 323

వ. ఇట్లు యోగం బతిప్రయత్నంబున సాధించిన యతండు యోగి యగు వినుము
ప్రాణనియమంబు ప్రాణాయామంబు మనఃపవనేంద్రియములఁ బ్రత్యాహరించుటం
బ్రత్యాహారంబును మనంబు గదలకుండ ధరించుట ధారణయు నగు ధారణా
స్థానంబులు పది గల వాకర్ణింపుము. 324

క. మును నాభియు హృదయము నుర,మును గంఠము నాననమును ముక్కుతుదయు లో
చనములు బొమలనడుము తల,యును నట నూర్ధ్వమును నెలవు లౌగి ధారణకున్.

చ. అనలము నీరు కూప మురగాలయ మున్న యెడ న్జతుష్పథ
మ్మున వెఱ గల్గుచోటఁ బితృభూమి సరీసృపసంచరస్థలం
బున నది రచ్చకొట్టమున మ్రోఁత చెలంగెడిపట్టునం బొన
ర్చిన విఫలంబు యోగము విశీర్ణదలస్థలియందు మందలోన్. 326

సీ. ఈకీడుచోటుల నేమి పొమ్మని యోగయుతుఁ డగు నజ్ఞానయోగి కనఘ
యోగంబునకు విఘ్న మొసరించు దోషము లుదయించు వానిఁ జెప్పెద జడత్వ
మును బధిరత్వమ్ము మూకత్వమును విస్మృతియును నంధతయు వేఁకియు ననంగ
నట్లు ప్రమాదజ లైనయారుజలకు రయమునఁ దగుఁ బ్రతిక్రియ లొనర్పఁ

తే. గంప మడరు నపుడు ఘనగిరి మనమునఁ, జెవిటితనమునందుఁ జెవి సువాక్చ
యందు నీపువట్టునప్పుడు విను మామ్రఫలము రసనఁ దాల్ప వలయు యోగి.

వ. మఱియును యోగీశ్వరుం డుష్ణంబునందు శీతంబును శీతంబునం దుష్ణమ్మును
ధరించునది యమానుష సత్త్వజాతబాధలు వొందెనేని వాయువహ్ని ధారణం
బునం జేసి వానిం జెఱచునది ధర్మార్థకామమోక్షంబులకు సాధనంబగుట నవ
శ్యంబు శరీరంబు రక్షించు నది మునిజనప్రవృత్తిలక్షణం బారులకుఁ జెప్పుటం

దనవిమలజ్ఞానంబు విలయంబుఁ బొందుఁ గావునం దదీయప్రవృత్తిగోపనంబు సేయునది యని చెప్పి. 328

శా. ఆరోగ్యంబు ననిష్ఠురత్వము నలౌల్యంబు న్వపుఃకాంతియు
న్సౌరభ్యంబును సుస్వరత్వము మనస్సౌమ్యత్వము న్మూత్రవి
ట్సారాల్పత్వము నిర్మలత్వముఁ గృపాసంగిత్వము న్ప్రాప్తయో
గారంభుం డగుయోగికిం బ్రథమచిహ్నంబు ల్మహీవల్లభా! 329

తే. భూతములు దాను నన్యోన్య భీతి లేక, యునికి శీతోష్ణబాధ దా నొంద కునికి
భువన మను రాగమునఁ దన్నుఁ బొంద కునికి, వెలయు నివి సిద్ధలక్షణములు నరేంద్ర! 330

యోగవిఘ్నకార్యములు.

ఆ. దానయజ్ఞదేవతాపూజనాతప, స్తంత్రకలితకామజంబు లైన
కడిఁది యోగవిఘ్నకరము లౌకర్మము, ల్పరిహరింపవలయుఁ బరమయోగి. 331

వ. మఱియును గటుకోదయంబు లైన ప్రాతిభశ్రావణదైవభ్రమావర్తంబు లనుపంచవిధోపసర్గంబులు పరిహరించి నియతాహారుండును జితేంద్రియుండును బ్రహ్మప్రవణమనస్కుండు నై యోగి సూక్ష్మం బగుధారణాసప్తకంబు ధరియించునది తద్విధం బాకర్ణింపుము. 332

సీ. ధరణి మూర్ధంబున ధరియించి తన్మయత్వముఁ బొంది దానిగంధంబు విడుచు
నది యట్ల జలమును నగ్నియు వాయువు వాయుపథంబును వరుసఁ దాల్చి
జననుత రసరూపసంస్పర్శశబ్దంబు లనుగుణంబులఁ ద్రోచునది క్రమమునఁ
దనమనంబును బుద్ధియును సర్వభూతచయంబు మనోబుద్ధులందుఁ జొనిపి

తే. ధారణాభ్యాసతత్పరత్వమునఁ జేసి, యమ్మనోబుద్ధిసౌక్ష్మ్య మొయ్యనఁ దొఱంగు
నది గురూక్తిని ట్లతిసూక్ష్మ లైనయేడు, వృత్తుల విడిచినతఁడు నివృత్తిపరుడు. 333

వ. ఇట్లు సప్తధారణాభ్యాసంబునఁ జేసి పృథివ్యాదులగంధాదిసూక్ష్మగుణంబులం దొఱంగి శుద్ధాత్ముం డగుయోగసిద్ధుం డణిమాద్యష్టైశ్వర్యసిద్ధిసంపన్నుండును షడ్భావవికారరహితుండును యోగాగ్నిదగ్ధదోషుండును నై యనలం బనలంబునందును జలంబునందును నొందుచందంబునం దాను బరమాత్మైకత్వంబునం బొందు నవుడు నలర్కుండు బ్రహ్మపదవర్తియైనయోగిచరిత్రంబు నా కెఱిఁగింపవే యనిన దత్తాత్రేయుం డిట్లనియె. 334

యోగిధర్మములు.

క. మానము నవమానంబును, మానవులఁ బ్రమోదఖేదమగ్నులఁ జేయు
న్మానము యోగికి విష మవ,మానం బమృతంబు సుమ్ము మహితవిచారా! 335

వ. అని మఱియును. 336

తే. త్రావునుదకంబు వస్త్రపూతంబు నడుగు, వెట్టునెడ దృష్టిపూతంబు ప్రీతితోడఁ
బలుకు సత్యపూతంబును బరమమైన, తలఁపు బుద్ధిపూతంబు గావలయు యతికి.

తే. సిద్ధి గోరు యోగికి విను శ్రాద్ధమునకు, దైవయాత్రామహాజనస్థానమునకు
సధ్వరాతిథ్యపూజల కతులితోత్సవముల కెప్పుడు నరుగంగ వలవ దనఘ! 338

చ. మనుజులు దన్నుఁ జూచి యవమానపరాభవము ల్బొనర్చున
ర్తనమును నట్టివేషమును దాల్చి సమస్తజనమ్ములు న్భజిం
చిన మఱి యోగి బొగ్గుపొగ చీఁకిలి ముంగల లేనియిండ్లకుం
జనునని భిక్షకెప్డు మును చన్నగృహంబుల కేఁగరా దొగిన్. 339

తే. వేదవేదాంగపారగవిప్రగృహము, లందు సంపాదితం బైనయట్టిభైక్ష [యోగి.
మనఘ! ప్రాణాగ్నిహోత్రంబు సాంగముగ నొ, నర్చి యొనరించునది భోజనంబు

వ. అహింసాస్తేయబ్రహ్మచర్యాలోభత్యాగంబు లనునియమంబు లేను నంగీకరించి మనోదండవాగ్దండకర్మదండంబు లనుదండత్రయంబు ధరియించి త్రిదండి యన నతిశయిల్లి వివిధజ్ఞానంబులచిక్కునం బడక నిర్మలజ్ఞానవంతుండును సమలోష్టాశ్మకాంచనుండును సమస్తభూతదయాళుండును సతతధ్యానపరాయణుండు నైనయోగి పరబ్రహ్మానందభరితుం డగు నని చెప్పి యత్రిపుత్త్రుండు వెండియు నలర్కున కిట్లనియె. 341

క. విశ్వకరచరణకంధరు, విశ్వాననయనకర్ణు విశ్వాకారున్
విశ్వాత్ముఁ బొందుటకు యోగీశ్వరుఁడు జపింపవలయు నెపుడు ప్రణవమున్.

మరణసూచకములగు స్వప్నికాద్యరిష్టములు.

క. అని యోంకారము రూపమ్మును సగుణాత్వాగుణత్వములు తద్ధ్యాన
మ్మును నుచ్చారణవిధమును, నొనరంగాఁ జెప్పి వెండియును నిట్లనియెన్. 343

వ. కలలోనను బ్రత్యక్షంబునం గలుగునరిష్టంబులం జేసి యోగి మరణకాలం బెఱింగి యోగస్మరణపరుండైన నప్పుడు సిద్ధింప కున్న నయ్యోగం బతనికి మీఁదటిభవంబున సిద్ధించు. 344

క. కావున నరిష్టములు స్వప్నంబున నెఱుఁగవలయుఁ దత్త్వజ్ఞాన
శ్రీవిలసితుఁ డగుయోగికి, భూవర! యెఱిఁగింతు వినుము పొలుపుగ దానిన్. 345

క. దివిజపథంబున శుక్రుని, ధ్రువుని శశిచ్ఛాయ నయ్యరుంధతి నేమా
నవుఁ డొగిఁ గానఁ డతఁడు మృత్యువు నొకవత్సరముమీఁద నొందు నరేంద్రా! 346

క. కిరణరహితరవిబింబముఁ, గిరణావృతవహ్నిఁ గనినఁ గీడును గలుగు
న్నరులకుఁ బదునొక్కఁడు నెల, లరిగిన నటమీఁద మరణ మవనీనాథా!. 347

సీ. రజతసువర్ణమూత్రపురీషములు గల నైన దృష్టంబున నైనఁ గ్రక్కు
నాతఁడు పదినెల లప్రేతపిశాచకనకవృక్షగంధర్వనగరదర్శి
తొమ్మిదినెల లతిస్థూలుండు బడుగును బడుగును వొడ్డనెపంబు లేక
నైన నెన్మిదినెల లతిసాంద్రరేణుకర్దమమున బ్రుంగి పాదంబు ఖండ [ము
తే. ములుగఁ గలఁ గన్న వాఁ డేడునెలలు గువ్వ, గ్రద్ద వాయస మాదిగాఁ గలుగుపులుఁ

లడరి నడుతలవ్రేసిన నమ్మనుష్యుఁ, డాఱునెలలు గాని మనఁ డుదాత్తపుణ్య!
తే. పాంసువృష్టిచేతను గాకపంక్తిచేత, మానవునితల పీడిత మైన మేని
నీడ యొండుచందం బైన నెలలు నాల్గు, గాని యాయువు గలుగదు వాని కనఘ!
సీ. ద్విత్రిమాసములలోఁ జెగు సరుఁ డపగత మేఘయామ్యమ్మున మెఱుఁగు నింద్ర
ధనువున నుదకంబు గనినఁ జైలాజ్యాంబుదర్పణాంతరమునఁ దనమురూపు
తలలేక తోఁచిన నెలఁ జచ్చు గొరియగ దురు శవగంధంబు బొరయఁ దనువు
నర్ధమాసాయుష్యుఁ డగును నీళ్లాడిన నతనికాళ్లును హృదయంబు మిగుల
తే. నెండినను నీరు ద్రావంగ నెసఁగి దాహ, మగ్గలించిన విను దశాహమునఁ జీఱు
ఋక్షకపియానగతుఁ డైన దక్షిణమున, కొనరఁ బాడుచుఁ జనఁ గలఁ గనియె నేని.
చ. ఇనుఁ డుదయంబు సేయ నఱ యెవ్వనికై యెదు రేఁగు నిష్ఠుర
ధ్వని సెలగంగ నెవ్వనికిఁ దద్దయు నాఁకలి యుద్భవిల్లు భో
జన మొనరించినప్డు నెద సాధ్వస మూరక పుట్టుచుండు నె
వ్వని కొగి రేయునుం బగలు వాఁడు యమాలయగామి భూవరా! 351
ఉ. ఎవ్వఁడు పెల్చఁ బ ల్కొఱుకు నెంతయు నస్యునితారకంబులం
దెవ్వనిరూపు దోఁప దొగి నింద్రధనుర్గ్రహతారకోత్కరం
బెవ్వఁడు రాత్రియు న్బగలు నేప్పడుఁ గాంచు స్రవించుచుండుఁ గా
నెవ్వనిసవ్యనేత్రమున నెప్పుడు నీరము వా గనాయుషుల్. 352
తే. నాసికాగ్రంబు వంగుట నాల్క నల్ల, నగుట వదనంబు గడు నెఱ్ఱ నగుట యుష్ట్ర
రాసభమ్ములు పూనినరథము నెక్కి, యముని దెసఁ జనఁగలఁగంట యాఁగుపడఁచు.
తే. కర్ణములమ్రోఁత వ్రేళ్ళిడఁ గలుగ దేని, నీల్గుఁ బొతఱఁ బడినఁ దన్నె గయకుండఁ
గప్పి రని మానవుఁడు గలఁగనియె నేని, యడియ తుద వానిమనుగడ కగు నరేంద్ర.
ఆ. ఊర్ధ్వదృష్టి యైన నోలిని బ్రచలిత, దృష్టి యైన వక్రదృష్టి యైనఁ
బురుషుఁ డేఁగు జముని ప్రోలికి బొడ్డు లోఁ, తైన మొగము శుష్క మైన ననఘ!
క. తనకట్టినసితవస్త్రము, లనయము రక్తాసితంబు లైనపగిదిఁ దోఁ
చిన నిజభావప్రకృతులు, విను మగుడంబడిన నరుఁడు వీడ్కొను భవమున్. 356
వ. అని చెప్పి యయ్యరిష్టంబులు మహాత్ములైనయోగులు మొదలుగా నెల్లవారికి నెఱుంగవలయు సంవత్సరాంతంబు ఫలదంబు లగునరిష్టంబులు పరీక్షించి కాలం బెఱింగి మరణంబునకు వెఱవక ధైర్యంబవలంబించి యోగం బనుష్ఠించుచు దివారాత్రంబులందోఁచునరిష్టంబులు పరికించి యవి విఫలంబు లగునట్లుగా నయ్యైవేళలందు యోగయుక్తుం డగుచుఁ గాలంబు గెలిచి మనంబు సుస్థిరంబు గావించి గుణత్రయవికృతులడంచి యాత్ముని నాత్మయందు సంధించి తన్మయుం డై యోగి నిరాలంబంబును నతీంద్రియంబును నైన నిర్వాణంబుం బొందు నని యివ్విధంబున యోగప్రకారం బెఱింగించి మఱియు నప్పరమయోగి యలర్కున కి ట్లనియె. 357

బ్రహ్మప్రాప్త్యుపాయము.

క. ఇనశశికరయోగంబుల, నినశశికాంతోపలముల నెమ్మెయి ననలం
బును సలిలము నుద్భూతము, లౌనరఁగ నగు నిర్వ్యథములు యోగికి నుపమల్.

చ. విను నకులంబు బల్లి కలవింకము మూషక మర్థితో గృహం
బున వసియించి తద్విభులు వోలె సుఖస్థితి నొందు నాగృహం
బున కొకహాని గైనఁ జనుఁ బొంద వొకింతయు నంత తద్గృహ
స్థుల క్రియ యోగి కయ్యుపమ చొప్పడఁ జొప్పడు యోగసిద్ధియున్. 359

క. తన కున్న యదియె యిల్లుగఁ, దనయాఁకలి కొదవినదియ తగుభోజ్యముగాఁ
దనకుఁ గలయదియ ధనముగ, మనమున ముద మందు యోగి మమతఁ బొరయునే?

వ. అని యోగులకు నెఱుంగవలయువాని నెఱింగించిన నలర్కుండు పరమహర్షరస
భరితహృదయుం డగుచు నందంద మ్రొక్కి యయ్యోగీంద్రుని కిట్లనియె. 361

సీ. భాగ్యంబు గాదె సుబాహుకాశీశులు పురముపై వచ్చి సంగరము సేఁత?
సంగరంబున సర్వసైన్యబాంధవధనక్షయ మగు టధికభాగ్యంబు గాదె?
కడ లేనిభాగ్యంబు గాదె శాత్రవబాధఁ దలరి యే మిమ్మిట్లు గొలువ రాక?
మిముఁ గన్నమాత్రన విమలాత్మబోధంబు కలిమి నాతొంటిభాగ్యంబు గాదె?
తే. వేయుఁ జెప్పంగ నేటికి విను శుభోద,యమున నరున కనర్థసహస్ర మైన
నది శుభము చేయుఁ గావున నాసుబాహు, కాశిపులు నాకుఁ గడు నుపకారులైరి.

చ. పరమమునీంద్ర! కాశిపసుబాహునిమిత్తమున న్భవత్ప్రసా
దరుచిరదీపదీప్తిని హతం బయి పోయె మదంతరంగబం
ధురమమతాంధతామసము తోన పదస్థుఁడ నైతి దుఃఖదు
స్తరగృహధర్మ మేఁ దొఱఁగెద న్ద్విజగన్నుత! మీయనుజ్ఞతోన్. 363

క. అనిన విని యట్ల చేయుము, చను మేఁ జెప్పినవిధంబు సద్బుద్ధిం జే
కొను మమతాహంకృతులకు, మన సీకుము మోక్షవృత్తి మఱవకు మనఘా! 364

అలర్కసుబాహుకాశిరాజసంవాదము.

మ. అని దీవించిన మ్రొక్కి వీడ్కొని ముదం బార న్సుబాహుండు గా
శినృపాలుండును నున్నచోటికిఁ గడు న్శీఘ్రంబుమై నేఁగి యి
ట్లనియె న్నవ్వుచు నయ్యలర్కుఁడు సముద్యద్జ్ఞానవైరాగ్యసం
జనితానందనిమగ్నచిత్తుఁ డగుచు న్సంప్రీతిఁ గాశీశుతోన్. 365

క. ఓకాశీశ్వర! రాజ్యము, గైకొను మిచ్చితి సుఖింపు కడు వేడుకతో
నీకుఁ బ్రియ మెట్టు లట్టుల, ప్రాకటముగ నిమ్ము దగ సుబాహునకైనన్. 366

వ. అనిన విని నవ్వి యమ్మహీపతి యలర్కున కిట్లనియె 367

ఉ. క్షత్రియుఁ డెందు నాజి వెలిగా నిజరాజ్యము వైరి కిచ్చునే
క్షత్రియధర్మవేది విటు గా దన కెట్టులు పల్కె తాహవ

క్షేత్రమునందు శాత్రవుని గెల్చి ధరిత్రి పరిగ్రహించి స
త్క్షత్త్రియుఁ డెల్లభోగములు గైకొనుఁ గా కిటు లేల గైకొనున్. 368

క. అనిన నలర్కుం డిట్లను, జనవర మును నామనంబుచందము నీ చె
ప్పినయట్ల యిపుడు శాంతిం, దనరెడు మగుడఁబడె వినుము తత్కారణమున్.

ఉ. నీవు సమస్తసైన్యమహనీయుఁడ వై చనుదెంచి మత్పుర
శ్రీవిభవంబు సైన్యము నశింపఁగఁ జేసిన వంత నేను దుః
ఖావిలబుద్ధి నై చని మహాత్ముని నత్రితనూజు బ్రహ్మవి
ద్యావిదుఁ గంటిఁ దత్కృపఁ జిదాత్మవివేకము నన్నుఁ బొందినన్. 370

చ. లలిఁ బ్రసరించునింద్రియముల న్గుదియించి సమస్తసంగముం
దొలఁగఁగ ద్రోచి బ్రహ్మమున త్రోవకుఁ దెచ్చి మనంబు నెంతయు
న్గెలిచినవాఁడ నెమ్మనము గెల్చిన సిద్ధికి వేఱ యత్నము
న్వలవదు సేయ నెవ్వరి కవార్యపరాక్రమధుర్య యెమ్మెయిన్. 371

చ. అరయఁగ నీచరాచరములందు వసించి వెలుంగుచున్నయ
ప్పురుషుఁ డొకండ కాఁగ నిజబోధవినిర్మలదృష్టిఁ గాంచి త
త్పరమతి నైన నాకుఁ బరిపంథివె నీవు నరేంద్ర! యేను నీ
కు రిపుఁడనే సుబాహుఁ డనఘుం డపకారపరుండె నాయెడన్? 372

వ. అని నీకు శత్త్రుం డొరుండు గలండేని వెదకికొను మనిన నయ్యలర్కునివచనంబు
లకు నన్నరేంద్రుండు ప్రహృష్టహృదయుండయ్యె సుబాహుండుదగ్గనలేచిహర్షించి
యయ్యనుజుం గౌఁగిలించుకొని దీవించి కాశీశు నాలోకించియేను నిన్ను శరణంబుఁ
జొచ్చి యిటఁ దెచ్చినకార్యంబు నాకు సఫలం బయ్యె సుఖివి గమ్ము పోయి
వచ్చెద ననిన నమ్మహీపతి యిట్లనియె 373

ఉ. కారణ మేమి నీవు ననుఁ గానఁగ రాకకుఁ గార్యసిద్ధి ని
న్జేరినచంద మెట్లు దగఁ జెప్పు వినం గడువేడ్క యయ్యెడు
న్గోరినయట్లు రాజ్య మనఘుం డగునీయనుజన్ము నోర్చి పెం
పారఁగఁ గొంటిఁ గైకొను ముదాత్తసుఖస్థితి నందు మిప్పురిన్. 374

కాశీరాజునకు సుబాహుఁడు చెప్పినస్వాగమనకారణములు.

వ. అనిన సుబాహుండు నవ్వుచు నిట్లనియె. 375

క. జనవర! నీయొద్దకుఁ బ్రియ, మొనరఁగఁ జనుదెంచి యింత యుద్యోగం బే
నొనరించుటకు నిమిత్తము, వీను చెప్పెద నేర్పడంగ విమలచరిత్రా! 376

సీ. మాతల్లి నన్నును మాతోడఁ బుట్టినవారిని నిద్దఱ గారవమున
బాల్యంబు మొదలుగా బ్రహ్మబోధకవాక్యనిచయంబు వీనుల నించి నించి
విమలతత్త్వజ్ఞానవిదులుగ నొనరించి యితని బోధింపక వితతకర్మ
కాండప్రవీణుని గావించుటయుఁ దత్త్వ మూఢుండు గార్హస్థ్యమోహితుండు

తే. సతతసంసారభోగసంగతుఁడు నై యితండు చెడుటకు నేను చిత్తంబునందుఁ
దెరువు నడుచుసార్థమున నొక్కరుని కొకటి, యైన సహచరు ల్వగచినయట్ల వగచి.

చ. ఘనతరదుఃఖహేతు వెడఁ గల్గినఁ గాని విరక్తి పుట్ట దీ
తని కని నిశ్చయించి యుచితంబుగ నే నిను నట్లు లాశ్రయిం
చిన నృపవర్య! యుద్యమముఁ జేసితి నెంతయు నిట్లు నీకతం
బునఁ బ్రతికె స్వప్రబోధమును భూపవిరక్తియుఁ గల్గె యీతఁడున్. 378

వ. అని మఱియును. 379

క. అనఘ! మదాలసకడుపున, జనియించియు యోగిమాతచను గుడిచియుఁ బె
ర్గినతనయు లితరవనితల, తనయులు చనుత్రోవఁ జనఁగఁ దగియెదువారే? 380

చ. అనియుఁ దలంచి యేను భవదాశ్రయపూర్వక మైనయుద్యమం
బొనరఁగ నిట్లు చేసితి నృపోత్తమ! నీమహనీయసంగమం
బున ఫలియించె నాతలఁపు పోయెద నీ నభివృద్ధి నెప్పుడు
దనరుచు నుండు మాత్మతనుతత్త్వవివేకనిబద్ధబుద్ధి వై. 381

తే. అనిన నాతఁడు నీ వలర్కునకు నకట, పూని యుపకృతి చేసితి గాన నాకు
వలదె యుపకృతి సేయ సత్ఫలము గాక, సాధుసంగతి విఫలమె బోధనిలయ. 382

వ. అనిన సుబాహుం డమ్మహీపతితోడ ధర్మార్థకామసక్తులై నసకలజనంబులు నశియించుచుండుదు పరమం బైనయది మోక్షంబ దానిం బడయునుపాయంబు నీకు సంక్షేపరూపంబునం జెప్పెద మనస్కరించి విని యాలోచించి యెట్లు మేలట్లు ప్రవర్తింపుము.

సీ. ఇది మదీయం బని యేఁ గర్తనని తోఁచుఁ బొందకు భ్రమ నిజబోధ మెఱుఁగు
మే నెవ్వఁ డనో నాయ దెయ్యది యో యని యాలోచనము సేయు మనుదినంబు
నపరరాత్రముల బాహ్యాంతర్గతస్థితి యరయు మవ్యక్తాద్య మైనభూత
సంఘాత మెల్లను సవికారమును నచేతనమును నగుట గన్గొనుము భూప

తే. యిట్టు లెంతయు నేర్పడ నెఱుఁగఁబడియె, నేని నిఖిలంబు నీచేత నెఱుఁగఁబడిన
యదియె యాత్మవిజ్ఞాన మనాత్మయందుఁ, గలిమి మూఢత్వముగ మదిఁ దెలిసికొనుము

క. అని చెప్పి యాసుబాహుఁడు, చనియెం గాశీశ్వరుండు సంప్రీతి నల
ర్కునిఁ బూజించి రయంబునఁ, దనపురమున కేఁగె బలవితానముతోడన్. 385

అడవి నలర్కునకు యోగాతిశయమున వైరాగ్యము.

తే. అంత సంత్యక్తసంగుఁ డై యయ్యలర్కుఁ, డఖిలసామ్రాజ్యభారవహనసమర్థుఁ
బ్రథమపుత్త్రుఁ బరాక్రమమథితశత్త్రు, నర్థిఁ బట్టంబు గట్టి తా నడవి కరిగె. 386

వ. అరిగి పెద్దకాలంబునకు నిర్మలజ్ఞానసిద్ధుం డై యతండు ససురాసురమానుషం బైన జగం బింతయుఁ బుత్త్రకళత్రభ్రాతృమిత్త్రాదిభవపాశబద్ధంబును నింద్రియాకృష్యమాణంబును ననంతదుఃఖార్తంబును విచ్ఛిన్నదర్శనంబును నై యజ్ఞానపంకంబునం

బడి వెడల నేరమియును దాను దానివలన సముత్తీర్ణుం డగుటయుఁ గాంచి
యొక్కపద్యం బిట్లు పఠించె 387

తే. అకట! యింతకాలము రాజ్య మర్థితోడ, నింపుతోఁ జేసితినె యిసీ యిట్టికీడు
గలదు నా కిప్పుడింతయుఁ గానఁబడియె, యోగసుఖమునకంటె లే దొండుసుఖము

వ. అని ప్రమోదభరితుం డయ్యె. 389

ఉ. కావున నయ్యలర్కవిభుకైవడి నిర్మలినాత్మ యోగము
న్నీవును ముక్తిసిద్ధికయి నిష్ఠ నొనర్పు నిరంతరంబుఁ దం
డ్రీ! విను మింకఁ గర్మములత్రిక్కన నేనును జిక్క మోక్షల
క్ష్మీవితతానుభూతి కయి చేసెదఁ గానకు నేఁగి యత్నమున్. 390

క. అని చెప్పి జనకుననుమతి, ననఘుం డాసుమతి చనియె నప్పుడు తాఁ గా
ననమునకు న్జయ్యన న,త్యనుపమవైరాగ్యసంవిదమలాత్మకుఁ డై. 391

వ. అంత నవిద్యాతమోజాలబాలదివాకరుం డగునబ్బాలునిజనకుం డాభార్గవుండును
గృహస్థత్వంబు విడిచి వానప్రస్థయత్యాశ్రమంబులం గ్రమంబునం గైకొని యింద్రి
యంబుల గెల్చి మనోజయంబు నొంది పరమసిద్ధిం బొందె నని చెప్పి. 392

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. భద్రగుణాభిరామ రిపుభంజనభీమ! సమగ్రధైర్యహే
మాద్రిసదృక్ష! సంతతదయారసరమ్యకటాక్ష! కామినీ
భద్ర! నితాంతభక్తిసముపాసితరుద్ర! వితీర్ణికేళిక
ల్పద్రుమతుల్యభూరిభుజభాస్వర! వైభవనిర్జరేశ్వరా! 393

క. ప్రౌఢస్త్రీమకరాంకా!, గాఢభజనసుప్రసన్నగరుడవృషాంకా!
గూఢనయతత్త్వవేదీ! వ్యూఢప్రతిపక్షబలసముత్కటభేదీ! 394

మాలిని. శ్రుతసకలపురాణా! శుద్ధధర్మప్రవీణా!
వితతగుణవరేణ్యా! వీరలోకాగ్రగణ్యా!
సతతవినయముద్రా! సత్యసంపత్సముద్రా!
పతిహితనయదక్షా! పద్మపత్త్రాయతాక్షా! 395

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయమహాపురాణంబునందుఁ గువలయాశ్వుండు తండ్రినియోగంబున మునిజనరక్షణార్థం బవనీతలంబునం బరిభ్రమించుటయు మాయావి యైనతాళకేతునిచేతఁ గువలయాశ్వుండు మృతుండయ్యె నని విని మదాలస మరణప్రాప్త యగుటయుఁ గువలయాశ్వుండు సకలవనితాభోగపరాఙ్ముఖుం డగుటయు నశ్వతరోరగేశ్వరుండు మదాలసం గ్రమ్మఱం బడయుటయుఁ గువలయాశ్వమదాలసాపునస్సంగమంబును శత్రు

జితుండు పరలోకగతుండగుటయు విక్రాంతసుబాహుశత్రుమర్దనులజన్మంబును వారల మదాలస పరమయోగులుగాఁ బ్రబోధించుటయు నలర్కోత్పత్తియు నక్కుమారునికి నయ్యోగిమాత రాజధర్మంబులు వర్ణధర్మంబులు నాశ్రమధర్మంబులు నాచారవిధులుం జెప్పుటయుఁ గువలయాశ్వుండు మదాలసాసహితంబుగ వనంబున కరుగుటయు నలర్కుని రాజ్యభోగాసక్తియు సుబాహుం డలర్కుని పురంబుపైఁ గాశీశ్వరుం దెచ్చుటయు శత్రుపీడార్తుండై యలర్కుండు మాతృదత్తాంగుళీయాంతర్గతశాసనలిఖితపద్యపఠనంబున విరక్తిం బొంది దత్తాత్రేయుఁ గానం జనుటయు నయ్యోగీశ్వరుం డలర్కునకుఁ బరమయోగం బుపదేశించుటయు నలర్కుండు పరమసిద్ధిం బొందుటయు జడుండు తండ్రి కింతయు నెఱింగించి కౌసరణ్యంబున కరిగి యోగపరాయణుం డగుటయు నాభార్గవుండు పుత్రుని చేత నియుక్తుం డయి గృహస్థత్వంబు విడిచి చని యత్యాశ్రమంబు ధరియించుటయు నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

మార్కండేయపురాణము

చతుర్థాశ్వాసము.

కంఠరుచిరచరణా
బ్జాకరసంతతవిహారహారిమరాళా
లోకస్తుత్యసుశీలా!
నాకాధిపవిభవపూర్ణ నాగయగన్నా. 1

వ. పరమజ్ఞానపక్షులా జైమినిమునికి ట్లనిరి నీయడిగిన విధంబంతయుఁ గొంత వడ
కుండఁ జెప్పితి మింక నేమివలయు నడుగు మనిన నాద్వైపాయనశిష్యుం డిట్లనియె.

సీ. అక్కట! యిట్లు తిర్యక్త్వంబు నొందియు జనకప్రసాదసంజనితమహిమ
నిర్మలవిజ్ఞాననిర్ధూతమోహుల రగుట ధన్యులరు మీరనఘులార!
సకలధర్మాధర్మ సంశయార్థములు నిర్ణీతమ్ము లయ్యె మీచేత నాకు
వితతప్రవృత్తినివృత్తికర్మద్వయ ఫణితు లేర్పడఁ జెప్పఁబడియె లోక

తే. గణ్యుఁ డైనమార్కండేయుకతనఁ బుణ్యతముఁడ నైతి మీయట్టియుత్తములఁ జేర
నరయ సంసృతిభ్రాంతులు నల్ప భాగ్యపరులు మిముబోంట్లసంగతిపడయఁ గలరె!

తే. ప్రవిమలజ్ఞానదృష్టిసంపన్ను లైన, మీవలన నేఁ గృతార్థుఁడఁ గావవలదె
యెఱుఁగ వేడ్కయై యడిగెద నేను మిమ్ము నర్థి నెఱిఁగింప మీరర్హులగుటచేత. 4

సీ. స్థావరజంగమాత్మక మైనయీజగం బింతయు మున్ను దా నెట్లు పుట్టె?
కాలాంతమున నది క్రమ్మఱ నెట్టులయం బందు సురలు సంయములు పితరు
లును రాజులును నెట్లు జననంబు నొందిరి మన్వంతరమ్ములమాడ్కి యెట్టు
వంశంబులును నొగి వంశానుచారిత్ర మును నెట్టివవి సృష్టివిలయసంఖ్య

తే. యెంత కల్పవిభాగంబు లేక్రమముల, క్షోణియునికి యెట్టిది తత్ప్రమాణ మెంత
వారినిధులును నేఱులు ధారుణీధరములు నడవులు నేప్రకారమున నుండు. 5

క్రోష్టుకిమార్కండేయసంవాదము.

వ. భూర్లోకాదిసమస్తలోకంబులు నేక్రమంబున నున్నవి రవిచంద్రాదిగ్రహనక్షత్ర
జ్యోతిర్గణంబులగతిప్రకారంబు లెట్టివి యింతయు నుపసంహృతంబైనం దుది

శేషించియుండునది యెయ్యది నాకు విన వేడ్క యయ్యెడు నెఱింగింప వలయు నన్న నప్పక్షివరులు ప్రహృష్టహృదయు లగుచు జైమినీ! నీచేసిన ప్రశ్నం బతిగహనంబు దానికిం జెప్పెదము వినుము తొల్లి క్రోష్టుకి యనుమునివరుండు నీవు మమ్మడిగినయట్లు మార్కండేయు నడిగిన నమ్మహాముని యతని కిట్లనియె నవ్యక్తంబు వలన నావిర్భవించిన మాత్రన చతుర్ముఖునిముఖంబుల నిప్పురాణజాతంబును వేదంబులు నుద్భవిల్లెవానిం దదీయమానసపుత్త్రు లగుసప్తమును లన్నలువలనఁ బడసి రట్టిపురాణజాతంబు భృగువువలనం జ్యవనుం డెఱింగి కొందఱు మునులకుం జెప్ప నమ్మునులు దక్షునికినుపదేశించి రాదక్షునిచేత నేమును వింటిమి తత్పురాణకథితంబై కలికల్మషంబు నడంపంజాలునట్టిభూతసర్గంబు నెఱింగించెద మాకర్ణింపుము.

క్రోష్టుకికి మార్కండేయుండు చెప్పినమహదాదిభూతసర్గము.

తే. అనఘ! యింతయుఁ గారణ మై ప్రధాన,మనఁగ నవ్యక్త:మనఁగ నిత్యయును సదస
దాత్మికయు నతిసూక్ష్మయు నై వెలుంగు,నంద్రు మూలప్రకృతి విమలాత్మవిదులు.

వ. ప్రకృతివలన మహత్తు పుట్టె మహత్తువలన నహంకారంబు పుట్టె సాత్త్వికంబు రాజసంబు తామసంబు ననం ద్రివిధం బై వైకారికతైజసభూతాదు లనుపేళ్లఁ బరఁగె నందు భూతాది యగుతామసాహంకారంబువలన శబ్దతన్మాత్రంబు దానివలన నాకాశంబు నాకాశంబువలన స్పర్శతన్మాత్రంబు దాన వాయువు వాయువువలన రూపతన్మాత్రంబు దాన నగ్ని యగ్నివలన రసతన్మాత్రంబు దాన జలంబు జలంబువలన గంధతన్మాత్రంబు దానం బృథివి యావిర్భవించె నిది భూతతన్మాత్రసర్గప్రకారంబు తైజసంబగురాజసాహంకారంబువలన శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణంబు లనుబుద్ధీంద్రియంబులేనును వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ లనుకర్మేంద్రియంబు లేనునుం బుట్టె వైకారికంబగుసాత్త్వికాహంకారమువలన నింద్రియాధిదేవతలతోఁ గూడ మనస్సు పుట్టె శాంతంబు ఘోరంబులు మూఢంబులు విశేషంబులనునామంబులం బరగునిమ్మహాది భూతంబు లేడును నానావిధవీర్యంబులు పృథగ్భూతంబులు నగుటం జేసి యేకత్వంబు వెలిగాఁ బ్రజల సృజియింపంజాల వివ్విభూతసప్తకసంయోగంబున జలంబున నెసఁగు బుద్బుదంబును బోలె నొకయండం బుద్భవిల్లి క్రమంబునం బ్రవర్ధిలి యుదకంబునందుండ నమ్మహాండంబునందు క్షేత్రజ్ఞుండు బ్రహ్మ యనుపేర శరీరియుం బ్రథమపురుషుండును నిఖిలభూతాదికర్తయు నై యుదయించె నతనిం బొదివినయుల్బంబు మేరు నగంబును జరాయువు పర్వతంబులును నయ్యుమ్మనీరు సముద్రంబులు నయ్యె నొండొంటికిం బదేసిమడుంగు లెక్కుడై నపయస్తేజోవాయువియద్భూతాదిమహదవ్యక్తంబు లనుసప్తావరణంబులచేత నయ్యండంబు పొదువంబడియుండు నిట్లబుద్ధిపూర్వంబును క్షేత్రజ్ఞాధిష్ఠితంబును నై తొలుతఁ బ్రాకృతసర్గం బావిర్భవిల్లె ననిన మార్కండేయునకుం గ్రోష్టుకి యిట్లనియె.

బ్రహ్మజన్మము.

క. ఇల మొదలుగఁ గలభూతమ్ములు గ్రమ్మఱఁ బ్రకృతిఁ బడఁగి పోయినతుది ని
మ్ముల నుండునట్టి దొక్కటి, గలదో లేదో యెఱుంగఁ గాఁ జెప్పు తగన్. 9

క. అనినఁ భృగుకులవరేణ్యుం, డనఘా! విను నెపుడు ప్రకృతియం దడఁగుఁ గ్రమ
మ్మున భూతంబులు ప్రాకృత,మనువిలయం బందుఁ దాని ననఘ! మునీంద్రుల్. 10

వ. అపుడు సకలవికారంబు లడంగినం బ్రకృతియుఁ బురుషుండును సాధర్మ్యంబునం బొందుదురు తమస్సత్త్వంబు లొండొంటిం బొచ్చి యెక్కుడుతక్కువలు లేక యుండుఁ దైలంబు తిలలయందును ఘృతంబు దుగ్ధంబులయందు నుండునట్లు రజంబు తమస్సత్త్వాంతర్గతం బై యుండు నట్లుండ నయ్యాదిపురుషునికి నాయువు రెండు పరార్థంబులు పగలు నంతియ రాత్రియుం జనునంత నహర్ముఖంబునం బ్రబుద్ధుం డై సర్వహితుండును జగదాదియు నచింత్యుండు నైన పరమాత్ముండు ప్రకృతిపురుషులం బ్రవేశించి. 11

ఆ. మధుమదంబు మలయమారుతంబును యువజనుల గలఁచుపగిది శాశ్వతుండు
పరమయోగమూర్తి పరమాత్ముఁ డయ్యిద్దఱను గలంచుటయును నొనర నంత. 12

వ. క్షోభ్యమాణం బైన ప్రధానంబువలన మున్ను నీ కేను జెప్పినవిధంబున బ్రహ్మాండకోశస్థుం డై యావిర్భవించె నాకర్ణింపుము. 13

క. కలఁచినపరమాత్ముండును,గలపంగాఁబడిన ప్రకృతి కర్త పురుషుఁడు
న్దలఁపఁగ నొక్కఁడ కా మదిఁ,దెలియుము సద్విమలతత్త్వదృష్టి మునీంద్రా! 14

సీ. అనఘ జగద్యోని యగుపురుషుండు నిర్గుణుఁ డయ్యుఁ దా రజోగుణము నొంది
బ్రహ్మయై పుట్టి సర్గంబులం దెప్పుడు నఖిలప్రజాసృష్టి యాచరించు
విమలసత్త్వోన్నతి విష్ణుఁ డై పుట్టి ధర్మంబున లోకసంరక్ష సేయు
వితతతమోగుణావృతి రుద్రుఁ డై పుట్టి జగము లన్నియు నుపసంహరించు
తే. బీజములు చేన వెదవెట్టి ప్రీతిఁ గాచి, పండుటయుఁ గోయుహాలికునిభంగి నొకఁడ
కాలములు మూఁటికిని దానె కర్త యగుచు, బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాఖ్యలఁ బరగు నాత్మ.

క. అనఘా! రజంబు సత్త్వం,బును దమమును నసఁగఁ గలవు మూఁడుగుణంబు
ల్వీను బ్రహ్మవిష్ణుశంకరు,లనఁగా దేవతలు మువ్వు రఖిలజగములన్. 16

క. ఇతరేతరమిథునత్వము,నితరేతరసంశ్రయంబు నితరేతరసం
గతియు మెఱయ నా దేవ,త్రితయము విహరించు లీలఁ ద్రివిధావస్థన్. 17

చతుర్యుగమన్వంతరకాలసంఖ్యలు.

వ. ఇట్లు జగంబులకు నాద్యుం డై యావిర్భవించినహిరణ్యగర్భుండు భూపద్మకర్ణికాసీనుం డై యుండు నాచతుర్ముఖునకుం బరమాయువు నూఱేండ్లు తత్ప్రమాణంబు వినుము నిమిషంబులు పదియేను కాష్ఠ కాష్ఠలు ముప్పది కళ కళలు ముప్పది ముహూర్తంబు ముహూర్తంబులు ముప్పది యహోరాత్రం బహోరాత్రంబులు

పదియేను పక్షంబు పక్షంబులు రెండు మాసంబులు మాసషట్కం బయనం బయన ద్వయంబు సంవత్సరంబయనంబు రెండు దేవతలకు నొక్కయహోరాత్రం బట్టి యహోరాత్రంబు లైన దివ్యాబ్దంబులు పండ్రెండు వేలు చతుర్యుగం బనఁ బరగు నందుఁ గృతయుగంబునకు సంఖ్య నాలుగువేలు దానిసంధ్యయు సంధ్యాంశంబును నన్నూఱుసేసి త్రేతాయుగంబునకు సంఖ్య మూఁడువేలు దానిసంధ్యయు సంధ్యాంశంబును మున్నూఱుసేసి ద్వాపరయుగంబునకు సంఖ్య రెండువేలు దానిసంధ్యయు సంధ్యాంశంబును నిన్నూఱుసేసి కలియుగంబునకు సంఖ్య వేయి దానిసంధ్యయు సంధ్యాంశంబు నూఱుసేసి యిట్టిదివ్యాబ్దద్వాదశసహస్రంబును గలయట్టిమహాయుగంబులు వేయి బ్రహ్మకు దినంబనం జను. 18

చ. మను వుదయింపఁగా మునులు మానుగ నిర్జరవల్లభుండు న
య్యనిమిషులు న్మనుప్రభృతు లైననృపాలురు గల్గి పెంపున
న్ఘనముగ నుందు రమ్మనువుకాలము వోయినఁ బోదు రందఱు
న్మనువులు పుట్టి యిట్లు పదునల్వురు సెల్లుదు రద్దినంబునన్. 19

క. పదునలువురు మనువులు భూవిదితముగ మహాయుగములు వేయిటిలోన
న్ముదమున నొక్కొకరుఁడు డెబ్బదియొక్కయుగమున కనఘ! పతి యగు వరుసన్.

వ. ఆడెబ్బదియొక్కమహాయుగంబులకు ముప్పదికోట్లు నలువదియేడులక్షలు నిరువది వేలు మానుషాబ్దంబు లగు నిది మన్వంతరంబులవిధంబు మఱియు నొక్కమన్వంతరంబున దివ్యాబ్దంబులసంఖ్య యెనిమిదిలక్షలు నేఁబదిరెండువే లగువానిం జతుర్దశగుణితంబుఁ జేసిన బ్రహ్మకు దినం బద్దినాంతంబునఁ గలుగులయంబు బుధులు నైమిత్తికం బని చెప్పుదు రప్పు డేకార్ణవం బైయుండు నజ్జలంబులయందు నారాయణాభిధానుండై బ్రహ్మ తేలుచు నహఃప్రమాణరాత్రి యెల్లను నిద్రించి వేగుటయు నెప్పటి యట్ల ప్రజల సృజియించు నట్టియహోరాత్రంబులం గలవర్షశతంబునందు. 21

తే. అనఘ యేఁబదియేండ్లు పరార్ధ మనఁగ, నొనరు నింతకు మును బ్రహ్మ కొకపరార్థ మరిగెఁ దానియంతమునఁ బాద్మాభిధాన,కల్ప మయ్యె ను త్తమగుణాకల్పవిభవ! 22

వ. ద్వితీయపరార్ధంబునం దిప్పుడు వరాహకల్పంబు వర్తించుచున్నది యనిన మార్కండేయునకుఁ గ్రోష్టుకి మహాత్మా! ప్రజాపతి ప్రజల నెట్లు సృజియించుం జెప్పవే యనిన నమ్మునీంద్రుండు పాద్మాభిధానకల్పాంతప్రళయనిశావసానసమయంబున మేలుకాంచి శూన్యం బైనలోకంబు నాలోకించి. 23

సీ. నారాయణుం డగుసలువ సముద్యద్వరాహరూపముఁ దాల్చి రభసలీల
నామహర్లోకపర్యంతంబు దొట్టిన యంబుపూరముఁ జొచ్చి యతలమునకు
నరిగి ధరిత్రి దంష్ట్రాంకురాగ్రంబున మెల్లన జలములమీఁది కెత్తె
నందుఁ బేరోడయందట్లు దేలుచు నున్న దాని సమస్థలిఁగా నొనర్చి

తే. ప్రళయపవనానలాహతిఁ బడినయట్టి, కులనగములు నిజస్థానములను నిలిపి
యేడుదీవులు వార్ధులు నేర్పరించి,యఖిలజగములు తొల్లిటియట్ల యునిచి. 24

సురనరతిర్యగాదినవవిధసర్గములు.

వ. సృష్టిచింతాపరుం డైనయన్నలువముందట నవిద్య తమంబు మోహంబు మహామోహంబు తామిస్రసంబంధంబు ననుసంజ్ఞల నేనుదెఱంగులై తోఁచిన వానిం బ్రజాపతి బహిరంతఃప్రకాశరహితంబులు ముఖ్యంబులు నగువృక్షంబులుగాఁ బ్రథమసర్గంబును దిర్యక్స్రోతస్సు తోఁచిన దానం దమోమయంబులు నంతఃప్రకాశంబులు నగుపశుప్రముఖతిర్యగ్జంతువులుగా ద్వితీయసర్గంబును నూర్ధ్వస్రోతస్సు దోఁచిన దాన సాత్వికులు బహిరంతఃప్రకాశులు సుఖులు నగుదేవతలుగాఁ దృతీయసర్గంబును నర్వాక్స్రోతస్సు దోఁచిన దానం దమోరజస్సముద్రిక్తలును బహుదుఃఖపరులును బహిరంతఃప్రకాశులు నగుమనుష్యులుగాఁ జతుర్థసర్గంబును గా నిర్మించి యాతరుతిర్యగ్దేవమనుష్యులకు వృత్తులుగా విపర్యయంబును శక్తియు సిద్ధియుఁ దుష్టియు నను నాలుగు దెఱంగులుగఁ గల్పించి పంచమం బగునను గ్రహసర్గంబు నిర్మించె మానససర్వత్సృష్టు లగుసప్తమునుల నుత్పాదించి కౌమారం బనుషష్ఠసర్గంబు నిర్మించె నిట్లు బ్రహ్మవలన బుద్ధిపూర్వకంబు లగువైకృతసర్గంబు లాఱును బ్రహ్మకంటె మున్ను ప్రకృతివలనం బుట్టిన మహత్సర్గంబును భూతతన్మాత్రసర్గంబును నింద్రియసర్గంబుననం బ్రాకృతసర్గంబులు మూఁడునుగా నివ్విధంబునం గల్పాదియందు నవవిధసర్గంబులయ్యె ననిన విని క్రోష్టుకి యి ట్లనియె. 25

బ్రహ్మయవయవములనుండి ప్రజలయుత్పత్తిప్రకారము.

క. మునివల్లభ! సంక్షేపం,బునఁ జెప్పితి నీవు సర్గములవిధములు నా
కొనరంగఁ బ్రజలపుట్టువు, వినిపింపుము విస్తరించి విమలచరిత్రా!. 26

వ. అనిన మార్కండేయుం డి ట్లనియె 27

సీ. ప్రజల సృజింపఁగ నజుఁడు దామసశరీరముఁ దాల్చుటయు జఘనమున నసుర
లావిర్భవించి రయ్యంగంబు నిశ యయ్యె దీపితసత్వాన్య దేహుఁ డగుడు
నాననంబునఁ బుట్టి రమరు లాగాత్ర మహ స్సయ్యె వెండియు నట్టియెడలఁ
గైకొని పితృభావకలితుఁడై యుండ ను ద్భవమైరి పితరు లాతనువు సంధ్య

తే. యయ్యె నతులరజోమయం బైనయట్టి, మేను పూనుటయును దాన మానవులు జ
నించిరది జ్యోత్స్న యయ్యె నక్తంచరాదు, లోలిబలవంతు లయ్యాయి కాలములను.

వ. మఱియుం బ్రజాపతి రజస్తమోమయం బగురూపంబు గైకొని నిబిడాంధకారం బగు నిశాసమయంబున క్షుత్పిపాసాపీడితులును విరూపశ్మశ్రుముఖులు నగువారలం బుట్టించిన వారిలోనం గొందఱాశరీరంబు రక్షించెద మని పలికి రాక్షసులైరి కొందఱు భక్షించెద మని పలికి యక్షులై రయ్యిరుదెఱంగులవారిం జూచి

వివరించి కోపించినం దదీయకేశంబులు విశీర్ణంబులై రాలిన సర్పణంబు నొంది సర్పంబు లయ్యె వానింగని క్రుద్ధుండై కపిలవర్ణంబు లుగ్రంబులు పిశితాశనంబు లగుభూతంబుల నిర్మించె మఱియు మృదువాగ్ధ్యానపరుం డగుచలువకుం గొందఱు పుట్టి వాగ్ధ్యానపరు లగుట గంధర్వు లనం బరగి రిట్లష్టవిధదేవయోనులను మానవులను సృజియించి. 29

క. తనమహితవయశ్శక్తిని, వినుము వయస్సంతతులను విమలతరాస్యం
బున నజనివహము వక్షం,బున నవికులములను నజుఁడు పుట్టించెఁ దగన్. 30

తే. ఉభయపార్శ్వంబులను దనయుదరమునను, నజుఁడు పుట్టించె గోనివహంబునసఘ!
యతనిచరణంబులందు హస్త్యశ్వగవయ, రాసభోష్ట్రంబులను మృగప్రకరములను.

తే. ఫలములను మూలములఁ గడుఁ బొలుచునోష
ధులను గల్పాదిఁ దనరోమములసృజించి
కమలగర్భుండు త్రేతాముఖమున వాని
ననఘ ! పశువుల యజ్ఞయోగ్యములఁ జేసె.

వ. బ్రహ్మ ఋగ్వేదంబును గాయత్రీఛందంబును రథన్తరసామంబును నగ్నిష్టోమయాగంబును బూర్వముఖంబున యజుర్వేదంబును ద్రిష్టుప్ఛందంబును బృహత్సామంబు నుక్థ్యయజ్ఞంబును దక్షిణముఖంబున సామవేదంబును జగతీచ్ఛందంబును వైరూపాతిరాత్రక్రతువులును బశ్చిమముఖంబున నథర్వవేదంబును ననుష్టుప్ఛందంబును నప్తోర్యామమఖంబును నుత్తరముఖంబున నిర్మించె మేఘంబును మెఱుంగును నశనియు రోహితంబును నింద్రధనువునుం బుట్టించె మఱియు ననేకప్రకారంబు లగు చరాచరభూతంబుల నక్షత్రగ్రహతారకాప్సరోగణంబులను సృజించె నది పూర్వసృష్టియం దెయ్యది యెట్లు వర్తించు నట్లు వర్తింప దొడంగె నివ్విధంబున వేదసూక్తంబులందు దేవర్షిప్రభృతులకు నామరూపక్రియాదు లేక్రమంబునం జెప్పంబడె నాక్రమంబునం గావించె ననినం గ్రోష్టుకి యి ట్లనియె. 33

మనుష్యదంపతివర్ణగుణక్రియాదులు.

క. జను లర్వాక్స్రోతస్సున, జనియించుటఁజెప్పి తెట్లు జనులకు నొసరిం
చె నజుం డొగి వర్ణంబులు, మునివర! గుణములును గర్మములుఁ జెప్పు తగన్. 34

సీ. అనిన మార్కండేయుఁ డను విసిపించద బ్రహ్మ సృష్టిక్రియాపరత నొంది
వక్త్రంబునందును వక్షంబునందును దొడలయందును దనయడుగులందు
నుద్భవింపఁగఁ జేసె నొగి వేయి వేయేసి మిథునము ల్మిగుల నామిథునములును
గ్రమమున బ్రాహ్మణక్షత్రియవిట్ఛూద్ర సంజ్ఞలఁ జెలువొంది సంతతంబు
తే. సురతములు సల్పుచుండ నాసుందరులకు, ఋతువు నెలనెల లేమి సంతతులు సాల
నొదవ కాయురంతమున నొక్కొక్కరుచిర, మిథునముదయింపఁ జొచ్చెసమిద్ధపుణ్య!.

వ. ఇట్లు ప్రజాపతివలనం బొలుత మానుషసృష్టి యయ్యె నంతం దదన్వయజాతులైన స్త్రీపురుషులచేత జగంబును వృద్ధిం బొందె నవ్విధం బాకర్ణింపుము. 36

ఉ. ఆతతనైజతృప్తిప్రమదాంబుధిం దేలుచు లీల శీతవా
తాతపబాధలం బడక యాసతులు న్పతులు న్నిజేచ్ఛ ధా
త్రీతల మెల్లం ద్రిమ్మరుచు దివ్యనదీహ్రదసింధుతీరసం
జాతవనప్రదేశములు శైలతటంబులు నున్కిపట్టుగాన్. 37

క. విహారణపరులై పశుమృగ, విహగాదులవలన నింత వెఱ పెఱుఁగక ని
స్పృహులై సుఖులై యుండఁగ, బహుకాలము సనియె నంత ప్రజలు మనమునన్.

పట్టణగ్రామఘోషాదిపరిమాణము.

వ. శీతోష్ణాదిద్వంద్వంబులచేతం బీడితులై తమ కునికిపట్టులు విచారించి సహజంబులగుగిరిదుర్గవనదుర్గజలదుర్గంబులందు నివాసంబులు గావించి చతుర్థం బగు కృత్రిమదుర్గంబునవల శాస్త్రోక్తప్రమాణవృత్తాయతప్రాకారపరిఖావృతంబులుగాఁ బురఖేట ఖర్వటద్రోణీముఖంబులు రచియించి వెనుబయల మంత్రిసామంతగుప్తముగా శాఖానగరంబును గృషీవలశూద్రబహుళంబుగా గ్రామంబును గోగజాకీర్ణగోపాలజనోపేతంబుగా ఘోషంబును గడిభూమిం బరదేశబాధకదుష్టజనప్రాయంబుగా దృశియును నన నిట్లష్టవిధంబులై యుండ నిర్మించి యందు గృహంబులును శాలలుంగల్పించుకొని శీతాతపాదిబాధల జయించి క్షుత్పిపాసార్తులై జీవనోపాయంబు చింతించుచుండ. 39

శా. త్రేతాది న్బహువర్షము ల్గురియ ధాత్రిం బుట్టె మున్నోషధీ
వ్రాతంబు ల్దమయంతఁ బుష్పఫలసంప్రాప్తి న్లతాగుల్మభూ
జాతంబు ల్విలసిల్లె నిమ్నగతవాస్సంవృత్తిమై నీమహీ
జాతంబు ల్గడు నుద్భవిల్లెఁ బ్రజకు న్సమ్మోద మేపారఁగాన్. 40

క. దున్నక వెదపెట్టక యుత్పన్నము లైనట్టివిపులబహుసస్యముల
న్బన్నుగఁ గైకొని జను లత్యున్నతితో నెలమి బ్రతుకుచుండఁగ నంతన్. 41

చ. మనమున రాగలోభములు మత్సరముల్గడు నగ్గలింప న
జ్జనులు గడు న్మమత్వమున సస్యములు న్నదులు న్నగంబులు
న్వనములు వేఱువేఱ బలవంతులు లుబ్ధులు నై కడంగి కై
కొనిరి తదీయదోషమునఁ గుంభిని యోషధుల న్గ్రసించినన్. 42

తే. పటుబుభుక్షార్తులై జను ల్బ్రహ్మకడకు, నరిగి శరణంబు వేఁడిన నతఁడు మేరు
భూధరముఁ గ్రేపుఁ గావించి భూమి గోవుఁ, జేసి పితికిన నోషధు ల్బెల్లువు మిగిలె.

గ్రామ్యారణ్యౌషధులు.

వ. వాని వెదపెట్టినఁ దద్బీజంబులు మొలచి పండునట్లుగా నక్కడ నుంచి యోషధులకు వ్యర్థత్వంబులేకుండఁ బ్రజాపతి గావించె నది మొదలుగా సస్యంబులు కృషి

క్రియాప్రభవంబులగు యవవ్రీహిగోధూమతిలప్రియంగుమాషముద్గంబు లాదిగా గ్రామ్యంబులు పదియేడును నీవారశ్యామాకగవేధుక లాదిగా నాటవికంబు లేడును నై ఫలించుచుండుసని యజ్ఞయోగ్యంబులై యతిశోయిల్లు 44

ఆ. సహజవృత్తి నెద్ది సమకూరుఁ గృతయుగ, మహితవేళ సహజమానవులకు
సత్యధర్మములును సస్యసమృద్ధియుఁ, గల్గుచుండు నంతఁ గ్రమముతోడ. 45

చ. తిరముగ రేఁడునుం బగలుఁ దృష్ణ జనింపఁగ గోరకోన్కల
న్దొరకొనుసిద్ధుల ప్రజలు దుష్టి వహించుచు నిత్యయౌవన
స్ఫురణల నుల్లసిల్లుచు ననూయయు వైరము నింత లేక యొం
డొరువులఁ గూడి యుండు రథమోత్తము లెవ్వరు గాక తుల్యులై. 46

ఉ. వారు చతుస్సహస్రమితవత్సరజీవులు దంపతిప్రజా
ధారులు నై నిజేచ్ఛల ముదంబున నుండఁగఁ గాలదీర్ఘతన్
వారికిఁ గామ్యసిద్ధి లొగి నష్టయి పోయినఁ గల్పభూజముల్
చేరి తదాశ్రమంబుల వసింప సుఖించుచునుండి రుండఁగన్. 47

సీ. త్రేతాయుగంబు వర్తింపఁ దొడంగిన నజ్జను ల్వ్రీడరాగాత్ము లైరి
ఋతువు తత్సతులకుఁ బ్రతిమాసములు గల్గె బహుళంబు లయ్యె నపత్యచయము
లంతఁ గల్పతరువు లడఁగిన నజ్జను లన్యభూరుహముల నాశ్రయించి
యం దుద్భవించుమహావీర్యమధురసంబున సతతము తృప్తిఁ బొందుచుండ

తే మోహలోభము ల్మనమున మునుఁగువడిన, నివి మదీయమ్ములని యమ్మహీజములఁ బ
రిగ్రహించి రాదోషపరిగ్రహమున, నవియు మాయంబు లగుటయు నజ్జనములు.

బ్రాహ్మణాదుల స్థానములు.

ఆ ఒనర దేశములకు నుర్వులకును మేరు, లలవరించి యంత నవ్విరించి
వరుసతోడ సర్వవర్ణాశ్రమాచార, విధము లేర్పడంగ విస్తరించి. 49

వ. బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రాజాపత్యలోకంబును క్షత్త్రియులకు నింద్రలోకంబును వైశ్యులకు వాయులోకంబును శూద్రులకు గంధర్వలోకంబును బ్రహ్మచారులకు నూర్ధ్వ రేతస్కులగు నష్టాశీతిసహస్రమునులస్థానంబును గృహస్థులకుఁ బ్రాజాపత్యస్థానంబును వానప్రస్థులకు సప్తఋషిస్థానంబును సన్న్యాసులకు బ్రహ్మస్థానంబును బరమయోగులకు నమృతస్థానంబును నివాసంబులుగాఁ గల్పించె నని చెప్పి మార్కండేయుండు క్రోష్టుకి యున్నిసర్గంబులకు మున్ను నలువ సృజించినకౌమారసర్గంబు తెఱంగాకర్ణింపుము. 50

క. సనకసనందనముఖమును, జనులం గల్పాది నజుఁడు సంపాదించె
న్వీను వారు పరమయోగార్థినిరూఢత్వమున నూర్ధ్వరేతసు లైనన్. 51

వ. బ్రహ్మకు మహారోషం బుద్భవించినయది. 52

ఏకాదశరుద్రసర్గము.

క. తెలిగన్నుకవిలకన్నును, వలిచన్నును దృఢవిశాలవక్షము నెఱివే
నలి కెంజడలును గలిగిన, వెలఁదియు మగవాఁడు నైనవేల్పు నిల్చెన్. 53

క. నిలిచినఁ గనుఁగొని యిమ్మెయిఁ, గలసినయయ్యిద్దలు రెండుగా విభజింప
న్వలయు నని యజుఁడు పలికినఁ, బొలుపుగనవ్వేల్పుసతియుఁ బురుషుఁడునయ్యెన్.

క. ఆపురుషుం డేకాదశ,రూపమ్ములు దాల్చె వార రుద్రు లనంగా
దీపించి రంత నాస్త్రీ,రూపంబును నతఁడు పెక్కురూపులు సేసెన్. 55

వ. మరియుం బ్రజాపతి. 56

క. విను భృగుఁ బులస్త్యుఁ బులహుని, నొనరఁగ నంగిరసు నత్రి నొగిఁ గ్రతువు వసి
ష్ఠుని దక్షు మరీచి సృజిం, చె నవబ్రహ్మలుగ నజుఁడు చిత్తస్మరణన్. 57

వ. సంకల్పుఁడును ధర్ముఁడు ననుపుత్త్రులఁ బుట్టించి యవ్విరించి మఱియును. 58

స్వాయంభువమనుసంభవము.

క. వినుము ప్రజాపాలనపరు, ననుపమసత్త్వాభిరాము నాత్మసమాను
ష్ఠను నాస్వాయంభువుఁ డను,మనువు నశతరూప యనుకుమారి సృజించెన్. 59

తే. వారు దంపతులయి ప్రియవ్రతుఁడు సద్గు,ణాఢ్యుఁ డుత్తానపాదుండు ననఁగఁబరగు
సుతయుగంబును నూతిప్రసూతు లనఁగఁ, గన్యకల నిద్దఱను నొగిఁగాంచి రెలమి.

దక్షసర్గము.

ఆ. ఆప్రసూతి దక్షుఁ డాసూతి నింపార, రుచియుఁ బెండ్లిలైరి రుచికిఁ బుట్టి
రనఘ! దక్షిణయును యజ్ఞుండు వారికి, యామనామధేయు లైనసుతులు. 61

వ. పన్నిద్దఱు పుట్టిరి మఱి దక్షునకుం బ్రసూతికి నిరువదినలువురు కూఁతులు పుట్టి రందు ధర్మునికిఁ బదుమువ్వురును భృగునికి ఖ్యాతియు భవునికి సతియు మరీచికి సంభూతియు నంగిరసునకు స్మృతియుఁ బులస్త్యునకుఁ బ్రీతియుఁ బులహునకు క్షమయుఁ గ్రతువునకు సంతతియు నత్రికి ననసూయయు వసిష్ఠునకు నూర్జయు నగ్నికి స్వాహాయుఁ బితరులకు స్వధయు ననం బదునొక్కండ్రను భార్యలుగా నిచ్చె నాధర్మునికిం గ్రమంబున శ్రద్ధయందుఁ గాముండును లక్ష్మియందు దర్పకుండును ధృతియందు నియముండును దుష్టియందు సంతోషుండును బుష్టియందు లోభుండును మేధయందు శ్రుతుండు గ్రియయందు నయవినయదండులును బుద్ధియందు బోధుండును లజ్జయందు వినయుండును వపువందు వ్యవసాయుండును శాంతియందు క్షేముండును సిద్ధియందు సుఖుండును గీర్తియందు యశుండును బుట్టిరి. మఱి శ్రద్ధాపుత్త్రుం డైనకామునికి మతికి హర్షుండు పుట్టె నధర్మునికి హింసకు ననృతుండనుకొడుకును నిర్బతి యనుకూఁతురుం బుట్టి దంపతులైరి పదంపడి వారికి భయుండును మాయయు నరకుండును వేదనయు ననుమిథునద్వయంబు పుట్టె నమ్మాయకు నరకునికిమృత్యువు పుట్టె మృత్యువునకు వ్యాధిజరాశోకతృష్ణాక్రోధు

లును భయునికి వేదనకు దుఃఖుండును బుట్టిరి వా రందఱు నూర్ధ్వరేతస్కు
లైరి నిరృతికి నలక్ష్మి యనుకూఁతురు పుట్టె దానికి మృత్యువు భర్త యయ్యె
నామృత్యువునకు నలక్ష్మికిం బదునలువురు నందనులు గ్రమంబున. 62

చ. కలిగి యలక్ష్మిఁ జేయుచును గ్రక్కున మృత్యువు నావహించుచు
న్నెలకొని నాశకాలమున నెట్టన మర్త్యులఁ జొచ్చి యింద్రియ
మ్ములు పదియింటనున్న దినిఁ బొంది యహంకృతిఁ జెంది బుద్ధియం
దొలసి కడు న్విమోహమున నొంది యజస్రము సూక్ష్మ మూర్తులై. 63

క. పురుషుల నెలఁతల విషయాతురులుగఁ గలఁచుచు ననేకదురితకరులు గాఁ
బురికొలుపుచు రాగాదులఁ, బరిభూతులఁ జేయు చిట్లు ప్రసరింతు రిలన్. 64

దుస్సహోత్పత్తి.

వ. అని చెప్పి మార్కండేయుండు విను మధర్మునికి నధోముఖుండును దంష్ట్రాకరాళుం
డును నతిభైరవారావుండును నైనపుత్త్రుండు దుస్సహుం డనువాఁ డుద్భవించి
క్షుత్పిపాసాపీడితుండై భువనంబులు భక్షింపఁ దొడంగిన బ్రహ్మ యతని కిట్లనియె.

క. ఓహో! దుస్సహ! యీయుత్సాహము వల దుడుగు మలుక శమ మొందుము నీ
కాహార మగునె జగములు?, మోహమున రజస్తమముల మునుఁగకు మనినన్.

వ. ద్రుహిణునకు దుస్సహుం డిట్లనియె. 67

తే నోరు వఱువట్లు వట్టెడు నీరువట్టు, నిలువ రాదు పేరాఁకట నిమిషమైన
నెట్లు తృప్తుండ నగుదు లా వెట్లు గాంతు, నెందు వసియింతు నేఁ జెప్ప వేమహాత్మ!

వ అనిన బ్రహ్మ యి ట్లనియె. 69

బ్రహ్మ దుస్సహున కాహారాదుల నేర్పఱుచుట.

తే. జనులయిండులు నీకు నాశ్రయము ధర్మ,నియతి లేనివారలు విను నీకు బలము
నిత్యకృత్యక్రియాహాని నీకుఁ బుష్టి, యంబరము నీకు లూతాచయమ్ము సుమ్ము.

వ. నీ కాహారం బాకర్ణింపుము. 71

సీ. శునకేక్షితాన్నంబు విను కేశకీటదుష్టమ్మును భిన్నభాండస్థమును వ
దనగహ్వరమున నూఁదినయవియును వేఁడి గానివి పక్వంబు గానియవియు
నవని సంస్కృతి లేనియవియు శీర్ణాసనమున నుండియును విదిఙ్ముఖత సంధ్య
లందును గీతవాద్యంబులు వించు రజస్వలఁ జూచుచు జనులు గుడుచు

ఆ. నోదనములు మఱియు నొందుపహతిఁ బొంది, నట్టిభోజ్యసంచయములఁ బ్రీతి
నధికతృప్తిసేయునాహారములుగ నా, చేత నిపుడు నీకుఁ జెప్పఁబడియె. 72

క. శ్రుతిశాస్త్రపురాణవినిం,దితకర్మము లాచరించుధీరహితునిదు
ష్కృతఫలముల నోదుస్సహ!, సతతంబును దృప్తి నీకు సంపాద్య మగున్. 73

తే. పంక్తిభేదవృథాపాకపాకభేద, కరుల నన్యోన్యసంతతకలహపరుల
గోగజాశ్వచయాపోషకులును నైన, నరులయిండుల నెందులఁ దిరుగుచుండు. 74

శా. నక్షత్రగ్రహపీడ లొందిన నొగి న్నానావిధోత్పాతము
లుప్తిక్షోభించిన శాంతి సేయనినరు ల్గాదంబరీస్త్రీమృగ
వ్యాఘ్రాసక్తులు కృత్రిమవ్రతులు మిథ్యాచారు లాత్మీయధ
ర్మక్షీణు ల్భవదీయశాసనమున న్బ్రాపింతు రత్యంతమున్. 75

క. విను వైశ్వదేవ మొనరిం,చినతుది నీ పేరు సెప్పి చెలువుగ బలి యి
చ్చినవారిసదనములకు, న్జనకుము విహరింపు మితరజనసదనములన్. 76

క. పితృదేవతార్చకులు సం,తతశుచులు నలోలుపులు జితస్త్రీకులు సం
స్కృతరుచిరాన్నభుజులు నగు, నతిపుణ్యులసదనములకు నరుగకు మెపుడున్. 77

క బాలస్త్రీ వృద్ధస్వజ,నాలికి నేయిండ్ల నెయ్య మగ్గలము కుల
స్త్రీ లెందు బహిర్గమనవి,లోలలు కా రట్టియిండ్లలోను జొరకుమీ. 78

ఉ. బొంకక జీవహింస దెసఁ బోవక యేరికిఁ జిత్తతాప మే
వంకను జేయ కీ సుడిగి వైరము లేక శమంబు దాల్చి ని
శ్శంకత నైజధర్మములు సల్పుచు నెమ్మది నుండునన్ని రా
తంకులపుణ్యమందిరవితానముపొంతకుఁ బోకు దుస్సహా! 79

క. పతిభక్తి గలిగి పోష్యులు, పతి గుడిచిన మఱియుఁ గుడిచి పతిశుశ్రూషా
న్వితయై దుష్టస్త్రీసం,గతి సేయనియతివఁ జేరఁగా వలదు సుమీ! 80

క. అనలం బాఱక సలిలం,బును నెపుడును గల్గి తల్పములు భానుని గ
న్గొన రానిచోట నుండుస,దనములు దుస్సహ! రమాసదనములు సుమ్మీ! 81

క. విను దుస్సహ! విలసచ్చం,దనవీణాముకురమధుఘృతప్రతతియు గో
వును దామ్రపాత్రములు గల, జనమందిరములకు నీకుఁ జన రాదు సుమీ! 82

తే. అర్థి నేర్పడఁగా విను మూఁడువారు, ముప్పురు మగవార లేవురు మూఁడుధేను
వులును రేపులె వెలుఁగును గలమనుష్యు,ని ల్లధర్మతనూజ! నీ కిరవు సుమ్ము. [౮౩

క. విను మేఁక గొఱియలు మొదవు,లెనుములు తురగములు గజము లిం దొకటియు
డును మూఁడును నేనును నా,లును నేడును నుండునది గుఱుతు నీ కుండన్. 84

క. కొడవలి గొడ్డలి పీఠము,లెడనెడ నెరయంగ వైచునిండ్లును మఱి యొ
క్కెడ ఱోలును రోఁకళ్లను, నిడినగృహంబులును నీకు నిరవులు నిలువన్. 85

క. ఏయిండ్లను గొలుచు సరకు,నేయరు భోజ్యములు లెక్క సేయరు ధనురా
ద్యాయుధములు గైకొన రీ,వాయిండులఁ గేలి సలుపు మనవరతంబున్. 86

వ. అని బహువిధముల దుస్సహుని శాసించి ద్రుహిణుం డంతర్హితుం డయ్యె నంత.

దుస్సహసంతానదురాచారప్రకారము.

తే. కలికిభార్యకుఁ బుట్టినకన్యఁ బెండ్లి,లయ్యె నిర్మాష్టి యనుదాని నయ్యధర్ము
కొడుకు దుస్సహుఁ డుజ్జ్వలగుణవరేణ్య!,వారి కిరువురకును విను వరుసతోడ. 88

వ. దంతాకృష్టియు నుక్తియుఁ బరివర్తియు నంగయుక్కును శకునియు గండప్రాంతరతియును గర్భహాయుండును సస్యహాయుండు ననుకొడుకు లెనమండ్రును నియోజిక విరోధినిస్స్వయంహారిక భ్రామణి ఋతుహారిక స్మృతిహారిక బీజహారిక విద్వేషిణి యనుకూఁతు లెనమండ్రునుం బుట్టిరి వారల లొనరించుపనులు చెప్పెద దంతాకృష్టి యనువాఁడు సుప్తులైన బాలుర దంతపఙ్క్తియందు వసియించి. 89

చ. పలు గొఱుకంగఁ జేయుచును వాఁచ్చుమనంబున వస్నహాగమం
బలఘువిచార! తత్ప్రశమనార్థముగా నెలియాన లారద
మ్ములపయిఁ బాన్పునందుఁ గడుఁ బొల్పుగఁ జల్లి సువర్చలౌషధీ
కలితజలంబు లార్చునది గ్రక్కున బాలు సమంత్రకంబుగాన్. 90

ఉ. ఉక్తి యనువాఁడు నృశుభాశుభోక్తులందుఁ,బలుకుచుండుఁ దథాస్తుశబ్దంబు గాన
నశుభవాక్యంబు నలవ దెన్నైన నాఁడ, వినియు నొనరించునది విఘ్నవినుతి నరుఁడు.

తే. ఒక్కవనితగర్భంబు వేఱొక్కవనిత,గర్భమునయందుఁ బెట్టు నొక్కరుఁడు పూఁచి
పట్టి యాడంగ వచ్చినయట్టివలుకు, వీడునడఁ జేయుఁ బరివర్తి విను మునీంద్ర!

వ. ఇట్లు గర్భపాతవాక్యస్ఖలనంబులు నిరూపించి సితసర్షపధారణంబున రక్షోఘ్నమంత్రజపంబులను రక్ష యొనరించునది. 93

క. అంగయుజుండు మనుష్యుల, యంగము లదరంగఁ జేసి యశుభము శుభము
న్నంగతముఁ జేయుఁ గుశలఁ న,దంగము మర్దనము సేయ నశుభం బడఁగున్. 94

తే. శకుని యనువాఁడు మృగపక్షిసమితిఁ బొంది, తద్గతిస్వరచేష్టాప్రదర్శనముల[గుడ
శుభమునశుభము సూచించు శుభముగాని, శకునమునఁ గార్యమునకును జనునుమ

వ. గండప్రాంతరతి యనువాఁడు నరులగండప్రాంతముల ముహూర్తార్థంబు వసియించి ప్రారంభంబులు వారించుచుండు వాని నెఱిఁగి బ్రాహ్మణవచనంబున దేవతాస్తోత్రంబును గ్రహనక్షత్రపూజనలను గోమూత్రసర్షపస్నానంబునను శాంతి యొనరించునది 96

క. లలనాగర్భంబులఁ గల,కలలంబుల మ్రింగుచుండు గర్భహుఁ డనువాఁ
డలయక ప్రశస్తమంత్ర,మ్ములు వ్రాసి ధరింప శాంతిఁ బొందును వాఁడున్. 97

తే. సస్యహుం డనువాఁడు సస్యములయెప్డుఁ, జెఱుచు వానికి రక్షగాఁ జేనిచుట్టుఁ
జెప్పుటట్టులు గట్టి విశిష్టబలి యొ,సఁగి యొనర్పగ వలెఁ జొమ్ము చంద్రవినుతి, 98

క. విను పరధనపరదారల, నొనర నియోగించునది నియోజిక దానిం
గనుఁగొనుమనుజుం డిదియే, ననుఁ బ్రేరేచునది యని మనమున నచలుఁడై. 99

ఆ. దానిమర్మ మెఱిఁగి తాను గామక్రోధ, లోభమోహములకు లోను గాక
యేను దీనివశతఁ బో నని ధృతి మార, స్తోత్రజపము సేయఁ దొలఁగ దదియు. 100

తే. సతికి మగనికిఁ దండ్రికి సుతులకును సు,హృజ్జనులకు విరోధిని యెపుడు వైరముల నొనర్చును దానికిఁ బూజ యొసఁగి, వాదహాసాతిరేకము ల్వలయు మాన.

సీ. కలన ధాన్యములు గోవులపాదుఁగులఁ బాలు పాలవలన నెయ్యి ప్రత్తి నూలు
ఘనకుసుంభమునఁ దొగరు బానసమున నన్నము తిలలందుఁ దైలము హరించు
నతిసూక్ష్మరూపిణి యై స్వయంహారిక తత్ప్రతీకారంబు తనగృహమునఁ
బై ద్వారమున నొక్క భామినిరూపంబు వ్రాసి దానికి బలు ల్వరుస నిచ్చి
ఆ. హోమములును దేవయోగ్యధూపంబులు, వేసి నరుఁడు శాంతిఁ జేసి పాల
కడవ మొదలుగాఁగఁ గలుగునన్నిటికి వి,భూతిరక్ష యిడఁగఁ బోలు ననఘ!

ఉ. భ్రామణి త్రిప్పు మానవులఁ బన్నుగ నొక్కెడ నుండ నీక యు
ద్ధామత సూక్ష్మబుద్ధి గని తజ్జ్ఞులొగిన్ శయనాసనంబులన్
ధామమునందు సర్షపవితానము గాపుగఁ జల్లి మమ్ము నో
భ్రామణి! ప్రోవుమింక నని పల్క పఠింతురు భూమిసూక్తముల్. 103

చ. అతివబుతూద్గమంబు ఋతుహారిక దా హరియింప దేవతా
యతనసుతీరచైత్యసరిదద్రితటంబులయందు మంత్రసం
యుతసలిలాభిషేకమును నుత్తమభేషజసేవనంబు న
య్యతివ నొనర్పఁ బంపునది యార్యజనంబులు తత్ప్రశాంతికిన్. 104

ఆ. తలఁపు నరున కడఁచుఁ దాస్మృతిహారిక, యది వివిక్త మైనయట్టిచో వ
సింపఁ దొలఁగి పోవు దంపతి ప్రజబీజ, హరణనిపుణ బీజహారిక యగు. 105

వ. అదియును మేధ్యాన్నభోజనస్నానంబుల శాంతిఁ బొందు. 106

క. ద్వేషిణి పురుషుల జనవి,ద్వేషులఁ గావించు సఘృతతిలలు మధువు త
ద్ద్వేష మడఁగ వేల్చునది సు,భాషిణి యగుమిత్రవింద భక్తిఁ దలఁచుచున్. 107

వ. అని చెప్పి మార్కండేయుండు వెండియు నిట్లను దుస్సహునికొడుకులకును గూఁతులకును ముప్పదితొమ్మండ్రు బిడ్డలు పుట్టిరి వారిం జెప్పెద వినుము దంతాకృష్టికి విజల్పకలహ యనుఁగూఁతులు నుక్తికిఁ గాలజిహ్వుఁడును బరివర్తికివిరూపుండును వికృతుండును నంగయుక్కునకుఁ బిశునుండును శకునికి శ్యేనకాకకపోతగృధ్రోలూకంబులును గండప్రాంతరతికిఁ గాలాభిధాను లార్వురు పుత్త్రులును గర్భహునకు విఘ్నుండును మేహన యనుకన్యయును సస్యహునికి క్షుద్రకుఁడును జన్మించిరి మఱియు నియోజికకుఁ బ్రచోదిక లనుకూఁతులు నలువురును విరోధినికిఁ జోదకుఁడు గ్రాహకుఁడు తమఃప్రచ్ఛాదకుఁడు స్వయంహారికకు సర్వహారియు నర్థహారియు వీర్యహారియు భ్రామిణికిఁ గాకజంఘుండును ఋతుహారికకుఁ గుచహారిణియు వ్యంజనహారికయు జాతహారిణియు ననుమువ్వురు కూఁతులును స్మృతిహారికకుఁ బ్రచండుండును బీజహారికకు వాతరూపయు నరూపయు ననుకన్యలిద్దఱును విద్వేషిణికి నపకర్షప్రకాశకులును బుట్టిరి పాపస్వభావం బైనయీసంతానంబుచేత జగంబంతయు వ్యాప్తంబై యుండు నిది తామససర్గం బనంబడు నింక రుద్రసర్గంబు చెప్పెద వినుము, 108

రుద్రసర్గము.

సీ. అజుఁడు కల్పాదియం దాత్మసన్నిభు నొక, యాత్మజుఁ బడయంగ నాత్మఁ దలఁచు
చుండ నద్దేవునియుత్సంగమున నొక్క నీలలోహితుఁ డగుబాలుఁ డుదయ
మై రోదనము సేయు నతని నేమిటి కేడ్చె దనుఁడు బ్రహ్మకు నిట్టు లనియె నతఁడు
నాకొక్క పే రిమ్ము నావుడు నవ్వేధ రోదనం బుడుగుము రుద్రుఁ డనఁగ
తే. వెలయు మనిన నారుద్రుఁడు వెగచివెగచి
యేడుమాఱులు మఱియును నేడ్చుటయును
నెఱిఁగి యతనికిఁ జతురాస్యుఁ డిచ్చెఁ బ్రీతి
నేడునామములు దగ మునీంద్ర! వినుము. 109

వ. భవుండు శర్వుం డీశానుండు పశుపతి భీముం డుగ్రుండు మహాదేవుండు ననఁగ నిట్లిచ్చిననామంబులఁ బరగిరుద్రుండు సూర్యాంబుమహీవహ్నివాయుగగనదీక్షితసోములన నెనిమిది మూర్తు లయ్యె నాసూర్యాదులకు సువర్చలయు నుమయు వికేశియుస్వధయు స్వాహయు దిశలును దీక్షయు రోహిణియు వరుసను భార్యలై రాభార్యలవలన శనైశ్చరుండును శుక్రుండును లోహితాంగుండును మనోజవుండును స్కందుండును స్వర్గుండును సంతోషుండును బుధుండును ననుపుత్త్రులు పుట్టి రంత. 110

ఉ. దక్షునినందన స్సతి ముదంబున రుద్రుఁడు పెండ్లి యయ్యె నా
దక్షునిమీఁదికోపమునఁ దత్సతి దేహము నీఱు చేసి తా
నక్షయపుణ్య మేనకకు నాహిమవంతునకు న్జనించె నా
దక్షమఖారి యగ్గిరిసుత న్వరియించెఁ గరంబు నెమ్మితోన్. 111
క. ఆనగజతోడఁ బుట్టిన, మైనాకుఁ డనంతరత్నమహిమాన్వితుఁ డం
బోనిధి కిష్టసఖుం డై, తా నంద వసించి యుండెఁ దద్దయు నెమ్మిన్. 112

భృగ్వాదిసంతతి.

క. ఖ్యాతికి భృగునకుఁ బుట్టిరి, ధాతయును విధాతయును నుదాత్తగుణగణో
పేత యగులక్ష్మియును న, న్నాతికి నారాయణుండు నాథుం డయ్యెన్. 113
క. మేరువుకన్యలఁ బెండిలి, యై రాయతినియతులను లతాంగుల నొగిఁ బెం
పారఁగ ధాత విధాత యు,దారుఁడు ప్రాణుండు పుట్టె ధాతకు నంతన్. 114
వ. విధాతకు మృకండుఁడు పుట్టె మృకండునకు మనస్వినికి నేను జన్మించితి నాకు ధూమ్రావతికి వేదశిరుండు పుట్టె ధాతృపుత్త్రుం డగుప్రాణునికి ద్యుతిమంతుండు ప్రభవించె ద్యుతిమంతునకు నజరుం డావిర్భవించె నిట్లు భృగునికి సంతానంబు బహుళం బయ్యె. 115
క. విను సంభూతిమరీచుల, కొనరంగాఁ బౌర్ణమాసుఁ డుదయించె నతం
డును విరజుండునుఁ బర్వతుఁ, డనుతనయులఁ బడసె మునిజనాగ్రేసరులన్. 116

వ. స్మృతికి నంగిరసునకు బృహస్పతిప్రముఖు లైనపుత్త్రులు సినీవాలీకుహూరాకానుమతు లనుకూఁతులు పుట్టి రనసూయకు నత్త్రికి సోముండును దత్తాత్రేయుండును దుర్వాసుండును నుద్భవించిరి ప్రీతికిం బులస్త్యునకు దంతోని యనువాఁడు జన్మించెఁ బులహునికి క్షమకుఁ గర్దముండును వరీయసుండును సహిష్ణుండును బ్రభవించిరి క్రతువునకు సంతతికి వాలఖిల్యాభిధాను లైనమును లఱువదివేవు రుదయించిరి వసిష్ఠునకు నూర్జకు రజుండును గాత్రుండును నూర్ధ్వబాహుండును సవనుండును ననఘుండును సుతపుండును శుక్రుండును ననుమును లావిర్భవించిరి. 117

తే. అజునియగ్రనందనుఁ డగునగ్నిదేవు, వలనఁ దద్భార్య యైనయాస్వాహ గనియె
సుతులఁ బావకపవమానశుచుల ముగుర, నధికతేజుల నఖిలలోకాభినుతుల 118

క. ఘను లగునమ్మువ్వురకును, విను నలువదియేగు రుద్భవించిరి సుతు లా
తనయులు దండ్రులు దాతయు,నొనరఁగ నేఁబండ్రు వహ్ను లొకఁడు కొఱంతగాన్.

వ. ప్రజాపతిచేత సృజియింపఁబడినయగ్నిష్వాత్తాదిపితరులవలనఁ దత్పత్ని యైనస్వధాదేవి మేన వైధారిణియు ననుకూఁతులం బడసె వారు బ్రహ్మవాదిను లై చని రిది రుద్రసర్గప్రకారం బని చెప్పిన విని మార్కండేయునకుం గ్రోష్టుకి యిట్లనియె.

మనుద్వీపవర్షాధిపతులవివరణము.

క. స్వాయంభువమనుజన్మము, ధీయుత యెఱిగించి తీ వతివ్యక్తముగా
నాయనకాలంబున సుర,నాయకుఁడును సురలు మునులు నరపాలకులున్. 121

తే. ఎవ్వ రెవ్వ రెఱింగింపవే మహాత్మ!, చెవులు చిడిముడి పడియెడుఁ దివిరి వినఁగ
ననిన భృగువంశవర్ధనుం డైన యమ్ము,నీశ్వరుండును గ్రోష్టుకి నిట్టు లనియె. 122

వ. స్వాయంభువుండును స్వారోచిషుండును నుత్తముండును దామసుండును రైవతుండును జాక్షుషుండును నన నింతకుము న్నార్వురు మనువు లరిగి రిప్పు డేడవ మను వైనవైవస్వతునికాలంబు వర్తించుచున్నది యింక సావర్ణు లనువా రేవురును రౌచ్యుండు భౌత్యుండు నన నేడ్వురు మనువులు గానున్నవారు వినుము తొల్లి ప్రథమత్రేతాయుగంబున స్వాయంభువమనుపుత్త్రుం డైనప్రియవ్రతునకుఁ గర్దమప్రజాపతిపుత్త్రి యైనవీర యనుదానికి సమ్రాట్టును గుక్షియు ననుకూఁతు లిద్దఱును నాగ్నీధ్రుండు మేధాతిథియు వపుష్మంతుండును జ్యోతిష్మంతుండును ద్యుతిమంతుండును భవ్యుండును సవనుండు ననుకొడుకులు పుట్టినం బ్రియవ్రతుం డానందనులయందుఁ గ్రమంబున జంబూద్వీపంబునకు నాగ్నీధ్రుండును బ్లక్షద్వీపంబునకు మేధాతిథియును శాల్మలీద్వీపంబునకు వపుష్మంతుండును గుశద్వీపంబునకు జ్యోతిష్మంతుండును గ్రౌంచద్వీపంబునకు ద్యుతిమంతుండును శాకద్వీపంబునకు భవ్యుండును బుష్కరద్వీపంబునకు సవనుండును నధిపతులుగఁ గావించె నంత, 123

సీ. వినుము మహావీర్యుఁడును ధాతకియు నను పుత్త్రులఁ బడసి తాఁ బుష్కరంబు
వారిపేళ్లను రెండువర్షము లొనరించి యిచ్చె నాసవనుఁ డయ్యిరువురకును
నిరుపముఁ డగుభవ్యునికి జలదకుమార సుకుమారులును మణీచకుఁడు మఱియుఁ
దగుకుశోత్తరుఁడు మేధావియును మహాద్రుముండు పుట్టుటయు నతండు వారి
తే. కేడువురకు శాకద్వీప మేడువర్షములుగ నొనరించి యొసఁగిన వెలసె నవియు
వారిపేళ్లను బహువిధవస్తుబహుళములును విపులభోగాస్పదములును నగుచు

వ. ద్యుతిమంతుండను శైలుఁడు మనోనుగుం డుష్ణుండు ప్రధానుం డర్ధకారకుండు ముని
దుందుభి యనుసుతులకుఁ గ్రౌంచద్వీప మేడువర్షములుగ నేర్పరించె నవి తదీయ
నామాంకితంబులై పరఁగె జ్యోతిష్మంతుండును గుశద్వీపంబు సప్తవర్షంబులు చేసి
యుద్భిదుఁడు వైణవుఁడు సురథుఁడు లంబనుఁడు ధృతి ప్రభాకరుఁడు కపిలుఁడు
ననుపుత్త్రసప్తకంబున కొసంగిన నవ్వర్షంబులు తదీయనామంబుల నతిశయిల్లె వపు
ష్మంతుఁడు శాల్మలిద్వీపంబును శ్వేతుండు హరితుఁడు జీమూతుఁడు రోహితుఁడు
వైద్యుతుఁడు మానసుఁడు మహీంధ్రుఁడు ననుపుత్త్రులకు నేడుభాగములుగా విభా
గించి యిచ్చె నవ్వర్షంబులు తదభిధానఖ్యాతంబు లయ్యె మఱియును. 125

క. వినుత ప్లక్షద్వీపంబును మేధాతిథి యొనర్చెఁ బుత్త్రులపేళ్లం
దనరంగ సప్తవర్షము, లనుపమగుణ! వినుము తెలియ నవ్వర్షంబుల్. 126

వ. శాంతభయంబును శిశిరంబును సుఖోదయంబును నానందంబును శివంబును క్షేమ
కంబును ధ్రువంబును ననం బరఁగెఁ బ్లక్షద్వీపంబు మొదలుగాఁ గల
యేను దీవులును సర్వవర్ణాశ్రమాచారధర్మంబులు గలిగి యుండు జంబూద్వీపాధి
పతియైన యాగ్నీధ్రునికి నాభియుఁ గింపురుషుఁడు హరివర్షుం డిలావృతుండు
రమ్యుండు హిరణ్వంతుండు కురుండును భద్రాశ్వుండు కేతుమాలుండు ననం దొమ్మండ్రు
పుత్త్రు లుదయించి రందుఁ గింపురుషుఁ డాదిగా నెనమండ్రు హిమవదుత్తరభాగ
వర్షంబుల కధిపతులం గావించిన నవి వారిపేళ్లం బ్రసిద్ధంబు లయ్యె నవ్వర్షంబు
లందు. 127

తే. జరయుఁ దెవులును వగయును బొరయ వనఘ!, సుఖము లెప్పుడుఁ జుబ్బనచూఱలెల్ల
వారు సములె చతుర్యుగావస్థ చెంద, దందుఁ బుణ్యపాపములు లే వమితపుణ్య!.

తే. హిమనగేంద్రదక్షిణవర్ష మేలునాభి, యాత్మనందను ఋషభుని నధిపుఁ జేసి
యరిగెఁ గానకు నతఁడు నిజాత్మజన్ముఁ, డైన భరతుఁ బట్టము గట్టి యడవి కరిగె.

వ. ఆభరతునిపేర నివ్వర్షంబు భారతవర్షం బనం బొగడొందె భరతుండును నిజనంద
నుం డగుసుమతి నధిపతిం గావించి తపంబునకుఁ జనియె నివ్విధంబున స్వాయంభువ
మన్వంతరంబునం బ్రియవ్రతునిపుత్త్రులుం బౌత్త్రులును సప్తద్వీపంబులును బాలించి
రని చెప్పిన మార్కండేయునకుఁ గ్రోష్టుకి యిట్లనియె. 130

జంబూద్వీపవర్ణనము.

తే. ఎన్ని దీవులు జలనిధు లెన్ని నగము,లెన్ని వర్షంబు లెన్ని యిం దేఱు లెన్ని
యిలకు: జక్రవాళాద్రికిఁ గొలఁది యెంత,యినసుధాకరగతు లివి యెట్లు చెల్లు?
ఆ. విస్తరింపు నాకు విన వేడ్కయయ్యెడు,ననిన భార్గవుండు విను మునీంద్ర!
మున్ను నీకుఁ జెప్పినన్నియ దీవులు, గాని వేఱ లేవు మాననీయ! 132

వ. పృథివి పంచాశత్కోటియోజనవిస్తార యై యుండు నందు. 133

తే. వినుము లక్షయోజనముల విస్తృతులఁ బ్ర,దీప్త మైయొప్పు నేరేడుదీవిఁ దొట్టి
యొక్క టొకటికి రెట్టియై యుండుఁ బ్లక్ష,మాదిగాఁ గలయద్దీవు లాఱు ననఘ!
క. వితతలవణేక్షుమదిరా,ఘృతదధిదుగ్ధాంబుమూర్తి కీర్త్యము లై యా
క్షితి నోలిఁ గలుగు జలనిధు, లతివిమలత నొకటి కొకటి యవి యినుమడి యై.

వ. లవణజలనిధివలయవలయితం బగుజంబూద్వీపంబు వినుము. 136

సీ. హిమవంతమును నట హేమకూటంబును నిషధంబు మేరువు నీలగిరియు
శ్వేతాచలంబును శృంగవంతంబును నవి వర్షశైలంబు లయ్యె నడిమి
నిషధనీలంబులనిడుపు లొక్కొకలక్ష యవల రెండును మఱి యివల రెండు
నొలిన పదియేసివేలయోజనములు తక్కువ యై యుండు నొక్క టొకటి
తే. విను మహాత్మ రెండువేలయోజనముల, పొడవు పఱపు గల్గి పూర్వపశ్చి
మాంబునిధులఁ గలసి యయ్యురుమూడుకొం,డలును రత్నరుచుల వెలుఁగుచుండు.

వ. ఇప్పర్వతత్రితయంబులమధ్యంబునం జంద్రార్ధాకారం బై యిలావృత వర్షంబు శోభిల్లుఁ దానితూర్పున భద్రాశ్వవర్షంబును బశ్చిమంబునం గేతుమాలవర్షంబును నతిశయిల్లు దానిదక్షిణంబున హరివర్ష కింపురుషవర్ష భారతవర్షంబులు నొప్పు నుత్తరంబున రమ్యకహిరణ్యకవర్షంబులు పొలుచు నయ్యిలావృతవర్షంబునడుమ నెనుబదినాలుగువేలుయోజనంబులతనర్పును ముప్పదిరెండువేలయోజనంబులు మీఁదివిస్తారంబును బదాఱువేలయోజనంబులపాతుఁను నంతియ క్రిందివెడల్పు నుం గలిగి శరావంబుచందంబున సుందరం బై హేమనగంబు దేజరిల్లుచుండు.
క. అక్కనకశిఖరి యెనిమిది, దిక్కుల నింద్రాదినిఖిలదిక్పతిపురము
ల్మిక్కిలి యగువిభవంబుల, నక్కజ మయి వెలుఁగుచుండు ననుపమచరితా! 139

వ. చతుర్దశయోజనోత్సేధం బై నయమ్మేరుమధ్యంబున బ్రహ్మపురము శోభిల్లుచుండు.

క. సితపీతాసితరక్త, ద్యుతు లమరఁగఁ గనకశిఖరితూర్పు మొదలుగాఁ
జతురాశల ధరణిద్వై,వతవిట్శూద్రావనీశవర్ణాఖ్యలతోన్. 141

తే. అయుతయోజనోత్సేధంబులై సురాద్రి, నాల్గుదిక్కుల విష్కంభనగము లొప్పు
మందరంబును నొగి గంధమాదనంబు,విపులమును సుపార్శ్వంబును విమలపుణ్య.
క. విను మేకాదశశతయో,జనదీర్ఘము లేతదీయశైలాగ్రములం
దనరుచుఁ బడగలక్రియఁ గడ,పనగము నేరేడు రావి వటమును వెలయున్. 143

ఉ. ఆరమణీయజంబువునయుం దనిశంబును భూరిసింధుర
స్ఫారఫలంబు లన్నగముపైఁ బడి వ్రయ్యఁగఁ దద్రసంబు సొం
పార మహాప్రవాహానది యై దివిజాద్రి ప్రదక్షిణించి య
న్నేరెడుమ్రానిమూలమున నెక్కొని యుండు జగత్ప్రశస్తమై. 144

క. జంబూనదీజలస్పర్శంబున సంజనిత మగుట జాంబూనద నా
మంబు ప్రసిద్ధముగ సువర్ణంబునకుం గలిగె మునిజనస్తవనీయా! 145

వ. దక్షిణోత్తరంబులు నిడుపులై నిషధనీలనగంబులఁ గదిసి మేరువుతూర్పున జఠరదేవకూటంబులును బశ్చిమంబున నిషధపారియాత్రకంబులుం బోలుచు నిషధనీలాచలంబు లంతియ నిడుపు గలిగి పూర్వాపరాంబునిధులు చొచ్చి యక్కనకగిరిదక్షిణంబునం గైలాసహిమవంతంబులు నుత్తరంబున శృంగవంతంబును జారుధియు ననుపర్వతంబులు నతిశయిల్లు నిర్యోగ్యనిమిషయు మర్యాదావనీధరంబు లని బుధులు సెప్పుదురు మఱియు హిమాలయహేమకూటంబు లాదిగాఁ గలవర్షశైలంబులనడిమిదక్షిణోత్తరవిస్తారంబులు తొమ్మిదేసివేల యోజనంబులు నిలావృతవర్షవిస్తారంబు చతుర్దశసహస్రయోజనంబులు నై యుండు. 146

క. నారాయణుండు కూర్మము,నారయ మత్స్యంబు కిటియు నశ్వశిరుఁడు నై
ధారుణిచెఱఁగుల నుండును, భారతకురుకేతుమాలభద్రాశ్వములన్. 147

తే. అనఘ! యీ నాల్గువర్షములందు నొగిని,వినుము నక్షత్రవిన్యాసమునను సకల[గ.
విషయములును నేర్పడియుండువివిధభంగి,గ్రహములొనరించుజాడలు గ్రందుకొన

మేరువుచతుర్దిశల నుండుపర్వతాదులు.

వ. అని చెప్పి మేరువుచతుర్దిశలం జెలువొందుమందరాదిమహీధరంబులయందుం గల వనంబులు గొలంకులుఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 149

తే. ప్రథమదిక్కైతలమునఁ జైత్రరథము దక్షిణాలయంబున నందన మపరభూధ
రమున వైభ్రాజ మొగి నుత్తరంపుఁగొండ,యందు సావిత్ర మనువన మతిశయిల్లు.

క. అరుణోదమానసమ్ములు, సరయఁగ శీతోదమును మహాభద్రము స
న్సరసిరుహాకరములు మం,దరముఖచతురద్రిసానుతటముల నమరున్ 151

వ. మఱియు మేరుమహీధరంబుతూర్పున శీతాంతము సుకుంజము కంకవంతంబు మణిశైలంబు సుమేషంబు ననునివి మొదలుగాఁ గలనగంబులు దక్షిణంబునం ద్రికూటరుచకపతంగప్రభృతిపర్వతంబులు పశ్చిమంబున సువర్ణశిఖరవైడూర్యప్రముఖశిలోచ్చయంబులు నుత్తరంబున శంఖకూటఋషభహంసనాభాదిమహీధరంబులును శోభిల్లుచుండు. 152

చ. అనుపమరత్నదీప్తినివహాస్ఫురితోన్నతశృంగదీప్తుల
స్వనరుహాకైరవోత్పలనివాసమనోజ్ఞసరోవరంబుల

స్వనతరువల్లరికుసుమవై భవసంపదసొంపున న్గడు
న్దనరుచు నుండు సంతతము తద్గిరులందు రమింతు రుత్తముల్. 153

చ. హిమకుధరోత్తరస్థితమహీధరమధ్యమునందుఁ బొల్చు దే
శము లభిరమ్యము ల్దివిజసాధ్యవియచ్చరసిద్ధకిన్నరా
శ్రమములు సర్వకాలబహుసౌఖ్యకరంబులు క్షుత్తృషామయ
శ్రమరహితమ్ము లుల్లసితసౌరభసంగిసమీరహృద్యముల్. 154

క. స్వర్గభువనమ్ముకంటె ని,సర్గశుభగుణముల కాశ్రయము లై భౌమ
స్వర్గము లనంగ నొప్పు ని,సర్గసుఖములను దదీయశైలాంతరముల్. 155

తే. అందు లేకుండుఁ బుణ్యపాపార్జనములు,పుణ్యఫలభోగులై మండ్రు పురుషు లెల్ల
భారతాదిచతుర్దిశాపత్ర మేరు,కర్ణికాస్థితి నిట్లు భూకమల మమరు. 156

చ. హిమగిరిదక్షిణంబున మునీశ్వర! పొల్పగు భారతాఖ్యవ
ర్షము విను కర్మభూమి యది సంతతము న్బహుపుణ్యపాపక
ర్మము లొనరించి యద్దివిజమానవనారకతిర్యగాదిజ
న్మములను నాకమోక్షములు మానుగఁ బొందుదు రందు నన్నరుల్. 157

వ. అని వెండియు మార్కండేయుండు 158

గంగావతరణము.

సీ. మునిజనవల్లభ! వినుము ధ్రువాధార మైనవిష్ణుపదంబునందుఁ బుట్టి
గంగ నాఁగఁ ద్రిపథగామిని యైనయద్దేవి ము న్నమృతాంశుదివ్యతనువు
నం దొంది కడువృద్ధిఁ బొంది పవిత్రయై వడి వచ్చి మేరుపర్వతముమీఁదఁ
బడి నాల్గుతెఱఁగులై పరగ యగ్గిరితూర్పు నందు సుందర మగుమందరమున

తే. కొగి నరిగి సీత యను పేర నెగడి చైత్ర,రథవనము నరుణోదసరస్సుఁ జొచ్చి
యన్యనగములపైఁ బడి యవని కరిగి, జలధిఁ గూడె భద్రాశ్వవర్షంబునందు 159

వ. ఆమేరుపుదక్షిణంబునందు. 160

ఆ. అలక నంద నాఁగ నాగంగ గంధమా,దనముమీఁది కేఁగి దానిమీఁది
వనము గొలను దాటిపోయి వడిఁ ద్రిశిఖరిగిరి, మీఁది కేఁగి గిరులమీఁదుగాఁగ. 161

క. హిమగిరిమీఁదం జనునెడ, హిమగిరితనయేశుఁ డైనయీశానుం డిం
దుమణిమయమకుటరుచిరో,త్తమాంగమున గంగఁ దాల్చెఁ దాల్చి ముదమునన్.

వ. భగీరథతపస్సమారాధనప్రసన్నుండై భవానీవిభుండు హిమవంతంబుమీఁద
నాగంగ విడిచిన నది యేడుప్రవాహంబు లయ్యె నందు మూఁడుప్రవాహంబులు
పూర్వముఖంబులు మూఁడుప్రవాహంబులు పశ్చిమముఖంబులు నై చని యుదధిం
గలసె నేకప్రవాహరూపంబున భగీరథురథంబు ననుగమించి దక్షిణముఖంబై చని.

క. జలచరలోచన ఫేనో, జ్జ్వలహాస మరాళయాన చక్రస్తనమం
డల వీచీభ్రూవిభ్రమ, పులినజఘన గంగ వనధిఁ బొలుపుగఁ గూడెన్. 164

చ. కనకగిరీంద్రపశ్చిమముఖంబున నవ్విపులాద్రిమీఁదికి
న్జని వెస నమ్మహానది సుచక్షువు నా విలసిల్లి తద్వనం
బును గొలను న్వడిం దఱిసి పోయి నగంబు లతిక్రమించి త
ద్వననిధిఁ గేతుమాల మనువర్షమునం దొగిఁ గూడి రూఢిగన్. 165

చ. పరగి సువాచలోత్తరసుపార్శ్వనగంబున కేఁగి తత్సరో
వరము వనంబు సొచ్చి జనవందితయై యట శంఖకూటభూ
ధరముఖభూరిభూధరకదంబపదంబున డిగ్గి గంగ యు
త్తరకురుభూముల న్జలధిఁ దాఁ గలసె న్విను భద్రసోమ నాన్. 166

తే. అనఘ కింపురుషాదివర్షాష్టకమున, నెంతయును నొప్పుఁ గులగిరు లేడు నేసె
నిమ్నలోదకబహుళనదీనివహ మమరు, వ్యాధు లాధులు పాపము లందు లేవు. 167

వ. అనిన విని క్రోష్టుకి యిట్లనియె. 168

భారతవర్ష విషయము.

క. యతివర! జంబూద్వీప, స్థితి యంతయు నేర్పడంగఁ జెప్పితి దగ భా
రతవర్షం బెట్టిది? సన్మతి దాని నెఱుంగఁ జెప్పు మానుగ నాకున్. 169

వ. అనిన మార్కండేయుండు. 170

తే. పరమ మీభారతాహ్వయవర్షమునకుఁ, గలవు సెప్పెద నవభేదములు మునీంద్ర!
సాగరాంతరితంబులై జనుల కరుగఁ, గాని నెనిమిదిదీవులు వాని వినుము. 171

వ. ఇంద్రద్వీపంబును గేతుమంతంబును దామ్రవర్ణంబును గభస్తిమంతంబును నాగద్వీపంబును సౌమ్యంబును గాంధర్వంబును వారుణంబును నన దక్షిణోత్తరంబుల వేయేసి యోజనమ్ముల నిడుపై యుండు నందుఁ దూర్పుదీవులు కిరాతబహుళమ్ములు పడమటిదీవులు యవనసమన్వితమ్ములై యతిశయిల్లుచుండు బ్రాహ్మణక్షత్త్రియవైశ్యశూద్రసమృద్ధంబును సాగరపరివృతంబును బుణ్యపాపార్జనస్థానంబును నై యనఘంబైన యీభారతవర్షంబునందు. 172

క. వినుము మహేంద్రము మలయ,మ్మును సహ్యము శుక్తిమంతమును ఋక్షనగ
మ్మును వింధ్యపారియాత్రము,లును నన నేడు మిగులం బొలుచును గులగిరుల్.

వ. మఱియును. 174

సీ. లలితంబులైనకోలాహలమందర వైభ్రాజదర్దురవైద్యుతములు
శాంతంబులైనతుంగప్రస్థమైనాక సురసపాండురపుష్పగిరులుఁ గరము
పొలుపైనరైవతార్బుదఋశ్యమూకగోధనకూటశైలంబులును సమున్న
తములైనయాజయంతంబు గోమంతంబు భాసురంబైనశ్రీపర్వతంబు
వినుతమైనచకోరంబు నన మహాద్రు, లమరు మఱియు ననేకంబు లల్పనగము
లమ్మహాచలమ్ములచుట్టు నతిశయిల్లు, జనపదంబు లార్యములు మ్లేచ్ఛములు నసఁగ.

వ. ఇంక మహానదులవిధంబు వినుము గంగ సరస్వతి చంద్రభాగ యమున శతద్రువు శరావతి కుహువు గోమతి బాహుద దృషద్వతి విపాశ దేవిక గండకి కౌశికి యను నేఱులు హిమవత్పాదంబునం బ్రభవించె వేదస్మృతి వేత్రవతి ధాతుఘ్ని మండల నీరావతి విదిశ చర్మణ్వతి వేదవతి వేణ్య క్షిప్రయవంతి యనుసింధువులు పారియాత్రాచలంబున నుదయించె శోణము మహానదము రుక్మద సురథ క్రియ మందాకిని దశార్ణ చిత్రకూట చిత్రోత్పల తమస కరతోయ పిశాచిక పిప్పల శ్రోణి విపాశ వంజుల సుమేరుజ ముక్తిమతి ముద్గలి యనుతరంగిణులు ఋక్షవంతంబున నావిర్భవించె సువాహిని పయోష్ణి నిర్వింధ్య నిషధావతి వైతరణి సినీవాలి కుముద్వతి మహాగౌరి దుర్గ యంతశ్శిర యనుమహావాహినులు వింధ్యంబునం బుట్టె గోదావరి భీమరథి కృష్ణవేణి తుంగభద్ర సుప్రయోగ కావేరి యనునదులు సహ్యపర్వతంబున నుద్భవించెఁ గృతమాల తామ్రపర్ణి పుష్పజాతి యుత్పలావతి యను నీనదులు మలయాచలంబున నుదయించెఁ బితృసోమ ఋషికుల్య యిల లాంగూలిని వంశకర యనుస్రోతస్వినులు మహేంద్రంబున జనించె ఋషికుల్య కుమారి మందగ మందవాహిని పలాశిని యనుతటినులు శుక్తిమంతంబున నవతరించె నని చెప్పి. 176

క. విను గంగ లన సరస్వతు, లనఁగాఁ బెంపొంది యిమ్మహానదు లెల్ల
న్వననిధిఁ గూడి సకలజగ,మునకుం దల్లు లయి పాపములఁ బొలియించున్. 177

వ. మఱియును క్షుద్రనదులు పెక్కుగల వవి వర్షకాలతోయంబులును సర్వకాలతోయంబులును గల్గియుండు నని వెండియు. 178

క. సురుచిర మగుసహ్యనగో,త్తరమున విలసిల్లుచుండుఁ దద్దయు గోదా
వరి తత్ప్రదేశము మనో,హరము పవిత్రము మునీంద్ర! యఖిలధరిత్రిన్. 179

తే. మత్స్య మశ్వంబు కూటంబు మఱియుఁ గుల్య,కుంతలంబులు గాశియుఁ గోసలంబు
నాదిగా మధ్యదేశంబునందుఁ బొలుచు, జనపదంబులు సతతంబు మునివరేణ్య!180

వ. ఆమధ్యదేశంబునకు నుదీచ్యంబులై భార్గవపురంబును బాహ్లీక వాట ధానాభీర గాంధార సింధు సౌవీర మద్ర కేకయ కాంభోజ దరద బర్బర చీన కాశ్మీర హుహుకాదులును బ్రాచ్యంబులై యంతర్గిరి మలద మలవర్జిక ప్రాగ్జ్యోతిష విదేహ తామ్రలిప్తకమల్లమాగధాదులును దాక్షిణాత్యంబులై పాండ్య కేరళ చోళ కుల్య మహారాష్ట్ర మహిష కళింగ విదర్భ కుంత లాంధ్రాదులును బ్రతీచ్యంబులై సూర్యారక పుళింద సారస్వత సౌరాష్ట్రావంతాదిజనపదంబు లభిరమ్యంబు లగు మఱియు వింధ్యాదిపర్వతాశ్రయంబులయందుఁ గురుష మేలకోత్తమార్ణ దశార్ణ భోజ కిష్కింధక కోసల నూపుర తుంబుర నైషధ వీరహోత్ర నీహార త్రిగర్తాదిదేశంబులు సమస్తవస్తుసంపద్భరితంబులై యుండు జలనిధివలయ

వలయితపూర్వదక్షిణాపరం బైన యిట్టిభారతవర్షంబునకు నుత్తరంబున హిమ
వంతంబు కార్ముకంబునకు గొనయంబును బోలె శోభిల్లు. 181

చ. పరమమునీంద్ర! యంతకును భారతవర్షము బీజ మిందయి
న్నరులు శుభక్రియాపరత నాకసుఖానుభవంబు బ్రహ్మతా
మరవిభుతామరత్వములు మానుగఁ గాంతురు వేయు నేల తా
నరయఁగఁ గర్మభూమి యిది యన్యము లన్నియు భోగదేశముల్. 182

శ్రీకూర్మసంస్థానవర్ణనము.

మ. అనిసం గ్రోష్టుకి సంతసిల్లి మునిముఖ్యా! చెప్పితి విట్టు లిం
పౌనర న్భారతవర్షభంగి వినఁగా నుల్లంబున న్వేడ్క యిం
కను సంధిల్లెడుఁ జెప్పవే కమఠమై కంజాక్షుఁ డింద్రుండుఁ దా
నని మున్నానతి యిచ్చి తె ట్లచటఁ దా నద్దేవుఁ డుండు న్దగన్. 183

వ. అని యడిగిన భృగుపౌత్రుం డిట్లనియె. 184

సీ. హరి కూర్మరూపంబు ధరియించి భారతవర్షంబునందు సంవ్యాప్తి నొందెఁ
బ్రాగ్వదనుండు నపరపుచ్ఛుఁడును దక్షిణోత్తరపార్శ్వుండు నొగిని హుతవ
హాశాదివిదిగన్వితాంఘ్రిచతుష్కుండు నై యుండుఁ గృత్తిక యాది గాఁగ
నక్కమఠంబుమధ్యంబున నుండి వక్త్రంబును మొదలుగా దక్షిణముగ

తే. ననఘుతన్న వాంగమ్ములయందు మూఁడు, నేసి తారలు నడుమ వసించు నెపుడు
తత్తదంగదేశస్థితతారకముల, ఫలమునుం గ్రహఫలములు వలయు నెఱుఁగ. 185

క. విను నక్షత్రగ్రహవశమున దేశంబులకు నశుభమును శుభమును బై
కొనుఁ దత్పీడల విబుధులు, కని శాంతి యొనర్పవలయు గ్రక్కున ననఘా! 186

తే. పుణ్యవంతుల గ్రహపీడ పొందఁ జాల, దతనిపశుమిత్రబంధుభార్యాత్మజులకుఁ [డు.
భయము పుట్టించు మునివర! భాగ్యహీనుఁ, డైనపాపాత్ముఁ డుడుగక యలఁచుచుం

వ. కావున నక్షత్రగ్రహపీడ లెఱింగి బుద్ధిపరుండగునరుండు వానికి శాంతి సేయవలయు.

తే. అనఘ! నక్షత్రముల నెల్ల నాశ్రయించి, యుండుదురు దేవతలు వారి కొగి విశిష్ట
పూజ లొనరింపఁ బీడలు పొంద వధిక, మైనశుభమును వారి త్రు మానవులకు.

వ. కూర్మమధ్యంబు మొదలుగా నున్నకృత్తికాదిసప్తవింశతినక్షత్రంబులయందుఁ
దొమ్మిదేసిపాదంబుల కొక్కరాశిగా వృషభాదిరాసులు పండ్రెండు నక్కమఠంబు
నవయవంబులం బ్రదక్షిణించియుండు నిట్లు నక్షత్రంబులందు రాసులును రాసుల
యందు గ్రహంబులును వసియించుం గావున గ్రహనక్షత్రపీడలం జేసి దేశపీడ
లౌట నిశ్చయించి స్నానదానజపహోమాదుల శాంతి సేయునది యిది జగత్కా
రణుం డైననారాయణుండు కూర్మరూపంబున నున్నవిధం బని చెప్పి మఱియును.

క. నన్నూఱును మున్నూఱును, నిన్నూఱును నూఱు నేఁడు లీవర్షమున
న్నన్నుతనాలుగుయుగముల, కిన్నరులకుఁ గలుగునాయు విద్ధచరిత్రా! 191

వ. అని భారతవర్షప్రకారంబుఁ జెప్పి మార్కండేయుండు. 192

భద్రాశ్వవర్షవర్ణనము.

సీ. భద్రాశ్వవర్షప్రభావంబు వినుము శైవాలనీలశ్వేతవర్ణశృంగ
శాలాగ్రములు కాలజంబును నన నేను కులశిలోచ్చయములు వెలుఁగుచుండు
క్షుద్రాచలంబులు గోలదికి వేయేసి పడసినదేశము ల్బహుసహస్ర
సంఖ్యలఁ బొలుపారు శంఖావతియు శీతయును భద్ర యనునదు లొప్పుచుండు
తే. జనులు శంఖహేమసదృశతనుద్యుతి,భాస్వరులును బుణ్యపరులు సములు
సకలసుగుణయుతులు శతసమాయుషులు నై,మంత్రు మునివరేణ్య! మనుజులెల్ల.
వ. అందు జనార్దనుం డశ్వశిరుండును జతుర్భుజుండును నై. 194
క. విలసిల్లు నమ్మహాత్ముని,తల హృదయము లింగ మంసతలములు హస్త
మ్ములు కన్నులు నను నెలవుల,నెలకొను విను కృత్తికాదినిఖిలర్క్షములున్. 195

కేతుమాలవర్షవర్ణనము.

క. విమలము కృష్ణమ్ము విశో,కమును జయంతంబు హరిసగము ననఘ! విశా
లము వర్ధమానమును నా,నమరు గిరులు కేతుమాల మనువర్షమునన్. 196
చ. మఱియు ననేకభూధరసమాజములందుఁ గడు న్వెలుంగు న
త్తెఱఁగున నుల్లసిల్లు బహుదేశసహస్రములందు సంపద
న్మెఱయుచునుండుఁ గామిని సుమేధయుఁ జక్షువు నాఁగ నేళు లే
ర్దెఱ జనులెల్ల నెప్పుడు తదీయజలంబులు ద్రావి తృప్తులై. 197
తే. బ్రతుకుదురు నూఱులేసియబ్దంబులందు
హరివరాహరూపంబున నమరునతని
పాదవదనహృదయ పుచ్ఛపార్శ్వములఁ గ్ర
మమునఁ గృత్తికాముఖ తారకములువొలుచు. 198

కురువర్షవర్ణనము.

మ. కురువర్షంబు మనోహరంబు సుమనోగుచ్ఛమ్ముల స్సత్ఫలో
త్కరగుచ్ఛంబుల నొప్పి కల్పతరుసంతానంబు లిష్టార్థము
ల్గురియ న్వస్త్రవిభూషణాదు లొగిఁ గైకొంచు న్మనుష్యు ల్సుఖం
తురు దా రందు సుగంధబంధురమరుత్పుష్టప్రమోదాత్ములై. 199
క. మిథునమ్ములై పుట్టి జనులు, మిథోనురాగములఁ జాల మెఱసి బహుమనో
రథసుఖము లనుభవించుచు, రథాంగమిథునములమాడ్కి రమియింతు రొగిన్.
తే. అమరలోకపరిచ్యుతులైనవారు,వచ్చి జన్మింతు రాకురువర్షభూమి
వినుము వారికిఁ బదునాల్గువేలమీఁద,నయిదునూఱులు వర్షము లాయు వనఘ!
సీ. సురుచిరశశికాంతసూర్యకాంతాచలమ్ములు రెండు వెల్గు నాభూమి వాని
మధ్యంబునందు నిర్మలజలౌఘిని భద్ర సోమతరంగిణి సొంపు మిగుల

నన్న పర్వతములు నమృతకల్పము లైన ఫలముల విలసిల్లు బహువనములు
క్షీరవాహినులకు ఘృతవాహినీదధి కుల్యలకును నందుఁ గొలఁది లేదు
ఆ. మహితమత్స్యరూపమహనీయుఁ డగువిష్ణు,నవవిధంబు లయినయవయవములఁ
దారకములు జనపదంబులు నెప్పటి,యట్ల పొలుచు మునివరాగ్రగణ్య! 202

కింపురుషవర్ష వర్ణనము.

వ. కింపురుషవర్షంబున బురుషులు పండితులు దశసహస్రవర్షంబు లాయువు గల్గి రుజాశోకభయంబులం బొరయక మనోహరప్లక్షరసాహారంబునం దృప్తు లగుచుందు రందు. 203

క. లలనలు శోభిల్లుదు రు,త్పలగంధులు దళితకమలదళనయనలు స
ఖలితసనయయానసులు ను,జ్జ్వలమృదులాంగులును బూర్ణచంద్రముఖులు నై. 204

హరివర్ష వర్ణనము.

మ హరివర్షంబు సుఖాస్పదం బయుతవర్షాయుష్కు లామర్త్యు లి
క్షురసాస్వాదనతృప్తు లామయజరాశోకవ్యపేతాత్మకు
ల్వరజాంబూనదరుగ్విడంబితతనూవర్ణుల్మనోజాకృతు
ల్సురలోకచ్యుతు లందుఁ బుట్టుదురు సంశుద్ధస్వభావాత్మకుల్. 205

ఇలావృతవర్ష వర్ణనము.

చ. అలఘుసుమేరుదీపిత మిలావృతవర్షము చంద్రసూర్యదీ
ప్తులు గ్రహతారకద్యుతులు దోఁప వొకప్పుడు నందు సుందరో
జ్జ్వలకమలప్రభాంగులును వారిరుహాయతపత్రనేత్రులు
జ్జలరుహగంధులు న్విపులసౌఖ్యసమేతులు నూవె తజ్జనుల్. 206
క. జంబూఫలరస మాహా,రంబుగ సజ్జనము లెలమి బ్రదుకుదు రసురా
గంబు మనంబులఁ గరము భృ,శంబుగఁ బదుమూఁడువేలు సంవత్సరముల్. 207

రమ్యకవర్ష వర్ణనము.

ఉ. రమ్యకవర్ష మెంతయును రమ్యము తజ్జను లెన్నఁడు న్జరా
గమ్యులు గారు నిర్మలులు గామసుఖప్రియు లుజ్జ్వలాకృతు
లౌమ్యు లనేకపాదఫలసంస్కృతసారరసైకభోజను
ల్గ్రామ్యము లేల్ల నుండుదు రకల్మషులై పదివేలువర్షముల్. 208

హిరణ్మయవర్ష వర్ణనము.

క. అనఘ! హిరణ్మయవర్షం,బున హైరణ్వతి యనంగఁ బొలుచు నొకమహా
ధుని మధురవారిపూర్ణ,యును, గనకకమలకమ్రకాంతకమనీయయు నై. 209
క. అనుపమబలులును తేజో,ధనులును దీర్ఘాయువులును ధనికులుఁ బ్రియద
ర్శనులును సత్త్వాధికులును,ననామయులుఁ బుణ్యపరులు నందలిజనముల్. 210

స్వారోచిషమనుచరిత్రము.

క. అనిచెప్పిన విని క్రోష్టుకి, మనమునఁ గడు సంతసిల్లి మార్కండేయుం
గనుఁగొని యే నడిగినవిధ, మనఘా! యేర్పడఁగఁ జెప్పి తంతయుఁ బ్రీతిన్. 211

వ. స్వాయంభువమన్వంతరం బేమనువు వర్తించె నతనికాలంబునం గలదేవతలు ఋషులు రాజులు నెవ్వ రెవ్వ రెఱింగింపవే యనిన మృకండునందనుం డతనితో స్వారోచిషమన్వంతరప్రకారంబుఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 212

సిద్ధప్రసాదమునఁ బ్రవరుఁ డనువిప్రుఁడు హిమవంతమున కేగుట.

క. వరుణాతటినీతటమున, నరుణాస్పద మనుపురంబునం దతులగుణో
త్తరుఁడు గలఁ డొక్కధరణీ, సురవరుఁ డశ్వినులకంటె సుందరుఁ డెందున్. 213

చ. అతిసుకుమారమూర్తి ప్రవరాఖ్యుఁ డుదాత్తుఁడు వేదపారగుం
డతిథిజనార్చనాభిరతుఁ డై చరియించుచు శైలకాననాం
చితసకలావనీతలవిశేషము లెల్లను బ్రీతిఁ గన్గొన
న్మతిఁ గడుఁ గోరుచుండ నొకనాఁ డొకయౌషధసిద్ధుఁ డింటికిన్. 214

ఉ. వచ్చిన నాద్విజుం డతని వందనపూజల హృష్టచిత్తుఁగాఁ
జెచ్చెరఁ జేసి యిమ్మహి విశేషపుఁజోద్యము లేవి సూచి తీ
వచ్చుగఁ జెప్పవే యనిన నౌషధసిద్ధుఁ డనేకదేశముల్
గ్రచ్చఱ నేను ద్రిమ్మరితిఁ గాంచితి నం దొగిఁ బెక్కుచోద్యముల్. 215

వ. అని చెప్పిన నవ్విప్రుండు భూసురవరుం దప్పక చూచి నవ్వుచు. 216

ఉ. వాయపురజ్జు లేల మునివల్లభ! వృద్ధుఁడ వౌండెఁ గావు లేఁ
బ్రాయపువాఁడ వద్రివనరమ్యము లైనయనేకదేశము
ల్ధీయుత! యల్పకాలమునఁ ద్రిమ్మర శక్యమె? నీకు నెమ్మెయి
న్వేయును నేల నమ్మ నెద నీపలు కన్న మునీంద్రుఁ డిట్లనున్. 217

ఉ. ఏ నొకసిద్ధుఁడ న్విను మహీసురశేఖర! ధాత్రి యంతయు
న్మానుగఁ బాదలేప మనుమందుప్రభావమునం జరించితి
న్దానిఁ బదంబులందుఁ దగఁ దాల్చిన నెంతయు నిర్జితశ్రముం
డై నరుఁ డేఁగు యోజనసహస్రము నాపగలింటిలోపలన్. 218

చ. అనవుడు నాద్విజుండు ప్రియ మారఁగ సిద్ధునిమాట యూఁది యి
ట్లను ధరఁ జూచువేడ్క హృదయంబునఁ బాయదు నాకుఁ బాదలే
పనపరమౌషధంబు మునిపాలక! యిచ్చి కృతార్థుఁ జేయవే
నను నని వేఁడుకొన్న మునినాయకుఁ డాతని కిచ్చె నిచ్చినన్. 219

క. ఆదివ్యౌషధముం దన, పాదంబులయందుఁ దాల్చి పవనరయమున
న్భూదేవుఁ డుదఙ్ముఖుఁ డై, మోదంబున హిమనగేంద్రమునకుం జనియెన్. 220

క. చని బహులతుహినమహితం,బును నానారత్నరశ్మిపుంజస్ఫురితం
బును సిద్ధసాధ్యదివిజాం,గనాస్పదము నైనయన్నగమువిలసనమున్. 221

తే. ప్రీతిఁ దగిలి చూచుచు సంచరించునతని, చరణతలములమందెల్లఁ గరఁగి పోయెఁ
దుహినజలముల నెంతయుఁ దొప్పఁదోఁగి, శీఘ్రగమనసత్వంబును జెడియె ననఘ!

వ. దానిం దలంపక యగ్గిరీంద్రవిభవవిలసనాలోకనకుతూహలి యై యతండు. 223

సీ. సురసిద్ధసాధ్యకిన్నరమనోహరకేళివిలసితకందరవిభ్రమములు
కలకంఠకులకంఠకలరవరంజితవివిధతరూద్యానవిలసనములు
హంసరథాంగవిహారోల్లసన్నవనీరజాకరరామణీయకములు
త్రిదివనితంబినీక్రీడాభిరమ్యలతాగృహమహితసౌందర్యములును

ఆ. దగిలి చూచి చూచి తలయూఁచి తలయూఁచి, మెచ్చి మెచ్చి విప్రుఁ డిచ్చఁదనివి
చనక యింక నెల్లి చనుదెంచి యేర్పడఁ, జూతు నిన్నగంబుసొంపుఁ బెంపు 224

క. అని తలఁచి నిజగృహమునకుఁ, జనఁ గడఁగుటయుం బదములు జడభావం బొం
దిన సద్ధరణీదేవుఁడు, వనమది వెఱఁ గంది యివ్విధం బేమియొకో. 225

క. హిమవారిఁ గరఁగి మత్పాదములం బూసినసదౌషధము పోవుటఁ జో
ద్యము గదిరె నిప్పు డక్కట, గమనరయం బుడిగె ననుచుఁ గడుదుఃఖితుఁడై. 226

ఆ. ఇంత దూర మైనయిగ్గిరీంద్రమునకు, నేల నన్ను దైవ మిట్లు తెచ్చె
నెవ్విధమున నింక నేనింటి కేఁగుదు, నేమి సేయువాఁడ నేదితెరువు? 227

తే. నిత్యనైమిత్తికము లైననిఖలకర్మ,ములను నాఁడి యిట్టులు పుట్టె వెడఁగ
నైతి నింటికిఁ జనునుపాయంబు వేఁడి,కొనఁగ నిచ్చట నొకతపోధనుఁడు లేఁడె.

ప్రవరవరూథినీసంవాదము.

చ అని కడు వంతఁ గుందుచు హిమాద్రితటంబున సంచరించువి
ప్రుని మకరాంకసన్నిభు వరూథిని నాఁ జనునొక్కయప్సరో
గన లలితాంగకాంతిజితకాంచనవిభ్రమచంచదబ్జలో
చన కలహంసయాన కని సంభ్రమసంచలితాంతరంగ యై. 229

ఉ ఈసుకుమారుఁ డెవ్వఁడొకొ యింపుల కెందులనుండి వచ్చెనో
భాసురరూపకాంతిజితభావజచంద్రుఁ డితండు రాగలీ
లాసరసత్వ మొప్పఁ గడు లాలసుఁ డై ననుఁ జూచెనేని నేఁ
జేసినపుణ్య మెవ్వరును జేయరు కాముని దక్క నేలుదున్. 230

వ. అని మఱియును. 231

ఉ నీనిసురూపవిభ్రమము నీనితనూద్గతచారుకాంతియు
న్నీనిమృదూల్లసద్గతియు నీనివినిర్మలదృగ్విలాసము
న్నీనిముఖాంబుజద్యుతియు వేడ్కఁ గనుంగొన నింత యొప్పునే!
మానవదేవకిన్నరకుమారులఁ జూడనె? వారు నిట్టిరే? 232

గీ. ఈకుమారునిమీఁద నాహృదయ మిప్పు, డధికరాగరసోద్రిక్త మైనమాడ్కి
నితనిమనమును నాయందు నతులరాగ, లలిత మగునేని యది జన్మఫలము కాదె?

క. అని మనమునఁ దలపోయుచు, మనసిజశరనికరదళితమానస యగుచు
న్జని యవ్వనితామణి వి,ప్రునిముందట నిల్చె రత్నపుత్త్రికవోలెన్. 234

వ. నిలిచినం జూచి యవ్విప్రుండు దాని డాయం జని నీ వెవ్వతె? యిచట నేకతంబ యేలయున్నదాన? నని యడిగి తన తెఱం గంతయు నెఱింగించిన నత్తలోదరి యిట్లనియె. 235

క. మునితనయ! విను వరూథిని, యనునచ్చరలేమ ననఘ! యనుపమబహుర
త్ననితాంతకాంతిసంపద, నొనరినయిగ్గిరిఁ జరించుచుండుదు నెపుడున్. 236

క. నీవిలసనంబు గనుగొని, భావజానలరంపవెల్లిపాల్పడితి ననుం
గావుము సుందరమూర్తీ!, నావుడు నతఁ డిట్టు లనియె నలినాననకున్. 237

తే. నిత్యకృత్యము ల్సలుపంగ నిజగృహమున, కిపుడ యరుగంగవలయును నా కిందువదన!
చనుచుపాయ మేయది? చెప్పు నను సముద్ధ,రింపు నిత్యక్రియాహాని పెంపు నడఁచు.

వ. అనిన నయ్యింతి యి ట్లనియె. 239

మ. ధరణీదేవకుమార! యిట్లనకు ముద్యత్ప్రీతి నన్నాసి నీ
కరుగంగాఁ దగు నెట్లు మేలె యతిరమ్యంబై వసింపంగ ని
గ్గిరికం టె న్భవదీయగేహ మెలమి న్క్రీడింపు నాతో మనో
హరకేళీగతి నెందుఁ బోకుము సుహృద్వ్యామోహ ముప్పొంగఁగాన్. 240

సీ. భక్ష్యభోజ్యాలేహ్యపానీయములు రత్నమండనములు వస్త్రమాల్యములును
గర్పూరచందనకస్తూరికాదులు నే నర్థి నీఁ గొని యింపు మిగులఁ
గా సుఖించుచు లీల గంధర్వకిన్నర వేణువీణాగీతవివిధగతులు
వినుచు మందానిలం బనుభవించుచు నిమ్మహాశైలసానుపర్యంకతలము

తే. నందు రమియింపు భవదీయమందిరమునఁ, గలుగునే యిట్టిదివ్యభోగంబు? లనుచు
రాగసాగరమగ్నయై రాజవదన, కదిసి భూసురవరుఁ జక్కఁ గౌఁగిలించె. 241

వ. ఇట్లు దన్ను నయ్యంగన గాఢాలింగనంబు సేయుటయును. 242

తే. అంట కంటకు నన్ను మృగాక్షి! నీకు, సదృశుఁ డగువాని నన్యుని వెదకికొనుము
నిన్ను నొక్కటి యడుగంగ నీవు వేఱ, యొకటి గోరి నను నొంద నుచిత మగునె?

సీ. అనలునియందు రేపును మాపు వేల్వంగఁ బడుహవ్యములఁ జేసి పడయునచ్చు
పుణ్యలోకంబులు పొలఁతి! నీ వెఱుఁగ వీత్రిజగంబు హవ్యప్రతిష్ఠితంబ
యనిన నాయింతి నాయందు నిగ్గిరియందు నీకుఁ బ్రియం బేల నెలవు కొనదు?
విద్యాధరాదుల విడిచి మనుష్యుల కడ కేలయరుగంగఁ గడఁగె? దనిన

తే. వినుము దర్భలు నరణులు వేదికలును, నగ్నులును నాకుఁ గరము ప్రియంబొనర్చు
గాని యొండెందుఁ బ్రియ మెదఁ గలుగ దనిన, నవ్వరూథిని యిట్లను నతనితోడ.

ఆ. అఖిలధర్మవేది వైననీసుగుణాప్త,కంబు ముఖ్యగుణము గాదె కరుణ
దానిఁ బూన వలదె తథ్యము నాయందు, దయకు సరియె యొండుధర్మ మనఘ!.

క. దయఁ బోల నధ్వరంబులు, దయఁ బోలవు వివిధభూరిదానచయంబు
ల్దయఁ బోలవు జపతపములు, దయ తలపోయఁగ విశిష్టతమధర్మ మిలన్. 246

క. నినుఁ బాసి నిముస మైనను, విను జీవము పట్టఁ జాల విప్రోత్తమ! నే
నన్నృతంబు పలుక నిజ మిది, ననుఁ బ్రీతి వరింపు కరుణ నాన్వ మనంబున్ 247

వ. నీకు నిజగృహంబునకు నవశ్యంబు నరుగ వలయు నేని కొండొక కాలంబు నాతోడ నిష్టోపభోగంబు లనుభవించి మఱి యరుగు మనిన నా బ్రాహ్మణుం డి ట్లనియె. 248

తే. విప్రవర్యులు భోగము ల్వేడ్క సేయ,రిడుమ లిహమునఁబడి కాంతు రెలమిఁబరము
నందు సుఖ మన్న నింతి మత్ప్రాణదాన, మిహపరోపభోగంబు లీడేర్చు నీకు.249

వ. నీచేత నిరాకృతనైతి నేని పంచత్వంబు నొందుదు నీవునుం బాపంబునం బడుదు వనిన నమ్మహీదేవుండు. 250

క. పరవనితారతి కీ డని, గురు లెఱిఁగింతు రటుగానఁ గోమలి! మది నా
కు రతి జనింపదు నీదెస,నిరతము నాదెస భజింపు నీవును విరతిన్. 251

ప్రవరుఁ డగ్నిప్రసాదంబున నిజగృహంబున కేఁగుట.

సీ. అని యమ్మహాభాగుఁ డాచమన మొనర్చి నియతుండు శుచియు నై నిలిచి గార్హ
పత్యాగ్నిఁ దనమది భావించి వందన మొనరించి యిట్లను ననిలమిత్ర!
నీయంద యాహవనీయాగ్నియును దక్షిణాగ్నియుఁ బ్రభవించె నఖిలదేవ
తలకును దృప్తి నీవలన సిద్ధించును సకలలోకముల కాశ్రయము నీవ

ఆ. నిత్యసత్యమూర్తి! నీప్రసాదంబున, నిను:డు గ్రుంకకుండ నిపుడ యింటి
కరుగువాఁడఁ గాక యాగమోదితకర్మ,జాత నైష్ఠికుండ నైతి నేని. 252

క. పరనారీపరధనరతి, పరత్వ మెన్నఁడును నాకుఁ బొటిల్లనియా
స్థిరసత్యమహిమ నతిన,త్వరితగమనసిద్ధి గలుగవలయు హుతవహ! 253

వ. అని యభ్యర్థించిన నగ్ని దేవుం డవ్విప్రునిశరీరంబునందు సన్నిహితుండయ్యె నతం డును బ్రభామండలమధ్యగతుండై మూర్తిమంతుం డైనహుతవహుండునుంబోలెఁ దత్ప్రదేశంబు వెలింగించుచునద్దివ్యాంగన యంతరంగంబున నంతకంతకు ననురాగం బతిశయిలిశోభిల్ల నగ్నిప్రసాదంబున నెప్పటియట్ల శీఘ్రగమనంబు వడసి నిజ గృహంబునకరిగి నిత్యక్రియాకలాపంబులు నిర్వర్తించెనని మార్కండేయుండు క్రోష్టుకికిం జెప్పినవిధంబునం జెప్పి. 254

చ. నిరఘచరిత్ర! వారిరుహనేత్ర! సమంచితసర్వలక్షణ
స్ఫురదురుగాత్ర! సూరిజనభూరుహచైత్ర! సమస్తయాచకో

త్కనుతిపాత్ర ! శాత్రవనికాయభయంకరజైత్రయాత్ర ! పం
కరుహాభవాంఘ్రిజాన్వయశిఖామణి ! భూవిలసన్నభోమణీ ! 255

క. మేచచమూపాగ్రజ ! స,త్యాచారమహత్త్వపాండవాగ్రజ ! విలస
చ్చాపచాపగాతనూభవ !, యాచకనికురుంబనూతనార్కప్రభవా ! 256

మాలిని. మదవదరివిదారీ ! మానినీమానహారీ !
సదయవదనపద్మా ! శౌర్యసారైకసద్మా !
విదితవివిధకర్మా ! విస్ఫురద్దానధర్మా !
మదనసదృశమూర్తీ ! మంగళాచారవర్తీ. 257

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయమహాపురాణంబునందు మహదాదిభూతసంభవంబును నండోత్పత్తియు బ్రహ్మజన్మంబును జతుర్యుగమన్వంతరకాలసంఖ్యలును సురాసురయక్షపితృమనుష్యరాక్షససర్వభూతసంభవంబును జరాచరభూతానుభవంబును మిథునరూపమనుష్యప్రవర్తనంబును నేకాదశరుద్రసర్గంబును స్వాయంభువమనుప్రభవంబును దక్షసర్గంబును దుస్సహోత్పత్తియుఁ దత్సంతానదురాచారప్రకారంబును రుద్రసర్గంబును వహ్నులజన్మంబును స్వాయంభువమనుపుత్త్రులైనయాగ్నీధ్రాదులు పుట్టుటయు సప్తద్వీపవిభాగంబును జంబూద్వీపప్రకారంబును బ్రవరుం డనువిప్రునిచరితంబును వరూథిని యతనిం జూచి కామించుటయు నమ్మహీదేవుండు దానిం బరిగ్రహింపక యగ్నిప్రసాదంబున శీఘ్రగమనంబు వడసి నిజగృహంబున కరుగుటయు ననునది చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

మార్కండేయపురాణము

పంచమాశ్వాసము.

రుద్రదేవనృపతి
స్ఫారదయాలబ్ధవిభవ! శౌర్యేంద్రభవా!
మారాస్త్రదళితచేతో
నారీజనసుప్రసన్న! నాగయగన్నా! 1

వ. పరమజ్ఞానచక్షువులైన పక్షులు జైమిని కిట్లనిరి వరూథిని యటమీఁద నెట్లు వర్తించె
నని క్రోష్టుకి యడిగిన మార్కండేయుండు. 2

ప్రవరవిరహము సహింపఁజాలక వరూథిని విలపించుట.

ఉ. ఆకమలాక్షిచిత్తమున నాద్విజరాజకుమారుచారుది
వ్యాకృతి నిల్చి ప్రీతిపగ లంతయు సంతయు నగ్గలించి చీ
కాకు పడంగఁ జేయఁ గుసుమాయుధు నేటుల కంత యోర్వఁగా
లేక నితాంతవేదనఁ జలించుచు నెంతయు వెచ్చ నూర్చుచున్. 3

క. గిరికందరములు గలయం, దిరుగుచు దుఃఖాంబురాశిఁ దేలుచు విప్రుం
డరిగినవలనికిఁ జూడ్కులు, పొరి నిగిడించుచును బువ్వుఁబోఁడి యలంతన్. 4

తే. అకట! మందభాగ్య నైతి నా కెమ్మెయిఁ, గలుగు నక్కుమారుఁ గలయుపుణ్య?
మేమి సేయుదాన? నీకామతాప మ్మె,నెట్లు నిస్తరింతు? నెందుఁ జొత్తు? 5

వ. అనుచు మదనవేదనాభరంబున దురపిల్లుచు నమ్మదిరాక్షి యద్దినశేషంబును
రాత్రియుం గడపి మఱునాఁ డక్కుమారుం జెప్పటియట్ల యరుగుదెంచునో
యనుకుతూహలంబునం దుహినగిరికందరోద్యానంబునందు. 6

సీ. విరులగుత్తులమీఁద గురువులు వాఱుచు ముద్దిచ్చు తేఁటుల మొరపములకుఁ
జిగురుజొంపములలోఁ జిట్టుముట్టాడుచుఁ గెరలుకోయిలలసుస్వరములకును
నెలమావిలతలపైఁ గలఁ గొనఁ దారుచుఁ జెలఁగుచిల్కలకల్కిపలుకులకును
నలరులనెత్తావి నెలమిగాఁ జిలుకుచు సుడియుమందానిలుసొంపునకును

తే. గళవళించుచుఁ గెందమ్మికొలఁకులందుఁ, గేలి యొనరించుచక్కన మేలిలీలఁ
గోర్కు లంతంతకును నెడఁ గొనలు నిగుడ, మదనమార్గణవిదళితహృదయ యగుచు

తే. అడవిఁ గాసినవెన్నెల యయ్యె నాదు, జవ్వనం బక్కుమారుతో సరసలీల
భావజోపభోగంబులఁ బడయ నైతి, నీనితాంతతాపంబు నన్నేల నైఁచు! 8

ఉ. ఎక్కడినుండి వచ్చె నతఁ డీతుహినాద్రికి వేడ్క నూని? యే
నక్కట! యక్కుమారురుచిరాకృతి యేఁదట నేల చూచితిఁ?
మక్కువ యేల నాకెు మఱి? మన్మథుఁ డేల సహించు నన్ను? వాఁ
డెక్కడ వచ్చు నింక? నది యేల పొసంగు? దురాశ యేటికిన్. 9

కలి యనుగంధర్వుఁడు ప్రవరవేషుఁడై వరూథిని మోసగించుట.

వ. అని వితర్కించుచుం జేడియ విరహాతురయై తిరుగుచుండం దొల్లి యక్కామినిం గామించి దానిచేత నిరాకృతుం డైనవాఁడు కలి యనునొక్కగంధర్వుం డయ్యవస్థనున్న యాయంగనం గనుంగొని దివ్యజ్ఞానంబునఁ దద్వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగి పొంగి. 10

క. తను నేఁ గోరిన నొల్లక, మనసిజశరనికరదళితమానసుఁ జేసె
న్నను విప్రుఁ గూర్చి కమలానన యక్కట! యిట్లు నేఁడు నావలె నుండెన్.

తే. అమ్మహీసురరూప మొప్పారఁ దాల్చి, యిమ్మృగాక్షితో భోగింతు నిం పెలర్ప
నని మనంబున గంధర్వుఁ డలరి విప్రమూర్తిఁ గైకొని యబ్బాలమ్రోల లీల. 12

చ. మెలఁగుచునున్న వానిఁ గని మెల్తుక యిప్పటిభూసురుండ కాఁ
దలఁచి విలోచనద్యుతివితానవిరాజితవక్త్రపద్మ యై
లలిఁ గడు డాసి యేమిటి కలంచెద విమ్మెయి? నంగజాగ్ని నే
నలిగిన నిన్నుఁ గష్టుఁ డనరే నరు? లక్కట! పాప మొందదే? 13

క. నిను నిత్యకర్మలోపం, బునకంటెఁ గుమార! యఘము పొందుం జుమ్మీ
మనసిజుబారికి ననుఁ ద్రోసిన మత్ప్రాణైకధర్మశీలివి గమ్మీ. 14

వ. అనిన నవ్విప్రరూపగంధర్వుండు. 15

తే. ఏమి సేయుదు తరళాక్షి! యేను? చెపుమ, నీవు నిట్లని పలికెదు నిత్యకర్మ
హాని నాకుఁ బాటిల్లదే? యైన నొకటి, నీకుఁ జెప్పెద నేర్పడ నెమ్మి వినుము. 16

వ. సంభోగసమయంబున నిమీలితాక్షి వై నన్నుం జూడక యుండవలయు నట్లైన నీకు నాకును సంగమం బగు నట్లు గాకున్నఁ గాదనిన వరూథిని దాని కొడం బడియె నంత. 17

స్వరోచిర్జననము.

శా. ఆగంధర్వుఁడు నప్సరోంగనయు నత్యాసక్తిమైఁ గూడి హై
మాగస్ఫారదరీగృహాంతరలతాంతాగారభాస్వత్తటీ

భాగీరథ్యురుసైకతస్థలజలప్రాంతప్రదేశంబుల
న్భోగింపంగఁ దొడంగి రంగజసుఖాంభోరాశినిర్మగ్నులై. 18

వ. ఇట్లయ్యిరువురు మనోహరంబు లగుమనోభవసుఖంబు లనుభవించుచుండ. 19

క. సురతసమయమున నాసుందరి నయనాబ్జములు మోడ్చి దహనశిఖావి
స్ఫురితశరీరుం డగునా, ధరణిసురకుమారు నాత్మఁ దలఁచెను నెమ్మిన్. 20

వ. కాలక్రమంబున నబ్బాలికారత్నంబు గర్భిణి యైన దానిం బ్రియవచనంబుల నూఱడించి యాపె యనుప విప్రరూపగంధర్వుండు నిజేచ్ఛ నరిగె నంత. 21

చ. స్వరుచిసముద్గమస్ఫురణ సర్వదిగంతరము ల్వెలుంగ భా
సురతరమూర్తియై వెలయుసూర్యునిమాడ్కి సుతుండు ప్రీతి స
త్తరుణికి నుద్భవించి సముదాత్తతనుద్యుతిజాలసంపద
న్సురుచిరుఁడై స్వరోచి యనుసుందరనామము దాల్చె నెంతయున్. 22

చ. కళ లభివృద్ధి బొందుశశికై వడిఁ దద్దయు సద్గుణంబుల
న్వెలుఁగుచు నాఁడునాఁటి కభివృద్ధి వహించి మనోజ్ఞయౌవనో
జ్జ్వలుఁడును శస్త్రవిద్యను విశారదుఁడున్ బలభాసితుండు నై
పొలుపుగ మందరాద్రితటభూముల నాతఁడు కేలి సల్పుచున్. 23

ఇందీవరాక్షమనోరమాశాపమోచనము.

క. ఒకనాఁడు గనియె నొకక,న్యక నధికభయార్తచిత్తయై కావు నను
స్ప్రకటదయ ననుచుఁ దనయొద్దకు వడిఁ బఱతెంచుదానిఁ దరళతరాక్షిన్. 24

క. కని యోడకుమీ యబ్జాననా! యిట కీ వేల వచ్చి? తనవుడు నది యి
ట్లను నూర్పులు గ్రందుకొన, స్తనులత వడఁకంగ గద్గదస్వర మెసఁగన్. 25

వ. మహాత్మా! యేను మరుదశ్వపుత్రికి నిందీవరాక్షుండనుగంధర్వునకుం బ్రభవించిన దాన నాపేరు మనోరమ మందారవిద్యాధరపుత్రి విభావరియును బారం డను మునికూఁతురు కళావతియును నాసఖులు వారును నేనునుం గూడి యొక్కనాడు కైలాసంబునకు వినోదార్థం బరిఁగి తదీయతటంబునందు. 26

తే. ఉగ్రతపమున నెంతయు నొఁకలు డస్సి, యడరునాఁకట మలయుచు మెడ మలంచి
చాలఁ గన్నులఁ గ్రుస్సి తేజం బడంగి, యున్నమునిఁ గని నవ్విన నన్నుఁ జూచి

ఆ. అలుక నొడమి కంపితాధరపల్లవుఁ, డగుచుఁ బెలుచ నిట్టు లనియె నతఁడు
నన్నుఁ జూచి నీవు నవ్వితి గావున, నసురకరగృహీత వగుము తరుణి! 28

చ. అని నను సమ్మునీంద్రుఁ డదయ న్శపియించిన రేఁగి మత్సఖు
ల్చనునె శపింప నక్కట! విచారవిహీనుఁడ వైతి వో తపం
బును బొలియించి తించుకయు బుద్ధిశమంబు భజింప లేవ క్రో
ధను లగువారు బ్రాహ్మణులె? దాంతులు శాంతులు వారి మెత్తురే? 29

క. అని తన్ను ధిక్కరించిన, విని ముని యొక్కర్తు కుష్ఠవిద్ధాంగి యొక

ర్త నితాంతక్షయబాధిత,యును గా నిద్దఱ శపించె నుగ్రపుటలుకన్. 30

తే. ఆలతాంగుల నారుజ లప్పుడ పొందె
ననఘ! మూఁడు ప్రొద్దులఁగోలె నసుర యొకఁడు
ఘోరమూర్తియై నను బట్టికొనఁగ వెనుకఁ
దగులుచున్నాఁడు దారుణధ్వని సెలంగ. 31

వ. అస్త్రహృదయం బనువిద్య యే నెఱుంగుదు దాని నీ కిచ్చెదఁ దత్ప్రభావంబున నీరాక్షసు జయించి నన్ను రక్షింపు మీవిద్య తొల్లి పినాకపాణి యగురుద్రుండు స్వాయంభువ మనువున కిచ్చె నతండు వసిష్ఠున కిచ్చె న మ్మునివరుండు మస్మాతామహుం డైన చిత్రాయుధున కిచ్చె నమ్మహాత్ముండు వివాహసమయంబున మదీయజనకున కరణంబుగా నిచ్చె మాతండ్రి నన్ను నావిద్యయందు విశారదం గావించె సకలరిపునాశకరం బైన యస్త్రహృదయంబును వేగ పరిగ్రహింపు మనిన నట్ల కాక యని యవ్వరూథినీనందనుండు జలోపస్పర్శనం బాచరించి శుచి యైన నతనికి నక్కన్యకారత్నంబు సరహస్యంబుగ సకలాస్త్రసంప్రయోగనివర్తనవిధంబు లుపదేశించిన యనంతరంబ. 32

చ. అనుపమనీలనీరదనిభాకృతియు న్బటుగర్జనారవం
బును మెఱయంగ వే కదిసి పొల్తుక! యెవ్వఁడు గావ నోపు? నే
నిను నిదె మ్రింగెదం దొలఁగి నీ వెటఁ బోయెద? వంచు నింతిఁ బ
ట్టిన సురవైరిఁ జూచి తనడెందమునం గడు నల్క పుట్టినన్. 33

వ. వరూథినీనందనుం డంతర్గతంబున. 34

క. కరుణము పుట్టఁగ నమ్మెయి, శరణుం జొచ్చిన లతాంగి సాధ్వస మెల్ల
న్హరియింతును బొలియింతును, సురవిద్విషు సురల కెలమి సొంపానరింతున్. 35

చ. అని భ్రుకుటీభయంకరతరాస్యుఁడు రోషవిఘూర్ణితాత్మకుం
డును నయి చండబాణము గడు న్వెసఁ జూడ్కులఁ దాల్చి చొన్పె న
ద్దనుజుని మేన దానఁ బటుతాపము పుట్టినఁ దల్లడిల్లి య
వ్వనరుహలోచన న్విడిచి వాఁడు కరంబులు మోడ్చి యి ట్లనున్. 36

ఆ. బ్రహ్మమిత్రుఁ డనఁగ బరగినమునివరు, శాప మిపుడు తద్ద శాంతిఁ బొందె
నాకు హితులు లేరు నీకంటె నెవ్వరు, ననిన నిట్టు లనియె నతఁడు ప్రీతి. 37

వ. అమ్మునీశ్వరుం డేమినిమిత్తంబున నీకిట్టిశాప మిచ్చెనని యడిగిన రాక్షసుం డిట్లనియె.

ఇందీవరాక్షుఁడు శాపవిముక్తుఁడై స్వరోచితో నిజశాపకారణము సెప్పుట.

క. ఘనుఁ డైనబ్రహ్మమిత్రుం, డనఘా! యష్టాంగ మైన యాయుర్వేదం
బున నిపుణుండై యుండును, విను మే నిందీవరాక్షవిదితాహ్వయుఁడన్. 39

వ. ఈయిందీవరాక్షుకి జనకుండ గంధర్వుండ. 40

క. నలనాభాఖ్యతనూజుఁడ, నలఘుమతీ! బ్రహ్మమిత్రు నాయుర్వేదం

బలవఱుప వలయు నా కని, పలుమఱు నే నడిగి త్రోపువడి చలము మెయిన్ 41

వ. అంతర్ధానగతుండనై యుండి యతండు శిష్యుల కుపదేశించుసమయంబున నయ్యాయుర్వేదవిద్య నెనిమిదినెల లభ్యసించి హర్షించి యతనిముందటి కరిగి యందంద నగుచున్న నన్ను భావించి దివ్యబోధంబున నంతయుం గాంచి మునివరుండు కోపించి. 42

ఆ. కటము లదర మేను కంపింప నతిపరు,షాక్షరముల నిట్టు లనియె నోరి!
దితిజమాయ నిట్లదృశ్యుండ వై విద్య, యపహరించి తగునె యపహసింప? 43

వ. సప్తరాత్రంబుల రాక్షసుండవై యుండు మని శపించిన. 44

క. వడవడ వడఁకుచు నమ్ముని, యడుగులకుం జక్కఁ జాఁగి యర్థించిన న
ప్పుడ శాంతిఁ బొంది యెదఁ గృప, గడలుకొనఁగ నిట్టు లనియెఁ గమనీయయశా!

సీ. వినవయ్య గంధర్వవీర! నాపలు కవశ్యము తప్ప దిపుడు నీ వసుర వయ్యుఁ
గ్రమ్మఱ నిజమూర్తిఁ గైకొనియెదు దైత్యభావంబుచే స్మృతిఁ బాసి యెపుడు
కుపితుండవై నీదుసూఁతు నంగద మ్రింగ నడరి యొక్కఁగునిదివ్యాస్త్రవహ్ని
నెరియు దప్పుడు మది నెఱుక వొడమ నిర్మలాకృతి వగు దని యానతిచ్చె

తే. నమ్మునీంద్రుండు గావున నధిక పుణ్య,మూర్తి! నీచేత నే నిట్లు మోక్షితుండ
నైతి శాపంబువలన మహాత్మ! నీకు, నలయుఁ జేయంగఁ బ్రీతి నాపలుకు వినుము.

స్వరోచి యిందీవరాక్షునికూఁతు రగుమనోరమను బెండ్లియాడుట.

క. ఆయుర్వేదముతోడన, యీయిందీవరదళాక్షి నిచ్చెద నీకున్
ధీయుత! పరిగ్రహింపుము, నీయుపకృతి కొండు సేయ నేర్తునె చెపుమా? 47

క. అని గంధర్వుఁడు తొల్లిటి, తనదివ్యాకృతి ధరించి ధవళాంబరచం
దనకుసుమరత్నహారా,ద్యనుపమశృంగారభాసి యై కడు నెలమిన్. 48

వ. స్వరోచికి నాయుర్వేదవిద్య నిచ్చి యక్కన్యక నీయ నుపక్రమించిన నది తండ్రి కిట్లనియె. 49

చ. మన కుపకారి యైనసుకుమారుని నీతనిఁ జూచినప్డ నా
మనమున రాగ మైనయది మానుగ నైనను దండ్రి! నాకతం
బునఁ బటురోగదుఃఖములఁ బొందుచు నెచ్చెలు లిట్టు లుండఁగా
మనసిజభోగలీలలకు మానస మెమ్మెయి నాకు నూల్కొనున్? 50

వ. అనిన వరూథినీతనయుం డయ్యింతి కిట్లనియె. 51

క. ఆయుర్వేదము సంపున, నీయిద్దఱుసఖుల రోగనిర్ముక్తలఁ గాఁ
జేయుదు నమ్ముము విడువుము, తోయజదళనయన! వగపుతో సంశయమున్. 52

తే. అనుడు రాగంబు నొందినయుత్తనూజ, నక్కుమారుని కిడి వివాహంబు సేసి
దివ్యగతి నేఁగె నంత నిందీవరాక్షుఁ, డనఘ! గంధర్వపురమున కతిముదమున. 53

ఆ. ఎలమిమై స్వరోచి యిట్లు మనోరమఁ, బెండ్లి యై కరంబు ప్రీతితోడ
సతియుఁ దాను దానిసఖు లున్నయుద్యాన,వనమునకును నేఁగి వారిఁ గాంచి. 54

మనోరమసఖులకు శాపవిముక్తి.

వ. రోగఘ్నంబు లైనదివ్యౌషధంబు లుపయోగింప నిచ్చి యక్కన్యకలరోగంబుల నపనయించిన నయ్యిందుముఖులు నిజకాంతివిలసనంబున నమ్మహీధరంబు దిగంతరంబులు వెలిఁగించుచు నొప్పి రం దొక్కకన్యక యతని కిట్లనియె. 55

విభావరీ కళావతులు స్వరోచికిఁ దమవృత్తాంతము చెప్పుట.

తే. అనఘ! మందారవిద్యాధరాత్మజన్మ, నే విభావరి యనుదాన నెలమి నీకు
నెల్లభూతభాషలు మది నెఱుఁగునట్టి,విద్యయును నన్ను నిచ్చెద వేగ గొనుము.

ఆ. అనిన నాస్వరోచి యట్ల కాకనవుడు,నాద్వితీయకన్య యతని కనియెఁ
బారుఁ డనఁగఁ బరగు బ్రహ్మర్షి మజ్జన,కుండు సకలవేదకోవిదుండు. 57

చ. అలికులకీరకోకిలకలారవరమ్యమహీజరాజిచేఁ
బొలు పగునమ్మునీశ్వరుతపోవనభూమికి వచ్చెఁ బుంజిక
స్థల యనునప్సరోంగన ముదంబున దానివిలాసలీలఁ జూ
డ్కులు పురికొల్పఁ బైఁ బడి కడు న్దమకంబునఁ దాను నింతయున్. 58

ఆ. ఎలమిఁ గామభోగములు సల్పి నన్నుఁ గాంచి, బహుమృగప్రచారభయద మైన
యడవి డిగ్గ విడిచి యరిగి రయ్యిరువురు, నరుగుటయును నేను నంత ననఘ! 59

ఆ. అమృతకరునికళల నాప్యాయమానాత్మ, నగుచు రాత్రు లెల్ల నతిశయిల్లి
యనుదినంబు చాల నభివృద్ధి నొందితి,నెఱిఁగి తండ్రి ప్రీతి నేఁగుదెంచి. 60

వ. నన్నుం దోడ్కొని చని చంద్రకళావర్ధిత నగుటం గళావతి యనునామంబు నాకొనరించె నంత నొక్కనాఁడు దేవాది యనుగంధర్వుండు. 61

క. తనకు నను నీనియలుకం,గనలుచుఁ జనుదెంచి మత్తకరివిధమున మ
జ్జనకుని వధియించిన నే,మనమున నిర్వేద మొంది మరణోద్యమమున్. 62

ఉ. పూనిన శంభుపత్ని యతిభూరిదయామతి సుప్రసన్న యై
మానిని! యేల యీతెగువ? మానుము నెవ్వగఁ దక్కు భర్త తే
జోనిధి యాస్వరోచి యగుఁ జుమ్ము ధ్రువంబుగ నీకుఁ బెన్నిధు
ల్మానుగఁ బెంపొనర్చుచు సమస్తధనంబులు నిచ్చునట్టుగన్. 63

తే. పద్మినీనామవిఖ్యాతపరమవిద్య, నీకు నిచ్చెదఁ గొమ్మని నెమ్మి నిచ్చి
యరిగె నద్దేవి గావున నాస్వరోచి, వగుదు నీవు కుమార! తేజోభిరామ! 64

క. ఈయొడలును నావిద్దెయు, నీయదిగా నిశ్చయించి నెమ్మి ప్రసాద
శ్రీ యుల్లసిల్లఁ గైకొన,వే యిచ్చితి నేను నీకు నెంతయుఁ బ్రీతిన్. 65

స్వరోచి కళావతీవిభావరులఁ బెండ్లియాడుట.

ఆ. అనిన నట్లకాక యని యాస్వరోచివి,భుండు దేవదుందుభులు చెలంగఁ
దివుట నాకళావతీవిభావరుల వి,వాహ మయ్యె నధికవైభవమున. 66

వ. ఇవ్విధంబున సవ్వరూథినీనందనుం డక్కన్నియల ముప్పురం బరిణయం బై పర
మానురాగంబున. 67

క. మందరభూభృత్సుందర,కందరమందారకల్పకచ్ఛాయల నా
సుందరులతో నమందా,నందమున ననేకవిహారణములు సలుపుచున్. 68

సీ. పద్మినీవిద్యాప్రభావంబు పెంపున వశవర్తులై నిధు లవ్వలసినపుడు
మధురసంబులు నతిమధురాన్నములు మృదులాంబరసురభిమాల్యానులేప
నములు సువర్ణమయము లైనశయ్యాసనములు నానాభోజనములు నొసఁగ
నింతులుఁ దానును నింపు సొంపార భోగించుచు మందరగిరిమనోజ్ఞ

తే. సానుతలమునఁ బోలుచునుద్యానవనవి,హారములు సల్పునవ్విభు నర్థిఁ జూచి
యొక్కకమలాకరంబులో నున్నహంసి, యెలమి జక్కవలేమతో నిట్టులనియె. 69

స్వరోచింగుఱించి కలహంసీచక్రవాకీసంవాదము.

క. ఇతఁ డింత ధన్యుఁ డగునే, యతులితయౌవనుఁడు సుందరాంగుఁడు నై యీ
యతివలుఁ దాను సుఖస్థితిఁ, జతురవిహారములు వేడ్క సలుపం గనుటన్. 70

వ. అని మఱియును. 71

ఆ. మగఁడు గలసెనేని మగువ దాఁ గలయదు, మగువ గలసెనేని మగఁడు గలయఁ
డెలమి నొండొరువుల నిరుపురమనములఁ, గలుపుఁ బూర్వసుకృతఫలము సుమ్ము.

క. ఇతనికిఁ గడుఁబ్రియ లీసతు, లితఁడును నీసుందరులకు నెంతయును బ్రియుం
డితరేతరానురాగం, బతిశయ మగుచుండుఁ జూవె యతిధన్యులకున్. 73

వ. అనిన నాయంచలేమవచనంబు లాదరింపక రథాంగవనిత యి ట్లనియె. 74

ఉ. నాన యొకింత లేక తననాతులయొద్దన యొక్కనాతియుం
దాను రమించు నీతఁ డొకధన్యుఁడె? యొక్కని కర్థిఁ గూర్తురే
మానుగఁ బల్వు రంగనలు మానిని! కావున నీలతాంగులు
న్వీనికిఁ గారు ప్రేయసులు వీఁడును గాఁడు ప్రియుండు వారికిన్. 75

క. పరిజనులయందు విభునకు, సరయంగ వినోదమాత్ర మనురాగ మెద
న్బెరసినయట్టులఁ బలువురు, తరుణులయెడ రాగ మొకఁడు దాల్చుట తరుణీ! 76

ఉ. ఈవిభుఁ డీలతాంగులకు నెంతయునుం బ్రియుఁడే యటేనిఁ దా
జీవము లేమృగాక్షి విడిచె న్బ్రియుఁ డొండు వధూటిఁ జెందిన
న్గావున విస్మ విద్య వెలగా విలువంబడి వీర లిప్పు డా
జీవని కాప్రకారమునఁ జేరినవారలు చూవె వీనికిన్. 77

క. విను కలహంసీ! యొక్కని, మన మొక్కతెయందు నొకతె మన మొక్కనియం
దు నిలుచుఁ దిరమయి యది వల,పనఁగాఁ దగుఁ బ్రియము పలువురందుఁ గలుగునే?

తే. ఏను గడు ధన్యురాల నియ్యెల మదీయ,విభుఁడు కడుధన్యుఁడని పల్కవిహగిపల్క
లఖిలభూతభాషావిదుం డైనయట్టి, యాస్వరోచివిభుఁడు విని యాత్మలోన. 79

క. దానం గడు వగ సిగ్గున, నూనుచుఁ జని యన్నగమున నొకనూఁతేఁడు
ల్నానావిధసుఖలీల, న్మానుగఁ గ్రీడించు చొక్కనాఁ డొక్కయెడన్. 80

స్వరోచింగుఱించి మృగదంపతులసంవాదము.

చ. కనకమయాంగదీప్తు లెసఁగంగ సమున్నతశృంగరంగదా
ననరుచు లుల్లసిల్ల నయనద్యుతిజాలము పర్వఁ జాల నిం
పొనర మృగీతతు ల్బలసి యుండఁగ నున్నకురంగవల్లభు
న్గనియె వనాంతరంబున సుఖస్థితి నింతులతోఁ జరించుచున్. 81

తే. మనములలరఁ జూడ్కులుఁగడు మ్రాలఁ జెవులు
వ్రాల హరిణాంగనలు రాగలోలలగుచు
జేరి హరిణేంద్రునెమ్మోము మూరుకొనుచుఁ
నట్టు నాకుచు నున్న నాహరిణవిభుఁడు. 82

ఆ. ఏస్వరోచిఁ గా నొకింతయు నే లజ్జ, విడవ నట్టిత్రోవ విడుతు వినుఁడు
లజ్జ మాకుఁ గడుఁ దొలంగుఁడు తొలఁగుఁడు, విగతలజ్జమతుల వెనుకఁ జనుఁడు.

క. పలువురు లలనలు దనకుం, గలుగుట భోగేచ్ఛ ధర్మకర్మము లెల్ల
న్బొలిసెను వీనికి ధనములు, లలనావర్గంబు కామలంపటుఁ డగుటన్. 84

ఆ. ఇట్టి యితనిమాడ్కి నెవ్వఁడు వర్తించు, నతఁడు పుణ్యలోకగతుఁడు గాఁడు
గాన నిట్టివానిఁ గామింపఁ డేను స్వ,రోచి నడుచునట్టిత్రోవ నడువ. 85

స్వరోచికి ముువ్వురుపుత్త్రులు పుట్టుట.

వ. అని పలుకుహరిణంబుచేత నాహరిణాంగనలు త్రోపు వడి చని రవ్వచనంబులు
వరూథినీతనయుండు విని తనమనంబున నే నింత కుత్సితుండ నగుదునే? చక్రవా
కియు నీమృగంబు నాచరితం బిట్లు గర్హింతురే? యింక నవశ్యంబును సర్వసంగపరి
త్యాగంబు సేయుదు నని యప్పటికిం దలంచి యెప్పటియట్ల మనోభవాధీనమాన
సుండై యయ్యంగనలతోడ నాఱునూఱుసంవత్సరంబులు విషయసుఖంబు లను
భవించి మనోరమయందు విజయుండును విభావరియందు మేరునందుఁడునుఁ గలా
వతియందుఁ బ్రభాసుండు ననుపుత్త్రులం బడసి పద్మినీవిద్యాప్రభావంబునం
దూర్పున విజయునికి విజయం బనునగరంబును నుత్తరంబున మేరునందునికి నంద
వతి యనుపురంబును దక్షిణంబునం బ్రభాసునికిఁ దాళం బనుపట్టణంబును నిర్మించి
యందు వారల నునిచి యాస్వరోచి యొక్కనాఁడు మృగయావినోదార్థంబు ధను
ర్ధరుండై యొక్కరుండును వనంబున కరిగి యనతిదూరంబున నొక్కవరాహంబుఁ
గని దాని నేయం దలంచి గుణంబు సారించి శరంబు సంధించినతఱి నొక్క
మృగాంగన రయంబున నతని డాయం జనుదెంచి యిట్లనియె. 86

స్వారోచిషమనుజననము.

క. నను నేయు మీశరంబున, ననఘ! ప్రసన్నుఁడవు నాకు నగుము వరాహం

బు నకారణంబు చంపకు, మనిన వరూథినితనూజుఁ డామృగికనియెన్. 87

సీ. ఒడల రోగంబు లే దొల్లఁబా టెట్లు నీకయ్యెఁ బ్రాణము? లన్న హారిణి యనియె
నన్యాంగనాసక్తుఁ డగువాని మనమున వలచిన మరణంబు వెలిగ నాకు
నొండౌషధంబున నుడుగునే యెదతాప మనిన ని ట్లనియెఁ దా నమ్మహాత్ముఁ
డెవ్వనియందు నీహృదయంబు దగిలిన దతఁ డెట్టివాఁడు లోలాక్షి! చెప్పుమ
ఆ. యనిన నిన్నె వలచి తనఘ! నీచేతన, మనముఁ గోలుపడితి మనసిజాగ్ని
నెరియఁ జాలఁ జంపవే వేగ నన్ను నీ,పటునిశాతశరముపాలు పఱిచి. 88

వ. అనిన హారణికి నతం డి ట్లనియె. 89

క. మనుజుఁడ నే నీవు మృగివి, విను నీకును నాకు నెట్లు విషయైకసుఖం
బొనరు ననిన మృగి యిట్లను, నను నాలింగన మొనర్పు నా కదె చాలున్. 90

ఆ. అనిన నాస్వరోచి యాలింగనము చేసె, నాకురంగవనిత నదియు దివ్య
వనిత యయ్యెఁ జోద్యపడి యతఁ డెవ్వతె, వింతి! చెప్పు మనిన నిందువదన. 91

వ. ప్రేమలజ్జాభరానతవదన యగుచు నల్లన నిట్లనియె. 92

క. క్షితిరక్షాదక్షుం డగు,సుతు మనువుం బడయ నన్ను సురవరులు జగ
ద్ధితముగఁ బ్రార్థించిన వ,చ్చితి నే వనదేవతను విశిష్టచరిత్రా!. 93

వ. దేవవచనంబున నాయం దపత్యంబు వడయు మనిన నతం డయ్యంగన నంగీకరించె
నంత నయ్యిరువురకును. 94

చ. అతులితసర్వలక్షణసమంచితమూర్తియు నుజ్జ్వలప్రభా
న్వితుఁడును నైనపుత్త్రుఁడు జనించెను మ్రోసె నిలింపవాద్యము
ల్వితతసుగంధమారుతము వీచె దిశ ల్విమలంబు లయ్యె నం
చితముగఁ బుష్పవృష్టి గురిసె న్వెస నృత్యము చేసి రచ్చరల్. 95

క. అతనితనుద్యుతి కత్య,ద్భుత మంది మది న్స్వరోచి ద్యుతిమన్నామం
బతనికిఁ నొనరించెను దగ, నతఁడును భుజబలపరాక్రమాభీలుం డై. 96

వ. స్వరోచిరపత్యంబగుటంజేసి స్వారోచిషుం డనం బరగె నంత నొకనాఁడు గిరినిర్ఝర
మనోహరప్రదేశంబుల విహరించుచు నాస్వరోచిర్విభుండు హంసమిథునంబు
గనియె నంత నాహంస హంసి కిట్లనియె. 97

క. బహుకాలము నీతోడను, విహరించితి నిలువఁబడియె విషయసుఖైక
స్పృహ యిప్పుడు గడు ముదిసితి,నిహభోగము లింక నుడుగు టెంతయు నొప్పున్.

వ. అనిన హంసి యి ట్లనియె. 99

క. భోగము లెప్పుడు వలయును, భోగాత్మక మిజ్జగంబు భూదేవవరు
లోభోగార్థముగాఁ దపములు, యాగంబులు సేయుచునికి యాత్మ నెఱుఁగవే?. 100

సీ. అనిన రాయంచ యి ట్లను విను భోగైకసక్తులు సంతతసంగపరులు
నగువారిమతి పరమార్థదర్శిని యెన్నఁ డగుఁ? జెప్పుమా వార లర్థబంధు

పుత్త్రమిత్రకళత్రములయందు సక్తులై విపులభవాంబుధి వెడల లేక
బహులపంకపతితవనగజములు వోలెఁ గదల నేరక పొలియుదురు గాక
ఆ. సంగకలితచిత్తు సంగనారాగాంధు, నీస్వరోచిఁ జూచితే శుభాంగి!
పుత్త్రపౌత్త్రవృద్ధిఁ బొంది నేఁడును విష,యోపభోగనిరతి నున్నవాఁడు. 101

స్వరోచి పరలోకగతుఁ డగుట.

వ. కామినీపరతంత్రుఁ డైనయీస్వరోచి నాకు సదృశుండు గాఁడు నేను వివేకంబునం జేసి భోగంబులు పరిహరించితి ననిన హంసవచనంబులు విని యాస్వరోచి జాతో ద్వేగుండై భార్యాసహితంబు వనంబునకుం జని ఘోరతపంబొనరించి నిష్కల్మష త్వంబునొంది యమరలోకంబున కరిగె నంత. 102

స్వారోచిషమన్వంతరంబున దేవేంద్రాద్యధికారిపురుషులవివరణము.

క. మనువుం గా స్వారోచిషు, వనరుహగర్భుం డొనర్చె వరగుణ! విను మ
మ్మనుకాలంబునఁ బరగిన, యనిమిషులను మునుల నింద్రు నవనీశ్వరులన్. 103

వ. పారావతులు తుషితు లనునామంబుల దేవతలు పరగిరి విపశ్చితుం డింద్రుఁడై నెగడె నూర్జుఁడు స్తంభుఁడు ప్రాణుండు దత్తోళి ఋషభుండు నీవారుండు నరివంతుండు ననువారలు సప్తఋషులై యవతరిల్లిరి చైత్రుండు కింపురుషుండు నాదిగాఁగల మనుపుత్త్రు లేడ్వురును రాజులై యమ్మన్వంతరంబు గలయంత కాలంబును దత్సంతానజాతులై ననృపతులు ధరణిం బాలించి రని చెప్పి మార్కండేయుండు. 104

ఉపజాతి. స్వరోచిజన్మంబును వర్తనంబున్, స్వారోచిషాదృప్రభవంబు విన్నన్
నరుండు నిత్యోన్నతి నవ్యకీర్తి, శ్రీరమ్యుఁ డై ధాత్రిఁ బ్రసిద్ధి కెక్కున్. 105

పద్మాదినిధిమహిమానువర్ణనము.

తే. అనఘ! పద్మిని యనువిద్య నాశ్రయించి, యుండు నెనిమిదినిధు లని విండుఁ దత్స్వ
రూపములచంద మెట్టు లేరూపునను ధ,నావలులు మానవులకు లభ్యత వహించు.

వ. అనిన మార్కండేయుండు. 107

సీ. విను పద్మినీనామవిద్యకు శ్రీ యధిదేవత నిధుల కద్దేవి యూఁత
యనఘ! పద్మము మహాపద్మసంజ్ఞము మకరకచ్ఛపములు మఱి ముకుంద
మును గుందమును నీలమును శంఖమును ననునభిధానములచేత నతిశయిల్లు
దానిచే వీక్షితుం డైనమానవుఁ డిల విత్తసంపన్నత వెలయుఁ జుమ్ము
తే. పద్మనిధిచేతఁ జూడంగఁబడిననరుని, మూఁడుతరములవిభవంబు మాఱిఁబోవు
నది ప్రశస్తసాత్త్వికనిధి యగుట నతఁడు, సాత్త్వికుండును దాక్షిణ్యసంభరితుఁడు.
తే. అగుచుఁ గాంచనరజతతామ్రాదిధాతు
వులు పరిగ్రహించుఁ దివిరి విలుచు నమ్ము

యజ్ఞములు సేయుఁ జేయించు నర్థ మిచ్చి
గుళ్లు చెఱువులు కట్టించుఁ గొమరుమిగుల. 109

వ. మఱియు సత్త్వాధారం బైనమహాపద్మనిధిచేత నీక్షితుం డైనవాఁడు సత్త్వాధికుండై పద్మరాగాదిరత్నంబులు దంతంబులును బరిగ్రహించు మౌక్తికప్రవాళాదిక్రయ విక్రయంబులు నొనరించు యోగీశ్వరులకు ధనం బిచ్చి వారి నారాధించు నవ్విభవం బతనికి నేడుతరంబు లెడ తెగ కుండు. 110

క. తామసము మకరనిధి యది, యేమనుజునిఁ జూచె నాతఁ డెంతయును భువి
న్దామసుఁడును దుశ్శీలుఁడు, నై మైమఱువులును విండ్లు నమ్ములు గదలున్. 111

చ. ఎలమిఁ బరిగ్రహించుఁ బృథివీశులతోఁ దగఁ జెల్మి సేయు శూ
రులకు ధనంబు లిచ్చుఁ గడురూఢిగఁ గైదువు లమ్ము విల్చు న
గ్గల మగువిత్తవాంఛఁ జని కయ్యమునం దెగటాఱు నుండ దా
కలిమియు వానితోన తెగుఁ గాని తనూజులకు న్మునీశ్వరా! 112

తే. తామసంబు గచ్ఛపనిధి తదభివీక్షితుండు తామసుఁడై కడుదుష్టజనుల
తోడ బేహార మెప్పుడు నాడు నొకని, నమ్మఁ డొకపఱేఁ గూర్చును సొమ్ము దివిరి.

క. కుడిచిన నొరులకుఁ బెట్టినఁ, జెడు సొమ్మని మనమునందుఁ జింతించుఁ గడుఁగా
జెడకుండఁ బాఁతు నిల నీ, జడునిధనము లతనితోనె చనుచుండుఁ దగన్. 114

చ. వినుము రజోగుణాత్మకము విశ్రుత మైనలసన్ముకుందనా
మనిధి తదీక్ష్యమాణుఁ డగుమర్త్యుఁడు రాజసుఁ డై పరిగ్రహిం
చు ననఘ! గీతవాద్యముఖసుస్థిరవిద్యలు వందిగాయకా
ర్థినటవిటోత్కరంబుల కతిప్రమదంబున నిచ్చు నర్థముల్. 115

క. బహుసుఖము లనుభవించును, బహుకులటలఁ గలయు మఱియు బహువిధవనితా
స్పృహియై చరించు విను మ, మ్మహితవిభవ మొక్కపురుషమాత్రమునఁ జనున్.

సీ. మహితరజస్తమోమయము కుందం బను నిధి యది చూచిన నిఖలధాతు
రత్నధాన్యాదిసంగ్రహమును దత్క్రియవిక్రయంబులు గల్గి వెలయు మనుజుఁ
డవమానమించుక యైన సహింపఁడు పొగడిన హర్షించి తగఁగ నిచ్చు
బంధుల రక్షించు బహుభార్యుఁడును బహుపుత్త్రవంతుండు నై పొలుచు నతని

తే. యేడుతరములు వర్తించు రూఢిగాఁగ, నమ్మహానిధి యష్టభోగాన్వితులును
నధికదీర్ఘాయువులు సుహృదవనపరులు, నగుదు రావంశజులు సుగుణాభిరామ!117

సీ. సత్త్వతమోగుణాస్పదనీలనిధిసంగతుండగునరుఁడు సద్గుణయుతుండు
ధాన్యకార్పాసవస్త్రఫలప్రసవపరిగ్రహయుక్తుఁడును దరుకాష్ఠశుక్తి
శంఖమౌక్తికజలసంభవాదిక్రయవిక్రయవ్యాపారవిశ్రుతుండు
బహుతటాకారామపద్మినీనిర్మాణఘననదీబంధనదక్షుఁడు నగుచుఁ

తే. జందనాంబరమాల్యభూషణవిశిష్ట, భోగలీలలఁ బొంపిరివోవు చుండు

నతఁడు మూఁడుతరములుండు నవ్విభవ మ,ఖండితంబయి విమలవిఖ్యాతచరిత!
చ. అనఘ! తమోరజోగుణసమన్వితశంఖనిధీక్షితుండు త
ద్ఘనగుణబద్ధుఁడై కుడుచుఁ గట్టుఁ దొడుం దనయిచ్చ నొక్కఁడు
న్దనయసతీస్నుషాదులకుఁ దా నిడఁ డెన్నఁడుఁ గూడు చీర యే
జనులకుఁ బెట్టఁ డన్నరునిసంపద యాతనితోన వ మ్మగున్. 119
వ. అని యిట్లు నరులధనంబున కధిదేవత లైననిధులవిధం బెఱింగించి మఱియును 120
క. ఒక్కనిధి నరునిఁ జూచిన, నొక్కనిధిగుణంబు లొందు నొగి మిశ్రములై
పెక్కునిధులు చూచినఁ గడు, నక్కజమునఁ బొందు నతని నయ్యైగుణముల్.
క. అని నిధిలక్షణములు చెప్పినవిని క్రోష్టుకి మునీంద్ర! ప్రియ మెసఁగంగా
మనువుల నిరువురఁ జెప్పితి, వినిపింపు తృతీయమనువువిధ మేర్పడఁగన్. 122

ఉత్తమమన్వంతరమహిమాభివర్ణనము.

క. ఉత్తానపాదునకు న,త్యుత్తమ యగుసురుచికిం బ్రియుం డగుపుత్త్రుం
డుత్తమనామాఖ్యాతుఁ డు,దాత్తభుజావీర్యశౌర్యధౌరేయుండున్. 123
చ. అమితతనుప్రభామహిమ నక్కఁ డనంగ నితాంత కాంతి న
య్యమృతకరుండు నాఁగ భువనావనధర్మకళాప్రవీణతఁ
యముఁ డన శత్త్రుమిత్రసముఁడై పొగడొందినయన్నరేంద్రుఁ డు
త్తమచరితుండు భూరిగుణధాముఁడు వంశవివర్ధనార్థమై 124
క. సురపతి శచి ననురక్తిం, బరిణయ మైనట్లు వేడ్క బహుళ యనుతలో
దరిఁ బెండ్లియై మనం బా,తరుణివిలాసంబునంద తద్ద తగిలినన్. 125
సీ. ఇందుండు రోహిణియందు సంతతనిర్భరానురాగారూఢుఁ డైనమాడ్కి
నాకృశోదరియంద యాసక్తుఁ డై యెప్డు మనమున నతఁ డొండుపనులు మఱచి
తనివోక చూడ్కు లాతన్విసౌందర్యరసామృతం బాదట నాని సొగయుఁ
దరలాక్షితనులతఁ దనసుందరాంగంబు సోఁకించి సంస్పర్శసుఖముఁ బొందుఁ
ఆ. బొలఁతి చెవుల కింపు దళుకొత్త సరసోక్తు, లాడుఁ దివిరి ప్రియము లాచరించుఁ
గళలయందుఁ బ్రీతి గడలుకొనంగ న, మ్మగువవిభ్రమమునఁ దగిలి యిట్లు. 126
మ. అనుకూలుం డయి సంచరింప మది నయ్యబ్జాక్షి యొక్కింత నై
కొని తద్భూపతి నాదరింపదు గడుం గోపించుఁ దా నాతఁ డి
చ్చినమాల్యాభరణంబు లొల్లదు దనుం జేపట్టి బల్మి న్భుజిం
ప నియోగించిన ముక్కుచుక్క గుడుచు నల్పం బైనయాహారమున్. 127
క. క్షితిపతి ప్రభూతరాగా, న్వితుఁ డై తన ననుసరింప విపరీతమతి
న్ప్రతికూల యగుచు నవమా, నితుఁగాఁ బతిఁ జేయు నతివ నీచచరిత్రయై. 128
వ. అంత నొక్కనాఁ డమ్మహీకాంతుండు. 129
క. వారవనితలును రాజకు,మారులునుం దాను నెలమి మధుపానరతిం

గూరి మధురగీతము లిం,పారఁగ గాయకులు పాడ నారామమునన్. 130
క. ప్రీతి వినోదించుచు నా,భూతలపతి మధురశీధుపూర్ణచషక మ
న్నాతికి నిచ్చిన నందక, యాతని దెసఁ జూడ కుండె నందఱు చూడన్. 131

ఉత్తముఁడు ప్రతికూల యగుతనభార్య నడవి కంపుట.

వ. ఇ ట్లమ్మానిని త న్నవమానించిన సిగ్గుపడి కోపించి కుంభినిక్షిప్తం బైనయురగం బునుబోలె నిట్టూర్పు నిగిడించి దౌవారికు రావించి యత్యంతదుష్టస్వాంత యైన యిక్కాంతం గొనిపోయి విజనం బైనవిపినంబున విడిచి రమ్మిదియ నిశ్చయం బిట్ల సేయు మని పంచిన వాఁడును గాంచనరథం బెక్కించుకొని చని యక్కమలాక్షి నొక్కవనాంతరంబున విడిచి వచ్చిన నచ్చెలువ యబ్భూపతి యిట్లు పరిత్యజించుట తనకుఁ బరమానుగ్రహంబు సేయుట గాఁ దలంచి సంతసిల్లె నంత. 132
తే. ఆలతాతన్వియందు దృఢానురాగుఁ, డగుట నన్యదారపరిగ్రహంబు సేయ
నొల్ల కా రాజచర్యుఁ డయ్యువిదఁ దలఁచి, వగలఁ బొగులంగ నొకవిప్రవరుఁడు వచ్చి.

ఉత్తముఁడు రాక్షసాపహృత యగుబ్రాహ్మణుని భార్యను దెచ్చి యిచ్చుట.

ఉ. ఆవిభుఁ గాంచి శోకమున నార్తుఁడనై చనుదెంచితిన్ ధరి
త్రీవర! యేమి చెప్పుదు విధివ్యవసాయము? రాత్రి నిద్ర యేఁ
బోవఁగ నాదుభార్యఁ గొనిపోయినవాఁ డొకఁ డెవ్వఁడో యతం
డేవిధమో యెఱుంగఁ దలు పిమ్ముగఁ బెట్టినయట్ల యుండగాన్. 134
ఆ. ఎడరు పుట్టకుండఁ బుడమిజనంబులఁ, గావఁ బ్రోవ దిక్కు నీవె కాన
యరసి నాకుఁ దెచ్చి యయ్యింతి నీఁదగు, ననిన నిట్టులనియె మనుజవిభుఁడు. 135
క. ఎవ్వండు పట్టికొనియెనొ, యవ్వేలఁదుక యెచట నున్న యదియొ యెఱుఁగకే
నెవ్వని దండింతును సతి, నెవ్విధమున దెత్తుఁ జెప్పు మీడ్యచరిత్రా. 136
వ. అనిన నవ్విప్రుం డి ట్లనియె. 137
తే. నీవు మాధర్మములలోన నృపవరేణ్య!, కూలి యాఱవభాగంబు గొనుచు మమ్ముఁ
గావఁ బూనినకతమునఁ గాదె యొండు,చింత యెఱుఁగక రేలు నిద్రింతు మేము.
వ. అనిన నన్నరేంద్రుండు. 139
క. ఎట్టిది నీసతిరూపం?, బెట్టిది ప్రాయంబు? భూసురేశ్వర! శీలం
బెట్టిది? నిక్కము చెపుమా, యెట్టయినను వెదకి తెచ్చి యిచ్చెద ననినన్. 140
తే. నిడుదపాదవును మిడిగ్రుడ్లు బడువుటొడలు
గుంతమోమును గుఱుకేలుఁ గుండకడుపు
మిట్టపండ్లును నెంతయుఁ బెట్టిదంపుఁ
బలుకులును దురాచారంబు బరికెతలయు. 141
తే. కలికి జవ్వన ముడివోయి కడుఁ గురూప, యై మదీయభామిని యుండు నధిప! యట్టి
దైన నయ్యింతి నొక్కయె గ్గాడ దాని, కింపు మిగులంగ వర్తింతు నిది నిజంబు.

వ. అని చెప్పిన విని యమ్మహీపతి గర్హించుచు. 143

క. చాలుం జెప్పకు నీ కా,యాలేటికి మేదినీసురాధిప! యే నొం
డాలిం జేసెదఁ జేకొను, మాలు సుఖార్థంబొ వేదనార్థమొ చెపుమా. 144

తే. సతికి రూ పెంత కలిగినఁ జాలు విప్ర,వర్య! శీలంబ యెక్కుడు వలయుఁ గలుగఁ
గాన రూపును శీలంబు లేనియట్టి, వెలఁది వేయువిధంబుల విడువ వలయు. 145

వ. అనిన నాభూదేవుండు భూపతితో భర్తకు భార్య రక్షణీయ యందు భర్త
ప్రజారూపంబునం బ్రభవించుఁ బ్రజారక్షణం బతనికిఁ దన్నుఁ దా రక్షించు
కొనుట యని వేదంబులు చెప్పు భార్య యన్యలభ్యయైన వర్ణసంకరంబగు సంకర
దోషంబున స్వర్గంబువలనం బాసి పితృవర్గం బధోగతిం బడు సభార్యుండ నగు
నాకు నిత్యకర్మహాని వాటిల్లుఁ దాన నరకప్రాప్తి యగు మఱి యయ్యింతియందు
సంతతి యుద్భవించిన నది నిజధర్మంబున నాఱవభాగంబున నీ కొసంగు నింతయు
నీ కెఱింగించితి నెత్తెఱంగున నైన నత్తెఱవ నరసి యీవలయు ననిన నవ్విప్ర
వచనంబులు విని యన్నరేంద్రుండు సర్వసాధనసనాథంబైన మహారథం బెక్కి
చని పృథివీవలయం బెల్లం బరిభ్రమించుచు మహారణ్యంబున నొక్కతపోవనంబు
గని యరదంబు డిగ్గి దానిం బ్రవేశించి యందు. 146

తే. కుశకృతాసనాసీనుని విశదతేజు, నొక్కమునిఁ గాంచె నమ్మునియును నరేంద్రుఁ
గని సముత్థితుండై కడువినయ మెసఁగఁ, గుశలమడిగి శిష్యునిఁ గనుఁగొని ముదమున

క. ఇతనికిఁ దె మ్మర్ఘ్య మ్మన, నతఁ డల్లన గురునితో మహాత్మా! యర్ఘ్యం
బితనికి దాతవ్యం బే?, మతిఁ బరికించి ననుఁ బనుపు మహితవిచారా! 148

క. అనిన ముని చిత్తమున న,జ్జనపతివృత్తాంత మెఱిఁగి సమ్మద ముచితా
సనసంభాషణముల నా,తనికిని గావించి యనియెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 149

ఆ. ఏల వచ్చితిచటి? కెవ్వరి వెదకె దు,త్తానపాదతనయ! మాననీయ!
యేను నిన్ను నాత్మ నెఱుఁగుదుఁ జెప్పుమా, యనిన నతని కిట్టు లనియె నృపతి.

క ఒకవిప్రునిసతి నెవ్వఁడొ, యొకరుఁడు గొని చనిన దాని నొగి నన్వేషిం
చుకుతూహలమున మునినా,యక! వచ్చితి నివ్వనమున కది యట్లుండెన్. 151

క. ఏ నొక్కటి నిన్నడిగెద, మానుగ నా కెఱుఁగఁ జెప్పు మహితదయాధీ
నా! నావుడుఁ జెప్పం దగు, నేనిం జెప్పెద నరేంద్ర! యేమి యడుగుమీ. 152

ఆ. నన్నుఁ గాంచి మున్న మన్ననమై నర్ఘ్య,మీఁ గడంగి యేల యీవు పిదప?
ననిన మునివరేణ్యుఁ డప్పుడ శిష్యు ని,మ్మంటి నీకు నర్ఘ్య మనుఁడు నతఁడు. 153

వ. మత్ప్రసాదంబున నతీతానాగతవర్తమానదర్శియగుటం జేసి విచారించి పనుపుమనిన
నేనునుం బ్రబోధితుండనై మనంబున నీవు స్వాయంభువకులజుండ వర్ఘ్యార్హుండ
వగుదైనను నీకు నిప్పు డర్ఘ్యయోగ్యత లేకుండుట యెఱింగి యర్ఘ్యం బీనైతి
ననిన నమ్మహీశ్వరుండు. 154

తే. అర్ఘ్యమునకు నర్హుఁడఁ గానియంతపాప, మేమి చేసితి చెప్పుమా యెఱుకమాలి?
యనిన మునియును మఱచితే మనుజనాథ, విడువవే నీవు పత్ని నట్టడవిలోన 155

తే. దాని విడిచినయప్పుడ ధర్మకర్మ, వితతి యెల్లను నీచేత విడువఁబడియె
నొక్కపక్షము గర్మవియుక్తుఁ డైన, యతని ముట్టఁ గాదంద్రు మహాత్ము లనఘ!

క. ప్రతికూలయు దుశ్శీలయు, సతతంబును నైనఁ బత్నిఁ జనదు విడువఁగాఁ
బతికిఁ దగు దానిఁ బ్రోవ ను,చిత మగుచందమునఁ గూడుఁ జీరయు నిడుచున్.

వ. ఇట్టినిజధర్మంబు నీవు తప్పితేని నిన్ను నెవ్వరు శిక్షింతు? రనిన నౌత్తానపాది సిగ్గునం
దలవంచి మునీంద్రా! యింక నీచెప్పినట్ల చేసెదనివ్విప్రునివెలంది నెవ్వండు గొని
పోయె? నది యెక్కడ నున్నది? యెఱింగింపవే యనిన నతండు. 158

తే. అద్రిసుతుఁడు బలాకనామాసురేంద్రుఁ, డవ్వనిత నుత్పలావతకాఖ్యవనము
నందుఁ గొనివచ్చియిడినవాఁ డచటికరుగు, మనిన నతఁడమ్మునికి మ్రొక్కి యరద మెక్కి.

సీ. ఆవిపినంబున కతిరయంబునఁ జని యావిప్రుచెప్పిన యట్టివికృత
రూపంబుతో నున్న యాపాల్తిఁ గని చెల్వ యీవనంబునకు నీ వెట్లు వచ్చి?
తెఱఁగింపు వైశాలియింతివే నావుడు నగుదు నే నతిరాత్రుఁ డనుమునీంద్రు
సుత నింటిలో సుఖసుప్త నైయుండంగఁ బతిపితృభ్రాతలఁ బాసి నన్ను

ఆ. నధిప! విను బలాకుఁ డనురాక్షసుఁడు రాత్రి, యపహరించి యీవనాంతమునకుఁ
జేర్చె శోకవహ్ని నేర్చుచు నిందున్న, దాన బంధుజనులఁ దలఁచి తలఁచి. 160

క. ననుఁ దెచ్చినకారణ మో, జనవల్లభ! యెఱుఁగ నన్నిశాచరుఁడు రయం
బున మ్రింగఁడు నాతో నిం, పొనరఁగ భోగింపఁ డనిన నుర్వీశుఁ డనున్. 161

క. నిను వెదకఁగ నీవిభుపం, పున వచ్చినవాఁడ నెందుఁ బోయె నిశాటుం
డనిన నది యిట్టు లను ని, వ్వనాంతమున నున్న వాఁడు వాఁడు నరేంద్రా! 162

మాలిని. దనుజభటపరీతు న్దైత్యు నారాజు గాంచె
న్వినయనిభృతు లొప్ప న్వేగ వాఁడు న్శిరంబున్
జనపతిచరణాంభోజాతము ల్సేర్చి చిత్తం
బునఁ బ్రమదరసం బుప్పొంగ నత్యంతభక్తిన్. 163

స్రగ్విణి. నీవు నాయింటికి న్నెమ్మి నేతెంచుటన్
దేవ! ధన్యుండ నైతి న్ననున్భృత్యునిం
గా విచారింపు మేకార్య మైనం దగన్
భూవరా! పంపు మేఁ బొల్పుగాఁ జేసెదన్. 164

వ. అర్ఘ్యంబు పరిగ్రహింపు మీరుచిరాసనంబున నాసీనుండవగుమనిన నన్నరపతి
యి ట్లనియె. 165

చ. చెలువుగ నాకు సర్వమును జేసినవాఁడవు నీవు చెప్పుమా
విలసితరూపకాంతిగుణవిశ్రుత గాదు పరిగ్రహింప నా

కలి యడఁగంగఁ దత్పిశితఖాదన మేల యొనర్ప? వేల పే
రలుక మహీసురోత్తమునియంగనఁ దెచ్చితి రాక్షసేశ్వరా? 166

వ. అనిన నతండు. 167

తే. జనుల భక్షించుకష్టరాక్షసుల మేము,గాము పురుషులు పడఁతులు గడఁగి సేయు
కర్మములయందు వికలత గలిగినప్పు,డాఫలంబులఁ దృప్తుల మగుదు మధిప! 168

తే. పరులు గోపించినప్పుడు నరవరేణ్య! తత్స్వభావంబు లగుశాంతిదాంతిగుణము
లేము హరియించెదము గాని హీనవృత్తిఁ,దినము నరమాంస మన్యదైతేయులట్ల.

తే. అచ్చరలకంటె నొప్పెడునసురసుదతు, లధిప! పెక్కండ్రు గలరు నా కకట!మనుజ
వనితయం దేల రతి పుట్టు?ననిన వెండి,యేల తెచ్చితి ద్విజకాంత? నెఱుఁగఁ జెపుమ.

చ. అనుటయు రాక్షసుండు మనుజాధిప! యాద్విజుఁ డధ్వరంబులం
దనిశము ఋత్విజుం డయి మహాసురనాశకరోగ్రమంత్రము
ల్తనహృదయంబున న్జపము తత్పరుఁడై యొనరించు చున్కి మా
కు నచటఁ జేర రాక యలఘుక్షుధ నార్తులమై మనంబునన్. 171

వ. ఉచ్చాటనమంత్రకర్మపరుం డైనయావిప్రునితోడం బగ గొని. 172

ఆ. ఆలులేనిపురుషుఁ డధ్వరాదిక్రియా,బాహ్యుఁ డౌట యెఱిఁగి బ్రాహ్మణునివ
ధూటిఁ దెచ్చి యతనిఁ ద్రోచితిఁ గర్మవై,కల్యదురితమున నకల్మషాత్మ! 173

వ. అనిన నతివిషణ్ణుండై యంతర్గతంబున విప్రునికర్మవైకల్యం బుగ్గడించి వీఁడు నన్ను
నిందించుచున్నవాఁ డమ్మునిపతియు నర్ఘ్యంబునకు నర్హుండవు గావని గర్హించె
నపత్నీకత్వంబున నింత నికృష్టుండ నగుదునే యని వగచుచున్న జగతీపతికి నద్దను
జుండు మ్రొక్కి కృతాంజలియై దేవా! భవద్దేశనివాసి యైననాయట్టిభృత్యుఁడు
గలుగ నీకింత చింతింపనేల? యేమిపని చేయుదు? పనుపు మనిన నన్నరేంద్రుఁ
డసురేంద్రున కిట్లనియె. 174

క. నరులనిజభావగుణములు, హరింతు నని పల్కెదీవు ప్రార్థింపుదు ని
న్గరమర్థిని హరియింపుము, ధరణీసురధర్మపత్ని దౌశ్శీల్యంబున్. 175

ఆ. అట్లు సేసితేని యభ్యాగతుఁడ వైన, నాకు సర్వమును మనఃప్రియంబు
చేసినట్ల యిదియు శీలసమన్విత,యై నిజేశుకడకు నరుగు ననిన. 176

మ. తనమాయ న్దనుజుండు విప్రవనితాంతస్సంప్రదేశంబు చే
సి నృపాజ్ఞ న్నిజశక్తి నాసుదతిదౌశ్శీల్యం బొగి న్మింగె మ్రిం
గిన నక్కాంత సుశీలయై వినయలక్ష్మీస్ఫూర్తి శోభిల్ల ని
ట్లనియె న్నృపతితోడ నిర్భరగరీయఃప్రౌఢవాక్యంబులన్. 177

సీ. పరికింప నాకర్మపరిపాక మెట్టిదో పతిఁ బాసి యడవులపాలు వడితి
దనుజుండు దయ మాలి ననుఁ బట్టికొని యిట్టు దెచ్చెఁ బాపపువిధి దెచ్చెఁ గాక

యేతెరు వైతినో యేనని పురపురం బొక్కుచుండరె బంధు లక్కటకట!
యొరులకుం దొలుమేన నుడుకులం బెట్టినదాని కిప్పా టేల మాను రాక?
ఆ. యేమి సేయుదాన? నేగతిం బోదు? నిం, కేవిధమున భర్త కెలమి మిగులం
బరిచరింపం గాంతు భక్తిమై? మజ్జన్మ, మిటుల పోవునో కదే నరేంద్ర! 178
చ. అన విని రాక్షసుండు వసుధాధిప! యీయెలనాఁగ నీదుపం
పునం బతియింటి కిప్డు గొనిపోయెద నేఁ గరణీయ మెద్దియై
నను నొనరించెదం బనుపు నాపుడు నిప్పనిచేత సర్వము
న్దనుజవరేణ్య! నీవు ప్రమదంబునం జేయుట నాకుం జెచ్చెరన్! 179
వ. ఇమ్మానిని ననిచి రమ్ము పని గలయప్పుడు నిన్నుం దలంచెద వచ్చునది యనిన నద్ద నుజవరుం డట్ల కాక యని సుశీలయు శుద్ధాంతరంగయు నైనయాద్విజాంగన నెత్తికొని తదీయగృహంబునకుం జనియె నిట్లు మహీపతి యయ్యింతి నటం బుచ్చి యంతర్గతంబున. 180

ఉత్తముండు త్రికాలజ్ఞమునివలన బహులావృత్తాంతము నెఱుంగుట.

సీ. అర్థ్య యోగ్యుఁడవు గావని నన్నుఁ గడుఁ గష్టముగఁ దూఱంబలికెనమ్మునివరుండు
బ్రాహ్మణుగుఱిచి యీరాక్షసుండును బత్ని లేనివాఁ డెంతయు హీనుఁ డనియె
నేమి సేయుదు? భార్య నే నేల విడిచితి? నెక్కడఁ గాంతు? నిం కేది తెఱఁగు?
పరమప్రబోధసంపన్ను నమ్మునిఁ బోయి యడిగెదఁ గాక యయ్యతివవృత్త
ఆ. మని మునీంద్రుకడకుఁ జని మ్రొక్కి యవ్విప్రు, కాంతఁగనుట దనుజుకడకుఁ జనుట
దాను బనుప దానిదౌశ్శీల్య మడఁచి వాఁ, డపుడు భర్తయొద్ద కనుపఁబోక. 181
వ. చెప్పి యాభూభుజుండు నిజాగమనకార్యం బెఱింగించిన నత్తపోధనుండు. 182
క. జననాథ! నన్ను నడుగఁగఁ, జనుదెంచినకార్య మేను సర్వంబు మనం
బున దివ్యదృష్టి నెఱుఁగుదు, విను సెప్పెద నీకుఁ దగునె విడువఁగ భార్యన్. 183
ఉ. ఆరయ సర్వకర్మముల కర్హులు గారు తలంచి చూడఁగా
దారవిహీను లైనవసుధాసురభూవరవైశ్యశూద్రుల
న్నారలు పత్నికి న్బతి నవశ్యముఁ బాయఁగ రానియట్లు వి
స్ఫారయశోవరేణ్య! సతిం బాయఁగ రాదు తదీయభర్తకున్. 184
తే. కారణము పత్ని ధర్మార్థకామములకుఁ, గానఁ దత్త్యజనంబున మానవేంద్ర!
వినుము నిఖిలధర్మంబులు విడిచి తకట!, యింత యొప్పమి సేయుదే యెఱుకమాలి.
చ. అని ముని పల్కిన న్విని జనాధిపుఁ డూర్పులు సందడింప నె
మ్మనము చలింపఁగా నకట! మత్సుకృతం బిటు లుండ నేమి సే
య నగు? ననుం దొఱంగు నొకొ యంగన యన్వెఱ నెట్టు సేసిన
న్మన మెఱియంగ నైంతు సుజనస్తుత! యిచ్చకు రాఁ జరించుచున్. 186
క. అనుకూలుఁడ నై సతతము, గనుసన్నన యేను మెలఁగఁగా దౌశ్శీల్యం

బునఁ దాఁ బ్రతికూల యయిన, విను మెంతయు విసిగి దాని విడిచితి నడవిన్.

ఉ. ఎక్కడఁ బోయెనో యడవి నింతి మహోగ్రమృగాసురాళిచేఁ
జిక్కి నశించెనో యనినఁ జిక్కి నశింపదు సచ్చరిత్రయై
యక్కమలాక్షి యున్నది ధరాధిపవర్య! రసాతలంబునం
దక్కడ కెట్టు లేఁగెనొకో యంగన యన్న మునీంద్రుఁ డిట్లనున్. 188

వ. వినోదార్థంబు భూతలంబునకు వచ్చి. 189

తే. అడవిఁ గ్రుమ్మరుచున్న యయ్యబలఁ గాంచి, సాలపోతకుఁ డనియెడుసర్పరాజు
సానురాగుఁడై తనదుమాయాబలమునఁ, బట్టుకొని పోయెఁ బన్నగభవనమునకు.

వ. కొనిపోయిన నాదండశూకేంద్రనందన యగునంద యాసుందరీరత్నంబు నాలో
కించి యిది మాతల్లికి సవతి గాకుండవలయునని తలంచి యంతఃపురంబున నొక్క
యేకాంతమందిరంబున నునిచి దాఁచిన నాపాపతేఁడు కూతుం బిలిచి యచ్చెలువ
యేది చెప్పుమనిన నుత్తరం బీమికిం గోపించి మూకత్వంబు నొందు మని దాని
శపియించె నిత్తెఱంగున భవదీయపత్ని సర్పపతిచేత నీతయై తత్తనయచేత రక్షి
తయై యున్నయది యనిన నమ్మహీశ్వరుండు హర్షించి యిట్లనియె. 191

తే. ప్రాణములకంటె నెక్కు డప్పడఁతిమీఁదఁ, బ్రీతి నాకు డెందమున నన్నాతి నన్ను
నొల్ల కెపుడు దుశ్శీలయై యుండు దీని, కేమి కారణ? మెఱిఁగింపవే మునీంద్ర!.

వ. అని యడిగిన నతం డిట్లనియె. 193

చ. పరిణయవేళ నిన్ను రవిభౌమశనైశ్చరులు న్భవత్సతిన్
సురగురుదైత్యమంత్రులును జూచుటఁజేసి నరేంద్ర! నీకు న
త్తరుణిమనోహరాకృతి ముదం బొనరించుచు నుండెఁ జూడ్కి క
త్తరుణికి నీదుమూర్తి ప్రమదం బొనరింపమి నట్టి దయ్యెడిన్. 194

క. అని చెప్పి మేదినీశ్వర!, చనుము సతియు నీవుఁ గూడి సద్ధర్మమున
న్జనపాలనమ్ము సేయుము, ఘనముగ నొనరింపు విహితకర్మము లెల్లన్. 195

ఆ. అనిన మునికి మ్రొక్కి యరదంబు వెస నెక్కి, నిజపురమున కేఁగె నృపతి యంతఁ
గడు సుశీల యైనకాంతతోఁ గూడి నెయ్యమున నున్నవిప్రుఁ డధిపుఁ గాంచి.

వ. ఇట్లనియె. 197

చ. నిరుపమధర్మవేది వయి నీ విటు నాసతిఁ దెచ్చి యిచ్చుట
న్నరపవరేణ్య! యేను గడుఁ బుణ్యచరిత్రుఁడ నైతి నాపుడు
న్నరపతి భార్య నాకు సదనంబున నిప్పుడు లేమిఁజేసి భూ
సురవర! నిత్యకర్మబహుశోభనహీనత నేను బొందితిన్. 198

సీ. అనుడు భూసురవరుఁ డధిప! నీకాంత గాంతారాంతరశ్వాపదములు మ్రింగ
కున్నె నీ కిది పాలు నొండుకన్యకఁ బెండ్లి గా వేల? యన్న నాభూవరుండు

మృగబాధఁ బొరయ దామృగనేత్ర సుచరిత్ర యై యున్న దదియును నైనఁ దెచ్చి
కొనఁ బోల దది ప్రతికూలత్వమునఁ బోరుచుండు నాతో నెప్డు నోర్వఁ జాల

తే. నాలు వోరిన మనవచ్చునయ్య ? దుఃఖమునకొ సుఖమునకొ సరులమనువు చెప్పుమ
యనిన బ్రాహ్మణుఁ డుపకారి యైననీకు, హితము సేయంగఁ గంటి నరేంద్ర! వినుము.

తే. మైత్రియును నానుకూల్యంబు మచ్చికయును
గలిగి యక్కాంత నిన్నెప్డు గలసియుండ
మిత్రకాముకు లోనరించుమిత్రవింద
యెట్టి దట్టిది గావింతు నే నరేంద్ర! 200

వ. అయ్యింతి యెక్కడ నున్నది వేగ రావింపు మనిన హర్షించి యన్నరవరుం డప్పుడ
మిత్రకామేష్టికిం దగినసంభారంబులు సమకట్టి తెప్పించిన నవ్విప్రవర్యుండు నియ
తుండై యాభూపతిభార్య యనుకూలయు సుశీలయుఁ గావలయు నని సంక
ల్పించి యాశతపత్రనేత్రయందు మైత్రి నారోపించి యప్పుడ మిత్రకామేష్టి
యొనరించి రాజు నాలోకించి. 201

క. రావింపుము సతి రయమున, భూవర! యిష్టోపభోగములు హర్షరస
శ్రీ వెలయ ననుభవింపుము, కావింపుము క్రతువు లధికగౌరవ మెసఁగన్. 202

తే. అనిన విస్మయస్మేరాత్ముఁ డై విభుండు, తలఁచె సత్యవాగ్ధుర్యు నాదనుజవర్యు
నతఁడు రయమునవచ్చి భూపతికి మ్రొక్కి, యేమి పనియొనరింతు నరేంద్ర! చెప్పుమ.

చ. అనుడు విభుండు దైత్యునకు నంతయు నేర్పడఁ జెప్పెఁ జెప్పినం
జని యతలంబుఁ జొచ్చి నృపసత్తముదేవి నతండు దెచ్చెఁ దె
చ్చినఁ బతిఁ జూచి కంపమును సిగ్గును నెయ్యము నగ్గలింప నం
గన గరుణం బ్రసన్నుఁడవు గమ్ము నరేశ్వర! నాకు నావుడున్. 204

క. ఏ నీ కెపుడుఁ బ్రసన్నుఁడఁ, గా నే తరళాక్షి! క్రొత్తగా నిటు పలుకం
గా నేల? యనుచు విభుఁ డ, మ్మానిని వెసఁ గౌఁగిలించె మదనాతురుఁ డై. 205

వ. ఇట్లు దన్నుఁ గౌఁగిలించుకొని ప్రసన్నుం డయి యున్న యతని కయ్యింతి
యిట్లనియె. 206

క. చిత్తము నీకుఁ బ్రసాదా, యత్తం బై యున్న దేని యడిగెద విను రా
జోత్తమ! యొక్కటి నినుఁ దలఁ, కొత్తక యది సేయు మనుడు నుర్వీశుండున్.

క. ఏ నీకు దక్కి యుండం, గా ని ట్లన నేల? యెంత కడిఁది యయిన న
బ్జానన! చేసెద నీప్సిత, మైనది నిశ్శంక మడుగు మనుటయు నదియున్. 208

సుశర్మ చేసినసారస్వతేష్టిచే నంద యను నాగకన్య మూఁగతనము మానుట.

చ. జనవర! నానిమిత్తమున సర్వవరాత్మజ తండ్రి త న్నపిం
చిన విను మూకభావమును జెందిన దాలలితాంగి నాకు న

చ్చినచెలి వాగ్విభూతి విలసిల్లఁగ దానికిఁ జేఁత నాదునె
మ్మనమున కిం పెలర్పఁగ సమస్తము నీ వొనరించిన ట్లగున్. 209

తే. అనుఁడు విప్రునిఁ జూచి యమ్మనుజవిభుఁడు, వాగ్విభవ మెట్లుగల్గు నవ్వనిత కనిన
నేను సారస్వతేష్టివిధానమున భ,వద్వధూటీసఖికి నిత్తు వాగ్విభూతి. 210

వ. అని యప్పుడు సారస్వతేష్టి యొనరించి యమ్మహీసురుండు సారస్వతసూక్తంబులు జపియించె నంత గర్గుం డనుముని రసాతలంబున కరిగి యురగపతినందన కంత వృత్తాంతంబును జెప్పిన విని. 211

క. ఆనంద దనమనమ్మున, నానందముఁ బొంది నావయస్యావిభుఁడే
మానుగ నా కుపకారము, దా నొనరించె నని మెచ్చి తద్దయుఁ బ్రీతిన్. 212

తే. అపుడ కదలి యప్పురమున కరుగుదెంచి, యాత్మసఖిఁ గాంచి కౌఁగిట నర్థిఁ జేర్చి
యధిపు నందంద దీవించి యాభుజంగి, యాసనాసీన యై యిట్టు లనియె ననఘ!

క. కర ముపకారము నాకుం, దిరముగ నొనరించి తీ వతిప్రియమున భూ
వర! యేను మెచ్చి వచ్చితి, వర మిచ్చెద నీకు విను దివాకరమూర్తీ! 214

ఉ నీతనయుండు సర్వధరణీపరిపాలనకేళిదక్షుఁ డై
యాతతధర్మకర్మరతుఁ డై మహనీయతరాస్త్రశస్త్రవి
ద్యాతివిదగ్ధుఁ డై భుజబలాధికుఁ డై పెనుపొందు దీధితి
ద్యోతితచక్రవిక్రమమహోద్ధతి నప్రతిమానుఁ డై మహిన్. 215

వ. అతఁడు మహనీయుఁ డైనమను వై నెగడు నని వరం బిచ్చి యచ్చెలువ నెచ్చెలిం గౌఁగిలించుకొని నిజభవనంబున కరిగె నంత నమ్మహీకాంతుం డక్కాంతారత్నంబుతో నితాంతప్రమోదంబున మనోభవసుఖంబు లనుభవించుచుఁ బ్రజాపాలనంబు సేయుచుండఁ బెద్దకాలంబు సనుటయు. 216

ఉత్తమమనుజననము.

క. పూర్ణిమ నుదయం బగుసం,పూర్ణసుధాంశుఁడును బోలెఁ బుత్రుండు దిశా
పూర్ణద్యుతి యై యావర,వర్ణినికిం బుట్టె సురలు వర్ణన సేయన్. 217

వ. అప్పుడు. 218

ఆ. మొరసె దివ్యతూర్యములు పుష్పవర్షంబు, గురిసె జనులు ప్రమదభరితు లైరి
సకలమునులు నెలమిఁ జనుదెంచి యుజ్జ్వలా,కారుఁ డైనయక్కుమారుఁ జూచి.

క. ఉత్తమ మగువంశంబున, నుత్తమకాలమున నీతఁ డుత్తమతనుఁ డై
యుత్తమనృపతికిఁ బుట్టుట, నుత్తముఁ డను పేరఁ బరఁగు నుర్వి నని మునుల్. 220

క. చని రంతఁ బెరిఁగి యుత్తముఁ, డనఘుఁడు మనువయ్యె నుత్తమాఖ్యానంబు
న్వినినను జదివిన వనితా, తనయోపేతు లయి మండ్రు ధరణీజనముల్. 221

వ. ఆయుత్తమమన్వంతరంబున దేవతలు స్వధాములు సత్యులు శివులు ప్రతర్దనులు వశవర్తులు నన నేనుగణంబు లై వర్తిల్లిరి సుశాంతి యనువాఁడు శతక్రతువు

లొనరించి యింద్రుం డై పరఁగె నిప్పుడు నిలాతలంబున నుపసర్గదోషంబులు చెడ శాంతుండును దేవకాంతుండును నైనసుశాంతి మాకు శాంతి యీవలయు నని నిగమసూక్తంబులు పఠింతురు సుతేజసుఁడును సుతపుఁడును నాదిగాఁ గలవసిష్ఠ పుత్త్రు లేడ్వురును సప్తఋషు లై చరించిరి మనువునకు బలపరాక్రమవంతు లైన యజాదులు పెక్కండ్రు కొడుకులు పుట్టిరి తత్సంతానజాతు లగుభూపతు లనేకు లమ్మనువుకాలంబు డెబ్బదియొక్కమహాయుగంబులును మహీవలయంబు పరి పాలించి రిది తృతీయమన్వంతరప్రకారం బింక వియోనిజాతుం డై నచతుర్థమను వగుతామసుజన్మంబు ప్రభావంబును జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 222

తామసమన్వంతరమహిమానువర్ణనము.

చ. అతులితభూరిబాహుబలుఁ డాహవకేళిజితారి సంతత
క్రతువిభవాభిరాముఁడు సురాష్ట్రుఁడు నాఁ గలఁ డొక్కమేదినీ
పతి యతఁ డాయు వెక్కుడుగ బ్రాహ్మణవర్గముచేతఁ గాంచి యం
చితగతి నూర్వు రంగనలఁ జెల్వుగఁ బెండిలి యయ్యె వారలున్. 223

ఆ. వంధ్య లైరి కాలవశమున నంత నవ్వనితలును నమాత్యులును సమస్త
బంధుజనులు దెగిరి బలహీనుఁ డయ్యె న, వ్విభుఁడు భృత్యతతియు విడిచె నతని

క. అతిదుఃఖితుఁ డగునాభూ, పతిఁ ద్రోచి విమర్దుఁ డనునృపతి రాజ్యం బు
ద్ధతిఁ గొనియె నతఁడు రాజ్య, చ్యుతుఁ డై యొక్కరుఁడు నరిగె నుగ్రాటవికిన్.

సీ. అరిగి వితస్త నాఁ బరగుమహానదితటమున నుండి నిదాఘువేళ
నగ్ని నల్గడ మండ నర్కునిఁ జూచుచు వర్షకాలమున దుర్వారవృష్టి
పైఁ బెల్లు గురియంగ బయల నిలిచి హిమసమయంబులం దుదకములు సొచ్చి
యతినిష్ఠతో నిరాహారుఁ డై తపము నిరంతరమును జేయ నంత వర్ష

తే. కాలమున నీలనీరదజాల మడరి, నింగియును దిక్కులును గడు నిండఁ బర్వి
నిమిష మైనను నిలువక నిగ్రహముగఁ, గుండ గూల్చినక్రియ వాన గురియఁజొచ్చె

వ. అట్టిసమయంబున. 227

క. ఇది పూర్వం బిది దక్షిణ, మిది పశ్చిమ మిది యుదీచి యిది దివి యనితోఁ
చద యించుకయును సాంద్రాం, బుదపటలము కరము భువనపూర్ణం బైనన్. 228

వ. అంత. 229

ఆ. రెండుదరులు ముంచి యొండొండ వెల్లువ, యగ్గలింప నురువు లడలు దేర
నతి రయమునఁ బఱచునయ్యేటి వట్టోడ్డి, పోయె దవ్వుగాఁగ భూవిభుండు. 230

వ. అట్లు బోవుచు నప్పుడమితేఁ డయ్యేటినీటిలో నీఁదుచు నొక్కపిడిదుప్పి చేరిన దానితోఁక పట్టికొనియె నది యీడ్చుకొని పోవ నప్పెనుఁజీకటి దిక్కు దెస యెఱుంగక యిట్టట్టునుం దిగిచి యెట్టకేలకు దరి యెక్కిన నతండు మఱియును దానితోఁక విడువక చని మనోహరం బగువనంబు గని యన్నిబిడాంధకార

నీరంధ్రం బగుదానిలోనికి నమ్మృగి తపఃకృశుండును మహాభాగుండును నగునతనిఁ దిగిచికొని చనునప్పుడు. 231

చ. కర మనురాగ ముల్లమునఁ గ్రమ్మఁగ నమ్మృగిపుచ్ఛమూలము
స్థిరముగ నంటుచు న్నృపతి కామవికారము నొందె వీఁకఁ ద
త్పరమతి యై తనుం దివుచుపార్థివుచిత్త మెఱింగి యేల నీ
కరమునఁ బుచ్ఛమూల మిటు కాయ్వునఁ బట్టెదు మేదినీశ్వరా! 232

వ. అనుచుం దదీయసంస్పర్శనసుఖంబు నొంది. 233

క. ఏ నీ కగమ్య నే య, స్థానంబున మనసు పుట్టఁ దగునే యోధా
త్రీనాయక ! యీకార్యము, గా నేరదు నీదుకోరికలు తప్పఁ జుమీ. 234

సురాష్ట్రునికి మృగి చెప్పినతనపూర్వజన్మవృత్తాంతము.

తే. ఎట్టు లంటేని మనుజేంద్ర ! యిట్టిమనకు, లోలుఁ డనెడిమహాత్ముండు లోభమునను
విఘ్న మొనరించె మదిఁ గిన్క వెలయ ననిన, నమ్మృగికి నవ్విభుం డిట్టు లనియె ననఘ!
తే. ఇట్టు లున్ననీ వెవ్వతె? వెట్టుపలికె, దవు మనుష్యభాషలు? లోలుఁ డెవఁ? డతండు
నీకు నాకును సంగతి లేక యుండ, విఘ్న మిప్పు డొనర్చినవిధముఁ జెపుమ. 236
తే. అనినమృగియిట్టులనువిను మనుజనాథ!, యగుదు నేనూర్ధ్వరాంద్రలోనగ్రమహిషి
నుత్పలావతి యనియెడునువిద నార్యుఁ, డైనదృఢధన్వకూఁతుర ననిన నతఁడు 237
క. అక్కట! సాధ్వివి సువ్రత, వెక్కుడు ధర్మములు సేయు దెపుడు నియతితో
నిక్కుడుభవముఁ బొందఁగ, దక్కఁగ నీవేమి దుష్కృతముఁ జేసితివో! 238
వ. అనిన నమ్మృగి యిట్లనియె. 239
సీ. మాతండ్రియింట నేఁ బ్రీతిఁ గొండికనాఁడు చెలులతో నాడుచు నెలమి నొక్క
యారామమునకుఁ గ్రీడార్థంబు చని మృగి మృగమును గని యందు మృగవధూటి
నెలదీఁగఁ గొని వెస నెత్తి వ్రేసిన నది బెదరి పాఱుటయుఁ దత్ప్రియుఁడు గనలి
గర్వించి మే యెఱుంగక వ్రేసి దుశ్శీల వై నామనోరథ మఫలితముగ
ఆ. దగునె సేయ? ననినఁ దన్మానుషోక్తులు, విని భయంబుఁ బొంది యనఘ! యిట్టి
భవము నీకు నెట్లు పాటిల్లె? నెవ్వఁడ, వీవు? సెప్పు మనిన నిట్టు లనియె. 240
వ. ఏను నివృత్తచక్షుం డనుసంయమిపుత్త్రుండ సుతపుం డనువాఁడ నీమృగియందు బద్ధానురాగుండ నై మృగరూపంబు ధరియించి దీనివెనుక వచ్చితి నావలన నిదియు నెఱుకువ గలిగియున్నతఱి నీ విట్లు చేసితి దుష్టచిత్తవైన నీకు శాపం బిచ్చెద ననిన వడవడ వడంకుచు నజ్ఞానంబున నాచేసినయపరాధంబు సైఁపు శపియింపకు మనిన మునివరుండు నన్ను వరియింపు మట్లైన నిన్ను శపింప ననవుడు నేను నవ్వుచు నిట్లంటి. 241
క. మృగిఁ గా నేను మునీశ్వర !, మృగరూపము దాల్చి యడవి మెలఁగెడునీకు
న్మృగవనితలు బ్రాఁతే యని, తెగడిన నతఁ డుగ్రకోపదీప్తాననుఁ డై. 242

క. మృగిఁ గానే నని నన్నుం, దెగడితి గావేని యింకఁ దెల్లముగా నీ
వగము మృగి వని నిజాకృతి, దగఁ దాల్చి శపించె నన్ను ధరణీనాథా! 243

సీ. అట్లు శపించిన నమ్మునీశ్వరునకుఁ బ్రణమిల్లి సైరింపు బాలఁ గానె?
జనకుఁడు వెలిగాఁగఁ దనయంతఁ గన్నెకుఁ బతి వరియించుట పాడియగునె?
యెఱుఁగవే స్త్రీధర్మ మిట్టేల కోపింప? నని పెక్కుమార్లు ప్రార్థనముఁ జేయ
ననుఁ జూచి యోచెల్వ! నాపలు కెట్టిదో యట్టిది నీవు జన్మాంతరమున

తే. నగుదు మృగివి జాతిస్మర వైత్వదీయ,గర్భమున లోలుఁడను వాఁడు ఘనుఁడు సిద్ధ
వర్యసంయమిపుత్త్రుండు వచ్చి పొందు,నపుడు నీకు మనుష్యవాక్యములు గల్గు.

క. అమ్ముని పుట్టుటయు మృగీ,త్వమ్ము విడిచి నీవు సనుము వనితా! శుభలో
కమ్ముల కాలోలుండును, బమ్మినతేజంబు దెసలఁ బరగఁగ నంతన్. 245

క. అనుపమభుజబలవిక్రమ, ఘనుఁ డగుమను వై ధరిత్త్రిఁ గడుఁ బేర్చి రణం
బునఁ బిత్రుశత్త్రులఁ బోరిగొని, జనులం బాలించు ధర్మసంపద వెలయన్. 246

వ. అని యమ్మునీంద్రుం డనుగ్రహించి చనియె నది కారణంబుగా నేను దిర్యక్త్వం
బునంబొంది భవత్కరస్పర్శనంబున నిపుడ గర్భంబు ధరియించితి ని ట్లగుటం జేసి
నీతో నిప్పుడు. 247

క. ఏ నీ కగమ్య నేయ,స్థానంబున మనసు పుట్టఁ దగునే యంటి
న్దాను రతివిఘ్న ముదరము,లోనుండుట మనకు నిట్లు లోలుఁడు సేసెన్. 248

తామసమనుమహిమాభివర్ణనము.

వ. అని యిట్లు మృగాంగన చెప్పిన విని యన్నరేంద్రుండు పరమానందంబునం
బొందె నంత. 249

ఉ. ఆమృగికి న్సుతుండు సముదంచితతేజుఁడు సర్వలక్షణ
శ్రీమహితుండు పుట్టుటయుఁ బ్రీతి వహించె సురాష్ట్రభూవిభుం
డామృగి దేహము న్విడిచె నప్పుడు శాపవిముక్తయై ముని
స్తోమము వచ్చె నాసుతునిఁ జూడఁ బ్రమోదముఁ బొందె భూతముల్. 250

వ. అప్పుడు. 251

తే. ఘనతమంబు జగంబులఁ గప్పియున్న,వేళఁ దామసయోని నావిర్భవించెఁ
గాన నితఁడు తామసుఁ డనఁగాఁ బ్రసిద్ధుఁ,డై మహావృద్ధిఁ బెనుపొందు ననిరి మునులు.

చ. జనకుఁడు పెంపఁగాఁ బెరిఁగి సౌమ్యుఁడు తామసుఁ డిద్ధబుద్ధియై
జనకునితోడ నీవు మునిసత్తమ! యెవ్వఁడ? వెట్టు లేను నీ
తనయుఁడ నైతి? మజ్జనని దా నది యెవ్వరు? నీకు నేల యీ
వనమున కేఁగుదే? ననుడు వానికి సర్వము తండ్రి చెప్పినన్. 253

చ. విని చని యప్డు భానునిఁ ద్రివేదమయుం దగఁ గొల్చి తత్కృప
న్వినుతమహాస్త్రశస్త్రముల విశ్రుతుఁ డై తనతండ్రిఁ దొల్లి యో

ర్చినరిపులం బరాజితులఁ జేసి మదం బఱఁ బట్టి తెచ్చి పెం
పు నెరయ వారల న్విడిచి పుచ్చెఁ గృప న్జనకుండు పంపఁగాన్. 254
ఆ. అట్లు తామసుండు నమితపరాక్రమ, విదితుఁ డై స్వధర్మవృత్తి నుండఁ
దనువు విడిచి యతనితండ్రి నిజార్జిత, పుణ్యలోకమునకుఁ బోయె నంత. 255
క. తనభుజవీర్యము శౌర్యము, తనరఁగ జగమెల్ల గెలిచి తామసుఁడు మహా
త్మను వయ్యె విను తదంతర,మునఁ గలయనిమిషుల నింద్రు మునులనృపతులన్.
వ. సత్యసుధీస్వరూపహృదయు లనునామంబుల సుర లిరువదియేడుగణంబు లైరి శత యజ్ఞోపలక్షణుం డైనశిబి యింద్రుఁడయ్యె జ్యోతిర్ధాముండును బృథుండును గావ్యుండును జైత్రుండును నాదిగా సప్తమును లైరి నరుండును ఖ్యాతియు శాంతియుభయుండును జాలసంఘుండు నాదిగాఁ దామసమనువునకుం బెక్కండ్రు కొడుకులుపుట్టి రాజులై రిది చతుర్థమన్వంతరం బింకఁ బంచమమను వైనరైవతుని జన్మప్రకారంబు చెప్పెద వినుమని మార్కండేయుండు క్రోష్టుకి కిట్లనియె. 257

రైవతమన్వంతరమహిమానువర్ణనము.

క. ఋతవంతుం డనుసంయమి, సుతహీనత్వమున నుండ సుతుఁ డొక్కఁడు రే
వతి యను నక్షత్రముతుది, నతనికి జన్మించుటయును నతఁడు ముదమునన్. 258
తే. జాతకర్మకృత్యంబులు సలిపి సుతునిఁ, బెనిచి యుపనీతుఁ గావించి పెండ్లి చేసె
నాసుతుండును దుశ్శీలుఁ డయ్యె బాల్య,మాది గాఁగ సమస్తగుణాభిరామ! 259
వ. ఆకుపుత్రజన్మదోషంబునం జేసి. 260
తే. ఆమునీంద్రుఁడు దీర్ఘరోగాభిభూతుఁ, డయ్యెఁ దత్సతి కుష్ఠరోగార్త యయ్యె
నాదురాచారుఁడును దనయాలి విడిచి,యొక్కమునియాలిఁ గొనిపోయె నోటలేక.
వ. దానికి ఋతవంతుఁడు విషణ్ణస్వాంతుఁ డై యి ట్లనియె. 262
క. పుత్త్రుఁడు పుట్టమి మేలు కు, పుత్త్రుఁడు జన్మించుకంటెఁ బురుషునకును దు
ష్పుత్త్రుఁడు దహించు నిజచా,రిత్రాగ్నిని దండ్రిమనము రేయును బగలున్. 263
తే. స్వర్గమున నున్నపితృమాతృవంశపాత్ర,గణము నెల్లను బహునరకములఁ ద్రోచు
నఖిలబంధుల కపకార మాచరించు, దుస్సుతుఁడు వానిజన్మంబు దుస్సహంబు. 264
క. అనఘులు పరహితచరితులు, జనసంభావ్యులును బుణ్యచరితులు నగునం
దనులను బడయుదు రెవ్వరు, దనరఁగ వా రిందు నందు ధన్యులు గారే? 265
వ. అని యిట్లమ్మునివర్యుం డతినికృష్టుండై నపుత్త్రుని దౌశ్శీల్యంబు తనహృదయంబు దహింప వృద్ధగర్గుం డనుతపోధనుతోడ మహాత్మా! యేను సువ్రతుండనై వేదంబు లధిగమించి నిఖిలవిద్య లభ్యసించి దారపరిగ్రహం బొనరించి శ్రౌతస్మార్తకర్మకలాపంబు లనుష్ఠించుచుఁ బున్నామనరకభయంబునం జేసి గర్భాధానవిధానంబున నీకొడుకుం బడసితి వీఁడునుదుశ్శీలత్వంబున నాకును దుఃఖావహుం డగుట మదీయ దోషంబుననో మాతృదోషంబుననో యెట్లొతెంగింపవే యనిన గర్గుం డిట్లనియె.

బుతవద్దర్గులసంవాదము.

సీ. ఇది మునివల్లభ! యెవ్వరిదోషంబుగాదు మీలో వినుకారణంబు
రేవతికడపట నావిర్భవించె నీపుత్రకుం డాకీడు ప్రాద్ధుకతన
దౌశ్శీల్య మొందె నాతని నని చెప్పిన బుతువంతుఁ డతిరోష మెద జనింప
నాయొక్కకొడుకున కీయశుభమ్ముఁ జేసె వెలయఁగా రేవతి వెఱపు లేక
తే. యట్టులైన నా రేవతి యతిరయమున,నిపుడు పడుఁగాత యని శాప మిచ్చుటయును
జోద్యముగ లోక మెల్లను జూచుచుండఁ,బడియె రేవతి కుముదాఖ్యపర్వతమున.
క. రేవతి యిమ్మెయిఁ బడుటయు, నావిపినము వెలుఁగు చుండె నాదీప్తులచే
రేవతి పడుటఁగుముదగిరి, రైవత మనఁ బరఁగె నిద్ధరావలయమునన్. 268
సీ. ఆరేవతీదేవిచారుతనుప్రభ రమణీయకమలాకరమునఁ బొంది
కడుఁ బొలుపారెడుకన్యకయగుటయుఁ బ్రముచుం డన్వంయమి ప్రమదమెసఁగ
రేవతినామంబు నావెలఁదికి నిడి యాత్మాశ్రమోద్భూత యగుటఁజేసి
తనయగాఁ గైకొని పెనిచి మనోహర యౌవనోద్భాసిని యైనఁ జూచి
తే. నాతి కెవ్వఁ డొకో తగునాథుఁ డనుచుఁ, దత్సదృశుఁ డైనవరు నెందుఁ దడవికాన
కగ్నిశాలకు నరిగి యయ్యగ్ని నడిగె, దీని కెవ్వఁడు విభుఁ డగుఁ దెలియఁ జెపుమ.
వ. అని యడిగిన నయ్యగ్ని దేవుండు. 270
క. దుర్దమశత్రుక్షత్రియ, మర్దనకేళీకథాసమగ్రబలోద్య
ద్దోర్దర్పగరిష్ఠుం డగు, దుర్దముఁ డనునృపతి భర్త తోయజముఖికిన్. 271
వ. అని యమ్మునీంద్రునికిం జెప్పినయనంతరంబ. 272
మ. దమితారాతి ప్రియవ్రతోజ్జ్వలకులోత్తంసైకతేజుండు వి
క్రమశీలక్షితిపాలశేఖరునకు స్వాళిందికి న్పుత్త్రుఁ డు
త్తమచారిత్రుఁడు దుర్దముండు మృగయార్థం బేగి యత్యుగ్రదు
ర్గమునం బ్రముచుం దదాశ్రమముఁ జేరం బోయి సంప్రీతితోన్. 273
వ. దానిం బ్రవేశించి యం దమ్మునీంద్రునిం గానక. 274
క. రేవతిఁ గని యానృపతి ప్రియా! వచ్చితి మ్రొక్కి పోవ నమ్మునిపతికి
న్నీవు నిజంబుగఁ జెప్పుమ,యావిమలాత్ముఁ డెటకుఁ బోయె?నని యడుగుటయున్.
తే. అగ్నిశాలలోపల నున్నయమ్మునీంద్రుఁ, డతఁడు రేవతిఁ బిలిచిననా ప్రియోక్తి
విని ముదంబున వెలువడి యనుపమాన,రాజ్యచిహ్నాభిరాము దుర్దమునిఁ గనియె.

ప్రముచదుర్దమసంవాదము.

చ. కనిన నరేంద్రుఁ డమ్మునికి గౌరవ మొప్పఁగ మ్రొక్కి గౌతముం
డను ప్రియశిష్యు నర్ఘ్యము రయంబున నమ్ముని తేరఁ బంచి నీ
వనఘ! సమంచితార్ఘ్యమున కర్హుఁడ వెన్నఁడు రానివింద వ
ల్లునికి విశేషపూజఁ దగు లోకముచొప్పున మాకుఁ జేయఁగన్. 277

తే. అనిన నల్లుండ నే నెట్టు లైతి నొక్కొ!,యనుచుఁ బలుకక యతఁ డర్ఘ్యమందికొనియె
నుచిత మగుపీఠమునఁ బ్రీతి నునిచి యన్న, రేశ్వరునకు మునీశ్వరుం డిట్టులనియె.
క. నరనాథ! నీకుఁ గుశలమె, పరిజనులకు భూజనులకు బంధుజనులకు
న్పురజనులకు భద్రమె భూ,సురవరులకు మంత్రులకును శుభమే యెపుడున్.279
తే. ఇచట నున్న నీభార్యకు నెంతయును శు,భంబు భూనాథ! తక్కినభార్య లెల్లఁ
గుశలినులె యన్న మీకృపఁ,గుశల మెపుడు,బ్రాంతిగాదు జగత్త్రయారాధ్యచరణ!
క. కడు వెఱఁగయ్యెడు నాకి,క్కడ నెయ్యది భార్య? యనుడుఁ గాంతిమహిమ నొ
ప్పెడు రేవతి నీప్రియ యగు, పడఁతుక గా దెట్లు? ధరణిపాల! యెఱుఁగవే? 281
వ. అనిన నన్న రేంద్రుండు మునీంద్రా! సుభద్ర శాంతతనయ కావేరితనయ సురా
ష్ట్రజసుజాత కదంబ వరూథిని నందిని యనుమదీయభార్యల నెఱుంగుదుం గాని
రేవతి నెఱుంగ నది యెక్కడియదియో యనిన నమ్మునివరుం డిట్లనియె 282
క. ఇప్పుడు ప్రియ యని పిలువవె, యిప్పడఁతుక నింత మఱతురే భూపాలా!
తప్పక ప్రియ యని పిలిచిన,యప్పుడ యది నీకు భార్య యనుమానంబే? 283
వ. అనిన నమ్మనుజేంద్రుండు. 284
ఉ. ఏ నతిదుష్టభావమున నీలలితాంగిఁ బ్రియాసమాఖ్య నా
హ్వానముఁ జేయఁ బల్కితి యథార్థమ యల్గకు మయ్య! యన్న నా
జ్ఞాని నరేంద్ర! నీపలుకు సత్యము దుష్టముగాదు భావ మీ
మానిని కీవ భర్త వని మా కనలుండును జెప్పె నేర్పడన్. 285
ఉ. నీవును వచ్చి తిప్డు ధరణీవర! యింకనుమాన మేల? నీ
కీవనజాక్షిఁ బ్రీతిమెయి నిచ్చితిఁ జేకొను మన్నఁ బ్రేమ ల
జ్జావనతాననుం డయి ధరాధిపుఁ డూరక యుండె నమ్మద
శ్రీ వెలయ న్వివాహ మొనరింప మునీశ్వరుఁ డుత్సహించినన్. 286

ప్రముచునకు రేవతికిని సంవాదము.

వ. అమ్మునీంద్రుముందట నిలిచి రేవతీకన్య కరంబులు మొగిచి తండ్రీ! నీవు నాకుం
గృపగలవేని రేవతీనక్షత్రంబునందు నన్ను వివాహంబు జేయుము ప్రసన్నుండ
వగు మనిన నిప్డు డా రేవతీనక్షత్రంబు చంద్రునితోడఁ గూడి యుండుపథంబున
నుండ దదియేల? వైవాహికంబు లగునక్షత్రంబులు పెక్కుగలవనిన నయ్యింతి
యానక్షత్రంబు లేమిం జేసి కదా యిపుడు కాలంబు వికలం బైనది వికల
కాలంబున నా కెట్లు వివాహం బగు ననిన నమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 287
మ. ఋతవత్సంయమితీవ్రశాపమునఁ దా నిమ్మేదినిం గూలి రే
వతి య ట్లున్న ది యిన్న రేశ్వరునకు న్వాత్సల్య మొప్పంగ ని
చ్చితి ని న్నే నని పల్కితి న్పరిణయశ్రీ లొందఁగాఁ బ్రీతి నీ
మతి లే దెంతయు సంకటం బొదవె భామా! నిన్ను నే మందు నే? 288

వ. అనిన నక్కన్నియ యి ట్లనియె. 289

క. ఋతవన్మునివరుఁ డొక్కఁడ, యతులతపముఁ జేసెఁ గాని యక్కట! మాతం
డ్రితపము తక్కువయే య,ప్రతిమగుణా! యేను బ్రహ్మబంధునిసుతనే? 290

తే. అనిన ముని తపోవిరహితుఁ డైన బ్రహ్మ, బంధుకూఁతుర వే నీవు పంకజాస్య!
నాతనూజవు గాక కన్యాలలామ!, యేమి సేయంగ నే నుత్సహింతుఁ జెపుమ. 291

రేవతీదుర్దమవివాహము.

వ. అనిన రేవతి తండ్రీ! నీవు తపస్సత్యసంపన్నుండ వగుదేని రేవతీతారం దారాపథంబున నారోపించి నన్నుం బరిణయంబు సేయుమనిన నతం డట్ల చేసెద సంతసిల్లుమని నిజతపఃప్రభావంబునం జేసి పూర్వస్థానంబున రేవతిం బ్రతిష్ఠించి విధ్యుక్తప్రకారంబునం గూఁతునకు వివాహం బొనరించి యల్లుని నాలోకించి నీకు వరణం బిచ్చెద నెయ్యది దుర్లభం బది యడుగు మనిన దుర్దముం డి ట్లనియె. 292

క. మన్వంతరాధిపతియును, నన్వయదీపకుఁడు భుజబలాధికుఁడును దే
జోన్వితుఁడును గాంభీర్యో, దన్వంతుఁడు నైనతనయు దయని మ్మనఘా! 293

వ. అనిన మునివరుండు. 294

క. నీకోరినయట్టుల ధ,ర్మాకల్పుఁ డనల్పశౌర్యుఁ డాత్మజుఁడు శుభ
శ్లోకుఁ డుదయించు మను వై, లోకప్రతిపాలనైకలోలత వెలయన్. 295

రైవతమనుజననము.

చ. అనిన మునీంద్రు వీడ్కొని బలాంతకుమాడ్కి మృగాక్షి వేడ్కఁ దో
డ్కొని పురి కేఁగె నానృపతికుంజరుఁ డప్పుడ యంత రేవతీ
వనిత తనూజుఁ గాంచె బలవంతుఁ బ్రశాంతు యశోలతాంతభా
జనహరిదంతు దాంతు భుజశౌర్యసమావృతజైత్రకాంతునిన్. 296

రైవతమన్వంతరమున నింద్రాదుల వివరణము.

వ. ఇట్లు రేవతికి రైవతుం డనుమనువు పుట్టె నామన్వంతరంబున దేవత లొక్కొక్కగణంబు పదునలువురేసిగా సుమేధసులు భూతరజులు వైకుంఠు లమితాభాను లన నాలుగుగణంబులై రా దేవతలకుఁ బ్రభువు శతయజ్ఞుండు నైనవిభుం డనువాఁ డింద్రుండయ్యె హిరణ్యరోముండును వేదశ్రీయును నూర్ధ్వబాహుండును వేదబాహుండును సుధాముండును బర్జన్యుండు వసిష్ఠుండు ననువారు సప్తఋషులైరి బలుండు బంధుండు స్వయంభావ్యుండును సత్యకుండును నాదిగా రైవతునికిఁ బెక్కండ్రు కొడుకులు పుట్టి రాజులైరిది రైవతమన్వంతరప్రకారంబని చెప్పి మార్కండేయుండు క్రోష్టుకికి షష్ఠమను వైనచాక్షుషునిజన్మంబు విను బ్రహ్మచక్షుస్సువలన మున్ను జన్మించి చాక్షుషుం డనం బరగి యాశరీరంబు విడిచి మర్త్యభువనంబునందు. 297

చాక్షుషమనుజన్మవృత్తాంతము.

సీ. ఒకపుణ్యకాంతకు సుదయించి వాఁడు జాతిస్మరుం డయి వానిఁ దివుటతోడ
నక్కున మోమునఁ జిక్కఁగఁ జేర్చుచు నుత్సంగతలమున నునిచి జనని
ముద్దాడుచుండఁగాఁ బెద్దయెలుంగున నవ్విన వెఱచి యన్నలినవదన
కన్నులు దెఱవనికడుబాలుఁడవు నవ్వు టిది యేమి యద్భుత మిఁపుడు గుఱ్ఱ!
తే. యనుడు నోతల్లి! యిదె పిల్లి ననుఁ దినంగ, వేచినదిదీనిఁ బోఁడఁగానవే యదృశ్య
మూర్తియై జాతహారిణి మున్న యున్న, దేల ముద్దాడె దింతయు? నెఱుఁగ వీవు.

చాక్షుషమన్వంతరమహిమానువర్ణనము.

వ. ఇది కారణంబుగా నపహసించితి నని మఱియును. 299
క. తనకొఱకు నీబిడాలియు, ననవరతాసక్తి జాతహారిణియునుగా
చినయది నీవును నీకై, నను ముద్దాడెదవు ఫలము నాదెసఁ బడయన్. 300
వ. ఇంతియ కాని నే నెవ్వండ నగుటయు నెఱుంగవు నీకు నుపకృతి నాచేత నేమి యుంజేయంబడ దేను బుట్టి యాఱేడుదినంబు లింతలోన నీవు హర్షరసాతిరేకంబు నంబొంగి పులకించుచుఁ గన్నులఁ బ్రమదజలకణంబు లురల నన్నుం గౌఁగిలించుకొనుచు నాతండ్రి నాకుఱ్ఱ యని ముద్దాడుచు ని ట్లేమిటికి వెడ్డు వెట్టెద వనినం గొడుకునకుఁ దల్లి యిట్లనియె. 301
క. ఉపకారము కోరకయే, నపరిమితప్రీతితోడ ననుదినమును ని
న్నుపలాలించుచుఁ బెంచుట, విపరీతపుఁగొడుక వైతి వేయును నేలా? 302
తే ఏను ముద్దాడ నీయెడ కిం బొనర్ప, దేని ముద్దాడ నేల? నీ వేల నాకు?
నెట్లు వడితేమి? విడిచితి నేను నిన్ను, ననుచు దిగ్గన లేచి వేరలుకఁ జూచి. 303
క. కడవం గఱచినవాఁ డీ, పడు చనుచుం బురిటియిల్లు పడఁతుక వెడలె
న్వెడలిన జితేంద్రియుండును, గడు నిర్మలమతియు బోధకలితాత్మకుఁడున్. 304
తే. అయినయబ్బాలు గ్రక్కున నదిమి పొదివి
యెత్తికొని జాతహారిణి యేఁగె సత్వ
రమున విక్రాంతుఁ డనురాజు రమణి యపుడు
కొడుకుఁ గని యుండఁ దచ్ఛయ్య నిడి ముదమున. 305
వ. అప్పు డప్పుడమితేనికొడుకుం గొని చని యొండొక్కగృహంబునం బెట్టి తృతీయుండగునాగృహపతిశిశువు నపహరించుకొని చని జాతహారిణి భక్షించె జాతహారిణికి నివ్విధంబు జీవిక యై యుండునంత విక్రాంతమహీకాంతుండు నందనునికి రాజార్హ సంస్కారంబులు నేయించి యానందుం డనునామం బొనరించె నక్కుమారుండును గ్రమంబునం బితృసంవర్ధితుం డై పెరిఁగిన. 306

గురువునకు నానందునకును సంవాదము.

తే. నృపతనూజుని గురుఁ డుపనీతుఁ జేసి, జనని కభివాదనము సేయుమనిన నవ్వి

కన్నతల్లియొ చెప్పుమా గారవమున, నన్నుఁ బెంచినతల్లియో నాకు వంద్య ?
వ. అనిన గురుండు చారుపుత్త్రియు విక్రాంతునిదేవియు నైనయీహైమిని నీకుం దల్లి గాదె? యనుడు నానందుండు గురున కిట్లనియె. 303
క. వినుము విశాలగ్రామం,బున బోధుం డనఁగఁ బరగుభూసురునకు నం
దనుఁ డగుచైత్రుని కియ్యమ, జనయిత్రి మునీంద్ర! యితరజననిసుతుఁడ నేన్.
ఆ. అనిన గురుఁ డిట్టు లనుఁ జైత్రుఁడనఁగ నెవ్వఁ?,డతని కెట్టులు హైమినియంబ యయ్యె?
నెచట నీవు పుట్టితి? మాకు నేర్పడంగఁ, జెప్పు మానంద! యిది కడుఁ జిత్రమనిన.
క. అనమిత్రుం డనుమనుజేం,ద్రునకును గిరిభద్రకును సుతుఁడ నై జన్మిం
చిననన్ను జాతహారిణి, యనఘా! యెత్తుకొని వచ్చి హైమినియొద్దన్. 311
తే. పెట్టి యాహైమినికి మున్ను పుట్టినట్టి,పట్టిఁ గొనిపోయి బోధుఁ డన్ బ్రాహ్మణునిగృ
హంబునం దిడి యది యాగృహస్థుశిశువు, నపహరించి భక్షించె విప్రాగ్రగణ్య.
వ అని చెప్పి. 313
తే. హైమినీతనూజుఁ డవ్విప్రు నేయుసం,స్కారములఁ బవిత్ర గాత్రుఁ డయ్యె
సంస్కృతుండనైతి సత్కర్మజాతంబు, నాకు నీవు నేత లోకవంద్య! 314
వ. నీవచనంబుఁ జేయ వలయు నాకుం దల్లి యెవ్వ? రనిన గురుండు. 315
ఆ. విను కుమార! మోహమునఁ జేసి బుద్ధి భ్రమించినట్ల యున్న దించుకయును
నెఱుఁగ కున్నవాఁడ నీప్రశ్న మెంతయు, గహన మేర్పరింప గడిఁది యనిన. 316
వ. అబ్బాలుండు. 317
సీ. ఎవ్వఁ డెవ్వనిపుత్త్రుఁ? డెవ్వఁ డెవ్వనిబంధుఁ?, డేల యీభ్రమ? సన్మునీంద్ర! చెపుమ
జన్మంబు జనులకు సంబంధ మింతియ, యదియు మృత్యువుచేత నడఁగి పోవు
జన్మించునతనికి సకలబాంధవులతోఁ, బాయంగరానిసంబంధ మొకటి
సతతంబు గలుగు నాసంబంధ మాదిగా, సర్వంబు దేహావసాన మైనఁ
తే. బోలియుఁ గావున సంసారమున జనించు,వారి కెవ్వరు బంధులు లేరు బుద్ధి
భ్రమయ నీ కేల? నాకు నీభవమునందుఁ,దండ్రు లిరువురై రిరువురు తల్లులైరి.
తే. అన్యదేహసంబంధమునందు వేఱ,జనకజనయిత్రు లగుట కాశ్చర్యమేమి
యిట్టియే నింక నిం దుండ నేఁగి తపము, విపినమున నాచరించెద విప్రవర్య! 319
వ. విశాలగ్రామంబున నున్నచైత్రునిం దెచ్చికొనుం డని చెప్పిన నతనిపలుకులు విని యారాజు భార్యాసహితంబు బంధులుం దానును విస్మయంబు నొంది యక్కుమారునివలన మమత్వంబు దక్కి యతండు వనంబునకుం జనుట కొడంబడి నిజపుత్త్రుం బుత్త్రబుద్ధిం బెనిచినధాత్రీదేవుని సమ్మానించి యాపుత్త్రునిం దెచ్చుకొని రాజ్యయోగ్యునిం గావించె నంత. 320

చాక్షుషుండు మనువగుటయుఁ; ఆమన్వంతరమున దేవేంద్రాదుల వివరణము.

తే. భాలుఁ డానందుఁ డొక్కఁడు లీల నడవి,కర్థి నరిగి ముక్తివిరోధులైనకర్మ

ములు నశింపఁగఁ దపమునిశ్చలతఁ జేయుచుండ వచ్చి యిట్లనియెఁ బయోజభవుఁడు.

ఆ. ఏమి కోరి చేసె దీతపం? బెఱిఁగింపు, మనిన బ్రహ్మకిట్టు లనియె బాలుఁ
డాత్మశుద్ధి గోరి యాచరించెదఁ గర్మ, పాశగాఢబంధనాశముగను. 322

ఆ. అనినఁ బద్మగర్భుఁ డతనితో హీనాధి, కారుఁ డగుదు గర్మి గాఁడు ముక్తి
కర్హుఁ డెట్లు ముక్తి యభిలషించెదు? మను, త్వంబు నీవు చాల్ప వలసియుండు.

వ. షష్ఠమను వై వర్తింపుము తపం బుజ్జగింపుము మఱి ముక్తిసుఖం బనుభవింపు
మని కమలభవుండు నియోగించిన నమ్మహీపతి యట్లకాక యని దపోనివృత్తుం డగు
సమయంబునఁ బ్రజాపతి యతనిం జాక్షుషుం డని పూర్వజన్మనామధేయుం
గావించిచనియె నిట్లు ప్రఖ్యాతుం డై చాక్షుషుండు. 324

క. ఉగ్రుఁ డను రాజుకూఁతు స, మగ్రవిలాసాభిరామ నంబుజముఖిఁ గం
బుగ్రీవ విదర్భం బ్రాణగ్రహణముఁ జేసె నతఁడు నెయ్య మెలర్పన్. 325

క. చాక్షుషమను కాలంబున, నక్షీణగుణాభిరాము లగుసుజన సహ
స్రాక్షుని ఋషులను బాలన, దక్షుల భూపతులఁ జెప్పెదను విను మనఘా! 326

వ. ఆప్యులును బ్రభూతులును భవ్యులును భృగులును లేఖులు ననునేకొక్కగణ
మెనమండ్రేసి కాదేవత లేనుగణంబులై రి నూఱుక్రతువులు చేసినమనోజవుం డను
వాఁ డింద్రుఁ డయ్యె సుమేధుండును విరజుండును హవిష్మంతుండు నున్నతుఁడును
మధువు సహిష్ణుండును విమలుండును సప్తర్షులైరి చాక్షుషునికి శతద్యుమ్న
ప్రముఖులై సపుత్త్రులు పెక్కండ్రు ప్రభవించి మహీపతులైరి చాక్షుషుం డను
మనువుజన్మంబును జరిత్రంబును జెప్పితిఁ గ్రోష్టుకీ! యిప్పుడు వైవస్వతుం డను
సప్తమ మనువుకాలము వర్తించుచున్నది యతనిజననంబు నామన్వంతరంబునఁ గల
దేవతాదులనుం జెప్పెద నాకర్ణింపు మని మార్కండేయుం డిట్లనియె. 327

వైవస్వతమనుమహిమానువర్ణనము.

సీ. విశ్వనుతుం డగు విశ్వకర్మతనూజ యైనసంజ్ఞాదేవి యందుఁ బడసెఁ
దనయు వివస్వంతుఁ డనుపమవిజ్ఞానవంతు నిర్మలయశోవంతు మనువు
నతఁడు వైవస్వతుం డనుపేరఁ బరగె నద్దేవి దివాకరుదీప్తిఁ జూచి
కనుఁగవ మోడ్చిన నినుఁ డల్గి యిప్పుడు నను గని దృక్సంమీలనముఁ జేసి

ఆ. తట్లు గాన నీకు నఖిలజనైకసం, యమనుఁ డైనసుతుఁడు యముఁడు పుట్టు
ననుడు వెఱచి చూడ్కి యతిచంచలంబుగఁ, జేయుటయును దరణి చెలువతోడ.

క. ననుఁ జూచి యిపుడు నీదృష్టి నితాంతవిలోల యయ్యెఁ జేడియ! యటు గా
వున నీకు విలోల యయిన, తనయ మహానది జనించుఁ దథ్యం బరయన్. 329

తే. అంతఁ బతిశాపమునఁ జేసి యాలతాంగి, కవతరించిరి యముఁడును యమున యనఁగఁ
బరగునదియును మఱియు నాభామ భాను, వేఁడిమికి నోర్వ కెంతయు విహ్వలించి.

ఉ. ఏమి యొనర్తు? నింకఁ దెఱఁ గెయ్యది దీనికి? నెందుఁ జొత్తు? ను
ద్దామము లైనయీరుచులదాప మొకింతయు నైఁపఁ జాల నే
భూమికిఁ బోదుఁ? బోయిన విభుం డెద నల్గఁడె? యంచు నింతి చిం
తామథితాంతరంగ యయి తాఁ దలఁచె న్జనఁ దండ్రియింటికిన్. 331

తే. తలఁచి నిజతనుచ్ఛాయ నా వెలయు నొక్క,లలన నిర్మించి యిట్లను లలన! నీవు
బిడ్డలందును రవియందుఁ బ్రియము గల్గి, నడువు సతతంబు నే నెట్లు నడతు నట్లు.

క. నను నెఱిఁగి చనిన నాతెఱఁ, గినుఁ డడిగిన విస్తరించి యొఱిఁగింపకుమీ
వనితా! నీ వాతనితో,ననుమానము వలదు సంజ్ఞ యగుదున యనుమీ. 333

వ. అనిన ఛాయాదేవి యి ట్లనియె. 334

తే. బెట్టు గోపించి నను దల వట్టి తిగిచి, కమలమిత్రుండు శాపమీఁ గడఁగునపుడు
గాని యీవిధ మెఱిఁగించుదానఁ గాను, నావుడును సంజ్ఞ పితృసదనమున కరిగి.

వ. నిర్మలధర్మకర్మఠుం డగువిశ్వకర్మం గని మ్రొక్కిన నతండును బహుమానపూర్వ
కంబుగాఁ గూతుం జూచె నంత. 336

సీ. అనవద్యచరిత యై యచట నుండఁగఁ దండ్రి కొంతకాలమునకుఁ గూఁతుఁ జూచి
వనజాక్షి నను జూచుచునికి దినంబులు విను మొక్కనిమిష మై చనియె నాకు
నైనను బంధుగృహంబున సతులకుఁ బెద్దగాలం బున్కి పెంపు గాదు
మగువలు మానుగా మగనియొద్దనె యున్కి బంధుల కెల్లను ప్రమదకరము

తే. తరుణి నను జూచి తేనును దగినతగవు, లెల్ల నడపితిఁ దడయక యేఁగు మింకఁ
ద్రిభువనాధిపుఁ డైననీవిభునికడకు, వలసినప్పుడు మముఁ జూడ వత్తు గాని. 337

తే. అనుడు నౌఁగాక యని తండ్రి కధికభక్తి, తోడఁ బ్రణమిల్లి వీడ్కొని తోయజాక్షి
యుష్ణభానునివేఁడిమి కోర్వ లేక, తలరి యుత్తరకురుదేశములకు నరిగె. 338

క. చని బడబారూపము నై, కొని యచ్చో విశ్వకర్మకూఁతురు తప మ
ర్థి నొనర్చుచుండె నట రవి, తనపూర్వాంగనయ కాఁగఁ దలఁచి మునీంద్రా! 339

వ. ఛాయాదేవియందు నిరువురు కొడుకుల నొక్కకూఁతును బడసె నంత నద్దేవియు.

క. తనబిడ్డల సంభావిం,చినక్రియ సంభావనంబు సేయక యుపలా
లనలీలాదుల సంజ్ఞాం,గనబిడ్డలవలన నెరవ కాఁ జరియించున్. 341

యమునికి ఛాయాసంజ్ఞ శాపమిచ్చుట.

క. మను వది యెఱిఁగియు నేమియు,ననక ప్రశాంతి మెయి నుండ యముఁ డుత్కటకో
పనుఁ డై యాసతిఁ దన్నఁగఁ, దనపాదం బెత్తి మానెఁ దద్దయు శాంతిన్. 342

వ. ఇట్లు యముండు తన్నుం దన్న నడు గెత్తిన నలిగి కన్నుల నిప్పు లురలఁ గటంబు
లదర నతని నవలోకించి, 343

క. గురుపత్ని నైననన్నుం, గర మవినీతి మెయిఁ దన్నఁగా నెత్తిననీ
చరణంబు రయంబునఁ దెగి, ధరఁ బడుఁ గా కని శపించెఁ దద్దయు నలుకన్. 344

క. ఛాయాసంజ్ఞ శపించిన, నాయముఁడు భయంబుఁ బొంది యర్యముకడకుం
బోయి వినయావనమ్రుం, డై యి ట్లని విన్నవించె నాతనితోడన్. 345

తే. తండ్రి! యిది యొక యత్యద్భుతంబు వినుము,దయ యొకింతయు లేక యుదగ్రవృత్తి
శాప మిచ్చె నెక్కడ నైన జనని ప్రజల, కింత కీడొనరింపఁగ నెత్తికొనునె?

తే. నాకు నిది తల్లి గాదని నాకు మనువు, చెప్పుచున్నాఁడు నావుడు నప్పయోజ
బాంధవుం డాత్మనందనుపలుకు దాను, దెలియ విని యప్పు డద్దేవిఁ బిలువఁ బనిచి.

క. ఆవనితతోడ సంజ్ఞా,దేవి యెచటి కరిగె నాకుఁ దెలియం జెపుమా
నావుడు నదియు నకంపిత, భావంబున ననియెఁ గమలబంధునితోడన్. 348

క. ఏ విశ్వకర్మకూఁతుర, నీవనితను సంజ్ఞ యనఁగ నెగడినదాన
న్నావలన నీ వపత్య, శ్రీవడయవె సంశయంబుఁ జెందఁగ నేలా. 349

ఆ. అనిన మఱియుఁ దఱిమి యడిగిన నక్కాంత, నిజముఁ జెప్పకున్న నీరజాప్తుఁ
డలిగి శాప మిత్తుననిన నాకృత్రిమ, సంజ్ఞ చెప్పె సంజ్ఞ చనిన తెఱఁగు. 350

ఉ. చెప్పిన నద్దివాకరుఁడు చిత్తమునం బ్రియతోడి వేడ్కఁ దా
నప్పుడ విశ్వకర్మనిలయంబున కేఁగిన నాప్రజావిభుం
డప్పరమేశ్వరుం ద్రిభువనార్చితు దేవమయాత్ము భక్తి పెం
పొప్ప నభీష్టపూజలఁ బ్రియోక్తులఁ దుష్టుని చేసెఁ జేసినన్. 351

చ. ఇనుఁడు మహాత్మ! నీతనయ యెయ్యది? యన్న నతండు దేవ! నీ
యనుమతితోడ వచ్చితిఁ బ్రియంబునఁ దా నని చెప్పి మద్గృహం
బున వసియింప నే వలదు పొమ్మని యంపఁగ నేఁగు దెంచె న
వ్వనజదళాక్షి నావుడు దివాకరుఁ డప్డు ప్రబుద్ధచిత్తుఁ డై. 352

వ. ఉత్తరకురుభూములందు బడబారూపధారిణి యై సంజ్ఞాదేవి తనమనంబున నాభర్త సౌమ్యమూర్తియై వచ్చి నన్నుఁ బొందవలయు నని తపంబు సేయుచుండుట యెఱింగి వెలుంగుఱేఁడు విశ్వకర్మ నాలోకించి మదీయతేజశ్శాతనం బొనరింపు మనిన నతండు గీర్వాణస్తూయమానుం డగుమార్తాండుని తేజంబు గరసానం బట్టి తెచ్చిన నచ్చెరువంది దేవదేవర్షిగణంబులు తపను నిట్లు స్తుతింపం దొడంగిరి. 353

సీ. ఋగ్యజుస్సామాద్యనేకవేదైకవిస్ఫూర్తివి నిర్మలబోధమూర్తి
వత్యంతనిత్యసత్యానందరూపుఁడ వఘుతమోహారణచండాంశుదీప్తుఁ
డవు గరిష్ఠుండవు దివిజవరిష్ఠుండ వాశ్రితజనభర్త వాదికర్త
వమృతమయాత్ముఁడ వఖిలభూతాత్ముఁడ వపగతత్రిగుణుండ వధికగుణుఁడ

తే. వైననీకు మ్రొక్కెదము బ్రహ్మాండభరిత, బహుళతిమిరనివారణప్రౌఢతేజ
సతతవికసితజనవిలోచనపయోజ, దిక్కృతేందుతారాయూథ! దివసనాథ! 354

ఉ. నా కివి యేల నాక విని నవ్వక నిచ్చలు నీవె యర్ఘ్యముల్
గైకొనుమాడ్కి మానుతులు గైకొను నీకరుణావిలోకన
శ్రీకి నివాసమై వెలయఁ జేయుము మమ్ము సమస్తలోకశో
భాకర! యోదివాకర! ప్రభాకర! భక్తజనప్రభాకరా! 355

చ. సలిలము లాదిగాఁ గలుగుసర్వపదార్థములు న్భవత్కరం
బులు వెడసోఁకినం గరము పూతతఁ బొందుఁ ద్రిలోకవర్తనం
బులును సమస్తకర్మములు పొల్పుగ నీ వుదయింపకుండిన
న్నిలుచుఁ జరాచరాత్ముఁడవు నీవు దివాకర! భక్తశంకరా! 356

తే. దినములకు సంధ్యలకును రాత్రికిని దేవ!,చంద్రికకుఁ గారణము నీవ సర్వమును మ
హాత్మ! నీచేత సంవ్యాప్తమై వెలుంగు,బ్రహ్మరుద్రాచ్యుతాకార! ప్రణవసార! 357

వ. అని మఱియును సురమునిగణంబులు బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి దేవా! మాకుఁ బ్రసన్నుండవు గమ్ము నీరూపంబు తేజోమయంబు గావింపుము జగంబులు వెలిఁగింపు మని విన్నవించినం గరుణించి తేజోరాశియగుదేవుఁడు నిజతేజంబు నభంబునం బరగించె నివ్విశ్వకర్మ తనతర్చినభానుతేజోరజంబు పంచదశభాగంబులు గావించి వానివలన శర్వునకు శూలంబును విష్ణువునకుఁ జక్రంబును వసువులకు శంకునామాయుధంబులును వహ్నికి శక్తియుఁ కుబేరునికి శిబికయు మఱి దేవ యక్షగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరులకు మహోగ్రంబు లైనశస్త్రంబులును రచియించె నంత వివస్వంతుండు పదియాఱవభాగం బగునిజతేజంబు తీరి యుత్తరకురుదేశ ములకుం జని బడబారూపధారిణియైన హృదయేశ్వరిం గని. 358

సీ. తురగరూపము దాల్చి తోఁక యల్లార్చుచుఁ గర్ణము ల్గిఱుపుచుఁ గడుఁ జెలంగి
హేషించుచును రవి యేఁగిన నత్తురంగాంగన మది నీతఁ డన్యపురుషుఁ [టయు
డనుశంకఁ బూనుచు నభిముఖత్వముఁ బొంద మోములు రెండును మూర్కొను
నాసికాసంగతి నాసత్యు లశ్వవక్త్రులు పుట్టి రిరువురు కొడుకు లపుడు [ధరుఁడు
తే. శుక్లపాతాంతమున నొక్కసుతుఁడు పటుతు,రంగమారూఢుఁడును దనుత్రాణ
బాణపూర్ణతూణీరకృపాణకార్ము,కోజ్జ్వలుఁడు నైన రేవంతుఁ డుదయమయ్యె.

క. అంత నిజదేహము వివ,స్వంతుఁడు దాల్చుటయుఁ జూచి సంజ్ఞ మనమున
న్సంతుష్టయై నిజాకృతి, యెంతయు వెసఁ దాల్చెఁ బ్రియున కింపెసలారన్. 360

సీ. తనదేవిఁ దోడ్కొని చనియె భానుఁడు నిజస్థానమ్మునకుఁ బ్రమోదమున నంత
నద్దేవితొలుపట్టి యైనవైవస్వతుఁ డమలతేజుఁడు మను వయ్యె వినుము

రెండవకొడుకు యముండు శాపంబున సర్థపదోపేతుఁ డగుడుఁ దరణి
క్రిములు తత్పాదమాంసము గొని భూస్థలిఁ బడినను శాపంబు వాయు ననియె

ఆ. నదియుఁ జెల్లె నాతఁ డరిమిత్రులందు సధర్మదృష్టి యైన దక్షిణమున
కధిపుఁగా నొనర్చె నతనిఁ గళిందాంతరమున నేలు గాఁగ యమునఁ జేసె. 361

క. అశ్వినులు వెజ్జులుగ హరి,దశ్వుం డమరుల కొనర్చె నారేవంతు
న్విశ్వసుతుని గుహ్యకనిక,రేశ్వరుఁ గావించె నో మునీశ్వరవర్యా! 362

క. ఛాయాప్రథమతనూజుఁడు, ధీయుత! సావర్ణినామధేయుఁడు మనువై
యాయుర్విఁ బరగు విదిత,న్యాయుఁడు బలి యింద్రుఁ డైననాఁడు మునీంద్రా!

తే. అతని తమ్ము శనైశ్చరుసద్కుఁడునిచె
గ్రహము గావించి గ్రహములకడను మఱియుఁ
దపతి యనుకన్యఁ దదనుజఁ దపనుఁ డిచ్చి
సంవరణనృపోత్తమునకు సన్మునీంద్ర! 364

వ. ఇది వైవస్వతమనూత్పత్తిప్రకారం బీమన్వంతరంబున దేవత లాదిత్యులు వసువులు రుద్రులు సాధ్యులు విశ్వులు మరుత్తులు భృగువులు నంగిరసులు నన నెనిమిది గణంబులై వర్ధిల్లుచున్న వారు వీరిలో నాదిత్యవసురుద్రులు కశ్యపపుత్రులు సాధ్య విశ్వమరుత్తులు ధర్మాత్మజులు భృగువులు భృగుతనయు లంగిరసు లంగిరస్సంభవు లింతయు మరిచిప్రజాపతిసంతతి యగుటం జేసి మారీచసర్గం బనం బరగు నిప్పు డోజస్వియనువాఁ డింద్రుఁడు విను మతీతానాగతవర్తమాను లగునింద్రులందఱు తుల్యలక్షణులు సహస్రాక్షులు వజ్రధరులు గజారూఢులు శతక్రతువులు సమగ్ర తేజులు సమస్తలోకాధిపత్యగుణాన్వితుల యని మఱియు మార్కండేయుండు భూమి భూర్లోకం బంతరిక్షంబు భువర్లోకంబు స్వర్లోకంబు దివ్యలోకం బవి త్రిలోకంబులు ననంబడు నత్రి వసిష్ఠుండు కాశ్యపుఁడు గౌతముఁడు భరద్వాజుండు విశ్వామిత్రుండు జమదగ్ని యనువారు సప్తమును లిక్ష్వాకుఁడు నాభాగుఁడు దృష్టుండు సంయాతి కరుషుఁడు వృషద్రుఁడు వసుమంతుండు నరిష్యంతుండు వృషపదుండు ననుతొమ్మండ్రు వైవస్వతమనుతనూభవు లని చెప్పి. 365

క. అతులిత మగునీవైవస్వతమన్వంతరము వినినఁ జదివినఁ బాప
చ్యుతు లై మనుజులు గాంతురు, ప్రతిదినము ననంతపుణ్యఫలభోగంబుల్. 366

వ. అనినం గ్రోష్టుకి యిట్లనియె. 367

సావర్ణిమన్వంతరమహిమాభివర్ణనము.

సీ. స్వాయంభువాదికసప్తమనువులయం దంతరంబునఁ గలయనిమిషులను
మునులను రాజుల మునినాథ! చెప్పితి కల్పంబునం దింకఁ గలుగుమనువు

లేదెవ్వరు దివిజమునీంద్రాదులును నెవ్వ? రనిన మార్కండేయుఁ డనఘ! వినుము
ఛాయాగ్రతనయుండు సావర్ణి మనుతుల్యుఁ డని చెప్పనే నీకు నప్పు డతఁడ

తే. యష్టముఁ డయినమను వగు నమ్మహాత్ము
కాలమున దీప్తిమంతుండు గాలవుండు
రాముఁడును ఋశ్యశృంగుఁడు ద్రౌణి కృపుఁడు
సత్యవతితనయుండును సప్తమునులు. 368

వ. మఱియు సుతపు లమితాభులు ముఖ్యులు నన దేవతలు మూఁడు గణంబులై యుండుదు రందు ధవుండు శుక్రుండు ద్యుతి జ్యోతి ప్రభాకరుండు ప్రసాదుండు ధర్ముండు తేజోరాశి శతక్రతుండు నాదిగా సుతపోగణం బిరువండ్రును బ్రభువిభు విభాసప్రభృతు లమితాభగణం బిరువండ్రును దముఁడు దాంతుఁడు సోముఁడును జిత్రుండును మొదలైనముఖ్యగణం బిరువండ్రును నై యామన్వంతరంబున కధిప తులై యతిశయిల్లుదురు వీర లందరు మరీచి తనయుం డగుకశ్యపప్రజాపతిపుత్రు లని చెప్పి. 369

క. మురరిపుచే నియమితుఁడై, యురగనివాసమున నిప్పు డున్ననిశాటే
శ్వరుఁడు బలి యింద్రుఁడగుఁ ద,త్సురగణమున కధిపుఁ డై విశుద్ధచరిత్రా! 370

తే. విశ్వనిర్మోహసత్యవాగ్వీరజు లనఁగ, జిష్ణుఁ డంబరీషుండు నజితులు శౌర్య
యుతులు సావర్ణి కుదయించి యుర్వి కెల్ల, రాజు లగుదురు సుగుణవిరాజమాన!

వ. ఇది సావర్ణిమన్వంతరంబువిధం బని మార్కండేయుండు క్రోష్టుకి కెఱింగించిన తెఱం గెఱిఁగించి. 372

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. శ్రీశ్రితవక్ష! ఫుల్లసరసీజనిభాక్ష! సమస్తబంధు మి
త్రాశ్రితకల్పవృక్ష! మహితాంధ్రనరేంద్రదయాకటాక్ష! కాం
తాశ్రితసర్వవాగ్విభవదక్ష! నివారితవైరిపక్ష! భూ
వి:శ్రుతకీర్తివర్ధన! వివేకవిచక్షణ! పుణ్యవీక్షణా! 373

క. శ్రీమేచయదండాధిప!, సౌమిత్రిసమగ్రవినయజనితానంద
శ్రీమహితరామచంద్రా!, రామాజనరాగజలధిరాకాచంద్రా!. 374

మాలిని. అతులితభుజవీర్యా! హారిహేమాద్రిధైర్యా
కృతబుధజనకార్యా! కీర్తిశృంగారవర్యా!
వితతవినయధుర్యా! విద్విషద్భూరిశౌర్యా!
మతిజితదివిజార్యా! మానవాకారసూర్యా! 375

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయమహాపురాణంబునందు విరహాతురయైనవరూధినిం గలి యనుగంధర్వుండు వరించుటయు స్వరోచిస్సంభవంబును దత్కథావృత్తాంతంబును స్వారోచిషజన్మంబును బ్రజాపతి యతనిమనువుఁ గావించుటయు నిధిప్రకారంబులు సెప్పుటయు నుత్తానపాదపుత్త్రుం డగునుత్తమునిచరిత్రంబును నాతనికి నాగకన్యాప్రసాదంబున నుత్తమమనువు నుత్పత్తియు సురాష్ట్రోపాఖ్యానంబు నతండు మృగియందుఁ దామసుఁ డనుమనువుఁ గాంచుటయు ఋతువంతుశాపంబున రేవతి కుముదపర్వతంబుమీఁదఁ బడుటయుఁ దదీయకాంతి నుద్భవించిన రేవతికన్యకకు దుర్దముం డనురాజునకు రైవతుం డనుమనువావిర్భవించుటయుఁ జాక్షుషమనువుజన్మంబును సూర్యునికి సంజ్ఞాదేవియందు వైవస్వతమనువును యముండును యమున యను కూఁతురును ఛాయాదేవివలన సావర్ణిమనువును శనైశ్చరుండును దపతి యను కన్యకయుఁ బ్రభవించుటయు భానుతేజంబు విశ్వకర్మ త్రచ్చుటయుఁ దురంగరూపధరులైన సంజ్ఞార్కులకు నశ్వినులును రేవంతుండునుం బుట్టుటయు సావర్ణిమన్వంతరకథయు నన్నది పంచమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

మార్కండేయపురాణము

షష్ఠాశ్వాసము.

క. కాకతినృపరాజ్య
ప్రాకారాయితభుజాపరాక్రమగణ్యా!
లోకజనస్తుతపుణ్యా!
కాకుత్స్థప్రతిమరూప! గన్నచమూపా! 1

వ. పరమజ్ఞానచక్షు లైనపక్షు లాజైమినికి ట్లనియె వెండియు మార్కండేయుండు క్రోష్టుకిం గనుంగొని. 2

క. ఎనిమిదియగుమను వయ్యినతనయుఁడు సావర్ణి యని కదా చెప్పితి న
మ్మను పుద్భవ మైనవిధము, వినిపించెద విస్తరించి విమలచరిత్రా! 3

సప్తశతీప్రారంభము.

వ. స్వారోచిషమన్వంతరంబునఁ జైత్రుం డనుధాత్రీపతివంశంబునం దావిర్భవించి సురథుం డనం బ్రసిద్ధుం డైనమహీపతి మహనీయంబైనమహీరాజ్యంబు సేయుచు.

క. లీలమెయిం దనబిడ్డలఁ, బాలించువిధమున ధరణిప్రజఁ గడు నెమ్మిం
బాలించుచుండ శూరులు, కోలావిధ్వంసు లనఁగఁ గొందఱు శత్రుల్. 5

ఆ. అతనిమీఁద నెత్తి! రతులబలుం డైన,యతని కావిరోధివితతితోడ
నయ్యె సమర మల్పు లైనను దా శత్రు,వరుల నోర్వ లేక సురథుఁ డోడి. 6

చ. పురమున కేఁగి తొంటిక్రియ భూపరిపాలన మాచరింప న
య్యరివరు లుక్కు మీఱి వెస నాతనిదేశము నాక్రమించిన
న్గర మవినీతులు న్ఖలులుఁ గష్టులు నై పురిలో నమాత్యు ల
ద్ధరణిపురాజ్యము న్బలముఁ దద్ధనముం గొని రంత నుద్ధతిన్. 7

క. అపహృతరాజ్యుం డై యా,నృపతి హయము నెక్కి వేటనెపమున నతిదుః
ఖపరీతచిత్తుఁ డగుచు,న్విపినమునకుఁ జనియె నొకఁడు విను మునిముఖ్యా! 8

మ. చనియె న్దా సురథుండు శాంతమృగసంచారాతిరమ్యంబు శి
ష్యనితాంతాధ్యయనాభిశోభితము నుద్యద్ధోమధూమావృతం

బును నై యొప్పు తదాశ్రమంబునఁ బసంబు న్సేయు మేధం దపో
ధనవర్యుం గని మ్రొక్కి తా నతనిచేతం బూజలం బ్రీతుఁ డై. 9

ఉ. అచ్చటఁ గొంతకాలము ప్రియంబున నుండి నరేంద్రుఁ డొక్కనాఁ
డిచ్చఁ జరించుచు స్వమత నెంతయుఁ జిత్తము వేడ్వడ స్వగృ
న్వెచ్చనియూర్పు లొక్కమొగి వెల్వడ మోమున దైన్య మొందఁగా
మ్రుచ్చిలి వందుచు న్వగల మొత్తి మదం గలఁపంగ నాత్మలోన్. 10

సీ. తాతలచేఁ బాలితం బైనమత్పురం బిటుగోలుపోదునే హీనవృత్తి?
దుర్వృత్తు లైనశత్రువులు పాడి దప్పక యేలుచున్నారొకో యిప్పు డకట!
యే నెక్కు పట్టంపుటేనుఁగు పాటులుపడియెనో పగఱచేఁ బడి యెఱుంగ
నొకటఁ గొఱంతలే కుండునాయనుచరు లహితుల కనుచరు లైరి నేఁడు
తే. పెక్కు లిడుమలు పడి కూడఁ బెట్టినట్టి, యగణితం బైనయస్మదీయార్థ మెల్ల
నప్రయోజనవ్యయశీలు రై యతివలు, వ్యయము సేయరె యింతకు వమ్ము గాఁగ?

సురథునకు సమాధి యను వైశ్యునికి సంవాదము.

క. అని మఱియును ఘనచింతా, వినిపాతితుఁ డగుచు మనుజవిభుఁడు మునితపో
వనమునఁ జేరువఁ దిరుగుచుఁ, గనియె నొకవణిజు విషాదకలుషమనస్కున్. 12

మ. కని నీ వెవ్వఁడ? వేల వచ్చి? తిట శోకవ్యాకులత్వంబుఁ బొం
ద నిమిత్తం బది యేమి? చెప్పు మని యాధాత్రీశుఁ డింపారఁ బ
ల్కినపల్కు ల్విని రాజతోడ నయలక్ష్మీధుర్యుఁ డై యాతఁ డి
ట్లను నాపేరు సమాధి యే ధనికవైశ్యామ్నాయసంజాతుఁడన్. 13

క. కడు లోభంబున నాలుం, గొడుకులు నాయర్థ మెల్లఁ గొని వెడలఁగ న
న్నడిచిన బంధువుల విడిచి, యడవికి వచ్చితి నరేంద్ర! యార్తి నడలుచున్. 14

ఆ. ఇట్టు లేను వసట నెరిసెద నిపుడు నీ, కేమి సెప్ప మేదినీశ! వినుము
తనయదారబంధుజనములకుశలాకుశలము లెఱుఁగ లేక సంతతంబు 15

క. నాపుత్త్రకు లెప్పుడు సద్వ్యాపారప్రవణు లైనవారో కారో!
యేపగిది నున్నవారో! యోపార్థివ! సుఖులొ దుఃఖులో యే నెఱుఁగన్. 16

వ. అని వగచిన నన్నరేంద్రుం డిట్లనియె. 17

క. తనయాదులు ధనకాంక్ష, న్నిను వెడలఁగ నడిచి యుండ నీమనమున నా
తనయాదులదెస మోహం, బనుబద్ధము సేయ నేల యమలవిచారా! 18

తే. అనిన వైశ్యుండు నీచెప్పినంతపట్టు, నిది యథార్థమ్ము సుమ్ము నరేంద్రచంద్ర!
యేమి సేయుదు? నీమనం బించు కైన, నిష్ఠురత్వంబు నొంద దానీచులందు. 19

క. ధనలోభంబున జనకుం, డను మోహము విడిచి నను నిరాకృతుఁ గావిం
చినఁ బుత్త్రులందు నెయ్యము, ఘన మైనది యేమి సెప్పఁ గమనీయయశా! 20

వ. ఇది యంతయు నే నెఱుంగనే యెఱింగియు నిది యేమియో దుర్గుణానుబంధు లగుబంధులయందు నామనంబు ప్రేమఁ బెనగొనియెడు నేమి సేఁయుదు వారలం దలంచి నిట్టూర్పు నిగిడెడు డెందంబు గలంగెడు వగలు నివ్వటిల్లెడుఁ బ్రీతిరహితు లైనవారివలన నైష్ఠుర్యంబు దలకొన దయ్యెడు నని చెప్పె నంత నారాజవైశ్యు లిరువురుం గూడి చని యాసంయమికి నమస్కరించి సముచితప్రకారంబున నతనిచేత సమ్మానితు లైకూర్చుండి యిష్టకథాపరు లగుచున్న యవసరంబున నమ్మునిపతికి నమ్మహీపతి యిట్లనియె. 21

సీ. అర్థి నేనొకటి నిన్నడిగెద నాకు నీ వెఱిఁగింపవయ్య! మునీంద్రవర్య!
యపగతరాజ్యుండ నయ్యు నభిజ్ఞుండ నైననా కిప్పుడజ్ఞాని కట్లు
రాజ్యాంగములయందు రమణ మమత్వంబు ప్రబలమై పాటునఁ బడఁగ నీక
డెందంబు నెవ్వఁగ గొందలపెట్టెడు నకట! యీవైశ్యుండు నాలు సుతులు
తే. చెలులు చుట్టలు దను విడిచినను దాను, వారి విడువంగఁ జాలక వగచుచున్న
వాఁడు నెయ్యంబు మనమున నాట మైన,దివ్విధం బింతయును నిది యేమియొక్కొ!
ఆ. అనఘ! దృష్టదోష మైనయివ్విషయంబు, లందు మమత చాల నగ్గలించి
యెదను గలఁప నిట్టు లే మిద్ధఱము నిది, యేమి వనట నెరియు పెలుక గలిగి. 23
క. అలఘుతరజ్ఞానసమేతుల మయ్యును మేము మోహదుష్టమతులముగ్
బలవదవివేకతిమిరాంధులమును నగుట యిది యేమి దురితధ్వంసీ! 24
తే. అనిన నమ్ముని యిట్లను నతనితోడ, విషయగోచరజ్ఞానంబు వినుము జంతు
వులకు నెల్లను నెప్పుడుఁ గలిగియుండు, విషయములు జాతిజాతికి వేఱువేఱ. 25
వ. ఎట్లంటేని వినుము. 26
తే. పగలు గానవు భువిఁ గొన్ని ప్రాణు లధిప!, రేయి గానవు మఱికొన్ని రేయుబగలు
గాన వొకకొన్ని యెపుడు సమానమైన, దృష్టిగలిగి జంతువులు వర్తించుఁ గొన్ని.
క. జ్ఞానులు నిక్కం బగుదురు, మానవులు మహీతలేశ! మనుజుల యేలా
జ్ఞానము గలయవి గావే, మానుగ మృగపక్షిపశుసమాజము లెల్లన్? 28
క. మానవులకుఁ గలవిషయ, జ్ఞానము పశువులకుఁ బక్షిసమితికిఁ గల ద
జ్ఞానము మానవులకు ధాత్రీనాయక! కలిమి మనకుఁ దెల్లము గాదే? 29
చ. పులుఁగులఁ జూడమే యెడఁద బోధము గల్గియు మోహ మెట్టిదో
సొలయక యాఁకట న్నలియుచు న్గని మేఁ పొగిఁ దెచ్చి తెచ్చి చం
చులు వెడలించి పిల్లలకుఁ జొన్పెడు మక్కువ నింత కెక్కుడో
దలఁపఁగఁ బుత్త్రులందు వసుధావర! మోహము మర్త్యకోటికిన్. 30

సురథసమాధులకు మేధస్సుమహాముని చెప్పిన మహామాయాప్రభావము.

వ. పుత్త్రమోహంబు ప్రత్యుపకారార్థంబు గా దది సహజంబ యె ట్లనిన సంసారస్థితి కారిణి యైనమహామాయాప్రభావంబునం జేసి మమతావర్తం బగుమోహజలగర్తం

బున నెల్లవారును బడినవారు గావున దీని కింత విస్మయం బంద వల దెట్లనిన వినుము. 31

సీ. ఏమహామాయచే నీచరాచరబహుభూతజాలంబులు పుట్టుచుండు
నేమహామాయచే నెల్లలోకంబులు మోహసాగరమున మునుఁగుచుండు
నేమహామాయచే నెట్టివిద్వాంసుల బుద్ధు లెఱుఁగమి బ్రుంగుచుండు
నేమహామాయచే నింతయుఁ గ్రమ్మఱ నవసానవేళల నణఁగుచుండు
తే. నామహామాయ సుమ్ము మహానుభావుఁ, డన సమస్తజగత్కర్త యనఁగ నాది
దేవుఁ డన వెలింగెడువిష్ణుదేవు యోగ, నిద్ర యైనమహామాయ భద్రమూర్తి.

క. ఆపరమేశ్వరి విద్యా,రూపమునఁ బ్రసన్న యై నరులబంధములం
బాపి సనాతనముక్తిశ్రీపరిణామైక్యయుతులఁ జేయు నరేంద్రా! 33

వ. అని చెప్పిన నన్నరేంద్రుండు మునీంద్రా! నీవు మహామాయ యని చెప్పి తది యెవ్వ? ర దియెట్లు పుట్టె? దాని స్వరూపంబు ప్రభావంబు చరితంబును నెట్టివి? విన వేడ్కయయ్యెడు నెఱింగింపు మనవుడు నమ్మునీశ్వరుం డాదేవి నిత్యయు జగన్మూర్తియు సర్వవ్యాపినియు నై యుండు నున్నను దదుత్పత్తివిధంబులు పెక్కు తెఱంగులు గల వాకర్ణింపుము. 34

క. సురకార్యసిద్ధికై యా, పరమేశ్వరి నిత్య యయ్యుఁ బ్రభవముఁ బొందుం
గరుణ మెయి నెప్పు డప్పుడు, పరగు సముత్పన్న యనఁగ భవ్యవిభూతిన్. 35

సీ. లోకంబు లన్నియు నేకార్ణవం బైనఁ గల్పాంతమునఁ బొందుగా ననల్ప
ఫణివరతల్పంబుపైఁ బరమానంద యోగనిద్రాత్ముఁ డై యున్నవిష్ణు
కర్ణమలమ్మున ఘనసత్త్వు లధికులు మధుకైటభాసురు ల్మహితబలులు
ప్రభవించి తన్నాభిపద్మస్థుఁ డైనచతుర్ముఖుఁ జంప నుద్యుక్తులగుడు
ఆ. సంచలించి యావిరించి యుదగ్రన,క్తంచరులను నిద్రఁ దగిలినట్టి
యసురదమనశౌర్యు నాజనార్దనుఁ జూచి, యచలితాంతరంగుఁ డై యతండు. 36

క. హరిచారువిలోచనసర,సిరుహమును నిలయముగను వసించి సమస్తే
శ్వరి యైనయోగనిద్రను, హరిబోధార్థముగ నిట్టు లభివినుతించెన్. 37

మధుకైటభులవలన వెఱచి బ్రహ్మ యొనర్చినయోగనిద్రాస్తుతి.

క. జననస్థితిలయకారిణి,యును విశ్వేశ్వరియు నై సముజ్జ్వలతేజో
ఘనుఁ డగువిష్ణునిఁ బొందిన, యనుపమ యగు యోగనిద్ర నర్థి నుతింతున్. 38

క. స్వధ యన స్వాహా యనంగా,సుధ యనఁగా దేవి! నీవ సుమ్ము త్రిమాత్రా
విధియును ద్రిభువనలీలా,మధురవును సనాతనార్ధమాత్రాత్మికవున్. 39

సీ. నీవ సావిత్రివి నీవ సంధ్యవు దేవి! నీవె తల్లివి సుమ్ము నిఖిలమునకు
నీవ సర్వంబును నిర్మింతు సతతంబు నీవ యీవిశ్వంబు నెమ్మిఁ దాల్తు

లీల నింతయుఁ నీవ పాలింతు కరుణచే సకలంబుఁ దుది నీవ సంహరింతు
సృష్టిరూపవును సుస్థితిరూపవును నీవ సంహృతిరూపవు జనని! నీవ
తే. శ్రీయు బుద్ధియు ధృతియును హ్రీయునీవ, పుష్టియును శాంతియును నీవతుష్టి వీవ
యీశ్వరియు నీవ జగములకెల్ల మోహ, రాత్రి కాలరాత్రివి మహారాత్రి వీవ.
క. నీవ మహావిద్యవు మఱి, నీవ మహామాయ వమరనికరస్తుత్యా!
నీవ మహామేధవు మఱి, నీవ మహాస్మృతివి! దేవి! నిత్యానందా! 41
క. దేవీ! మహేశ్వరీ! త్రిగుణావస్థలు నీవె కావె యఖిలంబునకున్
గావింతు మహాదేవీ!, దేవేంద్రప్రముఖనిఖిలదేవస్తుత్యా! 42
చ. కరముల శూలము గ్గదయు ఖడ్గము చక్రము విల్లు శంఖము
న్బరిఘము బాణము న్వెలుఁగఁ బ్రస్ఫురితాకృతిఁ దాల్చి లోకసుం
దరి వయి దేవి! నీవు సతతంబును నొప్పుదు తల్లి! శాంకరీ!
చరణనఖాంతసంపిహితసర్వదిగీశ్వరరత్నశేఖరా! 43
తే. సదసదాత్మకమైనయీసకలవస్తుసముదయమునకుఁ గలయట్టిసహజశక్తి
నీవ యిట్టినీమహిమ వర్ణింప నొకఁడు, శక్తుఁడే సర్వశబ్దార్థజాతమూర్తి! 44
క. లోకజనస్థితిలయకర, నైకవిదగ్ధుఁ డగువిష్ణు నటు మేల్కొనఁగా
నీ వున్ననీమహత్త్వం, బేకవి వర్ణింప నేర్చు నింద్రాదినుతా! 45
క. దేవీ! నీమహిమన కా, దే విష్ణుఁడు నేను పార్వతీపతియును నీ
శ్రీవిభవంబులు గాంచుట?, గావున ని న్నెవ్వఁ డోపుఁ గడఁగి నుతింపన్. 46
వ. అని యిట్లు మహోదారంబు లైననిజప్రభావంబులం బ్రశంసించి ప్రజాపతి దేవీ! యీదుర్ధర్షు లయినమధుకైటభుల సమ్మోహితులం గావింపు మఖిలలోకప్రభుం డగునచ్యుతుం బ్రబోధంబు నొందించి యీయసురవీరుల వధియింపవలయు నను బోధం బద్దేవునకు నావహింపు మని ప్రార్థించినం దామసమూర్తి యైనయోగనిద్రాదేవి యట్లసేయం దలంచి. 47
క. హరినయనవదననాసా, కరహృదయోరస్స్థలముల గ్రక్కునఁ దా న
ప్పరమేశ్వరుఁ బాసి నిలిచెఁ, బరముం డవ్యక్తభవుఁడు బ్రహ్మ గనుఁగొనన్. 48
వ. అంత. 49

విష్ణునకును మధుకైటభులకును యుద్ధము.

శా. నిద్రాజాడ్యము దన్నుఁ బాసినఁ గడు న్వే లేచి యాచంచదు
న్నిద్రాబ్జాక్షుఁ డధోక్షజుండు గనియె న్విస్ఫారదోర్వీర్యశౌ
ర్యోద్రిక్తాత్ముల రౌద్రవక్త్రుల సముద్యోగ్రాక్షుల న్నీలగో
త్రాద్రిప్రాంశుకరాళవిగ్రహుల బ్రహ్మధ్వంసనోద్యుక్తులన్. 50
క. మధుకైటభులను దనుజుల, నధికబలులఁ గాంచి విష్ణుఁ డతులితబాహా
యుధుఁ డై వారలతో బహు, విధముల వడిఁ బెనఁగె నేను వే లబ్ధంబుల్. 51

తే. అలఁత వైముఖ్యమునుబొంద కల్లె పోరు, వారిఁగనిహరి మాయి యై వరము వేఁడుఁ
డే నొసంగెద నన వార లిరువు రొకని, నొకఁడు వీక్షించి యుపహాస ముత్కటముగ.

క. ఆమధుకైటభులును మా, యామోహితు లగుటఁ జేసి యతులితబలలీ
లామత్తు లై జనార్దన!, యే మిచ్చెద మడుగు నీకు నేవర మైనన్. 53

తే. అనిన విష్ణుండు ప్రీతుల రై తిరేని, యొండువరము మి మ్మడుగంగ నొల్ల నసుర
లార! నాచేత వధ్యుల రగుఁడు మీర, లనిన లోక మేకార్ణవ మగుటఁ జూచి 54

వ. వంచనం జావు దప్పించుకొనం దలంచి యానక్తంచరులు నక్తంచరారాతి కిట్లనిరి.

క. మెచ్చితిమి నీరణంబున, కిచ్చెదము వరంబు దప్ప కిమ్మహి నుదకం
బెచ్చట లే దచ్చట మముఁ, జెచ్చెర వధియింపు మనిన జృంభించి వెసన్. 56

ఆ. అట్ల కాక యని నిజాంకతలమ్మున, నునిచి చక్రి నలువ యుల్లసిల్ల
ననలకణకరాళ మైనచక్రమున న,ద్దనుజవరులతలలు దునిమి వైచె. 57

వ. నరేంద్రా! వాండ్ర మేదస్సుచేఁ గోవిందుండు గల్పించెఁ గావున నీవసుంధర మేదిని
నాఁ బ్రసిద్ధ యయ్యె నామధుకైటభుల సంహరించి విష్ణుండు వినష్టఘోరభయు
నొనర్చినఁ జతుర్ముఖుండు వివిధప్రజల సృజింపం బూర్వసర్గములందువలెఁ గేశవుండు
పాలించె. 58

క. చతురాననుచే నిటు సం,స్తుత యై యుదయించె దేవి తొల్లి త్రిలోక
స్థితికొఱకు వినుము గ్రమ్మఱ, క్షితిపతి! యద్దేవిమహిమఁ జెప్పెద నీకున్. 59

తపముచేయు దితికి సుపార్శ్వమహర్షి శాప మిచ్చుట.

క మును దేవాసురయుద్ధ,మ్మున సురపతి సురలఁ గూడి పుత్త్రులఁ జంపం
జని దితి యి ట్లనియెం దన,జననిం గని యంబ! నన్ను సవతి తనూజుల్. 60

వ. అపుత్త్రం జేసి రిట్టినావైరులకుఁ బ్రతీకార మెట్లు సేయుదు ననఁ దల్లి యింద్రాది
నిర్జరులఁ బోరం బరిమార్పఁ జాలుకొడుకుఁ బడయఁ దపం బొనరింపు మనమాతకుం
గృతప్రణామ యై తీవ్రమతి నవలంబించి కాన కేఁగి భార్గవుం డగు సుపార్శ్వ
నాశ్రమముదరి సర్వసత్వరూపధారిణి యై వేల్పులుం దాప మొంద నియమనిష్ఠి
తయై పిదప మహిషీరూపముం దాల్చి పంచాగ్నిహోత్రమధ్యమున నుండి జగ
త్త్రయసంక్షోభంబుగాఁ దపం బొనరింప సుపార్శ్వమహర్షి యు దత్తపస్సంక్షోభి
తుఁడై కినుక గ్రుడ్లెఱ్ఱచేసి నీచేష్టితమునకుఁ దగ నిట్టికొడుకు మహావీర్యుఁడు మహి
షుండు పొడము నని శపించె ననంతరము పితామహుఁడు తపఃపరితోషితుం డై
వచ్చి. 61

ఆ. మహిషముఖమె యైన మానిని! నరశరీ,రార్ధధరత నిష్టఁ డగుచు నీకు
నమరసహితుఁ డైనయమరాధిపతి నోర్చు, నని సుపార్శ్వనియమి ననునయించి. 62

బ్రహ్మ యనుగ్రహమున దితికి మహిషాసురజననము.

వ. ఆమె తపంబు మాన్పి నిజలోకమున కరిగె నంత మహిషాసురుఁడు పరమేష్ఠివచనానుసారముగ జన్మించి శుక్లపక్షనక్షత్రేశుఁడువోలె వృద్ధి నొందిన నావిద్యున్మాలిపుత్త్రునకు విప్రచిత్తి యనునందనుం డుదయించె నామహాద్యుతి యగుమహిషువరదానము విని యేతెంచి దైత్యదానవులు బలసి వినయంబున మహిషుతో నిట్లనిరీత్రిదివాధిపత్యము మనయది విష్ణుబలావలంబంబున సురలు హరించి రట్లె నీవును నీప్రభావము ప్రకటంబుగా సపరివారుఁ డగుదేవరాజు బవరంబునం గీటడంపుమన నాదైత్యులతో మహిషుఁ డమరులతో దుర మొనరించుతలంపునఁ ద్రిదివమునకు బయలుదేఱె నంత. 63

మ. తమసైన్యమ్ముల కింద్రుఁడు న్మహిషుఁడు న్దర్పమ్ముమై నాధిప
త్యములం బూనఁగ దేవదైత్యులకు యుద్ధం బయ్యె నూఱేండ్లు పూ
ర్ణముగాఁ దొల్లి తదాహవాంతరమున న్దైతేయదుర్దాంతవి
క్రమపాండిత్యపటుత్వ మేఁచిన దివౌకస్సైన్య మోడె న్గడున్. 64

దేవతలచే మహిషాసురునిదౌర్జన్యంబు విని శివకేశవులు కోపించుట.

మ. మహిషుం డిట్లు సురావలిం గెలిచి సామర్థ్యంబుమై నింద్రుఁడై
న హతభ్రష్ట సమస్తసైన్యు లయి దైన్యం బొంది బృందారకుల్
ద్రుహిణుం దోడ్కొని యొక్కచోన హరిరుద్రు ల్ప్రీతితో నున్నఁ ద
న్మహితస్థానము చేరి వారిఁ గని నానాస్తోత్రవాచాలు రై. 65

వ. దండప్రణామంబు లాచరించి దుష్టచేష్టితుం డైనమహిషాసురుండు దమ్ముం బరిభవించినవిధం బంతయు సవిస్తరముగా నయ్యిరువురకు విన్నవించువారై దేవతలి ట్లనిరి. 66

తే. అవధరింపుఁడు నిఖిలలోకాధినాథు,లార! మావిన్నపము బలోదారుఁడైన
మహిషుఁ డెప్పుడు మదమున మసరుకవిసి,కలఁచుచున్నాఁడు త్రిభువనకమలవనము.

క. మహిషునికుచ్చితమును బర, మహిషులఁ జెఱ పట్టుటయును మత్తిల్లి మరు
న్మహిజములు గూల్చుటయుఁ బే,ర్చి హరిం దోలుటయు వానిఁజెప్పమమీఁకున్.

శా. తేజస్ఫూర్తి దినాధినాథుఁ డయి కాంతిం జందురుం డై ప్రతా
పాజేయత్వమునం గృశానుఁ డయి ఘోరైశ్వర్యశౌర్యోన్నతిం
దా జిష్ణుం డయి దర్ప మొప్ప గొనియెం దత్తత్పదమ్ము ల్బల
భ్రాజిష్ణుం డసురేశ్వరుం డసురు లుబ్బ న్లోకసంహారుఁ డై. 69

వ. మఱియును. 70

సీ. అవలీల నంతకు నలిదీనుఁ గావించి బలిమిఁ గోణాధిపు భంగపెట్టి
పరిగొని వరుణునిఁ బరిభూతి నొందించి కడిమిమైఁ బవనుని గాసి చేసి

మత్తిల్లి విత్తేశు మానం బడంగించి గండున నీశానుఁ గష్టపఱిచి
యేఁచి గంధర్వేశు హీనదశకుఁ దెచ్చి యలుకమై సాధ్యపుఁ దలఁగఁ ద్రోచి
తే. యప్పురంబులు వడిఁ దాన యాక్రమించి, గరుడసిద్ధవిద్యాధరఖచరనాగ [మిగిలి.
వరుల నుద్వృత్తిసతతంబుఁబఱపి పనులు,గొనుచునున్నాఁడుమహిషుండు క్రొవ్వి

చ. అలఘుపరాక్రముండును దురాత్ముఁడు నై మహిషాసురుండు దో
ర్బలమున నాకముం గొనినఁ బాఱి పోయి ధరిత్రి నిప్డు మ
ర్త్యులక్రియ నున్న వారము సురోత్తములార! భవత్పదాంబుజ
మ్ములు శరణంబుఁ జొచ్చితిమి బుద్ధి దలంపుఁడు దైత్యనాశమున్. 72

క. అని నాకౌకసు లెఱిఁగించిన విని మధుసూదనుండు శ్రీకంఠుండు
న్గనలిరి వికటభ్రూకుటి, ఘననిటలస్వేదబిందుకలితాననులై. 73

హరిహరాదుల తేజఃపుంజములవలన నావిర్భవించిన దేవికి దేవతలు యుద్ధోపకరణము లిచ్చుట.

వ. ఇట్లు రోషసంఘూర్ణితుం డగువిష్ణువక్త్రంబున మహాతేజం బుద్భవించె బ్రహ్మశంకరశక్రాదిసకలదేవశరీరంబులయందుఁ దీవ్రతేజంబులు నిర్గమించె నత్తేజంబు లన్నియు నేకత్వంబు నొంది మహాపర్వతంబునుం బోలె నభంబు దాఁకి దిగంతరంబులు వెలిఁగించుచు నక్కజం బై యుండె నంతం దదీయతేజోరాశివలన రుద్రతేజంబున ముఖంబును యమతేజంబునం గేశసంచయంబును విష్ణుతేజంబున భుజంబులును జంద్రతేజంబునం గుచంబులును నింద్రతేజంబున మధ్యంబును వరుణతేజంబున జంఘలుతొడలును భూమితేజంబున జఘనంబును విరించితేజంబునం జరణంబులును దరణితేజంబునఁ బాదాంగుళిసముదయంబును వసుతేజంబునం గరాంగులిసముదయంబును గుబేరతేజంబున నాసికయుఁ బ్రాజాపత్యతేజంబున దంతపఙ్క్తియు నగ్నితేజంబున నేత్రత్రయంబును నుభయసంధ్యాతేజంబున బొమలును బవనతేజంబునం జెవులునుం గా నొక్కదివ్యనారీరూపం బై నిలిచిన మహిషభయభీతు లగు దేవతలు సూచి హర్షించి రద్దేవికిం దమయాయుధంబులవలన నాయుధంబులుపుట్టించి శూలి త్రిశూలంబును జక్రిచక్రంబును జలధిపతి శంఖంబును వహ్ని శక్తియు వాయుదేవుఁడు బాణాసనాక్షయతూణీరంబులువజ్రి వజ్రంబును నైరావణంబు ఘంటయు దండధరుండు కాలదండంబును బ్రజాపతి యక్షమాలయుఁ గమండలువును బ్రభాకరుండు రోమకూపంబులం బ్రజ్వరిల్లునిజరశ్మికలాపంబును గాలుండు ఖడ్గఖేటంబులును విశ్వకర్మ వివిధదివ్యాస్త్రంబులు నభేద్యకవచంబును బరశువు నిచ్చిరి మఱియు. 74

క. క్షీరోదధి నిర్మలతర,హారకటకకుండలాంగదాంబరమణిమం
జీరార్ధచంద్రవిపుల,స్ఫారాభరణములు ధవళపద్మము నిచ్చెన్. 75

తే. హిమనగేంద్రుండు సింహము నిచ్చె వాహ
నముగ మధుపూర్ణపానపాత్రముఁ గుబేరుఁ

డిచ్చె బహుఫణిమణిఘృణు లెసఁగఁ గరము
చెలువ మగుఫణిహారంబు శేషుఁ డిచ్చె. 76

వ. అంత. 77

మ. సురదత్తాయుధరత్నభూషణపరిస్ఫూర్జత్ప్రభాజాలవి
స్ఫురదుద్యద్భుజదివ్యదేహనిబిడాంశు ల్పర్వి భూదిఙ్నభోం
తర మెల్ల న్వెలిఁగింప నత్యధికరౌద్రస్ఫూర్తి నద్దేవి ని
ష్ఠురహాసోద్భటసింహనాదము జగత్క్షోభంబుగాఁ జేసినన్. 78

ఉ. ధరణీచక్రము దిర్దిరం దిరిగెఁ బాతాళంబు ఘూర్ణిల్లె భూ
ధరవర్గంబు చలించె బెల్కుఱె దిశాదంతావళశ్రేణి మ్రొ
గ్గె రవీందుగ్రహతారకావళులు మ్రగ్గెన్ మ్రోసె బ్రహ్మాండము
ల్నరధు ల్పిండలివండుగాఁ గలఁగె నాశ్చర్యం బుదగ్రంబుగాన్. 79

వ. అప్పుడు దేవత లాసింహవాహనంజూచి హర్షించి జయజయశబ్దంబు లొనరించిరి భక్తివినమ్రు లగుచు సకలమునులును బ్రస్తుతించి రంత సమస్తసైన్యంబులు సన్నద్ధంబులుగావించి వివిధాయుధంబులు ధరియించి సుధాశనులు మహాదేవిం బురస్కరించుకొని మహిషునిమీఁదికి నురవణించిన. 80

క. కని యాదనుజుం డేమీ,యనిమిషు లొకయాఁడుదాని నక్కట! నాతో
నని సేయఁ దెచ్చినారే?, యనుచుం బటురోషభీషణాకారుం డై. 81

వ. సమరోత్సాహంబు మెఱసి సకలసైన్యంబులు ముంగల నడువ నపుడ వెడలి. 82

సీ. అతిరభసాంఘ్రివిన్యాసనిర్భరభరంబున నేల పాతాళమునకు డిందఁ
బ్రత్యగ్రబహురత్నబహుళదీప్తిచ్ఛటారంగత్కిరీటంబు నింగి మెఱయ
శస్త్రాస్త్రజాలప్రసారణపటుదోస్సహస్రంబు దిక్కుల నవలఁ ద్రోవ
నుజ్జ్వలదుర్నిరీక్ష్యోగ్రదేహద్యుతిపుంజంబు బ్రహ్మాండపూరితముగ

తే. నతులహుంకారసింహనాదాట్టహాస,ములు సెలంగఁగఁ దనరౌద్రమూర్తి మెఱయ
వచ్చునద్దేవిఁ దీవ్రదుర్వారశౌర్య,ఘనుఁడు మహిషాసురేంద్రుండు గనియె నంత.

మహిషాసురసేనాపతు లగుచక్షురాదులకు దేవికిని యుద్ధము.

క. ఆ దేవితోడ యుద్ధం, బాదానవయోధవీరు లతులితభుజద
ర్పోద్దారు లై యొనర్చిరి, రోదోంతర మస్త్రశస్త్రరోచుల వెలుఁగన్. 84

క. మహిషాసురసేనాపతి, యహితులఁ దలపడియెఁ జక్షురాఖ్యుం డలుక
న్మహనీయచతుర్విధబల,సహితుండును బ్రకటశౌర్యసంపన్నుఁడు నై. 85

క. అఱువదివేలరథములు లే, డ్డైఱ నడల నుదగ్రుఁ డడరె దేవిపయిం దా
నుఱక రథకోటితో వడిఁ,దఱిమె మహాహనుఁడు శౌర్యదర్ప మెలర్పన్. 86

వ. మఱియు నేఁబదిలక్షలరథంబులతో నసిరోముండును గాలుండును నఱువదిలక్షల రథంబులతోడ బాష్కలుండును గోటిస్యందనంబులతోడ నుగ్రదర్శనుండును

నేనూఱుకోట్లతేరులతో బిడాలుండును ననుమహాసురు లమ్మహాదేవిం జుట్టుముట్టి
ఘోరయుద్ధంబు సేయుచుండ. 87

మత్తకోకిల. కోటికోటిసహస్రసంఖ్యలు కుంజరంబులుఁ దేరులు
న్ఘోటకంబులుఁ దోడ రాఁ బటుఘోరవిక్రముఁ డై మరు
త్కోటి నెల్ల లులాయదైత్యుఁడు దోలి శాంభవిమీఁది దోః
పాటవం బెసఁగంగఁ దోమరబాణశక్తికృపాణముల్. 88

తే. ఆదిగాఁ బరగించెఁ బెక్కాయుధములు, గొంద అసురులు శక్తులఁ గొంద ఉగ్ర
పాశములఁగొందఅద్దేవిఁబరిఘములను,గడఁగినొప్పించి పరిమార్పఁగడఁగుటయును.

శా. చండక్రోధ మెలర్పఁ జండిక వెస న్శస్త్రాస్త్రవర్షంబున
న్ఖండించె న్దనుజాస్త్రశస్త్రములు తద్గాత్రంబులం బ్రస్ఫుర
త్కాండవ్రాతము నించి నొంచె మునిసంఘంబు ల్నుతింపంగ ను
ద్దండోద్యద్భుజదండలీల మెఱయ న్దర్పంబు శోభిల్లఁగన్. 90

క. దేవీవాహనసింహం, బావిర్భూతోగ్రదోష మై యప్పుడు ర
క్షోవీరసైన్యములఁ బటు,పావకుఁ డడవిం జరించుభంగిఁ జరించెన్. 91

చ. సమరముఁ జేయుచుం జెలఁగి శాంభవి యార్పు లొగి న్నిగుడ్ప న
య్యమకడ నుప్పతిల్లి ప్రమథాళి యనేకసహస్రసంఖ్య ల
య్యమరవిరోధిసైన్యము రయంబున నాశముఁ బొందఁ జేసెఁ దీ
వ్రము లగుభిండివాలకరవాలపరశ్వధపట్టసాదులన్. 92

తే. చేసె నద్దేవి గణములు చెలఁగి శంఖ,పటహభేరీమృదంగాదిబహువిధముల
వాద్యములు మొరయించి రాధ్వనులు నిఖిల,దిశలయందును నభమునదీటుకొనియె.

సీ. ఘోరత్రిశూలవిహారంబు శోభిల్లఁ జెలఁగి దైతేయులఁ జీరి చీరి
చండగదాదండసారణోద్ధతి యొప్ప మునుమిడి దనుజుల మోఁది మోఁది
యాభీలఖడ్గవిద్యాకుశలత్వంబు మెఱయ రాక్షసకోటి నఱకి నఱకి
పటుశరాసనకళాభైరవత్వము గడుఁ గొమరుగ నసురులఁ గూల్చి కూల్చి
ఆ. యుగ్రపాశబంధనోదగ్రవృత్తి న,క్తంచరాలితలలు దెంచి తెంచి
కసిమసంగి తీవ్రగతి నమ్మహాకాళి, లీల నసమసమరకేళి సలిపె. 94

వ. అట్లమ్మహాకాళి వివిధప్రకారంబుల రణవిహారం బొనరింప వైరులు తదీయచండ ఘంటానాదంబున గుండియ లవిసి కూలువారును ఖడ్గప్రహారంబుల నిఱుపఱియలై పడువారును గదాఘాతంబున నెత్తురు గ్రక్కుచుఁ ద్రెళ్లువారును శూలానలం బురంబు వ్రచ్చిన నేలం బడి పొరలువారును శరపరంపరలు శరీరంబులఁ దగిలిన నొఱలువారును బ్రాణంబులు విడుచువారును దలలు తెగిన నాయుధంబులు విడువక నిలు నిలు మని యదల్చుచు నద్దేవిపైఁ గవిసి కయ్యంబులు సేసి పడువారును ద్రుటితహస్తులు ఛిన్నగ్రీవులు భగ్నశిరస్కులును గృత్తకరచరణు

లును విదారితమధ్యభాగులు నై నశించి రంబరంబు బహుతరకబంధబంధురం బయ్యె బళితంబు లై నకరితురంగభటసముదయాంగంబులను భయంకరంబు లైనరక్తనదీ ప్రవాహంబులను సమరాంగణంబు ఘోరత్వంబు నొందె నివ్విధంబున నయ్యంబిక యొకక్షణంబునం దృణదారుసంచయంబులు భస్మంబు గావించువహ్ని యుంబోలె మహిషాసురచతురంగబలంబులను సంక్షయంబు నొందించె నద్దేవి సింహంబును బ్రమథగణంబులును సముద్భటరూపంబున నిశాటసైన్యపాటన పాటవంబున దీపించె నప్పుడు దివిజులు బహువిధంబులం బ్రస్తుతించుచు నప్పరమేశ్వరిమీఁదఁ బుష్పవృష్టి గురిసి రంత. 95

చతురుఁడు మొదలగుమహిషాసురసేనాపతులసంహారము.

మ. దనుజానీకము ద్రుగ్గినం గని భుజాదర్పంబునం జతురుం
డనుసేనాపతి కోపఘూర్ణితముఖుం డై తాఁకి యద్దేవి ను
గ్రనిశాతాశుగవర్షధారల వడి న్గప్పెన్మహాభ్రంబు పే
ర్చి నిలింపాచలతుంగశృంగ మతివృష్టి న్గప్పుచందంబునన్. 96

ఉ. భైరవి యేచి యద్దనుజుబాణము లన్నియు నుగ్గు సేసి త
త్సారథిఁ గూల్చి యశ్వములఁ జంపి వడి న్విలు ద్రుంచి కేతువు
న్దేరును లీలమై నఱికి తీవ్రశరంబుల వానిమేను దు
ర్వారరయం బెలర్పఁ బలువ్రయ్యలు గా వెస నేసె నేసినన్. 97

తే. విరథుఁడై చతురుండు దోర్వీర్య మెసఁగ
వాలుఁ బలుకయుఁ గొని శీఘ్రలీల గదిరి
యార్చి సింహంబుశిరముఁ జండాసిసవ్య
బాహువును వ్రయ్య నేసికోపమునమఱియు. 98

క. శూలంబు పుచ్చికొని య,క్కాళిధనువు దునిమె వాఁడు గ్రక్కన నది తే
జోలంకృతరవిబింబము, వోలెఁ జదలనుండి యపుడు పుడమిం బడియెన్. 99

వ. ఇట్లు పడుటయు వేఱొక్కవి ల్లెత్తి. 100

క. కొని దేవి శరావలి న, ద్దనుజునిశూలంబు నఱికి తను వెల్లను దు
త్తునియలు గా రయమున నే,సిన నాసేనాని విగతజీవుం డయ్యెన్. 101

సీ. సామజారూఢుఁ డై చామరుం డనుదనుజుండు చండికమీఁదఁ జండశక్తి
నిగిడింప నద్దేవి నిష్ఠురహుంకార మొనరించుటయు నది యుడిగి మడిఁగి
మేదినిఁ బడియె నమ్మేటిరక్కసుఁడు త్రిశూలంబు వైచె నాభీలలీల
దానిఁ దుత్తునియలు గా నేసె నంబిక, జృంభించి యద్దేవిసింహ మెసఁగి
తే. కుంభికుంభస్థలం బెక్కి ఘోరబాహు
రణము గావించి వానివారణముఁ ద్రుంచె

దేవతలు చూచుచుండ నద్దేవి దోఃప్ర
హారమున మస్తకము వెసఁ జీరి చంపె. 102

సీ. తరుశిలాప్రహతి నుదగ్రు ఖండించెఁ గరాళుని బిడికిటఁ గూలఁ బొడిచె
గద నుద్ధతుని నేలఁ గలిపె బాష్కలుఁ బటు భిండివాలమ్మునఁ బిలుసుమార్చె
నుగ్రశరముల నుదగ్రవీర్యుని ద్రుంచె నుగ్రాస్యు నొకకోల నుక్కడంచె
ఘనశూలమునఁ ద్రినేత్రునిఁ జంపె గరవాల ధార బిడాలుకంధరము నఱకె
తే. భల్లమున మహాహను గతప్రాణుఁ జేసె. నారసంబున దుర్ధరునామ మడఁచె
దుర్ముఖుని శిఖాస్త్రంబునఁ ద్రుంచె నిట్లు, మారిమసఁగి దైతేయుల బొరిసమరె.

దేవి మహిషాసురుని వధించుట.

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహాదేవిచేత నిజసైన్యంబు నిరవశేషం బైన విజృంభించి యమ్మహి
షాసురేంద్రుండు మహిషం బైనరూపంబుఁ గైకొని తదీయగణంబుమీఁదఁ గవిసి.

ఉ. కొందఱఁ జండతుండహతిఁ గొందఱఁ గ్రూరఖురాగ్రఘట్టన
న్గొందఱ దీర్ఘవాలమునఁ గొందఱ దీర్ఘవిషాణలీలల
న్గొందఱఁ దీవ్రవేగమునఁ గొందఱ నుగ్రమహారవంబున
న్మ్రిందఁగఁ జేయుచు న్ప్రమథమండలి నెల్లను ద్రుంచి యుద్ధతిన్. 105

క. ఆదేవిమృగేంద్రమునకు, నాదికొనినమహిషుఁ జూచి యయ్యంబిక క్రో
ధోదగ్రమూర్తి యగుటయు, నాదనుజుఁడు క్రోధఘూర్ణితారుణముఖుఁ డై. 106

సీ. గగనంబు గడచినఘనఘోరదేహంబు తాఁకునఁ దారకోత్కరము రాలఁ
బెందూళి యొసఁగ నందంద కాల్ద్రొవ్వునుగ్రత మహీతలము గ్రక్కదలుచుండ
గోరాడి బలువిడిఁ గొమ్ములఁ జదిమిన శైలము ల్విన్నువీధిఁ దూలి పోవ
వాలగుచ్ఛంబున వడి నాహతంబులై వనధులు పిండలివండు గాఁగఁ
తే. చండనిశ్వాసహతిఁ గులక్ష్మాధరములు, చూర్ణములు గాఁగ మిడుఁగుర్లు సోన గన్నుఁ
గడల నడరఁగ జగము లాకంప మొందఁ, దీవ్రముగ వచ్చుమహిషు నద్దేవి గాంచె.

మ. పటురోషంబున వానిఁ జంపఁగ మహాపాశంబు పైవైచి యు
త్కటసత్వంబున నంటఁ గట్టుడుఁ దదాకారంబు పోఁ బెట్టి యు
ద్భటసింహాకృతి దాల్చె దానవుఁడు తత్కంఠంబుఁ జండాసిచేఁ
ద్రుటితం బయ్యె సురారి తాఁ బురుషుఁ డై తోఁచె న్గృపాణంబుతోన్. 108

క. కరవాలచర్మయుతముగ, శరముల నప్పురుషు నఱకె శాంభవి వాఁ డు
ద్ధురసింధుర మై సింహముఁ, గరమున వడిఁ బట్టి తిగిచె గర్వస్ఫూర్తిన్. 109

చ. తిగిచినఁ గాళియు న్గజము దీర్ఘకరంబు గరాసిఁ ద్రుంచెఁ దా
మగుడఁ గ నమ్మహాసురుఁడు మాహిషరూపముఁ దాల్చి లోకము
ల్బెగడఁ గ రోఁజుచు న్జెలఁగి పేర్చినఁ జండిక చూచి రౌద్రము
న్నగవును మోమునం బెనఁగొన న్మధుపానము లీలఁ జేయుచున్. 110

తే. చెలఁగి యార్చిన మహిషుఁడుఁ జలముబలము
మెఱయశృంగాగ్రములమహామేదినీధ
రములు పెఱికి యద్దేవిపై రభసలీల
వైచె వైచిన శరతతి వాని దునిమి. 111

వ. మధుపానరాగస్ఫురితనయన యగుచు ససంపూర్ణమధురాక్షరంబుగా ని ట్లనియె.

క. ఏ నీమధురాసవరస, మానినయందాఁక నెట్టు లైనను మూఢా
త్మా! నలువునఁ జెలఁగుము నా,చే నీ వీల్గుటయు సురలు చెలఁగుదురు వెసన్. 113

మ. అని యద్దేవి రయంబున న్నెగసి దైత్యాధీశుకంఠంబు పె
ల్చనఁ బాదంబునఁ జిక్కఁ ద్రొక్కి పటులీల న్శూలనిర్భిన్నుఁగా
త్మునిఁ గావించిన వాఁడు లావునఁ గడుం ద్రోపాడి మోమెత్తి తాఁ
బెనఁగం జొచ్చినఁ ద్రుంచె వానిశిర మాభీలాసిధార న్వెసన్. 114

సురలొనర్చిన మహిషాసురమర్దనీస్తుతి.

వ ఇవ్విధంబున నమ్మహిషాసురుం డామహాదేవిచేత హతుం డైన హాహారవంబులు సెలంగె సకలదైత్యసైన్యంబు నశించె సమస్తసురగణంబులు హర్షించె మహర్షు లమ్మహాదేవిం బ్రస్తుతించిరి గంధర్వగీతంబులు నప్సరోంగనానర్తనంబులునుం బ్రవర్తిల్లె మందమారుతంబులు వీతెంచె దివాకరుండు తేజోరమ్యుఁడై వెలిఁగె వహ్నులు శాంతంబు లై ప్రజ్వలించె దిగ్గజంబులు మృదుమనోహరస్వనంబులు నిగిడించె నంత. 115

చ. అతులభుజాబలోగ్రుఁడు దురాత్మకుఁ డామహిషుండు దేవిచే
హతుఁ డగుడుఁ శతక్రతుముఖామరు లుత్కటహర్ష లీలఁ బ్రో
న్నతపులకాంచితాంగులు వినమ్రశిరస్కులు నై వెలింగి య
ద్దితిసుతరాజసంహార నుతింపఁ దొడంగి రనేకభంగులన్. 116

చ. అరయఁగ సర్వనిర్జరగణాతతశక్తిసమూహమూర్తి వై
పరఁగెడు నేమహేశ్వరిప్రభావమున న్జగము ల్చరించు న
ప్పరమవధూటి కంబికకుఁ బన్నుగ మ్రొక్కెద మేము భక్తి నా
సురమునిపూజ్య దేవి బహుశోభనము ల్దయ మాకు నీవుతన్. 117

ఉ. శ్రీవనితావిభుండు సరసీరుహగర్భుఁడు శంకరుండు నే
దేవిప్రభావము న్బలముఁ దేజము నిట్లని చెప్ప నేర రా
దేవి సమస్తదానవులఁ ద్రెక్కొని లోకము లెల్ల నెప్పుడు
న్గావఁగ బుద్ధి సేయుతను గారుణికత్వధురీణచిత్తయై. 118

క. నీరూప మచింత్యం బమ,రారిక్షయకారి నీమహత్త్వము మఱి నీ
చారిత్రము లద్భుతములు, ఘోరాజులు మాకుఁ బొగడుకోలఁదియె దేవీ! 119

సీ. దివిజులఁ బితరులఁ దృప్తిఁ బొందింపఁగ స్వాహావు నిర్మలస్వధవు నైతి
మోక్షార్థు లగుమహామునులచే నెపుడు భావింపఁగాఁ బడునాత్మవిద్య వైతి
వామ్నాయముల కెల్ల నైతివి నిధివి జీవస్థితికై దేవి! వార్త వైతి
సకలశాస్త్రంబులసారంబ వైతివిభవవారిధికి యానపాత్ర మైతి
తే. హరిభుజాంతరవాసిని యైనలక్ష్మి, వైతి శివునకు సామేన వైతి వీవ
జగములకుఁ గారణము నీవ త్రిగుణమూర్తి, నీవ మూలప్రకృతి వీవ నిర్మలాఁ

ఉ. భూరిసముద్యదిందురుచిఁ బోల్చి పటుభ్రుకుటీకరాళ మై
దారుణకోపతీవ్ర మగుతావకవక్త్రము చూచినప్డ యా
సైరిభదానవుండు వెసఁ జావమి చోద్యము గాదె భైరవీ!
యేరికిఁ బ్రాణము ల్నిలుచు నే కుపితాంతకదర్శనంబునన్?. 1

చ. సుజనులయందు లక్ష్మి యయి సూరిజనంబులయందు బుద్ధి యై
కుజనులయం దలక్ష్మి యయి గోత్రపవిత్రులయందు లజ్జ యై
ద్విజవరులందు శాంతి యయి విస్ఫురణం జెలు వొందు దేవి కే
ము జయజయధ్వను ల్సెలఁగ మ్రొక్కెద మర్థిఁ ద్రిలోకరక్షకై. 1

మ. మము రక్షింపుము దేవి! నీకరమున న్మానై వెలుం గొందుచ
క్రమున న్గార్ముకశింజినీరవమున న్ఖడ్గంబున న్శాతశూ
లమున న్సంతతఘంటికాధ్వనిఁ గృపోల్లాసంబు శోభిల్ల ని
త్యముఁ బూర్వాపరదక్షిణోత్తరదిగంతస్థప్రదేశమ్ములన్. 1

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి దేవత లమ్మహాదేవిం జందనానులే
దివ్యకుసుమధూపదీపార్పణంబులం బరమభక్తినర్చించిదండప్రణామంబు లాచరిం
నం బ్రసాదముఖియై శాంభవి నిలింపుల నిరీక్షించి మీ కభిమతం బైనవ
బడుగుఁ డిచ్చెద దుష్కరం బైన నెద్దియేనియుం జేయవలయుదానిఁ జేసె
జెప్పుఁడనిన ననిమిషులు మహేశ్వరి! భువనకంటకుఁ డగున స్మదీయశత్రు మహిం
వధియించితివి నీచేత సర్వంబునుం జేయంబడియె నొక్కకొఱంతయు లేదు వ
బిచ్చెద వేని మాచేత నెపుడు సంస్మృత వైతి వప్పుడు మాయాపద లెల్ల హ
పుము. 1

క. విను నీ స్తవమున నేనరుఁ, డనిశము వినుతించు నతని కతులధనసతీ
తనయవిభవవృద్ధికి నో, జననీ! మాకెట్టు లట్ల సంముఖి వగుమీ. 1

తే. అనిన సురలకుఁ గరుణించి యట్లకాక, యని రయమున నంతర్హిత యయ్యె దేవి
దేవదేహతేజముల నద్దేవి లోక, హితముగా జనించినవిధ మిది నరేంద్ర! 1

వ. శుంభనిశుంభాదిదుష్టజనుల భంజింపను జగంబుల రక్షింపను దివిజులకు నుపకా
బాచరింపను దలంచి యమ్మహామాయ తొల్లి గౌరీపరమేశ్వరిశరీరకోశంబుః

దావిర్భవించినవిధంబు నీకుం జెప్పెద నాకర్ణింపు మని సురథునికి నమ్మహాముని యిట్లనియె. 127

శుంభనిశుంభులు పుట్టి విజృంభించుట.

సీ. శుంభుండు దొల్లి నిశుంభుండు నను మహా, సురులు దోర్దర్పవిస్ఫురణ మూఁడు
లోకంబులును దామ కైకొని యజ్ఞభా,గములు హరించుచు నమృతకరర
వీంద్రాగ్ని యమజలధీశమారుతకుబే,రాద్యధికారంబు లాక్రమించి
వర్తించుచుండ గీర్వాణు లవ్విధమున, భ్రష్టరాజ్యులును బరాజితులును
ఆ. నధికదుఃఖితులును నై యమ్మహామాయఁ, దలఁచి తన్నుఁ దారు దలఁచినపుడ
యాపదలు హరింతు నని దేవి తమకు ము, న్గరుణ నొసఁగినట్టివరము దలఁచి 128
వ. హిమవంతంబున కరిగి విష్ణుమాయ యైనయమ్మహాదేవి నిట్లని స్తుతించిరి. 129

దేవతలు చేసిన దేవీస్తుతి.

తే. దేవి కళ్యాణి శివ మహాదేవి ప్రకృతి
భద్ర చంద్రరూపిణి జ్యోత్స్న రౌద్ర ధాత్రి
సిద్ధి నైరృతి శర్వాణి బుద్ధి యనఁగఁ
గీర్త్య యగుగౌరి కేము మ్రొక్కెదము భక్తి. 130
తే. దుర్గ కూర్మి మహాలక్ష్మి దుర్గపార, సార సర్వకారిణి నిత్య సౌమ్య కృష్ణ [భక్తి.
భూతియతిరౌద్రధూమ్రవిఖ్యాతియనఁగఁ, గీర్త్యయగుగౌరి కేము మ్రొక్కెదము
తే. అరయ సర్వభూతమ్ములయందు విష్ణు
మాయ యనఁగ నేదేవి తాఁ మహిమఁ దనరు
నామహాదేవి కుడుగక యనుదినంబు
మ్రొక్కెదము మ్రొక్కెదము భక్తిమోసులెత్త. 132
సీ. అఖిలభూతంబులయందును నేదేవి శక్తి నిద్రాక్షుధాశాంతిశుద్ధి
బుద్ధిరూపంబులఁ బుష్టితృష్ణాకాంతి మాతృరూపంబుల బ్రీతితుష్టి
మేధాక్షమాధృతిస్మృతిరూపములఁ బ్రజా శ్రుతిచేత నావృత్తిరూపములను
ఛాయాచితిస్థితిశ్రద్ధాత్రపారూపములను మాయారూపమునను శ్రీస్వ
తే. రూపమునను హింసారతిరూపములను
బాయ కుండునాదేవికిఁ బరమభక్తి
మ్రొక్కెదము మేము తలలపై మోడ్పుఁగేలు
గదియఁ జేరిచి మేము మ్రొక్కెదము మఱియు. 133
ఉ. దావశిఖప్రతాపు లగుదైత్యులవేఁడిమిఁ గుందినప్పు డే
దేవికి మేము మ్రొక్కెద మతిస్థిరభక్తిఁ బ్రశంస చేసి యా
దేవి దయార్ద్రభావమున దిగ్గన మాకుఁ బ్రసన్నయై ప్రమో
దావహలీలఁ దాల్చి వెస నాపద లెల్లను బాపుఁ గావుతన్. 134

వ. అనుచు ననేకప్రకారంబుల ననిమిషు లభినందించుచున్నంత. 135

◆ కౌశికి గౌరీకాయకోశమునుండి యావిర్భవించి గౌర్యాజ్ఞచే హిమవంతమున కేఁగుట. ◆

క. స్నానార్థము పార్వతి గంగానదికి న్వేడలి సురలఁ గనుఁగొని మీచే
మానుగఁ బొగడఁగఁ బడియెడు, నానెలఁతుక యెవ్వ రిచట ననియె నరేంద్రా!

తే. అనుడు నద్దేవితనుకోశమున జనించి, యప్పు డొకదేవి సురలతో ననియె సురలు!
నన్ను వినుతించెదరు శరణంబుఁ జొచ్చి, యుగ్రశుంభనిశుంభుల నోర్వ లేక. 137

వ. అనియె నప్పార్వతిశరీరకోశంబున సముద్భూత యగుట నయ్యంబిక కౌశికి యను
పేరం బ్రఖ్యాత యయ్యె నప్పుడు గౌరియుం గృష్ణయై కాళికాభిధానంబున
హిమాచలంబున నెలకొనియె నంత. 138

◆ హిమవత్పర్వతంబునఁ జండముండులు దేవిం గాంచుట. ◆

తే. ఘనులు శుంభనిశుంభులయనుచరులు ప్ర,చండబలశౌర్యధుర్యులు చండముండు
లతిమనోహరాకారసమగ్రదివ్య,తేజముల నొప్పుకౌశికీదేవిఁ గాంచి. 139

◆ శుంభునియొద్ద జండముండులదుర్మంత్రము. ◆

మ. చని శుంభుం గని మ్రొక్కి దేవ! హిమవచ్ఛైలంబునం దొక్కచం
ద్రనిభాస్యం గనుఁగొంటి మామహితసౌందర్యంబు నాకాంతిసొం
పును నావిభ్రమభంగియుం గలుగునే పూఁబోఁడులం దెందు? నా
వనితారత్నము చూడ నీక తగు భాస్వల్లీలమై దేవిగాన్. 140

వ. త్రిలోకంబులం గలగజతురంగాదిసకలరత్నంబులకును నీగృహం బాకరంబు గాదె?
పురందరువలన నైరావణోచ్చైఃశ్రవఃపారిజాతంబులును బ్రహ్మవలన హంసయుక్తం
బగుదివ్యవిమానంబును గుబేరువలన మహాపద్మనిధియును నబ్ధివలన నమ్లానకమల
మాలికయు వరుణునివలనం గాంచనదండం బగుమహనీయచ్ఛత్రంబును బ్రజా
పతివలన రథోత్తమంబును మృత్యువువలన నుత్క్రాంతిద యనుశక్తియు నగ్ని
వలన నీలకౌశేయవసనంబులు నాదిగాఁ గలసమస్తవస్తురత్నంబులును బరాక్రమం
బునం బురుషరత్నంబవైననీ వాక్రమించుటకు మెఱుంగు వెట్టిన ట్లుండు నీస్త్రీ
రత్నంబు పరిగ్రహింపు మని చెప్పినఁ జండముం డాసురులవచనంబులు విని శుం
భుండు సుగ్రీవుం డనుదూతం బిలిచి నీవద్దేవికడ కరిగి యది యెట్లు ప్రీతచిత్తయై
చనుదెంచు నట్లు నాపలుకులుగాఁ జెప్పి తోడ్కొని రమ్మని పంపిన మహాప్రసాదం
బని వాఁడు హిమవంతంబునకుం బోయి యక్కౌశికిం గని మధురవాక్యంబుల
నిట్లనియె. 141

◆ దేవి యెదుట సుగ్రీవుఁ డనుశుంభదూత చెప్పినరాయబారము. ◆

శా. దేవీ! శుంభునిదూత నే నతఁడు పుత్తెంచె న్నినుం గోరి బా
హావీర్యోత్కటశౌర్యనిర్జితసమస్తాదిత్యదిక్పాలచా

డావిస్ఫుర్తనిజైకశాసనుఁడు గాఢశ్రీశుఁ డై యొప్పునా
దేవద్విట్పతివాక్యరీతి విను మర్థి న్జెప్పెద న్నీ కొగిన్. 142

సీ. నాయధీనంబులు నాకాదిలోకము లతివ! మద్వశవర్తు లమరు లెల్ల
యాగభాగము లెన్ని యన్నియు నస్మదీయములు సమస్తరత్నములు నిధులు
మామకంబులు వార్థిమథనోద్భవము లైనగజరత్నహయరత్న కల్పకములు
కప్ప మిచ్చి సురేంద్రుఁ డెప్పుడు సేవించుఁ దగ నన్ను దివిజగంధర్వపన్న

ఆ. గాదులందుఁ గలుగునఖిలరత్నములు నా,యందు నున్నయవి మహావిభూతిఁ
త్రిభువనముల నీవు దేవి! యువతిరత్న, భూత! రమ్ము రత్నభుజుల మగుట. 143

ఉ. క్రమ్మఱ నేఁగుదెంచి యనురాగ మెలర్పఁగ నన్ను నొందె నా
తమ్ము నిశుంభు నొండెఁ బ్రమదం బెసఁగ న్వరియించి లీలసౌ
ఖ్యమ్ముల కెల్ల నీవ కుదురై యసమానవిభూతిఁ బ్రీతితో
నిమ్ముల సర్వలోకములు నేలుచునుండుట యెంత యొప్పునో! 144

వ. ఇంతయు నీవు మనంబున నాలోచించి మత్పరిగ్రహంబు నొందుట మేలని శుంభుండు నీకుం జెప్పు మనినవచనంబు లివి యనవుడు జగదేకధారిణియు భద్రయు దుర్గయు ననంబరఁగు నప్పరమేశ్వరి గంభీరాంతస్స్మితమధురవచన యగుచు దూత కిట్లనియె. 145

ఉ. నీవచనంబు దద్దయును నిక్కము బొంకెడునట్టివాఁడవే
నీవు? త్రిలోకభర్త మహనీయుఁడు శుంభుఁడు గేవలుండె? ద
ర్పావహుఁ డానిశుంభుఁడును నట్టిఁడ యల్పులె వార లైన ము
న్నే విను మోస పోయి మది నిట్లని యొక్కప్రతిజ్ఞఁ జేసితిన్. 146

క. ఎవ్వఁడు జయించు నన్నని, నెవఁడు మద్దర్ప మడఁచు నేత్తెఱమెయి నా
కెవ్వఁడు జగమునఁ బ్రతిబలుఁ, డవ్వీరుని కేను భార్య నగుదు న్ప్రీతిన్. 147

ఉ. కావున శుంభుఁ డొండె భుజగర్వ మెలర్ప నిశుంభుఁ డొండె నో
రీ! వెస వచ్చి న న్గెలిచి ప్రీతిమెయి న్వరియించుఁ గాక తా
నావుఁడు దూత యొల్లి యిటు నాయెదుర న్మదలీలఁ బల్కుదే
దేవి! జగంబునం గలఁడె ధీరత నెవ్వఁడు వారి మార్కొనన్? 148

వ. మఱియు వారలకుం గలదైత్యవీరులకు సమరంబున నెదుర దేవతలుం జాల రనిన నబలవైన నీచాలమి చెప్ప నేల. 149

చ. సురపతిఁ బొట్టి దేవతలు శుంభనిశుంభముఖోగ్రదానవే
శ్వరులకుఁ బాఱుచుండుదురు సంగరభూముల నాఁడుదాన వీ
వరయఁగ నట్టిదోర్బలపరాక్రమభీకరు లైనవారి ను
ద్ధురగతి నెట్టు మార్కొనియెదో కడు వింతలు పుట్టె నీతలన్ 150

క. చను దెమ్ము నాపలుకె విని, దనుజేంద్రులకడకు రాక తక్కిన నెట్లున్

జను దెంచెదవు సుమీ వడిఁ, దనుజులు తల వట్టి యీడ్వ దైన్యముతోడన్. 151
తే. అనిన నద్దేవి నీ చెప్పినట్టు లాసు,రారు లోనరింపఁ జాలెడువార దానఁ
గొఱఁత లే దేమి సేయుదు నెఱుఁగ కిట్టి, ప్రతిన పట్టితి నే విచారంబుఁ దక్కి.

దేవి ధూమ్రలోచనుని వానిసైన్యమును సంహరించుట.

వ. నీవు పోయి నా చెప్పినవిధం బంతయు మీ యసురేంద్రున కెఱింగింపు మతం డెయ్యది కర్జం బది యొనర్చుంగాక యనిన దూత సముత్థితామర్షుం డగుచుం జని శుంభునకు సవిస్తరంబుగా నద్దేవివచనంబులు విన్నవించిన నా నక్తంచరవరుండు గోపించి ధూమ్రలోచనుం బిలిచి నీవు దనుజసైన్యసహితంబు రయంబున నరిగి యాదుష్టవధూటిం దలవట్టి యీడ్చికొని రమ్ము దాని కడ్డము పడ నెవ్వరు వచ్చిన సమయింపు మనిన నమ్మహాసురుండు షష్టిసహస్రాసురవీరపరివృతుండై యేఁగి తుహినాచలంబున నున్న యద్దేవిం గని యెలుం గెత్తి దేవీ! వేగ శుంభనిశుంభులపాలికి రమ్ము ప్రియంబున రాక తక్కినం గచాకర్షణం బాచరించి నిన్ను నవశ్యముం గొనిపోదు ననిన నద్దేవి యిట్లనియె. 153

క. బలియుఁడు పంపఁగ వచ్చిన, బలవంతుఁడ వీవు దనుజబలయుతుఁడవు నీ
బలిమి మెయిం గొని పోవుదు, ఖలుఁడవు నిన్నేమి సేయఁగల నే నబలన్. 154

చ. అనవుడు ధూమ్రలోచనమహాసురుఁ డంబికఁ బట్ట నగ్గలిం
చినఁ బటుహుంకృతిం దనుజుఁ జెచ్చెర నంబిక నీఱు సేసెఁ జే
సినఁ గని వానిసైన్యము విశృంఖలవిక్రమలీల దేవిపై
సునిశితబాణపఙ్క్తి పరశుప్రజవర్షము పర్వఁ జేసినన్. 155

సీ. చటులసటాటోపపటుతరకోపవిస్ఫురణంబు లెసఁగ నిష్ఠురరవంబు
చెలఁగంగ నద్దేవిసింహంబు దైత్యసైన్యముమీఁదఁ జండరయమున నుఱికి
కరతాడనంబులఁ జరణతాడనముల ముఖతాడనంబుల నఖవిదార
ణంబుల సమరాంగణంబున దానవాంగములు దుత్తునియలు తుమురు పొడియు
తే. ప్రయ్యలై కూలుచుండ దుర్వారలీలఁ, గెరలి నెత్తురు గ్రోలుచుఁ గేళి సలిపి
వ్రేలుమిడి నబ్బలము లెల్ల నేలఁ గలపె, బహువిధోగ్రవధక్రియాపాటవమున.
వ. అంత. 157

క. అంతయు శుంభుఁడు విని నే, త్రాంతంబులఁ గెంపు మెఱయ నపుడు గఱచుచున్
స్వాంతము నితాంతరోషా, క్రాంతముగాఁ జండముండఘనదానవులన్. 158

ఆ. పిలిచి మీరు సకలబలసమన్వితులరై, యరిగి దుష్టయైన యవ్వధూటి
నలవు చలము మెఱయఁ దలవట్టి యీడ్చి తెం,డొండె నంటఁ గట్టి తెండు పొండు.

క. మొనసి యని చేసె నేనియు, సునిశితశస్త్రాస్త్రతతులసొంపునఁ దద్వా
హనముఁ బొలియించి చండికఁ, దునియలు కావింపుఁ డధికదోర్బలలీలన్. 160

కాళి చండముండుల ఖండించుట.

మ. అని దైత్యేంద్రుఁడు పంచిన న్గడఁకతో నాచండముండాసుర
ఘనశస్త్రాస్త్రకరాళహస్తు లయి నాగస్యందనాశ్వాధిరూ
ఢనిశాటోగ్రబలంబుతోడ నవగాఢస్ఫూర్తిమై నేఁగి కాం
చనచంచన్మణిరమ్యశృంగవిలసచ్ఛైలేంద్రసానుస్థితిన్. 161

చ. చిఱునగ వెంతయు న్మెఱయ సింహముపైఁ జెలువొందుదేవి నే
ర్తెఱఁ గని చండముండముఖదేవవిరోధులు చుట్టు ముట్టి యం
దఱును గడంగి పట్టుకొనఁ దద్దయు డాసినఁ జూడ్కుల న్మిడుం
గుఱు లెసఁగంగ వక్త్రమునఁ గోపముఁ జండిక దాల్చెఁ దాల్చినన్. 162

సీ. ఆకోపమునఁ జేసి యంబికవదనమప్పుడు నీలవర్ణవిస్ఫురణ నొందె
వికటభయంకరభ్రుకుటిక మైనతత్ఫాలభాగంబునఁ గాళి యనఁగ
నొకదేవి ఖడ్గబాణోగ్రవిచిత్రఖట్వాంగధారిణియు జిహ్వాగ్రలిహ్య
మానాధరోష్ఠయు నానిమ్నతామ్రకరాళనేత్రయును శార్దూలచర్మ
తే. వస్త్రయును శిరోమాలికావరవిభూషితయును శుష్కమాంసాంగియు దారుణాస్య
మండలయునై జనించి యజాండభాండ మవియ నార్చుచు దైత్యసైన్యంబుఁ జొచ్చె.

వ. కరాళవక్త్ర యగునమ్మహాకాళి రౌద్రప్రభావంబునం గసిమసంగి కవిసి కాలుబలంబుల మావంతులతో జోదులతోఁ బార్శ్వఘంటలతోడ నేనుంగుల రావుతులతో గుఱ్ఱంబుల నొక్కకేలన క్రుమ్మరించి యెత్తి వదనగహ్వరంబున వైచికొని సితనిశితదశనంబులం బెలుచ నమలి మ్రింగుచు నట్ల రథికరథ్యసారథిసహితంబు లగురథంబుల రదనాంకురచూర్ణితంబులు గావించి భక్షించుచుఁ గొరలి కొందఱం దలలు వెఱికియుఁ గొందఱ మెడలు నులుమియుఁ గొందఱం జరణంబులఁ జమరియుఁ గొందఱఁ బడఁదాఁకియుఁ బలుదెఱంగుల నుఱుము సేయుచుం బ్రతివీరులు ప్రయోగించువివిధాస్త్రశస్త్రవ్రాతంబులు నోరు దెఱచి త్రెక్కొనుచు మఱియు ఖడ్గఖండననఖట్వాంగతాడనదంతఖాదనంబులం జతురంగంబులం బొలియించుచు నత్యంతఘోరం బగువిహారంబు సలుపుచుండ నేకక్షణంబునం దమసేన యంతయు నశించినం గోపించి చండుండు ప్రచండభీమకాండంబుల నాభీమాక్షిం గప్పె ముండాసురుండు ప్రదీప్తంబు లగుచక్రంబులు నిగిడింప నద్దేవి యాసహస్రారంబుఁ బ్రవేశించుచుం బ్రభామండలమండితబహుమార్తాండమండలంబుల విడంబించె నప్పు డాభైరవి సింహనాదాట్టహాసంబులు చెలంగ దంతదీప్తులు వెలుంగ సింగంబుమీఁదనుండి లంఘించి వెండ్రుకలొడిసిపట్టి తిగిచి మండలాగ్రంబునం జండముండులశిరంబులు ఖండించి యార్చిన హతావశిష్టంబులగుతదీయసైన్యంబులు భయంబునం గలంగి తొలంగంబాఱె నాకాళి యద్దనుజమస్తకంబులు పుచ్చుకొని నవ్వుచు నంబికకడ కరిగి సమర

ముఖంబునకుఁ బశువు లైనచండముండులు వీరె నాచేత నిహతు లై రింక శుంభని
శుంభులం దెగటార్చుట నీపనియనిన నప్పరమేశ్వరి హర్షించి మృదుమధుర
వాక్యంబులం జండికతోడ దేవీ! నీవు చండముండులం జంపితివి గానం
జాముండాభిధానంబున జగంబులం బ్రఖ్యాత వగుదనియె నంత. 164

తే. చండముండదానవులును సర్వసైన్యములును జండికచే నట్లు వాలియుటయును
శుంభుఁ డతికోపసంరంభజృంభితాంత, రంగుఁ డై యప్డు దండనాయకులఁ జూచి.

శుంభనిశుంభులు యుద్ధసన్నద్ధులగుట.

వ. షడశీతిభేదదైత్యకులసంభవులును జతురశీతిభేదకంబుకులసంభవులును బంచా
శత్కోట్యర్బుదాసురకులసంభవులును శతకోటిభేదధూమ్రకులసంభవులును గాల
కులు దౌహృదులు మౌర్వ్యలుగాలకేయులును నైనరాక్షసులెల్ల నాయాజ్ఞ
దప్పక యిప్పుడు. 166

సీ. సమరంబునకుఁ గడు సన్నద్ధు లై వేగ తమతమసర్వసైన్యములతోడఁ
జనుదెంచునది యని దనుజేశ్వరుఁడు చెప్పి నానాసహస్రసేనాసమేతుఁ
డై ఘోరరణకుతూహలమున వెడలె నుద్ధతలీల జగములు తల్లడిల్ల
నమ్మోహరము గాంచి యంబిక మెయిపెంచి నిజశింజినీధ్వని నింగి నించె
తే. సింగ మత్యుగ్రనాదంబు సేసె దేవి, గంటమ్రోతయారవముల రెంటి మ్రింగెఁ
గాళియును వివృతాననోద్గతకరాళ, రావమున దిక్తటంబుల వ్రచ్చెఁ గెరలి. 167

క. భీకర మగుతన్నాదం, బాకర్ణించి నలుదెసల నడరి కుపితు లై
యాకౌశికిసింహంబును, నాకాళిం దెరలఁ జేసి రమ్ములవెల్లిన్. 168

సప్తమాతృక లావిర్భవించుట.

క. ఆసమయంబున దేవి మహాసురులం జంప సురల ననుపమవిజయో
ద్భాసితులఁ జేయ శివపద్మాసనగుహచక్రివాసవాదులశక్తుల్. 169

క. వారలతనువుల వెలువడి, వారలచిహ్నములు దాల్చి వారలబలతే
జోరూపంబులతో నా, భైరవికడ నిలిచె దనుజభంజనరీతిన్. 170

సీ. అంబోతు నెక్కి శూలాయుధశశిఫణిభూష మహేశ్వరి పొలుపు మిగిలె
హంసవిమానస్థ యై యక్షసూత్రకమండలుపాణి బ్రహ్మాణి మెఱసెఁ
గేల శక్తి ధరించి లీల మయూరసమారూఢ కౌమారి యతిశయిల్లె
నైరావణంబుపై నైంద్రి చేఁ గులిశంబు దనర వేగన్నులు దాల్చి యొప్పె
తే. గరుడిమీఁద వైష్ణవి గదాఖడ్గశంఖ,చక్రములు కరంబుల నుండ జాల నమరె
నఖసటాస్ఫూర్తిఁ జెలువొందె నారసింహి, రౌద్రదంష్ట్రాస్యరుచులవారాహి వెలిఁగె

క. హరుఁ డయ్యేద్భూరచేతం, బరివృతుఁ డై యప్పు డసురబలముల నెల్లం
బోరిఁ గొను మని చండికకుం, గర మనురాగమునఁ జెప్పెఁ గ్రక్కున నంతన్. 172

చండికాదేవి సమరసన్నద్ధయై రాక్షససైన్యమును జెండాడుట.

సీ. నిష్ఠురబహుశివానినదంబు చెలఁగంగ నాచండితనువునం దధికభీష
ణాకార యొకశక్తి యావిర్భవించి యాశంభుతో శుంభనిశుంభఘోర
దైతేయులొద్దకు దూతవై చని యిట్టు లనుము నీ వసురలు వినుచునుండ
భువనత్రయంబును బురుహూతునకు నిచ్చి యమరులహవ్యభాగములు విడిచి
ఆ. బ్రతుకవలతు రేని పాతాళమునకుఁ బోం, డొల్ల కని యొనర్పనుక్కు గలిగె
నేని యఱిమి నడుపుఁ డిపుడు మీమాంసము, ల్దిని మదీయశివలు తృప్తిఁ బొందు.

ప. అని పంచిన శివుండు దూతయై చనియె నది నిమిత్తంబుగా నద్దేవి శివదూతి యను నామంబునం బ్రఖ్యాతి యయ్యె నయ్యసురేశ్వరుం డప్పరమేశ్వరుండు చెప్పిన వచనంబులు విని సరకుగొనక కోపాటోపంబున నురవణించి యాకాత్యాయని మీఁద నిశితశరశక్తివృష్టి గురిసిన నద్దేవి కోపించి గొనయంబు సారించి ప్రచండ కోదండప్రవిముక్తకాండంబుల నవ్వర్షం బవలీల నడంగించె నప్పు డద్దేవిముందట నిలిచి కాళికాదేవి త్రిశూలదళనంబులను ఖట్వాంగప్రహారంబులను బ్రతిబలంబులు బడలుపడం బఱపె బ్రహ్మాణి కమండలుజలక్షేపణంబున నసురుల నిహత తేజోవీర్యులం గావించె మాహేశ్వరి త్రిశూలంబును వైష్ణవి చక్రంబును గౌమారిశక్తియు నైంద్రివజ్రంబునునడరించి యవక్రవిక్రమక్రియాపాటవంబులు చూపిన నమ్మహాసురులు కీలాలవర్షధార లెసంగ మహీతలంబున శతసహస్ర సంఖ్యలు గూలిరి మఱియును. 174

క. దారుణశితదంష్ట్రాంకుర,దారణముల ఘోరచక్రదళనమ్ముల వి
స్ఫారశితతుండనిహతుల, వారాహి సురారివీరవర్గముఁ దునిమెన్. 175

క. ఘోరనినదంబు దశది,క్పూరిత మై చెలఁగ సమరభూమి నసురలం
గ్రూరనఖంబుల బలువిడిఁ, జీరుచు నమలుచును నారసింహి చరించెన్. 176

ఉ. చండతరాట్టహాసము దిశాతటము ల్వగులింప నార్చి యు
ద్దండరయంబున న్గవిసి దానవుల న్శివదూతి గూల్చుచు
న్గండలు మ్రింగుచు న్నెరలి కయ్యము సేయఁ దొడంగె నిట్టు లొం
డొండ చెలంగి మాతృగణ ముగ్రత దైత్యులఁ బిల్కుమార్పఁగన్. 177

ఉ. మాతృగణంబుకోత్తలకు మార్కొన నోడి సురారిసైనిక
వ్రాతము పాఱిన న్గని పరాక్రమదుర్దముఁ డుగ్రవీర్యవి
ఖ్యాతుఁడు రక్తబీజుఁడు సగర్వముగా గద చేనమర్చి రౌ
ద్రాతిశయం బెలర్ప వెస నైంద్రిఁ గడు న్వడిఁ దాఁకెఁ దాఁకినన్. 178

సీ. జృంభించి మాహేంద్రి దంభోళి నాదైత్య వీరునిఁ గడు బెటు వ్రేయుటయును
క్షతమునఁ దొరఁగినవితతశోణితబిందుతతు లెన్ని యన్నింటఁ దత్క్షణంబ

యాకారభూరిశౌర్యంబుల రక్తబీజునియట్టిదనుజులు ఘనులు పుట్టి
మాతృగణంబుతో మహితహేతివ్రాత సంపాతభీషణసమరకేలి
తే. సేయ మఱియును దనుజునిశిరము వజ్రఘాతమునఁగా నైంద్రి యేయుడు నగ్గలముగ
నెత్తు రొలికిన రక్కసిమొత్తములు సహస్రసంఖ్యము లం దుదయంబు లయ్యె.

వ. అయినం గని కోపించి యొక్కట నురవడించి. 180

సీ. ఆరక్తబీజుఁ జక్రాహతి నొంచె వైష్ణవి యవు డైంద్రి వజ్రమున నేసె
బ్రహ్మాణి నొప్పించె బ్రహ్మదండమ్మున నలిగాఁగ గద మోఁదె నారసింహి
మనశక్తి భిన్నాంగుఁ గావించెఁ గౌమారి లీల మాహేశ్వరి శూలదళిత
వక్షుని గాఁ జేసె వారాహి ఖడ్గతాడితుఁ గా నొనర్చె నద్దితిజుఁ డించు
తే. కయుఁ జలింపక పటుగదాఘాతమున రయమున నొప్పించి యందఱ నార్చి పేర్చె
మాతృగణము సక్రోధమై మఱియు వానిపైఁ ద్రిశూలశక్త్యాదులు పఱపుటయును

ఉ. రక్కసుభూరిదేహమున రక్తకణౌఘము గ్రమ్మి చూడఁగా
నక్కజమై ధరం దొరఁగె నందు జనించి యనేకదైత్యు లే
దిక్కునఁ దార యై జగము దీటుకొనం గడు నిండఁ బర్విన
న్వెక్కస మంది యెంతయును విహ్వలు లైరి నిలింపు లందఱున్. 182

వ. అట్లు విషణ్ణు లగునమరుల నాలోకించి యాచండిక మహాకాళితో దేవీ! నీవు
వదనంబు విస్తీర్ణంబు గావించి మదీయశస్త్రపాతసంభూతం బగు రక్తబీజదైతేయ
వ్రాతంబునల్ల రయంబున భక్షింపు మీరాక్షసుం డంతం బరిక్షీణశోణితుం డై
సంక్షయంబునొందు నని చెప్పి యప్పరమేశ్వరి త్రిశూలంబున నయ్యాభీలదానవుం
బొడిచినం దదంగంబునం గీలాలపూరంబు దొరంగినం గోపించి వాఁడునుం గదా
దండంబునం గదిసి వ్రేసినఁ జండికకు వేదనఁ జేయం జాల దయ్యె నప్పుడు. 183

లయగ్రాహి.—

స్థూలతను కాళిమ విశాలలయకాలఘన
నీలరుచిజాలముల నాలిగొన నేత్ర
జ్వాలలను శూలకరవాలఘృణిమాలికలు
నోలిఁ దనమ్రోల శిఖిపోలిక వెలుంగన్
దూలి పదతాలహతిఁ జాల దివి గూలఁ గడు
వాలి మదలీల నవలీల విగళత్కీ
లాల మొగిఁ గ్రోలుచుఁ గరాలగతిఁ గ్రాలుచును
గాళి దనుజాళి వెసనాలమునఁ ద్రిం గెన్. 184

ఉ. కాళి కరాళ మైనముఖగహ్వరము న్గడు విచ్చి యిట్టు లా
భీలత రక్తబీజుమెయిఁ బెల్లుగఁ గ్రమ్మినరక్త మంతయు

న్గోలఁగ దేవి వెండియును గ్రూరతరాయుధరాజిఁ గ్రమ్మిన
స్గూలె సర క్తదేహుఁ డయి కుంభిని నద్దనుజుండు భూవరా! 185

ఆ. రక్తబీజుఁ డిట్లు రణమునఁ గూలిన, నతులహర్షభరితు లైరి సురలు
నర్తనంబుఁ జేసె నలి మాతృగణ మసృక్పానజనితమదవికారలీల. 186

వ. అని చెప్పిన విని సురథుండు మునీశ్వరున కిట్లనియె. 187

శాంభవి నిశుంభుని వధించుట.

తే. నీవు చెప్పినయమ్మహాదేవిచరిత,మును మహత్త్వము విస్మయ మొనరఁ జేసె
నట్లు రక్తబీజుఁడు హతుఁడైన శుంభుఁడును నిశుంభుఁడు నెట్లైరి మునివరేణ్య.

చ. అనిన మునీంద్రుఁ డిట్టు లను నట్లు రణావని రక్తబీజుఁడు
ఘనచతురంగసైన్యమును గ్రాఁగిన శుంభనిశుంభు లుగ్రకో
పను లయి రా నిశుంభుఁ డతిభైరవసైన్యసమేతుఁడై రయం
బునఁ గవిసె న్పరాక్రమము పొందిరి వోవఁగ దేవిపై వడిన్. 189

తే. అతనిముందటఁ బార్శ్వంబునందుఁ బిఱుఁద
నొక్కయుమ్మడిఁ బెక్కండ్రు దుక్కు మిగిలి
యురుపడించిరి దేవిపై నుగ్రదనుజు
లోదవు పేరల్కఁ బెదవు లొండొండ యదర. 190

వ. అప్పుడు. 191

మహాస్రగ్ధర. పొలియింతు న్దేవి నంచు న్భుజబలపటువిస్ఫూర్తిమై డాఁకె శుంభుం
డలుకం దన్మాతృవర్గం బడరఁ గవిసె నిట్లన్న యు న్దమ్ముఁడు న్ని
శ్చలమేఘుద్వంద్వలీల స్శరసముదయవర్షంబున న్గప్పిన న్దే
వి లసత్కోదండముక్తావిరతశరము లావృష్టి మ్రింగంగఁ జేసెన్. 192

ఉ. చేసి నిశాతబాణములఁ జెచ్చెర వారల నొవ్వఁ జేసిన
న్గాసిలి యానిశుంభుఁ డతిగర్వమున న్గరవాలచర్మరు
గ్భాసితపాణి యై కదిసి భైరవసింహముమస్తకంబు దా
వ్రేసిన దేవియుం దునియ వేసె నని న్వెస ఖడ్గచర్మముల్. 193

క. వాలుం బలుకయుఁ దుమురై, కూలినఁ బలుశక్తి వైచె రాక్షసవరుఁ డా
భీలముగ దానిఁ బటుదో, ర్లీలం జక్రమున దేవి రెండుగ నఱికెన్. 194

ఉ. శూలముఁ ద్రిప్పి యార్చుచు నిశుంభుఁడు వైచిన దానిఁ జూర్ణమై
తూలఁగఁ జేసె దేవి నిజదోర్గళముష్టిహతి న్నిశాటుఁ డా
భీలము గాఁ జెలంగి గద బెట్టడరించినఁ జండికాభుజా
శూలముచేత నగ్గదయు సొంపఱి నీ ఱయి పోయె భూవరా! 195

మాలిని. అలుకఁ బరశుహస్తుం డై కడు న్వీఁక ధాత్రీ
తల మదురఁగ నుద్యద్రౌద్రత న్వచ్చుదైత్యు

స్ఫులునడిఁ బడ నేసె స్వైరవాటోపలీల
న్జెలఁగి నిశితబాణశ్రేణి నద్దేవి యంతన్. 196

సీ. దర్పదుర్దముఁ డైనతమ్ముఁ డిమ్మెయి రణస్థలమున సోలినఁ దద్ద యలిగి
శుంభుండు చండికసాం పడఁగింపఁగఁ జూచి రథం బెక్కి సునిశితోజ్జ్వ
లాయుధస్ఫురితబాహాష్టకం బాకాశ మంతయుఁ గప్పి భయంకరముగఁ
జనుదేరఁ గని దేవి సకలారిసైన్యతేజగిప్రాణములు మ్రింగఁ జాలునట్టి
తే శంఖరవమున శింజినీస్వనమునను బ్ర,చండఘంటాస్వనంబున సకలదిశలు
చెవుడు పడఁ జేసె వాహనసింహ మడరి, చెలఁగె గజములు మదమఱి చేష్ట లుడుగ.

వ. అప్పుడు. 198

క. కాళి దొగసి యిరుగేలను, నేలయు నింగియును వ్రేయ నిష్ఠురరవ మా
భీలముగఁ జెలఁగె ముందరి, కోలాహలరవము లెల్లఁ గుంఠితములుగన్. 199

తే. చేసె శివదూతి తీవ్రాట్టహాస మప్పు, డారవంబును విని శుంభుఁ డధికరోష
దీప్తుఁ డగుటయు నంబికాదేవి వాని, నట దురాత్మక నిలు నిలు మని యదల్చె.

వ అప్పు డంబరంబుననుండి యమరు లద్దేవిం గెలు గెలు మని దీవించి రాన క్తంచర
వరుం డనలజ్వాలాకరాళ యగుశక్తి నిగిడించిన నంబిక మహోల్కాభాతిం బొడి
సేసిన సంరంభజృంభితుం డై శుంభుండు త్రిభువనకుహరంబు నిండి నిజసింహ
నాదంబున ఘూర్ణిల్ల విలయసమయనిర్ఘాతఘోరంబుగా నార్చె నంత. 201

తే. శతసహస్రసంఖ్య లమితశరము లుగ్ర,లీలఁ దుసుమాడుచును రణకేళి సలిపి
రసురనాథుఁడు దేవియు నంత దేవి,శుంభునుర ముచ్చిపో వైచె శూలమెత్తి. 202

తే. వైచుటయు రక్కసుఁడు నేలవ్రాలిపోగనె
మున్ను దివ్యాస్త్రహతిమూర్ఛమునిఁగినట్టి
యానిశుంభుఁడు దెప్పిఱి యంత నొంచె
సింహమును దేవిఁ గాళిని శితశరముల. 203

శా. శుంభుం డంతట మూర్ఛదేఱి బదివే ల్భుంభద్భుజంబు ల్రణా
రంభస్ఫూర్తి యెలర్పఁ దాల్చి బహుచక్రశ్రేణి నద్దేవి సం
రంభం బెదఁగఁ గప్పినం బటుశరవ్రాతంబునం జక్రము
ల్సంభిన్నంబులు చేసి తద్విశిఖము ల్ఖండించెఁ గాండంబులన్. 204

ఉ. అంత నిశుంభుఁ డెంతయు రయంబునఁ జండికఁ జంపుకోప మ
త్యంతము గాఁగ వ్రేసె గద నాగద దేవి కృపాణిఁ ద్రుంచె వాఁ
డంతటఁ బోక చే నతిభయంకరశూలము దాల్చివచ్చు దు
ర్దాంతతఁ జూచి శూలమున వ్రచ్చె సురేశ్వరి వానివక్షమున్. 205

వ. అట్లు భిన్నవక్షుం డై పడిన నిశుంభునిహృదయంబుననుండి మహాబలపరాక్రమ
ధురంధరుం డొక్కపురుషుండు నిలు నిలు మని యదల్చుచు వెలువడినం

జూచి యొత్తిలి నవ్వుచు నంబిక వానిశిరంబు గరవాలంబున నఱికిన నతండు పుడమిం బడియె నప్పుడుసింహాఖరనఖరదంష్ట్రాంకురవిదారణవిహారణంబులను గాళికకరాళకరవాలవిదళనఖేలనంబులనుశివదూతినిశాతహేతి పాతవినోదంబులను గౌమారిశితభయంకరశక్తిప్రహారవిహారంబులను మాహేశ్వరిమహితత్రిశూలాభీలహననలీలలను వారాహీప్రచండతుండఖండనహేళనంబులను వైష్ణవినిర్వక్రచక్రవిక్రమక్రీడలను మాహేంద్రిమహనీయకులిశధారానికర్తనమర్దనంబులను బ్రహ్మాణిమంత్రపూతకమండలుజలక్షేపణాటోపంబులను సంగరాంగణంబునం గపాలంబులు పగిలియు ఫాలంబులు నొగిలియుఁ గరంబులు త్రెస్సియు నురంబులు వ్రస్సియు మెడలు దునిసియుఁ దొడలు మురిసియుఁగండలు రాలియు గుండెలు గూలియు రూపు లడంగియు నేపులు మడంగియు నేకక్షణంబున నాక్షణదాచరప్రకరంబు సంక్షయంబు నొందె నట్టియెడ శుంభుండు ప్రాణసదృశుండగుతమ్ముండు నిశుంభుండును సకలసైన్యంబులు సమసినం జూచి కోపించి యంబికను నిట్లనియె. 206

క. ఒరులభుజబలముప్రాపున, దుర మొనరించెదవు గాక దోర్బలలీలా
స్ఫురణము నీ కెక్కడిది దు,ర్ధుర మగుగర్వంబు విడువు తోయజవదనా! 207

శాంభవి శుంభుం జంపుట.

తే. అనిన దేవి జగత్త్రితయంబునందు, నే నొకర్తన కాని నా కితర మైన [జొచ్చె.
మూర్తియెందు నెప్పుడు లేదు మూర్ఖ! చూడు, మద్విభూతులునాయందుమగుడఁ

వ. అనిపలికినఁ బ్రహ్మాణీప్రముఖదేవీసముదయం బంబికదేహంబునందు లయంబు నొందినం జండిక యొక్కఁతియె నిలిచి యే మదీయవిభూతిం జేసి పెక్కురూపంబులు ధరియించితి నిప్పు డన్నియు నుపసంహరించి నేనొకర్తనై యున్నదాన దానవాధమా! నీవింక నెందుఁ బోయెదు సుస్థిరుండ వగు మనియె నంత నయ్యిరువురకును దేవదానవులు చూచుచుండం ద్రిభువనదారుణం బైనరణం బయ్యె నవ్విధం బాకర్ణింపుము. 209

సీ. అంబిక వెస నేయునమితదివ్యాస్త్రంబు లణఁచె శుంభుండు ప్రత్యస్త్ర నిహతి
నతఁ డడరించునానాస్త్రశస్త్రములు హుంకారరవంబునఁ గ్రాఁచె దేవి
కెరలి యద్దనుజుండు శరశతోత్కరముల నప్పరమేశ్వరిఁ గప్పెఁ గదిసి
కోపించి చండిక ఘోరంబు లైనబాణంబుల వానివి ల్లఱికి వైచె

తే. ధనువుఁ దునిమిన నసుర యుదగ్రశక్తి
పుచ్చుకొనుటయుఁ బటుచక్రమున రయమున
దానిఁ దునుమాడె భైరవి దానవుండు
గనలి యనిమిషేశ్వరిఁ బొరిగొనఁ గడంగి. 210

మ. శతచంద్రోజ్జ్వలఖడ్గపాణి యయి రక్షస్సేనతోఁ జుట్టిన
న్దితిజుం గన్గొని యల్గి యంబిక వెస న్దీవ్రాశుగశ్రేణి నం
చితఖడ్గంబును జర్మముం దునిమి వాజివ్రాతముం గూల్చి యు
ద్ధతి సూతుం బెగటార్చి తేరు తుము రై ధాత్రిం బడ న్జేసినన్. 211

ఉ. దారుణముద్గరంబు గొని దైత్యుఁడు డాసిన దాని దేవి వి
స్ఫారశరంబుల న్నఱికె బల్విడి శుంభుఁడు దీవ్రముష్టి నా
భైరవివక్షముం బొడువ బాహుతలంబున వ్రేసె వానివి
స్తారభుజాంతరంబు వడిఁ జండిక వేటున వాఁ డచేష్టుఁ డై. 212

మ. పడి యాలోనన లేచి శుంభుఁడు బృహద్బాహాబలం బేర్పడం
గడు వేగంబున దేవిఁ బట్టుకొనువీక న్మీఁదికి న్దాఁటిన
న్వడి దోశ్శక్తు లెలర్పఁ బోరి రసమానస్ఫూర్తు లంతంత నే
పడర న్జండికయు న్సురాహితుఁడు లోకాశ్చర్యసంపాదు లై. 213

ఆ. దనుజరాజుతోడఁ దడవుగా నభమున, లీల మల్లయుద్ధకేలి సలిపి
దేవి వానిఁ జుట్టి త్రిప్పి రయంబున, నెత్తి వైచె వీఁక నిల చలింప. 214

క. క్షిప్తుం డయ్యును దనుజుఁడు, లుప్తభుజాబల మెలర్ప లోన స్ముష్టి
ప్రాప్తిం జండికఁ బోరిగొన, సప్తార్చిఃప్రతిమకోపసంరంభుండై. 215

వ. సింహనాదంబు సేయుచుం గవిసిన నమ్మహాభైరవి రూక్షేక్షణంబుల వాని
నిరీక్షించి. 216

క. శూలమున నురము వ్రచ్చినఁ, గూలె గతాసుఁ డయి దైత్యకుంజరుఁ డంత
న్శైలారణ్యాబ్ధిద్వీపాలంకృత యైన నేల యల్లల్లాడెన్. 217

వ. ఇవ్విధంబున ద్రిభువనకంటకుం డగుశుంభుండు చండికచేత నిహతుం డైన సకల
జగంబులు స్వస్థత్వంబు నొందె నదులు మార్గవాహిత్వంబు భజించె నంబరం బమల
త్వంబు నంగీకరించె వాయువులు సుగంధబంధురంబు లై సుడిసె దేవతలుమును
లునుం బరమానందంబునం దేలిరి దివ్యదుందుభులు మొరసె గంధర్వగీతంబులు
నప్సరోంగనానర్తనంబులు వర్తిల్లెం బ్రభాకరుండు ప్రచురప్రభం బ్రజ్వరిల్లె
వహ్నులు శాంతత్వంబున వెలింగె దిగ్గజంబులు మనోహరస్వరంబులు నిగిడించె
నంత. 218

దేవతలు నారాయణిని స్తుతించుట.

క. పరమేశ్వరి శుంభుని నిటు, పొరిగొనిన వికాసివక్త్రపులకితతను సుం
దరు లగుచు నింద్రశిఖిముఖ, సుర లందఱు దేవిఁ బొగడఁజొచ్చిరి భక్తిన్. 219

క. శరణార్థులహృదయార్తులు, హరింతు జగములకుఁ దల్లివై యుండుదు నీ
వరయఁ జరాచరముల కీశ్వరి వఖిలము గావుమీ ప్రసన్నదయ శివా! 220

క. ధరణీరూపంబున నీ, వరయంగ నాధారభూత వై త్రిజగముల
స్థిరిగియుంతువు జలాకారత, స్థిరముగ నింతయును దనుపు చేయుదు తల్లీ! 221

తే. దేవి! వైష్ణవశక్తివి నీ వనంత, వీర్యమహనీయమూర్తి వీవిశ్వమునకు
బీజ మైనమహామాయ వీజగములు, మోహజలధి నీమహిమను మునుఁగుచుండు

వ. దేవీ! సమస్తవిద్యలును సకలవనితలును నిఖిలజగంబులును నీభేదంబులు నీచేతన చేసి సర్వంబును సంవ్యాప్తంబై యున్నయది నీవు సర్వభూతాత్మికవు సర్వజనహృదయంబులందును బుద్ధిరూపంబున నున్నదానవు భుక్తిముక్తిప్రదాయినివి నిన్ను సంస్తుతింపం దగుపరమోక్తు లెక్కడివి? నీమహిమ యెవ్వ రెఱుంగుదు? రని మఱియును. 223

దండకము. శ్రీవిష్ణుశక్తీ! జగన్మూలశక్తీ! త్రిశక్తీ! మహాశక్తి! నారాయణీ! దేవి! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము కాష్ఠాదికాలస్వరూపంబులం జేసి పాకంబు గావించి లోకంబుల న్మ్రింగునారాయణీ! దేవి! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము సర్గస్థితిధ్వంసనంబు ల్పొనర్పన్నిమిత్తంబ త్రైగుణ్యమూర్తీ! జగద్గీతసత్కీర్తి! నారాయణీ! దేవి! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము రమ్యాక్షసూత్రాదిచిహ్నావలిం దాల్చి హంసంబుపై నీవు బ్రహ్మాణివై యొప్పు నారాయణీ! దేవి! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము వాలుం ద్రిశూలంబుఁ గేల న్వెలుంగంగ బాలేందురోచుల్జటాలంకృతిం జేయ మాహేశ్వరీమూర్తిఁ బెంపారి యాబోతుమీఁద న్వెలుంగొందునారాయణీ! దేవి! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము హస్తమ్ముల న్జక్రశంఖాదిలోకప్రశస్తాయుధమ్ము ల్మెఱుంగారఁగా వైష్ణవీరూపలీల న్విహారంబు గైకొన్న నారాయణీ! దేవి! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము రాజన్మయూరంబుఁ దేజంబుతో నెక్కి చేశక్తిశోభిల్లఁ గౌమారివై పొల్చునారాయణీ! దేవి! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము వారాహివై యేకదంష్ట్రంబున న్నీవు ధాత్రీతలం బెత్తి శ్రీనారసింహాకృతిన్ దైత్యులం ద్రుంచి లోకైకరక్షావిధి న్ధన్య వైనట్టినారాయణీ! దేవీ! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము చూడాకిరీటంబు దోర్వజ్రము న్బ్రజ్వరిల్లంగ వేగన్నులుం గ్రాల వృత్రాదివీరారులం ద్రుంచి మాహేంద్రివై యున్ననారాయణీ! దేవి! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము శ్రీకంఠదూతీ! శివా,! ఘోరనాదంబు మ్రోయంగ దైతేయులం జంపి యుగ్రాజిఁ జెల్వారునారాయణీ! దేవి, మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము దంష్ట్రాకరాళాననంబు న్శిరోమాలికాదీప్తిజాలంబును న్దేజరిల్లంగ సంగ్రామరంగంబునం జండముండాదులం గిట్టి చెండాడి చాముండవై మేదిని న్బెంపున న్మీఱునారాయణీ! దేవి! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము లక్ష్మీస్వధాపుష్టిలజ్జా మహారాత్రివిద్యాదిరూపంబుల న్బూజ్యవై యుండుమేధావిభూతీ! శివా! వాణి! శర్వాణి! నారాయణీ! దేవి! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము సర్వంబునం బాణిపాదాస్యము ల్గల్గి సర్వంబున న్శీర్షనేత్రాంగము ల్గల్గి సర్వంబున న్నాసికాకర్ణము ల్గల్గి సర్వంబు నీవైనసర్వేశ్వరీ!

సర్వశక్త్యాత్మికా! సర్వరూపా! మహాదుర్గ! మా మ్రొక్కు గైకొమ్ము మమ్మర్థి రక్షింపు ముక్కన్నులం జాలఁ జెన్నొందు నీమోము కాత్యాయనీ! మమ్ము నేభీతియుం బొందకుండంగ రక్షించు రక్షోగణాభీల మై నీదుశూలంబు శ్రీభద్రకాళీ! మముం దాన రక్షించు నాదంబున న్దిక్కు లల్లాడ్చు నీఘంట దోషంబులం దోలి మ మ్మెప్డు రక్షించు నక్తంచరశ్రేణిరక్తంబునం దోఁగి కెంజాయ రంజిల్లునీవాలు మ మ్మేలుచు న్మేలు గావించు రోగంబులం బాచి రాగంబుతో నీవు మాకుం బ్రసాదింపు సంతుష్టవై యిష్టకామంబు లేప్రొద్దు దేవీ! నిను న్భక్తి సేవించుసద్భక్తసంఘంబు లెన్నండు నేదుఃఖము ల్పొంద కేబాధలం జెంద కానందలీల న్సుఖంబుండఁ గాంచు న్నమస్తైకభద్రా! నమస్తైకపుణ్యా! నమస్తే నమస్తే నమః. 224

ఉ. ధర్మవిరోధులైనబహుదైత్యులఁ జంప ననేకరూపము
ల్పేర్మి మెయి న్ధరించి యిటు భీమరణం బొనరించి గెల్చి తీ
నిర్మలభూతిమై నెగడ నేర్పరి యెవ్వతె నీవుదక్క దుః
ఖోర్మికరాళసంసృతిపయోనిధిబాడబమూర్తి! యంబికా! 225

సీ. సకలవిద్యాశాస్త్రసరసకావ్యంబుల యం దెల్లనీవు చెల్వొందియుండు
దమితమమత్వగర్తమహాతమంబునఁ ద్రిప్పుదీవిశ్వంబు దేవి! నీవ
యెచట రాక్షసగణం బెచట సర్పోత్కరం బెచట శాత్రవ చయం బెచట నబ్ధి
యెచట దావానలం బెచటఁ దస్కరకోటి యతిభీతిఁ బుట్టించు నచట నుండి
తే. విశ్వమును నీవ రక్షింతు విశ్వమునకు, నీశ్వరివి నీవ విశ్వంబు నీవ తాల్తు
నీవు విశ్వేశవంద్యవు నీకు భక్తిఁ, బ్రణతు లగువారు విశ్వేశపదవి గంద్రు. 226

ఉ. భీతుల మైనమమ్ముఁ గృపపెంపున నిప్పుడు గాచినట్లు సం
ప్రీతిఁ బ్రసన్నవై యసురబృందముఁ గ్రాచుచుఁ గావు మమ్ము నీ
భూతి వెలుంగ నెప్పుడును బూని జగంబులఁ గల్గు మేఘజో
త్పాతమహోపసర్గదురితంబు లడంపుము తల్లి! శాంభవీ! 227

తే విశ్వవిశ్వార్తిహారిణి! విశ్వవంద్య! సుప్రసన్నవై యనుకంప సొంపు మీఱ
నెప్పుడును భక్తసంస్తుత్య వీత్రిలోక,వాసు లగువారి కెల్లను వరద వగుము.228

చ. అనవుఁడు దేవి! నేవరద నైతి నభీష్టవరంబు లిచ్చెద
న్గొనుఁడు నిలింపులార! మదిఁ గోరుఁడు నావుడు వారు సర్వలో
కనిఖిలకాలబాధ లొగిఁ గ్రాఁచుట యస్మదరాతివర్గనా
శన మనిశంబుఁ జేయుటయు శాంభవి! మా కవి చాలు నిష్టముల్. 229

దేవతలకు దేవి తనభవిష్య దవతారములఁ జెప్పుట.

వ. అని దేవతలు వేఁడిన నమ్మహాదేవి యిట్లనియె నీవైవస్వతమన్వంతరంబునం దిరువది యెనిమిదియవమహాయుగంబున శుంభనిశుంభులు ప్రమ్మఱ నుద్భవింతురు నేనును

నందగోపకులంబున యశోదాగర్భంబున నావిర్భవించి యారాక్షసులను సమయించి వింధ్యాచలంబున వసియింతు నది నిమిత్తంబుగా వింధ్యవాసిని యనం బరఁగుదు మఱియు రౌద్రం బగురూపంబున నవనీతలంబున నవతరించి వైప్రచిత్తాదిదైత్యులం బెక్కండ్ర భక్షింతు నప్పుడు మదీయదంతంబులు దాడిమీకుసుమంబులుంబోలె రక్తంబులగు నది నిమిత్తంబుగా మర్త్యామర్త్యలోకవాసులు నన్ను రక్తదంతియని కీర్తింపుదురు శతవర్షావగ్రహంబునం జేసి జగంబులు నిర్జలంబులై యున్న మహామునులు భయంబంది నన్నభినందించిన నయోనిజనై భూమియందుం బ్రభవించి శతనేత్రంబుల నమ్మునుల నాలోకించి వారిచే శతాక్షీనామప్రశంసావిశేషంబు నొంది యశేషలోకంబు నస్మచ్ఛరీరసంభూతశాకాహారంబుల భరియించి శాకంభరి యనుపేరం బరఁగుదు దుర్గముం డనుదుష్టాసురుం జంపి దుర్గాభిధానంబు గైకొందు భీమవేషంబున హిమవంతంబున నెలకొని సంయమిత్రాణార్థంబు పూర్వగీర్వాణవ్రాతంబు నడంచి భీమాహ్వయంబు నంగీకరింతు సకలలోకాపకారి యగు వరుణుం డనువాని భ్రమర్యాకారంబునం బరిమార్చి భ్రామరీసమాఖ్యం బ్రఖ్యాతి వహింతు నివ్విధంబున నేను మఱియును దనుజబాధ లెప్పుడు వర్తిల్లు నప్పుడెల్లను జన్మించి యద్దనుజుల భక్షించి భువనంబులు రక్షింపఁ గలదాన నని చెప్పి యప్పరమేశ్వరి సురేశ్వరులం గరుణావలోకనంబుల నాలోకించి. 230

క. నను నీ స్తవమున నెవ్వం, డనుదినమును భక్తితో సమాహితమతియై వినుతించు నతనియాపద, లనయంబును నే నసంశయంబుగఁ ద్రాతున్. 231

సప్తశతీపఠనఫలశ్రుతి.

సీ. మధుకైటభాసురమథనప్రకారంబు మహిషభంజనకథావిహరణంబు
శుంభనిశుంభవిశుంభనక్రీడయు నాదుమాహాత్మ్యంబు నాదరంబు
తో నెవ్వ రొగి నష్టమీనవమీచతుర్దశులఁ గీర్తింతురు దవిలి భక్తి
వారి నఘంబులు చేర వాపదలు పొందవు దరిద్రత్వంబు దనుక దరిభ
తే. యమును దస్కరభయమును నగ్నిభయము
శస్త్రభయరాజభయములు జలభయంబు
భూతభయమును బాయు నెప్పుడు ననేక
భూరిసంపద లుడుగక పొందుచుండు. 232

క. విన వలయుఁ జదువవలయు, న్ఘనియాడఁ గవలయు భక్తి కొనలు నిగుడఁ గా ననిశము మన్మాహాత్మ్యం, బనుపమశుభలాభములకు నది తెరు వగుటన్. 233

క. వినుము మహామారీసం,జనితం బగుదారుణోపసర్గవికారం బును ద్రివిధోత్పాతభయం,బును మన్మాహాత్మ్యపఠనమున శమియించున్. 234

సీ. ఎచట నామాహాత్మ్య మెప్పుడు పఠియింతు రచటు నానిలయ మే నచటు విడువ
నగ్నికార్యమహోత్సవారంభబలిదాన సమయంబులందు మచ్చరిత మర్థి

జదువుట వినుట ప్రశస్త మెఱిఁగి యైన నెఱుఁగక యైనను నెవ్వ రేని
బలిపూజనాహోమములు మదర్థములు గాఁజేయ రే యని ప్రతీక్షింతుఁ బ్రీతి

తే. నట్లు గానఁ బ్రావృట్ఛరదాగమముల,నధికభక్తి మహాపూజ యాచరించి [బోవు.
నన్ను సేవించుమనుజుండు నా ప్రసాద,మున ధనము ధాన్యమును గల్గి మారిఁ

శా. నామాహాత్మ్యము విన్నమానవులకు న్సమ్యక్శుభోత్పత్తి సం
గ్రామాజేయపరాక్రమంబు ప్రతిపక్షవ్రాతనాశంబు సు
శ్రీమాంగళ్యము గల్గు వంశములు సచ్ఛీలమ్ములన్ సమ్మద
శ్రీ మించ న్విలసిల్లుఁ బుత్త్రుఁడు గుణశ్రేష్ఠుండు పుట్టు న్గడున్. 236

తే. శాంతికర్మంబులందు దుస్స్వప్న దర్శ,నంబులందును గ్రహపీడనంబులందు [లును.
వేడ్క నాదుమాహాత్మ్యంబు వినఁగవలయు,సంక్షయము నొందు సర్వోపసర్గము

క. బాలగ్రహములు సోఁకిన, బాలురకును శాంతి యొనరు బహుజనములకు
న్జాల న్భేదమున న్మై,త్రీలక్ష్మి ఘటించు మచ్చరిత్రము విన్నన్. 238

ఆ దుశ్చరిత్రు లెల్ల దుర్బలు లగుదురు, భూతములు పిశాచములును రాక్ష
సావలియును నాశమందు మన్మాహాత్మ్య,పఠనగౌరవమున భవ్యులార! 239

వ ఉత్తమంబు లగుగంధపశుపుష్పార్ఘ్యధూపదీపంబులనువిప్రభోజనంబులనుహోమం బులను భ్రేక్షణీయంబులను మఱియు వివిధోపభోగంబులం జేసి యేఁడుగాలంబు నాకుం బ్రీతి యొనర్చు మదీయజన్మకీర్తనసమరప్రవర్తనాత్మిక మైనచరితంబు నిత్యం బును సకృదుచ్చరితము శ్రుతమును గావించిన నది దురితంబు లపహరించు నారో గ్యంబు నావహించు భూతభయంబువలన రక్షించు వైరిపీడ యడంచు మీరును మహామునులును బ్రహ్మయుం జేసినస్తోత్రంబులును సమస్తశుభంబుల నిచ్చు నని వెండియును. 240

సీ. కార్చిచ్చు వొదివినఁ గరిసింహశార్దూల తస్కరశాత్త్రవు ల్దగిలి పట్టు
కొన్నను రాజులు కోపించి చంపఁ బుచ్చినఁ జెఱఁ బెట్టిన వనధినడుమఁ
గలమెక్కి చనఁ జెడుగాలి బెట్టడిచిన బవరంబులోనఁ గైదువులు మీఁదఁ
దఱచుగాఁ బడినను దలముక్క లగుపగ లొదవిన నేకీడు నొంద కన్ని

ఆ. సంకటములవలనఁ జయ్యన నటు వాసి, బ్రదుకుదురు ముదమునఁ ద్రిదశులార
నన్ను నాత్మ నిలిపి నాదుమాహాత్మ్యంబు, నర్థిఁ జపముఁ జేయునట్టిజనులు. 241

క. పెనుఁబాము గఱచినను బగ, గొని పెను తవిలినను ద్రాఁచు గుఱి మచ్చరిత
మ్మును దలఁచిననరు విడుచు, న్జను దవ్వుగ వైరిదస్యుశార్దూలతతుల్. 242

క. అని ప్రీతిఁ జెప్పి యంబిక, యనిమిషవరు లెల్లఁ జూడ నంతర్ధానం
బును బొందె మేదినీశ్వర, యనుపమసంతోషభరితులై సుర లంతన్. 243

క. తమతమపురములకుం జని, తమతమయధికారముల యథాస్థితి రక్షా
క్షము లగుచుండిరి సతతము, తమతమక్రతుభాగములు ముదంబునఁ గొనుచున్.

ఆ. అవనినాథ యిట్టు లాదేవి తా నిత్య, యయ్యు జన్మలీల లాదరించు
జగము లర్థిఁ గాచు జగముల నిర్మించు, మోహమున జగములు మునుఁగఁ జేయు.

క. మానుగ సంపదయును వి,జ్ఞానము దయసేయు దేవి సద్భక్తి మది
న్మాని తనుఁ గొలిచి కోరిన, మానవులకుఁ బ్రీతితోడ మానవనాథా! 246

వ. మహాకాళియు మహాదేవియు మహామారియు ననురూపంబుల బ్రహ్మాండం బంత
యునద్దేవి తాన యభివ్యాపించి యుండుఁ గాళియుఁ గౌమారియు సృష్టియు
భవయునజయు ననునామంబుల దాన పరగు నాసనాతని దాన సకలభూతంబులకు
సంస్థితియొనర్చు లక్ష్మి యనఁ దాన మనుష్యులకు సమృద్ధి యొసంగు వినాశసమ
యంబుననలక్ష్మి యనందాన యవతరించు. 247

తే. పుష్పగంధధూపాదిసంపూజితయును, సంస్తుతయు నైనయద్దేవి జనుల కొసఁగు
ధనము ధాన్యంబు పుత్త్రులు ధర్మమార్గ, కలితశుభబుద్ధియును రాజగణవరేణ్య!

క. దేవీమాహాత్మ్యం బిది, భూవర! చెప్పితి సమస్తమును నీ కిట్లా
దేవి యవిద్యయు విద్యయు, నా విను తా విష్ణుమాయ నాఁగా నొప్పున్. 249

క. ఆవిష్ణుమాయచేత మ,హీవల్లభ! యెట్లు నీవు నీవైశ్యుండు
న్నోవిదు లగునితరులు మో, హావిలమతు లట్టు లెఫ్డు నటు గాన పడిన్. 250

క. నరవర! నీ వప్పరమే,శ్వరిశరణము నొరుము దన్ను సద్భక్తిధురం
ధరులై కొలిచిన దయ న, న్నరులకు నాదేవి యొసఁగు నానాశుభముల్. 251

క. అని చెప్పిన మునివాక్యము, విని సురథుఁడు మ్రొక్కి యతని వీడ్కొని చనియెం
దనరాజ్యము గోల్పడుటను, ఘనమమతం జిత్త మెరియఁ గాఁ దపమునకున్. 252

వ. సద్బుద్ధి యగువైశ్యుండును నతనితోడనె వెడలె ని ట్లిరువురుం జని యంబికాదర్శ
నార్థం బొకయేటితటంబున నిలిచి. 253

చ. అతులితభక్తి మంటఁ దగ నంబికమూర్తి యొనర్చి దేవికి
న్నతతజపోపవాసములఁ జందనపుష్పసుపూజల న్నిజ
క్షతజవిమిశ్రితాన్న బలికల్పనల న్గడుఁ బ్రీతి సల్పుచుం
క్షితిపవణిగ్వరు ల్దపముఁ జేసిరి పాయక మూఁడువర్షముల్. 254

ఉ. వారితపంబు పెంపునకు వత్సల యై పొడచూపె నింపు పెం
పారఁగ దేవి మీయెడలఁ బ్రార్థ్యము లెయ్యవి వేఁడుఁ డిచ్చెద
న్నారగుణాఢ్యులార! యనిన న్నరనాథుఁడు వేఁడె రాజ్యము
న్వైరిజయంబు మీఁదటిభవంబున భ్రంశము లేనిరాజ్యమున్. 255

తే. ఏను నాయది యనుసంగ మెడలఁజేయు, నిర్మలజ్ఞాన మడిగె వణిగగ్ర్యుండు
లలితకారుణ్యలతిక పల్లవము లెసఁగ, మనుజవిభుఁ జూచి మున్నిట్టు లనియె దేవి.

ఆ. మనుజనాథ! కొన్నిదినముల నీరిపు, ప్రతతి నోర్చి రాజ్యపదవి నుందు
వాడలు దొఱఁగి రవికి నుదయించి సావర్ణి, మనుత నొంది రాజ్యఘనుఁడ వగుము.

క. ఓవైశ్యోత్తమ! మనమున, నీ వర్థిం గోరినట్లు నిత్యజ్ఞాన
శ్రీవిభవము నీ కిచ్చితిఁ, గైవల్యానంతచిత్సుఖస్థితికొఱకున్. 258

వ. అని దేవి యయ్యిరువురకును భుక్తిముక్తిప్రదంబు లగువరంబులు ప్రసాదించి
వారలు ప్రస్తుతించుచుండ నంతర్హిత యయ్యె నంత. 259

క. పరమేశ్వరివరమున నిటు, సురథుఁడు సావర్ణి యనఁగ శోభిల్లి దివా
కరునకు జనించి మను వై, పరగంగలఁ డింక నతఁడు పరమమునీంద్రా! 260

వ. అని మార్కండేయుండు క్రోష్టుకికి నెఱింగించిన తెఱంగు చెప్పి. 261

చ కలియుగకర్ణ! కీర్తిలతికావృతదిగ్గజకర్ణ! భూరిదో
ర్బలవిభవావధీరితసుపర్ణ! వివర్ధితలబ్ధవర్ణ! ని
ర్మలనిజధర్మపూర్ణ! నయమార్గసమార్జితసత్సువర్ణ! కా
వ్యలలితబద్ధనామగుణవైభవ! హృత్కమలస్ఫురద్భవా! 262

క. భూదేవకదంబాశీ, ర్వాదసదామహితమందిరద్వార! మృషా
వాదవిదూర! నిరంతర, భూదానాద్యఖిలదానపుణ్యవిహారా! 263

మాలిని పరజనహితకారీ! బంధులోకోపకారీ!
సరసజనవరేణ్యా! సంతతాగణ్యపుణ్యా!
హరిపదనిహితాత్మా! హారిధర్మైకవర్త్మా!
పరుషవచనదూరా! భారతీకంఠహారా! 264

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీ పాత్ర
తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైనమార్కండేయమహా
పురాణంబునందు సురథవైశ్యు లపహృతవిభవు లై వేధ యనుమునియాశ్రమం
బున కరుగుటయు నయ్యిరువురకు నమ్మునివరుండు సంసారమోహంబునకుఁ గార
ణంబు మహామాయాప్రభావం బనియెఱింగించుటయు బ్రహ్మ యోగనిద్రా
దేవిం బ్రస్తుతించుటయు మధుకైటభులవధంబును సకలదేవతేజంబునం జండిక
యుద్భవించుటయు మహిషాసురవధంబును దేవతలు హిమవంతంబునకుం జని
దేవిం బ్రస్తుతించుటయు గౌరివచనంబు నందచ్ఛరీరంబునఁ గౌశికి యను దేవి యావి
ర్భవించుటయు శుంభనిశుంభదూతాగమనంబును ధూమ్రలోచనువధమును
చండముండాసురవధంబును రక్తబీజవధంబును శుంభనిశుంభవధంబును దేవతా
స్తోత్రంబును దేవి దేవతలకు నభీష్టవరంబు లిచ్చుటయు దేవీమాహాత్మ్యప్రశంసయు
సురథవైశ్యులతపంబును, దేవీప్రసాదంబున సురథుండు రాజ్యంబు వడసి
దేహాంతరంబున నాదిత్యునకు సావర్ణిమనువై జన్మించుటయు వైశ్యుండు పరమ
జ్ఞానంబు వడసి సుఖి యగుటయు నన్నది షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

మార్కండేయపురాణము

సప్తమాశ్వాసము.

విభ్రాజితవైశ్రవ
ణావాసస్పర్ధినిజగృహామితవిభవా!
భావస్ఫురితభవానీ
శ్రీవనితాధీశ! గన్నసేనాధీశా! 1

వ. పరమజ్ఞానచక్షులైన పక్షులు లాజైమినికిట్లనియె మఱియు మార్కండేయుండు క్రోష్టుకితోడ. 2

దక్షసావర్ణిమన్వాదివర్ణనము,

ఆ. మునివరేణ్య! దక్షతనయుండు సావర్ణి, యనునతండు నవమమనువు గాఁగ
నతనికాలమునను నమరులు నింద్రుండు, మునులు నృపులు నెవ్వరనిన వినుము. 3

వ. పారులు మరీచిగర్భులు సుధర్ములు నన నొక్కొక్కగణంబు పన్నిద్దఱేసిగా దేవతలు మూఁడుగణంబులై వర్తిల్లుదురు కార్తికేయుం డగుషడాననుం డింద్రచిహ్నంబులతో నద్భుతుం డనునామంబున దేవేంద్రుండగు మేధాతిథి వసువు సత్యుఁడు జ్యోతిష్మంతుఁడు ద్యుతిమంతుఁడు సవనుఁడు హవ్యవాహనుండు నను వారు సప్తమునులగుదురు ధృతకేతుండును ధృష్టకేతుండు పంచహస్తుండు నిరామయుండు పృథుశ్రవుం డర్చిష్మంతుండు భూరిద్యుమ్నుండు బృహద్భయుండు ననుమనుపుత్త్రులు రాజులై వర్తిల్లుదు రని చెప్పి మఱియును. 4

సీ. పదియవమను వైన బ్రహ్మసావర్ణినాఁ డమరులు వినుము సుఖాసనులు ని
రుద్ధు లనంగ నూర్వురు నూర్వు రొక్కొక్క గణము నై వర్తింపఁ గలరు శాంతి
యను నాతఁ డింద్రుండు మునులేడ్వురును హవిష్మంతుఁ డాపోమూర్తి సత్యుఁ డొగిన
యప్రతిముఁడు వసిష్ఠాఖ్యుఁడు సుకృతి నాభాగుఁడు మఱి మనుప్రభవులైన
తే. మనుజపతులు భూరిద్యుమ్నుఁడు నుజయద్ర
థుండు వృషభుండు నుత్తమౌజుండు నునన

మిత్రుఁడును సుపార్శ్వుండు సుక్షేత్రుఁడనఘు
నులుశతానీకభూరిసైన్యులును ననఘ! 5

వ. ఏకాదశమను వైనధర్మసావర్ణి కాలంబున దేవతలు విహంగములు కామగులు నిర్మాణరతులు రన నొక్కొక్కగణంబు ముప్పండ్రు గా మూఁడుగణంబు లై వర్తింతురు వృషాఖ్యుం డింద్రుం డగు హావిష్మంతుండు వరిష్ఠుండు ఋష్టి యారుణి నిస్వరుఁడు ననఘుఁడు వృష్టియు సప్తమును లగుదురు సర్వత్రగుఁడు సుశర్మ దేవానీకుఁడు పురూద్వహుఁడు హేమధన్వుఁడు దృఢాయువు విరాధుండు నను నమ్మను పుత్త్రులు ధాత్రీపతు లగుదు రని చెప్పి మార్కండేయుండు ద్వాదశం బైన రుద్రసావర్ణిమన్వంతరంబునబృందారకులు సుకర్ములును మనసులు హరితులు రోహితులు సుదారులు నన నొక్కొక్కగణంబు పదుండ్రుగా నేనుగణంబు లైరి ఋతధాముం డను వాఁ డింద్రుండయ్యె ద్యుతియుఁ దపస్వియు సుతపుఁడును దపోమూర్తియుఁ దపోధనుఁడును దపోనిధియుఁ దపోధృతియు నను వారు సప్తమును లైరి వేదవంతుండు నుపదేవుండు దేవశ్రేష్ఠుండు విదూరథుండు మిత్రవంతుండు మిత్రదూరుండు నను మనుపుత్త్రులు మహీపతు లై వర్తింపంగల రని మఱియు. 6

రౌచ్యమనుజన్మప్రకారము.

సీ. ప్రకటత్రయోదశ రౌచ్యమన్వంతరంబున నిలింపులు సుధర్ములు సుకర్ము
లును సుశర్ములు నన ననఘ! మూఁడుగణంబు లగుదురు దేవేంద్రుఁ డగు బృహస్ప
తి యనంగ నవ్యయధృతిమన్నిరుత్సుక నిర్మోహసుతపులు నిష్ప్రకంప
తత్త్వదర్శనులు సప్తమును లక్కాలంబు భూపాలనము సేయుపుణ్యనృపులు
తే. చిత్రసేనుఁడు దృఢుఁడు విచిత్రనిర్భ,యనయభృత్సు నేత్రసురథు లాదిగాఁగ
మనుతనూజులు వీరలు మునివరేణ్య!,యని మృకండనందనుఁ డిట్టు లనియె మఱియు.

వ. ఆరౌచ్యునిజన్మప్రకారం బాకర్ణింపుము. 8

క. జితమమతాహంకారుఁడు, సతతశమాఢ్యుండు రుచిప్రజానాథుఁ డహ
ర్పతి గ్రుంకినచోట సుఖ, స్థితి శయనించుచును ధాత్రి క్షితిఁ జరియించెన్. 9

వ. అనగ్ని యనికేతనుండు నసంగుఁడు నై యిట్లు చరియించునతనిం గని తత్పితృవరు లి ట్లనిరి. 10

పితృరుచిసంవాదము.

చ. తనరుచు నాకలోకసుఖదం బగుదారపరిగ్రహంబు సే
యనికత మేమి? బంధమున కాస్పదమా యది? యంద సంతతం
బును మునిదేవపిత్రతిథిపూజ లొనర్చుచుఁ బుణ్యలోకము
ల్గను గృహమేధి సర్వసుఖకారిణి వత్స! గృహస్థవృత్తి దాన్. 11

క. దారపరిగ్రహ మొల్లక, యారయ సత్సుతులఁ బడయ కర్చనముల బ్రం
దారకపితృతతిఁ దనుపక, కోరుదు నీ వెట్లు సుగతి గుణరత్ననిధీ! 12

వ. అనినఁ బితరులకు రుచి యిట్లనియె. 13

క. అతిదుఃఖము నఘము నధోగతియుఁ బరిగ్రహమువలనఁ గరము కలిమి మ
న్మతిఁ గని మును దారస్వీకృతి యే నొనరింప నైతిఁ గృతమతులారా! 14

ఆ. అఖిలకరణనిగ్రహమునఁ జేయఁగఁబడు, నాత్మసంయమము మహాత్ములార!
యతులముక్తిహేతు వాసంయమము పరి, గ్రహమువలన ముక్తి గాన రాదు. 15

ఆ. వినుఁ డనేకజన్మజనిత మై బహుకర్మ, పుంజకర్దమమున బ్రుంగు నట్టి
యాత్మ నిర్జితేంద్రియాదులచేఁ గడు, గంగఁబడు మహాత్మసంగహారి. 16

వ. అనినం బితృదేవతలు నియతేంద్రియు లగువారలకు నాత్మప్రక్షాళనంబు యుక్తం
బగు నైనను నీవు ప్రవర్తించునిమ్మార్గంబు గర్మలోపంబు నాపాదించు ఋణంబు
లేనుం ద్రోచినం గాని యశుభంబు ద్రోపువడదు సక్తుండు గాక విహితకర్మంబు
లాచరించిన బంధంబు రాదు ప్రాజ్ఞులు పూర్వకర్మకృతం బైనసుఖదుఃఖజాతంబు
భోగంబున నాశంబు నొందించి యాత్మప్రక్షాళనంబు నేమఱ రనినఁ బితరులం
జూచి కర్మమార్గం బవిద్య యని వేదంబుల వినంబడు మీ రెట్లందు నన్ను
నియోగించెద రనినవార లది నిజంబు కర్మం బవిద్య యనం దగు నైనను విద్యా
ప్రాప్తికిం గర్మంబు కారణంబు గావున నీవు విధ్యుక్తప్రకారంబున దారపరి
గ్రహంబు సేయుము జన్మంబు విఫలంబు గావింపకుము లౌకికం బనుష్ఠింపు మనిన
నతం డిట్లనియె. 17

ఆ. ఏను జాల వృద్ధు నెవ్వఁడు నా కిప్డు, గన్య నిచ్చు? నెట్లు గలుగుఁ బెండ్లి?
కరము పేద నైననరునకు నెందు భా, ర్యాపరిగ్రహంబు భరము గాదె? 18

క. అనినఁ బితృదేవతలు మాకును నీకును నరకగతి యగుం జుమ్మీ నీ
మనమున మావచనంబులు, గొనియాడక విడిచి తేనిఁ గులజలధిశశీ! 19

క. అని చెప్పి యతఁడు చూడఁగ, మునిసత్తమ! వా రదృశ్యమూర్తు లయిరి పె
ల్చనఁ గరువలిచే నాఱిన, ఘనదీపంబులును బోలె గ్రక్కున నంతన్. 20

ఉ. ఆరుచి పైతృకోక్తి హృదయంబున కార్తియొనర్ప నెల్లెడ
న్గారుణిఁ గన్యక న్వెదకి తా నొకచోటను గాన లేక లో
నారట మగ్గలింప వెగడందుచు నిం కెటుఁ బోదు నేను? నా
కోరిక దైవ మెట్లు సమకూరఁగఁ జేసెడు? నేమి సేయుదున్? 21

ఉ. అక్కట మత్పితృప్రభృతి కభ్యుదయంబుగ దారసంగ్రహం
బెక్కడ గల్గు నాకుఁ దగ నిప్పుడ? యంచు విషాదవేదనం
బొక్కుచు నారుచి ప్రభుఁడు బుద్ధిఁ దలంచెఁ దపంబు సేసి యే
నక్కమలాసనుం గొలుతు నాదటతో నని నిశ్చితాత్ముఁ డై. 22

క. అతినియమవ్రతనిష్ఠాన్వితుఁడై దారుణతపంబు విడువక చేసె
న్ధృతియుతుఁడు రుచిప్రభుఁ డా, శతధృతి మతి నిలిపి దివ్యశతవర్షంబుల్. 23

తపఃప్రసన్నుఁడైన బ్రహ్మవలన రుచి యిష్టార్థములఁబడయుట.

వ. అంత లోకపితామహుం డైన బ్రహ్మదేవుండు ప్రత్యక్షం బై భవదీప్సితం బెయ్యది యొఱిఁగింపు మనిన నతండు ప్రణమిల్లి పితృవచనంబునఁ దనచేయం దలంచిన కార్యంబు విన్నవించిన విని విరించి రుచి నాలోకించి నీవు ప్రజాపతిత్వంబు నంగీకరించి సకలప్రజలం బుత్త్రుల నుత్పాదింపుము నిఖిలకర్మకలాపంబు నిర్వర్తించి కృతాధికారత్వంబు భజించి తుదిం బరమసిద్ధిం బొందుము పితృవాక్యంబు తప్పక దారపరిగ్రహం బొనరింపుము నీకుం గన్యాలాభంబును బితృప్రసాదంబున సిద్ధించు నత్యంతనియతిం బితృపూజనంబు గావించి పితరులం బ్రార్థింపు మనిన నమ్మహాత్ముం డట్ల కాక యని యొక్కమహానదియందు వివిక్తం బగుపులినతలంబున వసియించి పితృదేవతలకు మ్రొక్కి తర్పణంబు చేసి వివిధస్తవనంబులఁ బితృదేవతల నిట్లు స్తుతింపం దొడంగె. 24

రుచి దేవతల స్తుతించుట.

క. దేవతలును మునులును నానావిధపూజనము లొగి నొనర్పఁగ శ్రాద్ధ
శ్రీవిభవాన్వితు లగుపితృ, దేవతలకు మ్రొక్కెదం బ్రదీపితభక్తిన్. 25

చ. అరుదుగ భుక్తిముక్తులకు నల్లులు సాఁచుచు సిద్ధసాధ్యకిం
పురుషవియచ్చరు ల్నరులు భూసురభూవరవైశ్యశూద్రు లా
దరమున శ్రాద్ధకాలమునఁ దప్పక పూజలు ప్రీతితోడ నె
వ్వరికి నొనర్తు రట్టిపితృవర్యులకే నతిభక్తి మ్రొక్కెదన్. 26

ఆ. తిలల గంధపుష్పముల ధూపదీపోప, హారముల నిరంతరాతిభక్తి
భుజగదనుజవరులు పూజింప నొప్పారు, పితృగణంబులకు వినతి యొనర్తు. 27

క. అమరత్వమ్మును నింద్ర, త్వమునుం బ్రహ్మత్వమును ముదంబున బహుకా
మములు దయ నొసఁగుపితృవ,ర్గమునకు వందన మొనర్తుఁ బ్రకటితభక్తిన్. 28

సీ. వెలుఁగుహుతాగ్నిలో వేల్చుహవిస్సుల నెవ్వారి కగుఁ దృప్తి యెవ్వ రెపుడు
విప్రదేహస్థులై వేడ్క భుజింతు రెవ్వారు పిండవిధిఁ బ్రీతిభరితు లగుదు
రెలమి నెవ్వరు కృష్ణతిలలను ఖడ్గమాంసములను బరమహర్షము వహింతు
రెవ్వారు తగుకాల మెడపక యిడుకాల శాకసంసేవ నుత్సవము దాల్తు
తే. రెవ్వ రర్థి వహింతు రహీనధవళ, తరవిమానములందు సంతతవిభూతి
నట్టి పితృవరు లన్నతోయములఁ దృప్తి,కలితు లగుచుఁ బ్రసన్నతఁ గాంత్రు నాకు.
తే. భూసురుల కిందువర్ణులు భూపతులకు, జలజమిత్రవర్ణులు వణిజులకుఁ గనక
వర్ణు లొగి శూద్రులకు నీలవర్ణు లగుచు, వెలుఁగుపితరుల కొనరింతు వినతి భక్తి.

వ. ఈశ్రాద్ధంబున నాచేత సంతర్పితులైనపితృవరులందగ్నిష్వాత్తాదులు తూర్పున బర్హిషదులు దక్షిణంబున నాజ్యపులు పశ్చిమంబున సోమపు లుత్తరంబునఁ బితృపతియగుయముండు సర్వదిక్కుల నున్నభూతపిశాచభయంబులు వొందకుండ నెప్పుడు రక్షించునది యని మఱియు ననేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతించిన రుచికిం బ్రసన్నులై పితృదేవతలు వరం బిచ్చెదము వేఁడు మనిన నతండు లజ్జావనతాననుం డగుచు ని ట్లనియె. 31

క. పితృదేవతలార! ప్రజాపతి నన్నుఁ బ్రజాపతిత్వపదవికి విభ్రా
జితుఁడ వగు మనినఁ గోరెద, సుతునిం గనుదాని దివ్యసుందరిఁ బత్నిన్. 32

— పితృదేవతలు రుచికి వర మిచ్చుట. —

ఆ. అనిన నపుడు నీకు నతిమనోహర యగు, భార్య గలుగు నందుఁ బడయు దీవు
సుతుని రుచిమునీంద్ర! యతఁడు మన్వంతర, ప్రభుత నొంది పరగు రౌచ్యుఁడనఁగ.

క. అతని కుదయింతు రవనీ,పతు లగుసుతు లతులబలులు పలువు రొగిఁ బ్రజా
ప్రతతుల నిర్మించు ప్రజా,పతి వై తుది నీవు సిద్ధిఁ బ్రాపింపు రుచీ! 34

వ. అని యతనికి వరం బిచ్చి పితరులు మఱియు ని ట్లనిరి. 35

చ. అతులితభక్తి నీవు ప్రియ మారఁగ మాకు నొనర్చినట్టి యీ
స్తుతి మముఁ బ్రస్తుతించు మనుజుండు కృతార్థుఁడు వాని కెం దరో
గతయును పుత్త్రపౌత్త్రఘనకాంచనసంపదయు న్సుబోధము
న్సతతము నిత్తు మెంతయుఁ బ్రసన్నమనస్కుల మై మునీశ్వరా! 36

ఆ. శ్రాద్ధమున భుజించు సద్ద్విజవర్యుల, యెదుర నుండి యెవ్వఁ డీ స్తవంబు
పరమభక్తితోడఁ బఠియించు నా శ్రాద్ధ, మక్షయంబు మాకు నమితపుణ్య! 37

తే. వేదహీనదత్తం బైన విధివిహీన, మైనఁ గాలంబు మఱి హీనమైన శ్రాద్ధ
ముపహతం బైనఁ గుద్రవ్యయుక్త మైన, సద్గుణం బగు నీస్తోత్రజపము పేర్మి. 38

వ. ఏతత్స్తోత్రపఠనంబునం జేసి మాకు హేమంతంబునం బండ్రెండేండ్లును శిశిరంబున నిరువదినాలుగుసంవత్సరంబులును వసంతగ్రీష్మంబులఁ బదాఱేసిహాయనంబులును వర్షాగమంబున ననంతకాలంబును శరత్సమయంబునఁ బంచదశాబ్దంబులును తృప్తియగుం గావున శ్రాద్ధంబున భుజించువిప్రులకు నీ స్తవంబు నీ వెప్పుడు వినిపించునది యని చెప్పి పితృదేవత లంతర్హితులై రంత నమ్మహానదిమధ్యంబున నుండి వెడలి ప్రమోచన యనునప్సరోంగన రుచిసమీపంబునకుం జని వినయావనత యగుచు మధురవాక్యంబుల ని ట్లనియె. 39

— రుచి మాలిని యనుకన్యకం బెండ్లాడుట. —

తే. మునిజనాధిప! విను ప్రమోచన యనంగఁ, బరఁగునప్సరోంగన నేను వరుణపుత్త్రుఁ
డైనపుష్కరునకుఁ బుట్టినట్టినాకుఁ, దనయఁ గన్యకారత్నంబు వనజముఖిని. 40

క. ఆర్యోత్తమ! నీ కిచ్చెద, భార్యంగా స్వీకరింపు బాహుబలశ్రీ

ధుర్యుఁడు మను వగుతనయుఁడు, సూర్యనిభుఁడు పుట్టు నీకు సురుచిరయశుఁడై.
చ. అనవుఁడు నట్ల కాక యని యారుచి పల్కినఁ బ్రీతి నప్సరో
గన దనుఁ బిల్చిన న్జలము గ్రక్కున వెల్వడి వచ్చి యున్నమా
లిని యనుకన్యకం బ్రమదలీలఁ గరగ్రహణం బొనర్చె నా
ముని విధిపూర్వకంబుగ సముత్సుకుఁడై వెస నానదీతటిన్. 42

రుచికి మాలినియందు రౌచ్యమనువు పుట్టుట.

క. రుచ్యాఖ్యానుగుణంబుగ, రౌచ్యుం డన మహిత నామరమ్యత మెఱయ
న్రుచ్యాత్ముం డగుసుతుఁడు గు,ణాచ్యుతుఁ డుదయించి పరగె నవని న్మనునై. 43

భౌత్యమనుజన్మప్రకారము.

వ. ఇది రౌచ్యమనుజన్మప్రకారం బని చెప్పి మార్కండేయుండు క్రోష్టుకి కింకఁ జతు ర్దశమను వైనభౌత్యునియుత్పత్తివిధంబు వివరించెద విను మంగిరశ్శిష్యుం డుగ్ర కోపనుండు భూతి యనునొక్కమహాముని గలం డతనిమాహాత్మ్యం బాకర్ణింపుము
సీ. పవనుఁడు భయపడుఁ బటుగతిఁ జరియింప సూర్యుండు వేఁడిమిఁ జూపనోడు
శీతాంశు లడరింప భీతిల్లు శశి వాన రొంపిగా హరి గురియింప వెఱచు
ఋతువుల క్రమ మేది యెల్లమ్రాఁకుల నిండ నెపుడు పుష్పఫలంబు లిచ్చుఁ దరులు
వలసినచోటన జల ముప్పతిలు నేవి దలఁచిన నవి యెల్లఁ గలుగుచుండు
తే. భూరిదారుణకోపవిస్ఫూర్తి భువన,ములకు నెల్ల భయంకరమూర్తి యైన
యమ్మహాత్మునితీవ్రశాపాగ్నిఁ జేసి, శాంతిగుణవిభూషణ ! తదాశ్రమమునందు.45
ఉ. ఆతఁ డపుత్రుఁడై వగచి యాత్మజుఁ గోరి తపం బొనర్తు శీ
తాతపవాతపీడితుఁడ నై యని బుద్ధిఁ దలంచి నిశ్చలుం
డై తప మాచరింపఁ బవనార్కశశాంకులు నొంప నోడిన
న్భూతి యపీడ్యమానుఁ డయి పో విడిచె న్దపము న్స్వతేచ్ఛయున్. 46

గురువునగ్ని నశించుటచే శాంతి యనునతఁడు చింతాకులుఁ డగుట.

వ. అంత నొక్కనాఁ డతనిసహోదరుం డగుసువర్చసుండు చను దెంచి యజ్ఞంబున కతని నిమంత్రితుఁ గావించిన నాభూతి శాంతి యనువానిం దనశిష్యునిఁ బిలిచి యేను మదీయభ్రాతృమఖంబున కరిగెద నీవు రేయునుం బవలును నేమఱక నిద్ర వోక యెప్పుడు నాచేతం జేయంబడునిత్యకృత్యంబు లయ్యెప్రకారంబుల ననుష్ఠించునది యనిని యోగించి చనియె నతండును భయభక్తియుక్తుం డగుచు సతతంబును సమి త్కుశఫలాదులు గొని వచ్చి గురుండు నియమించినట్టి విహితకర్మంబులు సలుపు చుండ నగ్నిహోత్రకుండంబునం దనలం బాఱెనం జూచి శాంతి నితాంతచింతా క్రాంతుండై తల్లడిల్లుచు నంతర్గతంబున. 47
సీ. ఏమి సేయుదు? గురుఁ డేఁగుదెంచిన దీని నే మని చెప్పుదు? నెందుఁ జొత్తు?
శమితానలం బైనసదనంబు గని ముని యెట్టిశాపము నాకు నిచ్చు నొక్కొ?

యొం డగ్ని యిడుదునేఁ గుండంబులోన నక్షైన నీటుగఁ జూచు నతఁడు నన్ను
నతనికోపమునకు నమరుల గడుఁ దల్లడింతురు నరుఁడ నే నెంతవాఁడ?

ఆ. ననుచు బహువిధముల వనరి భయం బంది, యనుపమానబుద్ధి యైనశాంతి
దీని కింక నొండు తెఱఁగు లేదు త్రిలోక, వరదు నగ్ని దేవు శరణుఁజొత్తు. 48

క. అని యేకచిత్తుఁ డై మేఁదిని జానులు మోపి భక్తినిపితమతి ని
ట్లని స్తుతియింపఁ దొడంగెను, మునిశిష్యుఁడు గరయుగంబు మోడ్చిహుతవహున్

శాంతి యగ్నిదేవుని స్తుతించుట.

శా. భూతాధారుఁడ వై మహాధ్వరకళాపూజ్యుండ వై యాగమ
వ్రాతస్తుత్యుఁడ వై సురార్చితుఁడ వై బ్రహ్మణ్యదేవుండ వై
శ్రౌతస్మార్తశుభక్రియాధిపతి వై శాంతాంతరంగోజ్జ్వల
జ్యోతీరూపుఁడ వై వెలుంగు నిను సంస్తోత్రం బొనర్తుఁ శిఖి! 50

క. దేవతలకు నీవ ముఖము, దేవతలకు నీవ బ్రదుకుతెరవు హుతవహా!
దేవతల కెల్ల నాత్మవు, నీవ సకలదేవతలును నీప్రాణంబుల్. 51

శా. నీయం దెప్పుడు వేల్చుహవ్యము లొగి న్మేఘమ్ము లై వర్షము
జ్జేయ న్మేదిని నోషధు ల్గలుగుఁ దత్సేవ న్జనశ్రేణి దీ
ర్ఘాయుర్వృద్ధి వహించి యధ్వరము లుద్యత్ప్రీతిఁ గావింపఁగా
నాయజ్ఞంబులఁ దృప్తిఁ బొందుదురు నాకాధీశ్వరు ల్పావకా! 52

క. జలముల నీవ సృజించితి, జలముల యగ్ని యగునీకు జనన మొనర్చెఁ
జలములు నీచేఁ బక్వమ్ములగుచుఁ బ్రాణులకుఁ జేయుఁ బుష్టి హుతవహా! 53

వ. నీవు దేవతలయందుఁ దేజోరూపంబు నురగులయందు విషరూపంబును బక్షుల
యందు వాయురూపంబును మనుష్యులయందుఁ గ్రోధరూపంబును మృగాదుల
యందు మోహరూపంబును మహీరుహంబులయందుఁ గాఠిన్యరూపంబును జలంబు
లందు ద్రవరూపంబును ననిలంబునందు జవరూపంబును జేసి సర్వంబు నభివ్యాపించి
యుండుదుసర్వభూతమ్ములయందు నగ్నిత్వంబునఁ జరింతువు సర్వంబును నీచేత
సృష్టంబైనది కవివరులు నిన్ను మూఁడువిధంబులు నెనిమిదివిధంబులుం గావించి
యజ్ఞవాహుం గావించిరి నీవు లేనియాక్షణంబ నిఖిలంబు నశించు మహాత్ములు
భవదీయదర్శనంబున నిజకర్మవిహితగతులు పడయుదురు నీజిహ్వ లైహికభయం
బులు చెందకుండ మమ్మనుదినంబు రక్షించుచుండెదు మని మఱియు ననేకప్రకా
రంబులం బ్రస్తుతించిన నగ్నిదేవుండు దనశరీరంబు శిఖాజాలంబులం బ్రజ్వరిల్లం
బ్రసన్నత్వంబు నొంది కృతప్రణాముం డగునతనికి స్జలదనినద గంభీరస్వరంబున
నిట్లనియె. 54

క. శాంతీ! నీస్తుతులకు నే, నెంతయుఁ బ్రీతుండ నైతి నిచ్చెద వర మ

త్యంతహితము నీ కెయ్యది, సంతసమున దాని నడుగు సౌజన్యనిధీ! 55

అగ్నిదేవుఁడు సంతుష్టుఁడై శాంతికి వరమిచ్చుట.

చ. అనవుడు నాతఁడేను భవదాకృతిఁ గన్గొనఁ గంటి మంటి నా
మనమున వంత యంతయును మానెఁ గృతార్థుఁడ నైతిఁ జెప్పెద
న్వినుము మహాత్మ! మద్గురుఁడు నెమ్మి ననుం దనయాశ్రమంబునం
దునిచి సహోదరాధ్వరమహోత్సవదర్శనలాలసాత్ముఁడై. 56

ఆ. చనిన మదపరాధమున భవద్విరహిత, మయ్యె ధిష్ణ్య మిప్పు డందు నీవు
హవ్యవాహ! తొంటియట్ల వెలుంగఁగ, వలయుగురుఁడు సూచి యెలమిఁ బొంద

సీ. వెండియు నీవు నా కొండువరంబు ప్రసాదించె దేని యస్మద్గురునకు
సత్పుత్త్రు నొకనిఁ బ్రసాదింపు తనయుని యం దెట్టు లట్టు నాయందు నిఖల
సత్వంబులందు నాసంయమిహృదయంబు మార్దవం బొనరింపు మైత్రి వెలయ
నీస్తోత్రమున నిన్ను నెవ్వఁడు కీర్తించు నతనికి వరదుండ వగుము దేవ!
తే. యనిన ననలుండు నీవు న న్నడిగినట్టి,వరము లన్నియు నిచ్చితిఁ గరుణ నీకు
ననఘ! యీ స్తవంబున నను వినుతిసేయు, నతని కీప్సితవివిధపుణ్యములు గలుగు.

ఆ. పూర్ణిమాదిపర్వములయందు బహువిధ,సవనతీర్థహోమసమయములను
భక్తినీ స్తవంబు పఠియించునరులకు, నఘము లాఁగు శుభము లావహిల్లు. 59

క. అని చెప్పి యతఁడు చూడఁగ, ననలుఁడు హతదీపభంగి నంతర్ధానం
బునఁ బొందె శాంతి యంతం, దనమనమున సంతసంబు దనరారంగన్. 60

ఆ. గురుగృహంబుఁ జూచి కుండంబులోఁ దొంటి,యట్ల వెలుఁగుచున్న యనలుఁ జూచి
పూర్ణచంద్రుమాడ్కిఁ బొల్పారె నతఁడు హ,ర్షామృతంబు వొంగి యవల వెడల.

వ. అయ్యవసరంబున. 62

భూతి శాంతికృత్యమునకు సంతోషించుట.

క. అనుజునియాగము చెల్లినఁ, దనయాశ్రమమునకు వచ్చెఁ దద్దయును ముదం
బున భూతి మ్రొక్కి యతనికి, నొనరించెను శాంతి సవినయోచితపూజల్. 63

ఉ. డెందమునం బ్రమోదము ఘటిల్లఁగ నమ్ముని శిష్యుఁ జూచి నీ
యందును సర్వభూతములయందును నిప్పుడు సౌహృదంబు నా
యందుఁ గుమార! నిశ్చలితమైనది యీవిధ మేమి యొక్కొ యి
స్పందితపుణ్య! యే నెఱుఁగఁ జయ్యనఁ జెప్పుము నాకు నావుడున్. 64

చ. అనలవినాశ మాదిగ యథార్థము సర్వము శాంతి సెప్పిన
న్విని ప్రమదాశ్రు లాస్యమున వెల్లిగొనం బులకాంకురంబులన్
దను వమరంగ నమ్ముని ముదంబునఁ గౌఁగిటఁ జక్కఁ జేర్చి శి
ష్యుని నొగి సాంగవేదవిభవోజ్జ్వలుఁ గా నొనరించెఁ బ్రీతిచేన్. 65

భౌత్యమనుజననము.

వ. ఇట్లు హుతాశనవరప్రసాదంబునం జేసి. 66

క. భూతికి భౌత్యుం డనఁగఁ బ్రభూతవిభూతిప్రభావభూరిభుజబల
స్ఫీతుఁ డుదయించె మనువై, యాతనికాలమునఁ గలసురాదుల వినుమా. 67

భౌత్యమన్వంతరమునందలి యింద్రాదుల వివరణము.

వ. చాక్షుషులు కనిష్ఠులు పవిత్రులు భ్రాజితులు ధారావృకులు నన దేవత లేనుగణంబులును శుచి యనువాఁ డింద్రుండును నాగ్నీ ధ్రాగ్ని బాహుశుచిముక్తమాధవశుక్రాజితులనువారు సప్తమునులును గురుగభీర బ్రధ్న భరతానుగ్రహప్రీతిమత్ప్రవీరవిష్ణుసంక్రందనతేజస్విసుబలాభిధాను లగుమనుపుత్త్రులు ధాత్రీశులై వర్తింపఁగలవారు స్వాయంభువస్వారోచిషోత్తమతామసరైవత చాక్షుషవైవస్వతసూర్యసావర్ణిబ్రహ్మసావర్ణిధర్మసావర్ణి రుద్రసావర్ణి దక్షసావర్ణి రౌచ్యభౌత్యు లనునీమనువులజన్మప్రకారంబు వినిననరునకుఁ గ్రమంబున ధర్మకామార్థజ్ఞానవృద్ధ్యారోగ్యబలగుణవత్పుత్త్రపౌత్త్రమాహాత్మ్య శుభవిజయజ్ఞాతిప్రాధాన్యరిపువినాశదేవతాప్రసాదాద్యైశ్వర్యంబులు గలుగు మన్వంతరదేవతలను దేవేంద్రుని సప్తమునులను రాజులను సావధానులై యాకర్ణించుమహాత్ములు సర్వపాపవిముక్తులు సర్వశుభయుక్తులు సర్వకాలకుశలసమన్వితులు నగుదు రింద్రులుపదునలువురు గలయంతకాలంబును బుణ్యలోకసుఖంబు లనుభవింతు రనిన మార్కండేయ మహామునికిం గ్రోష్టుకి యిట్లనియె. 68

మహారాజవంశవర్ణనము.

తే. వింటి మన్వంతరస్థితివిలసనములు, క్రమముతో నీవు చెప్పఁగ నమితపుణ్య!
వినఁగఁ వేడ్కయయ్యెడు నాకు విస్తరింపు, నలువనుండి వచ్చినరాజకులము నెల్ల.

క. అనిన మృకండతనూజుం, డను విను చెప్పెదఁ జతుర్ముఖాద్య మయి జగ
మ్మునకు మొద లైననృపతుల, జననముఁ జరితంబు నీకు సౌజన్యనిధీ!. 70

సీ. ఎం దేనియు మనువు నిక్ష్వాకుఁడు ను ననరణ్యుండు నొగి భగీరథుఁడు నాది
గా ననేకులు ధరిత్రీనాథు లధికవిభూతిసమేతులు భూరిబలులు
ధార్మికు లధ్వరతత్పరు ల్శూరులు పరమవిజ్ఞానులు భవ్యయశులు
జనియించి రేవంశమునయందు బహుసహస్రవిభేదవంశము ల్సంభవించె

తే. మట్టి నూడలు దిగ్గినమాడ్కి నర్థి, మనుజు లేవంశమున పెంపు విని సమస్త
దురితనిర్ముక్తు లగుదురు ధరణి నట్టి, విమలవంశంబు చెప్పెద విను మునీంద్ర! 71

సూర్యుని జననప్రకారము.

వ ప్రజాపతి ప్రజల సృజియింపఁ దలంచి దక్షిణాంగుష్ఠంబున దక్షుని వామాంగుష్ఠంబునఁ దదీయభార్యను నుత్పాదించిన నాదక్షుని కదితి యనుకన్యక యుదయించె

దానియందుఁ గశ్యపుఁ డొకయండంబు పుట్టించె నయ్యండంబు బ్రహ్మస్వరూపం
బును సకలజగత్పరాయణంబును నుత్పత్తిస్థితివిలయకారణంబు నయి వెలుంగుచు.

తే. సర్వభూతమయాత్ముండు శాశ్వతుండు, నఖిలభువనైకమూర్తియు నవ్యయుండు
నైనభాస్వంతుఁ డాదిత్యుఁ డయ్యెఁ దొల్లి, యదితిచేత నారాధితుం డగుటఁజేసి.

సీ. అనినఁ గ్రోష్టుకి యిట్టు లనియె వివస్వంతు నాకార మెట్టి దయ్యాదిదేవుఁ
డనఘ! కశ్యపునకు నాత్మజుం డై యెట్టి కారణంబునఁ బుట్టెఁ గశ్యపుండు
నదితియు నెమ్మెయి నతని నారాధించి రతఁడు వారల కేమి యానతిచ్చె
నవతరించినయమ్మహాత్మునిమాహాత్మ్యంబు విధ మెట్టి దెఱిఁగింపు వినఁగ వేడ్క

తే. యగుచు నున్నది మునినాథ! యనుడు నమ్మృ
కండతనయుండు వినుము మార్తాండుఁ డాది
నుద్భవించినవిధము నీ కున్నరూపు
తెలియఁ జెప్పెద సంతతాతులితపుణ్య! 74

వ. ఇంతయు నిష్ప్రభంబు నిరాలోకంబును నై యుండ నొక్కమహాండం బావిర్భ
వించె నందుఁ బ్రపితామహుండుం బద్మయోనియు బ్రహ్మయు స్రష్టయునై తాన
కలిగె నతనిముఖంబున మహానాదంబుతో నోంకారం బుద్భవించె దానివలన
భూరాదివ్యాహృతులు మూఁడుద్భవించె నని సూర్యుని సూక్ష్మరూపంబులు
మహాజనస్తపస్సత్యంబు లనునాలుగు స్థూలరూపంబులు నిత్యం డగుదివాకరు
నియం దియ్యేడురూపంబులు నుత్పత్తివిలయంబులయందుఁ గలుగుచు నడంగుచు
నుండు మున్నేను జెప్పినయోంకారం బద్దేవుం డగుబ్రహ్మ తను వని వెండియు.

సీ. నలువతొల్మోమున నవజపాచ్ఛవి రజోన్వితము నై వెడలె ఋగ్వేద మనఘ!
దక్షిణాస్యమున రక్తద్యుతి సత్త్వసముద్రిక్త మై యజు వుద్భవించె
చరమముఖంబున సామంబు తెలు పయి పుట్టెఁ దమోగుణస్ఫూర్తి మెఱయ
నుత్తరాననమున నుద్భవించె నథర్వ మసిత మై సత్త్వతమోతిశయిత

తే. నమరు నీ నాల్గుశ్రుతులకు నాద్యమైన, యట్టిప్రణవంబు తేజోమహత్త్వమునను
ఋగ్యజుస్సామతేజంబు లేకభావ, మొంది త్రిగుణమయస్థితి నుల్లసిల్లు 76

తే. కెలఁకులందును మీఁదను గ్రింద దీప్తు, లెసఁగ మండలీభూతమై యివ్విధమున
వేదములమూఁటితేజంబు నాదిపరమ, తేజమునఁజేసి యనఘ! యాదిత్యుఁ డయ్యె.

వ. ఇట్లు విశ్వంబునకుఁ గారణంబై యవ్యయుం డైనభాస్వంతుండు ఋగ్యజుస్సామం
బులగుణంబులం జేసి క్రమంబునం బూర్వాహ్ణమధ్యాహ్నాపరాహ్ణంబులయందు శాం
తికపౌష్టికాభిచారికంబు లంగీకరించి సర్వంబును దపింపఁ జేసి సృష్టియందు బ్రహ్మయు
స్థితియందు విష్ణుండును సంహారంబున రుద్రుండు నై వెలుంగుచుఁ ద్రివేదమయుం
డును ద్రిగుణాత్మకుండును ద్రిపురుషమూర్తియునని జగంబులు గీర్తింప నొప్పువివ

స్వంతుండు నుగ్రతేజంబున నజాండం బంతయు సంతప్యమానం బగుటం జూచి సృష్టిరతాపరుం డగుకమలభవుండు చింతాక్రాంతత్వంబు నొంది. 78

బ్రహ్మ సూర్యుని బ్రార్థించుట.

ఉ. ఏను సృజించుప్రాణిచయ మింతయు నొక్కట నాశ మొందెడు
న్భానునితీవ్రతేజముప్రభావముచే వెస నింకెడు న్జగం
బీనరులు న్జగంబుల విహీనత నొందఁగ నేటిసృష్టియం
చానలినోద్భవుండు హృదయంబున భాస్కరు నిల్పి భక్తితోన్. 79

వ. ఇట్లు స్తుతింపఁ దొడంగె. 80

తే. యోగిజనము లెవ్వనిఁ బరజ్యోతిగాఁగఁ
దలఁతు రఖిలమయాత్మఁడై వెలుఁగు నెవ్వఁ
డరయ సకలంబు నెవ్వనియందుఁ గలుగు
నట్టిరవికి మ్రొక్కెద నే సమగ్రభక్తి 81

ఉ. ఏమహితాత్మఁ డెప్పుడును నెంతయు వెల్గుచునుండు ఋగ్యజు
స్సామమయైకమూర్తి రుచిసంపద నేనిగమాత్మఁ డర్థమా
త్రామయసూక్ష్మత న్వెలుఁగుఁ దద్దయు నేత్రిగుణాత్మఁ డోంకృతి
శ్రీమయలీల సంతతముఁ జెల్వగు నారవి కేను మ్రొక్కెదన్. 82

క. శ్రుతిరూపుఁడు గ్రతురూపుఁడు, నతులబ్రహ్మాకరూపుఁ డాత్మవిదారా
ధితరూపుఁ డాద్యుఁ డవ్యయుఁ, డతితేజుం డగుదినేశు నభినందింతున్. 83

క. అపరిమిత మైననీయు, గ్రపువేఁడిమిఁ బ్రాణు లెల్లఁ గ్రాఁగుదుఁ దేజం
బుపసంహరింపు సృష్టికి, విపరీతము పుట్టకుండ విశ్వమయాత్మా. 84

బ్రహ్మకృత సురాసురనరతిర్యగాదిసృష్టిప్రకారము.

వ. అని సర్గోద్యుక్తుం డగుబ్రహ్మ బహువిధంబులం బ్రస్తుతించినఁ బ్రభాకరుండు నిజ పరమతీవ్రతేజం బుపసంహరించి యల్పప్రభాసమన్వితుం డయ్యె నంతఁ బ్రజాపతి పూర్వకల్పంబునం దెట్టులట్లసర్వంబునుం గల్పించె సర్వలోకంబులు సర్వద్వీపంబులు సర్వసముద్రంబులు సర్వవర్ణంబులు సర్వాశ్రమంబులు సర్వధర్మంబులు వేదసూక్త క్రమంబున నావిర్భవించె నావిరించికి మరీచి జన్మించె మరీచికిఁ గశ్యపుఁడు పుట్టెఁ గశ్యపునకు దక్షునికూఁతులు పదుమువ్వురు భార్యలైరి వారిలో నదితికి దేవ తలు దితికి దైత్యులు దనువునకు దానవులు వినతకు ననూరుగరుత్మంతులు స్వసకు యక్షరాక్షసులుగద్రువకు నురగేంద్రులు నావిర్భవించిరి క్రోధకు ఋషిగణాప్స రోగణంబులు నిరకు నైరావతాదిగజంబులునుం బ్రభవించె మునికి గంధర్వు లావిర్భవించిరి తామ్రకు శ్యేనీప్రముఖకన్యలు పుట్టిరి వారిసంతతి శ్యేనభాస శుకాదిఖగము లయ్యె నిలకు వృక్షంబులు ప్రధకుఁ బక్షిగణంబులును బుట్టె నిట్లు రెండవసర్గం బైకశ్యపప్రజాపతి సంతానంబు జగద్భరితం బయ్యె నందు. 85

తే. సురలు స త్త్వరజ స్తమస్స్ఫురణ నొంది, యధికు లైయందఱకు ముఖ్యులైరి వారి
నజుఁడు భువనత్రయమునకు నధిపతులను, యజ్ఞభుజులను గావించె నాదరమున.
ఉ. దాని సహింప కెంతయును దర్ప మెలర్పఁగ దైత్యదానవు
ల్వాని సురావలిం దొడరి భూరిరణం బొనరించి గెల్చి శౌ
ర్యానుగుణంబు గా జగము లన్నియుఁ జేకొని యాగభాగము
ల్మానుగఁ దార గైకొని రమందభుజాబలజృంభణంబునన్ 87
వ. అంత. 88
క. దితి దనుతనయులచేఁ దన, సుతు లపహృతరాజ్యు లగుటఁ జూచి యదితి దా
మతి వారి నవిచ్ఛిన్న, క్రతుభాగులఁ జేయఁ దలఁచి కడు భక్తిమెయిన్. 89

అదితి సూర్యుని స్తుతించుట.

మహాస్రగ్ధర. సవితృం దేజోభిరాము న్సకలమునిజన స్తవ్యుఁ బ్రత్యక్షమూర్తిన్
దివిజేంద్రారాధనీయు న్దినకరుఁ ద్రిజగద్దీపకు న్విశ్వవంద్యున్
రవి నారాధింపఁ జొచ్చె న్మతి నదితి ప్రయత్నంబుతోడ న్నిరాహా
రవిధిస్వీకారనానావ్రతనియమధురారమ్య యై సంతతంబున్. 90
వ. అట్లారాధించుచు. 91
క. పరమం బై సూక్ష్మం బై, పరిపూర్ణంబై సుషుమ్నుఁ బ్రభవం బై సు
స్థిర మైన బ్రహ్మతేజము, ధరియించిననీకు మ్రొక్కెదను నే ద్యుమణీ! 92
క. జగముల కుపకారంబుగఁ, దగుతఱి నుదయించుచున్న తావకవిలస
న్నిగమమయతీవ్రమూర్తికి, గగనమణికి మ్రొక్కెద న్ప్రకాశితభక్తిన్. 93
క. ఘనవర్షార్థము రసమోచనముం జేయుచును సకలజగమున కాప్యా
యనకర మగురూపము గల,ఘనాత్ముఁ డగునీకు వినతి గావింతు రవీ! 94
మ. అని యద్దేవి నిరంతరంబును నిరాహారత్వముం బూని కీ
ర్తనముం జేయుచు భక్తితోడఁ దను నారాధింప నయ్యుగ్రద
ర్శనుఁ డుష్ణాంశుఁడు పెద్దకాలమునకుం బ్రత్యక్ష మై నిల్చె న
వ్వనితారత్నముముందర న్వితతభాస్వద్దీధితు ల్పర్వఁగన్. 95
సీ. నిలిచినఁ గనుఁగొని నిర్జరజనని భయం బంది దేవ! నభంబునందు
వెలుఁ గొందుచున్న ని న్వీక్షింప నాకు శక్యము గానిమాడ్కి భూగతుఁడ వైనఁ
గానఁ జాలక యున్న దానఁ బ్రసన్నుఁడ వగుము భవద్రూప మస్మదీయ
లోచనమ్ముల కిప్డు గోచరమ్ముగఁ జేయు మతిదయ ననుఁ జూడు మధికభక్తి
తే. భరిత నైననాతనయులఁ బ్రమదలీలఁ, గావు మఖిలలోకంబులు గలుగఁ జేయ
వాని రక్షింప నడఁగింప వలఁతి వీవ, కాని నీకంటె నన్యుండు గలుగఁ డెందు. 96
తే. బ్రహ్మకేశవరుద్రరూపములు నీవ, యింద్రపావకయమజలధీశపవన
ధనదరూపము నీవ చంద్రధరమేది,నీంద్రభూవార్ధిరూపము లీవె తరణి. 97

క. యాగములను సతతాంత,ర్యాగములను నిను భజింతు రవనిసుపర్వ
లోగులు త్రిదివాక్షయసుఖ, భోగంబులకై సమస్తభువనస్తుత్యా! 98

సూర్యుఁ డదితికిఁ బ్రసన్నుఁడై వర మిచ్చుట.

చ. అని వినుతించిన న్దపనుఁ డాపటుతేజముఁ బాసి తత్ప్రతా
ప్రవిభవిభాతిభూతి దనరంగఁ బ్రసన్నత నొంది పల్కెఁబు
న్దన కభివందనంబు ప్రమదంబునఁ జేయునిలింపమాతఁ గ
న్గొని భవదంతరంగమునఁ గోరిక యెయ్యది సెప్పు మేర్పడన్. 99

ఆ. అనిన నదితి జాను లవనీతలంబున, మోపి శిరము వాల్చి మ్రొక్కి దేవ!
యవధరింపుము మస్మదాత్మజు ల్గడు బల,వంతు లైనదైత్యవరులచేత. 100

వ. త్రిలోకరాజ్యంబును యజ్ఞభాగంబులుం గోల్పడి దీను లై యున్న వారు గావునం
బ్రసన్నుండ వై నీవంశంబునం దద్భ్రాతృత్వం బంగీకరించి నాకు జన్మించి దైత్య
దానవనాశం బాపాదించి నానందనులకుం ద్రిలోకాధిపత్యంబును గ్రతుభాగ
భోక్తృత్వంబును బ్రసాదింపు మనినం బ్రభాకరుండు గరుణించి యద్దేవికి
నవ్వరం బిచ్చి యంతర్ధానగతుం డయ్యె నదితియుం దపోనివృత్త యయ్యె నంత.

తే. సూర్యకరసహస్రములో సుషుమ్న యనఁగ, నెగడు రశ్మి నిలింపజనిత్రియుదర
మునఁ బ్రవేశించె దాని నమ్మునితఁ దాల్చెఁ,గృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదిక క్లేశనియతి.

మార్తాండునియావిర్భావము-తద్దర్శనమున దైత్యదానవులు భస్మమగుటయు.

వ. ఇట్లు నిత్యోపవాసవ్రతపరాయణ యై దివ్యగర్భధారిణి యైనయదితి నాలోకించి
కోపించి కశ్యపుఁ డిట్లనియె. 103

సీ. ఏల యీగర్భాండ మిట్లు మారణ మొందఁ జేసెదు నిత్యోపవాసవృత్తి
ననవుడు నద్దేవి యలుగకు మిది మారితము గాదు చూడు ముద్దామశత్రు
సంక్షయకారి యై జన్మించు నని పల్కెఁ బతిమాటఁ గోపంబు పట్ట లేక
యప్పుడ యద్దేవతారణి జాజ్వల్యమాన తేజోరూప మైనయండ

తే. మూడి పడఁ జేసెఁ గశ్యపుఁ డుద్యదర్క,ధామనిభ మై వెలింగెడుదానిఁ గాంచి
మ్రొక్కి ఋగ్వేదమంత్ర సముత్కరమున,నభినుతింపఁగ నంత నయ్యండ మనఘ!

ఆ. ప్రకటదివ్యమూర్తి పద్మపత్త్రద్యుతి, స్ఫురితవర్ణుఁ డైనపురుషుఁ డయ్యెఁ
దేజమున సమస్తదిశలు వెలుంగఁగ, నపుడు దివ్యవాణి యంబరమున. 105

వ. నిలిచి మేఘగంభీరస్వనంబునం గశ్యపు నుద్దేశించి మహాత్మా! నీ వదితితోడనీయండం
బేల మారితంబు గావించెద వని పలికి తది కారణంబుగా నీపుత్త్రుండు మార్తాండుం
డనునామంబునం బరఁగు సూర్యాధికారంబును జేయు శత్రుక్షయంబును గావించు
నని చెప్పిన నశరీరిణివచనంబులు విని. 106

స్రగ్ధర. ఆనందం బంతరంగం బయి మనముల నిండార నింద్రాదిదివ్యుల్
నానాసైన్యస్ఫురద్దానవుల ననికి సన్నద్ధు లై పిల్చి రా దై

త్యానీకంబు న్మహోత్సాహమున వెడలె దేవాసురశ్రేణి కయ్యెం
దా నంతం గయ్యు ముద్యత్పటుతరశరజాతప్రభ ల్మింటఁ బర్వన్. 107
క. ఆతుములరణాంతరమున, నాతతమార్తాండతనుభవై కమరిచి
వ్రాతహతిఁజేసి భస్మీ,భూతు లయిరి దైత్యదనుజపుంగవు లెల్లన్. 108
శా. ఆమార్తాండుడు సమస్తదైత్యదనుజవ్యాపాదనప్రౌఢుఁ డీ
వ్రామేయారుణదేహదీప్తివిసరవ్యాప్తాఖిలాశాంతు సం
గ్రామోద్యద్విజయాభిరాము బహుమాంగళ్యప్రదుఁ డిబ్బుగ్వ్యజు
స్సామాలంకరణోజ్జ్వలు న్దినమణి న్సద్భక్తచూడామణిన్. 109
క. ముదమునఁ గీర్తించుచు న,య్యదితిం గొనియాడుచుం బ్రియం బెలరారం
ద్రిదశులు గైకొని రొగిఁ దమ,పదములుఁ గ్రతుభాగములుఁ బ్రభాకరుకరుణన్.
చ. అతులకదంబపుష్పసదృశాంశులు గ్రిందను మీఁదఁ బర్వఁగా
హుతవహచారుపిండతులితోజ్జ్వల మైన యవిస్ఫుటాకృతి
న్నతదళబాంధవుండు గగనంబున నుండి నిజాధికార ము
న్నతి నొనరించె లోకము లనారతము న్దను భక్తిఁ గొల్వఁగన్. 111

కురుదేశమునఁ దపనతాపిత యై సంజ్ఞ బడబారూపమునఁ దపము చేయుట.

వ. అంత విశ్వకర్మప్రజాపతి తనకూఁతు సంజ్ఞ యనుకన్యక నావివస్వంతునకుం బ్రణ
తుండై ప్రార్థించి పత్నిం గావించె నద్దేవికి వైవస్వతమనువును యముండును యము
నయుం బ్రభవించి రాసంజ్ఞకథావృత్తాంతం బంతయు మున్న యేను నీకుం జెప్పితి
విను మట్లు పితృసదనంబునకు సంజ్ఞ చనుటయు ఛాయావధూటివలన నెఱింగి
మార్తాండుండు రోషంబున మండుచు మామయింటికిం జనిన నతండు నతని
నభ్యర్చించి సాంత్వనవచనంబుల ననునయించి యి ట్లనియె. 112
ఉ. కోపము సంహరింపు విను గోపతి! నీపటుతేజ మోర్వఁగా
నోపక పోయి పేరడవి నున్నది సంజ్ఞ మనోహరోల్లస
ద్రూపము దాల్చి నీవు తనుఁ దోకొని పోవుట గోరి భూరిని
ష్ఠాపరతంత్ర యై తగిలి సంతతముం దప మాచరించుచున్. 113
క. శతధృతివాక్యంబును నా,మతమును నీ కించు కేని మానుగ విను దీ
పిత మగునీరూపము శో,భితమును శాంతంబు గాఁగఁ బ్రీతి నొనర్తున్. 114

విశ్వకర్మ సూర్యతేజము నల్పము చేయుట.

తే. అనిన నొడఁబడివెలుఁగుఱేఁ డట్ల సేయు, మని యనుజ్ఞయిచ్చుటయును నాక్షణంబ
విశ్వకర్మ శాకాహ్వయద్వీపమునకుఁ, జని దినాధీశ్వరునిఁ జక్రమున నమర్చి. 115
క. అతిరయమునఁ దిరుగునహ,ర్పతితేజము దరువఁ దరువ బలవద్భ్రమణో
గ్రత నాకంపించె జగ,త్త్రితయము త్రుటితాంశుపవనతీవ్రత్వమునన్. 116
వ. అప్పుడు. 117

సీ. సకలరత్నాకరశైలాటవులతోన మేదినీచక్రంబు మీఁది కెగసె
నఖిలగ్రహేందుతారాన్వితంబుగ నింగి కూలి యెంతయు సమాకులతనొందె
వనధులు పిండలివండుగాఁ గలఁగి ఘూర్ణిల్లుచు జగ మెల్ల వెల్లిగొనియెఁ
గులధరణీధరమ్ములు సానుబంధములూడలి నుగ్గై వడిఁ బుడమిఁ బడియెఁ
తే. దేజరిల్లుధ్రువాధారధిష్ణ్యతతులు, బహుసహస్రసంఖ్యలఁ బరిభ్రామ్యదరుణ
రశ్మిజాలరయంబున రాలఁ దొడఁగెఁ, దునియలై మేఘపఙ్క్తులు దూలఁ జొచ్చె.

బ్రహ్మాదులు సూర్యుని స్తుతించుట.

వ. ఇవ్విధంబునం ద్రిభువనంబులు ప్రభాకరభ్రమణరయంబున విభ్రాజితంబైన నప్పుడు భయం బంది బ్రహ్మాదిదేవతలయ్యాదిదేవుని ననేకప్రకారంబుల స్తుతించి రింద్రుండు జయజయధ్వను లొనరించె వసిష్ఠాత్రిప్రభృతి సప్తఋషులును వాలఖిల్యప్రభృతి మహామునులును బహువిధస్తోత్రంబులను ఋగ్యజుర్వేదసూక్తంబులనుం బ్రశంసించిరి సిద్ధవిద్యాధరగరుడయక్షరాక్షసోరగపతు లంజలిపుటంబులు నిటలంబులం గదియించి యందంద వందనం బాచరించిరి లిఖ్యమానుం డగుమార్తాండుసమీపంబున నుండి గాంధర్వవిద్యావిశారదు లగుతుంబురునారదాదిగంధర్వులు మధురగీతంబులు విస్తరించి రప్సరోంగనలును రంగంబుగా లలితనర్తనంబులు ప్రవర్తించిరి వీణావేణుపణవశంఖకాహళఘంటాపటహమృదంగాదివాద్యంబులు హృద్యంబులుగా మొరయించి రిత్తెఱంగునం గోలాహలంబులై నానానాదంబులై చెలంగుచుండ నద్దివిజవర్ధకి యల్లనల్ల నత్తేజోవర్ధనుఁ ద్రచ్చుచు నిట్లు స్తుతియింపం దొడంగె. 119

క. వనరుహభవరుద్రజనార్దనవినుతుఁడు కాలకర్తృతామహనీయుం
డును నగునినుతనులిఖనము, వినునరుఁ డినలోకసౌఖ్యవిభవము నొందున్. 120

వ. అని వెండియు. 121

చ. కనదరుణాంబుజాతనవకాంతి నుదంచితభూరిచారుకాం
చనరుచిఁ దప్తతామ్రవిలసద్ద్యుతి నూత్నలసత్ప్రవాళదీ
ప్తి నిజతనూద్గతాంశుతతి దిక్కులఁ బర్వి వెలుంగ నొప్పునీ
దినమణికి న్నభోమణికి దేవశిరోమణి కేను మ్రొక్కెదన్. 122

చ. ఘననిబిడాంధకారతతిఖండనచండమయూఖరాజిచే
ననుదినము న్ప్రభాతములయం దమృతాంశుమరీచి వేఁడిగా
వనజము లుల్ల సిల్లఁగఁ దొవల్ మొగుడ న్ప్రథమాద్రిఁ బొల్చునీ
దినమణికి న్నభోమణికి దేవశిరోమణి కేను మ్రొక్కెదన్. 123

చ. అనుపమవేగసత్త్వసముదంచితవాహనవాహ్యమానకాం
చనరథచక్రసంకషణచారుసుమేరునగేంద్రసానుసం

జనితసువర్ణ రేణుచయసంతతభూషితదీప్తి యైన యీ
దినమణికి న్నభోమణికి దేవశిరోమణి కేను మ్రొక్కెదన్. 124

వ. అని మఱియును. 125

చ. దినకర! యుష్మదీయతనుతేజము దచ్చెద భక్తి నీకు వం
దన మొనరించుచు న్బహువిధంబుల నిన్ను నుతించుదు న్దయ
న్ననుఁ శుభదృష్టిఁ జూడుము సనాతన! కారుణికాగ్రగణ్య! య
త్యనుపమపుణ్య! సర్వనిగమాత్మక! నన్ను ననుగ్రహింపుమీ. 126

చెక్కినసూర్యునితేజముచే శూలాదులు నిర్మించుటయు - నాసత్యరేవంతులు పుట్టుటయు.

వ. అని బహువిధంబులఁ బ్రస్తుతించి విశ్వకర్మ ప్రజాపతి ప్రభాకరుతేజం బతనిమండలంబున షోడశాంశంబు దక్కం బదియేను భాగంబులు వోవం దచ్చి యాతేజఃఖండంబుల విష్ణునికి సుదర్శనంబును జంద్రమౌళికి శూలంబును గుబేరునకు శిబికయుఁ గాలునకు దండంబును సేనానికి శక్తియు దేవగణంబుల కనేకాయుధంబులును గావించెనంత. 127

ఉ. ఆతతవేదమూర్తి యగునాదిననాయకుఁ డట్లు మామచే
శాతితతేజుఁ డై కుసుమసాయకసన్నిభసౌకుమార్యము
న్బాతిగఁ దాల్చి యాత్మసతిపాలికి నేఁగెఁ దురంగరూపముం
బ్రీతి ధరించి వారి కనవేతగుణు ల్జనియించి రశ్వినుల్. 128

వ. సంభోగసమయాంతరంబున రేవంతుండు జనియించె నంత నిజరూపవంతుం డై కాంతాసహితంబుగ గగనంబునకుం జని పూర్వప్రకారంబునం బ్రవర్తిల్లుచుండ ఛాయాతనయుం డగుసావర్ణి యష్టమమనుత్వంబు గోరి మేరునగరంబున నిపుడు దపంబు సేయుచున్నవాఁ డని చెప్పి మార్కండేయుండు. 129

తే. సవితృసంతతిజన్మంబు చరితమును మహాత్ముఁ డైనయాసవితృమహత్త్వమును బఠించినను విన్న మనుజుల కంచితోరు, యశము చేకురు నాపద లడఁగి పోవు. 130

క. ఇనునిమహత్త్వము వినిన, జ్జనుల కహోరాత్రకృతవిషమకిల్బిషము
ల్మునివర! శాంతిం బొందును, ఘనరుజలు సదౌషధమునఁ గ్రాఁగువిధమునన్. 131

రాజ్యవర్ధనరాజచరిత్రము.

మ. అనినం గ్రోష్టుకి సంతసిల్లి మునివర్యా! సూర్యజన్మంబు పెం
పును దత్సంతతిసంభవంబును భవత్పుణ్యోక్తుల న్వింటి నిం
కను గౌతూహల మయ్యెడు న్వినుఁ త్రిలోకస్తుత్యుఁ డైనట్టియ
ర్కునిమాహాత్మ్యముఁ జెప్పవే మధురవాక్పూర్ణామృతం బారఁగన్. 132

వ. అనిన భృగువంశ్యవర్యుం డి ట్లనియె. 133

తే. యమునితనయుండు లోకవిఖ్యాతయశుఁడు రాజ్యవర్ధనుఁ డనియెడురాజు ధర్మపరతఁ జేకొని పాలించె ధరణితలము వివిధదానాధ్వరక్రియాప్రవణుఁ డగుచు.

వ. అమ్మహీపతిరాజ్యంబునం బ్రజ లాధివ్యాధులం బొందక క్షామడాంబరబాధలం జెందక ధనధాన్యాదిసమస్తసంపదం బొంపిరివోవుచు నంతంతకు వర్ధిల్లుచుండి రంత. 135

సీ. అతఁడు విధూరథుం డనుమహీపతిసుత శుభలక్షణాన్విత సుందరాంగి
మానిని యను పేరిమానిని వరియించి యయ్యింతియందు బద్ధానురాగుఁ
డైకల నైనను నన్యకాంతలఁ గోర కాత్మధర్మములకు హాని గాని
క్రమమున వివిధసౌఖ్యము లొందుచుండఁగ సప్తసహస్రవర్షమ్ము లొక్క
ఆ. దినము చనినభంగిఁ జనుటయు నొకనాఁడు, పౌరజానపదులు భూరమణులు
సచివవరులు నాప్తజనులును దగువారు, నర్థిఁ గొలువ నున్నయవసరమున. 136

ఆ మానినీవధూటి మగని కభ్యంగము, చేయువేళ నశ్రుశీకరంబు
లతనిమేన నించె నతఁ డిది యేమి యో, యనుచు మగిడి యాలతాంగిఁ జూచి.

మానినీరాజ్యవర్ధన సంవాదము.

క. పొలఁతి! యిది యేమి నావుడుఁ, బలుకక యతఁ డెన్ని యేని భంగుల మఱియు
న్బలుమాఱు నడుగ నాతని, తల నొకనర యున్నఁ జూపి తరలాక్షి యనున్.138

చ. నరవర! నీదుమస్తకమున న్నర దోఁచిన చింతకంటె నా
కరయ విషాదహేతు వగునట్టిది యెయ్యది? యంచు బాష్పము
ల్గొరఁగఁగ గద్గదం బడర దుఃఖిత యైనలతాంగిఁ జూచి తా
దరహసితాననుం డయి ముదంబున నమ్మనుజేంద్రుఁ డి ట్లనున్. 139

క. పౌరులు భూమిజనులు ధా,త్రీరమణులు బలసి యుండ ధృతి దొలఁగి వగం
గూరి కనునీరు నింపఁగ, నీరజదళనేత్ర! తగునె నీ పెంపునకున్. 140

ఆ. సకలజంతువులకు జన్మవర్ధనపరి,ణామగుణచయంబు నైజ మగుట
యెఱిఁగి యెఱిఁగి యింత యేటికి శోకింప?, విను లతాంగి! నాదువిధము దెలియ.

సీ. చదివితి వేదముల్ శాస్త్రాస్త్రవిద్యల నారూఢిఁ బొందితి నాహవమున
నైరుల నోర్చితి వసుధ నిర్వక్రంబు గాఁగఁ బాలించితిఁ గ్రతువు లెన్ని
యేని యొనర్చితి నీప్సితార్థంబులఁ బరితుష్టిఁ జేసితి బ్రాహ్మణులకు
మానిని! నీతో నమానుషభోగంబు లనుభవించితి నెయ్య మతిశయిల్ల
తే. సకలపురుషార్థములు నాకు సంభవించె, నింక ముదిమికి శంకింప నేల చెపుమ?
వలులు పలితంబులును బెక్కు గలుగుఁ గాత, వాని కుచితంపువిధ మిప్పుడే నొనర్తు.

వ. బాల్యకౌమారయౌవనవార్ధకావస్థలం దత్తదుచితప్రవృత్తిం బ్రవర్తించుట యుత్తమక్షత్త్రియులకు విధివిహితకృత్యంబు మత్పూర్వులు నిట్ల వర్తించిరి యిప్పుడు నామనంబు తపంబున కౌత్సుక్యం బొందుచున్న యది యిప్పలితాంకుర దర్శనంబును నాకు నభ్యుదయకారణం బయ్యె నీ వింక నెవ్వగ దక్కు మని

యశ్శాంతారత్నంబు నూఱడించుచున్న యన్నరపతివచనమ్ములువిని సచివులు
పౌరులు శోకాక్రాంతస్వాంతులగుచు నమ్మహీకాంతున కిట్లనిరి. 143

రాజ్యవర్ధనభూపతికిఁ బౌరులకును సంవాదము.

సీ. ఆరయ దేవికిఁ గారణం బేమి యీవగపు మాయది గాక వసుమతీశ!
విపినంబునకుఁ దపోవృత్తి నీ వరిగినట్లైన సర్వక్రియాహాని గాదె?
యేడువేలేఁడులు నిల యేలి పడసిన సుకృత మిప్పుడు విడఁ జూడఁ దగునె?
ప్రజలఁ బాలించుధర్మముపదాఱవపాలుఁ బోలునే వని సేయఁ బోవుతపము?
తే. నింతయును నాత్మ నూహించి యీతపంబు
మాను మని యందఱును బలుమాఱు ప్రార్థ
నంబు సేయుడు నానరనాథవరుఁడు
గారవంబున వారలఁ గలయఁ జూచి. 144
ఉ. ఏలితి లీల నీవసుధ నింతయు సప్తసహస్రవర్షము
లోలఁగ సత్కళత్రమునఁ బుత్త్రులఁ గాంచితి నెల్లవారలు
న్నేలన మంటి నింక నిటమీఁదటఁ బొందుతపోనివాసము
న్బోలునె కాలపాకమున బుద్ధియె యూరక యున్కి యేరికిన్?. 145
క. జనులార! మచ్చిరంబున, జనియించిన యీపలితము సమవర్తికిఁ గ
ట్టనుఁ గైనదూత గా మదిఁ, గనుఁగొనుఁ డట్లగుట నిజము గాదె తలంపన్. 146
ఉ. కావున నైహికం బగుసుఖంబుఁ దొఱంగి తనూజు రాజ్యల
క్ష్మీవిభుఁ గాఁగఁ బ్రీతి నభిషిక్తుని జేసి ప్రబుద్ధబుద్ధి నై
యే విపినాంతరంబునకు నేఁగి కృతాంతునిదూత లెప్డు నా
పై వడి వత్తు రంతకుఁ దపం బొనరించెద నప్రమత్తతన్. 147
మ. అని దైవజ్ఞులఁ జూచి పుత్త్రకుని రాజ్యశ్రీవిభుం జేయఁగా
దినలగ్నంబులు చెప్పుఁ డన్న విని ధాత్రీనాథునుద్యోగ మె
ల్లను దెల్లంబుగ వారెఱింగి వగ లుల్లమ్ము ల్గలంపంగ నే
మనియుం జెప్పఁగ నేర కెప్పుడు సముద్యద్బాష్పదీనాస్యులై. 148
వ. అమ్మహీపతి నవలోకించి. 149
క. జనవల్లభ! నీవాక్యము, విని మాహృదయములు శోకవికలము లగుట
న్దినలగ్నస్థితి దోఁపద, యని పలికిన నచట నున్న యఖిలజనంబుల్. 150
ఆ. ఏకవాక్యముగ ననేకవిధమ్ములఁ, బ్రార్థనమ్ము చేసి రమ్మహీశుఁ
డచలితప్రయత్నుఁ డగుట గనుంగొని, యేమి సేయువార మింక ననుచు. 151

రాజ్యవర్ధనునియాయుర్వృద్ధికై పౌరులు సూర్యునారాధించుట.

వ. అన్నరేంద్రచంద్రునిమీఁదియమందప్రీతి నందఱుం బెద్దయుం బ్రొద్దు విచారించి యత్యంతనియతి భాస్వంతు నారాధించి యమ్మహీకాంతు నధికాయుష్మంతునిం గావింతమని నిశ్చయించి యద్దినవాథు నుద్దేశించి. 152

సీ. వేదసూక్తమ్ముల వినుతించువారును మౌనవ్రతంబులు పూనువారు
పుష్పగంధమ్ములఁ బూజించువారును విధివిహితంబుగ వేల్చువారు
జలమధ్యమునుల జపమ్ములు సేయువారలు నుపవాసనియతిమై నుండువారు
నవిరతధ్యానపరాయణు లగువారు నుచితోపహారంబు లొసఁగువారు
ఆ. నైన సమస్తజనులు నన్యోన్యవిధంబుల, నధికభక్తియుక్తి ననుదినంబుఁ
దపనుఁ గొల్వఁ దా సుదామఁ డస్కంధరున్, డేఁగుదెంచి వారి కిట్టు లనియె. 153
క. నరులార! కమలమిత్రుని, వరదుం గాఁ గోరి కొల్వ వలతుర యేని
న్వేర వే నిదె యొకిఁగించెదఁ,బరమహితముఁ గోరి యెల్లభంగులఁ దెలియన్. 154
వ. అగురువిశాలం బను నామంబునం బ్రసిద్ధం బై నవనంబు సిద్ధనిషేవితం బగుచు నుల్ల
సిల్లునవ్వనంబునం గామరూపం బనుమహాపర్వతంబు గలదందుఁ జని భానుని నారా
ధించిన మనోరథంబు సఫలం బగు ననుటయు వార లట్ల కాక యని యచటి కరిగి
భాస్కరాయతనంబుఁ గని తత్సమీపంబునం దప్రమత్తులు నియతాహారులు నై
యక్షతపుష్పగంధధూపదీపాద్యుపచారములను జపహోమాన్నహోమంబులను
వివస్వంతు నారాధించుచు ని ట్లని స్తుతియించిరి. 155

బ్రాహ్మణబృందము సూర్యుని స్తుతించుట.

సీ. ఆదిత్యు సూర్యుని నర్యముఁ బూషు స్వభాను దివాకరు భాను సవితృ
నక్షరుఁ బరము సితాసితవర్ణుని భాస్కరు దుష్ప్రేక్ష్యుఁ బంకజాప్తు
రవిఁ బ్రళయాంతకు రక్తపీతుని దీప్తదీధితి నవితర్క్యు దీర్ఘరూపు
యాజ్ఞాగ్నిహోత్ర వేదాంతస్థితుని యోగి నిత్యు ననంతుని నిగమవేద్యు
తే. నాద్యు మిత్రుని నఖిలలోకైకకరతు, వ్యక్తు గుణయుక్తుఁ బరమదయానురక్తు
శాంతు నిన్నుఁ బ్రభాకరు శరణు వేఁడి, సంతతము నినుఁ గొల్తు మనంతభక్తి.156
క. సురదనుజఖచరకిన్నర, గరుడోరగసిద్ధతారకాగ్రహములయం
దరయంగ నధికతేజ, స్స్ఫురితుం డగుదేవు శరణుఁ జొచ్చెద మర్థిన్. 157
తే. గగనమునుండి నిజమయూఖములఁ జేసి
యవనితలమును దిశలును నంతరిక్ష
మును వెలింగించుచును వ్యాప్తమూర్తిఁ దాల్చి
పరఁగుదేవుని గొలుతుము శరణు వేఁడి. 158
ఆ. అరయ బ్రహ్మ యన మహాదేవుఁ డన విష్ణుఁ, డనఁ బ్రజాపతి యన ననిలుఁ డనఁగ
నంబరం బనంగ నమరుఁ దా నేదేవుఁ డట్టిభానుఁ గొల్తు మర్థితోడ. 159
తే. అని యనేకవిధంబుల నఖిలజనులు, ప్రస్తుతించుచు నిశ్చలభక్తిపరత
ననుదినంబును గొలువంగ నాత్మ మెచ్చి,మూఁడు నెలలకు వరదుఁ డై వేఁడివెలుఁగు.
చ. అమితనిజాంగకాంతి వియదంతర మంతయుఁ గప్ప నాత్మబిం
బము దెసనుండి సౌమ్య మగుభావము నైకొని వారియగ్రభా

గమునకు వచ్చి నిల్చుటయు గాత్రములం బులకాంకురంబు నే
త్రములఁ బ్రమోదబాష్పములదండడి గ్రందుకొనంగ నందఱున్. 161

వ. భక్తినమ్రు లగుచు నమ్మార్తాండునికి నందంద నమస్కరించి ముకుళితాంజలు
లై నంజూచి యద్దేవుండు. 162

ఆదిత్యునివలనఁ బౌరజను లిష్టార్థములఁ బడయుట.

క. నావలన మీకు నిండఱు, కేవరములు వడయఁగా నభీష్టము చెప్పుఁడా
నావుడు నజ్జనులు ప్రమోదావిష్టమనస్కు లగుచు నందఱు భక్తిన్. 163

వ. మస్తకన్యస్తహస్తు లగుచు నిట్లనిరి. 164

క. ముదియక సంతతవిజయా, స్పదుఁడై సుఖలీల నీప్రసాదమున భువిం
బదివేలవత్సరంబులు, బ్రదుకంగా వలయు మానృపాలుఁడు తరణీ!. 165

చ. అనవుడు నవ్వరం బొసఁగి యంబుజమిత్రుఁ డదృశ్యుఁ డైన న
జ్జనులు మనంబు లుత్సవరసంబునఁ దేలఁగ నేఁగి మానినీ
వనితయుఁ దాను నున్న జనవల్లభునిం దగఁ గాంచి తొంటి వా
యినవిధము న్రవిం గొలిచి యిష్టవరోన్నతి గన్న చందమున్. 166

క. మానుగఁ జెప్పిన విని య,మ్మానిని యానంద మొందె మానవనాథుం
డాననము వంచి యొకపడిఁ, దా నూరక పలుక కుండెఁ దద్దయుఁ జింతన్. 167

రాజ్యవర్ధనునికి మానినికి నాయుర్వృద్ధినిమిత్త మగుసంవాదము.

క. చింతాక్రాంతుం డగునృప, కాంతునకుఁ గాంత యేమి కారణ మధిపా!
సంతోషవేళ వికల, స్వాంతుఁడ వై యిట్టు లున్న వాఁడ? వనుటయున్. 168

సీ. మానవనాథుఁ డమ్మానిని వీక్షించి యక్కట! వీర లాయాస మంది
యినుఁ బ్రసన్నుని జేసి యిది యేమి వేఁడిరి పదివేలువర్షము ల్బ్రదికి యుండి
మిత్రబాంధవపుత్రపౌత్రకళత్రాదు లందఱు దినమున కరుగఁజూచి
యే నతిదీనత నేకాకి నై మను మనికియుఁ దా నొకమనికి యగునె?

తే. యిట్టిజీవన మిది గాల్పనే యనేక,దుఃఖములె కాక యిందు సంతోష మేద్ది?
యింతయును నాత్మ నరయక యింతి? నీవు, మేలు మే లని పల్కెదు మేల వగుచు.

తే అనిన నద్దేవి యనియె మీయానతిచ్చి, నట్టు లంతయు నిజము హార్దాబ్ధిఁ దేలి
యరయ కంటి దివాకరువరము దప్ప, దింక నిటమీఁదఁ గర్తవ్య మేమి చెపుమ. 170

వ. అనిన నమ్మహీవల్లభుండు వల్లభ కిట్లనియె. 171

క. పౌరులు భృత్యులు నా కుప,కారం బొనరించి యుండఁగా నక్కట! నే
వారలకు మే లొనర్పక, యూరక భోగములఁ దగిలి యుండం దగునే? 172

సీ. కావున నిప్పుడ కదలి యే నమ్మహీధరమున కరిగి యత్యంతభక్తి
భానునిగుఱించి తపం బాచరింపఁగ నతఁడు ప్రసన్నుఁడై యరుగుదెంచి

మానిని! నీకును మనభృత్యతతికిఁ బౌరులకును బుత్త్రపౌత్త్రులకుఁ గూడఁ
బదివేలువర్షము ల్బ్రదుకంగ వరము నా కిచ్చినయట్టుల యిచ్చెనేని

ఆ. యింపు సొంపు మిగుల నిందఱతోఁ గూడ, నఖిలరాజ్యసుఖము లనుభవింతు
నట్లు గాక యున్న నచ్చోన నిలిచి య,య్యుగ్రకిరణుఁ గొల్తు నుగ్రనియతి. 173

భాస్కరు నారాధించి రాజ్యవర్ధనుఁడు తనజనులను దీర్ఘాయుష్మంతులఁ జేయుట.

చ. అన విని యింతి! నీ వరుగ నక్కట! యిక్కడ నేను నిల్తునే?
యనుడు ధరాధినాథుఁడు ప్రియం దగఁ దోడ్కొని వేడ్క నత్తపో
వనమున కేఁగి యందు దినవల్లభు వేదమయాత్ము నిత్య నా
త్మ నిలిపి భక్తియుక్తి సతతంబు తపం బొనరించుచుండఁగన్. 174

ఉ. మానవతీవరేణ్య యగుమానినియుం బ్రియుతోడ నెండకు
న్వానకు సంచలింపక దివాకరునందు మనంబు నిల్పి త
ద్ధ్యానపరాయణత్వమునఁ దాను దపం బొనరించె నాత్మలో
నూనినభక్తి సంతతము నున్నతిఁ బొందఁగ మేను డయ్యఁగన్. 175

క. భూరమణుఁడు సతియు నిరా,హారు లగుచు నిట్లు సార్ధహాయనము మహా
ఘోర మగుతప మొనర్చిన, వారికిఁ బ్రత్యక్షమై దివాకరుఁడు దయన్. 176

క. కర మెలమిఁ గోరినట్టుల, వరము ప్రసాదించి చనిన వనితయుఁ బతియు
న్బరమానందముఁ బొందుచు, నరిగిరి తమపురికి భూసురాన్వయముఖ్యా! 177

మ. చని యాభూపతి తాను భార్యయుఁ బ్రజాసందోహము న్బుత్త్రపౌ
త్త్రనికాయంబును బంధువర్గము నమాత్యశ్రేణియు న్నిత్యశో
భనలీల న్విగతామయత్వము జరాభారవ్యపేతక్రమం
బును నొప్ప న్బదివేలువర్షములు పెంపుం బొంది పాల్చెం గడున్. 178

మ. క్రతువు ల్సేయుచు విప్రవర్గముఁ గృతార్థత్వంబునొందించుచు
న్బ్రతిపక్షావళి నోర్చుచు న్సుకృతము ల్పాలించుచు న్మానినీ
సతియు న్దాను ననూనయోగవిలసత్సౌఖ్యంబుల న్బొందుచు
న్క్షితి యేలెం దగ రాజ్యవర్ధననృపశ్రేష్ఠుండు సద్వృత్తుఁడై. 179

వ. అమ్మహీపతిచరిత్రంబు సమస్తంబు సవిస్తరంబుగా విని భృగువంశవరేణ్యుం డగు
ప్రమతి విస్మయావిష్టహృదయుం డై యి ట్లనియె. 180

తే. ఇనునిమహిమసొం పిటు లుండు నే? తలంప, నధికభక్తిమై నమ్మహాత్ముఁ గొలిచి
యాయురారోగ్యసత్త్వమహత్త్వరాజ్య, వర్ధనుం డయ్యె నారాజ్యవర్ధనుండు.

వ. అని కొనియాడె నని చెప్పి మఱియు మార్కండేయుండు. 182

ఆ. ఆదిదేవుఁ డైనయాదిత్యుమాహాత్మ్య, మెవ్వ రధికభక్తి యొసఁగ విందు
రట్టియుత్తములకు నాయురారోగ్యాది, సకలకామములును సంభవించు. 183

వైవస్వతమనుసంతతికథనప్రారంభము.

వ. ఈదృగ్విధప్రభావుం డగువిభాకరునకు సర్వార్థప్రదర్శనుం డైనవైవస్వతుండు సప్తమమను వై జన్మించె నతనికిఁ బుత్త్రులిక్ష్వాకుండును నరిష్యంతుండును గరూషుండును వృషధ్రుండును నాభాగుండును ధృష్టుండు ననువార లావిర్భవించి శస్త్రాస్త్రపారగులును వివిధవిద్యావిశారదులును బలపరాక్రమవంతులును వినిర్మలస్వాంతులును దిగ్భరితకీర్తులును సౌమ్యమూర్తులును బ్రత్యేకరాజ్యరక్షాదక్షులును వినిర్జితప్రతిపక్షులును ననం జాలి యుల్లసిల్లి రమ్మనువు వెండియు సుగుణసుందరుం డగునందనుం బడయం దలంచి మిత్త్రావరుణుల నుద్దేశించి యొక్కయధ్వరం బాచరించిన నందు హోతృక్రియావైకల్యంబునం జేసి యిలాభిధానయొక్కకన్య ప్రభవించినం జూచి యతండు మిత్త్రావరుణులం దలంచి ప్రస్తవపూర్వకంబుగా ని ట్లనియె. 184

ఉ. కడుభక్తి న్మిముఁ గొల్చి మీదయఁ ద్రిలోకఖ్యాతు సత్పుత్త్రు నేఁ
బడయం గోరఁగఁ గూఁతు రిప్పు డుదయింపం బాడియే యిప్పు డీ
పడఁతిం బుత్త్రునిఁజేసి మీ దగుకృపాప్రావీణ్యముం బెంపు నే
ర్పడ నాకోరిక మీరిఁబోవఁగఁ గృతార్థత్వంబు నొందింపరే. 185

వ. అని ప్రార్థించినం బ్రసన్ను లై వార ట్లనుగ్రహించిన. 186

క. ఇల యనునభిధానంబునఁ, బొలిచిన యక్కన్య యపుడు పురుషుం డై తా
నిలుఁ డన సుద్యుమ్నుం డన, వెలసె న్ధారుణి ననంతవిశ్రుతమహిమన్. 187

క. ఆసుద్యుమ్నుఁడు మృగయా, వ్యాసక్తి నుమేశుఁ డున్నవనమధ్యమునం
దాపవ యెఱుఁగక తిరుగఁగ, నాసురముగ నలిగి రుద్రుఁ డాతనితోడన్. 188

తే. మగువ వై యుండి పడసిన మగతనంబు
మెఱయ నిటు వచ్చినాఁడవే మేలు మేలు
దుర్మదాంధ! యీమద మేల తొంటియట్ల
పొలఁతి వగుమన్న నతఁ డప్డు పొలఁతి యయ్యె. 189

ఉ. ఆయిలయందు సోమసుతుఁ డైనబుధుండు పురూరవు న్గుణ
శ్రీయుతుఁ జక్రవర్తి నధరీకృతభాస్కరతేజుఁ గాంచెఁ దా
నాయిల యశ్వమేధసవనాచరణంబునఁ బుంస్త్వవిస్ఫుర
త్కాయము దాల్చి విస్మయముగా నిలుఁ డై విలసిల్లెఁ గ్రమ్మఱన్. 190

తే. తనయు లమ్మహీపతికి నుత్కలుఁడు గయుఁడు
వినతుఁడును నాఁగ మువ్వు రావిర్భవించి
బహువిధాధ్వరకర్తలు బాహువీర్య
యుతులు నై లీలఁ బాలించి రుర్వి యెల్ల. 191

సీ. ఇంతి వై యున్ననాఁ డిలుఁడు గాంచిన సూనుఁడా పురూరవుఁ డంత నరుగు దెంచి
ధర కొంత పంచి యీఁ దగు నాకు నావుడు నవ్వసిష్ఠుండును నట్ల చేయు
మని బుద్ధిగా నొత్తి తనకుఁ జెప్పిన విని యిలుఁ డట్ల కా కని యిచ్చగించి
యఖిలసుఖాస్పదం బగు ప్రతిష్ఠానపురంబున కాతని రాజుఁ జేసె
తే. నందు సుఖలీల నతఁడు రాజ్యంబు సేయు,చుండె ననఘ! యయ్యిలుని సముద్భవప్ర
కార మిట్టిది యని చెప్పి గారవమున, నమ్మహాముని క్రోష్టుకి కనియె మఱియు. 192

వృషధ్రుని కావును జంపుటచే శాపము కలుగుట.

క. మనుతనయుండు వృషధ్రుం, డనయము మృగయాభిరక్తి నటవీస్థలికిం
జని యందుఁ గలయఁ గ్రుమ్మరి, ఘనాతపనిపీడ్యమానగాత్రుం డగుచున్. 193
క. మృగము దన కొకటి యేనియు, నగపడమిం జేసి యాత్మ నత్యంతము నె
వ్వగ మిగుల నొక్కరుండును, మగుడం గా వచ్చి వచ్చి మార్గముక్రేవన్. 194
వ. ఒక్కమునిహోమధేనువుం గని గవయం బనుబుద్ధిఁ జేసి యేసిన బాణాహతి
గతప్రాణయైన దాని నిరీక్షించి తద్రక్షకుం డగుబాభ్రవ్యుం డనుమునికుమా
రుండు నితాంతామర్షకలుషితస్వాంతుండును నారక్తనేత్రుండును బ్రస్వేదపరి
షిక్తగాత్రుండును నై యున్నం జూచి వృషధ్రుం డిట్లనియె. 195
తే కారణం బేమి యింత యాగ్రహముఁ బొందఁ?
గరుణమైఁ బ్రసన్నుండవు గమ్ము శూద్రుఁ
డైనఁ గాకెందు క్షత్రియుఁ డైన వైశ్యుఁ
డైన నిట్టు తీవ్రక్రోధుఁ డౌనె చెపుమ 196
తే. పరమపావన మై యొప్పుబ్రాహ్మణాన్వ,యమున నెట్టులు పుట్టితో యకట! శూద్ర
జాతి వగుదు నీ వనుఁడు రోషప్రపూర్య,మాణమానసుఁ డగుచు నమ్మౌనిసుతుడు.
వ. అన్న రేంద్రున కి ట్లనియె. 198
తే. గురునిధేనువు వధియించి కొంకు లేక, నన్ను శూద్రుఁడ వనుచు బన్నములు పలికి
తట్లు గావున నీవు విద్యాప్రభావ, మడఁగి శూద్రుఁడవే యగు మని శపించె. 199
వ. అట్లు శపియించిన. 200
క. అతఁ డతిరోషోద్ధతుఁడై, ప్రతిశాపం బిచ్చె నంత బాభ్రవ్యుఁడు నా
క్షితిపతిఁ బొలియింపుదు నని, యతికోపనుఁ డైన నెఱిఁగి యాక్షణమాత్రన్.
వ తజ్జనకుం డైనయగ్నిశాలిసంయమి యెఱిఁగి యిద్ధేనువును వధించె నేని తనకర్మం
బునం దాన నిహతుం డయ్యెడు నజ్ఞానంబునం జేసిన నతని మూఢత్వంబు విచా
రించి సహించుట లెస్స గావున శాపం బప్రదేయం బని బోధించుచున్న నమ్మహీ
పాలకుండు మునిబాలకునకు సవినయంబుగా నిట్లనియె. 202
క. నీగురునిహోమధేనువు, నే గవయం బని తలంచి యేసితిఁ గరుణా
సాగర! కరుణింపుము మది?, నేగతి మోసంబు లేదె యెవ్వరి కైనన్? 203

సీ. అని యిట్లు నిభృతుఁ డై యాడినవాక్యంబు విని కరుణించి యమ్మునికుమారుఁ
డానరేంద్రునిఁ జూచి యే నెట్లు పలికితి నది యట్ల కాక తప్పదు మహీశ!
యెన్నఁడుఁ గావున నిచ్చినశాపంబు కుదియింప నెమ్మెయిఁ గొలఁది గాదు
కర మల్గి యిప్పు డీఁ గడఁగినశాపంబు పరిహరించితి నని పలికె నంత

తే. నతనిఁ దోడ్కొని మౌని నిజాశ్రమమున
కరిగె శూద్రత్వముం బొందె నావృషధ్రుఁ
డనఘ కారూషుఁ డనఁగఁ బ్రఖ్యాతుఁ డైన
మనుతనూభవుఁ డేడ్వురఁ గనియె సుతుల. 204

కన్యకై నాభాగునకు వైశ్యునకును సంవాదము.

వ. వారలును గారూషు లనుపేర నారూఢు లై రి తత్సంతానంబు శతసహస్రసంఖ్యలం బ్రవర్తిల్లె మఱియు మనుపుత్త్రుం డైనధృష్టునకు సమాచరితజనానురాగుండు నాభాగుం డనుతనయుం డుదయించి యౌత్సుక్యయౌవనోల్లాసభాసమానుండు వివిధ విహారపరాయణుండు నై చరియించుచు నొక్కనాఁ డొక్కవణిక్కన్య ననన్య సామాన్యరూపాభిశోభిత యప్పుడాని నభివీక్షించి తదాసక్తచిత్తుం డై చేతోజాత శరాహతి కోర్వక యేకాంతంబున నక్కాంతగృహంబునకుం జని తజ్జనకున కి ట్లనియె. 205

తే. చారుతరరూపమహిమఁ బెంపారునీత,నూజఁ గనుఁగొని యేను మనోజబాణ
దళితహృదయుండ నైతి సంతసము మిగుల, నత్తలోదరి నాకు నిమ్మనుడు నతఁడు.

తే. ఇల సమస్తంబు నేలురాజులకు మీర,లధిప! యే మరి యప్పన మాచ్చి భృత్య
మాత్ర వర్తించు వేదకోమటుల మిట్టి, మనకు సంబంధ మెమ్మెయి నొనరుఁ జెప్పుమ.

వ. అనిన నాభాగుండు. 208

క. కలవారు వేదవా రనఁ, గలదే భోగముల సరియ కాక తలఁప దే
హుల కెల్ల నేల చెప్పెదు?, వలదని పరిహార మిట్లు వైశ్యవరేణ్యా! 209

సీ. నావుడు వైశ్యుండు నాభాగుఁ గనుఁగొని యేను స్వతంత్రుండనే కుమార!
నీవును నాయట్ల కావున మన కెల్ల నొడయండు మీతండ్రి యున్నవాఁడు
చని యమ్మహారాజునునుమతి వడసి ర మ్మట్టైన సుత నిత్తు ననుడు నాతఁ
డీపని గుఱున కే నే మని చెప్పుదు మానుము నీవెడమాట లనిన

ఆ. నపుడు నగరి కరిగి యవ్వణిజుండు భూ,విభున కంత తెఱఁగు విన్నవించెఁ
బతియు బుద్ధిఁ జెప్పఁ బనిచె రుచీకాది, భూమిసురుల నంతఁ బుత్త్రుకడకు. 210

తండ్రిమాటనతి నిరాకరించి నాభాగుఁడు కోమటికన్నెం బెండ్లాడుట.

ఉ. ఆయవనీసురుల్ నృపవరాత్మజుపాలికిఁ బోయి క్షత్త్రియ
న్యాయము దప్పి మున్న వణిగన్వయకన్య వరింపఁ గూడునే

ధీయుత ! నీవు నీదుమది దీనికిఁ బ్రేమము సేయు దేని భూ
నాయకపుత్త్రిఁ బెండ్లి యయిన న్జను దీనితగ న్వరింపఁగన్. 211

మ. అని విప్రు ల్దగ నాడిన న్దనలి నేత్రాంతంబులం గెంపు గ
ప్ప నిశాతాసి కరంబున న్వెలుఁగ నాభాగుండు నవైశ్యాసం
దన కెంగేలు దెమల్చి యెవ్వఁ డయిన న్దప్పించిన న్మాన్పఁ జ
య్యన రా నిమ్మిదె యేను రాక్షసవివాహస్ఫూర్తిమై నేఁగెదన్. 212

వ. అని పలికి యవ్వనితామణిం దోడ్కొని చనుటయు. 213

చ. మదగజహస్తలగ్నలతమాడ్కిఁ గుమారునిచే గృహీత యై
నదళితపద్మపత్త్రనయనం దననందనఁ జూచి వైశ్యుఁ డా
ర్తిదనుకఁ జయ్యనం జని పతిం గని యంతయుఁ జెప్పెఁ జెప్పినం
త దనతురంగమాదిపృతనాతతిఁ బంపె నతం డుదగ్రుఁ డై. 214

చ. పనిచినయబ్బలంబులఁ గృపాణవిదారణమారణక్రియా
ఘనభుజలీలఁ గూల్చుటయు గ్రక్కున నెక్కుడువిక్రమం బెల
ర్ప నిఖలసైన్య యుక్తుఁ డయి రాజశిఖామణి దాను వీక మైఁ
జని నిజనందనుం బొదివి శస్త్రపరంపరఁ గప్పె నుగ్రుఁ డై. 215

ఉ. కప్పిన నస్త్రశస్త్రముల ఖడ్గమునం దునుమాడి పీనుఁగుం
గుప్పలు గాఁ గఁ గండ లొగిఁ గొండలు గా రుధిరంపుటేర్లు గా
నిప్పులు కన్నులం దొరఁగ నిర్భరబాహుపరాక్రమంబు పెం
పొప్పఁగ నక్కుమారవరుఁ డుక్కున సేనలఁ ద్రుంచెఁ ద్రుంచినన్. 216

పరివ్రాజుఁ డనుముని ధృష్టనాభాగుల యుద్ధ ముడిగించుట.

చ. జనకుఁడు పుత్త్రబాహుబలసంపదకు న్వెఱఁ గంది యుండ స
న్ముని యొకరుండు భూవరునిముందటికి న్దివినుండి వచ్చి యి
ట్లనియె నరేంద్ర వీఁ డతిదురాత్ముఁడు కయ్యము నీవు మాను వై
శ్యనితనయ న్వరించినయశోధనుఁ డీతఁడు నీకు యోగ్యుఁడే ? 217

వ. బ్రాహ్మణక్షత్త్రియవైశ్యులు నిజవర్ణంబులకన్నియల మున్ను పరిగ్రహించి మఱి తమతమదిగువకులంబులయంగనల వరియించుట శాస్త్రచోదితం బట్లు గాక తొలుత హీనజాతి యగునాతిం బెండ్లి యయినయుత్తమవర్ణం డాహీనజాతి యగుం గావున నిప్పు డింతకు వైశ్యాపరిగ్రహంబునం జేసి వణిజుం డయ్యె శుద్ధ క్షత్త్రియుండ వైన నీకతనితోడియుద్ధం బనర్హం బని యమ్మునివరుం డరుగుటయు.

వైశ్యకన్యం బెండ్లాడుటచే నాభాగుఁడు వైశ్యుఁ డగుట.

క. తనయునితో సంగరమున, వినివర్తితుఁ డయ్యె నిట్లు విభుఁ డానృప నం
దనుఁడును గోమటికన్నియ, ననురక్తిం బెండ్లి యయ్యె నంత మునీంద్రా ! 219

వ. వణిక్కన్యాస్వీకారంబున వైశ్యత్వంబు నొంది తండ్రికడకుం జని నరేంద్రా! నాకె
య్యది కర్తవ్యంబు నిర్దేశింపు మనిన నిమ్మహీపతి ధర్మాధికరణనియుక్తులైనబాభ్ర
వ్యాదిమునీంద్రులు నీ కెయ్యది ధర్మంబు గావించి రదియ నాచెప్పుట యనిన
నత్తపోధను లతనికిం బాశుపాల్యకృషివాణిజ్యంబులు ధర్మకర్మంబు లని చెప్పి
రారాజనందనుండునుం దదుపదేశమార్గంబున వర్తించుచుండె నంత. 220

తే. అతని కుదయించె లోకవిశ్రుతుఁడు శౌర్య, ఖని భనందాఖ్యుఁ డాపుత్త్రు జనని పిలిచి
నీవు గోపాలుఁడవు గమ్ము నెమ్మితోడ, ననినఁ దల్లికిఁ బ్రణమిల్లి యాతఁ డరిగి.

నీపుఁ డనురాజర్షి వలన భనందుఁ డస్త్రము లెల్ల నార్జించి చేసిన శత్త్రువధాదికము.

సీ. హిమనగంబునఁ దపం బెలమిఁ జేసెడునీపురాజర్షివరుఁ గని ప్రణతుఁ డైన
నతఁడు నీ రాకకుఁ గత మేమి యెఱిఁగింపు ధర్మజ్ఞ! యన్న మాతల్లి నన్ను
గోపాలకుండ వై దీపింపు మనవుడు గో వెప్పు డొకొ సమకూరు నాకుఁ
బ్రబలదాయాదులు పాలించుచున్న యీ గోరూప యగుభూమిఁ గొన వశంబె
తే యని తలఁచి వచ్చితిని నిను నాశ్రయింప, నను నృపాలునిఁ జేయవే మునివరేణ్య!
నుతగుణాకర! కరుణామనోజ్ఞ! నీవు, పనిచినట్ల చేసెద నతిభక్తితోడ 222

చ. అని యెఱిఁగించిన న్విని దయామతి నమ్ముని యస్త్రవిద్య లె
ల్ల నొసఁగిన న్భనందుఁడు చెలంగుచు నిశ్చలభక్తియుక్తి నా
తనికి నమస్కరించి ప్రమదంబున వీడ్కొని యేఁగి శౌర్యధు
ర్యునిఁ దమపిన్నతండ్రి తనయు న్వసురాతుని గాంచి యిట్లనున్. 223

క. పితృపైతామహ మగునీ, క్షితి యంతయుఁ జక్క సగము చెచ్చెర నా కి
మ్మితరునిఁ గా ననుఁ జూడకు, ధృతి నీ నని బిగిసి తేని తెగి రమ్మనిన్. 224

క. అనవుడు వసురాతుఁడు వై,శ్యునికొడుకవు భూమి యేల యోగ్యుఁడవే నీ?
వనుచుఁ గడు నలిగి సంగర,మునకు వెడలె సకలసైన్యములు తో నడువన్. 225

మ. వసురాతుండు భనందుఁడు న్భుజబలావష్టంభము న్విక్రమో
ల్లసనంబుం జలముం బలంబు రణలీలాస్ఫూర్తియుం జాల నొ
ప్పెసఁగం బోరిరి చూచు ఖేచరుల కిం పెక్కంగ దివ్యాస్త్రశ
స్త్రసముద్భూతమహోగ్రదీప్త లఖిలాశాభిత్తులం బర్వఁగన్. 226

తే. భూరిదివ్యాస్త్రవైభవస్ఫూర్తి మెఱయఁ, గా భనందుఁడు వసురాతుఁ గదనమందు
సానుజుని నోర్చి సకలరాజ్యమును లీలఁ, గొని ముదంబునఁ జని జనకునకు మ్రొక్కి.

క. దాయాదుల నే సమర, న్యాయంబున గెలిచి కొంటి నవనీరాజ్య
శ్రీ యెల్ల దీనిఁ జేకొను, మాయతభుజశౌర్య! యనుడు నతఁ డాత్మజునిన్. 228

చ. కనుఁగొని ప్రీతి నిట్లనియెఁ గాంత వినంగ భనంద! యిప్పు డే
మనుజవిభుత్వముం దొఱఁగి మానుగ వైశ్యత నొందినాఁడ మ

జ్జనకుని యాజ్ఞఁ జేసి నృపస త్తమ! యట్లును గాక నీవు నీ
యనుజుల నోర్చి కొన్న మహితావనిరాజ్యము నాకు నేటికిన్? 229

నాభాగునితో సుప్రభ చెప్పినతనజనకునిపూర్వజన్మవృత్తాంతము.

క. అనుపతిపలుకులు సుప్రభ, విని నవ్వుచు నతని కనియె విను వైశ్యత్వం
బునఁ బొంద నీవు వైశ్యుని, తనయను గా నేను నివ్విధం బె ట్లన్నన్. 230

క. ఘనుఁడు సుదేవుం డనువాఁ, జనపతి యింతులును దాను సఖుఁ డగుధూమ్రా
శ్వనిసుతుఁడు నలుఁడుతోడం, జను దేరఁగ లీలఁ గేలి సలిపెడువేడ్కన్. 231

వ. ఆమ్రవనంబునకుం జని మధుపానమదాయత్తచిత్తు లై విహరించుచుండ నన్న
లుండవ్విపినంబునం దపోవృత్తిఁ జరియించు ప్రమతి యనుమునిభార్యం గనుంగొని.

తే. కామరాగాంధచిత్తుఁ డై కదిసి బలిమిఁ, బట్టికొనుటయుఁ దలఁకి యాపద్మనయన
యంట కంటకు మోరి దురాత్మ ! యేను, భూసురాంగన ననుచు వాపోవుటయును

వ. ప్రమతి యయ్యెలుంగు విని పఱతెంచి. 234

తే. నలునిచేఁ బట్టువడి మదనాగకరగృహీత యగుకల్పలతమాడ్కి నెంతయును భ
యమున నల్లాడుచున్నట్టి యతివఁ గాంచి, కనలి యాసుదేవునకు ని ట్లనియె ననఘ!

సీ. పరదారహరణైకపరుని నికృష్టాత్ము ధరణీశ! దండింపఁ దగ దె నీకు?
ననవుడు నవ్వుచు నతఁ డేను వైశ్యుండ రక్షణక్షముఁ డైన రాజుకడకుఁ
జను మని గేలి చేసినఁ గ్రుద్ధుఁ డై ముని యధిప! నీపలికినయట్ల కరముఁ
గుచ్ఛితం బైనట్టికోమటికులమున జన్మింపు మీ వని శాప మిచ్చి

ఆ. కన్నుఁగడల నశ్రుకణములు రాలంగ, నలునిఁ జూచి యోరి నాదుభార్య
బలిమిఁ బట్టికొనినపాపాత్ముఁడవు గాన, నిమిషమాత్రమునను నీఱు గమ్ము. 236

నలుని శాపాగ్నిదగ్ధుఁ గావించి యాచించుసుదేవునిఁ బ్రమతి రక్షించుట.

వ. అని శపించిన నలుండు నిజశరీరజనితానలంబున భస్మం బగుటయు సుదేవుండు
భయంబునం దల్లడిల్లి భార్గవునకుం బ్రణమిల్లి మహాత్మా! మదిరాపానమదాతిరే
కంబునం జేసి నాపలికినపలుకు సహింపుము కోపం బుపసంహరింపుము నీయిచ్చిన
శాపంబు గ్రమ్మఱింపు మని ప్రార్థించిన న మ్మునివరుండు ప్రసన్నుం డై యతని
కి ట్లనియె. 237

క. నీ తైననలునితోడన, యాతె మదీయోగ్రరోష మవనీశ్వర! నీ
వేతేఁడితనమున వచ్చిన, కాఱియ పడఁ కేల పోవఁగా నగు నీకున్? 238

వ. నావచనంబు తప్ప దవశ్యంబును నీవు వైశ్యుండ వై పుట్టు దాపుట్టువునందు
నీకూఁతును క్షత్త్రియుం డెప్పుడు బలిమిం బరిగ్రహించు నప్పుడె వైశ్యత్వంబును
బాసి శుద్ధక్షత్త్రియుండ వగుదు వని యనుగ్రహించె నదికారణంబుగా సుదే
వుండు మజ్జనకుండు వైశ్యుం డై జన్మించె నాజన్మప్రకారం బాకర్ణింపుము. 239

నాభాగునికి సుప్రభ చెప్పినతనపూర్వజన్మవృత్తాంతము.

ఆ. అధిప తొల్లి సురథుఁ డనియెడి రాజర్షి, గంధమాదనమునఁ గరము నెమ్మి
నుండె నియతభోజియును నసంగుండు నై, ప్రీతి దపమునందుఁ బ్రిదుల నీక. 240

వ. అట్లుండ నొక్కనాఁడు. 241

ఉ. శ్యేనముఖంబునం బ్రిదిలి చెచ్చెర మేదినిఁ బడ్డశారిక
న్మౌనివరుండు గన్గొని సమగ్రకృపారతిఁ జూక్కి తేఱుచో
నేను దదంగయష్టి జనియించినఁ జూచి మదిం గృపాక్రియా
ధీనుఁడ నైనచో నిది మదీయతనూద్భవ యయ్యెఁ గావునన్. 242

క. ఈరమణి కృపావతి యను, పేరం బరగు నని పలికి ప్రేమముతోడ
న్గారా మారఁగఁ బెనిచిన, నారాజర్షీంద్రుచేత నభివర్ధిత నై. 243

వ. వయోరూపగుణంబుల నాకు సదృశు లైనసఖులతోడం గూడి యాఁడుచు నొక్కనాఁ డగస్త్యమునితనయుం డైనజాతాగస్త్యునాశ్రమంబునకుఁ జని విహరించుచున్నంత. 244

చ. వినుము నరేంద్ర ! నాసఖులు వేడ్క విశృంఖలలీల నవ్వన
మ్మున విహరింపఁ జొచ్చినఁ దపోధనసత్తముఁ డాగ్రహించి న
న్గనుఁగొని నీవయస్యలవికారమున న్జనియింపు వైశ్య వై
వనజదళాక్షి నీ వని యవారణ నమ్ముని శాపమిచ్చినన్. 245

వ. కళవళించి యే నమ్మహామునికి నమస్కరించి యంజలి యొనరించి యి ట్లంటి. 246

క. మునివల్లభ! యే నొకయొ, గ్గొనరించినయదియుఁ గలదె యొరు లపరాధం
బొనరించి యుండ నీకుం, జను నే శపియింప నన్ను శాంతిప్రవణా !. 247

వ. అనిన నతం డిట్లనియె. 248

ఆ. పంచగవ్యపూర్ణభాండంబు మధుకణ, స్పర్శనమున నశుచిభావ మొందు
నట్లు దోషరహిత వయ్యును దుష్టసం,గతి లతాంగి! దోషకలిత వైతి. 249

వ. అని మఱియును బ్రణత నై యేను బ్రార్థించిన నమ్మునీంద్రుండు. 250

సీ. తరుణి ! నావచనంబు తప్పదు కోమటిపొలంతి వై పుట్టుదు పుట్టి రాజ్య
మునకు నైయని నేయఁ దనయుని నెపుడు నియోగింతు ని న్నపు డొందుఁ జుమ్మి
జాతిస్మరత్వంబు క్షత్రియజాతుల రగుదురు నీవు నీమగఁడు నంత
నని నా కనుగ్రహ మొనరించె నామునివరుఁ డివ్విధంబున వైశ్య నైతిఁ
తే. దండ్రియును నేను నవ్వణిక్త్వమును దొఱఁగి
యత్తపోధనులయనుగ్రహమున నిపుడు
క్షత్త్రజాతుల మైతిమి గానఁ బాసె
వైశ్యభావంబు నీకును వసుమతీశ ! 251

క. అనిన సతిపలుకు లేర్పడ, విని నాభాగుండు కొడుకు వీక్షించి భవ

జ్జననివచనములు నిజ మ్మైనను జెప్పెద నీకు విను జనస్తుతచరితా! 252

ఆ. తండ్రియాజ్ఞ నేను దలకొని రాజ్యంబు, విడిచి యిట్లు వైశ్యవృత్తి నున్న
వాఁడ నొల్ల నింక వసుధాధిపత్యంబు,నకును దఱిమ కుడుగు నరవరేణ్య! 253

వ. సకలమహీరాజ్యంబును నేను నీ కిచ్చితి నుపభోగింపు మొల్ల నైతి వేని విడిచి పొమ్మనిన నెట్టకేలకు నొడంబడి తండ్రిచేత ననుజ్ఞాతుం డై పూజ్యం బగు సామ్రాజ్యంబుగైకొని దారపరిగ్రహం బొనరించి ధర్మమార్గంబునం బ్రజాపరిపాలనంబుఁ జేయుచువివిధాధ్వరంబు లాచరించుచుఁ జతురుదధివలయితవసుంధరావలయంబునకుం బానొక్కరుండ యధీశ్వరుం డైన నమ్మహారాజునకు వత్సంధ్రిం డనుపుత్త్రుం డుద్భవించె నవ్వీరుండు విదూరథుం డనురాజుకూఁతు సునంద యనుకన్యం గుజంభుం డనుదనుజుండు పట్టుకొని చనిన నద్దానవుం దెగటార్చి దాని వరియించె ననిన విని క్రోష్టుకి తద్వృత్తాంతం బంతయు నా కెఱింగింపవే యనిన మార్కండేయుండు. 254

విదూరథునితో సువ్రతుఁ డనుముని చెప్పిన కుజంభ ముసలవృత్తాంతము.

సీ. వినుము విదూరథుం డనుపృథివీశుండు సుమతిసునీతులు సుతులు దాను
నడవికి మృగయార్థ మరిగి యం దొక్కెడ ధర నోరు దెఱచినకరణిఁ జూడ
ఘన మైనవివరంబు గని భయం బడరంగ నిది యేమియో యని మదిఁ దలంచి
పాతాళబిలముగా భావించి యాక్రొత్తగహ్వరం బిల నెట్లు గలిగె నొకొ!
తే. యనుచు నన్న రేంద్రుఁ డయ్యెడ సువ్రతుఁ,డనుమునీంద్రుఁ గాంచి యనఘ! పుడమి
కడుపులోఁతు చూపువడువున నిట్లున్న, దీనితెఱఁగు నాకుఁ దెలియఁ జెపుమ. 255

చ. అనిన మునీంద్రుఁ డిట్లను జనాధిప! యిత్తెఱఁగీ వెఱుంగవే?
విను దనుజుం డొకం డతులవీర్యఘనుం డతలస్థుఁ డై కుజం
భనపరతం గుజంభుఁ డనుభైరవనామము దాల్చి భూతల
మ్మునఁ ద్రిదివంబునందుఁ గలభూరిసువస్తువు లాహరించుచున్. 256

వ. విశ్వకర్మ నిర్మించినసునందం బనుముసలంబు పుచ్చికొని దాన నరిభంజనం బొనరించుచుఁ బాతాళంబుననుండి భూమికిఁ దూఁటులు పుచ్చి రాక్షసులకు వెలువడ ననేకద్వారమ్ములు గావించుచుండు నిమ్మహావివరం బమ్మహాసురునిచేతం జేయఁబడి నది యని చెప్పి. 257

క. క్రతువిధ్వంసియుఁ ద్రిదశ, స్థితినాశకరుండు నైనదితిజుని ముసలా
న్వితహస్తుని భంజింపక, క్షితివర! భూరాజ్య మెట్లు చేసెదు చెపుమా? 258

ఆ. అతలమునకు నరిగి యమ్ముసలాయుధు, నతులశౌర్యధుర్యు నతిరయమున
నాజి నోర్చి యేలు మఖిలంబు నీపర,మేశ్వరత్వ మెల్ల నెఱుక పడఁగ. 259

వ. దానికిఁ బరమసాధనం బైనముసలంబుబలాబలంబుల తెఱం గెఱింగించెద విను మది వనితాకరస్పర్శంబున నొక్కదినంబు నిర్వీర్యత్వంబు నొంది మఱునాఁడు వీర్య

వంతంబగు నద్దురాచారం డవ్విధం బెఱుంగఁ డింతయు నెఱింగించితి నెట్లు వోలు నట్లనుష్ఠింపు మని యమ్మునివరుండు చనియె నంత నమ్మహీపతియుఁ బురంబున కరిగి.

ఆ. ఆత్మమంత్రివరుల నందఱఁ బిలిపించి, తాను వినినతెఱఁగు దప్పకుండ
నాకుజంభువిధము నమ్మునులప్రభా,వంబు తెలియఁ జెప్పె వారి కపుడు. 261

కుజంభుని వధింప నేఁగినవిదూరథుసుతు లచట బద్ధు లగుట.

క. ఆవసుధాపతితనయ ము,దావతి తండ్రికడ నుండి తద్విధ మెల్ల
న్దా వినియె నంత నొకనాఁ, డావెలఁదుక సఖులు దాను నారామమునన్. 262

వ. విహరించుచుండం గుజంభుండు చనుదెంచి దానిం బట్టికొని చనుట విని కోపించి యన్నరవరుండు కొడుకుల నాలోకించి మీరు సమస్తసైన్యసమన్వితుల రై యరిగి నిర్వింధ్యాతటగర్తముఖంబునం బాతాళంబునకు డిగ్గి యన్నిశాటునిం గీ టడఁగించి ముదావతిం దోడ్కొని రం డని పనుచుటయు. 263

చ సుమతియు నాసునీతియును శూరత సొం పెసలార సర్వసై
న్యములును దోడ రా నరిగి యవ్వివరంబున నారసాతలం
బు ముద మెలర్పఁ జొచ్చి వడిఁ బోరిరి పేర్చి కుజంబుతోడ ఖ
డ్గముసలశూలశక్తి పరిఘప్రదరప్రముఖాయుధంబులన్. 264

చ. దనుజుఁడు రాజనందనులదర్పము సైఁపక రోషదీప్తుఁ డై
తనఘనమాయఁ బేర్చి వెసఁ దద్బలముం దెగటార్చి యార్చి వా
రి నణఁగఁ బట్టి విక్రమధురీణత బద్ధులఁ జేసెఁ జేసినన్
విని మదిలో విదూరథుఁడు వెన్బడి దానవు నోర్వఁ జాలమిన్. 265

క. దనుజు దునిమి యెవ్వఁడు నా,తనయుల విడిపించు నట్టిధరణీశ్వరనం
దనునకు నిచ్చెద నాసుత, నని పురిలోఁ జాటఁ బనిచె నతఁ డార్తుం డై. 266

వ. ఇట్లు చాటం బనిచి తనబిడ్డల చెఱలు దలఁగునట్టివీరుం డెవ్వఁడును లేకున్న నిరాశుం డై యుండె నంత భనందనసుతుండు వత్సంధ్రుం డంతయు విని యతనికడ కరుగుదెంచి యే నద్దానవు నిర్జించి నీకొడుకులం గూఁతుం దెచ్చెద నన్నుఁ బనుపు మనిన నవ్విదూరథుండు హర్షించి నిజమిత్రపుత్త్రుం డై నయాశౌర్యధుర్యునిం గౌఁగిలించుకొని దీవించి వీడుకొలిపిన నతండు. 267

తే. అతినిశాతఖడ్గంబు బాణాసనంబు, లలితగోధాంగుళిత్రాణములు ధరించి
యమ్మహాముఖబిలమున నతలమునకు, నమితసైన్యముతోఁ జని యార్చుటయును.

వత్సంధ్రుండు కుజంభుని వధించుట.

క. దారుణ మగుతన్నాదం, బా రాక్షసవరుఁడు విని మహాక్రుద్ధుం డై
బోరన వెడలె బలమ్ముల,తో రణకౌతుక మెలర్ప దోర్దర్పమునన్. 269

శా. ఆవత్సంధ్రుఁడునుం గుజంభుఁడును శౌర్యస్ఫూర్తియు న్సంగర
ప్రావీణ్యంబుఁ బరస్పరాంగదళనప్రౌఢత్వము న్భూరిబా

హావష్టంభము నుల్లసిల్లఁగ నితాంతామర్షులై దండశూ
కావాసంబు చలింపఁ బోరిరి గుణవ్యాపారఘోరంబుగాన్. 270

వ. ఇవ్విధంబున నయ్యిద్దఱు ఘోరయుద్ధం బొనరించి రప్పు డద్దనుజుండు నరేంద్రనందనుచేత నొచ్చి కోపించి యక్షతగంధపుష్పధూపార్చితం బై యంతఃపురంబున నున్న ముసలంబునకుం జని యంతకుమున్న యమ్మహనీయసాధనప్రభావంబు ముదావతి యెఱింగినయది గావునఁ బూజావ్యాజంబున నిచ్చలుం దనకరంబున నంటుటంజేసి నిర్వీర్యత్వంబు నొందినదానిం బుచ్చికొని వచ్చి యరిబలంబుమీఁదం బ్రయోగించినం దదీయపాతంబులు వ్యర్థంబు లగుటయు 271

క. వివిధాస్త్రశస్త్రముల న, య్యవనీశకుమారుతోడ నసుర గడంకం
బవర మొనరించె నయ్యెం, దువదనచే ముసల మట్లు దుర్బల మైనన్. 272

వ. అంత. 273

మ. అవనీనాథతనూజుఁ డద్దనుజు శస్త్రాస్త్రావలిం ద్రుంచిన
న్దివిజారాతి కృపాణముం గొని మదోద్రేకం బెలర్పంగఁ బైఁ
గవియం జూచి భనందనందనుఁ డుదగ్రక్రోధుఁ డై వానియ
క్కు వెస న్వ్రయ్యఁగ నేసె నుజ్జ్వలశిఖాఘోరానలాస్త్రంబునన్. 274

మహాస్రగ్ధర. అనిలాస్త్రం బట్లు పక్షం బవియఁ గొనిన వీతాసుఁ డై యాజిఁ గూలెన్
దనుజేంద్రుం డప్పు డత్యుత్సవమున ఫణభృద్ధామముల్లాసి యయ్యె
న్దనర న్గీర్వాణవాద్యధ్వనులు చెలఁగె గంధర్వగీతంబు లింపొం
ద నవోద్యత్పుష్పవృష్టి న్ధరణిపసుతమూర్ధస్థలం బొప్పె నంతన్. 275

క. ఆవత్సంధ్రినృపుఁడు త, ద్భావరపుత్త్రులను గూతు భూరిప్రియసం
భావన బంధచ్యుతులం, గావించె భుజంగవరులు గడు వెఱఁగందన్. 276

వ. అప్పు డశేషోరగేశ్వరుం డైన శేషుండు కుజంభునిముసలంబు పుచ్చికొని ముదావతి నిత్యంబును మనంబునం దన్ను నారాధించుచు సునందస్పర్శనం బాచరించుటం జేసి ప్రసన్నుం డై దానికి సునంద యనునామం బొనరించె నంత నారాజపుత్త్రుండు భ్రాతృసహితంబుగా సునందం దోడ్కొని తదీయజనకునికడ కరిగి యతనికి నమస్కరించి యిట్లనియె. 277

క. జనవల్లభ! భవదాజ్ఞం, జని యద్దానవుని దునిమి శౌర్య మెసఁగ నీ
తనయుఁ గూఁతుం దెచ్చితి, నొనరింపుము ప్రీతి యొద్ది యుచితము దానిన్. 278

వత్సంధ్రుఁడు విదూరథపుత్త్రిక యగుముదావతిని బెండ్లాడుట.

సీ. అనిన విదూరథుం డానందరసభరితాత్ముఁ డై వత్సంధ్రి నాదరమునఁ
గనుఁగొని వత్స! నీయనుపమశౌర్యంబు గొనియాడ నేరికిఁ గొలఁది యగునె?
యమరాదులకు నెల్ల నక్కుగొత్తైన కుజంభు భయంకరుఁ జంపి నాదు
బిడ్డలఁ దెచ్చినపెం పల్పమే యిట్టిఘనుఁ నిన్ను నల్లుఁడు గాఁగఁ బడసి
తే. యేఁ గృతార్థుండ నైతి నరేంద్రతనయ, మత్తనూజ ముదావతి మదగజేంద్ర

యాన నిచ్చితి నీకు నయ్యతివఁ బెండ్లి, గమ్మునను సత్యవాక్యుని గా నొనర్పు. 279

ఆ. అనిన నక్కుమారుఁ డధిప నీపనిచిన, కరణి నడచువాఁడఁ గాక యిప్పు
డేను గార్యకర్త నే? యనుటయును బెం,పార నప్పు డవ్విదూరథుండు. 280

వ. శుభముహూర్తంబున వత్సంధ్రుముదారతులవివాహంబు చేసిన భనందనందనుండు పరమానందంబున సునందాసహితంబుగా నిజపురంబున కరిగి. 281

క. అతిముదమునఁ దాను ముదా,వతియును లలి నుపవనముల వనజాకరతీ
రతలమ్ములఁ గృత్రిమపర్వతముల మణిరుచిరహర్మ్యరమ్యస్థలులన్. 282

వ. మనోహరవిహారంబు లొనరించుచుండి రంతఁ బెద్దకాలంబున భనందనుండు జరాక్రాంతుండై వత్సంధ్రి నఖిలమహీరాజ్యభారధౌరేయుం గావించి తాను దపోవనంబునకుఁ జనుటయు. 283

శా. ఆవత్సంధ్ర మహీశ్వరుం డతులరాజ్యశ్రీధురం దాల్చి తే
జోవిభ్రాజితమూర్తియై సమధికస్ఫూర్తిం బ్రజాపాలన
ప్రావీణ్యంబుం నొప్పెఁ దద్వసుమతీభాగంబు శోభిల్లెఁ జో
రావగ్రాహవిరోధిడాంబరభయవ్యాధివ్యపేతస్థితిన్. 284

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. వారవిలాసినీవదనవారిజమిత్ర! సమగ్రవిద్విష
ద్భూరుహవీతిహోత్ర! గుణభూషణభూషితగాత్ర! నిర్మలా
చారపవిత్ర! సూరివనచైత్ర! వివర్ధితగోత్ర! భూమి పం
కేరుహకేళిలోలసితకీర్తిరమేశ్వర! పూజితేశ్వరా! 285

క. శరనిధిసమగాంభీర్యా, మరుదగనిభధైర్య! సతతమహితౌదార్యా
సురపురసదృశకాకతి, నరపాలకకటకపాలనస్థిరశౌర్యా! 286

మాలినీ. నిరతగుణధురీణా! నీతివిద్యాప్రవీణా!
పరభయదకృపాణా! భామినీపంచబాణా!
స్ఫురితవివిధపుణ్యా! సూరిలోకాగ్రగణ్యా!
దలితరిపుశరణ్యా! దానకేళీవరేణ్యా! 287

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైన మార్కండేయమహాపురాణంబునందు దక్షసావర్ణి ధర్మసావర్ణి రుద్రసావర్ణి మనువుల సంభవంబులు రౌచ్యమనూత్పత్తియు భౌత్యమనుజన్మంబును సూర్యునిప్రభవంబును బ్రభావంబును రాజ్యవర్ధనాఖ్యానంబును నిలునిపుట్టుటయుఁ బురూరవస్సంభవంబును బృషధ్రుండు శూద్రత్వంబు నొందుటయు ధృష్టపుత్రుండగు నాభాగునకు వైశ్యకన్యకకు భనందుండుదయించుటయు దచ్చరిత్రంబును వత్సంధ్రచరిత్రంబును నను నది సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

మార్కండేయపురాణము

అష్టమాశ్వాసము.

కంఠాకుంఠితకరు
ణాకల్పలతాప్రభూతనానార్థఫల
స్వీకారధన్య బుధమా
న్యా! కాంతివిజితసువర్ణ! నాగయగన్నా! 1

వ. పరమజ్ఞానచక్షులైనపక్షు లాజైమిని కిట్లనియె నిట్లు మార్కండేయుండు క్రోష్టుకిం జెప్పినవిధం బాకర్ణింపుము. 2

వత్సంధ్రసంతతి.

క. ఆనరపతికి సునందకు, భూనుతచరితులు ప్రతాపభూయిష్ఠులు స
త్సూనులు పదుండ్రు పుట్టిరి, నానాసంగ్రామకేళినైపుణరూఢుల్. 3

వ. ప్రాంశుండును శూరుండును సుచక్రుండును విక్రముండును గ్రముండును బలియుండును బలాంకుండును జండుండును బ్రచండుండు నను నీపదుండ్రయందు నగ్రజుండైనప్రాంశుండు తనకుఁ దమ్ములు భృత్యులు వోలె విధేయులై వర్తింప రాజై పూజ్యంబగురాజ్యంబు సేయుచు మహీసురోత్తములకు మహనీయవసురాసు లొసంగి మహికి వసుంధరాభిధానంబు సార్థంబు గావించుచుఁ బ్రజల నౌరసు లగుపుత్త్రులయట్ల పరిపాలించుచు. 4

తే. శతసహస్రసంఖ్యల నతఁ డతులవైభవంబు మెఱయంగఁ జేయు నధ్వరచయంబు
సంఖ్య యేరికి నెఱుఁగంగ శక్య మట్టె, ప్రాంశునకుఁ బ్రజాతిజనించెభవ్యయశుఁడు.

ఉ. మానుగ నింద్రుఁ డెవ్వనిసమంచితయాగములందు భాగము
ల్దానును వేల్పులు న్గని ముదంబున దేలుచు శౌర్యలీల నే
కోనశతామరాహితుల నుక్కడఁచె న్బలజంభదైత్యుల
న్బాని మహాజి నట్టినృపపుంగవుఁ డైనప్రజాతికి న్సుతుల్. 6

ఖనిత్రచరిత్రము.

క. ఘనులు ఖనిత్రుం డాదిగ, జనించి రేవురు సమగ్రశౌర్యోజ్జ్వలు లం
దనుపమశుభచారిత్రుఁడు, ఖనిత్రుఁడు ధరిత్రి యేలెఁ గడుఁ బెంపారన్. 7

చ. నిరుపమసచ్చరిత్రుఁడు ఖనిత్రుఁడు సర్వజనైకమిత్రుఁ డి
ద్ధరణజితోగ్రశత్రుఁ డతిదాంతుఁడు శాంతుఁడు సత్యవంతుఁ డా
దరనయధర్మవంతుఁడు వదాన్యుఁడు మాన్యుఁడు ధన్యుఁ డంతరం
గరహితమన్యుఁ డై కరము గారవ మారఁగ నేల యేలుతన్. 8

సీ. అఖలభూతములకు నానంద మగుఁ గాత శత్రునకును మైత్రి సలుపుఁ గాత
సకలజీవులకు శాశ్వతసుఖం బగుఁ గాత సాధులు వ్యాధులు నడఁగుఁ గాత
వసుధామరులకు శివంబు చేకుఱుఁ గాత ధాత్రీశులకు మనఃప్రీతి గాత
సర్వవర్ణులకును సంతతంబును నభివృద్ధి గాత సుకర్మసిద్ధి గాత
తే. ననుచు జనులార! మీయందుఁ దనయులందు
నట్ల హితబుద్ధి నడతు మీరట్టునడువుఁ
డెల్లవారలయందును నెపుడు పరమ
హితము చెప్పితి నాపలు కెలమి వినుఁడు. 9

తే. అహిత మొకని కించుక యెవ్వఁ డాచరించు,నజ్ఞుఁడై వానిఁ దత్ఫల మపుడ పొందు
నింతయెఱిఁగిజంతువులయం దెల్ల నెపుడు,నహితమతిమంతులరుగండు మనుజులార!

క, అని యిట్లు ఖనిత్రుఁ డఖిల, జనములకును హితము గోరి సతతంబు ప్రియ
మ్మును జెప్పుచు సద్గుణములఁ, దనరుచు మహనీయ ధర్మతత్పరుఁ డయ్యెన్. 11

క. ఆరాజు నిజానుజుల ను,దారభుజావీర్యవిక్రమాఢ్యుల ఘనులన్
శౌరి సుదావసు సునయు మ,హారథుఁ బూర్వాది దిశల కధిపులఁ జేసెన్. 12

వ అందు శౌరికి నత్రికులోద్భవుం డైనసుహోత్రుండు సుదావసునకు గౌతమాన్వ
యజుం డైనకుశావర్తుండును సునయునకుఁ గాశ్యపుఁ డైనప్రమతియు మహా
రథునికి వాసిష్ఠుం డైనపురోధసుండును బురోహితు లై వర్తింప నన్నలువురు
తమతమరాష్ట్రంబులందు రాజ్యసుఖంబు లనుభవించుచుండిరి ఖనిత్రుం డాభ్రా
తృవర్గంబునకు నఖిలధాత్రీపతులకు నధిపతి యై పరమానురాగంబునఁ బ్రజా
పాలనంబు సేయుచున్నంత నొక్కనాఁ డేకాంతంబున శౌరికి విశ్వవేది యను
మంత్రి యి ట్లనియె. 13

విశ్వవేదిదుర్మంత్రమువలన శౌరి మొదలగువారు నశించుట.

సీ. ఎవ్వని కీయిల యొంతయుఁ జేకుఱు వసుధేశు లెల్లను వశ్యులగుదు
రతఁడు రా జతనిసంతతిపరంపర కంత నారాజ్య మలవడి యతిశయిల్లు
నమ్మహీపతిభ్రాత లత్యల్పవిషయాధిపతు లైనఁ దత్పుత్రపౌత్రు లల్పు
లగుచుఁ గాలంబు వో నంత కంతకుఁ బేద లై కృషీవలవృత్తి యాశ్రయింతు

తే. రుర్వి యేలునాతఁ డుద్ధరింపఁడు నెయ్యు, మెసఁగ భ్రాతృజనము నింత దెలియ
నేర కునికి యధిప! నీమోస భ్రాతృపుత్త్రులకు నేల మీఁదఁ గలుగుఁ బొందు.

క. వారలకొడుకులు దమలో, నారయ లేఁతు లయి పోదు రంతట నో ధా
త్రీరమణ! భ్రాతృసంతతు, లేరూపునఁ గూడి నడుచు నే సప్రీతిన్. 15

వ. కావున నల్పరాజ్యపదస్థుం డగు నీవు వృథాసంతోషం బేల వహించెదు సకలరా
జ్యంబు నిన్నుఁ బొందునట్లుగా విచారింపుము విచారింపవైతేని మంత్త్రుల మైన
మా ప్రయోజనంబు నీ కేటికి? మాచేతం గార్యజాతం బంతయు ఫలితం బైనఁ
బితృపైతామహం బైనరాజ్యం బంతయు ననుభవింపు మనిన నతం డిట్లనియె 16

క. అతఁ డన్న యేము దమ్ముల, మతులిత మగుధరణివలయ మతఁడును మామా
క్షితిభాగము లేమును సుస్థితి నేలుచు నునికి సేయుఁ జిత్తప్రీతిన్. 17

వ. అది యెట్లం టేని వినుము. 18

క. ఏపురము సోదరుల మే, మేపురకును వేఱ వేఱ యీయొక్క ధరన్
శ్రీవిభవైశ్వర్యోన్నతు, లేవిధమునఁ గలుగ నేర్చు నీతలఁ పేలా. 19

వ. అనుడు విశ్వవేది యమాత్యుం డిట్లనియె. 20

ఆ. అధిప మీర లేవు రైన నెగ్గేమి మీ, యన్న మీపదంబులంద నిలిపి
యందఱకును నీవ యధిపతి వై బాహు, లీల మెఱయ నేల యేలు మనిన. 21

వ. శౌరి యిట్లనియె. 22

క. తనయునికంటెను నను న, మ్మను జేంద్రుఁడు గరము నెమ్మి మన్నించు మన
మ్మున నట్టి యగ్రజన్ముని, యనుపమరాజ్యమున కలుగ నగు నే నాఁకున్. 23

వ. అనిన వేద్యవిదుం డగుసచివుం డతని నాలోకించి. 24

తే. నీవు రాజ్య మంతయుఁ గొని నెమ్మి నగ్రజుని సమగ్రధనంబులఁ దనుప రాదె
వినుము రాజ్యకాముకులకు మనుజనాథ, వర్య! యన్న తమ్ముం డనువావి గలదె?

చ. అనవుడు నట్ల కాక యని యానరనాయకుఁ డాత్మ సమ్మతిం
చిన నెడ విశ్వవేది వికసిల్లుచు నాతని భ్రాతృపుత్త్రుల
న్మనుకొని తత్పురోహితుల ముప్వురనుం బిలిపించి యేకత
మ్మున నిజకార్య మంతయును బొచ్చెము లే కెఱిఁగించి చెచ్చెరన్. 26

వ. ఆముప్వురు పురోహితులం దనపురోహితుంగూర్చి ఖనిత్రునకు నాభిచారంబు
వేల్వంబంచి యావిశ్వవేది యమ్మహీశ్వరుభృత్యామాత్యులందు సామదానాదులం
జేసి భేదం బాపాదించి దండనీతిస్ఫురణంబు మెఱయ సంగరోద్యోగంబునుం
జేసె నంత. 27

చ. తలకొని విశ్వవేదికృతిఁ దద్దయు నుద్ధతు లై పురోహితు
ల్నలువురు నాభిచారిక మనారతము న్బహుమంత్త్రతంత్త్రసం

కలితముగా నొనర్ప ఘనగాత్రభయంకరవక్త్రశక్తులు
జ్జ్వలతరనేత్రశూలరుచిజాలకరాళకరోగ్రమూర్తులై. 28

సీ. కృత్యాచతుష్టయం బత్యద్భుతంబుగ నుద్భూత మై కడు నుగ్రగతి ఖ
నిత్రుపాలికిఁ జనినిర్దోషుఁడై నయాతనివినిర్మలగుణోత్కరముచేత
హతిఁ బొంది మరలి రయమునఁ బురోహిత వితతిపై నావిశ్వవేదిమీఁదఁ
బడిన నందఱు వెస భస్మమై రవ్విధం బచ్చెరు వందించె నఖిలజగము

ఆ. నంత నమ్మహీశుఁ డాపురోహిత వరు, లొక్కనూఱె మంత్రియుతము గాఁగ
విగతజీవు లగుట విని కడు వెఱఁగంది, యిట్టు లగుట కకట! యేమి కతమొ ?29

తమ్ములు మొదలగువారు నశించుటచే దుఃఖితుఁడై ఖనిత్రుఁడు దివి కేఁగుట.

క. అని మదిలోన ఖనిత్రుఁడు, వనరుచు నుండఁగ మునీంద్రవంద్యుఁడు విజ్ఞా
ననిధి వసిష్ఠుం డేతెంచిన నతనికి వందనంబుఁ జేసె వినీతిన్. 30

వ. అన్నరేంద్రుండు మునీంద్రా! మదీయభ్రాతృవరుల మంత్రిపురోహితు లొక్క
మాఱెయేమికారణంబున మరణప్రాప్తులై రెఱింగింపవే యనిన నత్తపోధనోత్త
ముండు తద్వృత్తాంతంబు సవిస్తరముగాఁ జెప్పిన విని విషణ్ణత్వంబు నొంది తన్నుఁ
దాననిందించుకొనుచు నతం డిట్లనియె. 31

క. అనుపగతపుణ్యగతిశో,భను దైవోపహతు నల్పభాగ్యుని దోషా
త్ముని నఖిలలోకగర్హితు, నను నిన్నీ యేమి చెప్ప నానాఘమయున్ ? 32

తే. నానెపంబున సమసిరి నలువు రవని, సురవరేణ్యులు కటకటా! ధరణిఁ బాప
కర్ముఁ డెవ్వఁడు గలఁడు నాకంటె? నింక, నేమి సేయుదు దైవమ! యెందుఁజొత్తు?

క. ఈయిలను నొక్కపురుషుఁడ, నై యేను జనియింప కున్న నాద్విజులకు రా
నీయెడ రిటు పాపంబునఁ, బోయితి నీకష్టతరపుఁ బుట్టువు కతనన్. 34

చ. చెనఁటినృపాన్వయోద్భవము నీ! యిది గాల్పనె పాపహేతువై
తనరెడు రాజ్య మేల? వసుధామరవర్యులు నాదుతమ్ముల
న్ఘనతరరాజ్యవర్ధనులు గా నొనరింపఁ గడంగి నాకతం
బున మృతులైరి పాపమునఁ బోయితి వేయును జెప్ప నేటికిన్. 35

వ. అని విషాదవేదనాదూయమానమానసుం డై యప్పుడు ఖనిత్రధాత్రీపతి నిజ
ప్రథమపుత్రు నిఖిలరాజ్యాభిషిక్తునిం గావించి మువ్వురు భార్యలుం దానును
వనంబునకుం జనివానప్రస్థవిధానంబున నొక్కయాశ్రమంబున వసియించి నిఖి
లేంద్రియంబుల నిగ్రహించి మున్నూటయేఁబది సంవత్సరంబులు దారుణం బగు
తపం బొనరించి శరీరం బుజ్జగించి ధర్మపత్నీసహితం బక్షయపుణ్యలోకప్రాప్తుం
డయ్యె నని చెప్పి మార్కండేయుండు. 36

క. వినుము ఖనిత్రచరిత్రము, వినినఁ బఠించినను జనులు వీతాఘులు శాం
తినిరూఢులు శ్రీమంతులు, ననుపమశుభయుతులు సుఖులు నగుదురు ధరణిన్. 37

వ. అని చెప్పి మఱియును. 38

⊸ క్షుపచరితము. ⊸

చ. నృపకులశేఖరుం డగుఖనిత్రతనూజుఁడు నీతిసత్యధ
ర్మపరుఁడు దానశీలుఁడు సమస్తమహాధ్వరకేళిశాలి యా
క్షుపుఁ డరిమిత్రతుల్యుఁ డయి సుస్థితి రాజ్యము సేయఁగాఁ ద్రివి
ష్టపపదు లేఁగుదెంచి మునిసత్తమ! యిట్లని రానరేంద్రుతోన్. 39

క. క్షుపుఁ డనువిరించిసూనుఁడు,విపులాధీశుఁ డయి తొల్లి విమలచరిత్రన్
విపులయశుఁ డయ్యె నట్టుల, నృప! నీవును నతనిచరిత నెగడుము పుడమిన్. 40

ఆ అనుడు క్షుపచరిత్ర విన వేడ్కయయ్యెడు, నమ్మహాత్ము నడచినట్ల నాకు
నడువ శక్య మేని నడచెదఁ జెప్పుఁడా,యనిన నతని కిట్టు లనిరి సురలు. 41

క. భూమిసురస్వీకృత యగు, భూమికి గోచయము మేఁత పొలమునకును నా
భూమీశ్వరుఁ డరి గొనఁడు మ,హాసుఖము లొనర్చె నాతఁ డగణితములుగన్.

వ. అనిన విని క్షుపుఁడు. 43

తే. అమ్మహాత్ముఁ డొనర్చినయ ట్లొనర్ప, నలవి యగునె మాదృశు లగునల్పజనుల
కయిన నవధరింపుఁడు మదీయప్రతిజ్ఞ, నమరులార! యాక్షుపుని నేననుకరింతు. 44

వ. ఎట్లనిన వినుండు విపులాతలంబునం గలయం జరించుచు శమ్యామాత్రక్షేత్రంబున మూఁడేసి యజ్ఞంబులు చేసెద నాక్షుపునియట్ల గోబ్రాహ్మణుల నిమిత్తంబరి గొననని ప్రతిజ్ఞ చేసి యవ్విధంబున వర్తించుచు మహనీయరాజ్యంబు చేసె. 45

తే. అట్టిక్షుపునకుఁ బ్రమథకు నాత్మజుండు, వీరుఁ డుదయించె భువనైకవీరుఁ డతులి
తప్రతాపానలచ్ఛటాదహ్యమాన,వైరిరాజన్యసైన్యకాంతారచయుఁడు. 46

క. వీరునకు విదర్భక్షో,ణీరమణతనూజ నందినికి నుదయించె
న్భూరిగుణుండు వివింశుం,డారా జగణీతబలాఢ్యుఁ డై యిల యేలెన్. 47

చ. ఇలఁ దఱితోన వాన గురియించుసురేంద్రుఁడు సస్యవృద్ధి య
య్యిల యొనరించు సస్యము లనేక ఫలంబుల నిచ్చుఁ దత్ఫల
మ్ములు విలసిల్లు భూరిరసపూర్తిరసం బది పుష్టికారి యై
పొలుచు మదంబుఁ జేయ వొగిఁ బుష్టి వివింశునిపాలనోన్నతిన్. 48

క. ఘనుఁడు వివింశుండు సుహృ,జ్జనులం దగఁ బ్రోచి పెక్కుజన్నంబు లొన
ర్చినరేంద్రులనోర్చిరణం,బున మృతుఁ డై చనియె నింద్రుభువనమ్మునకున్. 49

⊸ వివింశపుత్రుఁ డగు ఖనిత్రునిచరిత్రము. ⊸

వ. ఆవివింశపుత్రుండు ఖనిత్రుండను ధాత్రిపతి యొనర్చు నధ్వరములందు. 50

క. సతతము నత్యాశ్చర్యా,న్వితు లై గంధర్వులీఖనిత్రసమసము
న్నతుఁ డీయుగమున లేఁ డని,యతిముదమునఁ బాడుచుండు జనాహ్లాదముగన్. 51

సీ. పదివేలక్రతువు లాపార్థివుం డొనరించి యఖిలధాత్రియును బ్రాహ్మణుల కిచ్చి
తపమున నగణితద్రవ్యముపార్జించి భూరిధనంబు విప్రులకుఁ బెట్టి
మహి వారిచేతఁ గ్రమ్మఱ విల్చికొని కడు ముదమున డెబ్బదిమూఁడు వేలు
నేడునూఱులునదియేడుయాగమ్ములు ఘనదక్షిణాసమగ్రములు గాఁగఁ
తే. జేసి పుత్రుండు లేమికిఁ జింతనొంది, యతఁడు మృగమాంసమునఁ బితృయాగమాత్మ
జార్థముగఁ జేయఁ దలఁచి హయంబు నెక్కి, లలితగోధాంగుళిత్రాణములు వహించి.

ఖనిత్రమృగ సంవాదము.

క. శరములు శరాసనమ్మును, ధరియించి నృపుం డొకండు దారుణవిపినాం
తరమున కరిగిన నొకమృగ, మరుదుగ నవ్విభునిఁ జేర నరిగి యిటు లనున్. 53

ఆ. మనుజనాథ! వేగ నను సమయించి నీ, యభిమతం బొనర్పు మనిన నృపుఁడు
మృత్యుభీతి నెల్లమృగములు పాఱంగ, నేలచావఁ దివిరె దీవు? చెపుమ. 54

క. అనిన మృగం బిట్లను నే, ననపత్యుఁడఁ బుత్రహీనుఁ డగువాఁడు వృథా
జనుఁడు వానిప్రాణము, లునికికి నేఁ గాన నొకప్రయోజన మధిపా!. 55

క. అని యమ్మృగంబు సెప్పిన, యనంతరమ యాతనిఁ జేర నన్యమృగము న
య్యన వచ్చి యోనరేశ్వర, విను మీమృగము పని లేదు వేగమ నన్నున్. 56

ఆ. పటుశిలీముఖమునఁ బడ నేసి నాదుక్రవ్యమున నిష్టకర్మ మాచరింపు
నను గృతార్థుఁ గాఁగ నొనరింపు నీయుప, కార మెఱుక పఱుపు ధారుణీశ! 57

క. పుత్రునిఁ బడయుతలంపునఁ, బిత్రధ్వర మాచరింపఁ బ్రియమం దెద నీ
పుత్రరహితపలలమున, ధాత్రీశ్వర! పడసె దెట్లు తద్వాంఛితమున్. 58

వ. వినుము దుర్గంధంబు సణంప సుగంధంబు వలయునట్లు నిష్పాద్యం బగుకర్మం
బెట్టిది దానికిఁ దగినట్టిద్రవ్యంబు గొనవలయుట నిశ్చితం బనిన మృగంబునకు వివిం
శజుం డిట్లనియె. 59

ఆ. ఈమృగంబు నాకు నెఱిఁగించెఁ బుత్రహీనత విరక్తికారణముగ నాకు
నీవు చెప్పు మేది నీప్రాణములయందు, నొల్లఁబాటు నీకు నొలయఁ జేసె 60

వ. అని యడిగిన నామృగంబు. 61

క. పలువురు గొడుకులు గూఁతులు, గలుగుటఁ దచ్చింత నొంది ఘనదుఃఖదవా
నలపటుతరకీలాసం, వలితుఁడ నై యెరియుచున్నవాఁడ నరేంద్రా! 62

వ. అదియెట్లంటేని. 63

సీ. సకలంబునకు మృగజాతి సుసాధ్యము నత్యంతభీతయు నగుటఁ జేసి
బిడ్డలపైఁ జేర్పుప్రేముడి పెల్లున వగలకు నేఁ గొలు వగుచు సింహ
శార్దూలవృకమనుష్యప్రకరమ్ములచే నెప్పు డెయ్యెడ వీని కేమి
పాటిల్లునో యని భయ మందుచుండుదు నేము చెప్ప నపత్యహితముఁ గోరిఁ

తే. సారమేయాదిక క్రూరసత్త్వచయము, లెల్లఁ దెగి పాడు గావలదే ధరిత్రి
పులులు మేయుగవాదులు పొలిసి పోలె?,తనయులకు మేఁత సొంపారు ననితలంతు.

చ. నరవర! నాయపత్యములు నల్దెసల న్వెస మేయఁ జన్న నేఁ
బురపురఁ బొక్కెదు న్వలల బోనుల వాగురల న్మహావనాం
తరములఁ జిక్కెనో శ్వవృకదంష్ట్రలపా లయి పోవునో ధను
ర్ధరమృగ యోగ్ర బాణములతాఁకునఁ గూలునొ యంచు వానికిన్. 65

ఉ. ఒక్కటి మున్ను వచ్చుటయు నున్నవి రామికి బెగ్గడిల్లుదు
న్మక్కువ మన్కిపట్టునకు మాపున నన్నియు వచ్చె నేని నే
నక్కిలితేఱి తత్కళల మారయ నుండుదు రేయి వేగిన
న్పెక్కవగ ల్మదిం బొడమి బిడ్డలనేమము వార్త భూవరా! 66

చ. పగలును రేయి నెవ్వగలపాలయి సంతతి కెప్పు నేమ మె
ట్లగునొకో యంచు నుత్కటపుటర్మిని గుందుచునున్న వాఁడ సా
రగుణవరేణ్య! నామది విరక్తికిఁ గారణ మీయవస్థ యా
శుగము మదీయదేహమునఁ జొన్పుము న న్సుఖిఁ జేయు మీయెడన్. 67

వ. ఏ నత్యంతదుఃఖావిష్టుండ నయ్యును నాయంతన ప్రాణంబులు విడువమికిఁ గార ణంబు విను మాత్మఘాతుకు లగువా రసూర్యంబు లనులోకంబులకుం బోదురు యజ్ఞోపయుక్తం బగుపశువులు పుణ్యలోకంబులకుం బోవుఁ గావున నీ వను గ్రహించి మదీయమాంసంబునం బితృయజ్ఞం బాచరించి పుత్రలాభసంపన్నుండ వగు మనినయయ్యపుత్రమృగంబు రాజున కిట్లనియె. 68

తే. సుతులు పెక్కండ్రు గలవానిసుకృతి నీమృ
గేంద్రు వధియింపఁగాదు నరేంద్ర! పుత్ర
హీనతాదుఃఖతాపాగ్ని నెరియు నేను
నీకు నగుదు హంతవ్యుఁడ నిశ్చయముగ. 69

వ. అనిన నయ్యపుత్రమృగంబును సపుత్రమృగం బాలోకించి. 70

క. ఏకశరీరుండవు నీ, వేకము దుఃఖంబు సుకృత వీవు మృగేంద్రా!
నాకొడుకు లనేకమ్ము ల,నేకమ్ములు దుఃఖములును నే నధముండన్. 71

వ. ఎట్లంటేని మొదల నేకశరీరుండనై యున్న యప్పుడు నాదుఃఖం బేకంబ మఱియు భార్యామమత్వంబునంజేసి దుఃఖద్వయం బయ్యెఁ గ్రమంబున నపత్యమ్ము లావిర్భ వించిన నయ్యపత్యదేహమ్ము లెన్ని యన్ని దుఃఖమ్ము లుద్భవించి న న్నిప్పు డలంచు చున్నవి నీ వనతిదుఃఖాత్ముండ వగుటం గృతార్థజన్ముండవు నే నిహపరవిరోధిసంతా నరక్షణపోషణార్థం బత్యంతచింతాతురుండ నగుచున్నవాఁడఁ జింతాతురునకు నరకంబు ధ్రువం బనిన మృగేంద్రునకు నరేంద్రుం డిట్లనియె. 72

క. తనయవిహీనుఁడు ధన్యుఁడొ, తనయులు గలయతఁడు ధన్యతముఁడో యెఱుఁగ
న్దనయార్థాధ్వర మిప్పుడు, ఘనడోలాయతమనస్కుఁగా ననుఁ జేసెన్. 73

క సంతానము దేహులక, త్యంతము దుఃఖములఁ జేయు నది నిజమైన
న్సంతానముచేత నప,క్రాంతము లగు ఋణము లంద్రు కర్మవిధిజ్ఞుల్. 74

క. కావునఁ బుత్త్రార్థముగా, జీవవధం బింక నేను జేయక మత్పూ
ర్వావనిపతులవిధంబునఁ, గావించెద నుగ్రతపము గడఁగి మృగేంద్రా! 75

వ. అని చెప్పి యప్పుడు. 76

చ. వితతయశోభిరాముఁడు వివింశతనూజుఁడు వేడ్క నేఁగి గో
మతి యను నేటిపొంత నియమస్థితుఁడై మఘవుం గుఱించి యు
గ్రతపము సేయుచు న్సమధికస్థిరభక్తి నొనర్చు నుత్తమ
స్తుతులకు మెచ్చి వచ్చి బలసూదనుఁ డానృపసూతి కిట్లనున్. 77

చ. జనవర! నీతపంబునకు సంస్తవనమ్మున కేను మెచ్చితి
న్ననుభవదీప్సితం బడుగు నావుడు నాతఁడు పుత్త్రు నాకు ని
మ్మనుపమశస్త్రశాస్త్రవిదు సద్భృతకర్మగరిష్ఠు ధర్మవ
ర్తను ననిన స్పురందరుఁడు తద్వర మిచ్చి నిజేచ్ఛ నేఁగినన్. 78

మ. అనురాగంబునఁ దేలుచుం బురికి నుద్యద్వేగుఁడై యేఁగి యా
జనపాలుండు ప్రజానురంజనకరస్వామ్యోన్నతిం బొల్చుచు
న్దనయు న్శక్రవరప్రసాదమున మార్తాండోజ్జ్వలుం గాంచి యా
తనికిం జేసె బలాశ్వనామము జగత్ఖ్యాతంబుగాఁ బ్రీతితోన్. 79

వ. అట్లు నామకరణంబు గావించి నందను నఖిలాస్త్రశస్త్రవిద్యావిశారదుం గావించి
ఖనిత్రుండు సురలోకప్రాప్తుం డయ్యె నంత. 80

కరంధముఁ డనునామాంతరము గలబాలాశ్వునివృత్తాంతము.

క. ఘనుఁడు బలాశ్వుఁడు నిజశా,సనమున భూజనుల నిలిపె శౌర్య మెసఁగ స
ప్పనములు వారలచేతం,గొనుచుఁ బ్రజాపాలనమునఁ గుశలుం డైనన్. 81

క. అలుక నతని దాయాదులు, చులుకన భూప్రజల నొంపఁ బొచ్చిన వారు
న్దలరి యరి యప్పనంబుల, నిలపతికిం బెట్ట కడలి రెంతయుఁ గలఁకన్. 82

క. బలువిడి మఱియును నాశ,త్త్రులు దేశం బెల్లఁ గొనిన దోర్బల మఱి వి
హ్వలుఁడై నిజపురిలోనన, బలాశ్వుఁ డొదుగుటయుఁ గూడి పగతురు కడిమిన్.

మ. చతురంగధ్వజినీపదప్రచలితక్ష్మాచక్రులై విక్రమో
న్నతి నవ్వీటిపయి న్రిపుల్విడిసిన న్సంక్షీణసైన్యార్థుఁడై
యతిభీతి న్శరణంబు వేఁడుచు వగ న్హస్తంబు లాస్యంబుఁ జే
ర్చి తతోచ్ఛ్వాసము లబ్బలాశ్వుఁ డొనరించె న్శోకసంవిగ్నుఁడై. 84

ఉ. అంతఁ దదీయపాణివివరాంతరమం దతివిస్మయంబుగా
దంతితురంగసైనికరథప్రతతు ల్మితసంఖ్య లంబరం
బంతయు నిండి క్రిక్కిఱియునట్లుగ వ్రేల్మిడి నుద్భవించిన
న్నంతస మంది యానృపతిసత్తముఁ డప్పుడ దీప్తమూర్తి యై. 85

స్రగ్ధర. ఉత్సాహాడంబరం బత్యుపచితముగ శత్రూత్కరప్రాజ్యరాజ్యా
దిత్సావిష్టాంతరంగద్విగుణితరణ ముద్వేష్ఫురద్వీరశృంగా
రోత్సేకానాసవక్త్రం బుదితసకలచంద్రోపమశ్రీ వహింపం
దత్సైన్యశ్రేణితోఁ నుద్ధతిఁ బురి వెడలెం ద్ధారుణీనాథుఁ డంతన్. 86

క. వెడలి విరోధుల నని మొనఁ, బొడిచి గెలిచి వారి నతులభుజవిక్రమ మే
ర్పడఁ దన కరిగాఁపులుగాఁ, గడుకొని యాలం బొనర్చె గర్వ మెలర్పన్. 87

క. కరయుగథమనంబున నరి,వరవీరని రాసనోగ్రబలము గలుగుటం
బరఁగె బలాశ్వుం డప్పుడు, కరంధముం డనఁగ లోకగణ్యచరిత్రా! 88

ఆ. అమలధర్మనియతుఁ డై నయన్నరపతి, యట్టు లార్తుఁ డైన నరివినాశ
కారి యైనబలముఁ గల్పించె నతనిధ,ర్మంబు దాని దాన మగుడఁ గడఁగె. 89

బలాశ్వునకు వీర యనుదానియందు అవేక్షితుఁడు పుట్టుట.

వ. వీర్యచంద్రుం డనురాజకూఁతురు వీర యనుసుందరి ప్రియంబున స్వయంవరంబునం
గరంధముని వరించిన నయ్యింతియం దతం డొక్కకొడుకుం బడసి దైవజ్ఞులం
బిలిపించి మత్పుత్రుండు జన్మించిననక్షత్రలగ్నంబులు ప్రశస్తంబు లై శుభగ్రహ
దృష్టి గలిగి యున్నయవియె పాపగ్రహంబులలో బాలు నేగ్రహంబును జూడఁడు
గదా యని యడిగిన వార లి ట్లనిరి. 90

సీ. క్షత్రవరేణ్య! నీపుత్రునక్షత్రలగ్నము లెంతయును బ్రశస్తముల గురుఁడు
శుక్రుండు నేడవచో నుండి శశి చతుర్థస్థుఁ డై బుధుఁ డుపాంతమున నిలిచి
యొగిని వీక్షించెద రుష్ణాంశుభౌమార్కసుతులు వీక్షింపరు వితతపుణ్యుఁ
డై నకుమారున కనిన నాజోస్యులఁ గనుగొని హర్షించి మనుజవిభుఁడు
తే. సురగురుం డాదిగాఁ గలశుభులచేత, వీఁ డవేక్షింపఁబడియెడుఁ బోఁడి గాఁగ
ననిరి. పలుమాఱు మీర లి ట్లనుట నాదు,సుతుఁ డవేక్షితుఁ డనుపేర నతిశయిల్లు.

అవేక్షితుని బెక్కురాజకన్యలు వరించుట.

వ. అని కరంధముండు సుతునికి నామకరణం బొనరించె నంత నక్కుమారుం డఖిలవేద
వేదాంతపారగుం డై నకణ్వపుత్రుం డాచార్యుండుగా నఖిలాస్త్రశస్త్రవిద్యావైశా
రద్యం బంగీకరించి. 92

చ అతులితరూ [illegible]
న్నితకరుఁ డే

ప్రతి ధృతిఁ గాంచనాచలమె పాటి మతి న్సురమంత్రియే సముం
డితని కనంగ ధాత్రి నుతి కెక్కినయుత్తము నయ్యవేక్షితున్. 93

వ. స్వయంవరంబునందు హేమవర్మతనూజ యగు వరయును సుదేవతనయ యగు గౌరియు బలినందన యగుభద్రయు వీరాత్మజ యగులీలావతియు వీరభద్రపుత్రిక యగుదారికయు భీమప్రసూతి యగుమాల్యవతియు వైదర్భనృపప్రభవ యగు కుముద్వతియు బ్రియంబునఁ దార వరియించి రన్నరవరాన్వయదీపకుఁ డగు నక్కుమారుండు వెండియు. 94

క. విలసితబహుస్వయంవర,ములఁ భుజబలలీల వెలయ మూఁగిననృపుల
న్గెలిచి వరియించె బలిమిని, బలువురు కన్నియలఁ గమలపత్రనయనలన్. 95

ఆవేక్షితుఁడు విశాలాస్వయంవరమున నెదిర్చి రాజుల నోడించుట.

వ. మఱియు నొక్కనాఁ డక్కుమారుఁడు విదిశాపురంబున కరిగి విశాలభూపాలతనయ యైనవిశాల యనుదాని స్వయంవరంబున సకలదేశమ్ములరాజులం బరాజితులం గావించి బలిమిని నమ్మహీపతులు వివర్ణవదనులు విషణ్ణహృదయులు నగుచు నొండొరులం గనుంగొని యిట్లనిరి. 96

పరాజితులగు రాజు లవేక్షితునితో యుద్ధసన్నద్ధులగుట.

ఉ. ఈనరనాథనందనుఁ డహీనపరాక్రమలీల నందఱ
న్హీనులఁ జేసి చేకొనియె నీమృగలోచన నిప్పు డిస్సిరో!
యీనగుఁబాటు మేలె మన మియ్యెడ నుత్కటశౌర్యధర్మము
ల్పూనక యుంటి మేని మనపుట్టువు నక్కట రాచపుట్టువే? 97

క. వందిజనసూతమాగధ, బృందంబులు మనలఁ బొగడుబిరుదాంకము ల
స్పందితభుజాబలుని రిపు,నిం దునిమి యొనర్ప వలయు నిక్కంబులు గాన్. 98

మ. అనిన న్రాజులు రాజపుత్రులు మహామూర్ధామర్ష సంగ్రామహ
ర్ష నిరూఢాత్మకు లై మహోగ్రవివిధాంచద్దీప్తిజాలోల్లస
ద్ఘనదోర్దండవిలాసు లై పటుతురంగస్యందనారూఢు లై
యనలోద్దీప్తపదాతిపాదజపరాగాక్రామితాకాశు లై. 99

క. అక్షీణశౌర్యధుర్యు న,వేక్షితునిం జుట్టిముట్టి యిట్లలముగ బా
ణక్షురికాశక్తిగదా, కౌక్షేయాద్యాయుధములఁ గడు నొంచుటయున్. 100

శత్రురాజులు నవేక్షితుఁడును స్వయంవర నిమిత్తము ద్వంద్వయుద్ధము చేయుట.

క. పెక్కండ్రు నరేంద్రులతో, నుక్కున నారాజతనయుఁ డొక్కఁడు ధైర్యం
బెక్కఁగఁ జల మెక్కఁగ నస, మెక్కఁగ నని చేసె నప్పు డెసకంబెసఁగన్. 101

క. ఆనరనాయకు లేసిన, నానానిశితాస్త్రతతుల నడుమన తునియం
గా నేసె నవేక్షితుఁ డా, సైనికు లావీర నిశితశరముల మఱియున్. 102

వ. నొప్పించిన న్గనలి కరికలభంబులపయిం గవియు కేసరికిశోరంబునుం బోలె నక్కు-
మారుండు కోపించి నిశితవిశిఖపరంపరలు పరగించిన. 103

సీ. కంఠదోరంతరకరపాదఖండన క్రీడఁ గాల్బలముల గీఁటడంచి
దంతకుంభాస్యహ స్త ప్రవిదారణ కేళి నేనుంగుల నేలఁ గలిపి
పదముఖకంధరాపార్శ్వవిపాటనపరిణతి హయముల బారిసమరి
రథ్యసారథికేతురథికాంగనిర్దళన ప్రౌఢిఁ దేరులు నజ్జు నేసి

ఆ. ర క్తనదుల మాంసరాసుల మ స్తిష్క, కర్దమముల భూతకలలములను
ఘోర మైనసమరధారుణిఁ బొలుపారె, నేకవీరుఁడై య వేక్షితుండు. 104

చ. వితతపరాక్రమోన్నతుఁ డవేక్షితుఁ డిట్లు రణంబున న్విజృం
భితుఁ డగుడు న్మహీపతులు పెల్కుటి పాఱఁ దొడంగిన న్ధ రిపా
న్వితులుఁ గులీనులు న్మరణనిశ్చితబుద్ధులు భూరిశౌర్యగ
ర్వితులును నైనస ప్తశతవీరనృపాలురు దాఁకి రాతనిన్. 105

వ. ఇట్లు పెక్కండ్రు రాజులు మీఱి యొక్కుమ్మడి తన్నుం బొదివిన నొదివినకోపం
బున నాభూపాలనందనుం డొక్కరుండ డీకొని యుద్ధంబు సేయుచు ననేకశస్త్రా
స్త్రంబు లడరించి యవ్వీరుల కవచకార్ముకకంకపత్త్రాదులు ఖండించిన నమ్మేటిమగలు
కోపించి యప్పాటన యతనిం జుట్టుముట్టిన. 106

అధర్మయుద్ధమునఁబరరాజు లవేక్షితునకు బంధాదు లొనరించుట.

ఆ. ఒకఁడు విల్లు ద్రుంచె నొకఁడు సారథిఁ గూల్చె
నొకఁడు పడగఁ దునిమె నుక్కు మిగిలి
యతనిహయులఁ గొంద ఱరదంబుఁ గొందఱు
మఱవుఁ గొంద ఱేచి నఱికి రపుడు. 107

క. లీలం గొందఱు పటుశర,జాలంబుల నొంచి రతనిఁ జల మెడపక య
వ్వాలుమగఁడు పలుకయుఁ గర, వాలుం గొనుటయు నొకండు వడిఁ దునుమాడెన్.

క. పోలి వోవనిమగఁటిమి స,బ్బలియుఁడు గద గొనిన దానిఁ బఱియలుగా ను
జ్జ్వలశరముల నొకఁ డేసె, న్బలువురు నృపు లతని మఱియుఁ బటువిశిఖములన్.

తే. పొడి మాలి నొప్పించినఁ బడియెఁ బుడమి, నాకరంధమనందనుం డంతఁ జెలఁగి
ధర్మ మేది విశాలాదిధరణిపాలు, రదయు లై యక్కుమారుని నంటఁ గట్టి. 110

వ. విదిశాపురంబునకుం గొనిపోయిరి విశాలుం డాస్వయంవరస్థలంబున నిలిచి తానును
బురోహితుండును గూఁతునకు ననేకరాజకుమారులం జూపె నది యొవ్వరి వరియింప
కున్న నమ్మహీపతి దైవజ్ఞులం జూచి నేఁడు వివాహవిఘ్నకరంబై నయుద్ధంబు ప్రవ
ర్తిల్లె నీదినం బొప్పదింకఁ బరిణయోత్సవం బొనర్ప నెన్నండు మే లనిన వారువిచా
రించి కతిపయదినానంతరంబునం బ్రశ స్తలగ్న యు క్తం బగుదినంబు గలదు నాఁడీ
కన్యకవివాహంబు సేయు మనిన నట్ల కాక యని యతం డాయుత్సవంబుఁ జాలించి

చనియె నంత నక్కడఁ గరంధముండు ధర్మపత్నీసహితుండై యనేకవీరావనీశ్వరులు గొలువం జేరోలగంబున నుండి నిజనందనుం డధర్మయుద్ధపరులైనపరులచేతఁ బట్టువడి బద్ధుండగుట విని పెద్దయుం బ్రొద్దు చింతించుచున్నసమయంబున దీని కెంతయుఁ జింతింప నేల యనువారును జెక్కుం ద్రొక్కని నిట్లు చేసినయాపాపాత్ములనిపుడ పోరిగొనవలయు ననువారును రయంబునం జతురంగంబుల సన్నద్ధంబుగావింప నియోగింపుఁ డనువారును నింతకు మూలం బైనవిశాలుం దెగటార్పక కోపంబు దీఱదనువారును మనకుమారుండు తగవు దప్పి స్వయంవరంబున బలదర్పితుం డై కన్నియంబలిమిం బట్టుకొని యాగడంబుఁ జేసిన వార లేల సహింతు రనువారును గా మఱియు ననేకు లనేకప్రకారంబులం బల్కు పల్కు లాకర్ణించి వీరవంశప్రసూతయు వీరపత్నియు వీరమాతయు నగువీరమహాదేవి హర్షించి పతి నాలోకించి సకలభూపతులు విన నిట్లనియె. 111

కరంధముఁడు భార్యాప్రేరితుఁడై యవేక్షితు విడిపించుట.

క. నానారాజకుమారుల,మానధనుల నోర్చి మత్కుమారుఁడు కన్యం
దాను బలిమి న్వరించిన, యానిరుపమశక్తి యెంత యతిశయ మగునో! 112

ఆ. అవనిపతులు బలియు రందఱు నొక్కనిఁ,దన్ను బొదివికొనినఁ దలఁక కదరి
పోటు లాడి నాదుపుత్త్రుండు వడుట దాఁ, గీర్తికరము గాని కీడు గాదు.

క. మది నీతి గణింపక యు, న్మదచేతోరౌద్రరసమగ్రతఁ గడు బె
ట్టిదుఁ డై సింహముక్రియ రిపు,విదళనముం జేత సువ్వె వీరగుణ మిలన్. 114

ఉ. భూతలనాథనందనులు భూరిబలాఢ్యులు సూచుచుండఁగా
నాతనయుండు విక్రమగుణస్ఫురణోజ్జ్వలుఁ డై స్వయంవరో
పేతనరేంద్రకన్యకల నెంతయు బల్మిఁ బరిగ్రహించు టె
గ్గే? తగ వేది వేఁడుకొను నే నృపసూతి జఘన్యచాడ్పునన్. 115

చ. వినుఁడు నరేంద్రులార! పటువిక్రముఁ డైనకుమారుబంధనం
బున కయి వంత నొందకుఁడు భూరిభవద్భుజదండవిస్ఫుర
త్సునిశితహేతిఘాతములఁ జూర్ణము సేయుఁడు వీరవిద్విష
జ్జనవరనూత్నరత్నవిలసన్మకుటోజ్జ్వలమస్తకస్థలుల్. 116

క. కరితురగరథపదాతులఁ, బరవసముగ నిపుడ పన్నఁ బంపుఁ డెడఁదఁ బ
ల్వురతోడివిగ్రహం బతి, భర మని తలఁపకుఁడు వినుఁడు పార్థివు లెల్లన్. 117

తే. అల్పు లగుమేదినీశ్వరులం దొనర్పు, నల్పవిక్రమమున శూరుఁ డైనవాని
కెవ్వనికిఁ గల్గుఁ బెంపు మహీశులార!, వినుతబలవిక్రమాధీశుఁ జెనసినట్లు. 118

క. కావున నాప్రల్లదు లగు, భూవరుల జయించి వారిభూసామ్రాజ్య
శ్రీవిభవము గైకొనుఁడు మ, హీవల్లభులార! వెడలుఁ డెక్కుఁడు రథముల్.119

వ. అని యమ్మహాదేవి తెంపుసొంపు పొంపిరివోవం బలికినం గరంధముండు సకల రాజ్యసమేతంబుగ సమరసన్నద్ధుం డై పుత్రశత్రుధాత్రీపతులపయిం జనియె వారు నవార్యశౌర్యధుర్యు లై యతనితోడ మూఁడుదినంబులు దారుణం బగు రణం బొనరించి రంత విశాలుండు నిజపక్షక్షత్రియప్రకరం బపక్రాంతం బగుట గనుంగొని. 120

క. వినయముఁ బ్రియము భయంబును, మనమునముప్పిరి గొనంగ మహితార్ఘ్యముఁద
త్తనయునిఁ దనకూఁతుం గొని, చనియెఁ గరంధమునికడకు సంభ్రమ మెసఁగన్.

క. చని ప్రీతచిత్తుఁ డగున, జ్జనపతిఁ బూజించి యావిశాలుఁడు వినయం
బొనర నవేక్షితుఁ గనుగొని, యనఘా! యక్కన్యఁ బరిణయం బగు మనుడున్.

వివాహనిమిత్తము వై శాలినీవిశాలకరంధమావేక్షితుల సంవాదము.

వ. అక్కుమారుఁ డి ట్లనియె. 123

ఉ. ఈనలినాక్షి చూడ నని నెంతయు వైరుల కోడి యే నిసీ!
దీని వరింతు నే మగుడ దీని నె కాదు వరింప నొల్ల నిం
కేనెలఁత న్నిజం బిది యహీనపరాక్రముఁ డైనవానికిం
దీని నరేంద్ర! యి మ్మిదియు నెమ్మి వరింపఁగ నిమ్ము తద్విభున్. 124

వ. అనిన విశాలుండు కూఁతు నాలోకించి. 125

క. పొలఁతీ! యీరాకొమరుని, పలుకులు వింటే? దురాశ పడకు మొరుని నీ
వలసినరాజకొమారుని, నెలమి న్వరియింపు మతని కిచ్చెద నిన్నున్. 126

ఆ. అనిన మోముఁదమ్మి యల్లన వ్రాల నా, బాల యిట్టు లను విశాలుతోడఁ
బలువు రొకని గెలుపు గెలుపులందోడిన, వాఁడు గాఁ డితండు వారి కాజి. 127

మ. బలుసింగంబు బహుద్విపప్రకరము న్భంజించుచందంబున
న్బలవదై వైరిన్నృపాలపాటనకళాపారీణతం బొల్చె నీ
బలియుం డుత్కటశౌర్యవిక్రమయశోభాభ్రాజిష్ణుఁ డై యాజిఁ గే
వలుఁ డే? యెరికి ధర్మయుద్ధమున గెల్వ న్వచ్చునే యాతనిన్? 128

క. కొమరారునీకుమారుసు, కుమారరూపంబె గాదు గురుధైర్యము శౌ
ర్యమును బరాక్రమము నొ, క్కొ_నొగి న్నామనము నాఁచు కొనియెం దండ్రీ!

ఆ. వేయు నేమి చెప్ప? వేఁచికొ మ్మీరాజు, తనయు నాకుఁ గాఁగ ధరణినాథ!
యొరుని నింక నేను వరియింప నిది నిక్క, మనిన నవ్విశాలుఁ డతనిఁ జూచి. 130

చ. మనసిజతుల్యసుందర! కుమారవరేణ్య! మదీయపుత్త్రి ప
ల్కినపలుకు ల్మనోజ్ఞములు కీర్త్యము లారయ నీసమానుఁ డెం
దును నిల లేమి నిశ్చయము దోర్బలశౌర్యఘనుండ వీవు నా
తనయ వరింపవే కులము ధన్యముగా నొనరింపవే దయన్. 131

క అనిన నవేక్షితుఁ డే నీ, వనితన కా దధిప! యొండు వనిత వరింప

జ్ఞన నిజ మీపలు కనవుడుఁ, దనయునకుఁ గరంధముండు దా ని ట్లనియెన్. 132

క. ఈనృపతికి సంతోషము, గా నీధవళాయతాక్షిఁ దగ నబ్జసప
త్నాననఁ బ్రేమార్ద్రీకృత, మానస వరియింతు గాక మనసిజమూర్తీ! 133

తే. అనిన నాతండు దేవ! నీయాజ్ఞ కే నొ, నర్ప నింతకు ముంద రెన్నఁడు నవజ్ఞ
యిప్పు డేదైన నానతి యిమ్ము సేయఁ, దగనిపని నన్నుఁ బనుపకు ధర్మవేది! 134

వ. అనిన నక్కుమారునివచనంబులు విని విశాలుండు వైశాలిని నాలోకించి తల్లీ! నీ
వింక నీతనితగులంబు విడువు మనేకరాజకుమారు లున్నవా రందు నీ కభిమతుఁ
డైనవాని వరియింపు మనిన నక్కుమారికారత్నంబు. 135

తే. నిన్ను వేఁడెద వర మిమ్ము నెమ్మి నాకు, నన్ను నితఁ డిప్డు డొల్లకయున్న మీఁది
భవమునం దిక్కుమారుఁడె వరుఁడు గాఁగ, దారుణాటవిఁ జేయుదుఁ దండ్రి! తపము.

తే. అనియె నంతఁ గరంధముం డావిశాలు, తోడి నెయ్యంబు మనమునఁ దొంగలింప
నప్పురంబున దివసత్రయంబు నిలిచి, వేడ్కఁ గొడుకుఁ దోడ్కొని తనవీటి కరిగె.

వైశాలిని యరణ్యమునఁ దపము సేయుట.

వ. స్వయంవరోత్సవదర్శనాగతులైన రాజకుమారులు తమతమపురమ్ములకుం జని రంత
వైశాలినీకన్యక సకలబాంధవులం బరిత్యజించి యరణ్యంబున కరిగి పరమవైరాగ్యా
యత్తయు నిరాహారయు నై దారుణం బగుతపం బొనరించుచుండ మాసత్రయం
బతిక్రమించిన. 138

క. అతులనిరాహారతపో, వ్రతదారుణనియతి నొడలు వట్టి నరము లు
న్నత మై తోఁపగ మరణేప్సితమతి నయ్యబల దొట్టి పెద్దయు నార్తిన్. 139

దేవదూత వైశాలిని మరణోద్యమమును నివారించుట.

తే. తనువు దొఱఁగంగఁ దలఁచినఁ దరుణి తెగువ
సురలెఱింగి చయ్యన నొకచరునిఁ బనిచి
రతఁడు చని యంతరిక్షంబునందు నిలిచి
యాకృశోదరిఁ గాంచి యిట్లనియెఁ బ్రీతి. 140

ఆ. దేవదూత నేను దేవత ల్ప్రార్థించి, యర్థి నీకుఁ జెప్పు మన్నకార్య
మబల! వినుము దేహ మతిదుర్లభము దీని, విడువఁ దగవు గాదు వితతపుణ్య!

వ. సప్తద్వీపశోభితావనీచక్రసంవహనసమర్థుం డగుచక్రవర్తికిం దల్లివవు దమ్మహాత్ముండు
నిజభుజవిక్రమంబున న్దివిజరిపుభంజనం బొనరించుచు దస్యుప్రముఖదుష్టజనని
గ్రహం బాచరించుచుఁ దమతమధర్మంబులు తప్పక వర్తిల్లునట్లుగా మహీజనమ్ములం
బాలించుచు శతసహస్రసంఖ్యము లశ్వమేధాదిమహాధ్వరమ్ములు సేయు ననిన
నయ్యింతి యల్లన ని ట్లనియె. 142

క. త్రిదివమునసుండి వచ్చిన, త్రిదశచరుఁడ వగుదు వీవు తెల్లము సుగుణా
స్పదమూర్తివి సంతానా, భ్యుదయము నా కెట్లు గలుగు పురుషుఁడు లేమిన్. 143

చ. తరణినిభుం డవేక్షితుఁడు దక్కఁగ నే విను మీభవంబున
స్వరుని వరింప నింక నని పట్టితిఁ దండ్రికడం బ్రతిజ్ఞ యా
పురుషవరుండునుం బ్రతినపూనినవాఁడు కరంధమక్షితీ
శ్వరుకడ న న్వరింప నని సంతతి యెమ్మెయి నాకుఁ గల్గెడిన్. 144

ఆ. అనిన దేవదూతుఁ డను నీబహూక్తు లేమిటికి నీకుఁ జెపుము మీననేత్ర!
తనయుఁ డుద్భవించుఁ దపము పెంపున సమ, స్తమును సిద్ధిఁ బొందు దైవయుక్తి.

వ. నీ వీవనంబున వసించి కృశం బైనశరీరంబు పుష్టంబు గావించుకొమ్మని చెప్పి దేవదూత సనియె నాసుందరి తపం బుడిగి రుచిరాహారమ్ముల దేహపోషణ మ్మొనరించుచుండె నక్కడ నవేక్షితునితల్లి యొకపుణ్యదివసంబునం గొడుకు రావించి తండ్రీ యేను మీతండ్రిచేత ననుజ్ఞాత నై దుష్కరం బగుకిమిచ్ఛకవ్రతంబు దొడంగిన దాననీవు నిర్వహింపవలయు ననిన నాకొండుధనంబు లేమి శరీరంబు నిష్పాదించి యైన నీవ్రతంబు పారంబు నొందించెద నిశ్చింతంబుగ ననుష్ఠింపు మనిన నద్దేవియు.

కిమిచ్ఛకవ్రతమిషమున నవేక్షితునకుఁ బెండ్లిపూనికి పుట్టించుట.

ఆ. నియతి నుపవసించి నిధులకు నధిపతి, యైనధనదు ముంద అధికభక్తి
బూజఁ జేసి నిధులఁ బూజించి లక్ష్మికిఁ, బొలుపు మిగుల నగ్రపూజ నేసి 147

సీ. అద్దేవి భక్తిఁ దదారాధనము సేయుచుండఁ గరంధముం డొకవివిక్త
తలమునఁ గూర్చున్నతఱి నాప్తమంత్రులతని డాయ నరిగి యి ట్లనిరి నెమ్మి
ధరణీశ! ముదిసి తెంతయు నిప్డు నీకును గొడు కొక్కఁ డుండ నాకొడుకు నారి
వరియింపనని యున్న వాఁడు మీకుల మింకఁ దెగ నోపుఁ బృథివికి దిక్కు లేక
తే. యుండ నోపు నకట! పితృపిండవిధులు, నిలువఁబడ నోపు నిది గడునెగులు పుట్టె
నిట్లు గాకుండఁ బ్రార్థింపవే కుమార, వరుని భార్యాపరిగ్రహపరుని గాను. 148

వ. అనుసమయంబున భవనద్వారముననుండి పురోహితుఁ డర్థిజనుల నుద్దేశించి కరంధమమహిషి కిమిచ్ఛకవ్రతంబు సలుపుచున్న యది మీ కెవ్వరికి నేమి యిచ్ఛ దాని నడుగుఁ డనియె నవ్వచనంబు విని యవేక్షితుం డచ్చటికిం జని. 149

ఆ. అస్మదీయజనని యర్థిఁ గిమిచ్ఛక, వ్రతము సల్పుచున్న దతిశయముగఁ
బ్రీతి నడుగుఁ డెవ్వరికి నేమియిచ్ఛ మీ, రర్థులార! యిత్తు నదియె నేను. 150

చ. అనినతనూజుమాట విని హర్షమున న్వెసనేఁగి భూవిభుం
డనుపమసత్యవాణి వగు మన్వయవర్ధన! యర్థి నేను నా
కు నొసఁగు మీప్సితం బనుడుఁ గొడుకు భవత్ప్రియ మేమి నావుడు
న్మనుమనిసుందరాననము మానుగఁ జూపుము నాకుఁ బుత్రకా! 151

చ. అనిన నవేక్షితుండు వసుధాధిప! నీకు సుతుండ నేన యే
నును విను బ్రహ్మచర్యము మనోజ్ఞముగాఁ గయికొన్న నాఁడఁ బొ

త్రునివదనంబు చూపఁ గడుదుర్లభ మెమ్మెయి నొండు వేఁడు మిం
పొనరఁగ నిత్తు నాపుడు నృపోత్తముఁ డాతనితోడ ని ట్లనున్. 152

తే. తల్లి వ్రతము చెల్లింపఁగఁ దలఁపు వట్టి, యేమి యడిగిన నిచ్చెద నే నటంటి
విచ్చినా కొండు నందు లే దింపుఁ గాని, ప్రతిన నెరపు మవశ్యంబుఁ బౌత్రు నొసఁగి

వ. అకారణబ్రహ్మచర్యంబు పాపహేతువు దానిఁ బరిత్యజింపు మీబహుభాషలతోడి
ప్రయోజనం బేమి నామనోరథంబు సఫలంబుఁ జేసి సత్యప్రతిజ్ఞుండ వగు మనినం
బుత్రుం డిట్లనియె. 154

తే. స్వీకృతప్రతిజ్ఞుఁడ నగునాకు నధిపఁ, యిపుడు నీకు నభీప్సితం బీ నవశ్య
మగుట సంకటప్రాప్తుండ నైతి సత్య, సంగి గానఁ జేసెద దారసంగ్రహంబు. 155

వ. తండ్రీ! యేను నీచేత సత్యపాశబద్ధుండ నైతి నింక నీచెప్పినయట్ల చేసెద నని
తల్లివ్రతంబు సగుణంబుగావించె నని మార్కండేయుండు. 156

దృఢకేశుం జంపి యదవియందవేక్షితుండు వైశాలిని బ్రోచుట.

క. అంత నొకనాఁ డవేక్షితుఁ, డెంతయుఁ గుతుకమున వేఁట యేఁగి మృగములం
గాంతారాంతరమున నత్యంతాసక్తిమెయి నేసి యాడుచు నొకచోన్. 157

తే. నన్ను రక్షింపు మని కరుణముగఁ బెక్కు
మాఱులాక్రోశ మొనరించుమగువయెలుఁగు
విని యతం డోడ కోడకు మని హయంబు
నచ్చటికిఁ దోలికొని వెస నరుగునపుడు. 158

క. ఘనుఁడు దృఢకేశుఁ డనియెడు, దనుజునిచేఁ బట్టువడినదాన ధరిత్రిం
దనరుకరంధమసుతుసతి, నని మఱియును నవ్వధూటి యాక్రందించెన్. 159

వ. అప్పు డద్దానవుండు. 160

మ. ధరణీవల్లభ యక్షకింపురుషగంధర్వాదు లెవ్వాని సం
గరరంగంబున మార్కొన న్వెఱతు రల్కన్మృత్యువు న్విక్రమ
స్ఫురణ న్గాలుని మీఱు నెవ్వఁడు రిపుక్షోణీశ్వరశ్రేణికి
న్దర నే నట్టికరంధమాత్మజుని కాంతం బట్టికొంచేగెదన్. 161

వ. అనుపలుకు లాలించి యవేక్షితుండు వెఱఁగుపడి మద్భార్య యివ్వనంబునం
దెక్కడియది దనుజమాయ గా నోపు దానికేమి పోయి యెఱింగెదం గాక యని
యతిత్వరితంబునం జని యాసురకరగృహీత యై యాక్రోశించుచున్న కన్యకం
గని దాసి నాశ్వాసించుచు. 162

క. వినుతప్రతాపవినతావనివిభుఁడు గరంధముండు వసుమతి యేలఁ
న్వనితాహరణము చేసితి, దనుజాధమ! పొలిసె తనుచుఁ దద్దయుఁ నలుకన్. 163

సీ. చను దెంచునృపవరు ఘనధనుర్ధరుఁ గని యెంతయు నార్తి నయ్యిందువదన
రాజేంద్రుఁ డైనకరంధముకొడుల నలఘువిక్రమయశుం డగునవేక్షి

తునిభార్య నీవు రాత్మునిచేత నేను సనాథ నయ్యును నిట్లనాథ మాడ్కి
నడవిలోపలఁ బట్టువడి తల్లడిలుచున్న దాన రక్షింపవే దయ దలిర్ప
తే నని నది నాకు నా లెట్టు లయ్యెనొక్క
రాజునకుఁ గోడ లగుట యేక్రమమొ యనుచు
దగిలి యాతన్వి చెఱ మున్ను దలఁగి యింత
తెఱఁగు నెఱిఁగెదఁ గా కంత దీనిచేత. 164

వ. అదియునుంగాక క్షత్త్రియునకు శస్త్రధారణం బార్తత్రాణకారణంబు గాదె యని తలంచి యవేక్షితుం డారాక్షసు నీరీక్షించి. 165

తే. బ్రదుకవలతేని వేగ యీపడఁతి విడిచి,యరుగు మోరిదురాత్మ ! నీయాత్మ నొండు తలఁపు గలదేని చక్కనై నిలువు మనుడు, బాల విడిచి నిశాటుఁ డాభీలలీల. 166

ఉ దండము బాహుదండమునఁ దాల్చి నృపాలతనూజుమీఁద ను
ద్దండరయంబున న్గదియ దైత్యుని నాతఁడు గప్పె విస్ఫుర
త్కాండపరంపరం గెరలి దానవుఁడు న్బొలుపార వైచె నా
దండము చండశంకుసహితం బగుదానిఁ గుమారుపై వడిన్. 167

శా. ఆదండంబు నిశాతబాణములఁ దున్మాడెం గుమారోత్తముం
డాదైత్యుం డొకభూజముం బెఱికి తీవ్రామర్షుఁడై వైచిన
న్వే దానిం దిలమాత్రఖండములు గావించె న్నరేంద్రాత్మజుం
డాదైతేయుఁడు గప్పె నావిభుని సాంద్రాశ్మోగ్రవర్షంబునన్. 168

తే. నిశితశరముల నాశిలానీక మెల్లఁ, జూర్ణముగఁ జేసె భూపాలసుతుఁడు మఱియు దనుజుఁ డెయ్యది యడరించె దాని నెల్లఁ,దూఁపుగములఁ దోడ్తోడన తునియ వైచె.

ఉ. రక్కసుఁ డట్లు సాధనపరంపర వమ్మయి పోయిన న్ధిశ
ల్పిక్కటిలంగ నార్చుచును భీమగతి న్వడి ముష్టిఁ జాఁచి పే
రుక్కున డాసిన న్నరవరోత్తమనందనుఁ డొక్కతూఁపున
న్గ్రిక్కున నమ్మహాసురుశిరంబు ధరం బడ నేసె నేసినన్. 170

దేవత లవేక్షితునకు వర మొసంగుట.

మ. సుర లగ్గించుచు సంప్రమోద మెదల న్సొంపార నవ్వీరుతో
వర మేమిచ్చెద మేమి ? వేఁడు మనిన న్వాఁ డిండు సత్పుత్రునొ
క్కరు నత్యద్భుతశౌర్యవీర్యఘను నాకు న్ప్రీతిమై నన్న నా
సుర లీకన్యకయందు నీకు జనియించు న్పుత్త్రుఁ డుదగ్రుఁడా! 171

ఆ. అతఁడు చక్రవర్తి యగు నని చెప్పిన,ననియె నాకరంధమాత్మజుండు
జనకుచేత నేను సత్యబద్ధుండనై, కొడుకు మిమ్ము వేఁడుకొంటి వినుఁడు. 172

వ. భండనంబునఁ బగతుర కోడి పాఱి భార్యాపరిగ్రహం బింక నొల్ల నని విశాలరాజ తనూజ నేను బరిత్యజించితి నిదియు నిన్నుఁ దక్క నన్యసంగమంబు పరిత్యజించిన

యది యట్టిదై వైశాలినిం బరిగ్రహింపక యిపుడీయన్యనారీపరిగ్రహం బెట్లు సేయుదు ననిన నద్దేవత లిట్లనిరి. 173

క. ఇదియ కదా నీచెప్పిన,యది నీసద్భార్య నీకు నై చేసెం దపం
బొదువంగ నీకును దీనికి, నుదయించును సుతుఁడు సత్త్వయుతుఁడు గుమారా!

వైశాలిని యవేక్షితునకు నిజవృత్తాంతముఁ జెప్పుట.

వ. అని చెప్పి బృందారకు లరిగినం గరంధమనందనుం డాసుందరిం జూచి నీవిధం బంతయునిదియేమి ? నా కెఱింగింపు మనిన నది యిట్లనియె. 175

ఉ. నన్నుఁ బరిత్యజించి నృపనందన! నీ వటు చన్న నంత నే
ను న్నిఖిలాప్తబంధువులను న్విడఁబాసి యరణ్యభూమికిం
గ్రన్నన వచ్చి మేను దొఱఁగం దెగి తీవ్రతపస్సమాధినై
యున్న సుధాశను ల్వనుప నొక్కచరుం డరుదెంచి ప్రీతితోన్. 176

ఆ. ఇట్లు తగునె యింతి! యీయేడుదీవులు, నేలుచక్రవర్తి యీడ్యకీర్తి
పుణ్యమూర్తి సుతుఁడు పుట్టు నీ కిది దేవ, వాక్య మొడలు విడువవలవ దనిన.

క. అనిమిషులదూతపలుకులు, విని సంతస మంది తపము విడిచితి నంత
న్నినుఁ బొందఁగఁ గాంతును నే,నని మనమున నూఱడిల్లి యంగజమూర్తీ! 178

అవేక్షితునితో వైశాలిని నాగలోకవృత్తాంతము చెప్పుట.

వ. అంత నపరదినంబున నేను గంగకుం జని యొక్కమడువున నీరాడుచున్నంత నొక్క వృద్ధనాగేంద్రుండు రసాతలంబునకు నన్నుఁ దిగిచికొని పోయిన నందలినాగపతులు నాగాంగనలు నాగకుమారులు సహస్రసంఖ్యులు నాకడకు నరుగుదెంచి బహువిధం బులఁ బ్రశంసించి పూజించి సవినయంబుగా నిట్లనిరి. 179

క. నీ పుత్త్రున కపరాధం,బీ పవనాశను లొనర్తు రిందఱుఁ గ్రుద్ధుం
డై పోరిగొన కుండఁగ నీ, వాపురుషవరేణ్యు మాన్పవమ్మ కడుం గృపన్. 180

మ. అని ప్రార్థించిన నట్ల చేసెదఁ బ్రియం బారంగ మీకంటి న
న్న నహీంద్రుల్బహురత్నభూషణముల న్వస్త్రంబుల న్సాంద్రచం
దనమాల్యంబుల వేడ్క నన్నుఁ జెలు వొందిం బ్రీతిఁ గైనేసి యం
త నిజావాసము వెల్వరించిన నరేంద్రా! వచ్చి నే నిచ్చటన్. 181

చ. అనుపమరూపకాంతిమహిమాతిశయంబునఁ దొంటియట్ల నా
తనులత యొప్ప భూషణవితానరుచిం జెలువారుచున్న నీ
దనుజుఁడు చూచి చాఁ దలఁచి దర్పితుఁడై ననుఁ బట్టుకొన్నఁ గా
చినభవదీయబాహుబలజృంభణ మేఁ బొగడంగ నేర్తునే? 182

క. నాకుఁ బ్రసన్నుఁడ వగుము గు,ణాకర! వరియింపు నన్ను నతులభుజబల
శ్రీకరకమనీయత నిల, నీ కెన నృపసుతుఁడు లేఁడు నిక్కం బరయన్. 183

క. అనినయెలనాగమాటలు, విని పితృవచనములు దలఁచి విమలవిచారుం
డనఘుం డవేక్షితుం డా, వనితకు నిట్లనియె గారవంపుబలుకులన్. 184

ఆ. సానురాగహృదయ వైనని న్నపుడు నే, రిపుజితుండ నై పరిత్యజించి
నాఁడ నిపుడు శత్రునాశావసరమునఁ, బ్రాప్త వైతి నేయుభాతి యేది? 185

ఆ. అనిన నింతి యిట్టు లనియె మత్పాణిగ్రహమ్ము సేయు మీవనాంతరమునఁ
గామకలితు లైనభామినీపురుషుల, సంగమంబు పోలుచు సగుణ మగుచు. 186

గంధర్వుఁ డవేక్షితునకు వైశాలినీ జన్మరహస్యము దెలుపుట.

క. అనిన నతఁ డిట్టు లర్యెడు, విను పాణిగ్రహణ మిపుడు విధియుక్తముగా
నొనరింపవలయుఁ దన్వీ!, యనునెడ గంధర్వనాథుఁ డధికవిభూతిన్. 187

వ. అనేకగంధర్వాప్సరఃపరివృతుం డై యరుగుదెంచి యవేక్షితుం గాంచి మహాత్మా! యీమానిని నాకూఁతురు దీనిపేరు భామిని యిది బాల్యంబున నగస్త్యాశ్రమమునకుంజని విహరించుచున్న నమ్ముని మనుష్యయోనిం బుట్టు మని శపియించిన నే ని ట్లంటి. 188

క. మునివల్లభ! యిది యవివే,కిని యెంతయు బాల దీనిఁ గృపఁ జూడు మన
మ్మున నైఁపు దప్పు దీనికి, ననుగ్రహము సేయు మనిన నతఁ డి ట్లనియెన్. 189

క. బాల యని తలఁచి కాదే, యీలలనకు నల్పశాప మిచ్చితి ననిన
న్జాలఁగ వగచితి నేను వి,శాలున కిది పుట్టెఁ దపసిశాపమున నృపా! 190

వైశాలిన్యవేక్షితుల వివాహము.

వ. అని చెప్పి గంధర్వవిభుం డిది నాపుత్రి గానఁ జనుదెంచితి దీనిఁ బరిగ్రహింపుము నీకుం జక్రవర్తియగుపుత్త్రుం డుద్భవించు ననిన నవేక్షితుండు తుంబురుండు హోతగా సుముహూర్తంబున భామినిపాణిగ్రహణమహోత్సవం బంగీకరించె నప్పుడు గంధర్వగీతంబులు నప్సరోనర్తనంబులుం బ్రవర్తిల్లెఁ బుష్పవర్షంబులు గురిసె దేవతూర్యంబులు మనోహరమ్ము లై ప్రవర్తిల్లె నంత. 191

క. గంధర్వలోకమున కా, గంధర్వవిభుండు చనయె గంధర్వులతో
బంధురవిభూతిఁ గూఁతుఁ గ,రంధమసుతుఁ దోడుకొని కరము ప్రియ మొదవన్.

వైశాలినియును నవేక్షితుఁడును గంధర్వలోకమునకేఁగి విహరించుట.

తే. ఇట్లు గంధర్వపురమున కెలమి నేఁగి, యానవీనవధూదంపతు లాత్మ వేడ్క
లగ్గలింపఁ గోర్కులు తొలఁకాడ నడరి, తమకములు దీర బహువిహారములఁ దగిలి.

సీ. కమనీయకాంచన కాంతిసురమ్యహర్మ్యోపరిస్థలుల నొక్కొక్కమాటు
శుకపికమధుపమంజులవిహారోల్లసదుపవనాంతముల నొక్కొక్కమాటు
కలహంససారసకలరవాంచితసరిదురుపులినముల నొక్కొక్కమాటు
శృంగసంగతరత్నరంగదుత్తుంగశైలోపకంఠముల నొక్కొక్కమాటు

తే. తిరుపట నొక్కొక్కమాటు పద్మినులపొంత
నర్థి నొక్కొక్కమాటు గుహాంతరములఁ
బ్రీతి నొక్కొక్కమాటు కృత్రిమనగముల
బహువినోదము లొలిపిరి పతియు సతియు. 194

క. అడిసిగ్గులు తమకంబులు, నుడి వోవఁగఁ గేలికడఁక లొదవఁగఁ జెయువు
ల్తడఁబడ మఱపులు దెలుపులు, నడరి రతిక్రీడ సలిపి రతివయుఁ బతియున్ 195

క. కిన్నరగంధర్వులు రుచి, రాన్నస్రక్చందనాంబరాభరణాదు
ల్పన్నుగఁ దమ కొసఁగఁగ సం, పన్నము లగుభోగములకుఁ బాత్రము లగుచున్.

వ. కరంధమరాజనందనుండు గంధర్వరాజనందనయు నిట్లు మనోహరమ్ము లగుమనో
భవవిహారమ్ముల సుఖియించుచుండి రంతఁ గొంతకాలంబునకు. 197

మ రు త్తు జ న న ము.

క. గంధర్వరాజనందన, సంధుక్షితతేజుఁ బ్రబలు సత్సుతుఁ గనిన
న్గంధర్వలోక ముత్సవ, బంధుర మై యొప్పె నభము ప్రవిమల మయ్యెన్. 198

సీ. ఎలమి నవేక్షితుఁ డెంతయు రంజిల్లెఁ గిన్నరగంధర్వగీతతతులు
పణవవీణావేణుపటహామృదంగానకాదినాదంబులు నతిశయిల్లె
నప్సరోవనితలయాటలు విలసిల్లె వెసఁ బుష్పవర్షంబు విస్తరిల్లె
నవిరళమృదుగంధపవనంబు శోభిల్లె దిక్కులన్నియుఁ గడుఁ దేజరిల్లె

తే. నపుడు గంధర్వనగర మత్యంతరమ్య, మయ్యె సురసిద్ధసాధ్యవిద్యాధరాహి
గరుడఖేచరయక్షకింపురుషవరుల, సంకులమ్మున సంయమిసంకులమున. 199

వ. అట్టిసమయంబునఁ దుంబురుం డాబాలునికి జాతకర్మహోమాదిసముచితక్రియా
కలాపంబు నిర్వర్తించి స్వస్తివచనపూర్వకంబుగా నిట్లని స్తుతియించె. 200

క. నీవు మహనీయుఁడవు తేజోవీర్యధనుండ వురుయశుండవు భూభృ
ద్దేవుఁడవు చక్రవర్తివి, శ్రీవిలసితుఁడవు కుమార జితరిపువీరా! 201

క. శతమఖముఖనిఖిలసుర, ప్రతిపక్షనిరాసనిపుణ! భవదీయభుజా
తతబలశౌర్యంబులు ప్ర, స్తుతించెదరు వివిధయజ్ఞ సుకృతప్రవణా! 202

వ. అని మఱియును రజోరహితంబుగా నల్లన వీచుచున్న ప్రాఙ్మరుత్తు నీకు శుభంబును
దక్షిణమరుత్తు నీకు విమలత్వంబును బశ్చిమమరుత్తు నీకు భుజవీర్యంబును నుత్తరమ
రుత్తు నీకు బలంబును నొసంగుం గాత యని దీవించినయనంతరం బాకాశంబున
నుండియశరీరవాణి యెల్లవారు వినుచుండ నీగురుం డైనతుంబురుండు కుమారు
నికి మరుత్తులుశుభం బొసంగు నని పెక్కుమాఱులు పలికె నది కారణంబుగా
నితండు మరుత్తనామంబునం బ్రఖ్యాతుం డగు మహీపతు లెల్ల నీతనిశాసనంబు
శిరంబుల ధరియింతురీవీరుండు సకలరాజచూడామణి యగు నీమహాత్ముండు భుజ

వీర్యపరాక్రమంబులం బరచక్రపతుల నాక్రమించి సప్తద్వీపాలంకృతం బగుమహీచక్రంబు దానయేలి చక్రవర్తియగు నీమహనీయమూర్తి యజ్ఞకర్త లైనమహీభర్తలలో నగ్రేసరుం డై వర్తిల్లు నని చెప్పినవచనంబు లాకర్ణించి నాకౌకసులు గంధర్వులు నవేక్షితుండును భామినియుం బరమానందంబు నొంది యావాక్యంబులు బహువిధంబులం బ్రస్తుతించి రంత. 203

పుత్త్రాదులతో నవేక్షితుఁడు నిజనగరమున కేఁగి తండ్రిం దనుపుట.

సీ. ఆనృపాత్మజుఁడు నిజాత్మజుఁ గొని తాను వనితయు గంధర్వపతులు గొలువ
తనపురంబున కేఁగి మనుజేంద్రపరివృతుం డైనతండ్రికి వినయమున మ్రొక్కి
యధిప! నీతోఁ బల్కినట్టుల చేసితి నిదె చూడు పౌత్త్రునివదన మర్థి
నని సుతు నుత్సంగమున నిడి పడసిన వృత్తాంత మంతయు విన్నవించు
ఆ. టయుఁ గరంధముండు నయనంబు లుత్కటా, నందవారిబిందుసుందరములు
గా ననూనభాగ్యకలితుండ నైతి నే, నంచు బాలుఁ గౌఁగిలించె వేడ్క. 204
తే. అతఁడు మనుమని మఱియు నందందప్రీతి,యడర నాలింగనము చేసి యర్ఘ్యపాద్య
గంధపుష్పాదిపూజలఁ గరము నెమ్మి, నఖిలగంధర్వులకుఁ బ్రియ మాచరించె. 205
ఉ. పౌరులు మాన వేంద్రునకుఁ బౌత్త్రుఁడు గల్మికి మిన్ను మోసి సొం
పారఁగఁ జేసి రుత్సవము లప్పు పురం బభిరామ మయ్యె శృం
గారము లొప్పఁ జేసి పురకాంతలు మంగళగీతవాద్యము
లోప్పరున మ్రోయ నృత్యము లపూర్వముగా నొనరించి రెంతయున్. 206
క. భూసురుల రత్నకాంచన, వాసోలంకార ధేనువసుధాదాన
శ్రీసొంపున సంపన్నుల, జేసెఁ గరంధముఁడు ప్రీతచిత్తుం డగుచున్. 207
వ. అంత. 208
మ. సితపక్షంబున నాఁడునాఁటికిఁ గడుం జెన్నొందుశీతాంశున
ట్లతిలావణ్యవిలాసభాసురతనుం డై తల్లికిం దండ్రికి
న్నతతాహ్లాద మొనర్చుచుం బెరిఁగి యాచార్యోపదేశంబునం
జతురుం డయ్యె మరుత్తుఁ డాగమముల న్శాస్త్రమ్ముల న్విద్యలన్. 209
తే. అభిమతముగ ధనుర్వేద మధిగమించి, ప్రీతి దివ్యాస్త్రచయము పరిగ్రహించె
నఖిలశస్త్రవిద్యలు వేడ్క నభ్యసించెఁ, గ్రమముతో మరుత్తుండు భార్గవునివలన.
వ. అంత. 211
క. తనకూఁతు తెలిఁగు దౌహిత్రు నిజననము నతనిశౌర్యదోర్వీర్యములు
న్విని నిర్భరహర్ష రసమ్మునఁ దేలె విశాలరాజపుంగవుఁడు మదిన్. 212

కరంధముఁడు మరుత్తునకుఁ బట్టాభిషేక మొనర్చి యడవి కేఁగుట.

వ. అంతఁ గరంధముం డరణ్యంబున కరుగం దలంచి యొక్కనాఁ డవేక్షితుం బిలిచి యిట్లనియె. 213

చ. వినుము కుమార! యెంతయును వృద్ధుఁడ నైతి నరణ్యభూమికి
జనియెద నేఁ గృతార్థుఁడన సర్వమునందును నీకుఁ బట్టబం
ధన మొనరించునీకొఱఁత దక్కను నొందు గొఱంత లేదు నా
కనుపమ మైనరాజ్యముఁ బ్రియంబునఁ గైకొను మీవు నావుడున్. 214

ఉ. ఆనతవక్త్రుఁ డై యనియె నాతఁడు రాజ్యము సేయ నొల్లఁ దం
డ్రీ! నెఱ నాడియున్న యది యీధర కన్య నొనర్పు రాజుగా
హీనత నొంది నీకతన నేఁ జెఱఁ బాసినయప్డ పౌరుష
శ్రీ ననుఁ బాసెఁ బౌరుషగరిష్ఠుఁడు గాక ధరిత్రి యేలునే? 215

క. ఏపురుషునియాపద లెడఁ,బాపంబడు నొరులచేతఁ బరికింపంగా
నాపురుషుఁడు దా స్త్రీధ,ర్మోపేతుఁడు నిష్ప్రభావుఁ డుర్వీనాథా! 216

వ. కావున నీచేత మోక్షితుండ నై స్త్రీసమానధర్ముండ నైన నేను మహీభర్తనగుదునే? స్త్రీకి శూరుం డగుపురుషుండు గదా భర్త యగు ననినఁ దండ్రి యిట్లనియె 217

తే. కొడుకునకుఁ దండ్రితండ్రికిఁ గొడుకు వేఱు,గామి యది పరమార్థంబు గానఁ దండ్రి
నైననాచేత మోక్షితుఁ డైతి గాక, యొరునిచే ముక్తుఁ డైతివే యురుగుణాఢ్య?

క. అనినం దండ్రికి సుతుఁ డి,ట్లను నీచెప్పినది నిక్క మగు నైనను నా
మన సొడఁబడ దే నీచే, విని మోక్షితుఁ డగుట నాకు వ్రీడన సేయున్. 219

తే. ఒనరఁ దండ్రిచే లక్ష్మిఁ గైకొనునతండు, తండ్రిచేఁ గ్లేశములఁ బాసి తనరునతఁడు
తండ్రిచేతన వెలయు నతఁడు మదీయ, కులమునందును లేకుండవలయుఁ దండ్రి!

వ. అని పెక్కుభంగులఁ జెప్పినకొడుకు నొడఁబఱుప నేరక మరుత్తునిం బిలిచి నీవు మహీరాజ్యంబు పూను మనిన నతండు తండ్రిపంపున నొడంబడియె నంత నామనుజేంద్రుండు మనుమనికిం బట్టంబు గట్టి భార్యాసమన్వితుండై వనంబునకుం జని వేయివత్సరంబులు ఘోరతపంబుఁ జేసి శరీరంబు విడిచి సురలోకప్రాప్తుం డయ్యెఁ దదీయపత్ని వీరమహాదేవి మఱియు శతవర్షంబులు ఫలమూలకృతాహారయై పతిసాలోక్యంబు గోరి భార్గవుం డైనయౌర్వునాశ్రమంబున మునిశుశ్రూష సేయుచుం దపోవృత్తినుండె నని చెప్పిన విని క్రోష్టుకి మార్కండేయున కిట్లనియె. 221

మరుత్తచక్రవర్తిచరిత్ర.

చ. అనుపమధర్మమూర్తియు నయోదరవర్తియుఁ జక్రవర్తియు
న్ఘనభుజవీర్యుఁడు న్రిపువినాశకరోద్భటశౌర్యుఁడు న్జగ
జ్జననుతకీర్తిధుర్యుఁడును శాంతుఁడు దాంతుఁడు నైనయమ్మరు
త్తునిచరితం బొగి న్వినఁ గుతూహల మయ్యెడు నాకుఁ జెప్పవే. 222

చ. అనుఁడు మృకండుసూనుఁడు మహాత్మ! పితామహుచేత నమ్మరు
త్తనృపతి వేడ్క పెంపెసఁగఁ దా పృథురాజ్యపదస్థుఁ డై మహీ
జనములఁ గాచుచు న్నవనసంపద నొందుచు నెల్లదీవులం
దనఘునచక్ర మప్రతిహతం బగుచుండఁగ నత్యుదగ్రతన్. 223

క. తనరథగతి యాకాశం,బున బాతాళమున నుదకములయందును నెం
దు నకుంఠిత మై మెఱయఁగ, ననఘుండు మరుత్తుఁ డేలె నఖిలావనియున్. 224

తే. ఇతరవర్ణులు నమ్మేదినీశువలన, నధికధనములు వడసి నిరంతరంబు
నాస్థతో నిష్టపూర్తము లాదిగాఁగఁ, గలుగుధర్మము ల్సేసిరి గారవమున. 225

సీ. ఆంగిరసుండు బృహస్పతితోఁబుట్టు వతులతపోవిభవాధికుండు
సంవర్తుఁ డనియెడుసంయమి తనకు ఋత్విజుఁ డయి ముంజవద్దివ్యనగము
శిఖరంబు నిజశక్తి క్షితిఁ బడఁ జేసి యందపరిమితం బై నయర్థసంచ
యమ్ముఁ జూపినఁ గొని యమ్మరుత్తుఁడు హేమకుట్టిమస్థలములఁ గొమరు మిగుల

తే. హర్మ్యశాలాదినానాగృహముల బహువి,ధోపకరణములను మహాయూపములను
గనకమయములఁ గావించి క్రతువు లోలిఁ, జేసి దివిజులఁ దృప్తులఁ జేసె నర్థి. 226

వ. ఇట్లు మరుత్తుండు సోమంబున నింద్రాదిదేవతలను సమగ్రదక్షిణల మహీదేవత
లను దృప్తి నొందించి సువర్ణమయంబు లగుప్రాసాదాదిసమస్తవస్తువులను
బ్రాహ్మణులకొసంగి మహోత్కృష్టుం డై మహీపాలనంబు సేయుచుండ నొక
తపోధనుండు చనుదెంచి యానరపతిం గాంచి యేను భవత్పితామహికడనుండి
వచ్చితి నాయవ్వ నీకుం జెప్పు మనిన వాక్యంబు లాకర్ణింపుము. 227

మరుత్తునితో ముని చెప్పిన నాయనమ్మసందేశము.

ఆ. ధరణి ధర్మయుక్తిఁ దగఁగఁ బాలించి నీ, తాత చనియె దివిజధామమునకుఁ
దపము సేయుచున్న దాన నౌర్వాశ్రమ, స్థలమునందు శాంతి దనర నేను. 228

తే. పుడమి పాలించి చనినమీపూర్వనృపుల, యందు ము న్నేతరమ్మున నైన నుర్వి
కెన్నఁడును బుట్ట దేకీడు నెచట నకట!, నీతరంబున నొకకీడు నేఁడు పుట్టె. 229

క. సురుచిరభోగాసక్తిం, బొరసియొ సతతాధ్వరేచ్ఛ బొందియొ యకటా!
చరనరనాథుఁడవై నీ, వరయవు దుష్టులు నదుష్టు లగువారి నిలన్. 230

వ. అది యెట్లం టేని. 231

సీ. అధికదర్పోన్నతి నహిలోకముననుండి చనుదెంచి ఘోరభుజంగమములు
మునుల వినిర్మలమూర్తుల నేడ్వురఁ గఱచి వేగమ మృత్యుగతులఁ జేసి
విలసజ్జలాశయములు నిజస్వేదమూత్రపురీషముల దూషితములు సేసెఁ
గడఁగి హావిస్సులు గాసి చేసినవాని నమయింప సంయము ల్శక్తులైన

తే. వారు దండింప నొడయలు గారు నీవ
యొడయఁడవు నృపోత్తమ! ధర్మయుక్తినెంత
దాఁక నభిషేకజలము లౌదలకు రావు
రాకొమరుఁ డంతదాఁక భోగైకపరుఁడు. 232

క. అట మీఁద ధరణిపాలన, పటుకర్మములందుఁ దగిలి బహుదుఃఖము లం
దుట గాక యతని కత్యు, త్కటభోగపరత్వ మొండు గలదె నరేంద్రా.

క. మహీవల్లభునకు దేహ, గ్రహణము భోగములకొఱకుఁ గాదు ధరిత్రీ
వహననిజధర్మపాలన, బహుదుఃఖనిరంతరానుభవమునకు నృపా! 234

క. ఇహలోకమున మహీపతి, బహుదుఃఖము లనుభవించి పరలోకమున
న్బహుకాల మప్సరోవర, మహిళాసంభోగసౌఖ్యమహనీయుఁ డగున్. 235

వ కావున నింతయు విచారించి రాజ్యభోగంబులు పరిత్యజించి ధరణీపాలనక్లేశంబు
లంగీకరింపు మచారుండ వగుటం జేసి భుజంగకృతద్విజమరణంబు గాన నేరవైతి
వేయును జెప్పనేల దుష్టనిగ్రహం బొనరించి శిష్టప్రతిపాలనంబునం దదీయధర్మం
బునం దాఱవభాగం బందుము రక్షింపక యుపేక్షించి తేని దుష్టకృతదురితం
బంతయు నిన్నుఁ బొందు నిది యసందిగ్ధం బని నిజపితృజనని చెప్పఁ బనిచినవిధంబు
సమస్తంబును జెప్పితి నిందు నీమనంబున కెయ్యది రుచి దానిని చేయు మనిన
మునివచనంబులు విని మరుత్తుండు లజ్జాయత్తచిత్తుం డగుచుఁ దన్నుం దాన
నిందించుకొని నిట్టూర్పునిగిడించి యప్పుడు. 236

మరుత్తుఁడు సంవర్తాస్త్రముచే నాగలోకముఁ దపింపఁజేయుట.

క. ధనువును దివ్యాస్త్రంబులు, గొని యౌర్వనియాశ్రమమునకుం గడు వేగ
మ్మున నేఁగి పితామహికిని, మునులకుఁ బ్రణమిల్లి రాజ్యముఖ్యుం డెదురన్. 237

ఉ. పాములచేతఁ జచ్చి భువిఁ బడ్డమునీంద్రులఁ గాంచి పార్థివ
గ్రామణి యుల్ల ముమ్మలికఁ గాలఁగఁ బల్మఱుఁ దన్ను దిట్టుకొం
చేమఱి యింతపాపమున కే నెలవైతినె? దుష్టపన్నగ
స్తోమము నాభుజాబలమునొంపునఁ బెంపును నేపు డించెదన్. 238

చ. అని పటుకోపపావకశిఖారుణితాంబకదీప్తవక్త్రుఁడై
యనిమిషయక్షకిన్నరవియచ్చరమానవులార! చూడుఁడీ
యనుపమపుణ్యమూర్తుల మహాత్ముల నిమ్మునుల న్విషాగ్నిఁ ద్రుం
చినయహికోటి నెల్ల నెటు చేసెదనో భుజవీర్యసంపదన్. 239

క. అని పలికి మరుత్తుఁడు రయ,మున సంవర్తకమహాస్త్రముం దొడి పవనా
శనవాశమునకు నై యేసిన నది దుర్వారవహ్ని శిఖ లెగయంగన్. 240

శా. పాతాళం బఖిలంబునుం బరగి సర్పశ్రేణుల న్సర్వలో
కాతంకంబుగఁ గాల్పఁ జొచ్చుటయు హాహారావము ల్సేయుచు
న్భీతిం దల్లులఁ దండ్రుల న్దనయుల న్వే చీరుచు న్బన్నగ
వ్రాతమ్ము ల్దహనార్చుల న్బడగలు న్వాలంబులు న్రాలఁగన్. 241

క. కర మార్తిఁ బొంది వస్త్రా,భరణంబులు దిగ్గ విడిచి పాతాళముఁ జె
చ్చెర వెడలి మరుత్తజనని, శరణము వేఁడుచు రయమునఁ జనిరి మునీంద్రా! 242

మ. చని యాభామినిఁ గాంచి యార్తి యడర న్సర్పంబు లందంద వం
దనము ల్సేసి సగద్గదస్వనముల న్దల్లి ! దయ న్మాకు ని
చ్చినయానాఁటివరంబు నేఁడు మదిలోఁ జింతింపు యుష్మత్సుతా
స్త్రనితాంతాగ్ని నశింప కుండఁగ వెస న్రక్షింపు మమ్మందఱన్. 243

క. ఘోరాస్త్రానలమున విపు,లోరగలోకంబు గాల్ప కుండఁగఁ దల్లీ !
వారింపుము నీపుత్రకు, నేరూపున నైనఁ గావు మీయహికులమున్. 244

క. స్ఫురితామర్షోద్దీపిత, మరుత్తఘోరాస్త్రవహ్ని మాఁడెడుమాకు
న్గరుణింపు నీవు దక్కఁగ,శరణం బగువారు లేరు సాధుచరిత్రా! 245

వ. అనినయురగంబులవచనంబులు విని వారికిం దొల్లి తనయిచ్చినవరంబునుం దలంచి సంభ్రమంబునం బతి నాలోకించి పాతాళంబునకు నన్నుం దోడ్కొని పోయి ప్రార్థించిన వీరికి నభయం బిచ్చినదాన నాపలు కసత్యంబు గాకుండ నీకొడుకు వారింపు మనిన నవేక్షితుం డత్యపరాధం బొనర్చిన యాదర్వీకరంబులందు భవన్నందను కోపంబు దుర్వారం బై యున్నయది యెట్లు మాన్పింప వచ్చునని తలం చెద ననిన దందశూకంబులు తల్లడిల్లి మహాత్మా! యట్లనకుము శరణాగతులము మాకుం బ్రసన్నుండ వగుము క్షత్త్రియులశస్త్రధారణం బార్తత్రాణకారణంబు గాదె యని ప్రార్థించిన నతండు. 246

క. శరణాగతార్తదర్వీ, కరదీనోక్తుల మనంబు గడుఁ గరుణాసం
భరిత మయిన ని ట్లనియెను, ధరణీనాయకుఁడు ప్రీతిఁ దనసతితోడన్. 247

క. తరుణీ! యేనీపంపున, మరుత్తు వారింతుఁ గాతు మానుగ సర్పో
త్కరము నవశ్యమ్మును విను, శరణాగతులం ద్యజింపఁ జన దెవ్వరికిన్. 248

భామినివాక్యమున నవేక్షితుఁడు పాముల రక్షింపఁ బ్రతిజ్ఞ చేయుట.

క. విను నావచనంబుననీ, తనయుం డత్యుగ్ర మైనతనయస్త్రము చ
య్యన సంహారింపకున్నను, ఘనదివ్యాస్త్రహతి దానిఁ గ్రాతుం దరుణీ! 249

మ. అని రాజన్యవరుం డవేక్షితుఁడు పూజ్యం బైనచాపంబు న
స్త్రనికాయంబును దాల్చి తాను సతియు న్రాజిల్లునౌర్వాశ్రమ

మ్మునకుం బోయి మహోగ్ర కార్ముకరుచిస్ఫూర్జద్భుజుం డామ్రులో
చను దివ్యాస్త్రసముద్గతానలశిఖాసంవ్యాప్తరోదోంతరున్. 250

తే. దారుణానలాస్త్రంబు పాతాళమునకు, నుగ్రమూర్తియై చూనుపుచు నున్నవాని
నమ్మరుత్తుని గని డాయ నరిగి యిట్టు, లనియె నల్పస్వరమున వీరాత్మజుండు. 251

పాములకై మరుత్తావేక్షితుల సంవాదము.

క. చనునయ్య యింత కోపమ్మున బటుసాహసము నేయ భూపోత్తమ! నీ
కనురూపంబే యిది న,య్యన నీ వుపసంహరింపు మస్త్రానలమున్. 252

క. అనినట్టితండ్రిపలుకులు, విని తప్పక చూచి చేతవిల్లుండఁగ న
జ్జనపతి సగౌరవంబుగ, జననికి జనకునకు మ్రొక్కి చండస్ఫూర్తిన్. 253

శా. ఏమీ యస్త్రము సంహరింపఁ దగునంటే తండ్రి! మద్వీర్యము
న్సామర్థ్యంబు తృణీకరించి యిటు లీసర్పము లస్పృశ్యుల
న్సామర్షాత్మకులై యకారణమ యీవ్యాళాధముల్ క్రూరు లు
ద్దామక్రోధులు చంపి యుండఁగను నీత ప్పేను సైరింతు నే?. 254

క కావున నీబ్రహ్మఘ్నుల, కై వసుధాధీశ! యడ్డ మాడకు మింక
న్నీవింపుక యుడుగను నే, నేవిధమున ననిన నయ్యవేక్షితుఁ డనియెన్. 255

క. ఈమునిపుత్త్రులఁ జంపిన, పాములు నరకంబునందుఁ బడుఁగా కవి నీ
కేమి వెస నస్త్ర ముడుపుము, నామాట ప్రియంబుతో నొనర్పుము పుత్త్రా! 256

ఆ. అనిన నమ్మరుత్తుఁ డతిపాపు లగువీరి, నిగ్రహింప కున్న నిరయమునకు
నేను బోదుఁ గాక యీపాము లేఁగునే?,దండ ముడుగు మనుట దగునె తండ్రి!

వ. అని మఱియు నత్యంతాపరాధు లైనయీదుష్టోరగమ్ములకు నే నుపశమింప మదీయ
ధర్మంబు విడిచి నీపంపును నే నొనరింప ననినం గరంధమనందనుండు కటకటంబడి
కొడుకున కి ట్లనియె. 258

చ. వల దని యెంత చెప్పినను వారక మచ్ఛరణాగతాహుల
న్బలియఁగఁ జేయఁ జూచె దది పార్లగఁ జేసెద నస్త్రవేది వీ
విల నరయంగ నొక్కరుఁడవే? వివిధాస్త్రములే నెఱుంగనే?
నిలుచునె నీదురాగ్రహము నేర్పును నాయెదుర న్దురాత్మకా! 259

సీ. అని కడుఁ గోపించి యయ్యవేక్షితుఁడు దాబ్రాతుఁ డై యుగ్రశరాసనమునఁ
బటుతరానలశిఖాభయదకాలాస్త్రంబు సంధించుటయు నిల సంచలించె
నయ్యస్త్రఘోరత్వ మమ్మరుత్తుఁడు సూచి యిట్లనుఁ దండ్రితో నేను దుష్ట
దమనార్థ మిమ్మహాస్త్రము ప్రయోగించితిఁ గాని నీపై నేయఁ గడఁగ నీవు
ఆ ధర్మపద మొకింత దప్పనినామీఁద, నీశరంబు దొడుగ నేల చెపుమ?
ప్రజలఁ బాడితోడఁ బరిపాలనము సేయు, నన్నుఁ జంపఁ గారణంబు గలదె? 260

తే. అనిన నయ్యవేక్షితుఁడు భయార్తరక్ష, యేను గావింపఁ బూనితి దాని కీవు
గడఁగి విఘ్నం బొనర్చితి గాన నీకు, బ్రదికి పోవంగ రాదు నాయెదుర నింక. 261

క. నను నీవొండె శరానల,మున నీఱుగఁ జేసి సర్పములఁ ద్రుంపు వెస
న్నిను నే నొండె శరానల,మున నీఱుగఁ జేసి సర్పములఁ గాతు వెసన్. 262

క. అతిభీతుఁ డైనశరణా,గతు నార్తుని శత్త్రు నైనఁ గడుకొని కరుణా
న్వితుఁడై రక్షింపనిధు,ర్మతి యగుకుత్సితుని బ్రతుకు బ్రతుకే తలఁపన్? 263

ఆ. క్షత్త్రియుండ నాకు శరణాగతార్తులఁ, రగవితాన మది దురాత్మ! తదప
కారకారి నీవు కావున వధ్యుండ, వనినఁ దండ్రి కిట్టు లనియెఁ గొడుకు. 264

క. తనబాంధవుండు మిత్త్రుఁడు, జనకుఁడు గురుఁడనక కడఁగి చంపవలయు భూ
జనపరిరక్షావిఘ్నం, బొనరించిన నీతి యూఁది యుర్వీశునకున్ 265

క. కావున నిన్ను వధించెద, నీ వలుగకుమీ నగేంద్ర! నృపధర్మం బౌ
గావించెదఁ గాని యమస్థానోపాసనము నీ దొకింత ధ్యానము నాకున్. 266

వ. అని యిట్లు తండ్రియుం గొడుకును నొండొరులం జంపు తెంపుసొంపునం బ్రచండ
మూర్తు లై యున్న నయ్యిరువురకడకు నతిసంభ్రమంబున నరుదెంచి యార్వాది
మునిజనంబులు వారల వారించిన నత్తపోధనుల నాలోకించి మరుత్తుండు మహీ
పతి నైననాకు నీదుష్టోరగంబుల దండించుట నిజధర్మంబు గాదే? యిందు నాచేసిన
యపరాధంబు గలదే? యనిన నవేక్షితుం డి ట్లనియె. 267

చ. శరణని వచ్చి చొచ్చిరి భుజంగవరు ల్కరుణాత్ములార! నా
కరయఁగ రక్షితవ్యులు తదార్తులఁ జంపుమదాత్మజుండు ని
ష్ఠురుఁ డపరాధి కాఁడె? యనుడు న్మును లూర్జితధర్ము లైనయ
య్యిరువురఁ జూచి మీఁగ వినుఁడీ భుజగంబులపల్కు లేర్పడన్. 268

సీ. దుష్టపన్నగవిషనష్టచేతను లైనయిమ్మహామౌనుల నీక్షణంబ
యుజ్జీవితులఁ గాఁగ నొనరింతు మనియెద రిదె తల్లడిల్లి యహీంద్రు లెల్లఁ
గావున నింక విగ్రహము మీ కేటికి వలదు మానుఁడు ప్రసన్నులరు గండు
సత్యప్రతిజ్ఞులు సద్ధర్మపరులు మీ రిరువురు నిఖిలరాజేంద్రులందు

ఆ. ననిరి వీర యప్పు డయ్యవేక్షితు డాసి, నీసుతుండు గరము నెమ్మి నాదు
పనుపుఁ జేసి పాఁపపదుపుఁ గీటడఁప ను,ద్యమము చేత సఫల మయ్యె ననఘ! 269

వ. మృతు లైనమునిపతులు సంజీవితు లగుటం జేసి నీసుతుండును గృతార్థుండు భవ
దీయ శరణాగతులు వీతభయజ్వరు లైరి కావున నీవును ధన్యుండవ యని కొడు
కును దీవించె నంత నాభామిని తనయత్తకు నమస్కరించి యురగులరక్షణార్థంబు
పతికిం దననియోగించినతెఱఁ గంతయు నెఱిఁగించి దేవీ! నీప్రసాదంబున నీపుత్త్ర
పౌత్త్రులకు శోభనంబు దొరఁకొనియె నని పలికిన నయ్యిరువురుం దమదివ్యా
స్త్రంబు లుపసంహరించిరి తదనంతరంబ. 270

ఆ. విషహారంబు లైనవివిధదివ్యౌషధమ్ముల భుజంగవరులు మునులఁ బరమ
శాంతిఘనుల నపుడు సంజీవితులఁ జేసి, చనిరి భుజగభువనమునకు నెలమి. 271

చ. ఘనుఁడు మరుత్తుఁ డప్పు డధికప్రమదంబున వచ్చి తండ్రికి
న్వినయ మెలర్ప మ్రొక్కుటయు వేడుక గ్రక్కునఁ గౌఁగిలించి య
జ్జనపతి పుత్ర! సత్యజయసంపదయు న్బహుపుత్రపౌత్రవ
ర్ధనమును నాయురాప్తియును రాజ్యవిభూతియు నీకుఁ గావుతన్. 272

చ. అని సుతుఁ బెక్కుదీవనల నవ్విభుఁ డెంతయు గారవించి య
మ్మునులకుఁ దల్లికిం దగఁగ మ్రొక్కి క్రమమ్మున వారి నెల్ల వీ
డ్కొని బహురత్నకాంతి రుచిగుచ్ఛమనోజ్ఞరథమ్ము నెక్కి నం
దనుఁడును దాను నాలును ముదం బెసఁగ న్జని రంత వీటికిన్. 273

వ. ఇట్లు ప్రవేశంబు సేసి. 274

మహాస్రగ్ధర. భవనప్రాసాదహర్మ్యోపరితలవిలసద్వాలికాలోచనోద్య
ద్ధవళాంశుశ్రేణితో డ న్దనపయి సితముక్తాసమేతాక్షత ల్ప
ర్వ వరిష్ఠుం డామరుత్తావనిపతి చనియె న్వైభవ మ్మల్లసిల్ల
న్వివిధాలంకారశోభావిభవవిరచనావిస్ఫురద్రాజవీథిన్. 275

తే. పురమువిభవంబు సూచుచు భూరితరవిభూతి నల్లల్లఁ జని రాజపుంగవుండు
నగరుసొచ్చె సమస్తజనంబు చంద్రు, నుదయమునను జలధులట్టు లుబ్బఁ జెంద. 276

వ. అంత నిఖిలరాజోత్తముం డగుమరుత్తుండు మహామాయత్తుం డై మహీరాజ్యంబు సేయుచు విదర్భరాజనందన యైనవైదర్భియు సువీరపుత్రి యైనప్రభావతియును మాగధతనయ యైనసుకేశియు కేకయసుత యైనకైకేయియు సురంధ్రమహీపతితనయ యైనసైరంధ్రియు సింధునృపతిప్రభవయైనవపుష్మతియు చేదిపతితనయ యగు సుశోభనయు నను కన్యల వివాహం బై వారియందు నరిష్యంతాదు లైనకొడుకులం బదునెనమండ్రఁ బడసి సంపత్పరంపరాభివృద్ధి నొంది. 277

సీ. చెలువొందు నేడుదీవులయందుఁ దనచక్ర మప్రతిహతవృత్తి నతిశయిల్లఁ
గొమరారుమూఁడులోకములందు నెప్పుడు తనరథంబతిరయోద్ధతిఁ జరింపఁ
బొలుచుచతుర్దశభువనంబులందును దనచారుకీర్తి నర్తన మొనర్ప
విలసిల్లుబ్రహ్మాండవివరంబునం దెల్లఁ దనతీవ్రతేజంబు దనరి వెలుఁగ
తే. లోనిశత్రులు వెలిశత్రులును నిజప్రశాంతివిక్రాంతివిస్ఫూర్తి శాంతిఁ బొంద
లీలఁ జతురంతధాత్రిఁ బాలించుచుండె, సతతకీర్తి మరుత్తాఖ్యచక్రవర్తి. 278

క. అనఘుం డైనమరుత్తుని, జననము చరితంబు వినినజనులకుఁ గలుగుఁ
ధనధాన్యపుత్రపౌత్రా, ద్యనుపమవిభవములు నిర్భరానందంబున్. 279

వ. అని చెప్పి మార్కండేయుండు క్రోష్టుకికి సూర్యప్రభవంబు లైనరాజవంశంబులు వంశానుచరితంబులును లౌకికవైదికపారమార్థికంబు లైనయర్థజాతంబులు నీయడిగిన

విధంబునం బరిపాటిఁ జేటపడ నెఱింగించితి నేతత్పురాణకథలాకర్ణించితే? భవదీయ హృదయంబు పరమజ్ఞానదీప్తం బైనయదియే? సమస్తసంశయమ్ములు నివృత్తమ్ము లయ్యెనే? యనవుడు నతండు. 280

చ. అనుపమభార్గవాన్వయసుధాంబుధిచంద్ర! మహామునీంద్ర! స
ర్వనిగమసారబోధజనిరంజితచిత్తపవిత్ర పుత్రసం
దన! రతిసంశ్రితార్థిజనతాహరిచందన! శ్రీమృకండునం
దన! సకలంబు నాకు విదితంబు కృతార్థుఁడ నైతి నీకృపన్ 281

ఆ. అనఘ! నీప్రసాదమున నిమ్మహాపురాణార్థజాత మెల్ల నర్థి నాదు
సంశయంబుఁ బాపె సర్వంబు నెఱిఁగితి, వినుతదివ్యబోధఘనుఁడ నైతి. 282

వ. అని క్రోష్టుకి ప్రహృష్టహృదయుం డై మార్కండేయు బహువిధంబులం బ్రస్తుతించి నమస్కరించి వీడ్కొని నిజాశ్రమంబున కరిగి పరమానందంబునం దప మాచరించు చుండె నని పరమజ్ఞానచక్షు లైనపక్షులాపారాశర్యశిష్యుం డైనజైమినికి మార్కండేయపురాణకథావృత్తాంతం బెఱింగించి యిట్లనియె. 283

ఫలశ్రుతి.

క. శ్రీమార్కండేయపురాణామృతరససేవఁ జేసి యజరామరు లై
ధీమంతులు గాంతు రొగి, న్శోభనస్వర్గాపవర్గపదసుఖలీలన్. 284

సీ. అతిభక్తితో నిమ్మహాపురాణము సభాస్థలమున నెప్పుడుఁ జదువువారు
వినియెడువారును గొనియాడువారును వ్రాయువారలును దీర్ఘాయురర్థ
బహుపుత్రధనధాన్యమహిమఁ బ్రసిద్ధు లై, పెను పొందుదురు వారి కనుదినంబు
నతులతపఃప్రభావాన్వితుం డైనమార్కండేయసంయమికరుణఁ జేసి
తే. సర్వతీర్థఫలములును సర్వదానఫలములును సర్వమఖఫలమ్ములును గలుగుఁ
బాయు నాపద లెల్ల శుభమ్ము లొలయ, ననుపమజ్ఞాన ముదయించు మునివరేణ్య!

క. అని చెప్పిన విని జైమిని, మన మానందమునఁ దేల మధురోక్తుల నిం
పొనరఁగ నాద్విజవరులకు, వినుతి గడు జేసి యధికవినయముతోడన్. 286

వ. ఇట్లు భవదీయవాగ్దేవతాప్రసాదంబున మార్కండేయకథితమహాపురాణజాతార్థం బంతయు విని కృతార్థుండ నైతి నని యాపుణ్యపక్షుల దీవించి వీడ్కొని నిజాశ్రమంబునకుం జని పరమానందభరితుం డగుచు నుండె. 287

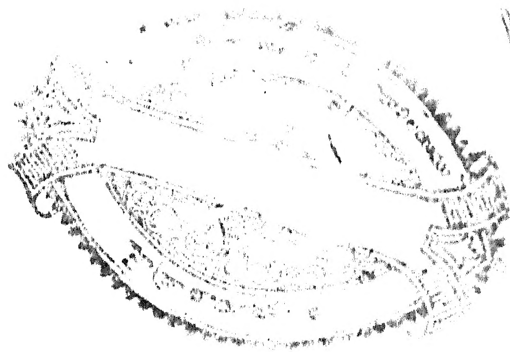
ఆశ్వాసాంతము.

చ. సరలకళాచతుర్ముఖ! యశశ్శ్రితదిఙ్ముఖ! బాహుదండవి
స్ఫురదురుశక్తిషణ్ముఖ! వచోవిలసన్ముఖ! వైరిభీమసం
గరముఖ! నిత్యపోషణవికాసిసుహృన్ముఖ! కాకతిక్షితీ
శ్వరపురపాలనప్రకటశౌర్యవిశేషణ! వంశభూషణా!. 288

క. శ్రీకీర్తివిజయసనాథా!, లోకజనస్తుత్య! మర్త్యలోకాధినాథా!
స్వీకృతసంతతసత్యా!, శ్రీకంఠశ్రీశభృత్య! శ్రీకరకృత్యా! 289

మాలిని ప్రలలితబుధకామా! భామినీచిత్తధామా!
కులజలనిధిసోమా! కోవిదస్తుత్యనామా!
బలవదహితభీమా! బాహువీర్యాభిరామా!
విలసితగుణభూమా! విస్ఫురత్కీర్తిధామా! 290

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర తిక్కనసోమయాజిప్రసాదలబ్ధసరస్వతీపాత్ర తిక్కనామాత్యపుత్ర మారయనామధేయప్రణీతం బైన మార్కండేయమహాపురాణంబునందుఁ బ్రాంశుచరితంబును ఖనిత్రచరిత్రంబును క్షుపోపాఖ్యానంబును వీరనృపసంభవంబును వివింశోపాఖ్యానంబును ఖనిత్రనేత్రచరితంబును కరంధమోపాఖ్యానంబును నవీక్షితచరితంబును మరుత్తోపాఖ్యానంబును [illegible] నష్టమాశ్వాసంబు సర్వంబును సంపూర్ణము.

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.